

ISSN : 2773 - 9791 (ONLINE)

วารสารการบริหารปกครอง GOVERNANCE JOURNAL

มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

ปีที่ 11 ฉบับที่ 1 (มกราคม - มิถุนายน 2565)
VOLUME 11 NO.1 (JANUARY-JUNE 2022)

สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์
มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

วารสารการบริหารปกครอง

Governance Journal

ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม 2564)
Volume 10 No. 2 (July - December 2021)

ISSN : 2697 - 4029 (Print)

ISSN : 2773 - 9791 (Online)

.....

เจ้าของวารสาร

สาขารัฐประศาสนศาสตร์
คณะศิลปศาสตร์
มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
เลขที่ 13 หมู่ 14 ตำบลสงเปลือย
อำเภอนามน จังหวัดกาฬสินธุ์
รหัสไปรษณีย์ 46230
โทรศัพท์ : 043 – 602056
โทรสาร : 043 – 602056
E-mail : psl_journal@ksu.ac.th
Submit paper: <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/gjournal-ksu/about/submissions>

Published by

Program of Public Administration
Faculty of Liberal Arts
Kalasin University
13 Moo 14, Song Pluae Sub-district
Namon District, Kalasin Province
Postal Code 46230
Office Telephone : 043 - 602056
Office Fax : 043 - 602056

ที่ปรึกษากองบรรณาธิการ

รศ. จิระพันธ์ ห้วยแสน
รศ. ดร. สุพรรณ สุตสนธิ์
ผศ. ดร. วิชยุทธ จันทะรี
ผศ. ศศิกร สุรมณี
ผศ. พัฒนา พึ่งพันธ์
นายอรรถพงษ์ ศิริสุวรรณ

Editorial Advisors

Assoc. Prof. Jirapun Huaisan
Assoc. Prof. Dr. Suphan Sodsoon
Assist. Prof. Dr. Vichayut Juntaree
Assist. Prof. Sasikorn Suramane
Assist. Prof. Pattana Pongpun
Mr. Atthapong Sirisuwan

กองบรรณาธิการ
Editorial Board

ศ.ดร. ศุภชัย ยาวะประภาส Prof. Dr. Supachai Yavaprabhas	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย Chulalongkorn University
ศ.ดร.บุญทัน ดอกไธสง Prof. Dr. Boontun Dokthaisong	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย Mahachulalongkornrajavidyalaya University
ศ.ดร. อัญชณา ณ ระนอง Prof. Dr. Anchana NaRanong	สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ National Institute of Development Administration
ศ.ดร.สมเกียรติ วันทะนะ Prof. Dr. Somkiat Wantana	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ Kasetsart University
ศ.พรชัย สุนทรพันธุ์ Prof. Pornchai Sunthornpun	มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต Kasem Bundit University
รศ.ดร.วัลลภ รัฐฉัตรานนท์ Assoc.Prof. Dr. Wanlop Rathachatranon	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ Kasetsart University
รศ.ดร.โกวิท วงศ์สุรวัฒน์ Assoc. Prof. Dr. Kovit Wongsurawat	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ Kasetsart University
รศ.ดร.ประภาส ปิ่นตบแต่ง Assoc. Prof. Dr. Prapart Pintobtang	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย Chulalongkorn University
รศ.ดร. สมบูรณ์ ศิริสรหรือ Assoc. Prof. Dr. Somboon Sirisunhirun	มหาวิทยาลัยมหิดล Mahidol University
รศ.ดร. สุกัญญา เอ็มอัมธรรม Assoc. Prof. Dr. Sukanya Aimimtham	มหาวิทยาลัยขอนแก่น Khonkaen University
รศ.ดร. ปิยากร หวังมหาวร Assoc. Prof. Dr. Piyakorn Whangmahaporn	มหาวิทยาลัยศรีปทุม Sripatum University
รศ.ดร.ปาริชา มารี เคน Assoc. Prof. Dr. Paricha Mari Chain	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ Kalasin University
ผศ. ดร.พิมพลีจิต แก้วหานาม Assist. Prof. Dr. Phimlikit Kaewhanam	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ Kalasin University
ผศ. สิริินดา กมลเขต Assist. Prof. Sirinada Kamolkhet	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ Kalasin University
ผศ. ดร. จริยา อินทนิล Assist. Prof. Dr. Jariya Intanil	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ Kalasin University
ผศ. ดร. อารีญา ป่องศิริ Assist. Prof. Dr. Ariya Pongsiri	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ Kalasin University
อ. ดร. นพพล อัครชาติ Lect. Dr. Noppon Akahat	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช Sukhothai Thammathirat Open University

บรรณาธิการบริหาร

Editor Chief

รศ. ดร. กัตัญญู แก้วหานาม มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
Assoc. Prof. Dr.Kathanyoo Kaewhanam Kalasin University

กำหนดการเผยแพร่

Published Date

ปีละ 2 ฉบับ 2 volumes in a year
ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน) Volume 1 (January – June)
ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม) Volume 2 (July – December)

ข้อตกลงทั่วไป

General Agreement

วารสารการบริหารปกครองเป็นวารสารวิชาการที่ครอบคลุมสาขารัฐประศาสนศาสตร์ สาขารัฐศาสตร์ สาขานโยบายสาธารณะ สาขาการบริหารจัดการกิจการระหว่างประเทศ รวมทั้งสาขาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารปกครองสาธารณะ โดยยินดีรับบทความจากนักวิชาการและนักวิจัยทั้งชาวไทยและต่างประเทศเพื่อนำเสนอในรูปแบบบทความวิชาการ และบทความวิจัย โดยเป็นสิ่งพิมพ์เผยแพร่ผลงานที่มีกำหนดเผยแพร่ปีละ 2 ฉบับ ในเดือนมิถุนายน และเดือนธันวาคม ซึ่งบทความที่ลงตีพิมพ์ทุกเรื่องได้รับการตรวจทางวิชาการโดยผู้ประเมินอิสระ (Peer review) และข้อคิดเห็นใดๆ ของบทความที่ลงตีพิมพ์ในวารสารการบริหารปกครองเล่มนี้เป็นของผู้เขียนบทความ คณะผู้จัดทำวารสารไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยหรือรับผิดชอบต่อการคิดเห็นของผู้เขียนบทความดังกล่าวแต่ประการใด และกองบรรณาธิการวารสารการบริหารปกครอง ไม่สงวนสิทธิคัดลอกเนื้อหาหรือส่วนหนึ่งส่วนใดของเนื้อหาในบทความต่างๆ แต่ให้อ้างอิงที่มาของข้อความที่นำไปกล่าวอ้างในที่ต่างๆ อย่างถูกต้องเหมาะสมตามหลักวิชาการ

Governance Journal is published by program of public administration under the authorization of Kalasin University to serve the interests of both Thai and international scholars and researchers. The aim is to publish high quality research papers in various areas of public administration, public policy, government, global & state governance and other social sciences involve with the governance, such as social and development studies, humanities, education and economics. Contributions to the journal can be made as either a research article or a review article. The journal is published as a periodical, with two issues annually in June and December. Before the paper manuscript is published by the journal, peer reviewers have to review for checking in qualities of paper, and is distributed both within Thailand and overseas. Governance Journal is produced and hosted by Elsevier on behalf of Kalasin University.

บทบรรณาธิการ

Editorial

วารสารการบริหารปกครอง (Governance Journal) ปีที่ 11 ฉบับที่ 1 ฉบับนี้ดำเนินการจัดทำขึ้นในช่วงที่ประเทศไทยเริ่มเข้าสู่สภาวะปกติในยุคหลังโควิด-19 อีกทั้งรัฐบาลของประเทศไทยได้มีการเปิดให้มีการเลือกตั้งในระดับท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ โดยเฉพาะกรุงเทพมหานคร เมืองหลวงของไทย ถือเป็นนิมิตหมายอันดีในการเปิดพื้นที่ประชาธิปไตยในระดับฐานราก ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญในการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของประเทศ อีกทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีภารกิจที่ท้าทายในการบริการสาธารณะ เป็นหน้าด่านของรัฐบาลในระดับท้องถิ่น ที่จะต้องบำบัดทุกข์ บำรุงสุข แก่ประชาชน ซึ่งได้เห็นปรากฏการณ์โซเชียลมีเดียออนไลน์ที่เอื้ออำนวยให้เกิดการเลือกตั้งผู้ว่าราชการทั่วประเทศในอนาคตก็เป็นได้

สำหรับเนื้อหาวารสารฉบับนี้ทางกองบรรณาธิการวารสารการบริหารปกครอง ได้พัฒนาคุณภาพวารสารอย่างต่อเนื่อง เพื่อรักษาความเข้มข้นและหลากหลาย ทั้งเชิงเนื้อหาและคุณภาพ ที่ได้นำมาประกอบเป็นเรื่องราวตามการจัดเรียงขึ้นทั้ง 14 บทความดังต่อไปนี้ **บทความแรก** เรื่อง ปัญหาทางกฎหมายของสัญญาประกันภัยไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ผู้แต่ง ศาสตราจารย์พรชัย สุนทรพันธุ์, รองศาสตราจารย์สุเมธ จานประดับ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ณัชชญา ทองจันทร์ **บทความที่ 2** เรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการ สำนักงบประมาณ ผู้แต่ง วรวิมล ชาววงศ์ศรี และกิริดา ชัยรัตน์ **บทความที่ 3** เรื่อง ความคิด ความหวัง และความต่อเนื่องของการสถาปนาการปกครองท้องถิ่นไทยทศวรรษ 2470 ผู้แต่ง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศราวดี วิสาพรม **บทความที่ 4** เรื่อง ความคาดหวังของนักศึกษารัฐประศาสนศาสตร์ต่อมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตตรัง ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ผู้แต่ง อาจารย์วิสุทธิณี ธาณรัตน์ **บทความที่ 5** เรื่อง คุณภาพชีวิตในช่วงการทำงานรูปแบบการทำงานที่บ้านของข้าราชการ กรมบัญชีกลาง ผู้แต่ง อัญชิษฐา มณีแนม และ กิริดา ชัยรัตน์ **บทความที่ 6** เรื่อง การตัดสินใจเข้าศึกษาต่อหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ของนักศึกษมหาวิทาลัยราชภัฏจันทรเกษม-ชัยนาท ผู้แต่ง อาจารย์วิลาสินี ชูทอง **บทความที่ 7** เรื่อง ทุนท้องถิ่นกับการพัฒนาทรัพยากรประมงพื้นบ้านชุมชนริมเขื่อนลำปาว จังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้แต่ง อาจารย์ ธวัชชัย เคหะบาล และ อาจารย์นิตยา เคหะบาล **บทความที่ 8** เรื่อง ผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมและการปรับตัวของประชาชนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) กรณีศึกษาชุมชนบ้านโพน ตำบลโพน อำเภอดงคำมั่ง จังหวัดกาฬสินธุ์ ผู้แต่ง นางสาวสุพรรณษา จันทะจันทร์ศรี, นางสาวพรอำไพ สุวรรณเพชร, นายวันชนะ บุตมะ และผู้ช่วยศาสตราจารย์สิรินดา กมลเขต **บทความที่ 9** เรื่อง การศึกษาศักยภาพและธุรกิจแอมแปงในตลาดนัดโค-กระบือบ้านยาง ตำบลป่งใหม่ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดอุดรธานี ผู้แต่งนางสาวกนกวรรณ วิงพยนต์, กัญตภณ สมผล, นุสบา ไชยะวง, ฤทธิเดช กาเผือก, สัญญา ชูขุนทด และอาจารย์ประเทือง ม่วงอ่อน **บทความที่ 10** เรื่อง การจัดทำกฎหมายเกี่ยวกับการจดทะเบียนคูชี่ชีวิต ผู้แต่ง ผู้ช่วยศาสตราจารย์นันทนา ศิริชาติ และศาสตราจารย์พิเศษ วิชา มหาคุณ **บทความที่ 11** เรื่อง การสื่อสารทางการเมืองเพื่อการรักษาอำนาจทางการเมืองของพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ผู้แต่ง นายนนทวัตร ผาดีเสนะ และ อาจารย์สมิหรา จิตตลดากร **บทความที่ 12** เรื่อง การเปรียบเทียบปลัดเทศบาลจากถิ่นที่มา: คนในพื้นที่กับคนต่างถิ่น ผู้แต่ง นายกษามาส กงสะเด็น และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศิริศักดิ์ เหล่าจันทาม **บทความที่ 13** เรื่อง การประเมินโครงการเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นสุภาพบุรุษสุภาพสตรีตามแนวทางเบญจวิถีของนักเรียน โรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย กาฬสินธุ์ ผู้แต่ง นางทวิภรณ์ วรชิน

บทความที่ 14 เรื่อง ศักยภาพและความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก: กรณีศึกษาจังหวัดหนองคาย ผู้แต่ง นายจักรพงษ์ ศิริโส และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศิริศักดิ์ เหล่าจันทาม และ **บทความที่ 15** บทปริทัศน์ หนังสือ เรื่อง ทุนทางสังคมและการพัฒนาท้องถิ่น จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ Book Review: Social Capital and Local Development From Theory to Empirics โดย อาจารย์นพพล อัครชาติจากหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ สาขาวิชาวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยโขทัยธรรมาธิราช จากบทความวิจัย และบทปริทัศน์หนังสือ มีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ รวม 15 บทความในฉบับนี้ ที่มาจากนักวิจัยและนักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความหลากหลายสังกัดในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ทั้งมหาวิทยาลัยในส่วนกลางและภูมิภาค ซึ่งบทความทั้งหมดล้วนผ่านการกลั่นกรองและพิจารณาจากคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Reviewers) ที่ช่วยแนะนำและให้แง่คิดมุมมองต่างๆ ต่อผู้เขียนบทความจนมีความเชื่อมั่น และสามารถนำเสนอผลงานต่อผู้อ่านผ่านเนื้อหาในวารสารฉบับนี้ และด้วยความตั้งใจและอุทิศสาคะของกองบรรณาธิการทุกท่านที่ได้ทุ่มเทและเอาใจจริงเอาใจกับการทำงานจนสามารถจัดทำวารสารฉบับนี้สำเร็จ

ในนามกองบรรณาธิการวารสารการบริหารปกครอง มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ขอขอบพระคุณ คณะผู้บริหารมหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ที่ให้การสนับสนุนส่งเสริมการจัดทำวารสารการบริหารการปกครองอย่างต่อเนื่องด้วยดีเสมอมา และขอขอบพระคุณคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิที่สละเวลาในการกลั่นกรองและพิจารณาบทความ รวมทั้งผู้สนับสนุนบทความทุกท่านที่ส่งบทความเพื่อร่วมเป็นส่วนหนึ่งในวารสารฉบับนี้

ขอขอบคุณ

รองศาสตราจารย์ ดร.กตัญญู แก้วหานาม

บรรณาธิการบริหาร

สารบัญ
Contents

	หน้า
บทบรรณาธิการ	
กตัญญู แก้วหานาม	
ปัญหาทางกฎหมายของสัญญาประกันภัยไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)	1 - 15
พรชัย สุนทรพันธุ์, สุเมธ จานประดับ และณัชชัญญา ทองจันทร์	
ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักงบประมาณ	16 - 37
วรวิทย์ ชาววงศ์ศรี และภริดา ชัยรัตน์	
ความคิด ความหวัง และความต่อเนื่องของการสถาปนาการปกครองท้องถิ่นไทย	38 - 54
ทศวรรษ 2470	
ศราวุฒิ วิสาพรม	
ความคาดหวังของนักศึกษารัฐประศาสนศาสตร์ต่อมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์	55 - 71
วิทยาเขตตรัง ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19	
วิสุทธิณี ธาณิรัตน์	
คุณภาพชีวิตในช่วงการทำงานรูปแบบการทำงานที่บ้านของข้าราชการกรมบัญชีกลาง	72 - 93
อัญชิษฐา มณีแนม และ ภริดา ชัยรัตน์	
การตัดสินใจเข้าศึกษาต่อหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ของนักศึกษา	94 - 105
มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม-ชัยนาท	
วิลาสินี ชูทอง	
ทุนท้องถิ่นกับการพัฒนาทรัพยากรประมงพื้นบ้านชุมชนริมเขื่อนลำปาว จังหวัดกาฬสินธุ์	106 - 123
ธวัชชัย เคหะบาล และ นิตยา เคหะบาล	
ผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมและการปรับตัวของประชาชนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของ	124 - 142
ของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) กรณีศึกษาชุมชนบ้านโพธิ์ ตำบลโพธิ์ อำเภอดงคำมวง	
จังหวัดกาฬสินธุ์	
สุพรรณษา จันทะจันทร์ศรี, พรอำไพ สุวรรณเพชร, วันชนะ บุตมะและสิรินดา กมลเขต	
การศึกษาศักยภาพและธุรกิจแอบแฝงในตลาดนัดโค-กระบือบ้านยาง ตำบลบึงใหม่	143 - 155
อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี	
กนกวรรณ วังพยนต์, กัญตภณ สมผล, นุสบา ไชยะวง, ฤทธิเดช กาเผือก,	
สัญญา ชูขุนทด และประเทือง ม่วงอ่อน	
การจัดทำกฎหมายเกี่ยวกับการจดทะเบียนคู่ชีวิต	156 - 171
นันทนา ศิริชาติ และ วิชา มหาคุณ	
การสื่อสารทางการเมืองเพื่อการรักษาอำนาจทางการเมืองของพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา	172 - 191
นนทวัตร ผาติเสนะ และ สมิหรา จิตตลดากร	

สารบัญ

Contents

	หน้า
การเปรียบเทียบปลัดเทศบาลจากถิ่นที่มา: คนในพื้นที่กับคนต่างถิ่น กชามาส กงสะเต็น และ ศิริศักดิ์ เหล่าจันทาม	192 - 204
การประเมินโครงการเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นสุภาพบุรุษ สุภาพสตรี ตามแนวทางเบญจวิถีของนักเรียนโรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย กาฬสินธุ์ ทวีภรณ์ วรชิน	205 - 220
ศักยภาพและความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก: กรณีศึกษาจังหวัดหนองคาย จักรพงษ์ ศิริโส, ศิริศักดิ์ เหล่าจันทาม	221 - 240
ทุนทางสังคมและการพัฒนาท้องถิ่น จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ Book Review: Social Capital and Local Development From Theory to Empirics นพพล อัครฮาต	241 - 247
คำแนะนำการเตรียมต้นฉบับ	248

ปัญหาทางกฎหมายของสัญญาประกันภัยไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)
The Legal Problems of the Coronavirus 2019 Insurance Contract (COVID-19)

[Received: November 23, 2021; Revised: January 19, 2022;
Accepted: March 3, 2022]

พรชัย สุนทรพันธุ์

ศาสตราจารย์, คณบดี และอาจารย์ประจำ
หลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต

Pornchai Soonthornpan

Professor, Dean and Curriculum Lecturer
in LL.M. Programme at Faculty of Law,
Kasem Bundit University
email: pornchai.chu@kbu.ac.th

ณัชชญา ทองจันทร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์, ผู้ช่วยคณบดีฝ่ายบริหาร
และอาจารย์ประจำหลักสูตรนิติศาสตร
มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ โทมัส อไควนัส
มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ

Nachatchaya Thongjan

Assistant Professor, Assistant to the Dean
for Administrative Affairs and Curriculum
Lecturer in LL.M. Programme at Thomas
Aquinas School of Law, Assumption
University
email: suneethn@au.edu

สุเมธ जानประดับ

รองศาสตราจารย์, อาจารย์ประจำหลักสูตร
นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์
มหาวิทยาลัยรามคำแหง

Sumate Janpradab

Associate Professor, Curriculum
Lecturer in LL.M. Programme at
Faculty of Law, Ramkhamhaeng
University
email: SumateJanpradab@gmail.com

CORRESPONDING AUTHOR

Nachatchaya Thongjan

Assistant Professor, Assistant to the Dean for Administrative Affairs and Curriculum Lecturer in LL.M.
Programme at Thomas Aquinas School of Law, Assumption University
email: suneethn@au.edu

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเกี่ยวกับ 1) ลักษณะของสัญญาประกันภัยไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) 2) การแบ่งประเภทของสัญญาประกันภัยตามมาตรา 861 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยศึกษาเปรียบเทียบกับ การแบ่งประเภทของสัญญาประกันภัยตามกฎหมายของประเทศ ญี่ปุ่น สิงคโปร์ และเวียดนาม และ 3) เสนอแนะแนวทางให้ คปภ. เพื่อการกำกับดูแลบริษัทประกันภัยในการเสนอขายและทำสัญญาประกันภัยไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) กับประชาชนที่ไม่เป็นการฝ่าฝืนต่อกฎหมาย โดยเป็นการศึกษาวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ซึ่งรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น หนังสือ ตำรา วิทยานิพนธ์ คำพิพากษาศาลฎีกา การตีความสัญญาประกันภัย และสืบค้นจากฐานข้อมูลอินเทอร์เน็ต ผลการศึกษาพบว่าประกันภัยไวรัสโคโรนา (COVID-19) ให้ความคุ้มครองผู้เอาประกันภัยทั้งสัญญาประกันวินาศภัย และสัญญาประกันชีวิตอยู่ในกรมธรรม์ประกันภัยฉบับเดียวกัน การที่สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย (คปภ.) อนุมัติให้ทั้งบริษัทประกันวินาศภัยและบริษัทประกันชีวิตเสนอขายและทำสัญญาประกันภัยนี้กับ ประชาชนถือ เป็นการประกอบธุรกิจที่ฝ่าฝืนต่อกฎหมายเพราะการประกอบธุรกิจประกันภัยในประเทศไทยให้แยกการประกอบธุรกิจประกันวินาศภัยออกจากการประกอบธุรกิจประกันชีวิตตามการแบ่งประเภทของสัญญาประกันภัยตามมาตรา 861 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หากฝ่าฝืนต้องระวางโทษตามที่กฎหมายกำหนดไว้

ดังนั้น เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดบริษัทประกันวินาศภัยและบริษัทประกันชีวิตทำการฝ่าฝืนกฎหมาย ผู้เขียนเสนอแนะให้แยก ความคุ้มครองในส่วนของสัญญาประกันวินาศภัยและสัญญาประกันชีวิตของประกันภัยไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ไม่ให้อยู่ ในกรมธรรม์ฉบับเดียวกัน และในฐานะที่ คปภ. มีอำนาจหน้าที่ในการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัยควรออก ประกาศของนายทะเบียนในการกำหนดแนวทางให้แก่บริษัทประกันวินาศภัยเสนอขายและทำสัญญาได้เฉพาะคำรักษาพยาบาล หรือค่าชดเชยการสูญเสียรายได้ตามจริง แต่ไม่เกินจำนวนเงินที่กำหนดไว้ในกรมธรรม์ประกันภัย และบริษัทประกันชีวิตเสนอ ขายและทำสัญญาได้เฉพาะคำรักษาพยาบาล ค่าชดเชยการสูญเสียรายได้ และการเสียชีวิตในเงินจำนวนหนึ่งตามที่กำหนดไว้ใน กรมธรรม์ประกันภัย

คำสำคัญ: ประกันภัยไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19), สัญญาประกันภัยไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)

Abstract

This research article aims to study 1) feature of The Coronavirus 2019 (COVID-19) insurance contract, 2) type of insurance contract under Section 861 of Civil Code comparing to Japan, Singapore, and Vietnam and 3) recommendation for the supervision of Office of Insurance Commission (OIC) on selling and signing the Coronavirus 2019 (COVID-19) insurance contract from insurance companies to the buyers. This research is documentary research by collecting the data from various types of documents such as textbooks, theses, Supreme Court Judgements, interpretation of insurance contracts, and internet. The research found that Coronavirus (COVID-19) insurance is a combination of a non-life insurance contract and a life insurance contract in one insurance policy. The Office of Insurance Commission (OIC) has approved life and non-life insurance companies to offer such insurance policy is regarded as a violation of Section 861 of Civil Code. If the insurance companies operate a business that violates such laws, they must be liable for punishments as stipulated.

Therefore, to prevent a law violation of the non-life insurance companies and life insurance companies, the researcher recommends that the companies should separate the non-life and life insurance coverage into different policies. In addition, the OIC, as the supervisor of insurance companies, should announce the guidelines for the non-life insurance companies by allowing them to offer only medical expenses coverage or compensation for loss of income coverage by not exceeding the mentioned limit in the policy and the guidelines for the life insurance companies by allowing them to offer only medical expenses, compensation for loss of income, and death coverages by not exceeding the mentioned limit in the policy.

Keywords: The Coronavirus 2019 insurance (COVID-19), The Coronavirus 2019 insurance contract (COVID-19)

บทนำ

ไวรัสโคโรนา 2019 เป็นโรคที่เกิดจากเชื้อไวรัสสายพันธุ์ใหม่ที่ได้รับการประกาศจากองค์การอนามัยโลก (World Health Organization : WHO) เมื่อ 12 กุมภาพันธ์ 2563 (โรงพยาบาลศิริราช, 2564) ต่อมาองค์การอนามัยโลกและสาธารณสุขประชาชนจีนได้ระบุว่าไวรัสโคโรนา 2019 คือ SARS-CoV-2 หรือเรียกว่า “COVID-19” ย่อมาจาก CO แทน corona, VI แทน virus, D แทน disease และ 19 แทน 2019 (กระทรวงสาธารณสุข งานโรคติดต่ออุบัติใหม่ กลุ่มพัฒนาวิชาการโรคติดต่อ, 2564)

การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ถือว่าเป็นความเสี่ยงอุบัติใหม่ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “Emerging Risk” ซึ่งเป็นความเสี่ยงที่ไม่เคยปรากฏขึ้นมาก่อนและเป็นความเสี่ยงที่ยากต่อการประมาณการทั้งในเชิงโอกาสของการเกิดและความรุนแรงในการเกิดเหตุการณ์ (Thai Re Knowledge Center, 2563) ด้วยเหตุนี้ “การประกันภัย” จึงเข้ามามีบทบาทในสถานการณ์ของการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) เพราะการประกันภัยสามารถจัดการความเสี่ยงภัยในความสูญเสียและความเสียหายจากวิกฤตต่างๆ จากการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ให้กับประชาชน นักธุรกิจ นักลงทุน และครัวเรือนได้ (Thai Re Knowledge Center, 2563) ดังนั้น บริษัทประกันภัยจึงได้พัฒนาสัญญาประกันภัยไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) เพื่อสนองความต้องการของประชาชนในช่วงการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ออกมา 4 รูปแบบ (สมาคมประกันวินาศภัย, 2564) ดังนี้

รูปแบบที่ 1 ให้ความคุ้มครองเมื่อตรวจพบว่าผู้เอาประกันภัยป่วยเป็นโรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) หรือเจ็บป่วยอันเกิดจากภาวะแทรกซ้อน หรือผลข้างเคียงจากการฉีดยาเพื่อป้องกันโรคติดต่อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) หรือค่าใช้จ่ายในการตรวจหาการติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) สำหรับบุคคลในครอบครัว หรือบุคคลที่อาศัยอยู่ร่วมกับผู้เอาประกันภัย

รูปแบบที่ 2 ให้ความคุ้มครองค่าชดเชยรายวัน หรือที่เรียกกันว่า “ประกันโควิด เจอ จ่าย จบ” โดยบริษัทประกันภัยจะจ่ายเงินให้กับผู้เอาประกันภัยเมื่อตรวจพบเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ตามจำนวนวันสูงสุดที่กำหนดไว้หรือตามจำนวนวันนอนโรงพยาบาลจริง แต่ไม่เกินจำนวนวันสูงสุดตามที่กำหนดไว้ในกรมธรรม์ประกันภัย เช่น วันละ 1,000 บาท ไม่เกิน 30 วัน

รูปแบบที่ 3 ให้ความคุ้มครองแบบเหมาจ่ายตามจำนวนเงินที่ได้ตกลงกันไว้ในกรมธรรม์ประกันภัย โดยบริษัทประกันภัยจะจ่ายเงินให้กับผู้เอาประกันภัยครั้งเดียวจบเพื่อเป็นค่ารักษาพยาบาล เมื่อตรวจพบโรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) เพื่อเป็นค่ารักษาพยาบาล เช่น 10,000 บาท 30,000 บาท หรือ 50,000 บาท เป็นต้น

รูปแบบที่ 4 ให้ความคุ้มครองเมื่อผู้เอาประกันภัยเจ็บป่วยและมีอาการโคม่าเนื่องมาจากติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) หรือเจ็บป่วยอันเกิดจากภาวะแทรกซ้อน หรือผลข้างเคียงจากการฉีดยาเพื่อป้องกันโรคติดต่อไวรัสโคโรนา 2019 หรือเสียชีวิต บริษัทประกันภัยจะจ่ายเงินให้ตามที่กำหนดไว้ในกรมธรรม์ประกันภัย เช่น 500,000 บาท หรือ 1,000,000 บาท เป็นต้น

เมื่อพิจารณาจากลักษณะของสัญญาประกันภัยไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ทั้ง 4 รูปแบบ พบว่าให้ความคุ้มครองผู้เอาประกันภัยทั้งสัญญาประกันวินาศภัย และสัญญาประกันชีวิตอยู่ในกรมธรรม์ประกันภัยฉบับเดียวกัน

แต่อย่างไรก็ตาม การประกอบธุรกิจประกันภัยในประเทศไทยให้แยกการประกอบธุรกิจประกันวินาศภัยออกจาก การประกอบธุรกิจประกันชีวิตตามการแบ่งประเภทของสัญญาประกันภัยตามมาตรา 861 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เนื่องจากลักษณะของสัญญาประกันวินาศภัยและสัญญาประกันชีวิตมีความแตกต่างกัน หากบริษัทประกันวินาศภัยได้รับใบอนุญาตให้ประกอบธุรกิจประกันวินาศภัยแล้วจะประกอบธุรกิจประกันชีวิตอีกไม่ได้ และบริษัทประกันชีวิตเมื่อได้รับ

ใบอนุญาตให้ประกอบธุรกิจประกันชีวิตแล้วจะประกอบธุรกิจประกันวินาศภัยไม่ได้เช่นเดียวกัน ถ้าบริษัทประกันวินาศภัยและบริษัทประกันชีวิตทำการฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามจะมีความผิดและได้รับโทษตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พ.ศ. 2535 และที่แก้ไขเพิ่มเติม และพระราชบัญญัติประกันชีวิต พ.ศ.2535 และที่แก้ไขเพิ่มเติม

ดังนั้น การที่สำนักคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย (คปภ.) อนุญาตให้ทั้งบริษัทประกันวินาศภัยและบริษัทประกันชีวิตเสนอขายและทำสัญญาประกันภัยไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) กับประชาชนผ่านทางแอปพลิเคชันและเว็บไซต์ของบริษัทประกันภัยและตัวกลางประกันภัย (สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย, 2564) ซึ่งมีทั้งสัญญาประกันวินาศภัย และสัญญาประกันชีวิตอยู่ในกรรมธรรม์ประกันภัยฉบับเดียวกัน จึงทำการฝ่าฝืนต่อกฎหมายอย่างชัดเจนซึ่งส่งผลกระทบต่อความมั่นคงทางการเงินและภาพรวมของการประกอบธุรกิจของบริษัทประกันภัย อีกทั้ง ยังมีผลกระทบต่อประชาชน ภาคธุรกิจอื่นๆ และสังคมในวงกว้าง ดังเช่นตัวอย่างของ บริษัทสินมั่นคงประกันภัย จำกัด ได้ขอยกเลิกสัญญาประกันภัยไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) แบบเจอ จ่าย จบ หรือ COVID 2 in 1 กับผู้เอาประกันภัย (Thai PBS, 2564) และ บริษัท เอเชียประกันภัย 1950 จำกัด (มหาชน) ไม่มีเงินจ่ายค่าสินไหมทดแทนให้กับผู้เอาประกันภัยที่ได้ทำสัญญาประกันภัยไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) จนกระทั่งรัฐมนตรีกระทรวงการคลังมีคำสั่งเพิกถอนใบอนุญาตประกอบธุรกิจประกันวินาศภัยเนื่องจากฐานะการเงินไม่มั่นคงและไม่สามารถตรงเงินกองทุนให้ครบถ้วนตามที่กฎหมายกำหนด (thailandplus, 2564) รวมถึง บริษัท เดอะวันประกันภัย (มหาชน) จำกัด ที่มีพฤติการณ์ประวิงการจ่ายค่าสินไหมทดแทนเพราะมีเงินไม่เพียงพอสำหรับการจ่ายค่าสินไหมทดแทนให้กับผู้เอาประกันภัยที่ได้ทำสัญญาประกันภัยไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ต่อมารัฐมนตรีกระทรวงการคลังมีคำสั่งเพิกถอนใบอนุญาตประกอบธุรกิจ จากตัวอย่างเหตุการณ์ดังกล่าวนี้พบว่าได้สร้างความเดือดร้อนให้กับประชาชนจำนวนมาก (bangkokbiznews,2564)

ดังนั้น หากมีการแบ่งประเภทของสัญญาประกันภัยไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) อย่างชัดเจนจะก่อให้เกิดประโยชน์กับ คปภ.ในการบังคับใช้กฎหมายเพื่อการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัยให้มีประสิทธิภาพและเป็นไปตามมาตรฐานสากล อีกทั้ง ประชาชนจะได้รับการคุ้มครองสิทธิประโยชน์สูงสุดในสัญญาประกันภัย

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. ศึกษาลักษณะของสัญญาประกันภัยไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)
2. ศึกษาการแบ่งประเภทของสัญญาประกันภัยตามมาตรา 861 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยศึกษาเปรียบเทียบกับกรแบ่งประเภทของสัญญาประกันภัยตามกฎหมายของประเทศ ญี่ปุ่น สิงคโปร์ และเวียดนาม
3. เสนอแนะแนวทางให้ คปภ. เพื่อการกำกับดูแลบริษัทประกันภัยในการเสนอขายและทำสัญญาประกันภัยไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) กับประชาชนที่ไม่เป็นการฝ่าฝืนต่อกฎหมาย

ขอบเขตของการศึกษา

ศึกษาอยู่ในขอบเขตของการแบ่งประเภทสัญญาประกันภัยตามมาตรา 861 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยศึกษาเปรียบเทียบกับกรแบ่งประเภทของสัญญาประกันภัยของประเทศญี่ปุ่น สิงคโปร์ และเวียดนาม ในกรณีวิเคราะห์ลักษณะของสัญญาประกันภัยไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) เพื่อขอเสนอแนะแนวทางให้ คปภ. ในการกำกับดูแลบริษัทประกันภัยในการเสนอขายและทำสัญญาประกันภัยไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) กับประชาชนที่ไม่เป็นการฝ่าฝืนต่อกฎหมาย

วิธีดำเนินการศึกษา

บทความนี้เป็นการศึกษาวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ซึ่งใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น หนังสือ ตำรา วิทยานิพนธ์ คำพิพากษาศาลฎีกา การตีความสัญญาประกันภัย และสืบค้นฐานข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต โดยนำข้อมูลนั้นมาจัดเรียงเป็นหมวดหมู่ตามลำดับความสำคัญของเนื้อหาเพื่อใช้เป็นแนวทางการศึกษาตามวัตถุประสงค์การศึกษาและนำมาเขียนบรรยายเชิงพรรณนา วิเคราะห์ และสังเคราะห์เพื่อให้ได้มาซึ่งการอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา สรุป และข้อเสนอแนะ

อภิปรายผลการศึกษา

เพื่อศึกษาวิเคราะห์ลักษณะความคุ้มครองของสัญญาประกันภัยไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) เป็นสัญญาประกันวินาศภัย หรือเป็นสัญญาสัญญาประกันชีวิตตามมาตรา 861 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ผู้เขียนจึงแบ่งการศึกษาออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ 1) ศึกษาลักษณะของสัญญาประกันภัยไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) 2) ศึกษาการแบ่งประเภทของสัญญาประกันภัยตามมาตรา 861 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายประกันภัยของประเทศญี่ปุ่น สิงคโปร์ และเวียดนาม และ 3) สรุปและข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ลักษณะของสัญญาประกันภัยไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)

สัญญาประกันภัยไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ที่บริษัทประกันวินาศภัยและบริษัทประกันชีวิตได้เสนอขาย และทำสัญญาประกันภัยกับประชาชน ทั้ง 4 รูปแบบ นั้น พบว่าให้ความคุ้มครองผู้เอาประกันภัยทั้งสัญญาประกันวินาศภัย และสัญญาประกันชีวิตอยู่ในกรรมธรรม์ประกันภัยเดียวกัน ดังนี้

รูปแบบที่ 1 ให้ความคุ้มครองในค่ารักษาพยาบาลโดยบริษัทประกันภัยจะจ่ายให้ตามค่ารักษาพยาบาลตามจริง แต่ไม่เกินจำนวนเงินที่กำหนดไว้ในกรรมธรรม์ประกันภัย ซึ่งสามารถประมาณค่ารักษาพยาบาลเป็นเงินได้จริง จึงเป็นการจ่ายค่าสินไหมทดแทนตามตามสัญญาประกันวินาศภัย

รูปแบบที่ 2 ให้ความคุ้มครองค่าชดเชยรายวัน โดยบริษัทประกันภัยจะจ่ายเงินตามจำนวนวันสูงสุดที่กำหนดไว้ หรือตามจำนวนวันที่นอนโรงพยาบาลจริง แต่ไม่เกินจำนวนวันสูงสุดตามที่กำหนดไว้ในกรรมธรรม์ประกันภัย ซึ่งสามารถประมาณค่ารักษาพยาบาลเป็นเงินได้จริง จึงเป็นการจ่ายค่าสินไหมทดแทนตามตามสัญญาประกันวินาศภัย

รูปแบบที่ 3 ให้ความคุ้มครองแบบเหมาจ่ายตามจำนวนเงินที่ได้ตกลงกันไว้ในกรรมธรรม์ประกันภัย โดยบริษัทประกันภัยจะจ่ายเงินให้กับผู้เอาประกันภัยครั้งเดียวจบเพื่อเป็นค่ารักษาพยาบาล ซึ่งเป็นการจ่ายเงินให้เป็นจำนวน หรือเป็นก้อนจึงเป็นการจ่ายเงินเช่นเดียวกับสัญญาประกันชีวิต

รูปแบบที่ 4 ให้ความคุ้มครองทายาท หรือผู้รับประโยชน์เมื่อผู้เอาประกันภัยเสียชีวิต บริษัทประกันภัยจะจ่ายเงินให้ตามที่กำหนดไว้ในกรรมธรรม์ประกันภัย ซึ่งเป็นการจ่ายเงินให้เป็นจำนวน หรือเป็นก้อน จึงเป็นการจ่ายเงินตามสัญญาประกันชีวิต

สรุปได้ว่าลักษณะของสัญญาประกันภัยไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) เป็นสัญญาที่ให้ความคุ้มครองผู้เอาประกันภัยทั้งสัญญาประกันวินาศภัยและสัญญาประกันชีวิตอยู่ในกรรมธรรม์ประกันภัยฉบับเดียวกัน

2. การแบ่งประเภทของสัญญาประกันภัย

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 861 บัญญัติว่า “อันว่าสัญญาประกันภัยนั้น คือสัญญาซึ่งบุคคลคนหนึ่งตกลงจะใช้ค่าสินไหมทดแทน หรือใช้เงินจำนวนหนึ่งให้ในกรณีวินาศภัยหากมีขึ้น หรือในเหตุอย่างอื่นในอนาคตตั้งได้ระบุ

ไว้ในสัญญา และในการนี้บุคคลอีกคนหนึ่งตกลงจะส่งเงินซึ่งเรียกว่าเบี้ยประกันภัย” จากบทบัญญัติดังกล่าวแบ่งสัญญาประกันภัยออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1) สัญญาประกันภัยที่ชดใช้ค่าสินไหมทดแทน หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “สัญญาประกันวินาศภัย” ซึ่งมาตรา 861 ประกอบมาตรา 869 และมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พ.ศ. 2535 ได้ให้ความหมายของสัญญาประกันวินาศภัย คือ สัญญาซึ่งผู้รับประกันภัยตกลงจะใช้ค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เอาประกันวินาศภัย เมื่อมีความเสียหายใดๆ เกิดขึ้นตามที่กำหนดไว้ในสัญญา รวมถึงการสูญเสียในสิทธิผลประโยชน์ที่อาจประมาณความสูญเสียเหล่านั้นได้ ในการนี้ผู้เอาประกันวินาศภัยตกลงจะส่งเบี้ยประกันภัยให้แก่ผู้รับประกันภัยเป็นการตอบแทน ซึ่งคำว่า “ประมาณเป็นเงินได้” คือ ความเสียหายที่สามารถตีราคาเป็นเงินได้จริง ๆ เช่น ค่ายา ค่ารักษาพยาบาล ค่าขาดประโยชน์เพราะทำงานไม่ได้ ค่าเสื่อมราคาทรัพย์สิน (พนารัตน์ มาศฉมาดล, 2564: 81-82) สัญญาประกันวินาศภัยอาศัย “ความวินาศภัย” เป็นเงื่อนไขของสัญญาและมีการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเมื่อเกิดวินาศภัยนั้น ตัวอย่างของสัญญาประกันวินาศภัย เช่น ประกันภัยทรัพย์สินและสิทธิเกี่ยวกับทรัพย์สิน ได้แก่ ประกันอัคคีภัย ประกันภัยทางทะเลและขนส่ง ประกันภัยรถยนต์ ประกันภัยค้ำจุน ได้แก่ ประกันภัยความรับผิดชอบต่อสาธารณะ ประกันภัยความรับผิดจากผลิตภัณฑ์ ประกันภัยความรับผิดจากวิชาชีพ เป็นต้น

2) สัญญาประกันชีวิต หมายถึง สัญญาซึ่งผู้รับประกันภัยตกลงว่าจะใช้เงินจำนวนหนึ่งให้บุคคลอีกคนหนึ่ง ซึ่งเรียกว่าผู้เอาประกันภัย หรือผู้รับประกันภัย หรือผู้มีสิทธิตามกฎหมาย โดยมีเงื่อนไขว่าผู้เอาประกันชีวิต หรือผู้ที่ถูกเอาประกันชีวิตตายภายในเวลาที่กำหนด หรือมีชีวิตอยู่จนถึงระยะเวลาที่กำหนดไว้ และผู้เอาประกันชีวิตตกลงจะส่งเงินซึ่งเรียกว่าเบี้ยประกันภัยให้กับผู้รับประกันภัยตามกำหนดระยะเวลา (ธานี วรรณ, 2558:86) สัญญาประกันชีวิตอาศัย “ความทรงชีพ หรือ มรณะ” ของผู้เอาประกันภัย หรือผู้ถูกเอาประกันภัยเป็นเงื่อนไขของสัญญา และผู้รับประกันชีวิตจะใช้เงินจำนวนหนึ่งตามที่กำหนดในสัญญา ตัวอย่างของสัญญาประกันชีวิต เช่น ประกันชีวิต ประกันอุบัติเหตุ ประกันสุขภาพ เป็นต้น

สำหรับการแบ่งประเภทของสัญญาประกันภัยตามกฎหมายต่างประเทศที่ผู้เขียนจะนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับ การแบ่งประเภทของสัญญาประกันภัยตามมาตรา 861 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ได้แก่ ประเทศ ญี่ปุ่น สิงคโปร์ และเวียดนาม ดังนี้

1. ประเทศญี่ปุ่น แบ่งประเภทของสัญญาประกันภัยออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ 1) ประกันวินาศภัย 2) ประกันชีวิต และ 3) ประกันภัยอุบัติเหตุและสุขภาพแบบการจ่ายเงินจำนวนหนึ่ง และยังมี การแบ่งประเภทตามกรรมธรรม์ประกันภัยทางการประกอบธุรกิจของบริษัทประกันภัยออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ 1) กรรมธรรม์ประกันวินาศภัย (non-life insurance policy) หมายถึง กรรมธรรม์ประกันภัยที่ผู้รับประกันภัยสัญญาว่าจะจ่ายค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เอาประกันภัยในความเสียหายใดจากเหตุการณ์ที่อาจเกิดขึ้นตามที่กำหนดไว้ในกรรมธรรม์ประกันภัย

2) กรรมธรรม์ประกันอุบัติเหตุและสุขภาพ (accident and health insurance policy) หมายถึง กรรมธรรม์ประกันวินาศภัยที่ผู้รับประกันภัยสัญญาว่าจะชดใช้เงินให้กับผู้เอาประกันภัยในความสูญเสียที่อาจเกิดขึ้นจากการบาดเจ็บ หรือการเจ็บป่วย 3) กรรมธรรม์ประกันชีวิต (life insurance policy) หมายถึง กรรมธรรม์ประกันภัยที่ผู้รับประกันภัยสัญญาว่าจะจ่ายเงินจำนวนหนึ่งในความทรงชีพ หรือความมรณะให้กับผู้เอาประกันภัย และ 4) กรรมธรรม์ประกันภัยอุบัติเหตุและสุขภาพแบบจ่ายเงินจำนวนหนึ่ง (fixed amount accident and health insurance policy) หมายถึง กรรมธรรม์ประกันภัยที่ผู้รับประกันภัยสัญญาว่าจะจ่ายเงินจำนวนหนึ่งให้กับผู้เอาประกันภัยที่บาดเจ็บ หรือเจ็บป่วย¹ (Japanese Law Translation, 2021)

¹ Insurance Act (Act No. 56 of June 6, 2008)

Article 2 In this Act, the meanings of the terms listed in the following items shall be as prescribed respectively in those items:

2.ประเทศสิงคโปร์ แบ่งสัญญาประกันภัยออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ 1) ประกันชีวิต หมายถึง ธุรกิจประกันภัยทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับกรรมธรรม์ประกันชีวิต ประกันภัยอุบัติเหตุ และสุขภาพระยะยาว และ 2) ประกันภัยประเภทธุรกิจทั่วไป หมายถึง ธุรกิจประกันภัยทั้งหมดที่ไม่ใช่ธุรกิจประกันชีวิต² (Singapore Statutes Plus Online, 2021)

3. ประเทศเวียดนาม แบ่งการประกันภัยออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ 1) ประกันวินาศภัย (Non-life insurance) คือ ประเภทของผลิตภัณฑ์ประกันภัยเกี่ยวกับการประกันภัยทรัพย์สิน การประกันภัยความรับผิดทางแพ่ง และผลิตภัณฑ์ประกันภัยอื่นๆ ที่ไม่ใช่การประกันชีวิต และ 2) ประกันชีวิต (Life insurance) คือ ประเภทของผลิตภัณฑ์ประกันภัยเกี่ยวกับบุคคลเพื่อความทรงชีพ หรือมรณะของผู้เอาประกันภัย และแบ่งกรรมธรรม์ประกันภัยออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ 1) กรรมธรรม์ประกันวินาศภัย เช่น ประกันภัยอุบัติเหตุส่วนบุคคลและประกันภัยสุขภาพ ประกันภัยทรัพย์สินและประกันภัยความสูญเสียและความเสียหาย และผลิตภัณฑ์ประกันวินาศภัยอื่นๆ ตามที่รัฐบาลกำหนด เป็นต้น 2) กรรมธรรม์ประกันชีวิต เช่น ประกันชีวิต

(a) non-life insurance policy: a person that may suffer loss that is to be compensated for under a non-life insurance policy;

(b) life insurance policy: a person upon whose survival or death an insurer is to make an insurance proceeds payment; and

(vi) non-life insurance policy: an insurance policy under which an insurer promises to compensate for any loss that may arise from a certain contingent event;

(vii) accident and health insurance policy: a non-life insurance policy under which an insurer promises to compensate for any loss that may arise from an injury or illness experienced by a person (limited to such loss suffered by the person that experienced the injury or illness);

(viii) life insurance policy: an insurance policy under which an insurer promises to make a fixed insurance proceeds payment in relation to a person's survival or death (excluding insurance policies falling within the fixed amount accident and health insurance policy category); and

(ix) fixed amount accident and health insurance policy: an insurance policy under which an insurer promises to make a fixed insurance proceeds payment on the basis of an injury or illness experienced by a person.

² INSURANCE ACT, CHAPTER 142 (Original Enactment: Act 46 of 1966, REVISED EDITION 2002, 31st December 2002)

An Act for the regulation of insurance business in Singapore, insurers, insurance intermediaries and related institutions, and for other purposes relating thereto or connected therewith.

Classification of insurance business and construction of references to matters connected with insurance

2. (1) For the purposes of this Act, insurance business shall be divided into 2 classes

(a) life business, which means all insurance business concerned with life policies, long-term accident and health policies, or both; and

(b) general business, that is to say, all insurance business which is not life business.

ตลอดชีพ การประกันภัยผลประโยชน์กรณีเสียชีวิต ประกันการชำระเงินเป็นงวด และผลิตภัณฑ์ประกันชีวิตอื่น ๆ ตามที่รัฐบาลกำหนดประกันชีวิตอื่นตามที่รัฐบาลกำหนด เป็นต้น³ (EMBASSY OF THE Socialist Republic of Vietnam IN THE UNITED STATES OF AMERICA, 2565)

เพื่อให้เห็นการแบ่งประเภทสัญญาประกันภัยของประเทศญี่ปุ่น สิงคโปร์ เวียดนาม และไทย อย่างชัดเจนเพื่อใช้เป็นฐานการวิเคราะห์สัญญาประกันภัยไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) เป็นสัญญาประกันภัยประเภทใด ดังนี้

หัวข้อ	ประเทศญี่ปุ่น	ประเทศสิงคโปร์	ประเทศเวียดนาม	ประเทศไทย
การแบ่งประเภทสัญญา	3	2	2	2
รายละเอียดประเภทสัญญา	1.ประกันวินาศภัย 2.ประกันชีวิต 3.ประกันอุบัติเหตุและประกันสุขภาพที่จ่ายเงินจำนวนหนึ่ง	1.ประกันชีวิต 2.ประกันภัยประเภทอื่นที่ไม่ใช่ประกันชีวิต	1.ประกันวินาศภัย 2.ประกันชีวิต	1.ประกันวินาศภัย 2.ประกันชีวิต

ถ้านำการแบ่งประเภทสัญญาประกันภัยของประเทศญี่ปุ่นมาวิเคราะห์สัญญาประกันภัยไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) สามารถกำหนดได้ว่าเป็นสัญญาประกันภัยสุขภาพเกี่ยวกับการเจ็บป่วย ถ้านำสัญญานี้มาวิเคราะห์กับการแบ่งประเภทสัญญาประกันภัยของประเทศสิงคโปร์สามารถจัดอยู่ในประเภทธุรกิจประกันประกันชีวิต ส่วนประเทศเวียดนามจัดอยู่ในสัญญาประกันวินาศภัย

³ LAW ON INSURANCE BUSINESS (No. 24-2000-QH10 on 9 December 2000)

Article 3 Definitions

In this Law, the following terms shall be construed as follows:

12. Life insurance means the types of insurance products for cases where an insured person lives or dies.

18. non-life insurance means the types of insurance products being property insurance, civil liability insurance.

Article 7 Types of insurance products

1. Life insurance shall comprise:

- (a) Whole life insurance;
- (c) Death benefit insurance;
- d) Periodical payments insurance;
- (e) Other life insurance products as regulated by the Government.

2. Non-life insurance shall comprise:

- (a) Personal accident and health care insurance;
- (b) Property insurance and loss and damage insurance;
- (m) Other non-life insurance products as regulated by the Government.

แต่อย่างไรก็ตาม หากนำการแบ่งประเภทของสัญญาประกันภัยตามมาตรา 861 มาวิเคราะห์สัญญาประกันภัยไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) จะเป็นสัญญาประกันภัยประเภทใดนั้น ผู้เขียนยังไม่สามารถกำหนดได้แน่ชัด ดังนั้น ผู้เขียนจึงต้องอาศัยคำตัดสินจากคำพิพากษาศาลฎีกาและการตีความของกรมการประกันภัยภัย กระทรวงพาณิชย์ (ปัจจุบันคือ คปภ. สังกัดกระทรวงการคลัง) ของสัญญาประกันภัยอุบัติเหตุมาวิเคราะห์เพิ่มเติมเนื่องจากความสัญญาประกันภัยไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) คล้ายกับความคุ้มครองของสัญญาประกันภัยอุบัติเหตุ โดยประกันภัยทั้ง 2 ประเภทมีทั้งสัญญาประกันวินาศภัย สัญญาประกันภัยที่ใช้เงินจำนวนหนึ่ง และสัญญาประกันชีวิต อยู่ในกรมธรรม์ฉบับเดียวกัน แต่ทั้ง 2 สัญญามีความแตกต่างกันในเรื่องความเสี่ยงภัยที่เป็นเงื่อนไขแห่งการจ่ายเงิน กล่าวคือความเสี่ยงภัยของสัญญาประกันภัยอุบัติเหตุคืออุบัติเหตุที่อาจทำให้ผู้เอาประกันภัยบาดเจ็บ ทุพพลภาพ หรือเสียชีวิต ส่วนความเสี่ยงภัยของสัญญาประกันภัยไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) คือ เชื้อโรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ที่อาจทำให้ผู้เอาประกันภัยเจ็บป่วย สูญเสียรายได้ หรือเสียชีวิต ดังนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5089/2541 สัญญาประกันอุบัติเหตุส่วนบุคคลในส่วนค่าเสียหายเกี่ยวกับการเสียชีวิตกรณีบาดเจ็บเป็นการจ่ายตามกรมธรรม์ประกันภัยที่โจทก์ตกลงคุ้มครอง หากใช้เป็นการประกันชีวิตไม่ ส่วนค่าเสียหายเกี่ยวกับการเสียชีวิตกรณีบาดเจ็บของ ก. และค่ารักษาพยาบาลก่อนตายของ ส. ที่โจทก์จ่ายไปรายละ 50,000 บาท เป็นการจ่ายตามกรมธรรม์ประกันภัยที่โจทก์ตกลงคุ้มครอง หากใช้เป็นการประกันชีวิตไม่ ถือเป็นค่าเสียหายที่ ก. และ ส. ได้รับจากการกระทำโดยประมาทของจำเลยที่ 1 ลูกจ้างของจำเลยที่ 3 เมื่อโจทก์จ่ายให้แก่ ก. และ ส. แล้วจึงเข้ารับช่วงสิทธิจาก ก. และ ส. มาฟ้องเรียกเอาค่าเสียหายดังกล่าวจากจำเลยทั้งสามได้

แม้ว่าคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าวไม่ได้ตัดสินไว้โดยตรงในส่วนของค่ารักษาพยาบาลเป็นสัญญาประกันวินาศภัยก็ตาม แต่การที่ศาลฎีกาได้ตัดสินในส่วนที่ผู้รับประกันภัยได้จ่ายค่ารักษาพยาบาลให้แก่ผู้เอาประกันภัยไปแล้ว ผู้รับประกันภัยย่อมรับช่วงสิทธิของผู้เอาประกันภัยตามมาตรา 880 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไปไล่เบี้ยกับผู้ทำละเมิดได้ จึงเป็นที่ยืนยันได้ว่าศาลฎีกาตัดสินในส่วนของค่ารักษาพยาบาลเป็นสัญญาประกันวินาศภัยเนื่องจากหลักการรับช่วงสิทธิตามมาตรา 880 นั้นทำได้เฉพาะในสัญญาประกันวินาศภัยเท่านั้น นอกจากนี้ คำตัดสินของศาลฎีกาดังกล่าวยังสอดคล้องกับการตีความของกรมการประกันภัย กระทรวงพาณิชย์ ในส่วนของค่ารักษาพยาบาลของสัญญาประกันภัยอุบัติเหตุที่ผู้รับประกันภัยจะจ่ายค่าสินไหมทดแทนให้แก่ผู้เอาประกันภัยตามที่เกิดขึ้นจริง แต่ไม่เกินจำนวนเงินดังที่กำหนดไว้ในกรมธรรม์ประกันภัยนั้นเป็นสัญญาประกันวินาศภัยตามมาตรา 877 วรรคหนึ่ง (1) และวรรคท้ายแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (กรมการประกันภัย กระทรวงพาณิชย์, 2541)

สำหรับการสูญเสียอวัยวะและทุพพลภาพจากอุบัติเหตุของผู้เอาประกันภัยโดยบริษัทผู้รับประกันภัยจะใช้เงินจำนวนหนึ่งตามที่ได้กำหนดไว้ในกรมธรรม์ให้กับผู้เอาประกันภัยซึ่งการใช้เงินทั้งสองกรณีนี้ กรมการประกันภัย กระทรวงพาณิชย์ได้ตีความว่าเป็นการใช้เงินจำนวนหนึ่งเช่นเดียวกับสัญญาประกันชีวิต แต่ไม่ได้อาศัยความทรงชีพ หรือมรณะของบุคคลเป็นเงื่อนไขแห่งการใช้เงินเหมือนกับสัญญาประกันชีวิต (กรมการประกันภัย กระทรวงพาณิชย์, 2541) หากนำการตีความดังกล่าวมาวิเคราะห์กับคุ้มครองค่ารักษาพยาบาลที่บริษัทผู้รับประกันภัยจะจ่ายเงินเป็นแบบเหมาจ่ายครั้งเดียวตามจำนวนเงินที่ได้กำหนดไว้ในกรมธรรม์ประกันภัยของสัญญาประกันภัยไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ผู้เขียนมีความเห็นเช่นเดียวกับการตีความของกรมการประกันภัย กระทรวงพาณิชย์ว่าเป็นสัญญาประกันภัยที่ใช้เงินจำนวนหนึ่งเช่นเดียวกับสัญญาประกันชีวิต

หากผู้เอาประกันภัยเสียชีวิตจากอุบัติเหตุโดยบริษัทผู้รับประกันภัยได้จ่ายเงินให้แก่ผู้รับประโยชน์ หรือทายาทของผู้เอาประกันภัยนั้นเป็นการจ่ายเงินตามสัญญาประกันภัยประเภทใด ได้มีคำพิพากษาศาลฎีกาตัดสินไว้ดังนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 74/2538 ตามกรมธรรม์ประกันภัยอุบัติเหตุส่วนบุคคลของผู้ตายได้ความว่า หากผู้ตายถึงแก่ความตายด้วยอุบัติเหตุจากการทำงาน บริษัทผู้รับประกันภัยจะจ่ายเงินให้การจ่ายเงินก็โดยอาศัยความมรณะของผู้ตายจึง

เป็นการประกันชีวิต ส่วนสาเหตุการตายเป็นเพียงเงื่อนไขที่ผู้เอาประกันและผู้รับประกันจะตกลงกันในการจ่ายเงินเท่านั้น ไม่ทำให้สัญญาประกันชีวิตกลับกลายเป็นไม่ใช่สัญญาประกันชีวิตไปได้

เมื่อนำคำตัดสินจากคำพิพากษาศาลฎีกาดังกล่าวมาวิเคราะห์กับความคุ้มครองของสัญญาประกันภัยโควิด 2019 (COVID-19) ในส่วนของการติดเชื้อไวรัสโควิด 2019 จนทำให้ผู้เอาประกันภัยเสียชีวิตโดยผู้รับประกันภัยจะจ่ายเงินจำนวนหนึ่งให้แก่ผู้รับประโยชน์ หรือทายาทของผู้เอาประกันภัยนั้นจึงเป็นการจ่ายเงินตามสัญญาประกันชีวิต

การที่ ค.ป.ก. ได้อนุมัติให้บริษัทประกันวินาศภัยและบริษัทประกันชีวิตที่ยื่นแบบขออนุญาตขายประกันภัยไวรัสโควิด 2019 (COVID-19) จำนวน 35 บริษัท แต่มีการขายประกันภัยนี้จริง จำนวน 23 บริษัท โดยแยกเป็นบริษัทประกันวินาศภัย จำนวน 16 บริษัท เช่น บริษัท กรุงเทพประกันภัย จำกัด (มหาชน) บริษัท สิ้นมันคงประกันภัย จำกัด บริษัท ทิพย์ประกันภัย จำกัด บริษัท เตอะวันประกันภัย จำกัด (มหาชน) บริษัท เอเชียประกันภัย 1950 จำกัด (มหาชน) เป็นต้น และบริษัทประกันชีวิต จำนวน 7 บริษัท เช่น บริษัท เมืองไทยประกันชีวิต จำกัด บริษัท กรุงเทพประกันชีวิต จำกัด (มหาชน) บริษัท ไทยสมุทรประกันชีวิต จำกัด บริษัท เอไอเอ จำกัด บริษัท อาคเนย์ประกันชีวิต จำกัด เป็นต้น (สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย, 2564)

ในประเทศไทยให้แบ่งประเภทของการประกอบธุรกิจตามการแบ่งประเภทของสัญญาประกันภัยตามมาตรา 861 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งพาณิชย์ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ สัญญาประกันวินาศภัย และสัญญาประกันชีวิต โดยให้แยกการประกอบธุรกิจประกันวินาศภัยออกจากการประกอบธุรกิจประกันชีวิตโดยเด็ดขาด หากบริษัทประกันวินาศภัยได้รับใบอนุญาตประกอบธุรกิจประกันวินาศภัยแล้วจะประกอบธุรกิจประกันชีวิตอีกไม่ได้ และบริษัทประกันชีวิตเมื่อได้รับใบอนุญาตประกอบธุรกิจประกันชีวิตแล้วจะประกอบธุรกิจประกันวินาศภัยไม่ได้เช่นเดียวกัน การที่ ค.ป.ก. อนุมัติให้บริษัทประกันวินาศภัยและบริษัทประกันชีวิตเสนอขายและทำสัญญาประกันภัยนี้กับประชาชนจะเป็นการประกอบธุรกิจที่ฝ่าฝืนต่อกฎหมายหรือไม่จึงต้องพิจารณาจากการขออนุญาตการประกอบธุรกิจของบริษัทประกันวินาศภัยและบริษัทประกันชีวิต ดังนี้

1. การประกอบธุรกิจประกันวินาศภัย จะทำได้ก็ต่อเมื่อได้รับใบอนุญาตตามพระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พ.ศ. 2535 มาตรา 17 วรรคหนึ่ง แก้อีกโดยมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติประกันวินาศภัย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551 อีกทั้ง ผู้ที่ได้รับอนุญาตให้ประกอบธุรกิจประกันวินาศภัยจะประกอบธุรกิจประกันชีวิตไม่ได้ตามพระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พ.ศ. 2535 มาตรา 31(1) หากทำการฝ่าฝืนต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 500,000 บาท และถ้าเป็นการกระทำความผิดต่อเนื่องให้ปรับอีกไม่เกินวันละ 20,000 บาทตลอดเวลาที่ยังฝ่าฝืนอยู่ตามพระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พ.ศ. 2535 มาตรา 88 แก้อีกโดย มาตรา 45 แห่งพระราชบัญญัติประกันวินาศภัย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551 หากพิจารณาในส่วนของความคุ้มครองค่ารักษาพยาบาลที่บริษัทประกันภัยจะจ่ายเงินจำนวนหนึ่งแบบเหมาจ่ายครั้งเดียวให้กับผู้เอาประกันภัยตามที่ได้กำหนดไว้ในกรมธรรม์ซึ่งเป็นการจ่ายเงินตามสัญญาประกันภัยที่ใช้เงินจำนวนหนึ่ง และในส่วนความคุ้มครองการเสียชีวิตของผู้เอาประกันภัยที่บริษัทประกันวินาศภัยจะจ่ายเงินจำนวนหนึ่งตามที่ได้กำหนดไว้ในกรมธรรม์ประกันภัยให้แก่ผู้รับประโยชน์ หรือทายาทของผู้เอาประกันภัยจึงเป็นการจ่ายเงินตามสัญญาประกันชีวิตเพราะอาศัยความมรณะของผู้เอาประกันภัยเป็นเงื่อนไขแห่งการใช้เงินตามมาตรา 861 ประกอบมาตรา 889 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ดังนั้น การที่บริษัทประกันวินาศภัยเสนอขายและทำสัญญาประกันภัยนี้ให้กับประชาชนในส่วนของความคุ้มครองการเสียชีวิตโดยบริษัทประกันภัยจะจ่ายเงินเป็นจำนวน หรือเป็นก้อนให้แก่ทายาท หรือผู้รับประโยชน์ของผู้เอาประกันภัยซึ่งเป็นการจ่ายเงินตามสัญญาประกันชีวิตซึ่งเป็นการเสนอขายและทำสัญญาประกันชีวิตไปด้วย จึงเป็นการประกอบธุรกิจที่ฝ่าฝืนต่อมาตรา 17 วรรคหนึ่ง แก้อีกโดยมาตรา 14 แห่งพระราชบัญญัติประกันวินาศภัย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551 ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 500,000 บาทตามพระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พ.ศ.2535 มาตรา 31(1) และถ้าเป็นการกระทำ

ความผิดต่อเนื่องให้ปรับอีกไม่เกินวันละ 20,000 บาท ตลอดเวลาที่ยังฝ่าฝืนอยู่ตามพระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พ.ศ. 2535 มาตรา 88 แก้อภัยโดย มาตรา 45 แห่งพระราชบัญญัติประกันวินาศภัย (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551

2. การประกอบธุรกิจประกันชีวิต จะทำได้ก็ต่อเมื่อได้รับใบอนุญาตจากรัฐมนตรีโดยอนุมัติคณะรัฐมนตรีตามพระราชบัญญัติประกันชีวิต พ.ศ.2535 มาตรา 7 แก้อภัยโดยมาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติประกันชีวิต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551 อีกทั้ง ผู้ที่ได้รับอนุญาตให้ประกอบธุรกิจประกันชีวิตจะประกอบธุรกิจประกันวินาศภัยไม่ได้ตามพระราชบัญญัติประกันชีวิต พ.ศ.2535 มาตรา 33 (1) หากทำการฝ่าฝืนต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 500,000 บาท และถ้าเป็นการกระทำความผิดต่อเนื่องให้ปรับอีกไม่เกินวันละ 20,000 บาท ตลอดเวลาที่ยังฝ่าฝืนอยู่ตามพระราชบัญญัติประกันชีวิต พ.ศ.2535 มาตรา 93 แก้อภัยโดยมาตรา 44 แห่งพระราชบัญญัติประกันชีวิต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551 หากพิจารณาในส่วนของความคุ้มครองค่ารักษาพยาบาล และการชดเชยการสูญเสียรายได้ โดยบริษัทประกันชีวิตจะจ่ายค่ารักษาพยาบาลตามค่ารักษาพยาบาลจริง แต่ไม่เกินจำนวนเงินที่กำหนดไว้ในกรมธรรม์ และจ่ายค่าชดเชยในการสูญเสียรายได้เป็นรายวันแต่ไม่เกินจำนวนวันสูงสุดตามที่กำหนดไว้ในกรมธรรม์ประกันภัยจึงเป็นการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามสัญญาประกันวินาศภัยเพื่อจำนวนวินาศภัยอันแท้จริง แต่ไม่เกินกว่าจำนวนเงินซึ่งเอาประกันภัยในสัญญาประกันวินาศภัยตามมาตรา 877 วรรคหนึ่ง (1) และวรรคท้ายแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ดังนั้น การที่บริษัทประกันประกันชีวิตขายประกันภัยนี้ให้กับประชาชนในส่วนของความคุ้มครองค่ารักษาพยาบาลและค่าชดเชยของการสูญเสียรายได้โดยบริษัทประกันภัยจะจ่ายเงินค่ารักษาพยาบาลและค่าชดเชยตามที่สามารถประเมินเป็นเงินได้จริงเป็นการจ่ายค่าสินไหมทดแทนตามสัญญาประกันวินาศภัยซึ่งเป็นการเสนอขายและทำสัญญาประกันวินาศภัยไปด้วย จึงเป็นการประกอบธุรกิจที่ฝ่าฝืนต่อพระราชบัญญัติประกันชีวิต พ.ศ.2535 มาตรา 7 แก้อภัยโดยมาตรา 8 แห่งพระราชบัญญัติประกันชีวิต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551 ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 500,000 บาท ตามพระราชบัญญัติประกันชีวิต พ.ศ. 2535 มาตรา 33 (1) หากทำการฝ่าฝืนต้องระวางโทษปรับไม่เกิน 500,000 บาท และถ้าเป็นการกระทำความผิดต่อเนื่องให้ปรับอีกไม่เกินวันละ 20,000 บาท ตลอดเวลาที่ยังฝ่าฝืนอยู่ตามพระราชบัญญัติประกันชีวิต พ.ศ.2535 มาตรา 93 แก้อภัยโดยมาตรา 44 แห่งพระราชบัญญัติประกันชีวิต (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2551

สรุป

ประกันภัยไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) เป็นสัญญาประกันภัยที่ให้ความคุ้มครองผู้เอาประกันภัยทั้งสัญญาประกันวินาศภัย และสัญญาประกันชีวิตอยู่ในกรมธรรม์ฉบับเดียวกัน โดยให้ความคุ้มครองผู้เอาประกันภัย ดังนี้

1. ค่ารักษาพยาบาล และ/หรือค่าชดเชยการสูญเสียรายได้ โดยผู้รับประกันภัยจะจ่ายค่ารักษาพยาบาลตามจริง แต่ไม่เกินจำนวนเงินที่กำหนดไว้ในกรมธรรม์ หรือจ่ายค่าชดเชยการสูญเสียรายได้เป็นรายวันแต่ไม่เกินจำนวนวันสูงสุดตามที่กำหนดไว้ในกรมธรรม์ประกันภัยให้แก่ผู้เอาประกันภัยเป็นการจ่ายค่าสินไหมทดแทนตามสัญญาประกันวินาศภัย
2. ค่ารักษาพยาบาลโดยเหมาจ่ายครั้งเดียวโดยผู้รับประกันภัยจะจ่ายเงินจำนวนหนึ่งให้แก่ผู้เอาประกันภัยเป็นการจ่ายเงินตามสัญญาประกันภัยที่ใช้เงินจำนวนหนึ่งเช่นเดียวกับสัญญาประกันชีวิต
3. การเสียชีวิต โดยผู้รับประกันภัยจะจ่ายเงินจำนวนหนึ่งให้แก่ผู้รับประโยชน์ หรือทายาทของผู้เอาประกันภัย โดยอาศัยความมรณะของผู้เอาประกันภัยเป็นเงื่อนไขแห่งการใช้เงินตามสัญญาเป็นการจ่ายเงินตามสัญญาประกันชีวิต

เมื่อในประเทศไทยให้แบ่งประเภทของการประกอบธุรกิจตามการแบ่งประเภทของสัญญาประกันภัยตามมาตรา 861 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งพาณิชย์ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ สัญญาประกันวินาศภัย และสัญญาประกันชีวิต โดยให้แยกการประกอบธุรกิจประกันวินาศภัยออกจากการประกอบธุรกิจประกันชีวิตโดยเด็ดขาด การที่ คปภ. อนุมัติให้บริษัทประกันวินาศภัยและบริษัทประกันชีวิตเสนอขายและทำสัญญาประกันไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) กับประชาชนถือว่าทั้งบริษัท

ประกันวินาศภัยประกอบธุรกิจที่ฝ่าฝืนต่อกฎหมาย ซึ่งทั้งสองบริษัทต้องระวางโทษปรับตามที่กฎหมายกำหนดซึ่งกล่าวมาแล้วข้างต้น

หากพิจารณาเจตนารมณ์ของ คปภ. ที่อนุมัติให้ทั้งบริษัทประกันวินาศภัยและบริษัทประกันชีวิตเสนอขายและทำสัญญาประกันภัยนี้กับประชาชน ผู้เขียนมีความเห็นว่า คปภ. ต้องการให้การประกันภัยเข้ามาช่วยเหลือประชาชนเพื่อให้มีค่ารักษาพยาบาลและค่าชดเชยการสูญเสียรายได้ และให้ทายาท หรือผู้รับประโยชน์ได้รับเงินเพื่อเยียวยาความเดือดร้อนกรณีสมาชิกในครอบครัวเสียชีวิตเมื่อติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ในสถานการณ์ที่มีการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) จนส่งผลให้ประชาชนเกิดการเจ็บป่วยและเสียชีวิตรายวันเป็นจำนวนมาก จึงอนุมัติให้บริษัทประกันภัยกำหนดเงื่อนไขของทำสัญญาที่ประชาชนสามารถเข้าถึงการประกันภัยนี้ได้ เช่น 1) ประชาชนทุกอาชีพสามารถทำประกันภัยได้โดยไม่ต้องตรวจสุขภาพก่อนทำสัญญา 2) ประชาชนสามารถจ่ายเบี้ยประกันภัยได้เนื่องจากอัตราเบี้ยประกันภัยต่อปีไม่แพงเมื่อเปรียบเทียบกับอัตราเบี้ยประกันภัยของสัญญาประกันภัยอุบัติเหตุและประกันภัยสุขภาพแล้วจะสูงกว่าประกันภัยนี้หลายเท่า อีกทั้ง ประกันภัยนี้ ยังเป็นหลักประกันให้กับสถานพยาบาลทั้งภาครัฐและเอกชนได้รับค่ารักษาพยาบาลแน่นอน นอกจากนี้ ประกันภัยนี้ยังเป็นการแบ่งเบาภาระให้กับรัฐบาลโดยไม่ต้องเสียค่ารักษาพยาบาลให้กับประชาชนที่มีประกันภัย เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดบริษัทประกันวินาศภัยและบริษัทประกันชีวิตประกอบธุรกิจประกันภัยที่ฝ่าฝืนต่อกฎหมาย ผู้เขียนจึงเสนอแนะให้แยกความคุ้มครองในส่วนของสัญญาประกันวินาศภัยและสัญญาประกันชีวิตของประกันภัยไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ไม่ให้อยู่ในกรรมธรรมฉบับเดียวกัน ในฐานะที่ คปภ. มีอำนาจหน้าที่ในการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัยควรออกประกาศของนายทะเบียนในการกำหนดแนวทางปฏิบัติการประกอบธุรกิจให้แก่บริษัทประกันวินาศภัยและบริษัทประกันชีวิต ดังนี้

1. ประกันชีวิต ให้รวมถึง ประเภทของผลิตภัณฑ์ประกันภัยบุคคลตามที่ นายทะเบียนกำหนด ได้แก่ สัญญาประกันภัยไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ซึ่งผู้รับประกันภัยจะจ่ายเงินจำนวนหนึ่งให้แก่ผู้เอาประกันภัยในค่ารักษาพยาบาลและค่าชดเชยการสูญเสียรายได้ให้แก่ผู้เอาประกันภัย หรือผู้รับประโยชน์ หรือทายาท หากผู้เอาประกันภัยเสียชีวิต

2. ประกันวินาศภัย ให้รวมถึง ประเภทของผลิตภัณฑ์ประกันภัยบุคคลตามที่นายทะเบียนกำหนด ได้แก่ สัญญาประกันภัยไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ซึ่งผู้รับประกันภัยจะจ่ายเงินให้แก่ผู้เอาประกันภัยในค่ารักษาพยาบาล หรือค่าชดเชยการสูญเสียรายได้ตามจริงแต่ไม่เกินจำนวนเงินที่กำหนดไว้ในกรรมธรรมประกันภัย

อีกทั้ง คปภ. ควรแก้ไขคำสั่งของนายทะเบียนของสำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัยที่ 38/2564 เรื่อง เงื่อนไขการใช้สิทธิบอกเลิกกรรมธรรมประกันภัยโดยบริษัทในกรรมธรรมประกันภัย COVID-19 ดังนี้

1) ชื่อประกาศควรเพิ่มคำว่า “คำสั่งของนายทะเบียนของสำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัยที่ 38/2564 เรื่อง เงื่อนไขการใช้สิทธิบอกเลิกกรรมธรรมประกันภัยโดยบริษัทในกรรมธรรมประกันภัย COVID-19 สำหรับบริษัทประกันวินาศภัยและบริษัทประกันชีวิต”

2) ในคำสั่งข้อ 2 ควรเพิ่มย่อหน้าสามว่า “บริษัท” หมายความว่า บริษัทมหาชนที่ได้รับอนุญาตประกอบธุรกิจประกันชีวิตตามกฎหมายว่าด้วยประกันชีวิต และหมายความรวมถึงสาขาบริษัทประกันชีวิตต่างประเทศที่ได้รับอนุญาตประกอบธุรกิจประกันชีวิตในราชอาณาจักรตามกฎหมายว่าด้วยประกันชีวิต

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- กรมการประกันภัย กระทรวงพาณิชย์. (24 กรกฎาคม 2541). **หนังสือที่ พณ.0503/ว.2524 เรื่องการตีความสัญญาประกันภัยอุบัติเหตุส่วนบุคคลและประกันสุขภาพ.** (ม.ป.พ.).
- กระทรวงสาธารณสุข งานโรคติดต่ออุบัติใหม่ กลุ่มพัฒนาวิชาการโรคติดต่อ. (2564).
- ธานี วรภัทร์.(2558). **กฎหมายว่าด้วยประกันภัย.** พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- พนารัตน์ มาศฉมาดล. (2564). **หลักกฎหมายประกันภัย.** พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- โรงพยาบาลศิริราช .(2564) .**รวมคำศัพท์น่ารู้ COVID 19 .**สืบค้นจาก [http://www .serenehospitalthailand.com/blog/-รวมคำศัพท์น่ารู้-สู้-covid-19_สืบค้นวันที่ 6 กันยายน 2564](http://www.serenehospitalthailand.com/blog/-รวมคำศัพท์น่ารู้-สู้-covid-19_สืบค้นวันที่ 6 กันยายน 2564).
- สถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) มาตรการสาธารณสุขและปัญหาอุปสรรคการป้องกันควบคุมโรคในผู้เดินทาง .**สืบค้นจาก <http://ddcoph.go.th/uploads/files2021082002520174/>. สืบค้นวันที่ 6 กันยายน 2564.
- สมาคมประกันวินาศภัย.(2564). **ประกันสุขภาพ ไวรัสโคโรนา COVID-19 เราพร้อมรับมือแค่ไหน.** สืบค้นจาก <https://www.tgia.org/insurance/ health>. สืบค้นวันที่ 15 กันยายน 2564.
- Bangkokbiznews. **คลัง ลงตบสั่งปิด "เดอะวัน ประกันภัย" มีผล 13 ธ.ค.64 นี้ เหตุไม่มีเงินเพิ่มทุน.** สืบค้นจาก <https://www.bangkokbiznews.com/ business/977044>. สืบค้นวันที่ 10 มกราคม 2565.
- Thai PBS..(2564) **สินมั่นคงยกเลิกประกันโควิด เจอ จ่าย จบ พร้อมคืนเบี้ยประกันภัย.** สืบค้นจาก <https://news.thaipbs.or.th/> .สืบค้นวันที่ 15 กันยายน 2564.
- Thai Re Knowledge Center. (2563). **รอบรู้ประกันภัย COVID-19 โควิดไวรัสสายพันธุ์ใหม่ Emerging Risk ของธุรกิจประกันภัย.** วารสารประกันภัย. 34, (145), 10. สืบค้นจาก <https://service.tgia.org/E-book/Insurance Journal145/mobile/ index.html>. สืบค้นวันที่ 9 กันยายน 2564.
- Thailandpuls. (2565). **รมว.คลัง มีคำสั่งเพิกถอนใบอนุญาตประกอบธุรกิจประกันวินาศภัย บริษัท เอเชียประกันภัย 1950 จำกัด (มหาชน) แล้ว.** สืบค้นจาก<https:// www.thailandplus.tv/archives/394798>. สืบค้นวันที่ 10 มกราคม 2565.

Translated Thai References

- Bangkokbiznews. **MOF closed down “The One Insurance” effective on 13th Dec, 2021 due to capital shortage.** From <https://www.bangkokbiznews.com/ business/977044>. Retrieved on January 10, 2022.
- Department of Insurance, Ministry of Commerce. (July 24, 1998).**Letter Number Por Nor. /0503Wor 2524. titled “The Interpretation of the Personal Accident and Health Insurance.** (Unpublished paper).
- EMBASSY OF THE Socialist Republic of Vietnam IN THE UNITED STATES OF AMERICA. (2022). **LAW ON INSURANCE BUSINESS.** From <https://vietnamembassy-usa.org/news/2002/10/law-insurance-business-9-dec-00>. Retrieved on January 15,2022.
- Japanese Law Translation. (2008). **Insurance Act No. 56 of June 6, 2008.** from <http://www. Japaneselawtranslation.go.jp/law/ detail/?id=2775&vm=02&re=02>. Retrieved on September 18, 2021.
- Maschamadol, P. (2021). **Principle of Insurance Law.** 3rd Ed. Bangkok: Winyuchon.
- Ministry of Public Health, New Infectious Disease Sector, Infectious Disease Academic Development Group . 2)021.**(Coronavirus 2019 (COVID-19) Situation: Public Health Measures and Problems of Disease Control for Travelers .**from <https://.ddc. moph.go.th/uploads/files201742021/ .238 0820025pdf>. Retrieved on September 6, 2021.

- Serene Hospital) . 2021 . (**Interesting Vocabulary to Fight Off COVID.** from <http://www.serenehospitalthailand.com/blog-รวมคำศัพท์น่ารู้-สู้/covid-19> .Retrieved September 6, 2021.
- Singapore Statutes Plus Online.(2002). **INSURANCE ACT, CHAPTER 142 (Original Enactment: Act 46 of 1966) REVISED EDITION 2002 (31st December 2002).** from <http://estateplanning.com.sg/wp-content/uploads/2016/09/Insurance-ActStatutes.pdf>. Retrieved on September 20, 2021.
- Thai General Insurance Association (2021). Are we well prepared for Corona virus (Covid-19) insurance? from <https://www.tgia.org/insurance/health>. Retrieved on September 15,2021.
- Thai PBS.) 2021.(**Syn Mun Kong Cancels COVID 2 in 1 Insurance and Ready to Return Premium.** from <https://news.thaipbs.or.th/> .Retrieved on September 15, 2021.
- Thai Re Knowledge Center) .2020 .(Well Versed in Insurance, COVID-19, The Novel Coronavirus, Emerging Risk of Insurance Business. **The Insurance Journal.**34 , (145), .10from [https://service.tgia.org/E-book/Insurance Journal/145mobile /index.html](https://service.tgia.org/E-book/Insurance%20Journal/145mobile/index.html). Retrieved on September 9,2021 .
- Thailandpuls. (2022). **MOF minister cancelled Asia Insurance 1950 Pub Co.,Ltd.'s Non-life Insurance business licence.** From <https://www.thailandplus.tv/archives/394798> Retrieved on January 10, 2022.
- Worapat, T. (2015). **Insurance Law.** 4th Ed. Bangkok: Winyuchon.

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการ
สำนักงบประมาณ
Factors Related to Performance Efficiency of Government Officials
in the Budget Bureau

[Received: December 24, 2021; Revised: February 19, 2022;
Accepted: March 10, 2022]

วรวุฒิ ชาววงศ์ศรี

คณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Worawut Chawongsri

Faculty of Social Sciences,

Kasetsart University

e-mail: worawut.c@ku.th

ภิรดา ชัยรัตน์

อาจารย์, คณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Pirada Chairatana

Lecturer, Faculty of Social

Sciences, Kasetsart University

e-mail: pirada.c@ku.th

CORRESPONDING AUTHOR

Worawut Chawongsri

Faculty of Social Sciences, Kasetsart University

e-mail: worawut.c@ku.th

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยแรงจูงใจในการปฏิบัติงานกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักงานงบประมาณ (2) เพื่อวิเคราะห์ระดับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักงานงบประมาณ และ (3) เพื่อวิเคราะห์ระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักงานงบประมาณ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา คือ ข้าราชการสำนักงานงบประมาณ จำนวน 271 คน โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล

ผลการศึกษา พบว่า แรงจูงใจในการปฏิบัติงานมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักงานงบประมาณ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับค่อนข้างสูง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านผลตอบแทนและสวัสดิการ ด้านความมั่นคงในอาชีพ ด้านโอกาสก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ด้านความสัมพันธ์ของบุคลากรในองค์กร ด้านลักษณะงาน และด้านโอกาสเรียนรู้และพัฒนาตนเอง มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักงานงบประมาณ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 รวมทั้งข้าราชการสำนักงานงบประมาณมีระดับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานโดยภาพรวมอยู่ในระดับสูง และมีระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานโดยภาพรวมอยู่ในระดับสูง ข้อเสนอแนะที่สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงการปฏิบัติงานของสำนักงานงบประมาณให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยมีประเด็นในการเสนอแนะ คือ (1) ควรมีการจัดกิจกรรมสัมมนา เพื่อให้ข้าราชการสำนักงานมีโอกาสในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และเทคนิคต่าง ๆ จากการปฏิบัติงานร่วมกัน (2) ควรมีการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้น (3) ควรพิจารณาค่าตอบแทนพิเศษจากการปฏิบัติงานล่วงเวลาให้มีเหมาะสมและมีความสอดคล้องกับหน้าที่ที่รับผิดชอบและสถานะเศรษฐกิจในปัจจุบัน และควรสนับสนุนการจัดพื้นที่ Co-Working space ให้กับบุคลากรในสำนักงานงบประมาณ และจัดโซนต่าง ๆ ให้เหมาะสมเพื่อรองรับต่อการปฏิบัติงานมากยิ่งขึ้น และ (4) คณะผู้บริหารควรจัดทำนโยบายการหมุนเวียนการปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักงานงบประมาณ โดยการเปิดโอกาสให้ข้าราชการสำนักงานงบประมาณมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นถึงความเหมาะสมในการหมุนเวียนการปฏิบัติงาน

คำสำคัญ : ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน, สำนักงานงบประมาณ

Abstract

This objectives article of the study are: 1) to analysis relationship between work motivation factors and Performance Efficiency of Government Officials in the Budget Bureau. 2) to analysis the level of the Performance Efficiency of Government Officials in the Budget Bureau and 3) to analysis the level of the work motivation factors of Government Officials in the Budget Bureau. The sample consists of 271 Government Officials in the Budget Bureau. The questionnaire was applied and analyzed. The study shows that overall, relationship level is relatively high. High contributing work motivation factors include compensation and welfare, career stability , opportunities for career growth, colleague relations, job duties and opportunities to learn and develop Officials performance. There have relationship with performance efficiency of Government Officials in the Budget Bureau, as these factors at the .05 statistical significant level. Government Officials in the Budget Bureau have a high level of Performance Efficiency as well as possess a high level of work motivation. Our finding suggests four main guidelines that can be used for the development and improvement of the Budget Bureau's performance: (1) There should be a seminar activity to sever as a basis for knowledge, skills and techniques sharing opportunities. (2) There should be organization and adjustment involving technology adaptation leading to higher efficiency. (3) Overtime compensation should be paid at an appropriate rate, factoring in workload, responsibilities and current economic situation. Collaborative environment such as Co-Working spaces should be arranged with various zones to accommodate different operation preferences and (4) The executive committee should prepare a rotation policy for the performance of Government Officials in the Budget Bureau. by providing opportunities for of Government Officials in the Budget Bureau to participate in expressing opinions on the appropriateness of working rotation.

Keywords: Performance Efficiency, Budget Bureau

บทนำ

การบริหารทรัพยากรบุคคลเป็นสิ่งที่หลายองค์การให้ความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากทรัพยากรบุคคลมีความสำคัญที่จะนำพาให้องค์การดำเนินงานบรรลุตามเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากโครงสร้างการบริหารงานของสำนักงานงบประมาณมีโครงสร้างแบบบนลงล่าง ซึ่งผู้บริหารระดับสูงจะเป็นผู้จัดสรรและมอบหมายงานมายังบุคลากรให้ปฏิบัติงานตามคำสั่ง ซึ่งข้อดี คือ สะดวกต่อการวางแผนและควบคุมงบประมาณ แต่ก็เกิดข้อเสีย คือ แผนกลยุทธ์ที่จัดสรรอาจไม่สะท้อนความเป็นจริง หรือไม่สอดคล้องกับศักยภาพของแต่ละฝ่ายงาน ซึ่งข้อเสียเหล่านี้อาจจะส่งผลถึงแรงจูงใจและประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักงานงบประมาณ ทำให้ข้าราชการสำนักงานงบประมาณมีการลาออกและโอนย้ายระหว่างหน่วยงานอย่างต่อเนื่อง จากปัญหาต่าง ๆ ล้วนมีความสัมพันธ์ต่อการปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักงานงบประมาณโดยตรงและอาจส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานอย่างยิ่ง

ตารางที่ 1 อัตราการบรรจุเข้ารับราชการ การโอนย้าย และการลาออกของข้าราชการสำนักงานงบประมาณ

อัตรา	ปีงบประมาณ	ปีงบประมาณ	ปีงบประมาณ	รวม
	2562	2563	2564	
อัตราการบรรจุ				
เข้ารับราชการ	73 คน	6 คน	122 คน	201 คน
อัตราการโอนย้าย				
และการลาออก	28 คน	35 คน	61 คน	124 คน
อัตราการโอนย้าย	14 คน	19 คน	29 คน	62 คน
อัตราการลาออก	14 คน	16 คน	32 คน	62 คน

ข้อมูล ณ วันที่ 30 กันยายน 2564 (หนังสือเวียน สำนักงานงบประมาณ, 2564)

การปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักงานงบประมาณเป็นกลไกที่สำคัญในการขับเคลื่อนการบริหารประเทศและมีความสำคัญอย่างยิ่งในการบริหารงานร่วมกับส่วนราชการต่าง ๆ ซึ่งการศึกษาประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักงานงบประมาณจะก่อให้เกิดความเชื่อมโยงกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานร่วมกับส่วนราชการอื่น ๆ แต่ในการปฏิบัติงานบุคลากรของสำนักงานงบประมาณมีความหลากหลายของช่วงอายุ อาจส่งผลต่อการสื่อสารภายในองค์การ รวมไปถึงปัญหาการถ่ายทอดองค์ความรู้ต่าง ๆ ที่อาจเกิดการคลาดเคลื่อนของข้อมูลได้

การส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานเป็นสิ่งที่เหมาะสมอย่างยิ่งกับการนำองค์ความรู้มาประยุกต์ใช้ในการจัดทำงบประมาณร่วมกับส่วนราชการต่าง ๆ เนื่องจากสำนักงานงบประมาณต้องมีการประสานงานร่วมกันกับส่วนราชการทั้งประเทศ ข้าราชการสำนักงานงบประมาณต้องมียุทธศาสตร์ความรู้และประสบการณ์ที่หลากหลายเพื่อใช้ในการวิเคราะห์การปฏิบัติงาน เพื่อให้ได้งบประมาณที่ผ่านการพิจารณาอย่างมีประสิทธิภาพ

อีกทั้งในปัจจุบันกระบวนการในการจัดทำงานงบประมาณต้องมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดทำงานงบประมาณให้สอดคล้องกับสถานการณ์หรือสภาวะปัญหาที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานั้น ทำให้ข้าราชการสำนักงบประมาณต้องปฏิบัติงานอย่างรอบคอบและรอบด้าน สามารถวิเคราะห์งบประมาณที่นำไปแก้ไขปัญหาให้กับประชาชนได้อย่างเหมาะสมภายใต้ช่วงระยะเวลาที่จำกัด

อย่างไรก็ตามในบางเหตุการณ์ข้าราชการสำนักงบประมาณต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่กีดกันจากการปฏิบัติงานทั้งทางตรงและทางอ้อม ดังนั้น จากบทบาทและหน้าที่ในการปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักงบประมาณจึงมีการแปรผันตรงกับการบริหารประเทศ หากข้าราชการสำนักงบประมาณปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพและเข้าใจในรายละเอียดของงบประมาณที่จัดสรรไปยังส่วนราชการและมีบุคลากรที่เพียงพอในการปฏิบัติงาน ย่อมส่งผลให้ส่วนราชการได้รับการจัดสรรงบประมาณที่ใช้ในการดำเนินภารกิจของหน่วยงานได้อย่างมีประสิทธิภาพตามไปด้วย

แรงจูงใจในการปฏิบัติงานเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานและเป็นสิ่งที่สำคัญอื่นจะทำให้การดำเนินงานตามนโยบายของหน่วยงานสำเร็จลุล่วง ดังนั้น หน่วยงานจึงควรให้ความสนใจถึงการศึกษาปัจจัยที่จะเสริมสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน และประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากร เพื่อส่งเสริมให้บุคลากรปฏิบัติงานอย่างเต็มประสิทธิภาพ เพื่อให้การปฏิบัติงานมีคุณภาพ ได้ปริมาณงานอย่างเหมาะสมกับระยะเวลาที่กำหนดไว้ มีความคุ้มค่าของงบประมาณต่อการปฏิบัติงาน และเกิดประโยชน์สูงสุดต่อองค์กร

ดังนั้น จะเห็นได้ว่าประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักงบประมาณ จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากการที่องค์กรใดจะบรรลุเป้าหมายที่ได้ตั้งไว้ให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลนั้น ส่วนหนึ่งต้องมาจากการที่บุคลากรในองค์กรมีขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน มีสภาพแวดล้อมในองค์กรที่ดี มีความพึงพอใจในการทำงานของตนและแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักงบประมาณ จึงมีความสำคัญในการสนับสนุนและประสานงานให้กับส่วนราชการในประเทศไทยในการจัดทำงานงบประมาณ และพัฒนาเสริมสร้างองค์ความรู้ให้กับส่วนราชการต่าง ๆ หากข้าราชการสำนักงบประมาณมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานก็จะสามารถพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพของการบริหารงบประมาณแผ่นดินให้กับประเทศดียิ่งขึ้นตามไปด้วย

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยแรงจูงใจในการปฏิบัติงานกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักงบประมาณ
2. เพื่อวิเคราะห์ระดับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักงบประมาณ
3. เพื่อวิเคราะห์ระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักงบประมาณ

สมมติฐานในการศึกษา

สมมติฐานที่ 1 แรงจูงใจในการปฏิบัติงานมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักงานงบประมาณ

สมมติฐานที่ 1.1 แรงจูงใจในการปฏิบัติงานด้านผลตอบแทนและสวัสดิการมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักงานงบประมาณ

สมมติฐานที่ 1.2 แรงจูงใจในการปฏิบัติงานด้านความมั่นคงในอาชีพมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักงานงบประมาณ

สมมติฐานที่ 1.3 แรงจูงใจในการปฏิบัติงานด้านโอกาสก้าวหน้าในหน้าที่การงานมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักงานงบประมาณ

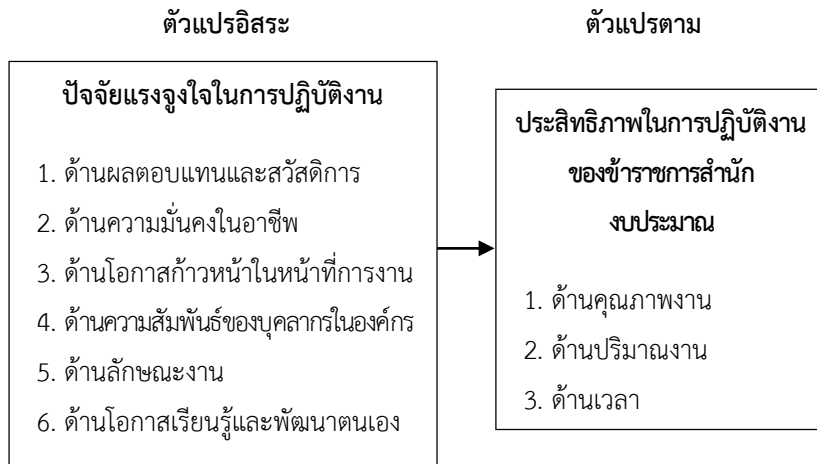
สมมติฐานที่ 1.4 แรงจูงใจในการปฏิบัติงานด้านความสัมพันธ์ของบุคลากรในองค์กรมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักงานงบประมาณ

สมมติฐานที่ 1.5 แรงจูงใจในการปฏิบัติงานด้านลักษณะงานมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักงานงบประมาณ

สมมติฐานที่ 1.6 แรงจูงใจในการปฏิบัติงานด้านโอกาสเรียนรู้และพัฒนาตนเองมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักงานงบประมาณ

กรอบแนวคิดในการศึกษา

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ผู้ศึกษาได้นำแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมากำหนดกรอบแนวคิดของการศึกษา ประกอบด้วย ปัจจัยแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน และประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ผู้ศึกษาจึงเลือกใช้ปัจจัยแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน เป็นตัวแปรอิสระในการศึกษาครั้งนี้ ซึ่งปัจจัยแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน สอดคล้องกับแนวคิดของ Frederick Herzberg และ Forehand and Gilmer สำหรับตัวแปรตามในการศึกษาครั้งนี้ คือ ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักงานงบประมาณ ซึ่งประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานสอดคล้องกับแนวคิดของ Peterson and Plowman ตามผลการศึกษาของ นลพวรรณ บุญฤทธิ์ พบว่า ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของแต่ละบุคคลที่ทำให้ได้ผลงานนั้น ๆ ออกมา จะพิจารณาเกี่ยวกับ ความสามารถ ความชำนาญ และสิ่งจูงใจในการปฏิบัติงานไปสู่เป้าหมาย โดยการประเมินผลของประสิทธิภาพนั้นจะได้จากคุณภาพงาน ปริมาณงาน เวลา และค่าใช้จ่ายในการปฏิบัติงาน โดยผู้ศึกษาได้กำหนดตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม ซึ่งจะได้ตามกรอบแนวคิดดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการศึกษา เรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักงบประมาณ

ขอบเขตของการศึกษา

1. ขอบเขตเชิงเนื้อหา

1.1 ตัวแปรอิสระ คือ ปัจจัยแรงจูงใจในการปฏิบัติงานทั้งหกด้าน ได้แก่ ด้านผลตอบแทนและสวัสดิการ ด้านความมั่นคงในอาชีพ ด้านโอกาสก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ด้านความสัมพันธ์ของบุคลากรในองค์กร ด้านลักษณะงาน และด้านโอกาสเรียนรู้และพัฒนาตนเอง

1.2 ตัวแปรตาม คือ ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักงบประมาณทั้งสี่ด้าน ได้แก่ ด้านคุณภาพงาน ด้านปริมาณงาน ด้านเวลา และด้านค่าใช้จ่าย

2. ขอบเขตเชิงประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ คือ ข้าราชการสำนักงบประมาณ ระดับปฏิบัติการ/ปฏิบัติงาน ระดับชำนาญการ/ชำนาญงาน ระดับชำนาญการพิเศษ/อาวุโส ระดับเชี่ยวชาญและทรงคุณวุฒิ และระดับอำนวยการสูงขึ้นไป จำนวน 840 คน (รายงานประจำปี 2563 สำนักงบประมาณ, 2564: 20) ผู้ศึกษาจึงกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของทาโร ยามาเน่ (Yamane, 1976, p. 1088) เป็นจำนวน 271 คน

3. ขอบเขตเชิงระยะเวลา

ระยะเวลาในการดำเนินการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามการศึกษาดังกล่าวจะครอบคลุมเวลาตั้งแต่เดือนมิถุนายน - สิงหาคม พ.ศ. 2564

วิธีการศึกษา

บทความนี้เป็นการศึกษาวิธีเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ ข้าราชการสำนักงานงบประมาณ จำนวน 840 คน โดยจำแนกตามระดับตำแหน่งต่าง ๆ และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา จำนวน 271 คน ซึ่งได้จากการคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างและการสุ่มตัวอย่างใช้วิธีการแบบชั้นภูมิตามสัดส่วน (Proportional Stratified Random Sampling) ทำการสุ่มตัวอย่างโดยเลือกจากประชากรตามระดับตำแหน่งต่าง ๆ ดังนี้

ตารางที่ 2 จำนวนประชากร และจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา

ระดับตำแหน่ง	ประชากร (คน)	กลุ่มตัวอย่าง (คน)
ระดับปฏิบัติการ/ปฏิบัติงาน	268	87
ระดับชำนาญการ/ชำนาญงาน	325	105
ระดับชำนาญการพิเศษ/อาวุโส	168	54
ระดับเชี่ยวชาญและทรงคุณวุฒิ	38	12
ระดับอำนวยการสูงขึ้นไป	41	13
รวม	840	271

ที่มา: รายงานประจำปี 2563 สำนักงานงบประมาณ (2564: 19)

ผู้ศึกษาได้นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นมาจากการศึกษาค้นคว้าแนวคิด เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วนำแบบสอบถามเสนอคณะกรรมการที่ปรึกษา การค้นคว้าอิสระ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องในเชิงเนื้อหา (Content Validity) และผู้ศึกษาได้ทดสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยนำแบบสอบถามที่ผ่านการทดสอบความเที่ยงตรง และปรับปรุงแก้ไขแล้ว ไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง (try-out) ที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างที่จะศึกษา จำนวน 30 คน คือ ข้าราชการกรมบัญชีกลาง กระทรวงการคลัง ผลการทดสอบค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามรวมทั้งฉบับ เท่ากับ .952

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ศึกษาจาก เอกสาร ทฤษฎี แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดตัวแปรกรอบแนวคิด และสมมติฐาน ตลอดจนนำมาสร้างแบบสอบถามเพื่อการศึกษาในครั้งนี้
2. นำแบบสอบถามไปทำการทดสอบ เมื่อผ่านการทดสอบแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข เพื่อนำไปแจกให้แก่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 271 คน โดยผู้ศึกษาเป็นผู้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง พร้อมทั้งชี้แจงวัตถุประสงค์ของการศึกษา เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างเข้าใจเกี่ยวกับการตอบแบบสอบถาม ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) โดยใช้ค่าร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย (mean) ค่าความถี่ (frequency) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยลักษณะส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ระดับความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักงานงบประมาณ และแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักงานงบประมาณ

1.1 เกณฑ์การแปลความหมายระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักงานงบประมาณ ได้ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 1.00 - 2.33 หมายถึง กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักงานงบประมาณ อยู่ระดับต่ำ

ค่าเฉลี่ย 2.34 - 3.66 หมายถึง กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักงานงบประมาณ อยู่ระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 3.67 - 5.00 หมายถึง กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักงานงบประมาณ อยู่ระดับสูง

1.2 เกณฑ์การแปลความหมายระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักงานงบประมาณ ได้ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 1.00 - 2.33 หมายถึง กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักงานงบประมาณ อยู่ระดับต่ำ

ค่าเฉลี่ย 2.34 - 3.66 หมายถึง กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักงานงบประมาณ อยู่ระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 3.67 - 5.00 หมายถึง กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักงานงบประมาณ อยู่ระดับสูง

2. สถิติอ้างอิง (Inferential Statistics) โดยใช้ทดสอบสมมติฐานการศึกษา สำหรับตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม ที่ต้องการทดสอบความสัมพันธ์ต่อกันระหว่างสองตัวแปร คือ ปัจจัยแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน หกด้าน กับประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักงานงบประมาณสี่ด้าน โดยใช้การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (pearson product moment correlation coefficient)

2.1 เกณฑ์การแปลความสัมพันธ์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยแรงจูงใจในการปฏิบัติงานกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักงานงบประมาณ กำหนดเกณฑ์การแปลความหมายห้าระดับ ดังนี้

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มีค่า .801 ขึ้นไป มีความสัมพันธ์กันในระดับสูง

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มีค่าอยู่ระหว่าง .601 - .800 มีความสัมพันธ์กันในระดับค่อนข้างสูง

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มีค่าอยู่ระหว่าง .401 - .600 มีความสัมพันธ์กันในระดับปานกลาง
 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มีค่าอยู่ระหว่าง .200 - .400 มีความสัมพันธ์กันในระดับค่อนข้างต่ำ
 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มีค่าต่ำกว่า .200 มีความสัมพันธ์กันในระดับต่ำ
 สำหรับค่านัยสำคัญทางสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ครั้งนี้กำหนดไว้ที่ระดับ .05

ผลการศึกษา

บทความนี้ ผู้ศึกษาทำการรวบรวมข้อมูลจากการตอบแบบสอบถามของกลุ่มตัวอย่างจากข้าราชการสำนักงานงบประมาณ จำนวน 271 คนแล้ว สามารถนำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อนำมาเสนอผลการศึกษาประกอบด้วยสี่ส่วน คือ ส่วนที่หนึ่ง ข้อมูลลักษณะส่วนบุคคลของข้าราชการสำนักงานงบประมาณ ส่วนที่สอง ระดับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักงานงบประมาณ ส่วนที่สาม ระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักงานงบประมาณ และส่วนที่สี่ ผลการทดสอบสมมติฐาน

ส่วนที่ 1 ปัจจัยข้อมูลลักษณะส่วนบุคคลของข้าราชการสำนักงานงบประมาณ

ข้อมูลลักษณะส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามข้าราชการสำนักงานงบประมาณ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 167 คน (ร้อยละ 61.6) มีอายุ 20 - 30 ปี จำนวน 94 คน (ร้อยละ 34.7) สถานภาพโสด จำนวน 172 คน (ร้อยละ 63.5) ระดับตำแหน่งชำนาญการ/ชำนาญงาน จำนวน 105 คน (ร้อยละ 38.7) มีอายุราชการต่ำกว่า 5 ปี จำนวน 76 คน (ร้อยละ 28.0) โดยสำเร็จการศึกษาสูงกว่าระดับปริญญาตรี จำนวน 198 คน (ร้อยละ 73.1) มีรายได้ต่อเดือน 20,001 - 30,000 บาท จำนวน 85 คน (ร้อยละ 31.4) และสังกัดฝ่ายจัดทำงบประมาณ จำนวน 144 คน (ร้อยละ 53.1)

ส่วนที่ 2 ระดับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักงานงบประมาณ

ข้าราชการสำนักงานงบประมาณมีระดับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานโดยรวมอยู่ในระดับสูง (\bar{X} = 4.19, S.D. = .46) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับสูงทุกด้าน โดยด้านเวลามีค่าเฉลี่ยมากที่สุด (\bar{X} = 4.26, S.D. = .50) รองลงมา คือ ด้านคุณภาพงาน (\bar{X} = 4.22, S.D. = .45) และด้านค่าใช้จ่าย (\bar{X} = 4.15, S.D. = .62) ในขณะที่ด้านปริมาณงานมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด (\bar{X} = 4.13, S.D. = .51)

ส่วนที่ 3 ระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักงานงบประมาณ

ข้าราชการสำนักงานงบประมาณมีระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานโดยรวมอยู่ในระดับสูง (\bar{X} = 3.77, S.D. = .51) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า แรงจูงใจในการปฏิบัติงานด้านความสัมพันธ์กับบุคลากรในองค์กรมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด (\bar{X} = 4.32, S.D. = .56) รองลงมา คือ ด้านความมั่นคงในอนาคต (\bar{X} = 3.95, S.D. = .62) ด้านลักษณะงาน (\bar{X} = 3.83, S.D. = .57) ด้านโอกาสเรียนรู้และการพัฒนาตนเอง (\bar{X} = 3.69, S.D. = .60) และด้านโอกาสก้าวหน้าในหน้าที่การงาน (\bar{X} = 3.50, S.D. = .69) ในขณะที่ด้านผลตอบแทนและสวัสดิการมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด (\bar{X} = 3.28, S.D. = .63)

ส่วนที่ 4 ผลการทดสอบสมมติฐาน สามารถวิเคราะห์ได้ ดังนี้

สมมติฐานที่ 1 ความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานโดยรวมกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักงบประมาณ พบว่า แรงจูงใจในการปฏิบัติงานโดยรวมมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักงบประมาณ โดยมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับค่อนข้างสูง ($r = .738$, Sig. = .000) ที่ระดับความเชื่อมั่น .05 รวมทั้งปัจจัยแรงจูงใจในการปฏิบัติงานทั้ง 6 ด้าน มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักงบประมาณ ที่ระดับค่าความเชื่อมั่น .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อวิเคราะห์เป็นรายด้าน พบว่า แรงจูงใจในการปฏิบัติงานโดยรวม มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ด้านคุณภาพงาน ที่ระดับความเชื่อมั่น .05 มากที่สุด โดยมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันอยู่ในระดับค่อนข้างสูง ($r = .716$, Sig. = .000) รองลงมา คือ แรงจูงใจในการปฏิบัติงานโดยรวม มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ด้านปริมาณงาน ที่ระดับความเชื่อมั่น .05 โดยมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันอยู่ในระดับค่อนข้างสูง ($r = .636$, Sig. = .000) และแรงจูงใจในการปฏิบัติงานโดยรวม มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ด้านเวลา ที่ระดับความเชื่อมั่น .05 โดยมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันอยู่ในระดับค่อนข้างสูง ($r = .635$, Sig. = .000) ในขณะที่แรงจูงใจในการปฏิบัติงานโดยรวม มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ด้านค่าใช้จ่าย ที่ระดับความเชื่อมั่น .05 น้อยที่สุด โดยมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันอยู่ในระดับค่อนข้างสูง ($r = .608$, Sig. = .000) แสดงให้เห็นว่า ข้าราชการสำนักงบประมาณมีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานที่ดีจะทำให้ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักงบประมาณดีตามไปด้วย สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีของ Federick Herzberg (1959) และ Forehand and Gilmer (1964) สรุปได้ว่า แรงจูงใจในการปฏิบัติงานส่งผลให้บุคลากรมีความตั้งใจในการปฏิบัติงาน หากองค์กรมีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานโดยตรงให้กับบุคลากรเหมือนที่ที่มีความตั้งใจไว้ จะเป็นสิ่งที่ช่วยลดหรือยับยั้งความไม่พอใจของบุคลากรในการปฏิบัติงานได้เป็นสิ่งที่บุคลากรในองค์กรพึงควรได้รับ รวมทั้งการปฏิบัติงานที่จะเกิดผลดีจะต้องมีความมั่นคงปลอดภัยในการทำงาน มีโอกาสก้าวหน้าในการทำงานในตำแหน่งที่สูงขึ้น มีการจัดการองค์กร การบริหารค่าจ้างที่เหมาะสมและเป็นธรรม ลักษณะเฉพาะของงานที่ให้อำนาจความรู้สึกว่างานมีความสำคัญและมีเกียรติ มีการนิเทศงานเพื่อให้บุคลากรเข้าใจการทำงาน ลักษณะทางสังคมของงาน การติดต่อสื่อสารที่ให้ผู้บุคลากรทราบข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ สวัสดิการและผลประโยชน์อื่น ๆ ที่ให้กับบุคลากรนอกจากเงินเดือน ซึ่งจะทำให้ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานเพิ่มขึ้น และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐกฤตา อุ่มสาพล (2562) ที่ศึกษา ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการทหาร : กรณีศึกษา กรมวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีกลาโหม สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม และสุปราณี พุณณรงค์ (2562) ที่ศึกษา ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน ซึ่งสรุปได้ว่า แรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ด้านผลตอบแทนและสวัสดิการ ด้านความมั่นคงในอาชีพ ด้านโอกาสก้าวหน้าในหน้าที่การงาน ด้านความสัมพันธ์ของบุคลากรในองค์กร ด้านลักษณะงาน และด้านโอกาสเรียนรู้และพัฒนาตนเอง มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรในองค์กร ส่งผลให้การปฏิบัติงานดี

ขึ้น เมื่อทำการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยแรงจูงใจในการปฏิบัติงานกับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักงบประมาณในแต่ละด้าน พบว่า

สมมติฐานที่ 1.1 แรงจูงใจในการปฏิบัติงานด้านผลตอบแทนและสวัสดิการมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักงบประมาณ โดยมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง ($r = .544$, Sig. = .000) ที่ระดับความเชื่อมั่น .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อวิเคราะห์เป็นรายด้าน พบว่าแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ด้านผลตอบแทนและสวัสดิการ มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานด้านคุณภาพงาน ที่ระดับความเชื่อมั่น .05 มากที่สุด โดยมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันอยู่ในระดับปานกลาง ($r = .524$, Sig. = .000) รองลงมา คือ แรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ด้านผลตอบแทนและสวัสดิการ มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ด้านปริมาณงาน ที่ระดับความเชื่อมั่น .05 โดยมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันอยู่ในระดับปานกลาง ($r = .489$, Sig. = .000) และแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ด้านผลตอบแทนและสวัสดิการ มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ด้านเวลา ที่ระดับความเชื่อมั่น .05 โดยมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันอยู่ในระดับปานกลาง ($r = .485$, Sig. = .000) ในขณะที่แรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ด้านผลตอบแทนและสวัสดิการ มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ด้านค่าใช้จ่าย ที่ระดับความเชื่อมั่น .05 น้อยที่สุด โดยมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันอยู่ในระดับปานกลาง ($r = .426$, Sig. = .000) แสดงให้เห็นว่า ข้าราชการสำนักงบประมาณมีแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ด้านผลตอบแทนและสวัสดิการที่ดีจะทำให้ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักงบประมาณดีตามไปด้วย สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีของ Forehand and Gilmer (1964) สรุปได้ว่า การปฏิบัติงานที่จะเกิดผลดีและมีประสิทธิภาพต่อองค์กรจะต้องมีการบริหารค่าจ้างที่เหมาะสมและเป็นธรรม และมีสวัสดิการและผลประโยชน์อื่น ๆ ที่ให้กับบุคลากรนอกจากเงินเดือน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐกฤตา อุ่มสาพล (2562) ที่ศึกษา ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการทหาร : กรณีศึกษา กรมวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีกลาโหม สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม และสุปราณี พูนณรงค์ (2562) ที่ศึกษา ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน ซึ่งสรุปได้ว่า ปัจจัยแรงจูงใจในการปฏิบัติงานด้านผลตอบแทนและสวัสดิการ มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน และทำให้บุคลากรสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สมมติฐานที่ 1.2 แรงจูงใจในการปฏิบัติงานด้านความมั่นคงในอนาคตมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักงบประมาณ โดยมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับค่อนข้างสูง ($r = .644$, Sig. = .000) ที่ระดับความเชื่อมั่น .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อวิเคราะห์เป็นรายด้าน พบว่า แรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ด้านความมั่นคงในอนาคต มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานด้านคุณภาพงาน ที่ระดับความเชื่อมั่น .05 มากที่สุด โดยมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันอยู่ในระดับค่อนข้างสูง ($r = .655$, Sig. = .000) รองลงมา คือ แรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ด้านความมั่นคงในอนาคต มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ด้านเวลา ที่ระดับความเชื่อมั่น .05 โดยมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันอยู่ใน

ระดับปานกลาง ($r = .566$, $\text{Sig.} = .000$) และแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ด้านความมั่นคงในอาชีพ มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ด้านปริมาณงาน ที่ระดับความเชื่อมั่น .05 โดยมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันอยู่ในระดับปานกลาง ($r = .545$, $\text{Sig.} = .000$) ในขณะที่แรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ด้านความมั่นคงในอาชีพ มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ด้านค่าใช้จ่าย ที่ระดับความเชื่อมั่น .05 น้อยที่สุด โดยมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันอยู่ในระดับปานกลาง ($r = .511$, $\text{Sig.} = .000$) แสดงให้เห็นว่า ข้าราชการสำนักงานงบประมาณมีแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ด้านความมั่นคงในอาชีพที่ดีจะทำให้ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักงานงบประมาณดีตามไปด้วย สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีของ Forehand and Gilmer (1964) สรุปได้ว่า การปฏิบัติงานที่จะเกิดผลดีและมีประสิทธิภาพต่อองค์กรจะต้องมีความมั่นคงในการทำงาน ลักษณะงานที่มีความแน่นอน เกิดความเป็นธรรมจากผู้บริหาร บุคลากรจึงเกิดความมั่นใจและยังคงทำงานให้กับองค์กร และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุปราณี พูนณรงค์ (2562) ที่ศึกษา ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน และสุรพงษ์ ฉันทพัฒน์พงศ์ (2559) ที่ศึกษา ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานสายเทคโนโลยีของธนาคารแห่งหนึ่ง ซึ่งสรุปได้ว่า ปัจจัยแรงจูงใจในการปฏิบัติงานด้านความมั่นคงในอาชีพ มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน และทำให้บุคลากรสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สมมติฐานที่ 1.3 แรงจูงใจในการปฏิบัติงานด้านโอกาสก้าวหน้าในหน้าที่การงานมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักงานงบประมาณ โดยมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับปานกลาง ($r = .576$, $\text{Sig.} = .000$) ที่ระดับความเชื่อมั่น .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อวิเคราะห์เป็นรายด้าน พบว่า แรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ด้านโอกาสก้าวหน้าในหน้าที่การงาน มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ด้านคุณภาพงาน ที่ระดับความเชื่อมั่น .05 มากที่สุด โดยมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันอยู่ในระดับปานกลาง ($r = .541$, $\text{Sig.} = .000$) รองลงมา คือ แรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ด้านโอกาสก้าวหน้าในหน้าที่การงาน มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ด้านค่าใช้จ่าย ที่ระดับความเชื่อมั่น .05 โดยมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันอยู่ในระดับปานกลาง ($r = .513$, $\text{Sig.} = .000$) และแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ด้านโอกาสก้าวหน้าในหน้าที่การงาน มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ด้านเวลา ที่ระดับความเชื่อมั่น .05 โดยมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันอยู่ในระดับปานกลาง ($r = .476$, $\text{Sig.} = .000$) ในขณะที่แรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ด้านโอกาสก้าวหน้าในหน้าที่การงาน มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ด้านปริมาณงาน ที่ระดับความเชื่อมั่น .05 น้อยที่สุด โดยมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันอยู่ในระดับปานกลาง ($r = .473$, $\text{Sig.} = .000$) แสดงให้เห็นว่า ข้าราชการสำนักงานงบประมาณมีแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ด้านโอกาสก้าวหน้าในหน้าที่การงานที่ดีจะทำให้ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักงานงบประมาณดีตามไปด้วย สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีของ Frederick Herzberg (1959) สรุปได้ว่า ในปัจจัยจูงใจหรือปัจจัยที่เป็นตัวกระตุ้นในการทำงาน เกี่ยวกับความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน การมีโอกาสได้ก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งที่สูงขึ้น การได้รับการเลื่อนขั้นเมื่อปฏิบัติงานสำเร็จ การมีโอกาสได้ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม จะมีอิทธิพลในการสร้างความ

พึงพอใจในการทำงาน เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับงานโดยตรง เป็นกลุ่มปัจจัยที่เป็นตัวกระตุ้นให้ผู้ปฏิบัติงานทำงานด้วยความพึงพอใจ และเป็นปัจจัยที่จะนำไปสู่ทัศนคติทางบวกและการจงใจที่แท้จริง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุปราณี พุณฺรรงค์ (2562) ที่ศึกษา ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน อรสุตา ดุสิตรัตนกุล (2557) ที่ศึกษา ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ : ศึกษาเฉพาะกรณีของบุคลากรส่วนกลาง ซึ่งสรุปได้ว่า ปัจจัยแรงจูงใจในการปฏิบัติงานด้านโอกาสก้าวหน้าในหน้าที่การงานมีความสัมพันธ์กับระดับประสิทธิภาพในการทำงาน และทำให้บุคลากรสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สมมติฐานที่ 1.4 แรงจูงใจในการปฏิบัติงานด้านความสัมพันธ์ของบุคลากรในองค์กรมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักงานงบประมาณ โดยมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับค่อนข้างสูง ($r = .605$, $Sig. = .000$) ที่ระดับความเชื่อมั่น .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อวิเคราะห์เป็นรายด้าน พบว่า แรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ด้านความสัมพันธ์กับบุคลากรในองค์กร มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ด้านคุณภาพงาน ที่ระดับความเชื่อมั่น .05 มากที่สุด โดยมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันในระดับปานกลาง ($r = .583$, $Sig. = .000$) รองลงมา คือ แรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ด้านความสัมพันธ์กับบุคลากรในองค์กร มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ด้านเวลาที่ระดับความเชื่อมั่น .05 โดยมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันอยู่ในระดับปานกลาง ($r = .528$, $Sig. = .000$) และแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ด้านความสัมพันธ์กับบุคลากรในองค์กร มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ด้านค่าใช้จ่าย ที่ระดับความเชื่อมั่น .05 โดยมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันอยู่ในระดับปานกลาง ($r = .506$, $Sig. = .000$) ในขณะที่แรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ด้านความสัมพันธ์กับบุคลากรในองค์กร มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ด้านปริมาณงาน ที่ระดับความเชื่อมั่น .05 น้อยที่สุด โดยมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันอยู่ในระดับปานกลาง ($r = .504$, $Sig. = .000$) แสดงให้เห็นว่า ข้าราชการสำนักงานงบประมาณมีแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ด้านความสัมพันธ์ของบุคลากรในองค์กรที่ดีจะทำให้ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักงานงบประมาณดีตามไปด้วย สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีของ Forehand and Gilmer (1964) สรุปได้ว่า การปฏิบัติงานที่จะเกิดผลดีและมีประสิทธิภาพต่อองค์กรจะต้องได้รับการแนะนำการทำงานที่ถูกต้องจากหัวหน้างาน หรือผู้ที่เกี่ยวข้อง ทำให้ผู้ปฏิบัติงานมีความเข้าใจในงานที่ทำงานทำให้บุคลากรเกิดความพอใจและไม่พอใจในงานที่ตนเองทำได้ การทำงานอยู่ในกลุ่มที่มีลักษณะเหมือนกับตนเอง เกิดการยอมรับและเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มที่ทำงาน มีความสามัคคีและรู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเอง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภาคิน วัตเขียว (2563) ที่ศึกษา ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรในสังกัดสำนักงานบริหารหนี้สาธารณะ และสุปราณี พุณฺรรงค์ (2562) ที่ศึกษา ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน ซึ่งสรุปได้ว่า ปัจจัยแรงจูงใจในการปฏิบัติงานด้านความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรในสังกัดสำนักงานบริหารหนี้สาธารณะ และความสัมพันธ์กับระดับประสิทธิภาพในการทำงาน

สมมติฐานที่ 1.5 แรงจูงใจในการปฏิบัติงานด้านลักษณะงานมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักงานงบประมาณ โดยมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับค่อนข้างสูง ($r = .699$, Sig. = .000) ที่ระดับความเชื่อมั่น .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อวิเคราะห์เป็นรายด้าน พบว่า แรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ด้านลักษณะงาน มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ด้านคุณภาพงาน ที่ระดับความเชื่อมั่น .05 มากที่สุด โดยมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันอยู่ในระดับค่อนข้างสูง ($r = .684$, Sig. = .000) รองลงมา คือ แรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ด้านลักษณะงาน มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ด้านเวลา ที่ระดับความเชื่อมั่น .05 โดยมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันอยู่ในระดับค่อนข้างสูง ($r = .608$, Sig. = .000) และแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ด้านลักษณะงาน มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ด้านค่าใช้จ่าย ที่ระดับความเชื่อมั่น .05 โดยมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันอยู่ในระดับปานกลาง ($r = .589$, Sig. = .000) ในขณะที่แรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ด้านลักษณะงาน มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ด้านปริมาณงาน ที่ระดับความเชื่อมั่น .05 น้อยที่สุด โดยมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันอยู่ในระดับปานกลาง ($r = .571$, Sig. = .000) แสดงให้เห็นว่า ข้าราชการสำนักงานงบประมาณมีแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ด้านลักษณะงานที่ดีจะทำให้ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักงานงบประมาณติดตามไปด้วย สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีของ Frederick Herzberg (1959) สรุปได้ว่า ในปัจจัยจูงใจหรือปัจจัยที่เป็นตัวกระตุ้นในการทำงาน เกี่ยวกับลักษณะงานที่ทำ ที่มีความน่าสนใจของงาน มีความท้าทายความสามารถในการทำงาน มีความเป็นอิสระในการทำงาน เป็นงานที่ตรงกับความถนัด จะมีอิทธิพลในการสร้างความพึงพอใจในการทำงาน เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับงานโดยตรง เป็นกลุ่มปัจจัยที่เป็นตัวกระตุ้นให้ผู้ปฏิบัติงาน ทำงานด้วยความพึงพอใจ และเป็นปัจจัยที่จะนำไปสู่ทัศนคติทางบวกและการจูงใจที่แท้จริง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุปราณี พูนณรงค์ (2562) ที่ศึกษา ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน และสุรพงษ์ ฉันทพัฒน์พงศ์ (2559) ที่ศึกษา ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานของพนักงานสายเทคโนโลยีของธนาคารแห่งหนึ่ง ซึ่งสรุปได้ว่า ปัจจัยแรงจูงใจในการปฏิบัติงานลักษณะงาน มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน และทำให้บุคลากรสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สมมติฐานที่ 1.6 แรงจูงใจในการปฏิบัติงานด้านโอกาสเรียนรู้และพัฒนาตนเองมีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักงานงบประมาณ โดยมีความสัมพันธ์อยู่ในระดับค่อนข้างสูง ($r = .618$, Sig. = .000) ที่ระดับความเชื่อมั่น .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อวิเคราะห์เป็นรายด้าน พบว่า แรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ด้านโอกาสเรียนรู้และการพัฒนาตนเอง มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ด้านคุณภาพงาน ที่ระดับความเชื่อมั่น .05 มากที่สุด โดยมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันอยู่ในระดับปานกลาง ($r = .597$, Sig. = .000) รองลงมา คือ แรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ด้านโอกาสเรียนรู้และการพัฒนาตนเอง มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ด้านปริมาณงาน ที่ระดับความเชื่อมั่น .05 โดยมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันอยู่ในระดับปานกลาง ($r = .594$, Sig. = .000) และแรงจูงใจในการ

ปฏิบัติงาน ด้านโอกาสเรียนรู้และการพัฒนาตนเอง มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ด้านเวลาที่ระดับความเชื่อมั่น .05 โดยมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันอยู่ในระดับปานกลาง ($r = .518, \text{Sig.} = .000$) ในขณะที่แรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ด้านโอกาสเรียนรู้และการพัฒนาตนเอง มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ด้านค่าใช้จ่าย ที่ระดับความเชื่อมั่น .05 น้อยที่สุด โดยมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน อยู่ในระดับปานกลาง ($r = .481, \text{Sig.} = .000$) แสดงให้เห็นว่า ข้าราชการสำนักงานงบประมาณ มีแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน ด้านโอกาสเรียนรู้และพัฒนาตนเองที่ดีจะทำให้ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของ ข้าราชการสำนักงานงบประมาณดีตามไปด้วย สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีของ Frederick Herzberg (1959) สรุปได้ว่า ในปัจจัยจูงใจหรือปัจจัยที่เป็นตัวกระตุ้นในการทำงาน เกี่ยวกับโอกาสเรียนรู้และพัฒนาตนเอง การมีโอกาสได้ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม หรือการได้รับการฝึกอบรม และการได้ใช้ความรู้ทางวิชาการในการปฏิบัติตามเป้าหมายที่คาดหวัง การเปิดโอกาสให้ตัดสินใจในการทำงานของตนเองได้สำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้จะมีอิทธิพลในการสร้างความพึงพอใจในการทำงาน เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับงานโดยตรง เป็นกลุ่มปัจจัยที่เป็นตัวกระตุ้นให้ผู้ปฏิบัติงาน ทำงานด้วยความพึงพอใจ และเป็นปัจจัยที่จะนำไปสู่ทัศนคติทางบวกและการจูงใจที่แท้จริง และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุปราณี พุณณรงค์ (2562) ที่ศึกษา ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน และอภิชัย จตุพรวาทิ (2557) ที่ศึกษา ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครคุมประพฤติ จังหวัดนครสวรรค์ ซึ่งสรุปได้ว่า ปัจจัยแรงจูงใจในการปฏิบัติงานด้านโอกาสเรียนรู้และพัฒนาตนเอง มีความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน และทำให้บุคลากรสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ตารางที่ 3 แสดงสรุปผลการทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐาน	r	Sig.	ผลการทดสอบสมมติฐาน	
			เป็นไปตามสมมติฐาน	ไม่เป็นไปตามสมมติฐาน
สมมติฐานที่ 1 แรงจูงใจในการปฏิบัติงานมี				
ความสัมพันธ์กับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของ				
ข้าราชการสำนักงานงบประมาณ โดยภาพรวม	.738*	.000	✓	
1.1 ด้านผลตอบแทน			✓	
และสวัสดิการ	.544*	.000		
1.2 ด้านความมั่นคงในอาชีพ	.644*	.000	✓	
1.3 ด้านโอกาสก้าวหน้า			✓	
ในหน้าที่การงาน	.576*	.000		
1.4 ด้านความสัมพันธ์ของ	.605*	.000	✓	

สมมติฐาน	r	Sig.	ผลการทดสอบสมมติฐาน	
			เป็นไปตามสมมติฐาน	ไม่เป็นไปตามสมมติฐาน
บุคลากรในองค์กร				
1.5 ด้านลักษณะงาน	.699*	.000	✓	
1.6 ด้านโอกาสเรียนรู้และพัฒนาตนเอง	.618*	.000	✓	

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

การอภิปรายการศึกษา

1. ระดับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักงานงบประมาณ พบว่า ข้าราชการสำนักงานงบประมาณส่วนใหญ่มีระดับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานโดยรวมอยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = 4.19$, S.D. = .46) หากพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านเวลา มีระดับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = 4.26$, S.D. = .50) รองลงมา คือ ด้านคุณภาพงาน ($\bar{X} = 4.22$, S.D. = .45) เนื่องจากข้าราชการสำนักงานงบประมาณมีบทบาทหน้าที่ในการจัดทำงบประมาณแผ่นดินไปยังส่วนราชการต่าง ๆ จึงมีปฏิบัติงานได้แล้วเสร็จภายในระยะเวลาที่กำหนดและตรงต่อเวลา โดยอาศัยการพัฒนาเทคนิคการปฏิบัติงานให้มีความสะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น และมีการแบ่งเวลาอย่างชัดเจนในการปฏิบัติงาน เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปตามแบบแผนที่กำหนดไว้และสามารถบรรลุเป้าหมายและความสำเร็จตามประสิทธิภาพที่หน่วยงานคาดหวังไว้ ในขณะที่ด้านปริมาณงาน มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X} = 4.13$, S.D. = .51) เนื่องจากสำนักงานงบประมาณมีหน้าที่ในการจัดสรรงบประมาณไปยังส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ รวมทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งประเทศโดยตรง และในอนาคตมีแนวโน้มที่จะเพิ่มหน่วยรับงบประมาณในกลุ่มองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการรับการจัดสรรงบประมาณโดยตรง ทั้งนี้ ต้องพิจารณาถึงความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ว่าสอดคล้องตามหลักและเป็นไปตามเงื่อนไขที่สำนักงานงบประมาณกำหนดไว้หรือไม่ จึงจะได้รับการพิจารณาในการจัดสรรงบประมาณให้โดยตรง ดังนั้น เมื่อเปรียบเทียบภาระงานในปัจจุบันที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องกับกรอบกำลังของข้าราชการสำนักงานงบประมาณ ณ ปัจจุบัน จึงทำให้ในการปฏิบัติงาน ผลงานที่ออกมานั้นไม่มีความสมดุลกับอัตรากำลังคนในองค์กรเท่าไรนัก และอาจส่งผลกระทบต่อการทำงานในอนาคต

2. ระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักงานงบประมาณ พบว่า ข้าราชการสำนักงานงบประมาณมีระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานโดยรวมอยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = 3.77$, S.D. = .51) หากพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความสัมพันธ์กับบุคลากรในองค์กร มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = 4.32$, S.D. = .56) รองลงมา คือ ด้านความมั่นคงในอาชีพ ($\bar{X} = 3.95$, S.D. = .62) เนื่องจากข้าราชการสำนักงานงบประมาณมีการปฏิบัติงานที่มีการ

ติดต่อประสานงานทั้งในรูปแบบภายในองค์กรและภายนอกองค์กรร่วมกับส่วนราชการทั่วประเทศ ทำให้เกิดมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนร่วมงานที่หลากหลาย ส่งผลให้ข้าราชการสำนักงบประมาณสามารถปฏิบัติงานได้อย่างเต็มที่ โดยมีเพื่อนร่วมงานและผู้บังคับบัญชาที่คอยให้คำแนะนำ และให้การช่วยเหลือตลอดเวลา ก่อให้เกิดความรู้ทักษะ และประสบการณ์ในการปฏิบัติงานเพิ่มขึ้น สามารถนำความรู้ ทักษะและประสบการณ์ต่าง ๆ มาพัฒนาตนเองเพื่อก้าวสู่โอกาสของความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่การงานมากยิ่งขึ้น และในการประกอบอาชีพข้าราชการนั้น สามารถสร้างความมั่นใจต่อข้าราชการสำนักงบประมาณอย่างยิ่ง โดยเฉพาะความมั่นคงของอาชีพ ซึ่งข้าราชการสำนักงบประมาณสามารถปฏิบัติงานในองค์กรได้จนเกษียณอายุราชการ และงานที่ปฏิบัติอยู่มีรายได้สม่ำเสมอ จนนำมาสู่แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักงบประมาณที่มีปฏิบัติงานอย่างเต็มความสามารถ จนสามารถบรรลุวัตถุประสงค์และแผนการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในขณะที่ด้านผลตอบแทนและสวัสดิการ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X} = 3.28$, S.D. = .63) เนื่องจากเงินเดือนและค่าตอบแทนพิเศษจากการปฏิบัติงานล่วงเวลาที่ข้าราชการสำนักงบประมาณได้รับนั้น ไม่มีความเหมาะสมกับตำแหน่งงานที่ส่งผลให้ผลตอบแทนต่าง ๆ ที่ได้รับจากการปฏิบัติงานไม่เพียงพอต่อการใช้จ่ายประจำวันเท่าไรนัก

สรุปผลการศึกษา

1. **ระดับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักงบประมาณ** พบว่า ข้าราชการสำนักงบประมาณส่วนใหญ่มีระดับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานโดยรวมอยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = 4.19$, S.D. = .46) หากพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านเวลา มีระดับประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = 4.26$, S.D. = .50) รองลงมา คือ ด้านคุณภาพงาน ($\bar{X} = 4.22$, S.D. = .45) เนื่องจากข้าราชการสำนักงบประมาณมีบทบาทหน้าที่ในการจัดทำงบประมาณแผ่นดินไปยังส่วนราชการต่าง ๆ จึงมีปฏิบัติงานได้แล้วเสร็จภายในระยะเวลาที่กำหนดและตรงต่อเวลา โดยอาศัยการพัฒนาเทคนิคการปฏิบัติงานให้มีความสะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น และมีการแบ่งเวลาอย่างชัดเจนในการปฏิบัติงาน เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปตามแบบแผนที่กำหนดไว้และสามารถบรรลุเป้าหมายและความสำเร็จตามประสิทธิภาพที่หน่วยงานคาดหวังไว้ ในขณะที่ด้านปริมาณงาน มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X} = 4.13$, S.D. = .51) เนื่องจากสำนักงบประมาณมีหน้าที่ในการจัดสรรงบประมาณไปยังส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ รวมทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั่วประเทศโดยตรง และในอนาคตมีแนวโน้มที่จะเพิ่มหน่วยรับงบประมาณในกลุ่มองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการรับการจัดสรรงบประมาณโดยตรง ทั้งนี้ ต้องพิจารณาถึงความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ว่าสอดคล้องตามหลักและเป็นไปตามเงื่อนไขที่สำนักงบประมาณกำหนดไว้หรือไม่ จึงจะได้รับการพิจารณาในการจัดสรรงบประมาณให้โดยตรง ดังนั้น เมื่อเปรียบเทียบภาระงานในปัจจุบันที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องกับกรอบกำลังของข้าราชการสำนักงบประมาณ ณ ปัจจุบัน จึงทำให้ในการปฏิบัติงาน ผลงานที่ออกมานั้นไม่มีความสมดุลกับอัตรากำลังคนในองค์กรเท่าไรนัก และอาจส่งผลต่อการปฏิบัติงานในอนาคต

2. ระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักงานงบประมาณ พบว่า ข้าราชการสำนักงานงบประมาณ มีระดับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานโดยรวมอยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = 3.77$, S.D. = .51) หากพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความสัมพันธ์กับบุคลากรในองค์กร มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = 4.32$, S.D. = .56) รองลงมา คือ ด้านความมั่นคงในอาชีพ ($\bar{X} = 3.95$, S.D. = .62) เนื่องจากข้าราชการสำนักงานงบประมาณมีการปฏิบัติงานที่มีการติดต่อประสานงานทั้งในรูปแบบภายในองค์กรและภายนอกองค์กรร่วมกับส่วนราชการทั่วประเทศ ทำให้เกิดมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนร่วมงานที่หลากหลาย ส่งผลให้ข้าราชการสำนักงานงบประมาณสามารถปฏิบัติงานได้อย่างเต็มที่ โดยมีเพื่อนร่วมงานและผู้บังคับบัญชาที่คอยให้คำแนะนำ และให้การช่วยเหลือตลอดเวลา ก่อให้เกิดความรู้ทักษะ และประสบการณ์ในการปฏิบัติงานเพิ่มขึ้น สามารถนำความรู้ ทักษะและประสบการณ์ต่าง ๆ มาพัฒนาตนเองเพื่อก้าวสู่ออกาสของความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่การงานมากยิ่งขึ้น และในการประกอบอาชีพ ข้าราชการนั้น สามารถสร้างความมั่นใจต่อข้าราชการสำนักงานงบประมาณอย่างยิ่ง โดยเฉพาะความมั่นคงของอาชีพ ซึ่งข้าราชการสำนักงานงบประมาณสามารถปฏิบัติงานในองค์กรได้จนเกษียณอายุราชการ และงานที่ปฏิบัติอยู่มีรายได้สม่ำเสมอ จนนำมาสู่แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักงานงบประมาณที่มีปฏิบัติงานอย่างเต็มความสามารถ จนสามารถบรรลุวัตถุประสงค์และแผนการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในขณะที่ด้านผลตอบแทนและสวัสดิการ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ($\bar{X} = 3.28$, S.D. = .63) เนื่องจากเงินเดือนและค่าตอบแทนพิเศษจากการปฏิบัติงานล่วงเวลาที่ข้าราชการสำนักงานงบประมาณได้รับนั้น ไม่มีความเหมาะสมกับตำแหน่งงานที่ทำ ส่งผลให้ผลตอบแทนต่าง ๆ ที่ได้รับจากการปฏิบัติงานไม่เพียงพอต่อการใช้จ่ายประจำวันเท่าไรนัก

ข้อเสนอแนะจากผลการศึกษา

ผู้ศึกษานำเสนอข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่อาจเป็นประโยชน์ต่อการนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงการปฏิบัติงานของสำนักงานงบประมาณให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยมีประเด็นในการเสนอแนะ ดังนี้

1. ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักงานงบประมาณ

1.1 ควรมีการจัดกิจกรรมสัมมนา เพื่อให้ข้าราชการสำนักงานงบประมาณมีโอกาสในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และเทคนิคต่าง ๆ จากการปฏิบัติงานร่วมกัน และสนับสนุนให้มีการสอนงานระหว่างผู้บังคับบัญชากับผู้ใต้บังคับบัญชามากยิ่งขึ้น เพื่อให้ข้าราชการสำนักงานงบประมาณมีความรู้ที่หลากหลาย สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานให้มีความถูกต้องและได้มาตรฐานตามที่กำหนดไว้

1.2 ควรมีการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพมากขึ้น ควรมีการปรับเปลี่ยนกระบวนการทางความคิดของผู้ปฏิบัติงานให้เป็นไปในแนวทางเดียวกันเพื่อให้สามารถปฏิบัติงานร่วมกันได้อย่างคล่องตัวมากขึ้น รวมทั้งส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีระบบสารสนเทศในองค์กรมากยิ่งขึ้น เพื่อให้การปฏิบัติงานมีความสะดวก รวดเร็วต่อการสืบค้นข้อมูล และสามารถใช้อ้างอิงข้อมูลจากระบบ

สารสนเทศในการประมวลผลได้ทันต่อระยะเวลาที่กำหนดไว้ เพื่อลดภาระงานที่ไม่จำเป็นและสามารถแบ่งเบาภาระงานของข้าราชการสำนักงานงบประมาณลงได้ รวมทั้งนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาความรู้และส่งเสริมทักษะในการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. แรงจูงใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักงานงบประมาณ

2.1 ควรพิจารณาค่าตอบแทนพิเศษจากการปฏิบัติงานล่วงเวลาให้มีเหมาะสมและมีความสอดคล้องกับหน้าที่ที่รับผิดชอบและสถานะเศรษฐกิจในปัจจุบัน โดยการหาแนวทางร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน ในการพิจารณาความเหมาะสมของเงินค่าตำแหน่งของนักวิเคราะห์งบประมาณ เนื่องจากในการปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักงานงบประมาณเป็นการปฏิบัติงานเฉพาะด้าน หากมีการทบทวนถึงค่าตอบแทนพิเศษของข้าราชการสำนักงานที่ควรได้รับ จะสามารถสร้างแรงจูงใจในปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และควรสนับสนุนการจัดพื้นที่ Co-Working Space ให้กับบุคลากรในสำนักงานงบประมาณ และจัดโซนต่าง ๆ ให้เหมาะสม เพื่อเป็นพื้นที่รองรับการผ่อนคลายจากทำงาน หรือใช้ในการปรึกษางานร่วมกัน ซึ่งสามารถสร้างบรรยากาศในองค์กรให้น่าอยู่มากยิ่งขึ้น

2.2 คณะผู้บริหารควรจัดทำนโยบายการหมุนเวียนการปฏิบัติงานของข้าราชการสำนักงานงบประมาณ โดยการเปิดโอกาสให้ข้าราชการสำนักงานงบประมาณมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นถึงความเหมาะสมในการหมุนเวียนการปฏิบัติงาน เพื่อให้ทราบถึงปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างแท้จริง และควรสอบถามถึงความสมัครใจของข้าราชการสำนักงานงบประมาณในการหมุนเวียนการปฏิบัติงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการหมุนเวียนไปยังกองจัดทำงานงบประมาณเขตพื้นที่ และควรมีการแจ้งล่วงหน้าให้ข้าราชการสำนักงานงบประมาณได้รับทราบไม่น้อยกว่า 1 เดือน เพื่อให้มีการเตรียมความพร้อมในการเรียนรู้ลักษณะงานเพิ่มเติมนอกเหนือจากงานที่เคยปฏิบัติผ่านมาแล้ว รวมทั้งก่อให้เกิดการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง และสามารถปฏิบัติงานได้ตามความเหมาะสม

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- ณัฐกฤตา อุ่มสาพล. 2562. ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของข้าราชการทหาร : กรณีศึกษากรมวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีกลาโหม สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม. สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- นลพรรณ บุญฤทธิ์. 2558. ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี. สารนิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาการจัดการสาธารณสุข, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ภาคิน วัดเขี้ยว. 2563. ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรในสังกัดสำนักงานบริหารหนี้สาธารณะ. สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิตและบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต

สาขารัฐประศาสนศาสตร์และบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สุปราณี พุฒนรงค์. 2562. **ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน.** สารนิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต สาขา รัฐประศาสนศาสตร์, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สำนักงานประมาณ. 2564. **รายงานประจำปี 2563 สำนักงานประมาณ.** กรุงเทพฯ: สำนักงานประมาณ.

สำนักงานประมาณ. 2564. **หนังสือเวียน สำนักงานประมาณ (Online).**

<http://doccir.bb.go.th>, 2 ตุลาคม 2564.

อรสุดา ดุสิตรัตน์กุล. 2557. **ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรสำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ศึกษาเฉพาะกรณีของบุคลากรส่วนกลาง.** สารนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารการพัฒนาสังคม, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.

อภิชัย จตุพรวาที. 2557. **ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครคุมประพฤติจังหวัดนครสวรรค์.** วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ภาษาอังกฤษ

Forehand, Garlie A, and Von Haller, Gilemer. 1964. "Environmental variation in Studies of Organization Behavior." **Psychological Bulletin** 62 (6): 361-382.

Herzberg, F. et al. 1959. **The Motivation to work.** New York: John Wiley and Sons.

Peterson, E., and Plowman, G. E. 1953. **Business organization and management.** 3rd ed. Illinois: Irwin.

Yamane, Taro. 1976. **Statistics: An introductory analysis.** 2nd ed. New York: Harper and Row.

Translated Thai References

Apichai Jatupornvatee. 2014. **Factors Influencing Working Efficiency Of Probation Volunteers in Nakhonsawan Province.** Master of Arts Thesis Major Public Administration, Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

Budget Bureau. 2021. **Annual Report 2020.** Bangkok: Budget Bureau.

Budget Bureau. 2021. **Budget Bureau Circular Letter.** (Online).

<http://doccir.bb.go.th>, 2nd October 2021.

- Natkitta Oumsapol. 2019. **Factors Affecting the Performance Efficiency of Military officer : A Case Study of Defence Science and Technology Department of Office of the Permanent Secretary for Defence.** Master of Public Administration Independent Study Major Public Administration, Ramkhamhaeng University.
- Nuanphan Bunyari. 2015. **Factors Affecting Work Efficiency Of Employees Of Chonburi Provincial Administration Organization.** Master of Business Administration Program Independent Study Major Public Management, Burapha University.
- Ormsuda Dusitranakul. 2014. **Factors Affecting to Working Effectiveness of the Office of the Permanent Secretary under Ministry of Agriculture and Cooperatives: A Case study of the personnel in the central administration.** Master of Arts Independent Study Major Social Development Administration, National Institute of Development Administration.
- Pakin WatKhiao. 2020. **The factors Affecting to the Performance Affected of the Personnel in office of the Public Debt Management Office (PDMO), Ministry of Finance.** Master of Public Administration and Business Administration Program Independent Study Major Public Administration and Business Administration Program, Ramkhamhaeng University.
- Supranee Poonnarong. 2019. **Factors Effecting the Performance Efficiency personnelOffice of Private Education Commission.** Master of Public Administration Independent Study Major Public Administration, Ramkhamhaeng University.

**ความคิด ความหวัง และความต่อเนื่องของการสถาปนา
การปกครองท้องถิ่นไทยทศวรรษ 2470**
**Thoughts, Hope and Continuity of Thai Local Government
Establishment in the 2470s (B.E.)**

[Received: January 25, 2021; Revised: March 11, 2022; Accepted: March 11, 2022]

ศราวุฒิ วิสาพรหม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์, วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Sarawudhi Wisaprom

Assistant Professor, College of Politics and Governance,

Maharakham University

Email: sarawudhi.w@msu.ac.th

CORRESPONDING AUTHOR

Sarawudhi Wisaprom

College of Politics and Governance, Maharakham University

Khamriang District, Kantarawichai City, Maharakham Province Post 44150, Thailand.

Email: sarawudhi.w@msu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความศึกษาแนวความคิดทางการเมืองเรื่องการปกครองท้องถิ่นช่วงทศวรรษ 2470 ผ่านมโนทัศน์ความหวังซึ่งพบว่าแนวความคิดการจัดตั้งเทศบาลมีจุดร่วมกันอันเปรียบเสมือนความปรารถนาของสังคม ซึ่งรัฐสยามได้ริเริ่มโครงการในช่วงปลายทศวรรษ 2460 เป็นต้นมา แม้จะไม่บรรลุผลในยุคสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ แต่ถือเป็นจุดเริ่มต้นในการเป็นพลังความหวังหนึ่งที่ทำให้เกิดการจัดตั้งเทศบาลขึ้นมาได้สำเร็จในสมัยรัฐชาติช่วงปลายทศวรรษ 2470 ทั้งนี้อาจกล่าวได้ว่าแนวความคิดเกี่ยวกับเทศบาลในช่วงก่อนและหลังการปฏิวัติสยาม พ.ศ. 2475 มีความต่อเนื่องกันอยู่มาก

คำสำคัญ : การปกครองท้องถิ่น, ความคิดทางการเมือง, ความหวัง, เทศบาล

Abstract

This article aims to investigate the thoughts on local government during 1920s-1930s through the concept of Hope. The study finds that the idea of establishing municipality shared a common ground which was the contemporary social desire that in fact the Siamese state had started the project since 1917. Even though it did not succeed in the time of the absolute monarchy, it played a part to successfully create a municipality in the time of Siamese state in 1927. Therefore, it might be said that the thoughts on municipality before and after the Siamese revolution of 1932 were connected.

Keywords : Local Government, Political Thought, Hope, Municipality

บทนำ

“เรื่องเล่า”ทางวิชาการว่าด้วยการกำเนิดการปกครองท้องถิ่นไทย หากวิเคราะห์ตามหลักการปกครองท้องถิ่นโดยรัฐ (local state government) จะพบคำอธิบายที่ชี้ให้เห็นว่าการปกครองท้องถิ่นมีมาตั้งแต่สมัยรัฐจารีตแล้วต่อเนื่องมาจนถึงสมัยรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ บ้างอธิบายนับตั้งแต่รัฐสยามได้สร้างองค์กรปกครองระดับภูมิภาคที่มีอำนาจเหนือท้องถิ่นต่าง ๆ ดังปรากฏการจัดการปกครองแบบเทศาภิบาล มีหน่วยการปกครองไล่เรียงตั้งแต่มณฑล จังหวัด อำเภอ ตำบล หมู่บ้าน บ้างอธิบายว่าเกิดขึ้นเมื่อมีการจัดตั้งสุขาภิบาลกรุงเทพฯ ปี พ.ศ. 2440 และบ้างอธิบายว่าเกิดขึ้นเมื่อมีการจัดตั้งสุขาภิบาลท่าฉลอมปี พ.ศ. 2448 แล้วส่งผลสืบเนื่องไปสู่การจัดตั้งเทศบาลต่อไป การอธิบายดังกล่าวจัดอยู่ในแนวคิดจารีตนิยม (patrimonial/traditionalist perspective) และการวิเคราะห์อีกแบบตามหลักการปกครองท้องถิ่นโดยประชาชน/การปกครองตนเองระดับท้องถิ่น (local-self government) อธิบายว่าการปกครองท้องถิ่นเกิดขึ้นภายใต้บริบทรัฐสมัยใหม่หลังการปฏิวัติ พ.ศ. 2475 เมื่อมีการจัดตั้งเทศบาลขึ้นมาทั้งนี้ไม่มีความเกี่ยวข้องกับสุขาภิบาลที่จัดตั้งขึ้นก่อนหน้านี้แต่ประการใด การอธิบายแบบนี้จัดอยู่ในแนวคิดทันสมัยนิยม (modernist perspective) (นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, 2547: 15-17; ญัฐพล ใจจริง, 2559: 166-180.)

นอกจากเรื่องเล่าข้างต้นแล้ว จากการสำรวจและทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการปกครองท้องถิ่นช่วงเปลี่ยนผ่านจากรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์สู่รัฐชาติหลังการปฏิวัติ พ.ศ. 2475 มี “ปัญหา” ให้คิดต่ออย่างน้อยสามประการ

ประการแรก ขนชั้นนำสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ได้ริเริ่มวางรากฐานการพัฒนาประชาธิปไตยไว้อย่างเป็นลำดับ มีขั้นตอน กระบวนการ ซึ่งรวมถึงการปกครองท้องถิ่นในรูปสุขาภิบาลที่ริเริ่มมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 และยังมีแนวความคิดที่จะจัดตั้งเทศบาล โดยเฉพาะในสมัยรัชกาลที่ 7 ที่ทรงเน้นย้ำและริเริ่มดำเนินการจัดตั้งอย่างจริงจังซึ่งเปรียบเสมือนแผนพัฒนาการเมืองจากเบื้องล่างขึ้นไปสู่เบื้องบน ทว่าการดำเนินการยังไม่สำเร็จ ลุล่วงก็เกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครองเสียก่อน (ดู สนธิ เตชานันท์. (รวบรวม), 2545) เห็นได้ว่าการอธิบายดังกล่าวให้คุณค่าอย่างมากกับการดำเนินกิจการของรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ สิ่งดังกล่าวนี้เป็นส่วนหนึ่งของเรื่องเล่ากำเนิดประชาธิปไตยในไทย ที่ปัญญาชนและนักวิชาการได้ประกอบสร้างขึ้นมาโดยให้คุณค่าอย่างมากกับ “ผู้มาก่อน” พร้อมกับลดทอนคุณค่าของ “ผู้มาทีหลัง” ตัวอย่างเช่นจุดเริ่มต้นของประชาธิปไตยเกิดขึ้นเมื่อบรรดาเจ้านายและข้าราชการ จำนวน 11 พระองค์/นายที่ทำหนังสือกราบบังคมทูลรัชกาลที่ 5 เมื่อปี พ.ศ. 2427 โดยถูกยกให้เป็น “แผนพัฒนาการเมืองฉบับแรกของไทย” ซึ่งเป็นการลดทอนความสำคัญการปฏิวัติของ “กบฏ ร.ศ. 130” และ “คณะราษฎร” ลงไปพร้อม ๆ กัน

ประการที่สอง การไม่จัดตั้งเทศบาล คือ ความล้มเหลวของรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ตามที่นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ เสนอว่าเป็น “ความล้มเหลวในการปรับตัวเข้าสู่ระบอบใหม่ของชนชั้นสูง” ในสมัยรัชกาลที่ 7 ซึ่งมีพระราชดำริที่จะปรับปรุงการปกครองส่วนท้องถิ่นมาตั้งแต่ปลายทศวรรษ 2460 แต่ก็ไม่สามารถผลักดันให้บรรลุตามพระราชประสงค์ “การประชาธิปไตยหรือเทศบาลจึงเป็นแนวพระราชดำริที่ไม่เป็นผลในทางปฏิบัติแม้ว่าได้มีการเตรียมการมาโดยตลอดนับตั้งแต่ทรงขึ้นครองราชสมบัติ เป็นปัญหาตั้งแต่เรื่องของหลักการ การร่างกฎหมาย และปัญหาคนจีน และคนในบังคับต่างชาติซึ่งพำนักอาศัยในประเทศสยามมานานแต่ยังสวามิภักดิ์ต่อประเทศอื่น ๆ อยู่” (นครินทร์ เมฆไตรรัตน์. 2553: 281-285) การอธิบายลักษณะนี้เห็นได้ว่ามีจุดยืนตรงข้ามกับเรื่องเล่าประการแรกอย่างชัดเจน

ประการสุดท้าย คณะราษฎรล้มเหลวในการกระจายอำนาจ ดังที่นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ กล่าวว่าภายหลังการปฏิวัติ พ.ศ. 2475 รัฐบาลคณะราษฎรจัดตั้งเทศบาลอย่างจำกัดมากเพียง 120 แห่งเท่านั้น ไม่ครอบคลุมทั่วประเทศ จึงไม่อาจสร้างฐานประชาธิปไตยจากรากหญ้า (นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, 2557: 18-19) ซึ่งการจัดตั้งเทศบาลเพียงหนึ่งร้อยกว่าแห่งนี้ จะไม่สอดคล้องกับปณิธานของผู้นำรัฐบาลที่ได้ประกาศไว้ และจำนวนยังห่างไกลกับจำนวนท้องถิ่นที่มีมากถึงสี่พันกว่าตำบลทั่วประเทศ ทั้งนี้เมื่อพิจารณาข้ออธิบายที่สองและสามร่วมกัน อาจกล่าวได้ว่าเป็นความล้มเหลวของรัฐสยามในการสถาปนาการปกครองท้องถิ่นทั้งในสมัยรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์และสมัยแรกเริ่มรัฐชาติ

จากปัญหาที่ได้ทบทวนวรรณกรรมและพรรณนาไว้ บทความนี้ศึกษาแนวความคิดเกี่ยวกับการปกครองส่วนท้องถิ่นในช่วงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวโดยการวิเคราะห์เปรียบเทียบแนวความคิดระหว่างรัฐบาลสมบูรณาญาสิทธิราชย์กับรัฐบาลหลังการปฏิวัติ พ.ศ. 2475 และแนวความคิดเรื่องการปกครองส่วนท้องถิ่นจากกลุ่มผู้นำทางการเมืองในสังคมสยามที่เสนอไว้ในระหว่างปี พ.ศ. 2468 – 2477 ซึ่งผู้เขียนต้องการอธิบายกำเนิดเทศบาลจากความต่อเนื่องของแนวความคิดในการสถาปนาการปกครองท้องถิ่นสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์กับหลังการปฏิวัติ พ.ศ. 2475 ซึ่งมีความหวังเป็นพลังสำคัญในการผลักดันจนเกิดการจัดตั้งเทศบาลขึ้นมาช่วงปลายทศวรรษ 2470 มีเนื้อหาสามหัวข้อประกอบด้วยความคิด ความหวัง และความต่อเนื่องของการสถาปนาการปกครองท้องถิ่นไทยทศวรรษ 2470 ดังต่อไปนี้

ความคิด

ความคิดทางการเมือง (political thought) หมายถึงการแสดงออกผ่านความคิดเห็นหรือทัศนะเพื่อสนับสนุน หรือปกป้องความคิด ความเชื่อทางการเมือง นโยบาย กฎเกณฑ์ รวมถึงสถาบันทางการเมืองอย่างใดอย่างหนึ่ง อีกทั้งยังทำหน้าที่แพร่ขยายความคิดให้ประชาชนได้รับรู้และปฏิบัติตาม จะเห็นได้ว่าความคิดทางการเมืองสัมพันธ์กับสังคม จึงกล่าวได้ว่าความคิดทางการเมืองนั้นมักถูกกำหนดโดยสภาพทางสังคม (Strauss, 1988: 11-12.; สมบัติ จันทรวงศ์ และชัยอนันต์ สมุทวณิช, 2523: 2-4)

เมื่อสืบสาวหาแนวความคิดการปกครองท้องถิ่นโดยประชาชนหรือการปกครองตนเองระดับท้องถิ่นในสังคมสยาม พบว่าปรากฏ “ร่าง” ตั้งแต่สมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ในชื่อเรียกขานว่า “มุนิซิเปอล” (Municipal) หรือ “Municipality” ดังปรากฏพระยาอภัยราชา (โรลังค์ ยัคมินส์) ที่ปรึกษาราชการทั่วไปได้กราบบังคมทูลไปยังพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวในปี พ.ศ. 2436 และอีกครั้งในปี พ.ศ. 2441 ทั้งนี้ความหมายและความเข้าใจต่อแนวความคิด “มุนิซิเปอล” ก็มีหลายแบบ ดังกรณีพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพระองค์ทรงเข้าพระราชหฤทัยความหมายทั้งแบบตะวันตกและแบบอาณานิคม ซึ่งพระองค์ทรงมีความเห็นว่าเป็นแบบแรกไม่เหมาะกับสยามและแบบหลังน่าจะมีความเหมาะสมมากกว่า เช่นเดียวกันกับสมเด็จพระยาดำรงราชานุภาพ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทยที่มีแนวความคิดจะจัดตั้ง “มุนิซิเปอล” ขึ้นตามหัวเมืองต่าง ๆ ก็มีความเข้าใจพระทัยคล้ายกับพระเชษฐา (สุวิสถิติ โกชนพันธ์, 2543: 9-17)

แนวความคิด “มุนิซิเปอล” ในความหมายตรงกับหลักการปกครองท้องถิ่นโดยประชาชน/การปกครองตนเองระดับท้องถิ่นยังคงปรากฏ “ร่าง” ต่อเนื่องในรัชสมัยต่อ ๆ มา และอยู่ในการรับรู้ของชนชั้นนำแห่งรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ จนกระทั่งถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว “ร่าง” ของแนวความคิดได้พัฒนาไปอีกขั้นที่มีความชัดเจนยิ่งขึ้น เมื่อพระองค์มีพระราชประสงค์จัดตั้ง “ประชาธิปไตย” ดังปรากฏหลักฐาน

ในปี พ.ศ. 2469 ที่พระองค์มีพระราชหัตถเลขาถึงสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมหลวงลพบุรีราเมศวร์ เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย เรื่องการจัดตั้ง “ประชาภิบาล” (ซึ่งในเวลาต่อมาถูกเรียกในชื่อใหม่ว่า “เทศบาล”) และการแสดงความเห็นด้วยกับข้อเสนอของเอ็ดเวิร์ด คูก ที่เสนอการปรับปรุงและส่งเสริม “Municipality” ตามบันทึก Municipalities in Siam ลงวันที่ 16 สิงหาคม 2470 (ดู ญัฐพล ใจจริง และศรีบุญ เทพสงเคราะห์, 2558: 39-43)

ในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์จำแนกแนวความคิดเรื่องการปกครองท้องถิ่นออกเป็น “กลุ่ม” ที่สัมพันธ์กับ “สถานภาพ” (ซึ่งในแต่ละกลุ่มหรือ “ชนชั้น” ก็มี “กลุ่มย่อย” อยู่ในกลุ่มนั้น ๆ รวมถึงยังมีความแตกต่างในระดับบุคคลด้วย) ดังนี้

ชนชั้นนำรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ที่หมายถึงผู้นำระดับสูง กลุ่มแรก กลุ่มชนชั้นนำรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ที่ต้องการให้จัดการปกครองท้องถิ่นโดยรัฐ ประกอบด้วย พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระยาตราชานุกาญ และเชื้อพระวงศ์ระดับสูงในอภิรัฐมนตรีสภา เสนาบดีสภาอีกหลายท่านในสมัยรัชกาลที่ 7 แนวความคิดดังกล่าวทรงพลังมากและอยู่ในกลุ่มผู้นำที่มีอำนาจทางการเมืองสูง จึงเรียกได้ว่าเป็นวาทกรรมหลักที่ทำหน้าหน้าที่กีดกัน ปราบปรามและควบคุมแนวความคิดการปกครองท้องถิ่นโดยประชาชน/การปกครองตนเองระดับท้องถิ่นก็ว่าได้

กลุ่มชนชั้นนำรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ที่ต้องการให้จัดการปกครองท้องถิ่นโดยประชาชน/การปกครองตนเองระดับท้องถิ่น ประกอบด้วย พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 7) ความแตกต่างของแนวความคิดในการสร้างสถาบันการปกครองท้องถิ่นในสมัยรัชกาลที่ 7 พระองค์ทรงเข้าพระราชหฤทัยเฉกเช่นพระราชบิดา พระเชษฐา และบรรดาประยูรญาติ แต่มีเพียงเท่านั้น พระองค์ทรงแสดงพระราชประสงค์อย่างชัดเจน ซึ่งได้กลายเป็นนโยบายหนึ่งของรัฐบาลที่ต้องดำเนินการ เรียกได้ว่าเป็นการพัฒนาที่ขยับไปอีกขั้นหนึ่ง ดังปรากฏการตั้งคณะกรรมการจัดการประชาภิบาล โดยมีอาร์ ดี เครก (R.D. Craig) เป็นประธาน ท่านต่อมาคือหม่อมเจ้าสกลวรรณกร วรวรรณ อธิบดีกรมสาธารณสุขและประธานกรรมการร่างพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2473 หม่อมเจ้าสกลวรรณกร วรวรรณ ได้เสนอแนวความคิดเรื่องการบริหารจัดการตนเองในท้องถิ่นที่เรียกว่าเทศบาลตั้งแต่ปี พ.ศ. 2472 ซึ่งท่านได้เขียนเอกสารสาธารณสุขพิเศษเป็นเล่มขึ้นมาเรื่องเทศบาลแล้วพิมพ์ออกเผยแพร่ในปีดังกล่าว แนวความคิดเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นผ่านการปาฐกถาเรื่อง “การปกครองโดยลักษณะเทศบาล” ณ ที่ประชุมสมุหเทศาภิบาล เมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน พ.ศ. 2472 มีสาระกล่าวถึงการให้ความสำคัญต่อการบำรุงชุมชนให้ก้าวหน้า

และรวมถึงแรงหนุนเสริมจากที่ปรึกษาชาวต่างชาติที่เสนอแนวความคิดและสนับสนุนการจัดตั้งมุนิซิเปอลแก่ผู้นำสยาม ประกอบด้วย พระยาอภัยราชา (โรลังค์ ยัคมินส์) ชาวเบลเยียม ที่ปรึกษาราชการทั่วไปสมัยรัชกาลที่ 5 เซอร์ เอ็ดเวิร์ด คูก ที่ปรึกษากระทรวงพระคลังมหาสมบัติสมัยรัชกาลที่ 7 อาร์ ดี เครก ชาวอังกฤษ นักกฎหมายและที่ปรึกษาและที่ปรึกษากรมที่ดินสมัยรัชกาลที่ 7 ที่ได้รับแต่งตั้งให้เป็นประธานคณะกรรมการจัดการประชาภิบาลทำหน้าที่ศึกษาการประชาภิบาลต่างประเทศและวางโครงการประชาภิบาลสยาม (มีงานศึกษาและรวบรวมเอกสารเกี่ยวกับแนวความคิดการปกครองท้องถิ่นสมัยรัชกาลที่ 7 ไว้ น่าประทับใจแล้ว ผู้เขียนจึงไม่ขอกล่าวซ้ำมากในที่นี้ โปรดดู สนธิ เตชานันท์. (รวบรวม), 2545; ญัฐพล ใจจริง และศรีบุญ เทพสงเคราะห์, 2558; ญัฐพล ใจจริง, 2562: 79-113)

กลุ่มคนนอกแวดวงศูนย์กลางแห่งอำนาจรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มีทั้งในและนอกระบบราชการ ผู้ที่อยู่ในระบบราชการอาจเรียกว่าเป็น “ข้าราชการกระฎุมพี” (ดู Kullada Kesboonchoo Mead, 2004: 117-125) กรณีตัวอย่างแรกที่อยากจะกล่าวถึง คือ หลวงประดิษฐมนูธรรม (ปรีดี พนมยงค์) ข้าราชการและปัญญาชนที่ได้แสดงทัศนะผ่านงานเขียนและการบรรยายวิชากฎหมายปกครองที่โรงเรียนกฎหมาย กระทรวงยุติธรรมตั้งแต่ปี พ.ศ. 2474 เข้าเสนอหลักการในการจัดระเบียบบริหารราชการออกเป็นสามแบบ ได้แก่หนึ่ง ระเบียบที่ใช้บังคับแก่พลเมือง ทั่ว ๆ ไปในทุกอาณาเขต โดยอำนาจบริหารรวมอยู่ในศูนย์กลางที่รัฐบาลกลาง ที่เรียกว่า “การปกครองแบบมัธยภาค (centralization)” สอง ระเบียบที่ใช้บังคับให้เหมาะสมกับท้องถิ่นต่าง ๆ โดยแยกอำนาจรัฐบาลกลางไปส่วนต่าง ๆ แห่งอาณาเขต ที่เรียกว่า “การปกครองแบบมัธยานุภาค (deconcentration)” สาม การแยกอำนาจบริหารบางอย่างให้แก่คณะที่ราษฎรในท้องถิ่นเลือกตั้งขึ้นเป็นผู้ใช้อำนาจ และหน่วยการปกครองท้องถิ่นมีสภาพเป็นทบวงการเมือง มีสถานะเป็นนิติบุคคลหนึ่งต่างจากรัฐบาลกลาง ลักษณะการแยกอำนาจบริหารให้ท้องถิ่นนี้เรียกว่า “การปกครองแบบมัธยวิภาค (decentralization)” (สุวัสถ์ โภชนพันธ์ุ, 2543: 49-50)

ปรีดี พนมยงค์เองเห็นว่าการรวมศูนย์อำนาจนั้นมีข้อจำกัด ดังนั้นควรมีการกระจายอำนาจซึ่งตรงกับ “การปกครองแบบมัธยวิภาค” ซึ่งปรีดีได้ชี้ให้เห็นถึงข้อดีที่ตรงกับหลักการปกครองท้องถิ่นโดยประชาชน คือ “กิจการที่เหมาะสมแก่ท้องถิ่นก็ควรจะให้ผู้ที่ราษฎรในท้องถิ่นเป็นพนักงานจัดทำ เพราะเป็นผู้ที่รู้ภูมิประเทศและความต้องการของท้องถิ่นนั้น ๆ ย่อมดีกว่าบุคคลซึ่งรัฐบาลกลางจะได้แต่งตั้งออกไป ซึ่งจะรู้ภูมิประเทศดีกว่าราษฎรในท้องถิ่นไม่ได้” และ “วิธีเลือกตั้งพนักงานโดยราษฎรในท้องถิ่นนั่นเอง ย่อมทำให้ผู้ที่ได้รับเลือกตั้งเอาใจใส่ในกิจการของท้องถิ่นและจะต้องจัดให้มีโครงการ ซึ่งตนจะปฏิบัติเมื่อได้รับเลือก เพราะการเลือกโดยวิธีเช่นนี้ย่อมมีการแข่งขันในระหว่างผู้ที่ถือสิทธิ์ต่าง ๆ และย่อมเปิดโอกาสให้ราษฎรในท้องถิ่นได้เลือกตั้งผู้ที่เหมาะสมแก่ท้องถิ่นและตามความนิยมในลัทธิของตน” (สุวัสถ์ โภชนพันธ์ุ, 2543: 50-52)

ท่านต่อมา คือ พระสารสาสน์พลขันธ์ (ลอง สุนทานนท์) ผู้ซึ่งมีสถานะเป็นทั้งข้าราชการ และปัญญาชนที่เสนอความคิดที่ “ก้าวหน้า” อย่างมากเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นผ่านนามปากกา “555” ในหนังสือพิมพ์เดลิเมล์ พ.ศ. 2471 ในคอลัมน์ที่มีชื่อว่า “หัวข้อบางประการที่น่าจะเปนอุปกรณให้กรุงสยามก้าวหน้าขึ้นสู่ความเจริญสูง” ข้อเสนออันโดดเด่นเช่น กรรมการที่บริหารงานประชาภิบาลต้องมาจากการเลือกตั้งโดยราษฎร มิใช่มาจากการแต่งตั้งจากผู้มีอำนาจ และต้องมีวาระการดำรงตำแหน่ง 3 ปี ประชาภิบาลจะช่วยฝึกฝนให้ราษฎรสยามรู้จักหลักการปกครองตนเอง ดังนั้นจึงต้องริบจัดตั้งประชาภิบาลเพื่อแบ่งเบาภาระของรัฐบาลส่วนกลางทั้งด้านการศึกษา การสาธารณสุข การคมนาคมภายในจังหวัด ฯลฯ (ดู ณิชพล ใจจริง และศรีบุญ เทพสงเคราะห์, 2558; ณิชพล ใจจริง. 2562: 65-66) กล่าวได้ว่าพระสารสาสน์พลขันธ์ (ลอง สุนทานนท์) เป็นผู้มีความรอบรู้เกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นโดยประชาชน และมีความประสงค์ให้เกิดการจัดตั้งขึ้นในสยาม

อีกท่านสุดท้ายที่จะกล่าวถึง คือ นายมังกร สามเสน ขนชั้นกลางในสังคมสยามที่รับรู้ถึงโครงการจัดตั้งประชาภิบาล/เทศบาลในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ดี ดังที่เขาได้กล่าวหวนถึงความหลังเมื่อปี พ.ศ. 2476 ว่า “ร่างพระราชบัญญัติเทศบาลราษฎรได้คอยแล้วคอยเล่า คอยมา 5 ปี 8 ปีแล้ว เพราะฉะนั้นขอให้เร่งเร็วสักหน่อย...” (รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร, 24 สิงหาคม 2476: 430)

ที่กล่าวมาจะเห็นสองกระแสของแนวความคิดในการจัดการปกครองท้องถิ่น ที่มีอยู่ในแต่ละกลุ่มบุคคล หนึ่งอำนาจในการตัดสินใจเลือกแนวความคิดเพื่อสร้างสถาบันในปลายสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์นั้น ก็ยังคงอยู่ในพื้นที่ของชนชั้นนำ ซึ่งในชนชั้นนำก็มีทั้งฝ่ายสนับสนุนการปกครองท้องถิ่นโดยประชาชนและฝ่ายตรงข้ามที่มองว่าควรให้ท้องถิ่นอยู่ภายใต้การควบคุมและกำกับโดยรัฐจากส่วนกลาง ถึงแม้ว่าในฝ่ายแรกจะมีองค์พระประมุขและหัวหน้ารัฐบาลเป็นผู้นำแต่พระราชประสงค์ของพระองค์ก็มีอาจบรรลุเป้าหมาย แม้กระบวนกรดำเนินไปถึงขั้นเกิด “ร่างพระราชบัญญัติเทศบาล พระพุทธศักราช...(พ.ศ. 2473)” นับว่าก้าวหน้าไปอีกขั้นหากเปรียบเทียบกับสมัยรัฐบาลชุดก่อน ๆ แต่เมื่อวิเคราะห์ที่ลึกลงไปจะพบว่าแนวความคิดเรื่องการปกครองท้องถิ่นโดยรัฐยังคงมีพลังอย่างสูง และได้เบียดขับเรื่องการปกครองตนเองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของราษฎรออกไป (ดู ญัฐพล ใจจริง และศรีบุญ เทพสงเคราะห์, 2558: 85-110 ; หจข. สป. 2.42 317 [ร.7].) ซึ่งอุปสรรคที่ขวางกั้นมิใช่เพราะเกิดการปฏิบัติเสียก่อนจึงทำให้แผนพัฒนาการเมืองต้องยุติลง แต่อุปสรรคที่แท้จริง คือ โครงสร้างการเมืองของรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์นั่นเอง สถาบันทางการเมืองที่พระองค์มีส่วนร่วมในการสร้างและคัดเลือกบุคคลเข้ามาดำรงตำแหน่งอย่างอภิรัฐมนตรีสภา เสนาบดีสภา และรวมถึงองคมนตรีสภา คือ อุปสรรคที่ขัดขวาง อีกทั้งบริบททางภูมิปัญญาที่สำคัญอย่างยิ่งยวด คือ โลกทัศน์ของชนชั้นนำแห่งรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์มีความคิดทางการเมืองที่เน้นย้ำว่าหน้าที่ในการปกครองเป็นของกลุ่มเจ้านาย (นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, 2553: 52 – 59) ซึ่งเท่ากับว่าคนกลุ่มอื่นมีอาจเข้ามามีส่วนร่วมได้นั่นเอง ซึ่งโลกทัศน์ดังกล่าวของชนชั้นนำสยามได้นำไปสู่การปะทะกับความคิดอีกแบบหนึ่งของกลุ่มข้าราชการและชนชั้นกลางซึ่งนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองครั้งสำคัญในปี พ.ศ. 2475 (ดู อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์. 2538: 245-310.)

ความหวัง

“ความหวัง” ในงานเขียนของริชาร์ด รอร์ตี (Richard Rorty) นักปรัชญาแนวปฏิบัตินิยมใหม่ ชาวอเมริกันคนสำคัญยุคปลายศตวรรษที่ 20 – ต้นศตวรรษที่ 21 เขาเป็นนักคิดที่วิจารณ์ความคิดฝ่ายซ้าย และฝ่ายอนุรักษนิยมได้อย่างแหลมคมทรวงทรวงใจ

การเป็นนักคิดที่ยึดมั่นในหลักปฏิบัตินิยม (pragmatism) ของรอร์ตี ทำให้ข้อเสนอของเขาเกี่ยวข้องกับเรื่อง “ความหวัง” อยู่ด้วยซึ่งเป็นความคิดสำคัญที่ปรากฏให้เห็นอยู่มากในหมู่นักคิดและนักปรัชญาอเมริกัน ผู้เขียนอยากกล่าวถึงผลงาน Failed Prophecies, Glorious Hopes. (1998) ที่ตีพิมพ์รวมในหนังสือ Philosophy and Social Hope. (1999) งานเขียนดังกล่าวพูดถึงคำทำนายที่ล้มเหลวที่ได้สร้างพลังความหวังอันประเสริฐ เขาได้หยิบสอง “ตัวบท” ซึ่งเป็นคำทำนายที่ล้มเหลว แต่ในความล้มเหลวนั้นกลับสร้างแรงดลใจอันมหาศาลแก่มนุษย์ คือ คัมภีร์ไบเบิลใหม่ (The New Testament) และหนังสือแถลงการณ์พรรคคอมมิวนิสต์ (The Communist Manifesto) ซึ่งเมื่อเวลาผ่านไปล่วงเลยมาจนถึงปลายศตวรรษที่ 20 (และถ้านับถึงปัจจุบันที่เข้าสู่ศตวรรษที่ 21 ไปแล้วถึงสองทศวรรษ) คำทำนายทั้งสองก็ไม่ได้เกิดขึ้นจริงทั้งเรื่องโลกหน้าและการปฏิบัติโค่นล้มระบบทุนนิยมแล้วเข้าสู่สังคมนิยมแล้ว คำทำนายที่ว่าความล้มเหลวเพราะไม่ได้เกิดขึ้นจริงตาม “เวลา” ที่ทำนายไว้ หรืออาจจะเกิดขึ้นก็ได้ในอนาคตแต่ก็ไม่ว่าจะเกิดขึ้นเมื่อใด แต่ที่แน่ชัดคือ ณ ปัจจุบันยังไม่เกิดขึ้น (Rorty, 1999: 201-209)

อย่างไรก็ตามรอร์ตีชักชวนให้ค้นหาความหวังและแรงดลใจจากคัมภีร์ไบเบิลใหม่ และแถลงการณ์พรรคคอมมิวนิสต์ ดังกล่าวว่า “เมื่ออ่านงานทั้งสองเล่มนี้ เราควรข้ามผ่านส่วนคำทำนายไป และมุ่งความสนใจไปที่

ส่วนการแสดงออกของความหวัง เราควรอ่านงานทั้งสองเล่มในฐานะที่เป็นเอกสารที่สร้างแรงดลใจ... มากกว่าที่จะเป็นคำอธิบายที่ถูกต้องแน่นอนเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของมนุษย์หรือของชะตากรรมมนุษย์” (Rorty, 1999: 205)

แพทริก เดเนิน (Patrick J. Deneen) นักรัฐศาสตร์ชาวอเมริกันได้ตั้งข้อสังเกตว่ามุมมองของรอร์ตีเป็นการมองโลกในแง่ดี (optimism) (ดู Deneen, 1999: 577-609) ผู้เขียนเองก็เห็นด้วยกับการวิเคราะห์ดังกล่าว และยังแลเห็นว่ามุมมองของรอร์ตีได้มอบวิธีคิดเรื่อง “ความล้มเหลวสู่ความหวัง” ที่ความล้มเหลวได้สร้างพลังอันยิ่งใหญ่ให้กับผู้คนมากมายอาจเรียกพลังนั้นว่าความหวังอันประเสริฐที่เป็นแรงผลักดันให้มนุษย์ก้าวเดินต่อไปข้างหน้า

เมื่อวิเคราะห์ผ่านวิธีคิดเรื่องความหวังและแรงดลใจในการสร้างการปกครองท้องถิ่นสมัยรัชกาลที่ 7 นั้น ผู้เขียนแลเห็นว่าการริเริ่มดำเนินการจัดตั้งเทศบาลของรัฐบาลได้มอบความหวังและแรงดลใจให้แก่สังคม กระบวนการนี้มีได้เป็นที่รับทราบในแวดวงชนชั้นนำเท่านั้น แต่คนอยู่ “วงนอก” ศูนย์กลางแห่งอำนาจรัฐ สมบูรณาญาสิทธิราชย์ในสังคมสยามก็รับรู้ด้วย โดยเฉพาะข้าราชการกระฎุมพีและชนชั้นกลางซึ่งเป็นความประจวบเหมาะที่คนกลุ่มดังกล่าวมีความนึกคิดที่ก้าวหน้าที่วาดหวังให้บ้านเมืองและสังคมสยามเจริญก้าวหน้าตั้งนานอารยประเทศ ดังเห็นได้จากการรายงานข่าวในหนังสือพิมพ์บางกอกการเมือง วันพฤหัสบดีที่ 26 พฤษภาคม พ.ศ. 2475 พาดหัวข่าว “ถ้าใช้เทศบาลไม่รัฐบาลก็พลเมืองจะแย่ จึงลือกันหนาหนาว่าเทศบาลออกไม่ได้แน่” ที่ได้ติดตามกระบวนการร่างพระราชบัญญัติเทศบาล มาอย่างต่อเนื่อง “เรามีความยินดีที่จะยืนยันข่าวเรื่องนี้ ของเราก่อนหน้านี้ว่า ร่างพระราชบัญญัติเทศบาลนี้กระทรวงมหาดไทยได้ส่งไปยังกรมราชเลขาธิการ (ซึ่งเปลี่ยนฐานะเป็นพระทรวงมูรธาธรแล้ว) เป็นเวลานานหนักราชแล้ว และกรมราชเลขาธิการได้ขึ้นทูลเกล้าถวายเพื่อทรงพระราชวินิจฉัยแล้ว ต่อมาโปรดเกล้าให้ส่งร่างไปยังกรมร่างกฎหมาย เพื่อพิจารณาเทียบเคียงหลักกฎหมายชนิดนี้ซึ่งมีอยู่ ณ นานาประเทศชั้นหนึ่งก่อน

เราได้ทราบว่ากรมร่างกฎหมายได้ตรวจร่างเทศบาลเรียบร้อยและได้ส่งกลับคืนไปยังกระทรวงมูรธาธรประมาณสัก 1 เดือนได้แล้ว แต่ต่อจากนั้น จะไปอยู่ที่ใดข่าวยังเงียบอยู่

อย่างไรก็ดี มีข่าวลือหนาหูเต็มที่ว่า อย่างไรเสียพระราชบัญญัติเทศบาลจะออกใช้ไม่ได้เป็นเด็ดขาด ในระหว่างความยุ่งยากทางเศรษฐกิจนี้ เพราะรายได้จากผู้เสียภาษีแก่เทศบาลจะกระทบกระเทือนไปถึงรัฐบาลอย่างวิตกทีเดียว” (สนธิ เตชานันท์. (รวบรวม), 2545: 149) ขาวดังกล่าวนี้สะท้อนถึงความหวังของชนชั้นกลาง¹ (เช่นเดียวกับการแสดงออกของพระสารสาสน์พลชั้นธ์ (ลอง สุนทานนท์) และนายมังกร สามเสน ที่สะท้อนถึง “ความหวัง” ดังที่กล่าวไปก่อนหน้านี้) ที่ปรารถนาให้มีการจัดตั้งเทศบาลนับแต่รัฐบาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ริเริ่มดำเนินการอย่างจริงจัง

โครงการจัดตั้งประชาธิปไตย/เทศบาลที่ริเริ่มโดยรัฐบาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวก่อให้เกิดความหวังในสังคมประการหนึ่งแล้ว ซึ่งยังมีอีกหลาย “เหตุ” หรือ “ขณะ” ที่ก่อให้เกิดความหวังตามมาด้วย ไม่ว่าจะเป็นความล้มเหลวของรัฐบาลพระปกเกล้าที่ไม่สามารถประกาศใช้กฎหมายเทศบาลได้ กรณีความสำเร็จของรัฐบาลคณะราษฎรที่ผลักดันให้เกิดเทศบาลสำเร็จก็ได้สร้างความหวังด้วย และรวมถึงการจัดตั้งเทศบาลให้

¹ และยังสะท้อนอารมณ์และความรู้สึก “ความผิดหวัง” ในปี พ.ศ. 2475 ด้วย

ครอบคลุมทุกพื้นที่ของประเทศที่ไม่สำเร็จแต่ก็ได้สร้างความหวังให้แก่สังคมด้วยเช่นกัน ซึ่งทั้งหมดนี้ผู้เขียนมองว่าเป็น “ความต่อเนื่อง” ของการสถาปนาการปกครองท้องถิ่นไทยทศวรรษ 2470 ดังจะกล่าวต่อไป

ความต่อเนื่องของการสถาปนาการปกครองท้องถิ่นไทยทศวรรษ 2470

ความต่อเนื่องที่จะกล่าวถึงในที่นี้มิใช่ความต่อเนื่องของรูปแบบการปกครองท้องถิ่น คือ สุขาภิบาลส่งต่อมากลายเป็นเทศบาลแต่อย่างใด แต่หมายถึงความต่อเนื่องของแนวความคิดการปกครองท้องถิ่นโดยประชาชนหรือการปกครองตนเองระดับท้องถิ่นที่อยู่ในการรับรู้ของชนชั้นนำและบรรดาชนชั้นกลางในสังคมสยาม โดยเฉพาะในเขตวงศูนย์กลางอำนาจรัฐ ซึ่งแนวความคิดดังกล่าวนี้ถูกกดทับและกีดกันมาโดยตลอดในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์จึงทำให้กระบวนการสร้างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในรูปแบบเทศบาลไม่สำเร็จล่วงตามพระราชประสงค์ของผู้นำรัฐบาล เมื่อเกิดการปฏิวัติ พ.ศ. 2475 ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างการเมือง ภายใต้บริบททางการเมืองที่ “ปลดล็อก” อุปสรรคในระบบเดิมแล้วนั้น ทำให้แนวความคิดการปกครองท้องถิ่นโดยประชาชนได้รับความสำคัญมากขึ้น (แต่ไม่ได้หมายความว่าแนวความคิดการปกครองท้องถิ่นโดยรัฐหายไปแต่ประการใด ยังคงเข้มแข็งอยู่ดี)

หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เชื่อพระวงศ์บางท่านและความต้องการของข้าราชการกษัตริย์-ชนชั้นกลางในเรื่องการปกครองท้องถิ่นโดยประชาชนที่ไม่บรรลุผลในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ได้กลายเป็น “สิ่งตกค้าง” สู่สังคมสยามหลังการปฏิวัติ จะเห็นว่าบุคคลที่เคยแสดงความหวังและต้องการให้จัดตั้งเทศบาลตั้งแต่ก่อนการปฏิวัติ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการออกแบบสถาบันการปกครองท้องถิ่นในระบบใหม่ อาทิ ปรีดี พนมยงค์ หม่อมเจ้าสกลวรรณการ วรวรรณ พระสารสาสน์พลขันธ์ (ลอง สุนทานนท์) ในคณะทำงานภายใต้รัฐบาลคณะราษฎร ทั้งนี้เพื่อแปรเปลี่ยน “ความปรารถนา” ของตนให้สำเร็จก็คงมิใช่เรื่องเกินเลยแต่ประการใด

รัฐบาลคณะราษฎรมีความมุ่งมั่นอย่างแรงกล้าในการสถาปนาการปกครองส่วนท้องถิ่น ดังเห็นได้จากการแถลงนโยบายรัฐบาลพระยาพหลพลพยุหเสนา นายกรัฐมนตรีกล่าวถึงการปกครองท้องถิ่นที่กำหนดให้เทศบาลเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบเดียวเท่านั้น ก่อนหน้านั้นรัฐบาลได้ออกแบบการบริหารประเทศออกเป็น 3 ส่วน คือ การบริหารราชการส่วนกลาง การบริหารราชการส่วนภูมิภาค และการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น ตามความใน “พระราชบัญญัติว่าด้วยระเบียบราชการบริหารแห่งราชอาณาจักรสยาม พุทธศักราช 2476” ที่ประกาศใช้เมื่อวันที่ 9 ธันวาคม พ.ศ. 2476 ภารกิจขั้นต่อไปของรัฐบาลคือ การเสนอร่างพระราชบัญญัติจัดระเบียบเทศบาล พุทธศักราช 2476 โดยรัฐบาลมอบหมายให้นายปรีดี พนมยงค์เป็นผู้แถลงต่อสภาผู้แทนราษฎร เมื่อวันที่ 21 มีนาคม พ.ศ. 2476 (ตามปฏิทินเดิม)

“ร่างพระราชบัญญัติเทศบาลที่รัฐบาลได้เสนอมานี้ รัฐบาลได้มอบให้คณะกรรมการพิจารณา และยกร่างพระราชบัญญัตินี้ คณะกรรมการพิจารณาเรื่องนี้เห็นว่ามิชอบที่ควรคำนึงอยู่หลายอย่าง ด้วยเหตุว่าการเทศบาลนั้น เราจำเป็นต้องกระทำกิจการหลายอย่าง ไม่ใช่แต่การสุขาภิบาลอย่างในครั้งก่อน ซึ่งทำกันแต่อย่างเดียวเท่านั้น กล่าวคือ เราจะต้องพิจารณา ตลอดจนกระทั่งในเรื่องภาษีอากรที่จะแบ่งปันส่วน ในระหว่างรัฐบาลกับเทศบาลอย่างหนึ่ง เราจะต้องพิจารณาถึงในเรื่องกิจการที่เทศบาลจะต้องกระทำเช่นเดียวกันกับในเรื่องสาธารณสุขกัติ ในเรื่องรักษาความสงบเรียบร้อยในพระราชอาณาจักรที่ดี และในกรณีอื่น ๆ ดังที่ได้

เห็นแล้วในร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้...” (รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร, 21 มีนาคม 2476 : 1800-1803.)

ในการประชุมสภาผู้แทนราษฎรซึ่งเป็นสถาบันทางการเมืองรูปแบบใหม่ที่เกิดขึ้นอันเป็นผลจากกระบวนการปฏิวัติสยาม พ.ศ. 2475 และยังเป็นพื้นที่ทางการเมืองแสดงความคิดจากรัฐบาล ผู้แทนราษฎรและความต้องการของประชาชน ผู้เขียนจึงอยากกล่าวถึงการเคลื่อนไหวในสภาผู้แทนราษฎรที่ปรากฏถึง “ความหวัง” ต่อการปกครองท้องถิ่นในรูปแบบเทศบาล จากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ดังเช่น ด.เทียม ศรีพิสิฐ ผู้แทนราษฎรจังหวัดนครปฐมกล่าวว่า

“ตามที่รัฐบาลจะได้ออกพระราชบัญญัติเทศบาลนั้น ข้าพเจ้ารู้สึกว่ามี ความ ปิติยินดีเป็นอย่างยิ่ง เพราะเหตุว่าประเทศถ้ามีความเจริญรุ่งเรือง ดังอารยประเทศทั้งหลาย เขาย่อมพอใจในพระราชบัญญัติเทศบาลเป็นอย่างยิ่ง ถือเสียว่าเป็นหัวแก้วหัวแหวนทีเดียว สำหรับเมื่อกาลก่อนครั้งโบราณ เราได้ปกครองเช่นอย่างการปกครองที่แล้วมาเราไม่มีโอกาสที่จะแบ่งสันปันส่วนภาษีอากรในจังหวัดหนึ่ง เพื่อแบ่งเอาไว้ บำรุงในจังหวัดของตัวเอง แต่ต่อไปนี้ระเบียบการปกครองประชาธิปไตย เรามุ่งเข้าสู่ความเจริญเหมือนกับอารยประเทศทั้งหลายแล้ว เราได้มีโอกาสให้เทศบาลทำความเจริญรุ่งเรืองของจังหวัดต่าง ๆ เรามีโอกาสที่จะแบ่งสันปันส่วนจากภาษีอากรให้ ความเจริญในจังหวัดของตัวเอง เพราะฉะนั้นเรื่องที่แล้วมา ถ้าหากว่าความทะนุบำรุงที่ทำไม่ได้ ข้าพเจ้าจะไม่ขอกว่า ข้าพเจ้าหวังใจว่าในเมื่อใช้พระราชบัญญัติเทศบาลต่อไปนี้แล้ว จะทำให้บ้านเมืองของเรามีความเจริญรุ่งเรือง เพราะฉะนั้นเป็นการสมควรอย่างยิ่งถ้าที่ประชุมนี้จะรับหลักการไว้” (รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร, 21 มีนาคม 2476 : 1805-1806.)

ความหวังที่แสดงออกมาจากผู้แทนราษฎรนี้ต่างต้องการให้เทศบาลถือกำเนิดโดยเร็วที่สุด จึงมีการติดตามอยู่อย่างสม่ำเสมอ และแสวงหาวิธีการที่นำไปสู่ผลลัพธ์อันรวดเร็วที่สุด ดังจากการสอบถามติดตามความคืบหน้าของร่างพระราชบัญญัติจัดระเบียบเทศบาลและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง อาทิ การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติจัดระเบียบเทศบาล พ.ศ. 2476 (วาระที่ 1) เมื่อวันที่ 21 มีนาคม 2476 นายแชน วัจนลักษณะ ผู้แทนราษฎรจังหวัดสิงห์บุรี ได้อภิปรายว่า “ในเรื่องหลักการข้าพเจ้าเองก็ไม่คัดค้าน ที่เห็นแล้ว แต่มีความสงสัยว่า การที่จะออกพระราชบัญญัติจัดระเบียบเทศบาลนี้ จะได้เริ่มใช้ใน พ.ศ. ไหน อีกข้อหนึ่งการที่จะให้สมบูรณ์ตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ จะใช้ทั่วทุกจังหวัดหรือไม่ และก่อนที่จะให้สมบูรณ์ตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ อยากทราบว่สถิติเหล่านี้เมื่อไรจึงจะได้เริ่มใช้...” หลวงวรนิติปรีชา ผู้แทนราษฎรจังหวัดสกลนคร “ข้าพเจ้าขอเรียนกรรมาธิการว่า เมื่อได้ออกพระราชบัญญัติเทศบาลแล้ว พระราชบัญญัติพระราชกฤษฎีกากฎกระทรวง และระเบียบการที่ออกตามมาเพื่อเทศบาล จะได้ดำเนินการได้โดยบริบูรณ์นั้น จะออกได้ราวเมื่อไร” นายมงคล รัตนวิจิตร ผู้แทนราษฎรจังหวัดนครศรีธรรมราช “การเสนอพระราชบัญญัตินี้ข้าพเจ้าไม่อยากจะกำหนด แต่ว่าอยากจะให้ทันภายในวันที่ ๓๑ ซึ่งเป็นวันสุดท้ายของสมัยประชุม...” นายไต้ ปาณิกบุตร ผู้แทนราษฎรจังหวัดพระนคร “นอกจากพระราชบัญญัติเทศบาลนี้แล้ว ที่สำคัญยิ่งกว่านี้ยังมีงบประมาณอีกด้วย ซึ่งจะต้องยุ่งกันใหญ่ ข้าพเจ้าจึงอยากจะเสนอว่าในอาทิตย์นี้ตั้งแต่วันที่ ๒๖ ไป เราควรจะประชุมกันทุกวัน...” (ดู รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร, 21 มีนาคม 2476: 1800-1820.)

บทบาทของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่มาจาก การแต่งตั้งที่เคลื่อนไหวมาตั้งแต่ช่วงกลางปี พ.ศ. 2476 เช่น หลวงวิจิตรวาทการ ตั้งกระทู้ถามรัฐบาลเรื่องร่างพระราชบัญญัติจัดระเบียบเทศบาล เมื่อวันที่ 3 สิงหาคม

พ.ศ. 2476 “...ข้าพเจ้าต้องการคำตอบจากรัฐบาล แต่ไม่ต้องตอบในวันนี้ ขอให้ตอบในวันหน้า คือ... ๒. เรื่องพระราชบัญญัติเทศบาลได้ทำไปเพียงไหน และเมื่อใดจะเสร็จ (รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร, 3 สิงหาคม 2476: 336) พระยาประมวญวิชาพูลถามรัฐบาลเรื่องพระราชบัญญัติเทศบาล เมื่อวันที่ 24 สิงหาคม พ.ศ. 2476 “...ถามรัฐบาลว่าอยากทราบว่าพระราชบัญญัติเทศบาลได้ทำกันไปถึงไหนแล้ว” (รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร, 24 สิงหาคม 2476: 429.)

จวบจนถึงการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติจัดระเบียบเทศบาล พ.ศ. 2476 ในวาระที่ 2 และ 3 เมื่อวันที่ 31 มีนาคม พ.ศ. 2476 ความเร่งรีบอย่างกระตือรือร้นของผู้แทนราษฎรก็คือการให้ความสำคัญกับกฎหมายเกี่ยวกับเทศบาลเป็นลำดับแรก ๆ พระยานิติศาสตร์ไพศาลกล่าวต่อที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรว่า “...ขอให้เอาพระราชบัญญัติจัดระเบียบเทศบาลก่อน เพราะเหตุว่ายังกำลังต้องการ...” และหลวงชำนาญนิติเกษตร “...พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนอย่างหนึ่งกับกฎหมายเทศบาลนี้เป็นความประสงค์อยากจะได้จริง ๆ ท่านทั้งหลายจะอย่างไรไม่ทราบ สำหรับข้าพเจ้านี้ตั้งใจอยากจะให้แล้วจริง ๆ จึงขอให้ท่านสมาชิกแสดงความขอบใจคณะกรรมการชุดนี้ที่เต้ตั้งใจทำงานเป็นผลสำเร็จ...” (ดู รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร, 31 มีนาคม 2476: 2423-2496.)

ตามกระบวนการนิติบัญญัติการผลักดันกฎหมายการปกครองส่วนท้องถิ่นในรูปแบบเทศบาลก็ประสบความสำเร็จ เมื่อมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการจัดระเบียบเทศบาล พุทธศักราช 2476 ในเดือนเมษายน พ.ศ. 2477 และภารกิจต่อไปคือ การจัดทำกฎหมายที่เกี่ยวข้องและการจัดตั้งเทศบาลให้เกิดขึ้นต่อไป ในอีกนัยหนึ่ง “ตัวบท” ของพระราชบัญญัติดังกล่าวเปรียบเสมือนหมุดหมายที่สร้างแรงดลใจและความหวังแก่บรรดาบุคคลในแวดวงการเมืองในยุคคณะราษฎร ดังเห็นได้จากการเคลื่อนไหวในสภาผู้แทนราษฎร ที่มีการเสนอร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นและรวมถึงการปกครองท้องถิ่นที่จากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนั้น ปรากฏให้เห็นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2476 เป็นต้นมา ในยุคนี้มีการเสนอร่างพระราชบัญญัติอย่างสม่ำเสมอแทบทุกปี ซึ่งสะท้อนถึงความหวังที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นแก่ท้องถิ่นของตนและสังคมสยาม ร่างพระราชบัญญัติที่เสนอโดยผู้แทนราษฎรมีทั้งที่ไม่ผ่านการพิจารณาในวาระที่ 1 และบางร่างพระราชบัญญัติได้รับการตอบรับจากรัฐบาลที่รับเอาไปพิจารณาแล้วนำไปเสนอต่อสภาผู้แทนราษฎรอีกครั้ง ดังปรากฏให้เห็นกรณีการเสนอ “ร่างพระราชบัญญัติจัดระเบียบเทศบาล แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2478” เสนอโดยนายไสว อินทรประชา ผู้แทนราษฎรจังหวัดสวรรคโลก (รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร, 29 กุมภาพันธ์ 2478: 845-848.) “ร่างพระราชบัญญัติจัดระเบียบเทศบาล (ฉบับที่ 3) พุทธศักราช 2479” ที่เสนอโดยนายทองอยู่ พุฒพัฒน์ ผู้แทนราษฎรจังหวัดธนบุรี (รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร, 29 มีนาคม 2479: 1009-1011.)

เมื่อพิจารณาถึงเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการจัดระเบียบเทศบาล พุทธศักราช 2476 มีความมุ่งหมายกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นอย่างมาก ทั้งในมิติของการกระจายอำนาจทางการเมือง (political decentralization) และมิติของการกระจายอำนาจทางการคลัง (fiscal decentralization) (ศุภสวัสดิ์ ชัชวาลย์, 2562: 59)

การเคลื่อนไหวในสภาผู้แทนราษฎรช่วงปลายทศวรรษ 2470 ก็มีการแสดงออกทั้งสองมิติด้วยเช่นกัน การติดตาม ผลักดัน และความหวังให้เกิดการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นยังคงดำเนินต่อไปหลังจากการประกาศใช้พระราชบัญญัติการจัดระเบียบเทศบาล พุทธศักราช 2476

การแสดงออกของผู้แทนราษฎรที่สะท้อนถึงความคิดและความหวังให้มีการกระจายอำนาจทั้งทางการเมืองและการคลังลงมายังท้องถิ่น ขอยกกรณีหลวงวรนิติปรีชา ผู้แทนราษฎรจังหวัดสกลนคร ที่มีบทบาทติดตามถามไถ่เรื่องดังกล่าวมาตั้งแต่เริ่มดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ในการประชุมวันที่ 22 กันยายน พ.ศ. 2477 หลวงวรนิติปรีชาได้ตั้งกระทู้ถาม ร่างพระราชบัญญัติจัดระเบียบเทศบาล โดยมีประเด็นปันเงินภาษีอากรด้วย (รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร, 12 กันยายน 2477: 1610-1612) สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรท่านนี้ยังคงติดตามเรื่องนี้อย่างใกล้ชิด ดังในการประชุมสภาผู้แทนราษฎร สมัยวิสามัญ (สมัยที่สอง) ครั้งที่ 21 วันพุธ ที่ 22 กันยายน พ.ศ. 2477 เขาได้ตั้งคำถามว่า

“นอกจากที่ปรากฏในรายงานการประชุมแล้วข้าพเจ้าขอเสนอว่ารัฐบาลได้รับรองว่าจะส่งพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องแก่เทศบาลเข้ามาในการประชุมวิสามัญเหมือนกัน เพราะฉะนั้นเมื่อส่งมาไม่ได้ ข้าพเจ้าจึงสงสัยว่ากิจการใดที่เกี่ยวข้องกับเทศบาลที่จำเป็นจะต้องออกเป็นพระราชบัญญัติแล้วรัฐบาลนี้จะทำอย่างไรเช่นในเรื่องแบ่งภาษีอากรให้แก่เทศบาลจังหวัด อย่างนี้เป็นต้น ถ้าไม่ออกเป็นกฎหมายแล้วข้าพเจ้าเข้าใจว่ารัฐบาลจะทำไปไม่ได้” (รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร, 12 กันยายน 2477: 1540) และ

“ข้าพเจ้าขอเรียนถามหลวงประดิษฐา นิตเดียมเท่านั้น คือว่าในฐานะที่หลวงประดิษฐา ได้เป็นประธานกรรมาธิการ พระราชบัญญัติจัดระเบียบเทศบาลได้ให้คำมั่นไว้แก่สภานี้ว่า ร่างพระราชบัญญัติจัดระเบียบเทศบาลนั้นจะนำส่งภายในเดือนสิงหาคมนี้ ภายในสมัยประชุมวิสามัญ แต่จนบัดนี้ข้าพเจ้าไม่เห็นร่างพระราชบัญญัตินั้น เข้ามาสู่สภา เลย ข้าพเจ้าสงสัยว่ากิจการใดที่จะออกเป็นพระราชบัญญัติเกี่ยวกับเทศบาลแล้ว รัฐบาลจะทำอย่างไร เช่นการแบ่งเงินให้แก่เทศบาล จังหวัดอย่างนี้เป็นต้น เข้าใจว่าหลวงประดิษฐา จะเข้าใจดี ข้าพเจ้าอธิบายคำเล็กน้อย” (รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร, 12 กันยายน 2477: 1610-1611)

อนึ่งทางรัฐบาลคณะราษฎรก็แสดงให้เห็นถึงความตั้งใจที่จะผลักดันให้เกิดการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นอย่างเต็มที่ ทว่าอาจยังไม่ทันท่วงทีต่อความต้องการจากผู้แทนราษฎร ดังเห็นได้จากการกล่าวชี้แจงในสภาผู้แทนราษฎรจากตัวแทนรัฐบาลคือ หลวงประดิษฐ์มนูธรรม ที่ได้ตอบกระทู้จากผู้แทนราษฎรว่า

“เรื่องนี้ถ้าจะพูดไปข้าพเจ้าได้ทำตามคำมั่นแล้ว แต่บางสิ่งคือหมายความว่าเมื่อข้าพเจ้าได้ไปรับตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยนั้น เมื่อไปถึงใหม่ ๆ ที่ได้นัดประชุมพวกหัวหน้ากรมต่าง ๆ และได้ร่างพระราชบัญญัติในการที่จะดำเนินการตามพระราชบัญญัติเทศบาล และในทางกระทรวงมหาดไทยนั้น ได้เสร็จแล้วมีหลายพระราชบัญญัติ เช่นร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวกับสาธารณสุข หรือพระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการที่จะโอนที่สาธารณสมบัติของแผ่นดินให้แก่เทศบาลก็ดี และมีอีกหลายพระราชบัญญัติได้ร่างเสร็จแล้ว แต่โดยเหตุว่าที่ได้ร่างขึ้นมานั้นมีข้อความหลายอย่าง ซึ่งอาจจะกระทบถึงชาวต่างประเทศบ้าง หรือที่จะต้องได้รับการพิจารณาอย่างเอียดบ้าง รัฐบาลก็ได้ส่งร่างพระราชบัญญัตินั้นไปยังคณะกรรมการกฤษฎีกา และยังคงอยู่ที่นั่น เพราะวาคณะกรรมการกฤษฎีกาเวลานี้ก็มีงานร่างพระราชบัญญัติมากเหลือเกิน เหตุที่เราจะได้เจรจาในสัญญาที่จะต้องขึ้นทำอีก และข้าพเจ้ายังได้ส่งร่างกฎหมายต่าง ๆ เข้าไปอีก ก็ร้องบ่นกันว่าทำงานกันแทบไม่ไหว เพราะฉะนั้นข้าพเจ้าขอให้ทางสมาชิกเห็นอกในข้อนี้ว่า เราได้รับเร่งที่จะให้สำเร็จไปโดยเร็ว และนอกจากนั้นในการแบ่งเงินภาษีอากร เราก็มิได้นิ่งนอนใจได้เตรียมไว้แล้วเหมือนกัน และยังคงอยู่ในความพิจารณาของรัฐบาล เพราะฉะนั้นจึงล่าช้า จะนำเสนอสภา ไม่ทันในคราวนี้” (รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร, 12 กันยายน 2477: 1611-1612)

บทบาทของหลวงวรนิติปริชา ผู้แทนราษฎรจังหวัดสกลนคร ยังคงเคลื่อนไหวในสภาผู้แทนราษฎรอย่างกระตือรือร้น การประชุมสภาผู้แทนราษฎร สมัยสามัญ (สมัยที่สอง) ครั้งที่ 15 วันพฤหัสบดีที่ 28 มีนาคม พ.ศ. 2477 ได้ตั้งกระทู้ถามรัฐบาลเรื่องพระราชบัญญัติป็นภาชีอากรให้เทศบาลอย่างเดือดว่า “ข้าพเจ้าขอตั้งกระทู้ถามถามรัฐมนตรีคลังว่า พระราชบัญญัติป็นภาชีอากรให้เทศบาลที่รัฐบาลเคยรับรองต่อสภาฯ นี้ว่าจะส่งเข้าสภาฯ ให้ทันในปีนี้ จนบัดนี้หาได้ส่งเข้ามาไม่ ทั้งนี้เป็นเพราะเหตุไร...เหตุที่ไม่ส่งเข้ามาให้ทันในสมัยนี้ เป็นเพราะรัฐมนตรีคลังหรือที่ปรึกษาการคลังไม่เห็นชอบด้วยในหลักการแห่งร่างพระราชบัญญัตินี้ใช่หรือไม่...เป็นเพราะรัฐมนตรีคลัง คือพระยามานาฯ เอาไปชุกกลิ่นซักไว้ใช่หรือไม่ รอให้ตอบ” (รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร, 28 มีนาคม 2477: 4172-4173.)

อีกกรณีที่แสดงให้เห็นถึงความหวังและความต้องการให้เกิดการกระจายอำนาจทางการเมือง คือข้อเสนอให้ราษฎรได้มีส่วนร่วมทางการเมืองและให้มีประชาธิปไตยในระดับท้องถิ่นมากยิ่งขึ้นที่พบว่าช่วงปลายทศวรรษ 2470 มีการเสนอปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับการปกครองส่วนท้องถิ่นและการปกครองท้องถิ่นที่ให้ราษฎรสามารถเลือกตั้งผู้บริหาร “ท้องถิ่น” ได้โดยตรงและดำรงตำแหน่งที่มีวาระชัดเจนไม่ว่าจะเป็นตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน กำนัน นายกเทศมนตรี และยังพบว่ามื่อเสนอที่ก้าวหน้าอย่างมากจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เสนอให้ข้าหลวงประจำจังหวัดมาจากการเลือกตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2478 ที่ถูกเสนอผ่าน “ร่างพระราชบัญญัติเลือกตั้งข้าหลวงประจำจังหวัด” ของนายกิมทะ นิรันดร์พานิชย์ ผู้แทนราษฎรจังหวัดตราด เมื่อวันที่ 20 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2478 โดยในร่างพระราชบัญญัตินี้มีความประสงค์ที่จะ “ให้ราษฎรมีส่วนมีเสียงในการปกครองระบอบประชาธิปไตยทั้งทางฝ่ายการเมืองและฝ่ายบริหาร” โดยถูกเสนอไว้ว่า

“นับตั้งแต่ได้เปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิมาเป็นระบอบประชาธิปไตย กิจการของประเทศได้ผันแปรไปตามสภาพการ เพื่อให้เหมาะสมแก่กาลสมัยหลายอย่างหลายประการ แต่การปกครองในส่วนภูมิภาคยังคงอยู่ในสภาพเดิมเป็นส่วนมาก ทั้งนี้เพราะตำแหน่งข้าหลวงประจำจังหวัดซึ่งเป็นตำแหน่งสำคัญ เป็นหัวหน้าข้าราชการอื่นที่จะคอยดูแลสุข ทุกข์ของราษฎร มีอำนาจในการปกครอง การตำรวจ การเทศบาล ยังคงได้รับการแต่งตั้งคล้ายกับวิธีเดิม” (รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร, 20 กุมภาพันธ์ 2478: 549.)

บทสรุป

แนวความคิดเรื่องการปกครองท้องถิ่นในการรับรู้ของชนชั้นนำสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์มีสองกระแส คือ การปกครองท้องถิ่นโดยรัฐ และการปกครองท้องถิ่นโดยประชาชนหรือการปกครองตนเองระดับท้องถิ่น ซึ่งแนวความคิดแรกทรงพลังอย่างมาก ถูกแปรเปลี่ยนนำไปใช้ในการจัดการปกครองจริงตลอดสมัยสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวเกิดการเปลี่ยนแปลงสำคัญที่แตกต่างจากรัฐบาลก่อน ๆ หน้า คือ พระองค์ทรงแสดงพระราชประสงค์อย่างชัดเจนซึ่งได้กลายเป็นนโยบายหนึ่งของรัฐบาลที่ต้องดำเนินการจัดตั้งการปกครองท้องถิ่นโดยประชาชนอย่างจริงจัง การลงมือริเริ่มโครงการจัดตั้งประชาธิปไตย/เทศบาลก่อให้เกิดความหวังในสังคมสยาม ดังปรากฏว่ามีเชื้อพระวงศ์บางพระองค์ ข้าราชการกระฎุมพีและชนชั้นกลางที่ต้องการให้มีการจัดตั้งประชาธิปไตย/เทศบาล ทว่าแนวความคิดดังกล่าวก็ถูกกีดกันโดยกลุ่มชนนำรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ที่สนับสนุนแนวความคิดการปกครองท้องถิ่นโดยรัฐ จึงกล่าวได้ว่าโครงสร้างการเมืองของรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นอุปสรรคที่ขวางกั้นไม่ให้เกิดการจัดตั้งเทศบาลบรรลุผลสำเร็จ

การปฏิวัติ พ.ศ. 2475 ที่ส่งผลให้รัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ถึงกาลอวสาน ทว่าแนวความคิดและความหวังให้มีการปกครองท้องถิ่นโดยประชาชนยังคงสืบเนื่องต่อมา กอปรกับภายใต้โครงสร้างการเมืองสมัยรัฐชาติหลังการปฏิวัติเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ผลักดันให้เกิดการปกครองท้องถิ่นโดยประชาชนในรูปแบบ “เทศบาล” เป็นผลสำเร็จในช่วงปลายทศวรรษ 2470

สำหรับการประเมินผลสัมฤทธิ์การดำเนินการจัดตั้งประชาภิบาล/เทศบาลของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวไม่สามารถผลักดันให้บรรลุตามพระราชประสงค์ เป็น “ความล้มเหลว” ของรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, 2553: 281-285) และการประเมินผลสัมฤทธิ์การจัดตั้งเทศบาลยุคคณะราษฎรหลังจากการประกาศใช้พระราชบัญญัติจัดระเบียบเทศบาล พ.ศ. 2476 รัฐบาลคณะราษฎรจัดตั้งเทศบาลระหว่าง พ.ศ. 2478-2488 ไปทั้งสิ้น 117 แห่ง ซึ่งเมื่อเทียบกับจำนวนตำบลที่มี 4,538 แห่ง (ข้อมูลในปี พ.ศ. 2485; กองประมวลสถิติพยากรณ์, 2487: 7) และจำนวนรวมเป็น 120 แห่งในปี พ.ศ. 2500 ที่ถูกประเมินว่าเป็น “ความล้มเหลว” เช่นกัน (ดู ธเนศวร์ เจริญเมือง, 2550: 119-121; นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, 2557: 18-19) นั้น เมื่อพิจารณาจากผลลัพธ์ที่ไม่บรรลุในทางปฏิบัติตามความประสงค์ในกรณีแรกและข้อเท็จจริงเชิงประจักษ์จากกรณีหลัง ก็คงจะไม่ใช่เรื่องเกินเลยแต่อย่างใดหากจะกล่าวว่าเป็นความล้มเหลวของทั้งสองรัฐบาล

อย่างไรก็ดีอีกด้านของความล้มเหลวได้สร้างความหวังและแรงศรัทธาให้แก่สังคมเปรียบเทียบเสมือนการปูทางไว้ให้เกิดการปกครองท้องถิ่นตามแนวความคิดการปกครองท้องถิ่นโดยประชาชนขึ้นสำเร็จในช่วงปลายทศวรรษ 2470 สิ่งนี้คือ คุณูปการจากผู้นำรัฐบาลพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวที่ริเริ่มโครงการจัดตั้งประชาภิบาล/เทศบาลอย่างจริงจัง เช่นเดียวกับคุณูปการจากรัฐบาลคณะราษฎรที่ผลักดันให้ประกาศใช้กฎหมายและจัดตั้งเทศบาลในท้องถิ่นได้สำเร็จซึ่งก้าวไปอีกขั้นหากเปรียบเทียบกับรัฐบาลก่อนหน้า การดำเนินการของรัฐบาลคณะราษฎรได้มอบพลังความหวังที่ส่งต่อให้คนร่วมสมัยและคนรุ่นหลังที่ปรารถนาให้เกิดความเจริญแก่ท้องถิ่นของตนและสังคมสยาม

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัย “การปกครองท้องถิ่นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว : การศึกษาเชิงเปรียบเทียบความคิดทางการเมืองว่าด้วยการปกครองส่วนท้องถิ่น” ได้รับทุนสนับสนุนจากพิพิธภัณฑสถานพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว สถาบันพระปกเกล้า

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

กองประมวลสถิติพยากรณ์. (2487). สถิติพยากรณ์รายปีประเทศไทย บรรพที่ 21 พ.ศ. 2482 – 2487.

พระนคร: กรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี.

ณัฐพล ใจจริง, และศรัณยู เทพสงเคราะห์. (2558). พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวกับแนวพระราชดำริด้านการปกครองท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.

ณัฐพล ใจจริง. (2562). “หม่อมเจ้าสกลวรรณากร วรวรรณ กับการเทศบาลของไทย”. วารสารสถาบันพระปกเกล้า. 17 (3): 79-113.

- ธเนศวร์ เจริญเมือง. (2550). 100 ปี การปกครองท้องถิ่นไทย พ.ศ. 2440-2540. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.
- นครินทร์ เมฆไตรรัตน์. (2547). สารานุกรมการปกครองท้องถิ่นไทย หมวดที่ 1 แนวคิดพื้นฐาน ลำดับที่ 1 เรื่องการกระจายอำนาจกับการปกครองตนเองในระดับท้องถิ่น. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.
- _____. (2553). การปฏิวัติสยาม พ.ศ. 2475. พิมพ์ครั้งที่ 5 (ฉบับแก้ไขและปรับปรุงครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: ฟาเดียวกัน.
- _____. (2557). “80 ปี แห่งการปฏิวัติสยาม” จาก 100 ปี ร.ศ. 130 ถึง 80 ปี ประชาธิปไตย. กรุงเทพฯ: สถาบันนโยบายศึกษา.
- ศุภสวัสดิ์ ชัชวาลย์. (2562). พลวัตการกระจายอำนาจในประเทศไทยจาก พ.ศ. 2535 – 2561. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- สนธิ เตชานันท์. (รวบรวม). (2545). แผนพัฒนาการเมืองไปสู่การปกครองระบอบ “ประชาธิปไตย” ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้า เจ้าอยู่หัว. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.
- สภาผู้แทนราษฎร. (ม.ป.ป.). รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 10 สมัยสามัญ สมัยที่หนึ่ง (3 สิงหาคม 2476). กรุงเทพฯ: กองการพิมพ์สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- _____. (ม.ป.ป.). รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 15 สมัยสามัญ สมัยที่หนึ่ง (24 สิงหาคม 2476). กรุงเทพฯ: กองการพิมพ์สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- _____. (ม.ป.ป.). รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 29 สมัยสามัญ สมัยที่สอง (21 มีนาคม 2476). กรุงเทพฯ: กองการพิมพ์สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- _____. (ม.ป.ป.). รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 36 สมัยสามัญ สมัยที่สอง (31 มีนาคม 2476). กรุงเทพฯ: กองการพิมพ์สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- สภาผู้แทนราษฎร. (ม.ป.ป.). รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 21 สมัยวิสามัญ สมัยที่สอง (12 กันยายน 2477). กรุงเทพฯ: กองการพิมพ์สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- _____. (ม.ป.ป.). รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 15 สมัยสามัญ สมัยที่สอง (28 มีนาคม 2477). กรุงเทพฯ: กองการพิมพ์สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- _____. (ม.ป.ป.). รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 8 สมัยวิสามัญ สมัยที่สอง (20 กุมภาพันธ์ 2478). กรุงเทพฯ: กองการพิมพ์สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- _____. (ม.ป.ป.). รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 21 สมัยวิสามัญ สมัยที่สอง (29 กุมภาพันธ์ 2478). กรุงเทพฯ: กองการพิมพ์สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- _____. (ม.ป.ป.). รายงานการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 21 สมัยวิสามัญ สมัยที่สอง (29 มีนาคม 2479). กรุงเทพฯ: กองการพิมพ์สำนักเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- สมบัติ จันทร์วงศ์, และชัยอนันต์ สมุทวณิช. (2523). ความคิดทางการเมืองและสังคมนิยมไทย. กรุงเทพฯ: บรรณกิจ.
- สุวิสติ โภชนพันธ์. (2543). เทศบาลและผลกระทบต่ออำนาจท้องถิ่น พ.ศ. 2476-2500. วิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- หจข. (ม.ป.ป.). สบ. 2.42 317 [ร.7]. “ร่างพระราชบัญญัติเทศบาล พระพุทธศักราช 2473 (พ.ศ. 2473)”.

อรรถจักร์ สัตยานุรักษ์. (2538). การเปลี่ยนแปลงโลกทัศน์ของชนชั้นผู้นำไทยตั้งแต่รัชกาลที่ 4 – พ.ศ. 2475. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภาษาอังกฤษ

Kullada Kesboonchoo Mead. (2004). *The Rise and decline of Thai absolutism*. London; New York: Routledge Curzon.

Leo Strauss. (1988). *What is Political Philosophy? And Other Studies*. Chicago: University of Chicago Press.

Patrick J. Deneen. (1999). “The Politics of Hope and Optimism: Rorty, Havel, and the Democratic Faith of John Dewey”. *Social Research*, 66 (2), pp. 577-609.

Richard Rorty. (1999). *Philosophy and Social Hope*. New York: Penguin Books.

Translated Thai References

Central Service of Statistics. (1944). *Statistical Year Book Thailand. No.21 B.E. 2482 (1939-40) to 2487 (1944)*. Bangkok: The Council of Ministers. (in Thai).

Chaiching, N. (2016). “State of Knowledge on The Origin of Thai Local Government: The Local Government under the Royal Initiative of King Prajadhipok”. *Research and Development Journal Suan Sunandha Rajabhat University*. 8(1): 166-180. (in Thai).

_____. (2019). “Prince Sakolworanakorn Worawan and Thai Municipality” *King Prajadhipok's Institute Journal*. 17(3): 79-113. (in Thai).

Chaiching, N. and Thepsongkraow, S. (2015). *The Local Government under the Royal Initiative of King Prajadhipok*. Bangkok: King Prajadhipok's Institute. (in Thai).

Chantornvong, S. and Samudavanija, C. (1980). *Thai Political and Social Thoughts*. Bangkok: Bankij. (in Thai).

Chardchawarn, S. (2019). *Dynamics of Decentralization in Thailand, 1992 - 2018*. Bangkok: King Prajadhipok's Institute. (in Thai).

Charoenmuang, T. (2007). *100 Years of Local Government in Thailand, 1897-1997*. Bangkok: Kobfai Publishing Project. (in Thai).

House of Representatives. (n.d.). *Minutes of the proceedings in the House of Representatives. (3 August 1933)*. (in Thai).

_____. (n.d.). *Minutes of the proceedings in the House of Representatives. (24 August 1933)*. (in Thai).

_____. (n.d.). *Minutes of the proceedings in the House of Representatives. (21 March 1934)*. (in Thai).

_____. (n.d.). **Minutes of the proceedings in the House of Representatives. (31 March 1934).** (in Thai).

_____. (n.d.). **Minutes of the proceedings in the House of Representatives. (12 September 1934).** (in Thai).

_____. (n.d.). **Minutes of the proceedings in the House of Representatives. (28 March 1935).** (in Thai).

_____. (n.d.). **Minutes of the proceedings in the House of Representatives. (20 February 1936).** (in Thai).

_____. (n.d.). **Minutes of the proceedings in the House of Representatives. (29 February 1936).** (in Thai).

_____. (n.d.). **Minutes of the proceedings in the House of Representatives. (29 March 1937).** (in Thai).

Mektrairat, N. (2004). **Encyclopedia of Thai Local Government. Section 1 Basic Concepts. No. 1 Decentralization and Local self-government.** Nonthaburi: King Prajadhipok's Institute. (in Thai).

_____. (2010). **Siam Revolution in 1932.** 5th edition. Nonthaburi: Same Sky Books. (in Thai).

_____. (2014). **"80 Years of Siamese Revolution" From 100 Years of Raw Sor 130 to 80 Years of Democracy.** Bangkok: Institute of Public Policy Studies. (in Thai).

N.A. **So Bor. 2.42 317 [R.7].** Municipal (draft) Act B.E.2473 (1930). (in Thai).

Photpun, S. (2000). **Minicipality and Its Impact on Local Power, 1933-1957.** M.A. Thesis Department of history, Chulalongkorn University. (in Thai).

Sattayanurak, A. (1995). **The Changes of Thai Elite Worldview Since Rama 4 to 1932 A.D.** Bangkok: Chulalongkorn University Press. (in Thai).

Tejanant, S. (2002). **Political Development Plan and the road to Democracy.** 4th edition. Nonthaburi: King Prajadhipok's Institute. (in Thai).

ความคาดหวังของนักศึกษารัฐประศาสนศาสตร์ต่อมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
วิทยาเขตตรัง ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19

Expectations of Public Administration Students toward Prince of
Songkla University, Trang Campus under the Situation of
the COVID-19 Epidemic

[Received: January 20, 2021; Revised: March 1, 2022; Accepted: March 31, 2022]

วิสุทธิณี ธานีรัตน์

อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการรัฐกิจ
คณะพาณิชยศาสตร์และการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตตรัง

Wisuttinee Taneerat

Lecturer, Bachelor of Public Administration Program in Public
Management, Faculty of Commerce and Management,
Prince of Songkla University, Trang Campus, Thailand

E-mail: wisuttinee.t@psu.ac.th

CORRESPONDING AUTHOR

Wisuttinee Taneerat

Program in Public Management, Faculty of Commerce and Management, Prince of Songkla
University, Trang Campus, Thailand.

E-mail: wisuttinee.t@psu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความคาดหวังของนักศึกษารัฐประศาสนศาสตร์ที่มีต่อมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตตรังภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 2) เพื่อเปรียบเทียบความคาดหวังของนักศึกษารัฐประศาสนศาสตร์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 250 คน สำหรับประเด็นความคาดหวัง ประกอบด้วย 8 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านหลักสูตร 2) ด้านอาจารย์ผู้สอน 3) ด้านการจัดการเรียนการสอน 4) ด้านสถานที่และอุปกรณ์การศึกษา 5) ด้านบริการนักศึกษา 6) ด้านสังคมกลุ่มเพื่อน 7) ด้านกิจกรรมนักศึกษา 8) ด้านการจัดการสถานการณ์โรคระบาดโควิด-19

ผลการวิจัย พบว่า ความคาดหวังของนักศึกษารัฐประศาสนศาสตร์ที่มีต่อมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตตรัง ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.46, S.D. = .451$) โดยความคาดหวังด้านอาจารย์ผู้สอน มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด รองลงมาคือ ด้านหลักสูตร ด้านการจัดการสถานการณ์โรคระบาดโควิด-19 ด้านสังคมกลุ่มเพื่อน ด้านสถานที่และอุปกรณ์การศึกษา ด้านบริการนักศึกษา ด้านกิจกรรมนักศึกษา และด้านการจัดการเรียนการสอน ตามลำดับ ส่วนผลการเปรียบเทียบความคาดหวังของนักศึกษารัฐประศาสนศาสตร์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล พบว่า นักศึกษาที่มีภูมิลำเนา จำนวนพี่น้อง ลำดับที่ของการเป็นบุตร อาชีพของบิดา อาชีพของมารดา รายได้ของครอบครัวเฉลี่ยต่อเดือน ระดับการศึกษาของบิดา และสถานภาพสมรสของบิดามารดาต่างกันมีความคาดหวังต่อมหาวิทยาลัยไม่แตกต่างกัน ส่วนนักศึกษาที่มีเพศ และระดับการศึกษาของมารดาที่ต่างกันมีความคาดหวังต่อมหาวิทยาลัยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ 0.01

คำสำคัญ: ความคาดหวัง, นักศึกษา, รัฐประศาสนศาสตร์, มหาวิทยาลัย, โควิด-19

Abstract

This research aimed 1) to study the level of the expectations of Public Administration students toward Prince of Songkla University, Trang Campus under the situation of the COVID-19 epidemic and 2) to compare the level of the expectations of Public Administration students by demographic categorization. This research was quantitative study. The sample consisted of 250 students in Public Administration program. The statistical tools for data analysis were inclusive of frequency, percentage, mean, standard deviation, and, one-way ANOVA. As for expectations, there are 8 aspects as follows: 1) Curriculum 2) Instructors 3) Teaching management 4) Location and educational equipment 5) Student services 6) Social group 7) Student Activities 8) COVID-19 Epidemic management

The finding revealed that the average level of the expectations of Public Administration students toward Prince of Songkla University, Trang Campus under the situation of the COVID-19 epidemic is overall ranked the high ($\bar{x} = 3.46, S.D. = .451$), in which the expectation for instructors is rated with the highest average scores, followed by curriculum, COVID-19 Epidemic management, social group, location and educational equipment, student services, student activities and teaching management, respectively. The results of comparing the level of expectations of Public Administration students, when classified by place of birth, number of siblings, order of being a child, father's occupation, mother's occupation, average of family income per month, father's education level and the marital status of the parents were not different. But the student had different gender and mother's education level had a significant difference in expectation at 0.05 and 0.01

Keywords: Expectations, Students, Public Administration, University, COVID-19 Epidemic

บทนำ

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ได้ส่งผลกระทบต่อไปทั่วโลกรวมถึงประเทศไทย ซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบตามมามากมาย ทั้งในแง่ทางด้านเศรษฐกิจและสังคม จากผลการสำรวจของธนาคารโลก (World Bank) ที่ได้ทำการสำรวจผลกระทบของโควิด-19 ต่อครัวเรือนในประเทศไทย (Belghith & Arayavechkit, 2021) ในด้านเศรษฐกิจนั้น พบว่า ครัวเรือนกว่าร้อยละ 70 ต้องประสบกับปัญหาหารายได้ลดลง และจากการที่รายได้ลดลงนี้ส่งผลให้จำนวนผู้เข้ารับสวัสดิการช่วยเหลือจากรัฐในปี พ.ศ. 2563 เพิ่มขึ้นเมื่อเทียบกับปี พ.ศ. 2562 ถึงเกือบสองเท่า นอกจากนี้ หากพิจารณาผลกระทบที่เกิดขึ้นทางสังคมในแง่ด้านการศึกษา พบว่า มีประเด็นความท้าทายที่น่าสนใจหลายประเด็น ไม่ว่าจะเป็นความไม่พร้อมของสถานศึกษาในการจัดการศึกษาแบบออนไลน์ ตลอดจนความไม่พร้อมของครัวเรือนในการจัดเตรียมอุปกรณ์เทคโนโลยีที่ช่วยในการส่งเสริมการเรียนรู้ เช่น คอมพิวเตอร์ โน้ตบุ๊ก แท็บเล็ต โทรศัพท์มือถือ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งอินเทอร์เน็ต เนื่องจากสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งสำคัญอย่างมากสำหรับการเรียนแบบทางไกลหรือเรียนในรูปแบบออนไลน์ เนื่องจากต้องยอมรับว่าในประเทศไทยยังมีเรื่องของความเหลื่อมล้ำระหว่างสังคมเมืองและสังคมชนบทค่อนข้างมาก

อย่างไรก็ดี เมื่อพิจารณาผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ตามกรอบแนวคิด “ความมั่นคงของมนุษย์” (Human Security) นั้น จะเห็นได้ว่าส่งผลต่อประเด็นความมั่นคงของมนุษย์ทั้ง 4 มิติ ได้แก่ 1) ความมั่นคงของมนุษย์ด้านการมีงานทำและรายได้ 2) ความมั่นคงของมนุษย์ด้านครอบครัว 3) ความมั่นคงของมนุษย์ด้านสุขภาพอนามัย และ 4) ความมั่นคงของมนุษย์ด้านการศึกษา (กระทรวงการพัฒนาศักยภาพและความมั่นคงของมนุษย์, 2564) ซึ่งจะเห็นได้ว่า มิติทางด้านความมั่นคงของมนุษย์นั้นเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของมนุษย์เป็นอย่างมาก เนื่องจากมีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับชีวิตของมนุษย์ในทุกด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมไทยด้วยแล้ว เรื่องความมั่นคงของมนุษย์ยังเป็นอีกประเด็นที่จำเป็นต้องได้รับการพัฒนา เพื่อให้คนไทยได้มีคุณภาพชีวิตขั้นพื้นฐานที่ดีมากยิ่งขึ้น โดยประเด็นด้านความมั่นคงของมนุษย์เป็นเป้าหมายที่สำคัญของการพัฒนาประเทศให้เกิดความยั่งยืน ดังนั้น เรื่องของความมั่นคงของมนุษย์ จึงเป็นอีกหนึ่งเรื่องที่ได้มีการกำหนดเป็นส่วนหนึ่งของยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปีที่ได้ถูกบรรจุไว้ในการดำเนินงานเป็นสำคัญ (กองบริหารงานวิจัยและประกันคุณภาพการศึกษา, 2560)

สำหรับการเรียนในระดับอุดมศึกษา ถือเป็นบันไดสำคัญในการผลิตบุคลากรที่เป็นแรงงานให้กับประเทศชาติ ดังนั้น การจัดการเรียนการสอนให้สามารถบรรลุผลลัพธ์การเรียนรู้ที่คาดหวัง พร้อมทั้งต้องปรับรูปแบบการสอนให้ผู้เรียนสามารถบรรลุได้ในเวลาเดียวกัน ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 จึงเป็นความท้าทายที่สำคัญมากที่สุดประการหนึ่ง สำหรับนักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสน-ศาสตร์ ถือได้ว่าเป็นกลุ่มนักศึกษาที่ได้รับผลกระทบอย่างมากจากสถานการณ์การระบาดของโควิด-19 เนื่องจากเมื่อต้องจัดการเรียนการสอนในลักษณะการเรียนรูปแบบออนไลน์ 100% ได้ส่งผลโดยตรงต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในลักษณะเชิงรุก (Active learning) เป็นอย่างมาก เพราะแทนที่นักศึกษาจะได้ออกไปทำกิจกรรมต่างๆ ที่เสริม

การเรียนรู้นอกห้องเรียน ภายใต้สถานการณ์จริง เช่น การลงพื้นที่ การเก็บข้อมูล การวิจัย การสัมภาษณ์ และการทำโครงการในลักษณะต่างๆ เป็นต้น (วิสุทธิณี ธาณิรัตน์, 2564) ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายที่สำคัญของหลักสูตรในการมุ่งเน้นเพื่อผลิตบัณฑิตเพื่อเป็นข้าราชการ/เจ้าพนักงานของรัฐ จึงต้องมีการวัดสภาพแวดล้อมในการส่งเสริมการเรียนรู้ที่เหมาะสม มีการออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนให้นักศึกษาได้ออกไปเรียนนอกห้องเรียน แต่กลับกลายเป็นว่าต้องจัดการเรียนผ่านหน้าจอเสียเหลี่ยมเท่านั้น

ทั้งนี้ หากพิจารณาตามแนวทางของ Bloom's Taxonomy เกี่ยวกับการส่งเสริมการเรียนรู้ในแต่ละทักษะ ไม่ว่าจะเป็นด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) ด้านทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) ด้านจิตพิสัย (Affective Domain) และด้านทักษะทางสังคม (Social Domain) (Krathwohl, 2002, Anderson et al., 2001, Bloom, Engelhart, Furst, Hill, & Krathwohl, 1956) นั้น จะเห็นได้ว่า จากผลกระทบของสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ได้ทำให้อาจารย์ผู้สอนได้มีการปรับรูปแบบการดำเนินกิจกรรมการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับสถานการณ์ รวมทั้งลดกิจกรรมที่อาจจะทำให้นักศึกษาต้องตกอยู่ภายใต้ความเสี่ยงดังกล่าว ดังนั้น จึงอาจจะทำให้นักศึกษาเกิดความรู้สึกล้มเหลวไม่ตรงตามความคาดหวัง อย่างไรก็ตาม การทราบถึงความคาดหวังเพื่อจะได้นำข้อมูลมาใช้ในการปรับปรุงหลักสูตร วิธีการจัดการเรียนการสอน ตลอดจนกิจกรรมสนับสนุนต่างๆ ให้แก่นักศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความคาดหวังของนักศึกษารัฐประศาสนศาสตร์ที่มีต่อมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตตรัง ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19
2. เพื่อเปรียบเทียบความคาดหวังของนักศึกษารัฐประศาสนศาสตร์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการดำเนินการศึกษาเรื่องความคาดหวังของนักศึกษารัฐประศาสนศาสตร์ที่มีต่อมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตตรัง ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 กำหนดประเด็นในการศึกษา 8 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านหลักสูตร 2) ด้านอาจารย์ผู้สอน 3) ด้านการจัดการเรียนการสอน 4) ด้านสถานที่และอุปกรณ์การศึกษา 5) ด้านบริการนักศึกษา 6) ด้านสังคมกลุ่มเพื่อน 7) ด้านกิจกรรมนักศึกษา 8) ด้านการจัดการสถานการณ์โรคระบาดโควิด-19

2. ขอบเขตด้านระยะเวลา

ดำเนินการเก็บข้อมูลในช่วง ระหว่างเดือนสิงหาคม-ธันวาคม พ.ศ. 2564

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ คือ การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research)

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ได้แก่ นักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการรัฐกิจ ชั้นปีที่ 1-ชั้นปีที่ 4 จำนวน 250 คน โดยผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling)

2. เครื่องมือการวิจัย

ได้แก่ แบบสอบถาม โดยแบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ ภูมิลำเนา จำนวนพี่น้อง ลำดับที่ของการเป็นบุตร อาชีพของบิดา อาชีพของมารดา รายได้ของครอบครัวเฉลี่ยต่อเดือน ระดับการศึกษาของบิดา ระดับการศึกษาของมารดา และสถานภาพสมรสของบิดามารดา ซึ่งเป็นข้อคำถามแบบเลือกตอบ ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับการศึกษาในช่วงมหาวิทยาลัยและความคาดหวังในอนาคต ซึ่งเป็นข้อคำถามแบบเลือกตอบ ตอนที่ 3 ความคาดหวังของนักศึกษารัฐประศาสนศาสตร์ สาขาวิชาการจัดการรัฐกิจ ต่อมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตตรัง ประกอบด้วย 8 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านหลักสูตร 2) ด้านอาจารย์ผู้สอน 3) ด้านการจัดการเรียนการสอน 4) ด้านสถานที่และอุปกรณ์การศึกษา 5) ด้านบริการนักศึกษา 6) ด้านสังคมกลุ่มเพื่อน 7) ด้านกิจกรรมนักศึกษา 8) ด้านการจัดการสถานการณ์โรคระบาดโควิด-19 ซึ่งมีเกณฑ์การให้คะแนนระดับการมีส่วนร่วม 4 ระดับ ตามแบบของลิเคิร์ต (Likert Scale) ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับนักศึกษารัฐประศาสนศาสตร์ จำนวน 30 คน จากนั้นนำคำตอบที่ได้มาหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค ได้ค่าเท่ากับ 0.848 ซึ่งถือว่าแบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่นในระดับดีมาก (Cronbach, 1970)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้มีการพิทักษ์สิทธิ์และการรักษาความลับของผู้ให้ข้อมูล เพื่อปกป้องความเป็นส่วนตัวและการรักษาความลับของผู้ให้ข้อมูล ก่อนการเก็บข้อมูลผู้วิจัยชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย พร้อมทั้งได้กล่าวถึงประโยชน์ที่ได้รับให้กับกลุ่มตัวอย่าง ก่อนที่จะขอความยินยอมจากผู้ให้ข้อมูลและให้ลงชื่อในใบยินยอมเข้าร่วมการวิจัย (Informed consent form) เมื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลเสร็จแล้ว ข้อมูลดิบที่ได้จากผู้ให้ข้อมูลจะถูกทำลายลงในทันที และต้องระมัดระวังเป็นพิเศษ เพราะเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูลที่จะได้รับการปกป้อง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้นและตัวแปรตาม ด้วยวิธีการประมวลผลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ และนำเสนอข้อมูล ดังนี้

4.1 สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามและระดับความคาดหวังของนักศึกษารัฐประศาสนศาสตร์ สาขาวิชาการจัดการรัฐกิจ ต่อมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตตรัง สำหรับการแปลผลจากค่าเฉลี่ย ผู้วิจัยใช้เกณฑ์ ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 3.26-4.00 หมายถึง ความคาดหวังในระดับมาก

ค่าเฉลี่ย 2.51-3.25 หมายถึง ความคาดหวังในระดับค่อนข้างมาก

ค่าเฉลี่ย 1.76-2.50 หมายถึง ความคาดหวังในระดับค่อนข้างน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00-1.75 หมายถึง ความคาดหวังในระดับไม่คาดหวังเลย

4.2 สถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ การเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้สูงอายุในอำเภอหาดใหญ่ โดยใช้การทดสอบแบบที (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนจำแนกทางเดียว (One-way ANOVA)

ผลการวิจัย

จากการเก็บข้อมูลเชิงสำรวจด้วยแบบสอบถามจำนวน 250 ชุด ผลการวิเคราะห์ข้อมูลมีรายละเอียด ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามเกินกว่าครึ่งเป็นเพศหญิง มีจำนวน 142 คน คิดเป็นร้อยละ 60.2 มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดตรัง มีจำนวน 129 คน คิดเป็นร้อยละ 54.7 ส่วนใหญ่มีพี่น้องร่วมบิดามารดา 2 คน (รวมผู้ตอบแบบสอบถาม) จำนวน 81 คน คิดเป็นร้อยละ 34.3 เป็นบุตรลำดับที่ 1 จำนวน 123 คน คิดเป็นร้อยละ 52.1 บิดาประกอบอาชีพเกษตรกรกรรม มีจำนวน 65 คน คิดเป็นร้อยละ 27.5 ส่วนมารดาประกอบอาชีพเกษตรกรกรรม มีจำนวน 60 คน คิดเป็นร้อยละ 25.4 รายได้ของครอบครัวเฉลี่ยต่อเดือน 5,001-10,000 บาท มีจำนวน 83 คน คิดเป็นร้อยละ 35.2

บิดามีระดับการศึกษาสูงสุดในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 หรือประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) จำนวน 70 คน คิดเป็นร้อยละ 29.7 มารดามีระดับการศึกษาสูงสุดในระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6 หรือประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) จำนวน 65 คน คิดเป็นร้อยละ 27.5 และมีสถานภาพสมรสของบิดามารดา คือ สมรสและอยู่ด้วยกันมากที่สุด จำนวน 153 คน คิดเป็นร้อยละ 64.8

2. ผลการวิเคราะห์ลักษณะการศึกษาในช่วงมหาวิทยาลัยและความคาดหวังในอนาคต

สำหรับลักษณะการศึกษาในช่วงมหาวิทยาลัย พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นปีที่ 1 จำนวน 98 คน คิดเป็นร้อยละ 41.5 ปัจจุบันอาศัยอยู่กับครอบครัว จำนวน 184 คน คิดเป็นร้อยละ 78.0 ในส่วนของลักษณะการเข้าเรียน เข้าเรียนทุกครั้ง จำนวน 181 คน คิดเป็นร้อยละ 76.7 การใช้เวลาในการนั่งเรียน ส่วนใหญ่นั่งเรียนตลอด จำนวน 132 คน คิดเป็นร้อยละ 55.9 มีใจลอยบ้าง จำนวน 169 คน คิดเป็นร้อยละ 71.6 และอุปกรณ์เทคโนโลยีที่ใช้ในการเรียนส่วนมาก คือ โทรศัพท์มือถือ และคอมพิวเตอร์โน้ตบุ๊ก จำนวน 81 คน คิดเป็นร้อยละ 34.3

ในส่วนความคาดหวังในอนาคต พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามคาดหวังว่าหลังสำเร็จการศึกษา อยากให้เกรดเฉลี่ยสะสมสูงกว่าเกรดเฉลี่ยสะสมล่าสุด จำนวน 175 คน คิดเป็นร้อยละ 74.2 วางแผนว่าหลังจากสำเร็จการศึกษา จะทำงานต่อทันที จำนวน 124 คน คิดเป็นร้อยละ 52.5 และอาชีพที่คาดหวังอยากประกอบอาชีพมากที่สุด คือ เจ้าพนักงานปกครอง/ปลัดอำเภอ/ปลัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 81 คน คิดเป็นร้อยละ 34.3

3. ผลการวิเคราะห์ระดับความคาดหวังของนักศึกษารัฐประศาสนศาสตร์ที่มีต่อมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตตรัง

จากการศึกษาพบว่า ความคาดหวังของนักศึกษารัฐประศาสนศาสตร์ที่มีต่อมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตตรัง ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.46, S.D. = .451$) โดยความคาดหวังด้านอาจารย์ผู้สอน มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด รองลงมาคือ ด้านหลักสูตร ด้านการจัดการสถานการณ์โรคระบาดโควิด-19 ด้านสังคมกลุ่มเพื่อน ด้านสถานที่และอุปกรณ์การศึกษา ด้านบริการนักศึกษา ด้านกิจกรรมนักศึกษา และด้านการจัดการเรียนการสอน ตามลำดับ ซึ่งผู้วิจัยได้ยกตัวอย่างประเด็นที่นักศึกษาให้ความสำคัญในแต่ละด้านเอาไว้ด้วย ดังรายละเอียดในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความคาดหวังของนักศึกษารัฐประศาสนศาสตร์ที่มีต่อมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตตรัง

ประเด็น	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1) ด้านหลักสูตร	3.47	.497	มาก
เนื้อหาวิชาในหลักสูตรสามารถนำมาประยุกต์ใช้ใน ชีวิตประจำวัน	3.49	.580	มาก
เนื้อหาวิชาในหลักสูตรสามารถนำไปใช้เป็นพื้นฐานสำหรับ การศึกษาต่อในระดับสูงต่อไป	3.49	.587	มาก
เนื้อหาวิชาในหลักสูตรมีประโยชน์ต่อการประกอบวิชาชีพ	3.48	.587	มาก
2) ด้านอาจารย์ผู้สอน	3.53	.477	มาก
มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ ในวิชาที่สอน	3.57	.545	มาก
ยอมรับฟังความคิดเห็นของนักศึกษา	3.54	.635	มาก
มีความรู้ที่ทันสมัย กว้างขวาง ทันท่วงทีต่อสถานการณ์	3.53	.571	มาก
3) ด้านการจัดการเรียนการสอน	3.40	.503	มาก
มีการปรับกิจกรรมการเรียนการสอนให้เหมาะสมอยู่เสมอ	3.49	.608	มาก
มีวิธีการประเมินผลการเรียนอย่างชัดเจนและโปร่งใส	3.48	.579	มาก
มีการนำเทคนิควิธีการสอนที่หลากหลายมาใช้เพื่อส่งเสริม การเรียนรู้	3.41	.616	มาก
4) ด้านสถานที่และอุปกรณ์การศึกษา	3.46	.538	มาก

ประเด็น	\bar{X}	S.D.	ระดับ
มีขนาดห้องเรียนที่เหมาะสม	3.49	.636	มาก
ห้องเรียนมีความสะอาดเรียบร้อยและมีอากาศถ่ายเทได้ดี	3.47	.608	มาก
มีอุปกรณ์เทคโนโลยีที่ช่วยในการส่งเสริมการเรียนรู้เพียงพอ	3.46	.614	มาก
5) ด้านบริการนักศึกษา	3.44	.592	มาก
มหาวิทยาลัยจัดหาทุนให้นักศึกษาอย่างเพียงพอกับความต้องการของนักศึกษา	3.48	.636	มาก
การแจ้งผลการเรียนของนักศึกษา มีความถูกต้องและรวดเร็ว	3.46	.667	มาก
มหาวิทยาลัยจัดบริการด้านแนะแนวเกี่ยวกับปัญหาการเรียนของนักศึกษาได้อย่างเหมาะสม	3.44	.640	มาก
6) ด้านสังคมกลุ่มเพื่อน	3.47	.523	มาก
มีความรับผิดชอบร่วมกันในการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม	3.54	.586	มาก
มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกันในเรื่องต่างๆ	3.53	.579	มาก
นักศึกษารุ่นพี่และนักศึกษารุ่นน้องมีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน	3.47	.628	มาก
7) ด้านกิจกรรมนักศึกษา	3.40	.622	มาก
มีสถานที่ที่เหมาะสมในการให้นักศึกษาทำกิจกรรม	3.44	.678	มาก
มีตารางเรียนที่เอื้ออำนวยต่อการจัดกิจกรรมของนักศึกษา	3.42	.670	มาก
มีงบประมาณสนับสนุนการจัดกิจกรรมของนักศึกษา	3.41	.706	มาก
8) ด้านการจัดการสถานการณ์โรคระบาดโควิด-19	3.47	.576	มาก
จากผลกระทบสถานการณ์โรคระบาดโควิด-19 มีการให้ความช่วยเหลือ เช่น การลดค่าเทอม การแจกซิมการ์ดเพื่อบรรเทาความเดือดร้อน	3.52	.642	มาก
มีการประชาสัมพันธ์ข้อมูลสำคัญให้ทราบอย่างสม่ำเสมอ	3.47	.649	มาก
มีการสื่อสารกับนักศึกษาเกี่ยวกับสถานการณ์อย่างต่อเนื่อง	3.47	.635	มาก

ผลการเปรียบเทียบความคาดหวังของนักศึกษารัฐประศาสนศาสตร์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ผลการศึกษา พบว่า เมื่อจำแนกตามเพศ และระดับการศึกษาของมารดาเกี่ยวกับความคาดหวังของนักศึกษารัฐประศาสนศาสตร์ต่อมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตตรังภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ 0.01

และเมื่อจำแนกตามข้อมูลทั่วไป พบว่า นักศึกษาที่มีภูมิลำเนา จำนวนพี่น้อง ลำดับที่ของการเป็นบุตร อาชีพของบิดา อาชีพของมารดา รายได้ของครอบครัวเฉลี่ยต่อเดือน ระดับการศึกษาของบิดา และสถานภาพสมรส ของบิดามารดาต่างกัันมีคาคดหวังต่อมหาวิทยาลัยโดยรวมไม่แตกต่างกัน ส่วนนักศึกษาที่มีเพศ และระดับการศึกษา ของมารดาที่ต่างกััน มีคาคดหวังต่อมหาวิทยาลัยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และ 0.01ดัง รายละเอียดในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงผลการเปรียบเทียบความคาดหวังของนักศึกษารัฐประศาสนศาสตร์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

ประเด็น	ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม									
	เพศ	ภูมิลำเนา	จำนวน พี่น้อง	ลำดับที่ การเป็น บุตร	อาชีพ ของ บิดา	อาชีพ ของ มารดา	รายได้ของ ครอบครัว	ระดับ การศึกษา ของบิดา	ระดับ การศึกษา ของมารดา	สถานภาพ สมรสของ บิดามารดา
ด้านหลักสูตร	✓ (F=4.08)*	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ด้านอาจารย์ผู้สอน	✓ (F=3.78)*	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ด้านการจัดการเรียนการสอน	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ด้านสถานที่และอุปกรณ์ การศึกษา	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ด้านบริการนักศึกษา	✓ (F=3.29)*	-	-	-	-	-	-	-	-	-
ด้านสังคมกลุ่มเพื่อน	-	-	-	-	-	-	-	-	✓ (F=2.17)*	-
ด้านกิจกรรมนักศึกษา	-	-	-	-	-	-	-	-	✓ (F=3.16)**	-
ด้านการจัดการสถานการณ์ โรคระบาดโควิด-19	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
รวม	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

หมายเหตุ ✓ และ *,** หมายถึง มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 หรือ 0.01 ตามลำดับ

- หมายถึง ไม่มีความแตกต่าง

การอภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ระดับความคาดหวังของนักศึกษารัฐประศาสนศาสตร์ที่มีต่อมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตตรัง

ผลการศึกษา พบว่า ความคาดหวังของนักศึกษารัฐประศาสนศาสตร์ที่มีต่อมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตตรัง โดยรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสามารถอภิปรายผลเป็นรายด้าน ได้ดังนี้

1) ด้านหลักสูตร พบว่า นักศึกษามีระดับความคาดหวังต่อมหาวิทยาลัย โดยรวมอยู่ในระดับมาก เนื่องจากการเรียนในระดับอุดมศึกษาหรือการศึกษาระดับมหาวิทยลัย เป็นการจัดการศึกษาหลังมัธยมศึกษาตอนปลาย จึงถือเป็นการศึกษาในระดับสูง (Higher Education) (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2554) รวมทั้งยังเป็นศาสตร์ที่มีความจำเพาะเฉพาะศาสตร์ ดังนั้น นักศึกษาจึงมีความคาดหวังว่าเนื้อหาวิชาที่มีการเรียนการสอนในหลักสูตร จะต้องสามารถนำไปใช้เพื่อการต่อยอดให้เกิดประโยชน์สำหรับการดำเนินชีวิตให้กับตนเองในอนาคตได้ ทั้งในด้านการเรียนและการทำงาน

2) ด้านอาจารย์ผู้สอน พบว่า นักศึกษามีระดับความคาดหวังต่อมหาวิทยาลัย โดยรวมอยู่ในระดับมาก และยังเป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดเมื่อเทียบกับด้านอื่นๆ สืบเนื่องด้วยภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ได้ส่งผลให้ลักษณะการจัดการเรียนการสอนเปลี่ยนแปลงไปเป็นรูปแบบการเรียนแบบทางไกล/ออนไลน์ หรือเป็นแบบผสม ดังนั้น อาจารย์ผู้สอนจึงเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญมากในการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้กับผู้เรียน จึงส่งผลให้ผู้เรียนมีความคาดหวังในตัวของอาจารย์ผู้สอนที่ต้องเป็นผู้ทำหน้าที่ในการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ (พวงพยอม ชิตทองและปวีณา โขสิโต, 2560) และการเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาให้คำชี้แนะต่างๆ เมื่อมีปัญหา ทั้งเรื่องเรียนและเรียนส่วนตัว (สามารถ อัยกร, 2559)

3) ด้านการจัดการเรียนการสอน พบว่า นักศึกษามีระดับความคาดหวังต่อมหาวิทยาลัย โดยรวมอยู่ในระดับมาก ด้วยการเรียนออนไลน์นั้น ทำให้ผู้เรียนต้องนั่งเรียนเพียงลำพัง จนอาจจะทำให้เกิดความเบื่อหน่ายและขาดสมาธิในระหว่างการเรียนได้ ดังนั้น หากมีกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลาย เน้นการทำกิจกรรมที่ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการคิด แลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกัน จะทำให้ลดความเบื่อหน่ายระหว่างการเรียนได้ ซึ่งโดยธรรมชาติของการเรียนทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์นั้น จะเน้นเพียงการบรรยายอย่างเดียวไม่เพียงพอ จะต้องให้ผู้เรียนได้มีโอกาสลงมือปฏิบัติจริงด้วยตนเอง จึงจะเป็นการเสริมสร้างทักษะต่างๆ ให้เกิดขึ้นได้ (วิสุทธิณี ธานีรัตน์, 2564)

4) ด้านสถานที่และอุปกรณ์การศึกษา พบว่า นักศึกษามีระดับความคาดหวังต่อมหาวิทยาลัย โดยรวมอยู่ในระดับมาก เนื่องจากจำนวนนักศึกษาลัทธิรัฐประศาสนศาสตร์ สาขาการจัดการรัฐกิจ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตตรังในแต่ละชั้นปีมีจำนวนนักศึกษาโดยเฉลี่ยประมาณ 100 คน ซึ่งถือเป็นขนาดห้องเรียนที่ใหญ่พอสมควร ดังนั้น เมื่อมีการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบออนไลน์หรือออนไซต์ก็จะต้องอำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนการสอน อาจารย์ผู้สอนจึงอาจจะดูแลได้ไม่

ทั่วถึง ตลอดจนประเด็นความเพียงพอของอุปกรณ์เทคโนโลยีที่ช่วยในการส่งเสริมการเรียนรู้ก็เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับผู้เรียน เช่น สัญญาณเครือข่ายไร้สาย (WIFI)

5) ด้านบริการนักศึกษา พบว่า นักศึกษามีระดับความคาดหวังต่อมหาวิทยาลัย โดยรวมอยู่ในระดับมาก เนื่องด้วยผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ทำให้รายได้ของครัวเรือนลดลง (Belghith & Arayavechkit, 2021) ประกอบกับในพื้นที่ภาคใต้ นั้น รายได้ที่สำคัญมาจากธุรกิจการท่องเที่ยว โดยเฉพาะจากนักท่องเที่ยวต่างชาติ โดยจากข้อมูลสถานการณ์การท่องเที่ยวในประเทศ ของกลุ่มจังหวัดในพื้นที่ภาคใต้ ตั้งแต่เดือนมกราคม-สิงหาคม ประจำปี พ.ศ. 2564 พบว่า มีรายได้ลดลงจากปี พ.ศ. 2563 ถึงกว่าร้อยละ 80 หรือคิดเป็นมูลค่า 26,177 ล้านบาท (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2564) ดังนั้น นักศึกษาจึงคาดหวังการช่วยเหลือจากทางมหาวิทยาลัยในลักษณะต่างๆ ทั้งทุนการศึกษา การช่วยเหลือด้านเอกสารการลงทะเบียน ตลอดจนการให้คำปรึกษาเมื่อเกิดปัญหาขึ้น

6) ด้านสังคมกลุ่มเพื่อน พบว่า นักศึกษามีระดับความคาดหวังต่อมหาวิทยาลัย โดยรวมอยู่ในระดับมาก เพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดทักษะทักษะทางสังคม ตามแนวทางของ Bloom's Taxonomy (Social Domain) (Bloom, Engelhart, Furst, Hill, & Krathwohl, 1956; Anderson et al., 2001; Krathwohl, 2002) ดังนั้นในแต่ละรายวิชาในหลักสูตรจึงได้มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบเชิงรุก (Active learning) ซึ่งจะต้องได้รับความร่วมมือจากสมาชิกภายในกลุ่ม มีการช่วยเหลือระหว่างกันในชั้นเรียน เช่น การแบ่งปันเอกสารการเรียน การสรุปเนื้อหา และการติวก่อนสอบ เป็นต้น ทั้งจากรุ่นพี่สู่น้อง และจากเพื่อนสู่เพื่อน จึงส่งผลให้ผู้เรียนมีความคาดหวังในประเด็นนี้

7) ด้านกิจกรรมนักศึกษา พบว่า นักศึกษามีระดับความคาดหวังต่อมหาวิทยาลัย โดยรวมอยู่ในระดับมาก สำหรับการเปิดโอกาสให้นักศึกษาได้แสดงความคิดเห็น หรือได้มีโอกาสในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ เช่น ชมรม สโมสร สภานักศึกษา หรือองค์กรนักศึกษา ล้วนเป็นสิ่งจำเป็น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มนักศึกษาทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์ด้วยแล้วจะมีความต้องการในการได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมในรูปแบบต่างๆ ค่อนข้างมาก

8) ด้านการจัดการสถานการณ์โรคระบาดโควิด-19 พบว่า นักศึกษามีระดับความคาดหวังต่อมหาวิทยาลัย โดยรวมอยู่ในระดับมาก ถึงแม้ว่านักศึกษาจะได้รับช่วยเหลือจากโครงการลดภาระค่าใช้จ่ายด้านการศึกษาจากรัฐบาลแล้วก็ตาม แต่ก็ยังไม่เพียงพอ เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจครัวเรือนของนักศึกษาโดยภาพรวมก็ยังไม่ดีขึ้น เนื่องจากพื้นที่ภาคใต้ได้รับผลกระทบจากสถานการณ์โควิด-19หนักที่สุดในประเทศ (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2564) จึงทำให้นักศึกษาคาดหวังจากทางมหาวิทยาลัย ทั้งในด้านการให้ความช่วยเหลือและการให้ข้อมูลต่างๆ ที่จำเป็น

ผลการเปรียบเทียบความคาดหวังของนักศึกษารัฐประศาสนศาสตร์ โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

สำหรับประเด็นเรื่องเพศนั้น สามารถอธิบายได้ว่า ในปัจจุบัน ไม่ได้จำกัดเพียงแค่ 2 เพศเหมือนดังเช่นในอดีตเท่านั้น แต่มีกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ (LGBTQ) มากยิ่งขึ้น ซึ่งการแสดงออกทางเพศสำหรับเด็กรุ่นใหม่ถือว่าเป็นเรื่องปกติ และในสังคมไทยก็เริ่มให้การยอมรับกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ (LGBTQ) มากขึ้นกว่าในอดีต ดังนั้น ในส่วนของการแสดงออกทางความคิดเห็นเกี่ยวกับความคาดหวังต่อมหาวิทยาลัยที่เกิดขึ้นจึงมีความแตกต่างกัน ทั้งในด้านหลักสูตร ด้านอาจารย์ผู้สอน และด้านบริการนักศึกษา ซึ่งไม่สอดคล้องคล้อยกับผลการศึกษาของเสรี สิงห์โงน, สาลินี จันทรเจริญ, และธัญลักษณ์ กองชัยมงคล (2562)

ในส่วนของระดับการศึกษาของมารดา จะเห็นได้ว่าผู้เป็นแม่จะเข้ามามีความสำคัญต่อบุตรเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะประเด็นด้านสังคมกลุ่มเพื่อน และประเด็นด้านกิจกรรมนักศึกษา เนื่องจากตามธรรมชาติของสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมแม่จะมีความห่วงหาอาทรลูกเป็นอย่างมาก และสำหรับในมนุษย์แล้ว ผู้เป็นแม่จะคอยดูแลและเป็นห่วงไม่ว่าลูกจะอายุเท่าใดก็ตาม และยังเป็นช่วงการเรียนรู้ในระดับมหาวิทยาลัยด้วยแล้ว ก็ยังมีปัญหาที่ต้องเป็นกังวลหลายอย่าง ทั้งปัญหาสุขภาพจิต ปัญหาเพื่อน ปัญหาการเรียน เป็นต้น (มนทกานต์ รอดคล้าย, 2561)

สรุปผลการวิจัย

จากผลกระทบของสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 ได้ส่งผลและเกิดความท้าทายต่อการศึกษเป็นอย่างมาก โดยในส่วนการศึกษาระดับอุดมศึกษานั้น ถือได้ว่ามีความสำคัญเป็นอย่างมาก เนื่องจากการศึกษาที่เป็นด่านสำคัญในการผลิตบุคลากรที่สำคัญของชาติต่อไป โดยเฉพาะหลักสูตรทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์ที่มุ่งผลิตบุคลากรไปทำงานในหน่วยงานภาครัฐ จึงมีความคาดหวังต่อระบบการจัดการศึกษาในด้านต่างๆ ได้แก่ 1) ด้านหลักสูตร 2) ด้านอาจารย์ผู้สอน 3) ด้านการจัดการเรียนการสอน 4) ด้านสถานที่และอุปกรณ์การศึกษา 5) ด้านบริการนักศึกษา 6) ด้านสังคมกลุ่มเพื่อน 7) ด้านกิจกรรมนักศึกษา 8) ด้านการจัดการสถานการณ์โรคระบาดโควิด-19 ด้วยเหตุนี้ การทราบถึงความคาดหวัง เพื่อจะได้นำข้อมูลมาใช้ในการปรับปรุงหลักสูตร วิธีการจัดการเรียนการสอน ตลอดจนกิจกรรมสนับสนุนต่างๆ ให้แก่นักศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

จากผลการดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อการดำเนินงานที่มีประโยชน์ ดังนี้
ในระดับหลักสูตร ควรมีการออกแบบรายวิชาให้นักศึกษาสามารถนำไปบูรณาการประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินชีวิต

ในระดับคณะ ควรมีการพัฒนาทักษะและเทคนิคการสอนให้กับอาจารย์ผู้สอนได้สามารถนำมาปรับใช้กับการเรียนการสอนให้เหมาะสม

ในระดับมหาวิทยาลัย ควรเปิดโอกาส ให้การสนับสนุนงบประมาณ และสิ่งสนับสนุนต่างๆ ที่จะเอื้อต่อการดำเนินกิจกรรมแต่ละรูปแบบของนักศึกษา รวมทั้งการให้บริการแก่นักศึกษาในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโควิด-19 เนื่องจากนักศึกษาไม่ค่อยได้รับความสะดวกในการติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ จึงทำให้เกิดความล่าช้าในการให้บริการ

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2564). สถานการณ์การท่องเที่ยวในประเทศ รายจังหวัด ปี 2564. สืบค้นจาก https://www.mots.go.th/more_news_new.php?cid=630

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2564). ความมั่นคงของมนุษย์ (Human Security). สืบค้นจาก <http://www.mfa.go.th>.

กองบริหารงานวิจัยและประกันคุณภาพการศึกษา สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ. (2560). Thailand 4.0 โมเดลขับเคลื่อนประเทศไทยสู่ความมั่งคั่ง มั่นคง และยั่งยืน. สืบค้นจาก <https://www.nstda.or.th>.

ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2564). รายงานสถานการณ์ผลกระทบจากโควิด-19 ประจำปี 2564. สืบค้นจาก <https://www.bot.or.th/covid19>.

พวงพยอม ชิดทองและปวีณา โขสิโต. (2560). บทบาทของอาจารย์ในการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 สำหรับบัณฑิตไทย. **วารสารพินเนศวร์สาร**. 13(1): 1-11.

มนทกานต์ รอดคล้าย. (2561). อิทธิพลของความรักความเข้าใจในครอบครัวต่อคุณธรรมจริยธรรมของเด็กและเยาวชนไทย. สืบค้นจาก <http://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/61243>

วิสุทธิณี ธานีรัตน์. (2564). ประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนการสอนเชิงบูรณาการกับการทำงาน (WIL) กรณีศึกษา รายวิชาการจัดทำโครงการและการวิเคราะห์โครงการ. **วารสารการศึกษาและนวัตกรรมการเรียนรู้**. 1(2): 141-156.

สามารถ อัยกร. (2559). บทบาทของอาจารย์ที่ปรึกษาในสถาบันอุดมศึกษา. **วารสารวิทยาลัยนครราชสีมา**. 10 (2): 423-434.

เสรี สิงห์โงน, สาลินี จันทร์เจริญ, และธัญลักษณ์ กองชัยมงคล. (2562). ความคาดหวังและความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาจิตวิทยาเด็ก วิทยาลัยบูรณาการ มหาวิทยาลัยมหิดล. สืบค้นจาก <https://wjst.wu.ac.th>.

สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2554). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. สืบค้นจาก

<https://dictionary.orst.go.th>.

ภาษาอังกฤษ

Belghith, N. B. & Arayavechkit, T. (2021). Impact of covid-19 per household in Thailand.

Retrieved from <https://blogs.worldbank.org/th/eastasiapacific>.

Bloom, B. S. (Ed.), Engelhart, M. D., Furst, E. J., Hill, W. H., & Krathwohl, D. R. (1956). *Taxonomy of educational objectives, handbook I: the cognitive domain*. New York: David McKay.

Cronbach, L. J. (1970). *Essentials of Psychological Test*. 5th edition.. New York: Harper Collins.

Translated Thai References

Aiyakorn, S. (2016). The role of academic advisors in higher education. **Journal of Nakhonratchasima College**. 10(2): 423-434.

Bank of Thailand. (2564). Report on the impact of COVID-19 for the year 2021. Retrieved from <https://www.bot.or.th/covid19>.

Chidthong, P. & Kosito, P. (2017). The role of teachers in promoting learning skills in the 21st century for Thai graduates. **Ganesha Journal**. 13(1): 1-11.

Division of Research Management and Educational Quality Assurance. (2017). Thailand 4.0 Model. Retrieved from <https://www.nstda.or.th>.

Ministry of Social Development and Human Security. (2021). Human security. Retrieved from <http://www.mfa.go.th>.

Ministry of Tourism and Sports. (2021). The tourism situation in the country by province for the year 2021. Retrieved from https://www.mots.go.th/more_news_new.php?cid=630

Office of the Royal Thai Council. (2011). The Royal Institute's Dictionary, B.E.2011. Retrieved from <https://dictionary.orst.go.th>.

Rodklai, M. (2018). The influence of family's love and understanding on morality and ethics of Thai children and youth. Retrieved from <http://cuir.car.chula.ac.th/handle/123456789/61243>

Sing-ngon, S., Junchareon, S. & Kongchaimongkol, T. (2019). Expectations and satisfaction of students towards teaching and learning management in the Master of Science, Child Psychology youth and family Program, Mahidol University. Retrieved from <https://wjst.wu.ac.th>.

Taneerat, W. (2021). Effectiveness of Work-Integrated Learning Model: Case Study on Project Formulation and Policy Analysis Course. **Journal of Education and Innovative Learning**, 1(2): 141-156.

คุณภาพชีวิตในช่วงการทำงานรูปแบบการทำงานที่บ้านของข้าราชการ
กรมบัญชีกลาง

Quality of Life during Work from Home of Government Officers in
The Comptroller General's Department

[Received: March 9, 2022; Revised: April 18, 2022;
Accepted: April 22, 2022]

อัญชิษฐา มุณีแนม

นักศึกษาระดับปริญญาโทศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์,
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Anchitha Muneenam

Master of Arts student in Political
Science, Faculty of Social Science,
Kasetsart University
e-mail: anthitha.mu@ku.th

ภิรดา ชัยรัตน์

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์, สาขาวิชา
รัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์,
คณะสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Pirada Chairatana

Thesis Advisor, Political Science and
Public Administration, Faculty of Social
Science, Kasetsart University
e-mail : pirada.c@ku.th

CORRESPONDING AUTHOR

Anchitha Muneenam

Master of Arts student in Political Science, Faculty of Social Science, Kasetsart University
e-mail: anthitha.mu@ku.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาระดับคุณภาพชีวิตในการทำงานรูปแบบการทำงานที่บ้านของข้าราชการกรมบัญชีกลางส่วนกลาง 2) เพื่อศึกษาระดับบรรยากาศองค์การในการทำงานการทำงานที่บ้านของข้าราชการกรมบัญชีกลางส่วนกลาง 3) เพื่อเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตในการทำงานรูปแบบการทำงานที่บ้านของข้าราชการกรมบัญชีกลางส่วนกลาง จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ 4) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบรรยากาศองค์การกับคุณภาพชีวิตในการทำงานรูปแบบการทำงานที่บ้านของข้าราชการกรมบัญชีกลางส่วนกลาง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ ข้าราชการกรมบัญชีกลาง ที่ปฏิบัติงานในส่วนกลาง จำนวน 270 คน ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่า t-test One-Way ANOVA และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .05 ผลการวิจัยพบว่า ระดับคุณภาพชีวิตในการทำงานที่บ้านของข้าราชการโดยรวมอยู่ในระดับสูง เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านผลตอบแทนที่เหมาะสมและเป็นธรรม ด้านสิ่งแวดล้อมที่ถูกละเลยและปลอดภัย ด้านบูรณาการทางสังคม ด้านระเบียบข้อบังคับในการปฏิบัติงาน และด้านความภูมิใจในองค์กร อยู่ในระดับสูง ส่วนด้านการพัฒนาความสามารถของบุคคล ด้านความก้าวหน้าและความมั่นคงในงาน ด้านความสมดุลระหว่างชีวิตส่วนตนกับการทำงาน อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนระดับบรรยากาศองค์การในการทำงานที่บ้านของข้าราชการ ทั้งโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับสูง การทดสอบสมมติฐานพบว่า ระดับการศึกษา และระดับตำแหน่งที่ต่างกันของข้าราชการ มีผลต่อคุณภาพชีวิตในการทำงานรูปแบบการทำงานที่บ้านที่แตกต่างกัน และบรรยากาศองค์การมีความสัมพันธ์ทางบวกกับคุณภาพชีวิตในการทำงานรูปแบบการทำงานที่บ้านของข้าราชการกรมบัญชีกลางส่วนกลางทุกด้าน อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: คุณภาพชีวิตในการทำงาน; บรรยากาศองค์การ; การทำงานที่บ้าน; ข้าราชการกรมบัญชีกลางส่วนกลาง

Abstract

The objectives of this research are (1) to study the level of work-life quality during working from home of government officers in the Comptroller General's Department, and (2) to study the level of organizational climate during working from home of government officers in the Comptroller General's Department. Furthermore, (3) to compare the quality of working life classified by personal factors during working from home, and (4) to study the relationship between organizational climate and quality of working life during working from home of government officers in the Comptroller General's Department were investigated in this work. There were approximately 270 government officers who work in the Comptroller General's Department used as the sample group in this research. The collected data were analyzed by percentage, mean, standard deviation, t- test, One-Way ANOVA, and Pearson's Correlation Coefficient. The level of statistical significance was set at .05.

This research found that the level of quality of working life during working from home of government officers in the Comptroller General's Department was in high level overall. From considering in each part, a fair compensation, a safe and healthy environment, a social integration, operational regulations, and organizational pride are in high level as well. However, the levels of an individual competency development, a growth and security, and a work-life balance during working from home of government officers were in the average. The level of organizational climate, both of overall trend and in each part, were in high level. Hypotheses testing revealed that the different levels of each officer's education and position result in the difference of work-life quality during working from home. Moreover, the organizational climate was highly correlated with the quality of working life during working from home of government officers in the Comptroller General's Department in all sides with statistical significance at .05.

Keywords: Quality of Working Life; Organizational Climate; Work From Home; Government Officers in The Comptroller General's Department

บทนำ

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา (COVID-19) ในปัจจุบันทุกประเทศทั่วโลกต่างได้รับผลกระทบวงกว้างในด้านสาธารณสุข เศรษฐกิจ สังคม ความมั่นคง ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตทางสังคม ซึ่งองค์การอนามัยโลก (WHO) ประกาศตั้งชื่ออย่างเป็นทางการสำหรับเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่โดยใช้ชื่อว่า COVID-19 ซึ่งย่อมาจาก “coronavirus disease starting in 2019” หรือโรคไวรัสโคโรนา ที่เริ่มต้นในปี 2019 ซึ่งเป็นโรคที่เกี่ยวกับการอักเสบของทางเดินหายใจ โดยมีอาการไข้ ไอแห้ง หายใจติดขัด ปอดบวม อักเสบ และสามารถแพร่กระจายจากคนสู่คนผ่านทางละอองของเหลวที่ออกจากการไอ หรือจาม ซึ่งสามารถป้องกันการแพร่ระบาดได้ด้วยการล้างมือบ่อยๆ และลดการสัมผัสของผู้คน (BBC, 2563) โดยองค์การอนามัยโลก (WHO) ออกแถลงการณ์ระบุว่า ไวรัส Covid-19 ได้เข้าสู่ภาวะแพร่ระบาดไปทั่วโลก มีการลุกลามไปยังหลายประเทศในภูมิภาคต่างๆ จำนวนผู้ติดเชื้อนอกประเทศจีนได้เพิ่มขึ้นถึง 13 เท่า และจำนวนประเทศที่ติดเชื้อได้เพิ่มขึ้น 3 เท่า คาดว่าจำนวนผู้ติดเชื้อ ผู้เสียชีวิต และจำนวนประเทศที่ติดเชื้อจะเพิ่มมากขึ้นอีก และต่อมาได้ประกาศให้ไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่เป็นภาวะฉุกเฉินด้านสาธารณสุขของโลก (เจาะลึกระบบสุขภาพ, 2563) ทำให้รัฐบาลในหลายประเทศต้องประกาศภาวะฉุกเฉิน รวมทั้งออกกฎหมายหรือข้อบังคับเพื่อป้องกันการแพร่ระบาด เช่น การสั่งปิดร้านค้า ห้างสรรพสินค้า ห้ามเดินทางเข้า-ออกประเทศ ห้ามออกนอกเคหสถานภายในเวลาที่กำหนด หรือแม้กระทั่งนโยบายให้ Work From Home (ชิน ฮอนมา, 2563) ซึ่งทั้งหมดล้วนเป็นการเปลี่ยนแปลงการใช้ชีวิตประจำวันแบบใหม่อย่างรวดเร็วที่คนทั่วโลกต่างต้องปรับตัว

สำหรับสถานการณ์ในประเทศไทยพบผู้ติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ยืนยันรายแรกเมื่อวันที่ 13 มกราคม พ.ศ. 2563 (กระทรวงสาธารณสุขกรมควบคุมโรค, 2563) ต่อมาผู้ป่วยเพิ่มจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ กระทรวงสาธารณสุขจึงได้ประกาศให้โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) เป็นโรคติดต่อ อันตรายเป็นพระราชบัญญัติโรคติดต่อ พ.ศ. 2558 ต่อมามติคณะรัฐมนตรีเห็นชอบประกาศใช้พระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 เพื่อควบคุมการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ตั้งแต่วันที่ 26 มีนาคม พ.ศ. 2563 และได้ขยายระยะเวลา การใช้บังคับประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้สาธารณสุขมีคำแนะนำให้บริษัท หน่วยงาน องค์กรต่างๆ ปรับวิธีการทำงานจากทำงานในสำนักงาน เป็นทำงานจากที่บ้าน (Work From Home: WFH) เพื่อลดการปฏิสัมพันธ์ของคนซึ่งจะช่วยป้องกันการติดเชื้อโรคได้ ทำให้หลายองค์กรทั้งภาครัฐ และเอกชนต่างปรับวิธีการทำงานโดยนานโยบาย Work From Home มาใช้เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายภาครัฐ “Social Distancing” ทำให้การทำงานที่บ้าน หรือ Work From Home เป็นทางเลือกสำหรับบุคลากรในการทำงาน เพื่อรับมือกับวิกฤติดังกล่าว ซึ่งการทำงานที่บ้านได้เปลี่ยนวิธีการทำงาน เครื่องมือในการทำงาน การติดต่อสื่อสาร ระยะเวลาในการทำงาน และสถานที่ทำงานที่บุคลากรไม่จำเป็นต้องเข้าไปในตัวเมืองเหมือนแต่ก่อน โดยสามารถทำงานที่ไหนก็ได้ที่ไม่ใช่สำนักงาน ปัจจุบันการทำงานแบบ Work From Home ถูกนำมาใช้กับบริษัทเอกชนทั่วโลกได้สักกระยะหนึ่ง บางองค์กรในประเทศไทยเริ่มนำวิธีการเหล่านี้มาใช้แล้วเช่นกัน แต่ยังไม่ได้แพร่หลายมาก และการทำงานจากบ้านถือเป็นเรื่องใหม่สำหรับบางคน (The MATTER, 2563) อย่างบริษัท โทเทิล แอ็คเซ็ส คอมมูนิเคชั่น จำกัด พนักงานส่วนใหญ่เพิ่งเคยเจอกับสถานการณ์การทำงานที่บ้านเป็นครั้งแรก ร้อยละ 90 ของพนักงานนั้นไม่รู้สึกลังอู่ปรารถที่ส่งต่อประสิทธิภาพของงาน 8 ใน 10 ของพนักงานต่างสนุกกับการทำงานที่บ้าน และร้อยละ 62 ของผู้ตอบแบบสอบถามบอกว่าพวกเขาสามารถจัดการกับงานได้ในระยะเวลาที่กำหนด ซึ่งเป็นข้อพิสูจน์ว่าพวกเขาสามารถปรับตัวเขาได้ดีกับการทำงานในวิถีใหม่ อย่างไรก็ตามพนักงานต่างโฟกัสให้กับการทำงานเพื่อให้ธุรกิจสามารถดำเนินการได้อย่างปกติ ขณะเดียวกันพวกเขาก็คิดถึงการทำงานแบบมีปฏิสัมพันธ์ เพราะทำให้การตัดสินใจต่างๆ เร็วขึ้น อันมาจากการ

สภาพการทำงานแบบเห็นหน้าตากัน อย่างไรก็ตามรายงานหลายฉบับต่างบอกว่าชั่วโมงการทำงานในระหว่าง Work From Home มีจำนวน “สูงขึ้น” และเส้นแบ่งระหว่างบ้านและงาน “ลดลง” ด้วยเหตุนี้ ทำให้ภาวะและความรับผิดชอบของครอบครัวมีความท้าทายมากขึ้น ขณะที่สภาวะโดดเดี่ยวทางสังคม (Social isolation) มักเกิดขึ้นกับบุคคลที่ชีวิตอยู่คนเดียวอีกด้วย ผลการสำรวจบอกว่าความท้าทายเหล่านี้มีระดับความเข้มข้นที่ต่างกัน ขึ้นกับพื้นฐานทางวัฒนธรรม อายุ และช่วงวัย (Dtacblog, 2563) จะเห็นได้ว่าจากตัวอย่างองค์กรดังกล่าวที่นำรูปแบบการทำงาน Work From Home มาใช้มีทั้งข้อดีและข้อเสียที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตในการทำงาน แม้การ Work From Home เป็นรูปแบบการทำงานที่มีความยืดหยุ่นสูงแต่เต็มไปด้วยความท้าทายหลายประการ เพราะการทำงานที่บ้านอาจมีปัจจัยหลายอย่างเพิ่มเข้ามาโดยที่บุคลากรไม่เคยสัมผัสมาก่อน ทำให้ต้องใช้เวลาปรับตัวในระยะหนึ่งกับวิธีการทำงานแบบใหม่ โดยเฉพาะภาครัฐในประเทศไทยถือว่าการปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำงานอย่างมาก เพราะพื้นฐานโครงสร้างองค์กรภาครัฐมีลำดับชั้นการบังคับบัญชา และสิ่งหนึ่งที่สำคัญคือกระบวนการตัดสินใจในการดำเนินงานต่างๆ นั้นอยู่ภายใต้กฎระเบียบที่ต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด ทำให้กระบวนการทำงานและการเก็บข้อมูลการทำงานจึงอยู่ในรูปแบบของเอกสารที่เป็นหลักฐานทางราชการมากกว่าเก็บในรูปแบบออนไลน์ Work From Home จึงเป็นรูปแบบการทำงานใหม่ที่ท้าทายอีกประการหนึ่งที่บุคลากรหน่วยงานรัฐต้องปรับตัวอย่างไรให้ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพเหมือนกับการทำงานที่หน่วยงาน

กรมบัญชีกลางส่วนกลาง เป็นหน่วยงานรัฐที่มีหน้าที่บริหารการเบิกจ่ายเงินของประเทศและหน่วยงานราชการรัฐทุกภาคส่วนในประเทศ ซึ่งได้รับผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 เช่นกัน ได้มีมาตรการให้ Work From Home และเหลื่อมเวลามาปฏิบัติงานเพื่อป้องกันการแพร่ระบาดจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 (สำนักกรมประชาสัมพันธ์, 2563) การเปลี่ยนรูปแบบการทำงานจากเดิมมาเป็น Work From Home ทำให้ข้าราชการกรมบัญชีกลางต้องปรับตัวให้เข้ากับรูปแบบการทำงานใหม่อย่างรวดเร็ว เพื่อที่การเบิกจ่ายเงินงบประมาณไปยังส่วนราชการทุกส่วนในประเทศสามารถขับเคลื่อนต่อไปได้โดยไม่หยุดชะงัก ฉะนั้น การปฏิบัติงานของข้าราชการกรมบัญชีกลางถือเป็นกลไกสำคัญต่อการขับเคลื่อนการคลังของประเทศ และมีความสำคัญอย่างยิ่งในการบริหารงานร่วมกับส่วนราชการต่างๆ จากการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการทำงานทำให้ข้าราชการต้องปรับตัวสู่การทำงานยุคดิจิทัล โดยใช้เทคโนโลยีในการทำงานออนไลน์อย่างเต็มรูปแบบ อย่างไรก็ตามการปฏิบัติงานข้าราชการของกรมบัญชีกลางมีความหลากหลายช่วงอายุ การ Work From Home ส่งผลให้จากคนที่ไม่ใช่เทคโนโลยีในการทำงานจำเป็นต้องใช้ จากคนที่ไม่ใช่ไม่จำเป็นต้องเรียนรู้ ทำให้ข้าราชการต้องปฏิบัติงานอย่างรอบคอบและเกิดความผิดพลาดน้อยที่สุด เพราะการทำงานของข้าราชการกรมบัญชีกลางเกี่ยวกับบริหารการคลัง การเบิกจ่ายเงินจัดสรรไปยังส่วนราชการต่างๆ ของประเทศ อีกทั้งบรรยากาศการทำงานในที่ทำงานกับที่บ้านย่อมมีความแตกต่างกันอย่างมาก อาจทำให้ข้าราชการต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่กดดันในการทำงานทั้งทางตรงและทางอ้อมกับการปรับตัวการทำงานรูปแบบใหม่ การจัดสรรเวลาระหว่างชีวิตส่วนตัวที่บ้านกับเวลาของการทำงาน จนก่อให้เกิดความเครียด ไม่มีความสุขในการทำงานและนำมาสู่ปัญหาสุขภาพ ฉะนั้นบรรยากาศองค์กรจึงมีผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงาน ถึงแม้ Work From Home แต่ข้าราชการต้องปฏิบัติงานอยู่ภายใต้โครงสร้างขององค์กรภาครัฐ กฎระเบียบ ข้อบังคับที่กำหนดไว้ และต้องมีการปฏิสัมพันธ์กับผู้บริหารและเพื่อนร่วมงานอยู่ตลอดเวลา หน่วยงานจึงควรให้ความสำคัญต่อบรรยากาศในองค์กร เพราะหากหน่วยงานใดมีบรรยากาศองค์กรที่ดีแล้วจะทำให้ผู้ปฏิบัติงานในองค์กรนั้นมีคุณภาพชีวิตการทำงานที่ดีขึ้นด้วย ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของความสำเร็จขององค์กร (Litwin, 1968) เพราะคนเป็นทรัพยากรที่มีค่าและมีความสำคัญต่อองค์กร สภาพแวดล้อมและบรรยากาศในสถานที่ทำงานต้องมีความเหมาะสมและเอื้อต่อการทำงาน คือ ทำให้ผู้ปฏิบัติงานมีรู้สึกที่ดีต่องาน มีความมั่นคง ทำให้เกิดความสุข โดยจะส่งผลดีทั้งตัวบุคคลและองค์กร เช่น ช่วยเพิ่มผลผลิตขององค์กร ช่วยเพิ่มขวัญและกำลังใจของผู้ปฏิบัติงาน ช่วยเพิ่มขวัญและกำลังใจของผู้ปฏิบัติงาน (สถาบันส่งเสริม

ความปลอดภัย อาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงาน, 2562) เมื่อข้าราชการเกิดความรู้อีกมีความสุขกับการทำงาน Work From Home ส่งผลให้ข้าราชการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

จากความสำคัญของปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาคุณภาพชีวิตในช่วงการทำงานรูปแบบ Work From Home ของข้าราชการกรมบัญชีกลางส่วนกลาง การวิจัยในครั้งนี้จะนำไปใช้ประโยชน์เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาบรรยากาศและสภาพแวดล้อมในการทำงาน ที่ส่งเสริมให้ข้าราชการมีคุณภาพชีวิตในการทำงานรูปแบบ Work From Home ที่ดี ซึ่งจะส่งผลให้เพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการทำงานรูปแบบ Work From Home ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับคุณภาพชีวิตในการทำงานรูปแบบ Work From Home ของข้าราชการกรมบัญชีกลางส่วนกลาง
2. เพื่อศึกษาระดับบรรยากาศองค์การในการทำงานรูปแบบ Work From Home ของข้าราชการกรมบัญชีกลางส่วนกลาง
3. เพื่อเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตในการทำงานรูปแบบ Work From Home ของข้าราชการกรมบัญชีกลางส่วนกลาง จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
4. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบรรยากาศองค์การกับคุณภาพชีวิตในการทำงานรูปแบบ Work From Home ของข้าราชการกรมบัญชีกลางส่วนกลาง

สมมติฐานในการศึกษา

สมมติฐานที่ 1 ข้าราชการที่มีปัจจัยส่วนบุคคลต่างกัน มีคุณภาพชีวิตในการทำงานรูปแบบ Work From Home แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 1.1 ข้าราชการที่มีเพศต่างกัน มีคุณภาพชีวิตในการทำงานรูปแบบ Work From Home ที่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 1.2 ข้าราชการที่มีอายุต่างกัน มีคุณภาพชีวิตในการทำงานรูปแบบ Work From Home ที่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 1.3 ข้าราชการที่มีสถานภาพสมรสต่างกัน มีคุณภาพชีวิตในการทำงานรูปแบบ Work From Home ที่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 1.4 ข้าราชการที่มีจำนวนบุตรต่างกัน มีคุณภาพชีวิตในการทำงานรูปแบบ Work From Home ที่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 1.5 ข้าราชการที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีคุณภาพชีวิตในการทำงานรูปแบบ Work From Home ที่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 1.6 ข้าราชการที่มีอายุราชการต่างกัน มีคุณภาพชีวิตในการทำงานรูปแบบ Work From Home ที่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 1.7 ข้าราชการที่มีระดับตำแหน่งต่างกัน มีคุณภาพชีวิตในการทำงานรูปแบบ Work From Home ที่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 1.8 ข้าราชการที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีคุณภาพชีวิตในการทำงานรูปแบบ Work From Home ที่แตกต่างกัน

สมมติฐานที่ 2 บรรยากาศองค์การมีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตในการทำงานรูปแบบ Work From Home ของข้าราชการกรมบัญชีกลางส่วนกลาง

สมมติฐานที่ 2.1 บรรยากาศองค์การด้านมาตรฐานมีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตในการทำงานรูปแบบ Work From Home ของข้าราชการกรมบัญชีกลางส่วนกลาง

สมมติฐานที่ 2.2 บรรยากาศองค์การด้านความชัดเจนมีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตในการทำงานรูปแบบ Work From Home ของข้าราชการกรมบัญชีกลางส่วนกลาง

สมมติฐานที่ 2.3 บรรยากาศองค์การด้านความรับผิดชอบมีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตในการทำงานรูปแบบ Work From Home ของข้าราชการกรมบัญชีกลางส่วนกลาง

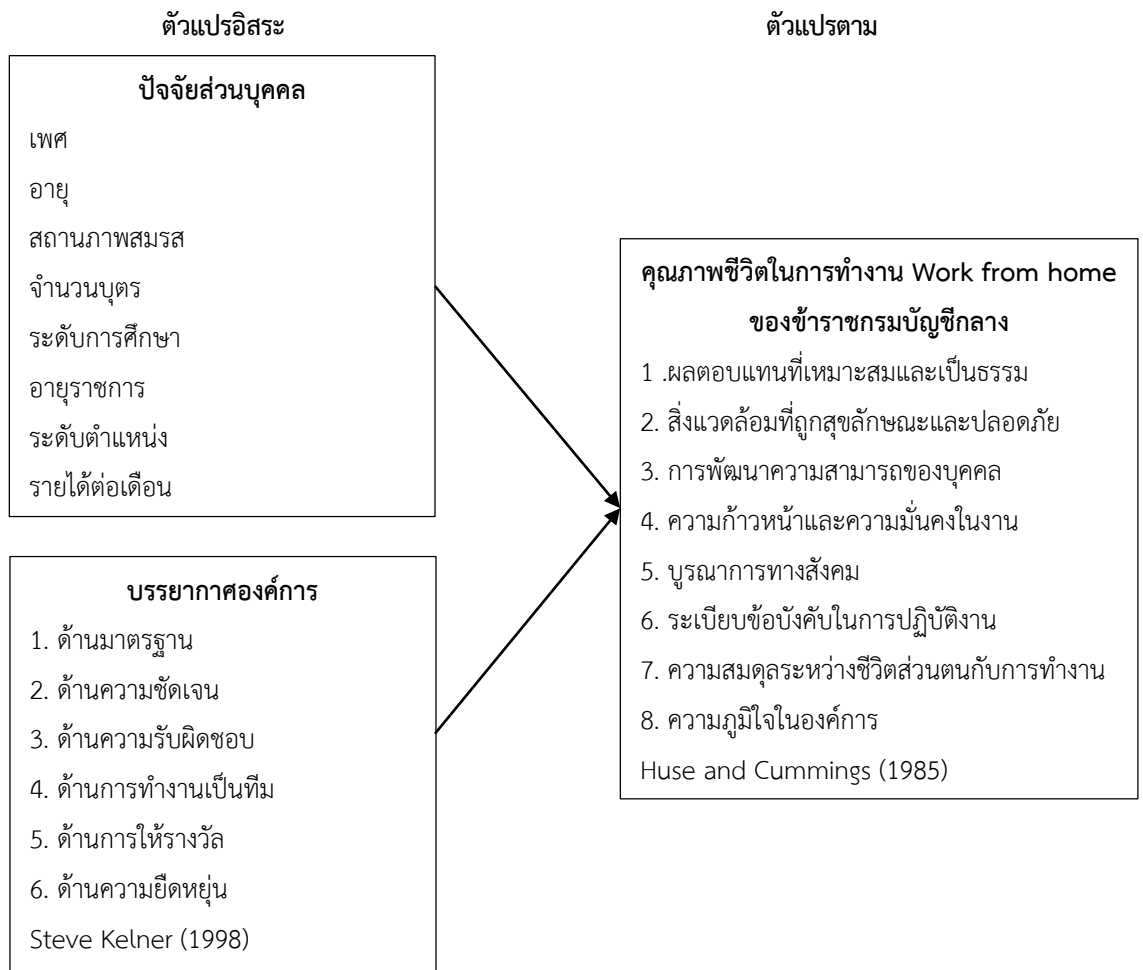
สมมติฐานที่ 2.4 บรรยากาศองค์การด้านการทำงานเป็นทีมมีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตในการทำงานรูปแบบ Work From Home ของข้าราชการกรมบัญชีกลางส่วนกลาง

สมมติฐานที่ 2.5 บรรยากาศองค์การด้านการให้รางวัลมีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตในการทำงานรูปแบบ Work From Home ของข้าราชการกรมบัญชีกลางส่วนกลาง

สมมติฐานที่ 2.6 บรรยากาศองค์การด้านความยืดหยุ่นมีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตในการทำงานรูปแบบ Work From Home ของข้าราชการกรมบัญชีกลางส่วนกลาง

กรอบแนวคิดในการศึกษา

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตในการทำงานและบรรยากาศองค์การ ผู้ศึกษาได้นำแนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมากำหนดกรอบแนวคิดของการศึกษา ผู้ศึกษาเลือกใช้แนวคิดบรรยากาศองค์การของ (Steve, 1998) และข้อมูลส่วนบุคคลของข้าราชการกรมบัญชีกลางเป็นตัวแปรอิสระ และใช้แนวคิดคุณภาพชีวิตของ (Huse, 1985) เป็นตัวแปรตาม โดยผู้ศึกษาได้กำหนดตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม ซึ่งจะได้ตามกรอบแนวคิด ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของการศึกษา

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง “คุณภาพชีวิตในช่วงการทำงานรูปแบบ Work From Home ของข้าราชการกรมบัญชีกลางส่วนกลาง” เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ด้วยการสำรวจ (Survey research) โดยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล โดยมีระเบียบวิธีวิจัย ดังนี้

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือ ข้าราชการกรมบัญชีกลางที่ปฏิบัติงานในส่วนกลาง ตำแหน่งประเภทบริหาร ประเภทอำนวยการ ประเภทวิชาการ ประเภททั่วไป จำนวน 796 คน ข้อมูล ณ วันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2564 (กองบริหารทรัพยากรบุคคล, 2562) โดยใช้สูตรการคำนวณกลุ่มตัวอย่างของ Taro Yamane (Yamane Taro, 1976) ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 270 คน ใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ศึกษาจากเอกสาร บทความและรายงานการวิจัย เป็นการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับบรรยากาศองค์การ และคุณภาพชีวิตในการทำงาน เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างกรอบแนวคิดตั้งสมมติฐาน และสร้างแบบสอบถามในการศึกษาครั้งนี้

2. ผู้วิจัยได้นำร่างแบบสอบถามไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาทำการตรวจสอบเพื่อให้ได้คำถามที่ควบคุมตรงสภาพและปัญหา และนำไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง (Try out) ที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงกับกลุ่มที่ต้องการศึกษาแต่ไม่ได้นำมาเป็นตัวอย่าง จำนวน 30 คน คือ ข้าราชการสำนักงบประมาณส่วนกลาง วิเคราะห์ความเชื่อมั่นด้วยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) ได้ค่าความเที่ยง หรือความเชื่อถือของแบบสอบถามเท่ากับ 0.95 ถือว่าแบบสอบถามนี้มีความเชื่อถือได้สามารถนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจริงเพื่อการวิจัยต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการทำวิจัยครั้งนี้สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย 1. การวิเคราะห์เพื่อบรรยายลักษณะข้อมูล ใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) 2. การทดสอบสมมติฐาน ใช้สถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ การทดสอบค่าเฉลี่ยประชากรสองชุด (t-test) การวิเคราะห์ความแปรปรวน (One-Way ANOVA) และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

ผลการศึกษา

ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 77.4 มีอายุ 31-40 ปี ร้อยละ 44.1 มีสถานภาพโสด ร้อยละ 63 ไม่มีบุตร ร้อยละ 75.2 ระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 49.3 อายุราชการต่ำกว่า 5 ปี คิดเป็นร้อยละ 37 มีตำแหน่งประเภทวิชาการ ร้อยละ 84.5 และส่วนใหญ่มีรายได้ 10,000 – 20,000 บาท ร้อยละ 31.5

บรรยากาศองค์การของกรมบัญชีกลางส่วนกลาง ภาพรวมระดับบรรยากาศองค์การของกรมบัญชีกลางส่วนกลางเอื้อต่อการทำงานสูง ($\bar{X} = 3.91$) ซึ่งมีระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับบรรยากาศองค์การสูงทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ย

สูงสุด คือ ด้านความชัดเจน ($\bar{X} = 4.05$) รองลงมา คือ ด้านการทำงานเป็นทีม ($\bar{X} = 3.99$) ด้านมาตรฐานและด้านความยืดหยุ่น ($\bar{X} = 3.91$) ด้านความรับผิดชอบ ($\bar{X} = 3.83$) และค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ด้านการให้รางวัล ($\bar{X} = 3.74$)

คุณภาพชีวิตในช่วงการทำงาน Work From Home ของข้าราชการกรมบัญชีกลางส่วนกลาง ภาพรวมกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับคุณภาพชีวิตในช่วงการทำงาน Work From Home ของข้าราชการกรมบัญชีกลางส่วนกลาง อยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = 3.72$) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านความภูมิใจในองค์กร ($\bar{X} = 4.19$) มีระดับคุณภาพชีวิตสูง รองลงมา คือ ด้านผลตอบแทนที่เหมาะสมและเป็นธรรม ($\bar{X} = 3.81$) มีระดับคุณภาพชีวิตสูง ด้านสิ่งแวดล้อมที่ถูกสุขลักษณะและปลอดภัย ($\bar{X} = 3.80$) มีระดับคุณภาพชีวิตสูง ด้านบูรณาการทางสังคม ($\bar{X} = 3.70$) มีระดับคุณภาพชีวิตสูง ด้านระเบียบข้อบังคับในการปฏิบัติงาน ($\bar{X} = 3.68$) มีระดับคุณภาพชีวิตสูง ด้านความสมดุลระหว่างชีวิตส่วนตัวกับการทำงาน ($\bar{X} = 3.65$) มีระดับคุณภาพชีวิตปานกลาง ด้านความก้าวหน้าและความมั่นคงในงาน ($\bar{X} = 3.63$) มีระดับคุณภาพชีวิตปานกลาง และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านการพัฒนาความสามารถของบุคคล ($\bar{X} = 3.61$) มีระดับคุณภาพชีวิตปานกลาง

ผลการทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐานที่ 1 ข้าราชการที่มีปัจจัยส่วนบุคคลต่างกัน มีคุณภาพชีวิตในการทำงานรูปแบบ Work From Home แตกต่างกัน เป็นไปตามสมมติฐาน ได้แก่ ระดับการศึกษา และระดับตำแหน่งที่แตกต่างกัน มีคุณภาพชีวิตในการทำงานรูปแบบ Work From Home ที่แตกต่างกัน อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 1 สรุปผลการทดสอบสมมติฐานที่ 1

สมมติฐาน	P	ผลการทดสอบสมมติฐาน	
		เป็นไปตามสมมติฐาน	ไม่เป็นไปตามสมมติฐาน
1. ปัจจัยส่วนบุคคล			
1.1 เพศ	.387		✓
1.2 อายุ	.092		✓
1.3 สถานภาพสมรส	.256		✓
1.4 จำนวนบุตร	.538		✓
1.5 ระดับการศึกษา	.028*	✓	
1.6 อายุราชการ	.966		✓
1.7 ระดับตำแหน่ง	.000*	✓	
1.8 รายได้ต่อเดือน	.089		✓

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สมมติฐานที่ 2 บรรยากาศองค์การมีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตในการทำงานรูปแบบ Work From Home ของข้าราชการกรมบัญชีกลางส่วนกลาง เป็นไปตามสมมติฐาน อย่างมีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทุกตัวแปร

ตารางที่ 2 สรุปผลการทดสอบสมมติฐานที่ 2

สมมติฐาน	r	ระดับความสัมพันธ์	P	ผลการทดสอบสมมติฐาน	
				เป็นไปตามสมมติฐาน	ไม่เป็นไปตามสมมติฐาน
2. บรรยากาศองค์การ					
2.1 ด้านมาตรฐาน	.770	มาก	.000*	✓	
2.2 ด้านความชัดเจน	.752	มาก	.000*	✓	
2.3 ด้านความรับผิดชอบ	.798	มาก	.000*	✓	
2.4 ด้านการทำงานเป็นทีม	.762	มาก	.000*	✓	
2.5 ด้านการให้รางวัล	.771	มาก	.000*	✓	
2.6 ด้านความยืดหยุ่น	.799	มาก	.000*	✓	
ภาพรวมบรรยากาศองค์การ	.876	มาก	.000*		

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สมมติฐานที่ 2.1 พบว่า บรรยากาศองค์การด้านมาตรฐาน มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตในการทำงานรูปแบบ Work From Home ของข้าราชการกรมบัญชีกลางส่วนกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($p = .000$) ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยมีความสัมพันธ์ในทางบวก ระดับมาก ($r = .770$) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะกรมบัญชีกลางส่วนกลาง มีการกำหนดรูปแบบโครงสร้าง แบ่งหน้าที่ที่ชัดเจน ให้ความสำคัญในการปฏิบัติตามกฎระเบียบที่กำหนด รวมถึงมีการกำหนดนโยบายและแผนงานที่สามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างต่อเนื่องและเหมาะสม ซึ่งช่วยให้ข้าราชการมีคําสั่งตัวในการปฏิบัติงานในช่วง Work From Home ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกับการวิจัยของ นิธินาถ นานอก (2559) พบว่า บรรยากาศองค์การมิติด้านมาตรฐาน มีความสัมพันธ์ทางบวก กับคุณภาพชีวิตในการทำงานของพนักงานในบริษัทผลิตชิ้นส่วนยานยนต์นิคมอุตสาหกรรมอีสเทิร์นซีบอร์ด

สมมติฐานที่ 2.2 พบว่า บรรยากาศองค์การด้านความชัดเจน มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตในการทำงานรูปแบบ Work From Home ของข้าราชการกรมบัญชีกลางส่วนกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($p = .000$) ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยมีความสัมพันธ์ในทางบวก ระดับมาก ($r = .752$) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะกรมบัญชีกลางส่วนกลาง มีลำดับชั้นสายบังคับบัญชาที่ชัดเจน มีการกำหนดขั้นตอนในการทำงานไว้อย่างชัดเจน งานที่ได้รับมอบหมายตรงตามตำแหน่ง อำนาจหน้าที่ที่กำหนดไว้ ทำให้เอื้อต่อการปฏิบัติงานในช่วงการทำงาน Work From Home ของข้าราชการ รวมถึงได้ใช้ทักษะการทำงานที่หลากหลายไปตามแต่ละสถานการณ์

สมมติฐานที่ 2.3 พบว่า บรรยากาศองค์การด้านความรับผิดชอบ มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตในการทำงานรูปแบบ Work From Home ของข้าราชการกรมบัญชีกลางส่วนกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($p = .000$) ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยมีความสัมพันธ์ในทางบวก ระดับมาก ($r = .798$) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะกรมบัญชีกลางส่วนกลาง มีการกำหนดความรับผิดชอบที่ชัดเจน มีการติดตามประเมินผลการทำงานอย่างสม่ำเสมอ ทำให้ข้าราชการมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย และสามารถทำงานที่ได้รับมอบหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

$p = .000$) ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยมีความสัมพันธ์ในทางบวก ระดับมาก ($r = .798$) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะข้าราชการมีความคิดเห็นว่า ในช่วงการทำงาน Work From Home ข้าราชการสามารถตัดสินใจดำเนินงานที่ได้รับมอบหมายได้ด้วยตนเอง และสามารถปฏิบัติงานเสร็จได้ตามระยะเวลาที่หน่วยงานกำหนดไว้ ซึ่งข้าราชการรู้สึกภาคภูมิใจในงานของตนเสมอไม่ว่าจะเป็นในช่วงการทำงานปกติ หรือช่วง Work From Home ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกับการวิจัยของ ธารารวรรณ ชุกกลิ่น (2558) พบว่า บรรยากาศองค์การด้านความรับผิดชอบต่อสังคมสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตในการทำงานของข้าราชการเรือนจำและทัณฑสถาน เขต 2

สมมติฐานที่ 2.4 พบว่า บรรยากาศองค์การด้านการทำงานเป็นทีม มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตในการทำงานรูปแบบ Work From Home ของข้าราชการกรมบัญชีกลางส่วนกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($p = .000$) ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยมีความสัมพันธ์ในทางบวก ระดับมาก ($r = .762$) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะในช่วงการทำงาน Work From Home กรมบัญชีกลางส่วนกลางได้ส่งเสริมให้มีการทำงานร่วมกันเป็นทีม มีการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ในการทำงานผ่านออนไลน์ มีการรับรู้เป้าหมายในการทำงานร่วมกัน มีการทำงานด้วยมิตรภาพอยู่เสมอ มีการช่วยเหลือและให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ในการทำงาน Work From Home โดยข้าราชการสามารถดำเนินงานที่รับผิดชอบได้เองโดยที่หัวหน้าไม่ต้องสั่งทุกครั้ง รวมถึงข้าราชการรู้สึกได้รับการยอมรับจากเพื่อนร่วมงานและผู้บังคับบัญชา

สมมติฐานที่ 2.5 พบว่า บรรยากาศองค์การด้านการให้รางวัล มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตในการทำงานรูปแบบ Work From Home ของข้าราชการกรมบัญชีกลางส่วนกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($p = .000$) ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยมีความสัมพันธ์ในทางบวก ระดับมาก ($r = .771$) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะข้าราชการได้รับคำแนะนำและการประเมินผลปฏิบัติงานจากผู้บังคับบัญชาเกี่ยวกับการทำงานอย่างสม่ำเสมอ ในช่วงการทำงาน Work From Home และมีความคิดเห็นว่าการที่หน่วยงานให้ผลตอบแทนหรือรางวัล เป็นแรงผลักดันให้ข้าราชการปฏิบัติงานในช่วงการทำงาน Work From Home ให้บรรลุเป้าหมายยิ่งขึ้น ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกับการวิจัยของ ยูภา อรุณสวัสดิ์ (2559) พบว่า บรรยากาศองค์การด้านการให้รางวัลมีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตในการทำงานของของครูในโรงเรียนสหวิทยาเขตเมืองชลบุรี 3 มีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับมาก

สมมติฐานที่ 2.6 พบว่า บรรยากาศองค์การด้านความยืดหยุ่น มีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตในการทำงานรูปแบบ Work From Home ของข้าราชการกรมบัญชีกลางส่วนกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($p = .000$) ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยมีความสัมพันธ์ในทางบวก ระดับมาก ($r = .799$) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะข้าราชการมีอิสระในการกำหนดแบบแผนหรือกระบวนการทำงาน สามารถเสนอความคิดเห็นในการทำงาน Work From Home ได้ อีกทั้งกฎระเบียบไม่มีขั้นตอนซับซ้อนในการทำงาน ซึ่งข้าราชการรับรู้และเข้าใจกฎระเบียบในการทำงานช่วง Work From Home

สรุปและอภิปรายผล

ปัจจัยส่วนบุคคลของข้าราชการกรมบัญชีกลาง

1. ข้าราชการที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีคุณภาพชีวิตในการทำงานรูปแบบ Work From Home ที่แตกต่างกัน เป็นไปตามสมมติฐาน โดยข้าราชการที่จบการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี ($\bar{X} = 3.78$) มีค่าเฉลี่ยคุณภาพชีวิตในการทำงานรูปแบบ Work From Home มากที่สุด รองมา ระดับการศึกษาปริญญาตรี ($\bar{X} = 3.70$) และระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี ($\bar{X} = 3.23$) ตามลำดับ ทั้งนี้เป็นเพราะระดับการศึกษาเป็นสิ่งที่วัดความสามารถและความคิดวิเคราะห์ของบุคคล รวมถึงฐานเงินเดือนของข้าราชการที่ได้รับนั้นแตกต่างกันตามระดับการศึกษาที่มี ซึ่งการมีระดับการศึกษาที่สูงขึ้นฐานเงินเดือนยิ่งสูงขึ้นอีกทั้งทัศนคติ วิจารณ์ญาณของบุคคลยิ่งกว้างไกล มีความรอบคอบมากขึ้นในการทำงาน ซึ่งสิ่งเหล่านี้มีอิทธิพลต่อความสามารถปรับตัวในการทำงานที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างรวดเร็วอีกทั้งยังเท่าทันต่อเทคโนโลยี ส่งผลให้ บรรลุผลตามเป้าหมายตามที่หน่วยงานกำหนดไว้ ผลงานที่ได้มีประสิทธิภาพ เมื่อมีผลงานดีจึงนำมาสู่คุณภาพชีวิตในการทำงานที่ดี ดังนั้นข้าราชการที่มีระดับการศึกษาที่สูง ยังมีคุณภาพชีวิตในการทำงานรูปแบบ Work From Home ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ เดชา รัตนสา (2559) ที่พบว่า ข้าราชการทหารที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี มีคุณภาพชีวิตการทำงานต่ำกว่า ข้าราชการทหารที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรี ปริญญาโท ปริญญาเอก และข้าราชการทหารที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรี มีคุณภาพชีวิตการทำงานต่ำกว่าข้าราชการทหารที่มีระดับการศึกษาปริญญาเอก

2. ข้าราชการที่มีระดับตำแหน่งต่างกัน มีคุณภาพชีวิตในการทำงานรูปแบบ Work From Home ที่แตกต่างกัน เป็นไปตามสมมติฐาน โดยข้าราชการที่มีระดับตำแหน่งประเภททั่วไป ($\bar{X} = 3.76$) มีค่าเฉลี่ยคุณภาพชีวิตในการทำงานรูปแบบ Work From Home มากที่สุด รองมา ข้าราชการที่มีระดับตำแหน่งประเภทวิชาการ ($\bar{X} = 3.74$) ข้าราชการที่มีระดับตำแหน่งประเภทอำนวยการ ($\bar{X} = 3.48$) และข้าราชการที่มีระดับตำแหน่งประเภทบริหาร ($\bar{X} = 2.02$) ตามลำดับ ทั้งนี้เป็นเพราะข้าราชการที่มีระดับตำแหน่งประเภทอำนวยการและตำแหน่งประเภทบริหาร เป็นตำแหน่งระดับสูงในชั้นผู้บังคับบัญชาของข้าราชการ ลักษณะจึงเป็นงานบริหารบุคคล งานบางอย่างอาจไม่สะดวกในการทำงานผ่านเทคโนโลยีสื่อออนไลน์มากนัก ซึ่งวิธีการพบเจอกันเพื่อพูดคุยวางแผนในการบริหารอาจทำให้ตัดสินใจได้รวดเร็วมากกว่าการสื่อสารทำงานผ่านสื่อออนไลน์ที่อาจมีปัจจัยหลายอย่างรบกวนต่อกระบวนการทำงาน แต่ข้าราชการที่มีตำแหน่งประเภททั่วไป ตำแหน่งประเภทวิชาการ เป็นตำแหน่งระดับต้นของลำดับขั้นของงานราชการ มีลักษณะการทำงานที่รับผิดชอบงานแค่ตำแหน่งในอำนาจหน้าที่ของตนเอง จึงสามารถทำงานผ่านเทคโนโลยีสื่อออนไลน์ได้สะดวกมากกว่า ทำให้ไม่มีปัญหาในการทำงานรูปแบบ Work From Home ส่งผลให้มีคุณภาพชีวิตในการทำงานรูปแบบ Work From Home ที่ดีกว่า ซึ่งผลการวิจัยสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ชาลินี รุ่งรุจิราพร (2559) ที่พบว่า ตำแหน่งงานมีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิตการทำงาน เพราะตำแหน่งบ่งบอกถึงลักษณะการทำงานได้ส่วนหนึ่ง กล่าวคือ บุคลากรที่มีตำแหน่งงานด้านสำนักงาน ทำงานด้านเอกสารต่างๆ ขององค์กร อาจรู้สึกว่าคุณภาพชีวิตการทำงานที่ดี มีบรรยากาศการทำงานที่ดี แต่ในทางตรงข้ามหากเป็นบุคลากรที่มี

ตำแหน่งงานในระดับปฏิบัติการต้องทำงานอยู่ในบรรยากาศการทำงาน ลักษณะฝ่ายผลิตงาน อาจส่งผลให้รู้สึกว่ามีคุณภาพชีวิตการทำงานที่ไม่ดีมากนักเมื่อเทียบกับบุคลากรด้านสำนักงานที่ทำงานเอกสาร จึงทำให้ตำแหน่งงาน มีผลทำให้เกิดคุณภาพชีวิตการทำงานที่แตกต่างกัน

บรรยากาศองค์การของกรมบัญชีกลางส่วนกลาง

ภาพรวมบรรยากาศองค์การในการทำงานของกรมบัญชีกลางส่วนกลาง เอื้อต่อการทำงานในระดับสูง ($\bar{X} = 3.91$) โดยอยู่ในระดับสูงทุกด้าน สามารถพิจารณาในรายละเอียดแต่ละด้าน ได้ดังนี้

1. **ด้านมาตรฐาน** พบว่า บรรยากาศองค์การในการทำงานของกรมบัญชีกลางส่วนกลาง ด้านมาตรฐาน เอื้อต่อการทำงานในระดับสูง ($\bar{X} = 3.91$) โดยประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ กรมบัญชีกลางส่วนกลางให้ความสำคัญในการปฏิบัติตามกฎระเบียบที่กำหนดในช่วงการทำงาน Work From Home ($\bar{X} = 4.06$) อาจเป็นเพราะกรมบัญชีกลางส่วนกลางเป็นหน่วยงานราชการ ซึ่งทุกหน่วยงานราชการนั้นให้ความสำคัญในการปฏิบัติตามกฎระเบียบที่กำหนด ทำให้ข้าราชการทุกคนต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบของหน่วยงานนั้นๆ เมื่อทุกคนปฏิบัติตามกฎระเบียบ ส่งผลให้ข้าราชการมีมาตรฐานในการทำงานเดียวกันไม่ว่าจะเป็นในช่วงการทำงานปกติหรือการทำงาน Work From Home และประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ โครงสร้างบริหารของกรมบัญชีกลางส่วนกลางช่วยให้มีคล่องตัวในการปฏิบัติงานในช่วง Work From Home ($\bar{X} = 3.74$) อาจเนื่องมาจาก ข้าราชการต้องเปลี่ยนแปลงจากการทำงานที่กรมบัญชีกลางส่วนกลาง มาเป็นการทำงาน Work From Home ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ค่อนข้างมีเวลาปรับตัวน้อย ทำให้ข้าราชการยังไม่คุ้นเคยกับการทำงาน Work From Home ที่ต้องใช้เทคโนโลยีเป็นสื่อกลางในการสื่อสารทำงาน ถึงแม้จะมีโครงสร้างบริหารในการทำงานอย่างชัดเจนก็ตาม

2. **ด้านความชัดเจน** พบว่า บรรยากาศองค์การในการทำงานของกรมบัญชีกลางส่วนกลาง ด้านความชัดเจน เอื้อต่อการทำงานในระดับสูง ($\bar{X} = 4.05$) โดยประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ งานที่ข้าราชการได้รับมอบหมายในช่วงการทำงาน Work From Home ตรงตามตำแหน่ง อำนาจหน้าที่ที่กำหนดไว้ ($\bar{X} = 4.11$) อาจเป็นเพราะ ก่อนที่ข้าราชการจะบรรจุตำแหน่งเข้าทำงานนั้น จะรับทราบลำดับขั้นสายบังคับบัญชาและขอบเขตในอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบตำแหน่งของตน รวมถึงกรมบัญชีกลางนั้นให้ความสำคัญกับกฎระเบียบในการทำงาน ฉะนั้นงานที่ข้าราชการได้รับมอบหมายจึงไม่เกินขอบเขตความรับผิดชอบที่ได้กำหนดไว้ และประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ งานที่ข้าราชการปฏิบัติในช่วงการทำงาน Work From Home มีการกำหนดขั้นตอนในการทำงานไว้อย่างชัดเจน ($\bar{X} = 3.93$) อาจเนื่องมาจาก การทำงานรูปแบบ Work From Home ยังเป็นวิธีการทำงานที่ข้าราชการยังไม่คุ้นเคย ทำให้งานบางประเภทไม่มีการกำหนดขั้นตอนในการทำงานที่ชัดเจน ซึ่งผู้บังคับบัญชาอาจให้ข้าราชการพิจารณาปรับวิธีการทำงานตามความเหมาะสมกับการทำงาน เพื่อให้งานสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

3. **ด้านความรับผิดชอบ** พบว่า บรรยากาศองค์การในการทำงานของกรมบัญชีกลางส่วนกลาง ด้านความรับผิดชอบ เอื้อต่อการทำงานในระดับสูง ($\bar{X} = 3.83$) โดยประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ข้าราชการภาคภูมิใจในงานเสมอไม่ว่าจะเป็นในช่วงการทำงานปกติ หรือ Work From Home ($\bar{X} = 4.06$) อาจเป็นเพราะ ข้าราชการ

สามารถทำงานบรรลุผลสำเร็จได้ตามเป้าหมายภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ แม้จะทำงานในรูปแบบ Work From Home ซึ่งเป็นการทำงานที่ข้าราชการยังไม่คุ้นเคยก็ตาม และประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ในช่วงการทำงาน Work From Home งานที่ทำให้ไม่ครบถ้วนเวลาพักผ่อน ($\bar{X} = 3.60$) อาจเนื่องมาจาก การทำงานแบบ Work From Home ได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมชีวิตประจำวันของข้าราชการไปจากเดิม จากที่ต้องเดินทางไปทำงานตามเวลาเช้า และเลิกงานตามเวลาที่กรมกรมบัญชีกลางส่วนกลางกำหนด ทำให้มีเส้นแบ่งเวลาชัดเจนระหว่างสถานที่ทำงาน และที่บ้าน แต่การทำงาน Work From Home นั้นข้าราชการไม่ต้องเสียเวลาในการเดินทาง สถานที่ทำงานกับที่บ้าน คือสถานที่เดียวกัน ทำให้เส้นแบ่งเวลาระหว่างบ้านและงานลดลง ซึ่งอาจทำงานจนเกินเวลาทำงานปกติส่งผลให้ ชั่วโมงการทำงานสูงขึ้นหากไม่ได้รับการจัดการเวลาในการทำงานอย่างชัดเจน จึงส่งผลกระทบต่อเวลาพักผ่อนและเวลาในการอยู่กับครอบครัวของข้าราชการได้

4. ด้านการทำงานเป็นทีม พบว่า บรรยากาศองค์การในการทำงานของกรมบัญชีกลางส่วนกลาง ด้านการทำงานเป็นทีม เอื้อต่อการทำงานในระดับสูง ($\bar{X} = 3.99$) โดยประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ เพื่อนร่วมงานมักช่วยเหลือและให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ในการทำงาน Work From Home ให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้นอยู่เสมอ ($\bar{X} = 4.05$) อาจเป็นเพราะ การทำงาน Work From Home เป็นวิธีการทำงานใหม่สำหรับข้าราชการ ซึ่งข้าราชการแต่ละคนมีความสามารถและทักษะที่แตกต่างกัน ทำให้สามารถแลกเปลี่ยนความรู้ช่วยเหลือซึ่งกันและกันในงานที่ตนเองมีความถนัด และประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ในช่วงการทำงาน Work From Home กรมบัญชีกลางส่วนกลางส่งเสริมให้มีการทำงานร่วมกันเป็นทีม มีการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ในการทำงานผ่านออนไลน์ ($\bar{X} = 3.87$) อาจเนื่องมาจาก การทำงานรูปแบบ Work From Home เป็นการทำงานและติดต่อสื่อสารร่วมกันผ่านสื่อเทคโนโลยีทั้งหน่วยงาน ซึ่งแตกต่างจากการทำงานในรูปแบบเดิมที่ทำงานแบบเจอหน้าเพื่อนร่วมงานกัน การทำงานของข้าราชการจึงอยู่กับตนเองและสื่อเทคโนโลยี ฉะนั้นงานที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติส่วนมากจึงเป็นความรับผิดชอบของแต่ละบุคคล ทำให้ไม่ค่อยมีงานที่ต้องทำร่วมกันเป็นทีม

5. ด้านการให้รางวัล พบว่า บรรยากาศองค์การในการทำงานของกรมบัญชีกลางส่วนกลาง ด้านการให้รางวัล เอื้อต่อการทำงานในระดับสูง ($\bar{X} = 3.74$) โดยประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ข้าราชการได้รับการประเมินผลปฏิบัติงานในช่วงการทำงาน Work From Home โดยยึดหลักความรู้ความสามารถและผลงาน ($\bar{X} = 3.91$) อาจเป็นเพราะ การประเมินผลปฏิบัติงานของข้าราชการในกรมบัญชีกลางส่วนกลางนั้น ยึดหลักความรู้ความสามารถและผลงานของข้าราชการในการประเมินผลงานอยู่แล้ว ไม่ว่าจะเป็นการทำงานปกติหรือในช่วงการทำงาน Work From Home ก็ตาม และประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ในช่วงการทำงาน Work From Home กรมบัญชีกลางส่วนกลางมีการให้รางวัลและชื่นชมอยู่เสมอ เมื่อปฏิบัติงานได้ตามเป้าหมายที่วางไว้ ($\bar{X} = 3.46$) อาจเนื่องมาจาก การทำงานแบบ Work From Home ใช้เทคโนโลยีในการทำงานผ่านสื่อออนไลน์ทั้งหมด ซึ่งเป็นวิธีการทำงานแบบใหม่ที่ข้าราชการทุกคนยังไม่คุ้นเคยมากนัก และทุกคนในหน่วยงานต่างต้องเรียนรู้วิธีการทำงานแบบใหม่ เพื่อให้การทำงานดำเนินต่อไปได้เช่นเดียวกับการทำงานปกติที่กรมบัญชีกลางส่วนกลาง หน่วยงานจึงให้ความสำคัญ

กับกระบวนการทำงานเพื่อให้งานบรรลุเป้าหมาย ซึ่งเป็นหน้าที่ของข้าราชการที่จะต้องปฏิบัติงานอยู่แล้ว จึงไม่ได้ให้ความสำคัญกับการให้รางวัลหรือชื่นชม

6. ด้านความยืดหยุ่น พบว่า บรรยากาศองค์การในการทำงานของกรมบัญชีกลางส่วนกลาง ด้านความยืดหยุ่น เอื้อต่อการทำงานในระดับสูง ($\bar{X} = 3.91$) โดยประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ข้าราชการรับรู้และเข้าใจกฎระเบียบในช่วงการทำงาน Work From Home ของหน่วยงาน ($\bar{X} = 4.07$) อาจเป็นเพราะ ก่อนที่ข้าราชการจะบรรจุตำแหน่งเข้าทำงานนั้น จะรับทราบกฎระเบียบของการทำงานในกรมบัญชีกลางส่วนกลางตั้งแต่แรกอยู่แล้ว โดยไม่ว่าจะเป็นการทำงานในช่วงปกติหรือในช่วงการทำงาน Work From Home ยึดกฎระเบียบเดียวกัน และประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ กฎระเบียบข้อบังคับในการทำงานช่วง Work From Home ของกรมบัญชีกลางส่วนกลาง ไม่มีขั้นตอนซับซ้อนในการทำงาน ($\bar{X} = 3.82$) อาจเนื่องมาจาก หน่วยงานภาครัฐไม่เคยเจอสถานการณ์โรคระบาดที่ส่งผลกระทบต่อการทำงานภายในองค์กรมาก่อน ดังนั้นกฎระเบียบการทำงานของกรมบัญชีกลางส่วนกลางที่ตั้งไว้ จึงไม่ได้เอื้อต่อการ Work From Home ของข้าราชการ ที่การทำงานอาจขัดกับกฎระเบียบบางข้อที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งอาจทำให้มีขั้นตอนซับซ้อนต่อการทำงาน Work From Home ของข้าราชการ

คุณภาพชีวิตในช่วงการทำงาน Work From Home ของข้าราชการกรมบัญชีกลางส่วนกลาง

ภาพรวมคุณภาพชีวิตในช่วงการทำงาน Work From Home ของข้าราชการกรมบัญชีกลางส่วนกลาง อยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = 3.72$) แสดงว่าข้าราชการมีความคิดเห็นว่าคุณภาพชีวิตในช่วงการทำงาน Work From Home ของข้าราชการกรมบัญชีกลางส่วนกลาง ทั้งในด้านผลตอบแทนที่เหมาะสมและเป็นธรรม ด้านสิ่งแวดล้อมที่ถูกละเลย และปลอดภัย ด้านบูรณาการทางสังคม ด้านระเบียบข้อบังคับในการปฏิบัติงาน และด้านความภูมิใจในองค์กร อยู่ในระดับสูง ส่วนด้านการพัฒนาความสามารถของบุคคล ด้านความก้าวหน้าและความมั่นคงในงาน ด้านความสมดุลระหว่างชีวิตส่วนตัวกับการทำงาน อยู่ในระดับปานกลาง สามารถพิจารณาในรายละเอียดแต่ละด้าน ได้ดังนี้

1. ผลตอบแทนที่เหมาะสมและเป็นธรรม พบว่า คุณภาพชีวิตในช่วงการทำงาน Work From Home ของข้าราชการกรมบัญชีกลางส่วนกลาง ด้านผลตอบแทนที่เหมาะสมและเป็นธรรม อยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = 3.81$) โดยประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ค่าตอบแทนที่ข้าราชการได้รับขณะทำงานในช่วง Work From Home ไม่แตกต่างจากการทำงานปกติ ($\bar{X} = 4.09$) อาจเป็นเพราะ ข้าราชการรับรู้เงินเดือนหรือค่าตอบแทนตามระดับวุฒิการศึกษาและตำแหน่งของตนตั้งแต่ก่อนเข้าทำงานในกรมบัญชีกลางส่วนกลางแล้ว ซึ่งฐานเงินเดือนที่ได้รับขึ้นอยู่กับวุฒิการศึกษาและตำแหน่ง ดังนั้นไม่จำเป็นการทำงานในช่วง Work From Home หรือการทำงานปกติจึงได้รับเงินเดือนเท่าเดิม และประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ เมื่อทำงาน Work From Home ข้าราชการได้รับค่าตอบแทนที่เหมาะสมและเป็นธรรมเมื่อเทียบกับมาตรฐานการครองชีพในปัจจุบัน ($\bar{X} = 3.64$) อาจเนื่องมาจาก สถานการณ์ในปัจจุบันที่ค่าครองชีพสูงขึ้นกว่าเดิม แต่ฐานเงินเดือนของข้าราชการยังคงเดิม ไม่ได้เพิ่มขึ้นตามค่าครองชีพของสังคม ข้าราชการจึงรู้สึกได้รับค่าตอบแทนไม่เหมาะสมกับค่าครองชีพในปัจจุบัน

2. สิ่งแวดล้อมที่ถูกสุขลักษณะและปลอดภัย พบว่า คุณภาพชีวิตในช่วงการทำงาน Work From Home ของข้าราชการกรมบัญชีกลางส่วนกลาง ด้านสิ่งแวดล้อมที่ถูกสุขลักษณะและปลอดภัย อยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = 3.80$) โดยประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ กรมบัญชีกลางส่วนกลางมีความเคร่งครัดป้องกันเรื่องสุขอนามัยของข้าราชการในช่วงการแพร่ระบาดโควิด 19 ($\bar{X} = 3.95$) อาจเป็นเพราะ สถานการณ์การแพร่ระบาดโควิด-19 รุนแรงมากขึ้น ซึ่งส่งผลกระทบต่อสุขภาพข้าราชการ กรมบัญชีกลางส่วนกลางจึงให้ความสำคัญเรื่องสุขอนามัยในสถานที่และสภาพแวดล้อมการทำงาน และประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ สถานที่ทำงาน Work From Home ของข้าราชการมีสภาพที่เอื้ออำนวยต่อการทำงาน ($\bar{X} = 3.64$) อาจเนื่องมาจาก การทำงาน Work From Home เป็นการทำงานในสถานที่อื่นที่ไม่ใช่ในกรมบัญชีกลางส่วนกลาง ซึ่งเป็นสถานที่ทำงานประจำทุกวัน ทำให้การทำงานของข้าราชการต้องเคลื่อนย้ายเครื่องมือหรืออุปกรณ์ รวมถึงเอกสารต่างๆ ไปยังสถานที่อื่นเพื่อ Work From Home รวมถึงเครื่องมืออาจไม่เพียงพอต่อการทำงาน ข้าราชการจึงรู้สึกว่าการที่ทำงานไม่สะดวกต่อการทำงาน

3. การพัฒนาความสามารถของบุคคล พบว่า คุณภาพชีวิตในช่วงการทำงาน Work From Home ของข้าราชการกรมบัญชีกลางส่วนกลาง ด้านพัฒนาความสามารถของบุคคล อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.61$) โดยประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ข้าราชการได้รับข้อมูลกระบวนการทำงาน Work From Home ที่เพียงพอเพื่อใช้ในการทำงาน ($\bar{X} = 3.80$) อาจเป็นเพราะ ข้าราชการต่างมีความเห็นเดียวกันว่าข้อมูลการทำงานที่ได้รับนั้นเพียงพอต่อการใช้ทำงาน Work From Home ทำให้ข้าราชการสามารถทำงานได้อย่างสะดวกมากขึ้น และประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ กรมบัญชีกลางส่วนกลางมีเครื่องมือ อุปกรณ์ที่เอื้ออำนวยความสะดวกต่อการทำงาน Work From Home ให้แก่บุคลากร ($\bar{X} = 3.19$) อาจเนื่องมาจาก โควิด-19 เป็นโรคระบาดใหม่ที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อนในประเทศไทย กรมบัญชีกลางส่วนกลางจึงไม่ได้มีแผนรองรับในการทำงานท่ามกลางสถานการณ์โรคระบาดที่ต้องรักษาระยะห่างทางสังคม เพื่อความปลอดภัยและรักษาสุขภาพอนามัยของข้าราชการ ทำให้ข้าราชการรู้สึกว่าหน่วยงานไม่มีอุปกรณ์ เครื่องมือที่อำนวยความสะดวกต่อการทำงาน Work From Home ของตนเอง

4. ความก้าวหน้าและความมั่นคงในงาน พบว่า คุณภาพชีวิตในช่วงการทำงาน Work From Home ของข้าราชการกรมบัญชีกลางส่วนกลาง ด้านความก้าวหน้าและความมั่นคงในงาน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.63$) โดยประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ กรมบัญชีกลางส่วนกลาง ผลักดันให้ข้าราชการได้ใช้ความรู้ทักษะใหม่ๆ ในการทำงาน Work From Home ($\bar{X} = 3.71$) อาจเป็นเพราะ การ Work From Home ต้องทำงานผ่านสื่อเทคโนโลยีออนไลน์ ทำให้หน่วยงานผลักดัน สนับสนุนให้ข้าราชการอบรมหาความรู้ทักษะใหม่ๆ เพื่อให้เกิดการ Work From Home ที่มีประสิทธิภาพ และประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ข้าราชการได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมอบรมหลักสูตรต่างๆ เพื่อเพิ่มพูนความสามารถในการ Work From Home ($\bar{X} = 3.53$) อาจเนื่องมาจาก การทำงานของหน่วยงานราชการส่วนมากอยู่ในรูปแบบเอกสาร และมีการสื่อสารในการทำงานแบบพบเจอหน้ากัน จึงไม่ค่อยได้ใช้สื่อออนไลน์ในการทำงานมากนัก แต่เมื่อต้องเปลี่ยนมาทำงานแบบ Work From Home ซึ่งเป็นการทำงานและสื่อสารผ่านเทคโนโลยีสื่อออนไลน์ร่วมกันทั้งหน่วยงาน ซึ่งสถานการณ์โรคระบาดโควิด-19 ทำให้ปรับเปลี่ยนรูปแบบ

การทำงานค่อนข้างฉับพลัน อาจทำให้ข้าราชการบางส่วนที่ไม่ถนัดทำงานผ่านเทคโนโลยีสื่อออนไลน์มีเวลาปรับตัว และเรียนรู้ไม่มากนัก แม้ว่าหน่วยงานจะมีการจัดอบรมหลักสูตรต่างๆ เพื่อเพิ่มความรู้ในการ Work From Home แต่ด้วยระยะเวลาในการเรียนรู้นั้นน้อย จึงทำให้ข้าราชการรู้สึกว่าจะไม่ค่อยได้รับได้รับการสนับสนุน หรืออบรมต่างๆ เพื่อเพิ่มความสามารถในการ Work From Home

5. บุรณการทางสังคม พบว่า คุณภาพชีวิตในช่วงการทำงาน Work From Home ของข้าราชการกรมบัญชีกลางส่วนกลาง ด้านบุรณการทางสังคม อยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = 3.70$) โดยประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ข้าราชการได้รับความช่วยเหลือจากผู้ร่วมงานหรือผู้บังคับบัญชาการอยู่เสมอเมื่อมีปัญหาในการทำงานผ่านออนไลน์ ($\bar{X} = 3.95$) อาจเป็นเพราะ การทำงาน Work From Home เป็นวิถีการทำงานใหม่สำหรับข้าราชการ ซึ่งข้าราชการแต่ละคนมีความสามารถและทักษะที่แตกต่างกัน ทำให้สามารถแลกเปลี่ยนความรู้ช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้ในงานที่ตนเองมีความถนัด และประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ เมื่อกรมบัญชีกลางส่วนกลาง Work from home ทำให้ข้าราชการมีปัญหาการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้ร่วมงาน ($\bar{X} = 3.45$) อาจเนื่องมาจาก การ Work From Home เป็นการทำงานและสื่อสารผ่านเทคโนโลยีสื่อออนไลน์อยู่ที่บ้าน ซึ่งไม่ได้เห็นหน้าแบบพบเจอกัน การทำงานรูปแบบนี้ไปในระยะยาวอาจทำให้ข้าราชการเกิดความรู้สึกเหงา เพราะต้องทำงานอยู่กับตนเองและสื่อเทคโนโลยีเป็นหลัก ไม่ได้มีการพูดคุยกับเพื่อนร่วมงานเหมือนที่ทำงานในกรมบัญชีกลางส่วนกลาง ทำให้ข้าราชการเกิดความรู้สึกสูญเสียการมีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน รวมถึงทำให้ข้าราชการรู้สึกมีปัญหาในการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้ร่วมงาน เพราะบางสถานการณ์และงานบางประเภทที่ต้องการการตัดสินใจที่รวดเร็วและมีความสำคัญ ต้องอาศัยความเข้าใจร่วมกัน การพบเจอหน้ากันเพื่อพูดคุยแก้ปัญหาจึงเป็นทางที่ดีกว่าการพูดคุยผ่านสื่อออนไลน์ที่อาจมีปัจจัยอื่นรบกวนระหว่างการสื่อสาร เช่น สัญญาณอินเทอร์เน็ตไม่ดีทำให้ระหว่างประชุมนั้นขาดความต่อเนื่องในการทำงานหรือสื่อสาร

6. ระเบียบข้อบังคับในการปฏิบัติงาน พบว่า คุณภาพชีวิตในช่วงการทำงาน Work From Home ของข้าราชการกรมบัญชีกลางส่วนกลาง ด้านระเบียบข้อบังคับในการปฏิบัติงาน อยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = 3.68$) โดยประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ข้าราชการสามารถแสดงความคิดเห็นในการทำงานผ่านออนไลน์ต่อผู้บังคับบัญชาได้อย่างอิสระ ($\bar{X} = 3.81$) อาจเป็นเพราะ ข้าราชการทุกคนมีสิทธิในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการทำงานอยู่แล้ว ดังนั้นไม่ว่าจะทำงานแบบปกติหรือ Work From Home จึงสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ และประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ข้าราชการมีสิทธิ์ชี้แจงเหตุผลในการปฏิเสธงานที่ไม่สามารถทำงานผ่านออนไลน์ได้ ($\bar{X} = 3.55$) อาจเนื่องมาจาก ผู้บริหารหรือผู้บังคับบัญชา เป็นผู้ที่ทำหน้าที่วางแผนในการทำงาน ดังนั้นการทำงานให้บรรลุเป้าหมายเป็นหน้าที่ของข้าราชการที่ต้องปฏิบัติตามคำสั่งอยู่แล้ว จึงไม่ต้องถามความเห็นของข้าราชการ

7. ความสมดุลระหว่างชีวิตส่วนตัวกับการทำงาน พบว่า คุณภาพชีวิตในช่วงการทำงาน Work From Home ของข้าราชการกรมบัญชีกลางส่วนกลาง ด้านความสมดุลระหว่างชีวิตส่วนตัวกับการทำงานอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.65$) โดยประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ สมาชิกครอบครัวเข้าใจและยอมรับสภาพการทำงาน Work From Home ของข้าราชการ ($\bar{X} = 3.92$) อาจเป็นเพราะ สมาชิกครอบครัวของข้าราชการรับรู้ว่าคุณอาชีพต่างได้รับ

ผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดโควิด-19 ทำให้ต้องเปลี่ยนวิธีการทำงานเป็นรูปแบบ Work From Home เช่นเดียวกัน จึงเข้าใจและยอมรับสภาพการทำงาน Work From Home ของข้าราชการ และประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ เมื่อกรมบัญชีกลางส่วนกลาง Work From Home ทำให้มีจำนวนงานที่มาก จนไม่มีเวลาให้กับครอบครัว ($\bar{X} = 3.21$) อาจเนื่องมาจาก การทำงาน Work From Home ได้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมชีวิตประจำวันของข้าราชการไปจากเดิม จากที่ต้องเดินทางไปทำงานตามเวลาเช้างานและเลิกงานตามเวลาที่กรมบัญชีกลางส่วนกลางกำหนด ทำให้มีเส้นแบ่งเวลาชัดเจนระหว่างสถานที่ทำงานและที่บ้าน แต่การทำงาน Work From Home นั้นข้าราชการไม่ต้องเสียเวลาในการเดินทาง สถานที่ทำงานกับที่บ้านคือสถานที่เดียวกัน ทำให้เส้นแบ่งเวลาระหว่างบ้านและงานลดลง อาจทำงานจนเกินเวลาส่งผลให้ชั่วโมงการทำงานสูงขึ้นหากไม่ได้บริหารจัดการเวลาในการทำงานอย่างชัดเจน จึงส่งผลกระทบต่อเวลาพักผ่อนและเวลาในการอยู่กับครอบครัวของข้าราชการได้

8. ความภูมิใจในองค์กร พบว่า คุณภาพชีวิตในช่วงการทำงาน Work From Home ของข้าราชการกรมบัญชีกลางส่วนกลาง ด้านความภูมิใจในองค์กร อยู่ในระดับสูง ($\bar{X} = 4.19$) โดยประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ การปฏิบัติงานในรูปแบบ Work From Home ของหน่วยงาน เป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยลดความเสี่ยงการแพร่ระบาดโควิด 19 ในสังคม ($\bar{X} = 4.21$) อาจเป็นเพราะ กรมบัญชีกลางส่วนกลางได้มีคำสั่งให้ข้าราชการปฏิบัติงานในรูปแบบ Work From Home ตามนโยบายของรัฐบาลที่ต้องการให้ประชาชนเว้นระยะห่างทางสังคม เพื่อระวังและป้องกันสุขอนามัยของประชาชนจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ข้าราชการจึงรู้สึกว่าการ Work From Home เป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยลดความเสี่ยงการแพร่ระบาดโควิด 19 ในสังคม และประเด็นที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ข้าราชการรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยให้กระบวนการทำงาน Work From Home ในหน่วยงานของข้าราชการดำเนินงานสำเร็จได้ตามเป้าหมาย ($\bar{X} = 4.17$) อาจเนื่องมาจาก การ Work From Home ข้าราชการอาจทำงานบางประเภทได้ไม่สะดวก ทำให้ไม่สำเร็จตามเป้าหมายหรือภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้

ข้อเสนอแนะ

1. จากการพิจารณาผลการวิจัยพบว่ากรมบัญชีกลางส่วนกลาง ควรปรับปรุงบรรยากาศองค์การในช่วงการทำงาน Work From Home ของข้าราชการกรมบัญชีกลางส่วนกลาง ให้ดียิ่งขึ้นในแต่ละด้านดังนี้

1.1 ด้านความรับผิดชอบ ควรมีการกำหนดตารางเวลาการทำงาน Work From Home ให้ชัดเจนและเหมาะสมเช่นเดียวกับการทำงานในช่วงปกติที่กรมบัญชีกลางส่วนกลาง รวมถึงควรแบ่งปริมาณภาระงานให้เหมาะสมกับเวลาการทำงานแต่ละวัน เพื่อให้การทำงาน Work From Home ของข้าราชการไม่กระทบกับเวลาพักผ่อนและเวลาในการอยู่กับครอบครัวของข้าราชการได้

1.2 ด้านการให้รางวัล ควรมีการให้รางวัล หรือคำชื่นชม เมื่อข้าราชการปฏิบัติงานในช่วงการทำงาน Work From Home สำเร็จได้ตามเป้าหมายที่วางไว้หรือมากกว่าเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ เพื่อเป็นแรงกระตุ้นจูงใจในการทำงาน Work From Home ของข้าราชการ

2. จากการพิจารณาผลการวิจัยพบว่ากรมบัญชีกลางส่วนกลาง ควรปรับปรุงคุณภาพชีวิตในช่วงการทำงาน Work From Home ของข้าราชการกรมบัญชีกลางส่วนกลาง ให้ดียิ่งขึ้นในแต่ละด้านดังนี้

2.1 ด้านพัฒนาความสามารถของบุคคล ควรให้ความสำคัญกับการอำนวยความสะดวกในการ Work From Home ของข้าราชการ โดยสนับสนุนเครื่องมือ อุปกรณ์ในการทำงาน Work From Home ให้แก่ข้าราชการ เพื่อช่วยให้การทำงานของข้าราชการมีคล่องตัวมากขึ้น สามารถทำงานได้อย่างเต็มที่เหมือนกับการทำงานในช่วงปกติที่กรมบัญชีกลางส่วนกลาง

2.2 ด้านความก้าวหน้าและความมั่นคงในงาน ควรจัดหาหลักสูตรอบรมโปรแกรมที่ต้องใช้ในการทำงาน Work From Home ให้แก่ข้าราชการ เพื่อเพิ่มทักษะความสามารถการทำงานผ่านสื่อเทคโนโลยี ซึ่งจะช่วยเพิ่มความมั่นใจในการทำงาน Work From Home ของข้าราชการได้

2.3 ด้านความสมดุลระหว่างชีวิตส่วนตัวกับการทำงาน ควรมีการจัดสรรงานและปริมาณงานให้เหมาะสมในช่วงการทำงาน Work From Home เช่นเดียวกับการทำงานในช่วงปกติที่กรมบัญชีกลางส่วนกลาง โดยการกำหนดช่วงเวลาการทำงานให้ชัดเจน จะช่วยให้ข้าราชการไม่เครียดกับการทำงานมากเกินไป อีกทั้งมีเวลาในการปรับตัวกับการทำงาน Work From Home มากขึ้น รวมถึงแบ่งเวลาพักผ่อนและแบ่งเวลาครอบครัวได้มากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- BBC. (2563). ไวรัสโคโรนา : ไวรัสสายพันธุ์ใหม่นี้สร้างความเสียหายต่อร่างกายเราได้อย่างไร. Retrieved from <https://www.bbc.com/thai/51898463>
- Dtacblog. (2563). สสำรวจการทำงานบน “ความปกติใหม่” ของกลุ่มเทเลนอร์ในหลายตลาด Retrieved from <https://dtacblog.co/telenor-new-normal/>
- Huse, E. F., T.G. Cummings. (1985). *Organization Development and Change*. West Publishing: Minnesota.
- Litwin, G. H., J.A. Stringer. (1968). *Motivation and Organization Climate*. Boston: Harvard University Press.
- Steve, K. (1998). Managing Climate of TQM Organization. *Center for Quality of Management Journal*.
- The MATTER. (2563). เมื่อCOVID-19 เข้าชั้นวิกฤตจะใช้ชีวิต‘work from home’ ยังไงให้มีประสิทธิภาพ? . Retrieved from <https://thematter.co/social/how-to-work-from-home-to-stay-productive/104174>
- Yamane Taro. (1976). *Statistics: An introductory analysis*. New York: Harper and Row.
- เจาะลึกระบบสุขภาพ. (2563). องค์การอนามัยโลกประกาศ ‘โควิด-19’ เข้าสู่ภาวะ ‘ระบาดใหญ่’ ทั่วโลกแล้ว. Retrieved from <https://www.hfocus.org/content/2020/03/18661>
- เดชา รัตนสา. (2559). คุณภาพชีวิตการทำงานของข้าราชการทหารกองพันทหารราบที่ 1 กรมทหารราบที่ 11 รักษาพระองค์. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยเกษรศาสตร์,

- กระทรวงสาธารณสุขกรมควบคุมโรค. (2563). รายงานสถานการณ์โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019. Retrieved from https://ddc.moph.go.th/viralpneumonia/situation_more.php
- กองบริหารทรัพยากรบุคคล. (2562). หน้าที่ความรับผิดชอบของกรมบัญชีกลาง. Retrieved from https://www.cgd.go.th/cs/internet/internet/โครงสร้างหน่วยงาน.html?page_locale=th_TH
- ชิน ฮอนมา. (2563). ประเมินความพร้อมขององค์กร 6 ด้านในการรับมือวิกฤตการแพร่ระบาดของโควิด-19. Retrieved from <https://www.pwc.com/th/en/pwc-thailand-blogs/blog-20200424.html>
- ธาราวรรณ ชุกกลิ่น. (2558). ความสัมพันธ์ระหว่างบรรยากาศองค์กร และคุณภาพชีวิตการทำงาน : กรณีศึกษาข้าราชการเรือนจำและทัณฑสถาน เขต 2. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์,
- นิธินาถ นาเอก. (2559). ความสัมพันธ์ระหว่างบรรยากาศองค์กร คุณภาพชีวิตในการทำงานและความตั้งใจลาออกของพนักงานในบริษัทผลิตชิ้นส่วนยานยนต์นิคมอุตสาหกรรมอีสเทิร์นซีบอร์ด. (วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์,
- ยุภา อรุณสวัสดิ์. (2559). ความสัมพันธ์ระหว่างบรรยากาศองค์กรกับคุณภาพชีวิตในการทำงานของครูในโรงเรียนสหวิทยาเขตเมืองชลบุรี 3 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี. (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต), มหาวิทยาลัยบูรพา,
- สถาบันส่งเสริมความปลอดภัย อาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงาน. (2562). คุณภาพชีวิตในการทำงาน. Retrieved from <https://www.tosh.or.th/index.php/blog/item/475-quality-of-working-life>
- สำนักกรมประชาสัมพันธ์. (2563). การเบิกจ่ายไม่สะดุด ในช่วง Work From Home. Retrieved from <https://thainews.prd.go.th/th/news/detail/TCATG210107133820868>

Translated Thai References

- BBC. (2563). Coronavirus: How does this new virus damage our bodies?. Retrieved from <https://www.bbc.com/thai/51898463>
- Dtacblog. (2563). Explore work on The “new normal” of Telenor Group in many markets. Retrieved from <https://dtacblog.co/telenor-new-normal/>
- Huse, E. F., T.G. Cummings,. (1985). *Organization Development and Change*. West Publishing: Minnesota.
- Litwin, G. H., J.A. Stringer. (1968). *Motivation and Organization Climate*. Boston: Harvard University Press.
- Steve, K. (1998). Managing Climate of TQM Organization. *Center for Quality of Management Journal*
- The MATTER. (2563). when COVID-19 Entering a crisis, how to use 'work from home' to be effective?. Retrieved from <https://thematter.co/social/how-to-work-from-home-to-stay-productive/104174>
- Yamane Taro. (1976). *Statistics: An introductory analysis*. New York: Harper and Row.

- Health system insights. (2563). The World Health Organization declares COVID-19 a global 'pandemic'. Retrieved from <https://www.hfocus.org/content/2020/03/18661>
- Decha Rattanasa. (2559). Quality of work Life of 1st Infantry Battalion, 11th Infantry Regiment King's Guard. (Master of Arts), Kasertsart University,
- Ministry of Public Health, Department of Disease Control. (2563). Situation report of coronavirus disease 2019. Retrieved from https://ddc.moph.go.th/viralpneumonia/situation_more.php
- Human Resources Management Division. (2562). Duties and Responsibilities of the Comptroller General's Department. Retrieved from https://www.cgd.go.th/cs/internet/internet/โครงสร้างหน่วยงาน.html?page_locale=th_TH
- Chin Honma. (2563). Assessing the readiness of the organization in 6 aspects to cope with the COVID-19 epidemic crisis. Retrieved from <https://www.pwc.com/th/en/pwc-thailand-blogs/blog-20200424.html>
- Tharawan Chooklin. (2558). *Relationship between Organization Climate and Quality of Work life :A case study of prison and Correctional Institution Officials Region2* . (Master of Arts,), Kasertsart University,
- Nithinart Naake. (2559). *Relationship between Organization Climate, Quality of Work life and Turnover Intention of the Operation Staff in Automotive Industry in the Eastern Seaboard Industrial Estate*. (Master of Business administration), Kasertsart University,
- Yupha Arunsawat. (2559). *Relationship between Organization Climate and Quality of Work life of teacher in schools Chonburi campus3 in Chonburi primary educational service area office 1*. (Master of Education), Burapha University,
- Thailand Institute of Occupational Safety and Health. (2562). quality of life at work. Retrieved from <https://www.tosh.or.th/index.php/blog/item/475-quality-of-working-life>
- Public Relations Department. (2563). Uninterrupted disbursement during Work From Home. Retrieved from <https://thainews.prd.go.th/th/news/detail/TCATG210107133820868>

การตัดสินใจเข้าศึกษาต่อหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ของนักศึกษา

มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม-ชัยนาท

The study of Students' Decision to study Public Administration in
Chandrakasem Rajabhat University Chainat

[Received: March 3, 2022; Revised: April 11, 2022;

Accepted: April 18, 2022]

วิลาลินี ชูทอง

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม

Wilasinee Choothong

Faculty of Humanities and Social Sciences,

Chandrakasem Rajabhat University

E-Mail: wikasaa@gmail.com

CORRESPONDING AUTHOR

Wilasinee Choothong

Faculty of Humanities and Social Sciences, Chandrakasem Rajabhat University

E-Mail: wikasaa@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาปัจจัยที่นักศึกษาตัดสินใจเข้าศึกษาต่อหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม-ชัยนาท โดยผู้วิจัยใช้การวิจัยแบบผสมผสานวิธี โดยเก็บข้อมูลจากประชากรทั้งหมด รวมจำนวน 96 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม และแนวทางการสนทนากลุ่ม และทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม-ชัยนาท ได้แก่ 1.ค่าบำรุงการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม-ชัยนาทมีราคาที่ยอมรับได้และไม่สูงจนเกินไป ที่ค่าเฉลี่ย 4.92 รองลงมา คือ 2.การที่มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม-ชัยนาทมีสภาพแวดล้อมที่ดีส่งเสริมต่อบรรยากาศการเรียนการสอน ที่ค่าเฉลี่ย 4.77 และ3.การเป็นสถาบันที่ครอบครัวสนับสนุนให้เลือกศึกษาต่อ ที่ค่าเฉลี่ย 4.58 ตามลำดับ

คำสำคัญ: การตัดสินใจเข้าศึกษา; รัฐประศาสนศาสตร์; มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม-ชัยนาท

Abstract

This research is a cross-sectional study that analyzed data on factors students' decision to study in the public administration program Chantharakasem-Chainat Rajabhat University. This research study was based on Mixed method research and data collection involved using a set of questionnaires with 96 responders. The collected data was analyzed by using descriptive statistics. The research results were found as follows; The factors that affecting students' decision to study in the public administration program of Chandrakasem Rajabhat University Chainat are First, The cost of education is acceptable at an average of 4.92. Second, The fact that University has a good environment that promotes teaching atmosphere at an average of 4.77 and third, The institution that the family encourages to choose to study further at an average of 4.58, respectively.

Keywords: decision to study; Public Administration; Chandrakasem Rajabhat University Chainat

บทนำ

การศึกษาเป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งที่สามารถยกระดับศักยภาพของพลเมืองในประเทศให้เทียบเคียงกับนานาชาติอารยะประเทศได้ ภายใต้การเรียนรู้ทั้งทางปัญญาและการพัฒนาจิตใจ ผ่านกระบวนการขัดเกลาทางความคิด อีกทั้งเมื่อบุคคลได้รับการศึกษาแล้วยังสามารถนำความรู้ไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตได้ในอีกทางหนึ่ง ดังนั้นการวางรากฐานบุคคลด้วยการศึกษาจึงเป็นแนวทางที่สามารถพัฒนาการคิด การวิเคราะห์ความเป็นเหตุเป็นผล รวมถึงสามารถขัดเกลาจิตใจอันมีอิทธิพลต่อการสร้างสำนึกรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่นได้ ด้วยเหตุนี้การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์จึงมีความสำคัญต่อประเทศเป็นอย่างมาก (เอกสิทธิ์ สนามทอง, 2562:66)

มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม-ชัยนาท เป็นสถาบันการจัดการศึกษานอกสถานที่สังกัดมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม และมีวัตถุประสงค์ในการให้โอกาสทางการศึกษาแก่นักเรียนในภูมิภาคได้มีโอกาสศึกษาในสถาบันที่มีชื่อเสียง ซึ่งในปัจจุบันมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม-ชัยนาท ได้เปิดการเรียนการสอนในระดับปริญญาตรี สาขา รัฐประศาสนศาสตร์ ทั้งในภาคเวลาราชการและนอกเวลาราชการโดยมีนักศึกษาปีการศึกษา 2564 จำนวน 96 คน แบ่งเป็นนักศึกษาภาคในเวลาราชการจำนวน 47 คน ภาคนอกเวลาราชการจำนวน 49 คน ซึ่งมรณวโน้มของจำนวนนักศึกษาลดลงอย่างต่อเนื่อง แต่ยังคงเป็นมหาวิทยาลัยทางเลือกหลักให้กับนักเรียนในจังหวัดและจังหวัดใกล้เคียงที่ขาดโอกาสและทุนทรัพย์ทางการศึกษา (รายงานประจำปีมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม-ชัยนาท, 2563:8) อย่างไรก็ตาม ด้วยการขับเคลื่อนการทำงานของสถาบันการศึกษา ฝ่ายวิชาการและงานแนะแนวการศึกษา ศูนย์การศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม-ชัยนาท จึงมีความสนใจศึกษาปัจจัยที่นักศึกษาตัดสินใจเข้าศึกษาต่อหลักสูตร รัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม-ชัยนาท เพื่อเป็นแนวทางในการแนะแนว และประชาสัมพันธ์หลักสูตรให้แก่ นักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษาในพื้นที่จังหวัดชัยนาท และ จังหวัดใกล้เคียงเพื่อเป็นทางเลือกในการศึกษาในสถานศึกษาใกล้บ้านที่มีความสัมพันธ์กับสถานะการณ์ทางเศรษฐกิจของครัวเรือนในปัจจุบันต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาปัจจัยที่นักศึกษาตัดสินใจเข้าศึกษาต่อหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม-ชัยนาท

แนวคิดและทฤษฎี

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องอันนำไปสู่การพัฒนารอบคิดการวิจัยที่ประกอบด้วยแนวคิดทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องตามลำดับดังนี้

1. ทฤษฎีการตัดสินใจ

การศึกษาปัจจัยที่นักศึกษาตัดสินใจเข้าศึกษาต่อหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม-ชัยนาท มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องทำความเข้าใจในความหมายของการตัดสินใจ กระบวนการตัดสินใจ

ธรรมชาติของการตัดสินใจ และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อฯ ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยให้ความหมายของคำว่าตัดสินใจหมายถึง การใช้ความคิดในการศึกษา และวิเคราะห์ปัญหาหรือโอกาสในการประเมินหรือพิจารณาทางเลือกที่เหมาะสมที่สุดจากหลายทางเลือกเพื่อบรรลุตามเป้าหมายที่มุ่งหวังในการเข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา นอกจากนี้ในกระบวนการตัดสินใจผู้วิจัยพิจารณากระบวนการตัดสินใจภายใต้กรอบความคิดของ Oppenheim (1979:7) ที่เสนอว่าในกระบวนการของขั้นตอนการตัดสินใจในนั้นจะสามารถแบ่งออกเป็น 1.การตระหนักในปัญหาหรือสถานการณ์ที่มีตัวเลือกเกิดขึ้น 2.การพิจารณาทางเลือก 3.เลือกทางเลือกที่ดีที่สุดและเกิดปัญหาน้อยที่สุด 4.ตัดสินใจบนทางเลือกนั้น 5.การยอมรับต่อผลที่เกิดจากการตัดสินใจเลือกทางเลือก และสุดท้าย 6.การประเมินผลการตัดสินใจ ซึ่งในแต่ละกระบวนการตัดสินใจดังกล่าวผู้วิจัยได้นำมาเป็นการรอบในการศึกษาในงานวิจัยครั้งนี้ นอกจากนี้ Schiffmam & Kanuk (1994:659) ยังได้กล่าวเสริมในประเด็นกระบวนการตัดสินใจเพื่อเลือกทางเลือกรวมถึงมีตั้งแต่สองทางเลือกขึ้นไปโดยผู้ตัดสินใจจะพิจารณาตามปัจจัยภายในของตนคือความรู้สึกนึกคิด และปัจจัยการตัดสินใจภายนอกที่พิจารณาจากกิจกรรมที่เกิดขึ้นจากการประชาสัมพันธ์ทางการตลาด และเมื่อผู้ตัดสินใจพิจารณาและเห็นทางเลือกที่ดีที่สุดสำหรับตนแล้วก็จะตัดสินใจในทางเลือกนั้นเป็นสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับประเด็นที่มนัส สุวรรณ (2553:73) ได้กล่าวว่าธรรมชาติของการตัดสินใจนั้นมักขึ้นอยู่กับความแตกต่างในภูมิหลังของแต่ละคน ที่แสดงออกมาซึ่งพฤติกรรมตามการตอบสนองต่อสิ่งเร้าหรือสิ่งกระตุ้นการตัดสินใจในที่ผ่านกระบวนการประเมินและโต้ตอบบนพื้นฐานของประสบการณ์การเรียนรู้ นอกจากนี้ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจยังประกอบด้วยปัจจัยสำคัญ 4 ประการ คือ 1.ปัจจัยด้านวัฒนธรรม 2.ปัจจัยด้านสังคม 3.ปัจจัยส่วนบุคคล และ 4.ปัจจัยด้านจิตวิทยา ซึ่ง 1.ปัจจัยด้านวัฒนธรรมเป็นการพิจารณาการอยู่เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของสังคม และมีความผูกพันกับกลุ่มเพื่อเกิดการเรียนรู้เรื่องทัศนคติ ความชอบ การรับรู้ และการมีพฤติกรรมผ่านกระบวนการทางสังคม ขณะที่ 2.ปัจจัยด้านสังคมเป็นปัจจัยอันสัมพันธ์กับบุคคลอ้างอิงที่เป็นที่ยอมรับและมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกทางเลือกรวมถึงปัจจัยด้านครอบครัว อีกด้วย ในส่วนที่ 3.ปัจจัยส่วนบุคคล เป็นปัจจัยซึ่งเกิดขึ้นเฉพาะกับบุคคลนั้นจะมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจอย่างมาก เช่นในเรื่องอายุ การดำรงชีวิต ลักษณะครอบครัว รวมถึงรายได้การศึกษาและค่านิยมกลุ่ม อันเป็นปัจจัยต่อเนื่องสัมพันธ์กับ 4 ปัจจัยด้านจิตวิทยาที่อาจได้รับแรงจูงใจหรือกระตุ้นจากตนเองและหรือบุคคลอื่นร่วมด้วย

2. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ประเด็นของการศึกษาการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อฯมีนักวิชาการหลายท่านได้ศึกษาและค้นพบองค์ความรู้ที่น่าสนใจ โดย ธนกฤต ยืนยงเดชา (2554) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกเรียนระดับอุดมศึกษาของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่เลือกสถาบันจากผลลัพธ์ของการผลิตบัณฑิตที่ได้รับการยอมรับรองลงมาคือ ปัจจัยด้านราคาค่าบำรุงการศึกษา สถานที่ที่อยู่ไม่ไกลจากภูมิลำเนา นอกจากนี้ยังพบว่ากรณีสภาพแวดล้อมที่ดีเอื้อต่อการเรียนก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ดึงดูดความสนใจจากนักศึกษาใหม่ได้นอกเหนือไปจากการมีคณะจำนวนมากและโควตาสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 6 ยิ่งไปกว่านั้น ศศิวิมล แสนเมือง (2554) ยังได้ศึกษา

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตั้งใจเลือกมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีของนักเรียนที่มีผลการเรียนดีในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง พบว่า ภาพลักษณ์ของนักศึกษาปัจจุบันมีส่วนสำคัญในการพิจารณาเลือกศึกษาต่อนอกจากนี้ปัจจัยด้านหลักสูตรที่มีความสนใจและหลากหลายและความสนใจส่วนบุคคลยังเป็นต่อการตั้งใจเลือกเข้าศึกษาต่อสำหรับนักเรียนที่มีผลการเรียนดี

กรอบแนวคิด

การวิจัยครั้งนี้เป็นศึกษาปัจจัยที่นักศึกษาตัดสินใจเข้าศึกษาต่อหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม-ชัยนาท โดยมีตัวแปรด้านปัจจัยส่วนบุคคลอันประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับชั้น สาขา และกลุ่มเรียน รวมถึงตัวแปรด้านการตัดสินใจการเลือกศึกษาต่ออันประกอบด้วย 1.ความตั้งใจเข้าศึกษา 2.อัตราค่าธรรมเนียมการศึกษา 3.สภาพแวดล้อมของสถานศึกษา 4.สถานที่ตั้ง 5.ความมีชื่อเสียงและการแนะนำจากผู้รู้จัก 6.การสนับสนุนด้านการศึกษาจากครอบครัว 7.บรรยากาศการเรียนการสอน 8.การเปิดโอกาสอย่างเท่าเทียมและ 9.ความสนใจของหลักสูตรที่เปิดสอบมาเป็นกรอบในการศึกษาความสัมพันธ์กับการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม-ชัยนาท

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี ซึ่งผู้วิจัยใช้แบบสอบถามและแนวทางการสนทนากลุ่มเป็นเครื่องมือในการสำรวจข้อมูลการศึกษาปัจจัยที่นักศึกษาตัดสินใจเข้าศึกษาต่อหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม-ชัยนาท

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ นักศึกษาสาขารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม-ชัยนาท จำนวน 96 คน โดยผู้วิจัยใช้ประชากรทั้งหมดเป็นกลุ่มศึกษาของการวิจัยเพื่อให้ครอบคลุมประเด็นการศึกษาและยังผลสู่การแปรผลที่น่าเชื่อถือ

เครื่องมือการวิจัย

ผู้วิจัยใช้แบบสอบถาม และแนวทางในการสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นเครื่องมือการวิจัย ซึ่งเป็นคำถามซึ่งผู้วิจัยพัฒนาขึ้นด้วยตนเองตามกรอบที่ได้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยมีขั้นตอนของการสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ดังต่อไปนี้ 1) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้แนวทางในการกำหนดกรอบประเด็นคำถาม 2) กำหนดกรอบประเด็นเนื้อหาที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล เพื่อให้ครอบคลุมประเด็นศึกษาที่ต้องการค้นหาคำตอบ 3) นำข้อคำถามให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเพื่อแก้ไขและปรับปรุง แล้วจึงนำไปปรับปรุงแก้ไขให้เป็นประเด็นคำถามที่สมบูรณ์พร้อมเก็บข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยมีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้ 1. ประสานหัวหน้าห้อง ทั้งนักศึกษาภาคในเวลา ราชการและนอกเวลาราชการเพื่อทำการวิจัย 2. ขอความร่วมมือนักศึกษาในช่วงเวลาว่างเพื่อชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัยและรวบรวมข้อมูล 3. รวบรวมแบบสอบถาม เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของเนื้อหาที่ได้ 4. นำข้อมูลที่ได้มานำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา 5. ผลการวิเคราะห์จะถูกนำมาแปลความหมายตามวัตถุประสงค์การวิจัย และนำเสนอข้อมูลด้วยตาราง หรือรูปแบบอื่นที่สามารถเข้าใจได้โดยง่าย ในส่วนของข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสนทนากลุ่มผู้วิจัยได้จัดกลุ่มเนื้อหาตามประเด็นคำถามและประมาณผลที่ได้ด้วยการพรรณนาความเพื่อยืนยันข้อมูลที่ได้จากการสำรวจจากแบบสอบถามสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลความตามเกณฑ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นซึ่งมีลักษณะของแบบสอบถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ (บุญชม ศรีสะอาด.2553:45)

ผลการวิจัย

การศึกษาปัจจัยที่นักศึกษาตัดสินใจเข้าศึกษาต่อหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม-ชัยนาท ผู้วิจัยแยกประเด็นการนำเสนอออกเป็น 2 ประเด็นดังนี้ 1. ข้อมูลทั่วไป และ 2. ปัจจัยที่นักศึกษาตัดสินใจเข้าศึกษาต่อๆ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 54.2 เพศชายร้อยละ 45.8 ตามลำดับ โดยผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 22 -30 ปี คิดเป็นร้อยละ 89.6 รองลงมาคือช่วงอายุต่ำกว่า 20 ปี และ 30 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 5.2 ของจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมด เมื่อพิจารณาผู้ตอบแบบสอบถามรายชั้นปีพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 1 ร้อยละ 21.9 ชั้นปีที่ 2 ร้อยละ 19.8 ชั้นปีที่ 3 ร้อยละ 33.3 และชั้นปีที่ 4 ร้อยละ 25

2. การศึกษาปัจจัยที่นักศึกษาตัดสินใจเข้าศึกษาต่อหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม-ชัยนาท ผู้วิจัยจำแนกปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจโดยอาศัยค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ รายละเอียดดังตาราง 1

ตาราง 1 ปัจจัยที่นักศึกษาตัดสินใจเข้าศึกษาต่อหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏ
จันทระเกษม-ชัยนาท

N=96

ลำดับ	ปัจจัยที่นักศึกษาตัดสินใจ	\bar{X}	S.D.	ระดับ
1	มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทระเกษม-ชัยนาทเป็นสถาบันแรกที่ท่านตั้งใจเลือกสมัครเข้าศึกษาต่อ	3.41	.375	มาก
2	ค่าบำรุงการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทระเกษม-ชัยนาทมีราคาที่ยอมรับได้และไม่สูงจนเกินไป	4.92	.278	มากที่สุด
3	มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทระเกษม-ชัยนาทมีสภาพแวดล้อมที่ดี ส่งเสริมบรรยากาศการเรียนการสอน	4.77	.423	มากที่สุด
4	มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทระเกษม-ชัยนาทตั้งอยู่ไม่ไกลจากภูมิลำเนา	4.53	.664	มากที่สุด
5	คำแนะนำของผู้ที่เคยหรือกำลังศึกษาอยู่ที่มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทระเกษม	3.07	.613	ปานกลาง
6	มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทระเกษม-ชัยนาทเป็นสถาบันที่มีชื่อเสียงซึ่ง	3.58	.884	มาก
7	ครอบครัวของท่านสนับสนุนให้ท่านเลือกศึกษาต่อที่มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทระเกษม-ชัยนาท	4.58	.627	มากที่สุด
8	มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทระเกษม-ชัยนาทมีการเรียนการสอนที่เปิดโอกาสให้นักศึกษาได้แสดงออกอย่างสร้างสรรค์	4.05	.680	มาก
9	มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทระเกษม-ชัยนาทเปิดโอกาสให้ทุกคนสามารถเข้าศึกษาต่อได้อย่างเสมอภาค	4.43	.686	มากที่สุด
10	หลักสูตรที่เปิดสอนในมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทระเกษม-ชัยนาทตรงกับความต้องการการเข้าศึกษาต่อ	3.12	.652	ปานกลาง
รวม		4.04	.319	มาก

จากตาราง พบว่า ปัจจัยที่นักศึกษาตัดสินใจเข้าศึกษาต่อหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏจันทระเกษม-ชัยนาท มากที่สุดเรียงตามลำดับ 3 ลำดับแรก คือ 1.ค่าบำรุงการศึกษาของมหาวิทยาลัยราชภัฏจันทระเกษม-ชัยนาท มีราคาที่ยอมรับได้และไม่สูงจนเกินไป ที่ค่าเฉลี่ย 4.92 รองลงมา คือ 2.การที่มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทระเกษม-ชัยนาท มีสภาพแวดล้อมที่ดีส่งเสริมต่อบรรยากาศการเรียนการสอน ที่ค่าเฉลี่ย 4.77 และ 3.การเป็นสถาบันที่ครอบครัวสนับสนุนให้เลือกศึกษาต่อ ที่ค่าเฉลี่ย 4.58

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้สนทนากลุ่มกับนักศึกษาในแต่ละชั้นปีซึ่งสามารถสรุปได้ 2 ประเด็น ดังนี้

1. การศึกษาการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม-ชัยนาท ผู้ร่วมสนทนากลุ่มได้ยืนยันข้อมูลไปในทิศทางเดียวกันว่าการตัดสินใจเข้าศึกษาต่ออาชีวะส่วนใหญ่เลือกด้วยเหตุผลของสถานที่ตั้งของสถาบันการศึกษาที่ตั้งอยู่ในจังหวัดที่มีภูมิลำเนาซึ่งไม่ห่างไกลจากสถานที่อยู่อาศัย นอกจากนี้ในส่วนของค่าบำรุงการศึกษาที่สูงจนเกินไปยังเป็นสาเหตุสำคัญที่ส่งผลให้นักศึกษาเลือกเข้าศึกษาต่ออาชีวะ ทั้งนี้เนื่องด้วยการประหยัดค่าใช้จ่ายของทางครอบครัวได้ในอีกทางหนึ่ง

2. การศึกษาปัจจัยสนับสนุนของสถาบันการศึกษาที่เอื้อต่อการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ ของนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม-ชัยนาท จากการสนทนากลุ่มส่วนใหญ่เลือกเรียนสถาบันแห่งนี้เพราะความมีชื่อเสียงที่มีมาอย่างยาวนาน ยิ่งไปกว่านั้นในสภาพแวดล้อมที่มหาวิทยาลัยได้จัดไว้เพื่อเอื้อต่อการเรียนการสอน และการศึกษาเรียนรู้ รวมถึงการพักผ่อนระหว่างพักเรียนนั้นยังเป็นเหตุผลสำคัญที่นักศึกษาเลือกศึกษาต่ออาชีวะในสถาบันแห่งนี้ ด้วยประการสำคัญดังกล่าวมาข้างต้นจึงส่งผลให้นักศึกษาในพื้นที่จังหวัดชัยนาทสนใจเข้าศึกษาต่อในหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม-ชัยนาท

สรุปและอภิปรายผล

จากผลการวิจัยข้างต้นแสดงให้เห็นถึงการตัดสินใจเข้าศึกษาต่อหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม-ชัยนาท ในประเด็นสำคัญ คือ 1.มหาวิทยาลัยตั้งอยู่ในจังหวัดและไม่ห่างไกลจากบ้าน 2.ค่าบำรุงการศึกษาไม่สูงจนเกินไปและอยู่ในระดับที่สามารถชำระได้ 3.ต้องการประหยัดค่าใช้จ่ายในการเรียน ซึ่งสอดคล้องกับปัจจัยปัจจัยด้านสังคมที่สัมพันธ์กับบุคคลอ้างอิงที่เป็นที่ยอมรับและมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกทางเลือก รวมถึงปัจจัยด้านครอบครัว ตามที่มันัส สุวรรณ (2553:73) ได้กล่าวไว้ รวมถึงปัจจัยเรื่องอายุ การดำรงชีวิต ลักษณะครอบครัว รวมถึงรายได้การศึกษาและค่านิยมกลุ่มเหล่านี้มีความเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจอย่างมาก นอกจากนี้ในประเด็นการตัดสินใจเข้าศึกษาจากชื่อเสียงของมหาวิทยาลัย และครอบครัวสนับสนุนให้เรียนในมหาวิทยาลัยใกล้บ้าน ยังสอดคล้องกับ ธนฤต ยืนยงเดชา (2554) ที่ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกศึกษาต่อระดับอุดมศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่เป็นอันดับหนึ่งของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ และ เมธาวี สุขปาน (2556) ซึ่งศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อในหลักสูตรระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง กรณีศึกษาวิทยาลัยพาณิชยการธนบุรี อีกด้วย อย่างไรก็ตามการตัดสินใจศึกษาต่อในสถาบันการศึกษาดำเนินการด้วยความสนใจในหลักสูตรที่เปิดสอน ได้สอดคล้องกับการศึกษาของ ศศิวิมล แสนเมือง (2554) ซึ่งศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการตั้งใจเลือกศึกษาต่อในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี ในอีกทางหนึ่งด้วย ในส่วนของค่าใช้จ่าจ่ายตลอดการศึกษาเป็นสิ่งที่สนใจในการเลือกตัดสินใจศึกษาต่อ สอดคล้องกับการศึกษาของเกษราภรณ์ คลังแสง (2561) ที่พบว่าค่าใช้จ่าจ่ายในการศึกษามีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อในหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย : การแนะแนวการศึกษาต่อควรยกประเด็นด้านความมีชื่อเสียงของสถาบันการศึกษา หลักสูตรและการประกอบอาชีพหลังสำเร็จการศึกษา รวมถึงค่าใช้จ่ายตลอดการศึกษา เป็นสาเหตุหลักต้นสำคัญในการแนะแนวการศึกษาต่อ

2. ข้อเสนอแนะต่อองค์กร : มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม-ชัยนาท ควรชี้แจงความมีชื่อเสียงของมหาวิทยาลัยไว้รวมถึงการการสร้างความภาคีเครือข่ายกับโรงเรียนมัธยมในจังหวัดและจังหวัดใกล้เคียง เพื่อส่งผลไปสู่การเพิ่มจำนวนนักศึกษาได้ในอีกทางหนึ่ง

3. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป : การศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยพบว่ายังมีประเด็นน่าสนใจ ดังนี้ 1. ความสำเร็จของการศึกษาภายหลังการประชาสัมพันธ์ด้วยการทำกิจกรรมร่วมกับภาคีเครือข่ายในจังหวัด 2. การศึกษาแนวทางการสร้างความร่วมมือทางการแนะแนวการศึกษาต่อกับงานแนะแนวของแต่ละโรงเรียน

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

เกษราภรณ์ คลังแสง.(2561).ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกเข้าศึกษาของนิสิตชั้นปีที่ 1 ต่อหลักสูตรรัฐศาสตรบัณฑิต วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.วารสารการเมืองการปกครอง.; 8(1)เดือนมกราคม – เมษายน 2561,1-21

ธนภฤต ยืนยงเดชา. (2554). ปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกศึกษาต่อระดับอุดมศึกษา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นอันดับหนึ่งของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่. รายงานรายวิชาวิจัย ปัญหาเศรษฐกิจในปัจจุบัน. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

บุญชม ศรีสะอาด.(2553).การวิจัยเบื้องต้น.พิมพ์ครั้งที่ 8.กรุงเทพฯ.สุวีรียาสาส์น.

มนัส สุวรรณ.(2553).ธรรมชาติของการตัดสินใจ.(ออนไลน์).สืบค้นเมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2563 จาก <https://www.rmuti.ac.th>.

มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม-ชัยนาท.(2563).รายงานประจำปี 2563. สืบค้นเมื่อวันที่ 22 กุมภาพันธ์ 2563 จาก [https://chainat.chandra.ac.th/index.php/...](https://chainat.chandra.ac.th/index.php/)

เมธาวี สุขปาน.(2556).ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกศึกษาต่อในหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส) ของนักเรียน กรณีศึกษาวิทยาลัยพาณิชยการธนบุรี.วิทยานิพนธ์ปริญญาเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ธุรกิจ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

ศศิวิมล แสนเมือง.(2554).ปัจจัยที่ส่งผลต่อการตั้งใจเลือกมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีของนักเรียนที่มีผลการเรียนดี ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง.(ออนไลน์).สืบค้นเมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2563 จาก <https://www.rmuti.ac.th>.

เอกสิทธิ์ สนามทอง.(2562).การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์:แนวทางพัฒนาสู่ความสำเร็จขององค์กร.วารสารเกษมบัณฑิต.,20(1),64-77.

ภาษาอังกฤษ

Oppenheim. (1979) . **Factors influencing decision making**. Retrived March 31,2019.
From:<http://www.human.cmu.ac.th>.

Schiffman&Kanuk. (1994) . **The decision- making process is**. Retrived March 1,2019.
From:<http://www.novabizz.com>.

Translated Thai References

Boonchom Srisaard.(2010). **Basic research methodology**. 8th ed.Bangkok;Suweeriyasan.

Chandrakasem Rajabhat University Chainat.(2020). **Annual report 2020**. Retrieved February 22, 2020,
from <https://chainat.chandra.ac.th/index.php/...>

Ekkasit Sanamthong.(2019).**Human resource development: Approaches to organization success**.
Kasem Bundit Journal.,20(1),64-77.

Katesaraporn Klungsaeng.(2018). **Factors Influencing Freshmen to enroll for the Political Science Program, College of Politics and Governance, Mahasarakham University**. Journal of Politics and Governance.; 8(1)January – April 2018,1-21

Manat Suwan. (2553) . **Nature of decision**. (online) . Retrieved March 1, 22020, from <https://www.rmuti.ac.th>.

Mathawee Sukpan.(2013).**Factors affecting the decision to study for high vocational certificate : A case study of Thonburi Commercial Collage**. Master's Thesis in Economics Business;Dhurakit Pundit University.

Oppenheim. (1979) . **Factors influencing decision making**. Retrived March 31,2019.
From:<http://www.human.cmu.ac.th>.

Sasiwimon Saenmueang.(2011).**Factors affecting intention to choose Suranaree University of Technology of the student with high academic performance in lower-northeastern Regions** .(online) . Retrieved March 1, 22020, from <https://www.rmuti.ac.th>.

Schiffman&Kanuk. (1994) . **The decision- making process is.** Retrived March 1,2019.

From:<http://www.novabizz.com>.

Thanakrit Yuenyongdecha. (2011). **Factors that influence the choice to study in higher education institutions of private high school students in Muang District, Chiang Mai Province.**

Current Economic Problem Research Course Report. Chiang Mai University.

ทุนท้องถิ่นกับการพัฒนาทรัพยากรประมงพื้นบ้านชุมชนริมเขื่อนลำปาว
จังหวัดกาฬสินธุ์

Local Capital and The Development of Local Fisheries Resources :
a Case study of Lampao Dam Community, Kalasin Province

[Received: February 22, 2022; Revised: April 18, 2022;

Accepted: April 22, 2022]

ทวิชชัย เคหะบาล

สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์

มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ประเทศไทย

Tawatchai Kahaban

Political Science, Faculty of Liberal

Arts, Kalasin University, Thailand

E-mail: Tawatchai.ka@ksu.ac.th

นิตยา เคหะบาล

สาขาวิชานวัตกรรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

ประเทศไทย

Nittaya Kahaban

Innovation for Local Development,

Faculty of Liberal Arts, Kalasin University,

Thailand

CORRESPONDING AUTHOR

Tawatchai Kahaban

Political Science, Faculty of Liberal Arts

Kalasin University No. 13 moo14, Songpluey Subdistrict, Namon District, Kalasin Province,
46230, Thailand.

E-mail: Tawatchai.ka@ksu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทุนท้องถิ่นที่เกี่ยวกับทรัพยากรประมงพื้นบ้าน และ พัฒนาแนวทางการเสริมสร้างทุนท้องถิ่นที่เกี่ยวกับทรัพยากรประมงพื้นบ้าน ชุมชนริมเขื่อนลำปาวจังหวัดกาฬสินธุ์ ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม มีประชากรในการวิจัย คือ ตัวแทนครัวเรือน 139 ครัวเรือน และกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย คือ นักวิจัยชุมชน ตัวแทนจากภาคประชาสังคม และ ตัวแทนจากภาครัฐ รวมทั้งสิ้น 33 คน โดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง พื้นที่ดำเนินการวิจัย คือ ชุมชนริมเขื่อนลำปาว ตำบลหนองสรวง อำเภอหนองกุงศรี จังหวัดกาฬสินธุ์ มีการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามและแบบบันทึกข้อมูลภาคสนาม มีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณโดยใช้สถิติพรรณนา และทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์โดยการสร้างข้อสรุปผลการวิจัย พบว่า ทุนท้องถิ่นที่เกี่ยวกับทรัพยากรประมงพื้นบ้านของชุมชนริมเขื่อนลำปาวจังหวัดกาฬสินธุ์ มี 5 ด้าน ได้แก่ 1) ทุนมนุษย์ คือ อายุ อาชีพ และ ประสบการณ์ 2) ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ คือ สัตว์น้ำ น้ำ ดิน และป่าไม้ 3) ทุนทางกายภาพ คือ การถือครองที่ดิน เครื่องมือทำประมง และ ภูมิประเทศ 4) ทุนทางการเงิน คือ อาชีพและรายได้ การออม การใช้จ่าย และ แหล่งเงินทุน 5) ทุนทางสังคมและวัฒนธรรม คือ ภูมิปัญญาพื้นบ้าน การเคารพกฎหมายและกติกาสังคม ประเพณีและความเชื่อ ผู้นำและกลุ่มองค์กรในชุมชน และความสัมพันธ์กับเครือข่ายภายนอก และพัฒนาแนวทางการเสริมสร้างทุนท้องถิ่นที่เกี่ยวกับทรัพยากรประมงพื้นบ้าน ชุมชนริมเขื่อนลำปาวจังหวัดกาฬสินธุ์ ได้แก่ 1) เพิ่มความรู้ด้านการพัฒนามาตรฐานและการตลาดผลิตภัณฑ์จากสัตว์น้ำให้แก่กลุ่มอาชีพในชุมชน 2) การจัดการของเสียในครัวเรือนและอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรประมงพื้นบ้าน 3) อนุรักษ์ฟื้นฟูเครื่องมือประมงพื้นบ้าน 4) จัดตั้งสถาบันการเงินชุมชน และ 5) จัดตั้งและพัฒนาเครือข่ายคณะกรรมการประมงพื้นบ้าน

คำสำคัญ: ทุนท้องถิ่น; ทรัพยากรประมงพื้นบ้าน; ทุนทางการเงิน; ทุนทางสังคมและวัฒนธรรม; ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ

Abstract

This Article have objective to study local capital related to local fisheries resources and Develop approaches to strengthen local funding related to indigenous fisheries resources a Case study of Lampao Dam Community, Kalasin Province. There are research methodology with participatory action research. The research population was representatives of 139 households, and the research targets were community researchers, civil society representatives, and government representatives, totaling 33 people, using a purposive sampling method. Data were collected by questionnaires and field data forms. The research area is lampao damside community, Nhongsuang Sub District, Nong Kung Si District, Kalasin Province. Quantitative data were analyzed using descriptive statistics and qualitatively analyze the data with Analysis Introduction. The study result found that there are 5 sides of local capital related to the local fishing resources of lampao dam communities in Kalasin province: 1) human capital is age, occupation and experience 2) natural resource capital is aquatic life, water, soil, and forest 3) physical capital is land holding, fishing gear, and landscape 4) financial capital is occupation and income, savings, expenditure, and funding sources; 5) social and cultural capital: indigenous wisdom, respect for community laws and rules, traditions and beliefs, community leaders and groups, and relationships with external networks. and develop guidelines for strengthening local capital related to indigenous fisheries resources Community along the Lam Pao Dam, Kalasin Province, namely 1) increasing knowledge on standard development and marketing of aquatic products for professional groups in the community, 2) household waste management and conservation of local fishery resources, 3) conservation and restoration of local fishing equipment, 4) establishing a community financial institution, and 5) establishing and developing a network of local fisheries committees.

Keywords: Local Capital; Local Fisheries Resources; Financial Capital; Social and Cultural Capital; Natural Resource Capital

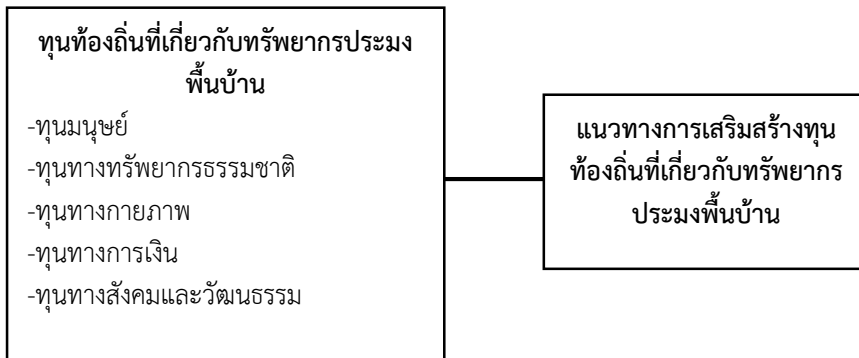
บทนำ

ประเทศไทย มีแหล่งน้ำจืดธรรมชาติที่เป็นลุ่มน้ำสำคัญ รวมพื้นที่ประมาณ 511,361 ตารางกิโลเมตร ทั้งแหล่งน้ำสาธารณะต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ และที่หน่วยงานราชการสร้างขึ้นเพื่อให้ประชาชนได้ใช้ประโยชน์ในด้านการเกษตรหรือประมง การทำการประมงน้ำจืดส่วนใหญ่เป็นการทำเพื่อยังชีพ ผู้ที่ทำการประมงเชิงพาณิชย์เป็นอาชีพหลักมีเพียงส่วนน้อย และเมื่อประเทศได้พัฒนามากขึ้นทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมส่งผลกระทบต่อทรัพยากรดังกล่าวถูกนำมาใช้ประโยชน์มากขึ้นตามไปด้วย และในทางกลับกันสภาพสิ่งแวดล้อมโดยรวมของประเทศมีแนวโน้มเสื่อมโทรมลง เกิดภัยแล้งบ่อย ปัญหาฝนทิ้งช่วงทำให้มีปริมาณน้ำฝนน้อย (กองนโยบายและแผนพัฒนาการประมง, มปป.) จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นจังหวัดหนึ่งที่มีศักยภาพด้านการทำประมงน้ำจืด ที่สัดส่วนรายได้มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นทุกปี ตั้งแต่ปี พ.ศ.2558-2562 มีการจับสัตว์น้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติโดยเฉลี่ย 16,709.57 ตัน คิดเป็นมูลค่า 912,613,170 บาท โดยมีสถิติการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี ในขณะที่ปริมาณการจับสัตว์น้ำเฉลี่ยจากแหล่งน้ำธรรมชาติกลับมีแนวโน้มลดลง (กรมประมง, 2562) แหล่งจับสัตว์น้ำธรรมชาติและเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่สำคัญ ของจังหวัดกาฬสินธุ์ คือ เขื่อนลำปาว เป็นเขื่อนดินยาว 7,800 เมตร สูง 33 เมตร ครอบคลุมพื้นที่ 7 อำเภอในจังหวัดกาฬสินธุ์และ 2 อำเภอในจังหวัดอุดรธานี รวมพื้นที่บริเวณอ่างเก็บน้ำทั้งสิ้น 180,000 ไร่ ใช้ประโยชน์เพื่อการชลประทานและช่วยบรรเทาอุทกภัยให้แก่พื้นที่เพาะปลูกท้ายเขื่อน พื้นที่รอบ ๆ อ่างเก็บน้ำพบประชากรทำประมงในอ่างเก็บน้ำจำนวน 104 หมู่บ้าน ในเขต 22 ตำบล 9 อำเภอ 2 จังหวัด มีชาวประมงกระจายไปทั่วจำนวนมากกว่า 2,300 ครอบครัว และข้อมูลของสำนักงานประมงจังหวัด ยังชี้ว่าในช่วงปี พ.ศ.2553-2554 มีชาวประมงที่ส่วนใหญ่ทำประมงพื้นบ้านเป็นอาชีพรองจำนวน 3,655 คน (ศูนย์ป้องกันและปราบปรามการประมงน้ำจืดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน, 2546) อาชีพประมงพื้นบ้านในจังหวัดกาฬสินธุ์ ถือเป็นเศรษฐกิจฐานรากหลักของชุมชนริมเขื่อนลำปาวที่มีความสำคัญมากซึ่งสืบเนื่องมาจากเขื่อนลำปาว มีความอุดมสมบูรณ์มากที่สุดแห่งหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ของประเทศไทย เป็นแหล่งจับสัตว์น้ำและนำมาแปรรูปเป็นอาหารที่เลี้ยงผู้คนที่ทั้งในและต่างจังหวัดอย่างต่อเนื่องยาวนาน (กิริวิชัย เพชรจุล และ กาญจนา กุลวิทิต, 2560) แต่เมื่อมองไปถึงกลุ่มคนที่ประกอบอาชีพประมงพื้นบ้านกลับพบว่า ยังประสบปัญหาทางเศรษฐกิจ ซึ่งปรากฏการณ์ของปัญหาก็มีที่มาจากหลายปัจจัยทั้งกรณีของทรัพยากรธรรมชาติเริ่มลดน้อยลง ภาวะภัยพิบัติที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งและรุนแรงมากขึ้นและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (รั้วชัย เคหะบาล, 2560) ชุมชนริมเขื่อนลำปาวทั้ง 2 แห่ง เป็นชุมชนที่ก่อตั้งขึ้นก่อนและระหว่างการสร้างเขื่อนลำปาว ประชากรในพื้นที่มีอาชีพและรายได้หลักจากการทำอาชีพประมงพื้นบ้านและเกี่ยวเนื่องกับประมงพื้นบ้าน เช่น แปรรูปผลิตภัณฑ์จากสัตว์น้ำ ทั้งยังเป็นพื้นที่ที่มีความเข้มแข็งของกลุ่มองค์กรในชุมชน รวมถึงมีความสัมพันธ์ที่ดีกับหน่วยงานภายนอกที่เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา เช่น มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ สภาองค์กรชุมชน สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน สำนักงานพัฒนาชนอำเภอ เทศบาลตำบล และ หน่วยป้องกันและปราบปรามประมงน้ำจืดเขื่อนลำปาวกาฬสินธุ์ จนชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้น ทั้งด้าน ประชากร กายภาพ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านเศรษฐกิจ และ ด้านสังคมวัฒนธรรม จึงเป็นพื้นที่ที่มีทุนท้องถิ่นชุมชนอยู่จำนวนมาก และมีความเสี่ยงที่กำลังเกิดขึ้นและอาจเกิดขึ้นในอนาคต โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม จึงจำเป็นต้องศึกษาวิเคราะห์ทุนท้องถิ่นเกี่ยวกับทรัพยากรประมงพื้นบ้าน และเสนอแนวทางในการเสริมสร้างทุนท้องถิ่นบนวิถีประมงพื้นบ้านให้สามารถรับมือต่อภาวะการณ์ทางสังคมและสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้ และเป็นกรณีศึกษานำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาพื้นที่อื่นๆต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาทุนท้องถิ่นที่เกี่ยวกับทรัพยากรประมงพื้นบ้านชุมชนริมเขื่อนลำปาวจังหวัดกาฬสินธุ์
2. เพื่อพัฒนาแนวทางการเสริมสร้างทุนท้องถิ่นที่เกี่ยวกับทรัพยากรประมงพื้นบ้านชุมชนริมเขื่อนลำปาวจังหวัดกาฬสินธุ์

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 : กรอบแนวคิดในการวิจัยพัฒนามาจากกรอบแนวคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืน
ที่มา : DFID (1999)

แนวคิดและทฤษฎี

ในการวิจัยในครั้งนี้มีแนวคิดหลักในการวิจัย คือ แนวคิดวิถียังชีพ (Livelihood) ซึ่งมีการพัฒนามาตั้งแต่งก่อนทศวรรษที่ 1980 ในช่วงนั้นจะมีคำว่า “ทรัพยากร” ซึ่งเป็นปัจจัยทางการผลิตหรือเป็นสิ่งที่ช่วยในการผลิตและการบริโภค นอกจากนั้น ยังมองว่าปัญหาของการพัฒนาที่เกิดขึ้นนั้นมาจากปัญหาการผลิตที่ขาดประสิทธิภาพ ไม่สามารถใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ส่งผลให้กระบวนการผลิตไม่สมบูรณ์ โดยเรื่องทรัพยากรเป็นแนวคิดที่อยู่ภายใต้แนวคิดวิถียังชีพ พื้นฐานแนวคิดนี้มองการขับเคลื่อนที่ไม่ได้ให้ความสำคัญความยากจนเชิงรายได้หรือความขาดแคลนในวัตถุหรือทรัพย์สิน หากแต่ต้องมองประเด็นความสามารถและโอกาสในการครอบครอง ของทรัพยากรที่มีอยู่ได้อย่างไร ช่วงต่อมาในปี 1990 ซึ่งเป็นจุดต่อเนื่องในวงการวิชาการด้านสังคมศาสตร์การพัฒนา เริ่มมีพัฒนาการหลายกระแสทั้งทางด้านสำนักคิดเศรษฐศาสตร์การเมืองสายมาร์กได้ฉีกตัวออกจากแนวทางเชิงโครงสร้างสายนีโอมาร์ก ได้ทำการวิเคราะห์การพัฒนาที่เกิดขึ้นโดยเน้นการกระทำการปรับตัวของครัวเรือนชาวนา เข้ามาใช้ศึกษาความซับซ้อนจากผลของการพัฒนาและได้วิเคราะห์การอยู่รอดของชาวนาที่ใช้ทรัพยากรในวิถีการดำรงชีพ และวิเคราะห์ร่วมนไปถึงระดับสถาบันที่มีความเกี่ยวข้องด้วย (บัวพันธ์พรหมพักพิง, 2549; ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี, 2554) แนวคิดวิถียังชีพในการวิจัยครั้งนี้ ถูกนำมาอธิบายภายใต้แนวคิดพื้นฐานของ “สินทรัพย์ทุน” ได้รับการพัฒนามาจากฐานคิดเรื่องการลดความยากจนทั่วโลก ซึ่งได้มี

ประเด็นถกเถียงเกี่ยวกับเกณฑ์ชี้วัดความยากจน การนิยามความหมายของความยากจนที่หลากหลาย ความไม่เท่าเทียม การเติบโตทางเศรษฐกิจ และการลดปัญหาความยากจน ได้มีการกำหนดความยากจนใหม่ (Caroline Moser, 2007 ; อ้างถึงใน ภัทรพร ศรีพรหม, 2552) แนวคิดวิถียังชีพ (Livelihood) DFID (1997, อ้างถึงใน สำราญ สระโณ, 2545) ได้กล่าวถึงการดำรงชีพ (Livelihoods) ว่าหมายถึงความครอบคลุมถึง งาน กิจกรรม (Activities) ความสามารถ (Capabilities) ทรัพย์สิน (Assets) ทั้งเป็นวัตถุและส่วนประกอบในสังคม ซึ่งมนุษย์ดำเนินการและปรับใช้เพื่อการมีชีวิตอยู่โดยที่มนุษย์ต้องอาศัยความสามารถ ทรัพย์สิน (เครื่องมือใช้สอยที่จำเป็น ทรัพยากร สิทธิและการเข้าถึง) และกิจกรรมที่ต้องการสำหรับนำไปแปรเปลี่ยนให้ได้มาซึ่งสิ่งที่จำเป็น หรืออยากได้เพื่อให้สามารถใช้ชีวิตอยู่ตามปกติและมั่นคงอันเป็นสภาพที่สามารถรับมือกับปัญหาได้ดี สามารถลดความตึงเครียดและผลกระทบที่เกิดขึ้นได้ อีกทั้งการดำรงไว้หรือปรับปรุงความสามารถและทรัพย์สินและการจัดหาโอกาสในการดำรงชีพอย่างยั่งยืนสำหรับรุ่นถัดไปพร้อมด้วย (Robert and Gordon, 1992 ; อ้างถึงใน ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี, 2554 และ DFID, 1999) ต่อมาองค์การพัฒนาระหว่างประเทศได้นำแนวคิดการดำรงชีพไปพัฒนาเป็นกรอบแนวคิดเชิงนโยบายที่เรียกว่า “กรอบแนวคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืน” (Sustainable Livelihoods Framework; SLF) โดยมี UK Department for International Development (DFID) เป็นองค์กรหลักในการพัฒนา SLF นอกจากนี้ยังมีองค์กรอื่น ๆ ที่ได้นำเอา SLF เข้าไปใส่ไว้ในนโยบายขององค์กรด้วย เช่น World Bank, Oxfam International เป็นต้น (Kaag et al., 2004) ใน SLF ให้ความสำคัญกับคนเป็นอันดับแรก มุ่งไปที่ความสามารถในการใช้ทุนหรือทรัพยากรให้เปลี่ยนเป็นผลลัพธ์เชิงบวก (outcomes) โดยจำแนกทรัพยากรหรือทุนที่จำเป็นต่อการสร้างสภาวะการดำรงชีพออกเป็น 5 ประเภทคือ ทุนมนุษย์ ทุนกายภาพ ทุนทางสังคมและวัฒนธรรม ทุนทางการเงิน และทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ (DFID, อ้างแล้ว) ในการศึกษาทุนต้องถ่วงกับการพัฒนาทรัพยากรประมงพื้นบ้าน ชุมชนริมเขื่อนลำปาวจังหวัดกาฬสินธุ์ ใช้กรอบคิด SLF เป็นกรอบคิดหลักในการศึกษา

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหาในการศึกษาทุนต้องถ่วงที่เกี่ยวกับทรัพยากรประมงพื้นบ้าน ชุมชนริมเขื่อนลำปาวจังหวัดกาฬสินธุ์ ประกอบด้วย 5 ทุน ได้แก่ 1) ทุนมนุษย์ 2) ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ 3) ทุนทางการเงิน 4) ทุนทางกายภาพ และ 5) ทุนทางสังคมและวัฒนธรรม และ แนวทางการเสริมสร้างทุนต้องถ่วงที่เกี่ยวกับทรัพยากรประมงพื้นบ้าน ชุมชนริมเขื่อนลำปาวจังหวัดกาฬสินธุ์ ประกอบด้วยแนวทางการพัฒนาทุนใน 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านมนุษย์ 2) ด้านทรัพยากรธรรมชาติ 3) ด้านการเงิน 4) ด้านกายภาพ และ 5) และด้านสังคม มีระยะเวลาในการทำวิจัย ระหว่างวันที่ 15 พฤษภาคม 2562 ถึง 14 พฤษภาคม 2563

ระเบียบวิธีวิจัย

กลุ่มประชากรและกลุ่มเป้าหมายในการวิจัย

1. กลุ่มประชากร ที่ใช้ในศึกษาศึกษาทุนต้องถ่วงที่เกี่ยวกับทรัพยากรประมงพื้นบ้าน ชุมชนริมเขื่อนลำปาวจังหวัดกาฬสินธุ์ 2 หมู่บ้าน คือบ้านทับปลา และ บ้านคำแคน ตัวแทนครัวเรือนทั้งหมด 139 ครัวเรือน มีการคัดเลือกกลุ่มประชากรแบบจำเพาะเจาะจง (purposive sampling) โดยเป็นหมู่บ้านที่มีการทำอาชีพประมง

พื้นบ้าน บริเวณเขื่อนลำปาว และ มีความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกในการพัฒนาด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

2. กลุ่มเป้าหมาย ที่ใช้ในการวิจัยที่ศึกษาแนวทางการเสริมสร้างทุนท้องถิ่นที่เกี่ยวกับทรัพยากรประมงพื้นบ้าน ชุมชนริมเขื่อนลำปาวจังหวัดกาฬสินธุ์ มีการคัดเลือกกลุ่มเป้าหมายแบบจำเพาะเจาะจง (purposive sampling) ประกอบด้วย นักวิจัยชุมชน จากทั้ง 2 หมู่บ้าน จำนวน 24 คน ภาคประชาสังคม ได้แก่ สภาองค์กรชุมชนตำบลหนองสรวง 2 คน เครือข่ายสมัชชาสุขภาพจังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 2 คน ภาครัฐ ได้แก่ เทศบาลตำบลหนองสรวง 2 คน หน่วยป้องกันและปราบปรามประมงน้ำจืดเขื่อนลำปาวกาฬสินธุ์ 2 คน และ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอหนองกุงศรี 1 คน รวมทั้งสิ้น 33 คน

กระบวนการวิจัย การดำเนินการวิจัยเริ่มตั้งแต่วันที่ 15 พฤษภาคม 2562 ถึง 14 พฤษภาคม 2563 โดยนำหลักการของ วิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) มาใช้ประยุกต์ใช้ในการออกแบบการวิจัย แบ่งเป็น 3 ระยะ ได้แก่ 1. ระยะเตรียมการวิจัย ได้แก่ การคัดเลือกชุมชนเป้าหมาย ค้นหาประเด็นการวิจัย และ สร้างความสัมพันธ์กับผู้นำในพื้นที่ 2. ระยะดำเนินการวิจัย ได้แก่ การทำความเข้าใจกระบวนการวิจัยกับผู้นำ การคัดเลือกนักวิจัยชุมชน การวางแผนกระบวนการวิจัย การออกแบบวิธีการและเครื่องมือในการเก็บข้อมูล การอบรมเก็บข้อมูลให้แก่ นักวิจัยชุมชนและทีมอาสาสมัครในชุมชน การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การคืนข้อมูลแก่ชุมชน การจัดทำข้อเสนอแนวทางการพัฒนา และ 3. ระยะสรุปผลการวิจัย ได้แก่ การสรุปบทเรียน การเขียนรายงานและการเผยแพร่งานวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. แบบสอบถามตัวแทนครัวเรือน พัฒนามาจากกรอบแนวคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืนและการมีส่วนร่วมของนักวิจัยชุมชน ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คือ สภาองค์กรชุมชนตำบลหนองสรวง เครือข่ายสมัชชาสุขภาพจังหวัดกาฬสินธุ์ เทศบาลตำบลหนองสรวง หน่วยป้องกันและปราบปรามประมงน้ำจืดเขื่อนลำปาวกาฬสินธุ์ และ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอหนองกุงศรี แบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 ข้อมูลทุนท้องถิ่นกับทรัพยากรประมงพื้นบ้าน และ ส่วนที่ 3 ปัญหาอุปสรรคปัญหาและข้อเสนอแนวทางการพัฒนาประมงพื้นบ้าน

2. แบบบันทึกข้อมูลภาคสนามในการประชุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยการบันทึกรายละเอียดกิจกรรมสำคัญในการจัดประชุมในชุมชน คือ กิจกรรมคืนข้อมูลแก่ชุมชน กิจกรรมการจัดทำข้อเสนอแนวทางการพัฒนา และกิจกรรมสรุปบทเรียนการวิจัย โดยใช้หลักในการบันทึกเนื้อหาและประเด็นสำคัญ คือ 5W 1H ได้แก่ Who ใคร What อะไร When เมื่อไร Where ที่ไหน Why ทำไม และ How อย่างไร

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. แบบสอบถาม มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ออกหนังสือถึงผู้ใหญ่บ้าน ทั้ง 2 แห่ง เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามของประชาชนในพื้นที่ที่เป็นกลุ่มประชากร จำนวน 139 ชุด เก็บรวบรวมข้อมูลโดยผู้วิจัย นักวิจัยชุมชนและนักศึกษา ที่ผ่านการอบรมโดยผู้วิจัย และเก็บแบบสอบถามคืนได้จำนวน 99 ชุด คิดเป็นร้อยละ 71.22 ของแบบสอบถามทั้งหมด เนื่องจากครัวเรือนไม่มีผู้อยู่ให้ข้อมูล ไปทำงานต่างถิ่น จากนั้นนำข้อมูลที่ได้ไปวิเคราะห์และประมวลผลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ต่อไป

2. แบบบันทึกภาคสนาม จากสาระสำคัญของ การประชุม กิจกรรมคืนข้อมูลแก่ชุมชน กิจกรรมการจัดทำข้อเสนอแนวทางการพัฒนาทางการเสริมสร้างทุนท้องถิ่นที่เกี่ยวกับทรัพยากรประมงพื้นบ้าน ชุมชนริมเขื่อนลำปาวจังหวัดกาฬสินธุ์ และกิจกรรมสรุปบทเรียนการวิจัย โดยมีกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยเข้าร่วม คือ สภาองค์กรชุมชนตำบลหนองสรวง เครือข่ายสมัชชาสุขภาพจังหวัดกาฬสินธุ์ เทศบาลตำบลหนองสรวง หน่วยป้องกันและ

ปราบปรามประมงน้ำจืดเขื่อนลำปาวกาฬสินธุ์ พัฒนาชุมชนอำเภอหนองกุงศรี และผู้นำชุมชน นำข้อมูลดิบที่ได้มารวบรวมเพื่อวิเคราะห์ด้วยวิธีการที่เหมาะสมและนำเสนอต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. แบบสอบถาม ใช้สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) สำหรับอธิบายลักษณะทั่วไปของกลุ่มประชากร และ ทุนท้องถิ่นที่เกี่ยวกับทรัพยากรประมงพื้นบ้าน ชุมชนริมเขื่อนลำปาวจังหวัดกาฬสินธุ์ สถิติที่ใช้คือ ค่าความถี่ (Frequency) และ ค่าร้อยละ (Percentage)

2. แบบบันทึกภาคสนาม ข้อมูลปฐมภูมิที่ได้การบันทึกภาคสนามจากการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ใช้เทคนิคการวิเคราะห์โดยการสร้างข้อสรุป (Analysis Introduction)

ผลการวิจัย

ข้อมูลจากการเก็บรวมข้อมูลโดยแบบสอบถามตัวแทนครัวเรือน ชุมชนทั้ง 2 แห่ง มีครัวเรือนที่อาศัยอยู่ ณ ปัจจุบัน (ปี 2562) จำนวน 99 ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ 72.26 ของครัวเรือนทั้งหมด ประชากรทั้งสิ้น 355 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 181 คน คิดเป็นร้อยละ 50.99 รองลงมาเป็นเพศหญิง จำนวน 174 คน คิดเป็นร้อยละ 49.01 ผลการศึกษา ทุนท้องถิ่นที่เกี่ยวกับทรัพยากรประมงพื้นบ้าน ชุมชนริมเขื่อนลำปาวจังหวัดกาฬสินธุ์ มีรายละเอียด ดังนี้

ทุนท้องถิ่นที่เกี่ยวกับทรัพยากรประมงพื้นบ้านชุมชนริมเขื่อนลำปาวจังหวัดกาฬสินธุ์

1. ทุนมนุษย์ มีทุนท้องถิ่นด้านมนุษย์ที่สำคัญ 3 ด้าน ได้แก่

1.1 ลักษณะของประชากร ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับชั้น

ประถมศึกษา ร้อยละ 48.98 รองลงมา คือ จบระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ร้อยละ 10.70 และ มัธยมศึกษาตอนต้น ร้อยละ 10.42 ส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส คือ แต่งงานและอยู่ด้วยกัน ร้อยละ 59.15 รองลงมา คือ โสด ร้อยละ 35.77 หม้าย และ หย่าร้าง ร้อยละ 3.38 และ 1.69 ตามลำดับ โดยประชากรส่วนใหญ่ เป็นวัยแรงงาน มีอายุระหว่าง อายุ 21-59 ปี ร้อยละ 59.15 รองลงมา คือ วัยเด็กอายุ 0-21 ปี ร้อยละ 25.07 และ วัยผู้สูงอายุ อายุ 60 ปีขึ้นไป 15.77 โดยผู้สูงอายุอายุมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น ในขณะที่วัยเด็กและวัยแรงงานมีแนวโน้มลดลง และส่วนใหญ่มองว่า สุขภาพและอายุ มีส่วนสำคัญอย่างมากในการประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน สอดคล้องกับ คำกล่าวของนักวิจัยชุมชนที่มีอาชีพประมงพื้นบ้านที่กล่าวว่า “พออายุมากขึ้นการลงไปจับปลาหนักก็ลำบากมากขึ้น หูตา เร็วแรงมันก็ไม่ดีเหมือนเดิม และยังมีความเสี่ยงต่ออุบัติเหตุด้วย ” (บันทึกภาคสนามกิจกรรมคืนข้อมูลโดยนักวิจัยชุมชนที่มีอาชีพประมงพื้นบ้าน, บันทึกเมื่อ มีนาคม 2563)

1.2 อาชีพ ส่วนใหญ่มีอาชีพหลัก คือ รับจ้างทั่วไป ร้อยละ 22.82

รองลงมา คือ เด็กหรือ วัยกำลังเรียนหนังสือ ร้อยละ 22.25 เกษตรกรรม ร้อยละ 17.46 และ ประมงพื้นบ้าน ร้อยละ 13.52 ตามลำดับ จากข้อมูลเห็นได้ว่าสัดส่วนการทำประมงเป็นอาชีพหลัก น้อยกว่าอาชีพรับจ้างทั่วไป และ เกษตรกรรม สาเหตุสำคัญเกิดจากต้นทุนการทำประมงที่สูงขึ้น และ การจับสัตว์น้ำในแต่ละครั้งได้ผลผลิตน้อยลง และ มีความไม่แน่นอน สอดคล้องกับ คำกล่าวของนักวิจัยชุมชนที่เป็นผู้ใหญ่บ้าน ที่กล่าวว่า “การลงปลาแต่ละครั้งไม่ใช่ว่าจะได้ทุกครั้ง บางครั้งได้มาก บางครั้งได้น้อย บางครั้งไม่ได้เลย แต่ที่แน่นอนตลอดคือต้นทุนการจะไปจับปลาแต่ละครั้ง สูงขึ้นเรื่อยๆ เช่น ค่าน้ำมัน ค่าตาข่าย ” (บันทึกภาคสนามกิจกรรมคืนข้อมูล โดยนักวิจัยชุมชนที่เป็นผู้ใหญ่บ้าน, บันทึกเมื่อ มีนาคม 2563)

1.3 ทักษะและประสบการณ์ในการทำประมง ส่วนใหญ่มีความเกี่ยวข้องต่อการทำประมง

คือ เน้นทำประมงเพื่อจำหน่ายเป็นอาชีพหลัก ร้อยละ 33.6 รองลงมา คือ ทำประมงเพื่อเน้นนำมาบริโภคในครัวเรือน ร้อยละ 26.75 ทำประมงเป็นอาชีพเสริม ร้อยละ 20.15 และ ไม่ได้ทำประมง หรือ ไม่มีส่วนเกี่ยวข้อง ร้อยละ 18.15 ส่วนใหญ่ชาวประมงส่วนใหญ่มีประสบการณ์ในการทำประมงมากกว่า 10 ปีขึ้นไป รองลงมา มีประสบการณ์ในการทำประมง 5-7 ปี ชาวประมงส่วนใหญ่ มีอายุอยู่ระหว่าง 30-45 ปี ช่วงเวลาจับปลาส่วนใหญ่เป็นช่วงเช้า รองลงมา คือ ช่วงเย็น ส่วนใหญ่มีความรู้และทักษะในการทำประมงเกือบทั้งหมดเรียนรู้มาจากสมาชิกในครอบครัว เช่น ความรู้ด้านสภาพอากาศและช่วงเวลาที่เหมาะสมในการจับสัตว์น้ำ แหล่งที่อยู่ของสัตว์น้ำแต่ละชนิด และ เทคนิควิธีการจับสัตว์น้ำแต่ละชนิด เป็นต้น

2. ทูตทางทรัพยากรธรรมชาติ มีทุนท้องถิ่นด้านทรัพยากรธรรมชาติ ที่สำคัญ 4 ด้าน ได้แก่

2.1 ทรัพยากรน้ำ ส่วนใหญ่ใช้น้ำประปาในการอุปโภคบริโภคในครัวเรือน และใช้น้ำจาก

เขื่อนลำปาวในการทำเกษตรและจับสัตว์น้ำ การเข้าถึงแหล่งทรัพยากรน้ำในชุมชน พบว่า ส่วนใหญ่มีการเข้าถึงและใช้ประโยชน์แหล่งน้ำจากเขื่อนลำปาว ทั้งด้านการอุปโภค บริโภคในครัวเรือน ทำการประมงซึ่งเป็นอาชีพหลักของชุมชน และด้านการเกษตร เช่น ปลูกข้าว มะม่วง มันสำปะหลังและอ้อย ส่วนน้ำในเขื่อนชาวบ้านมีความกังวลเรื่องสารเคมีจากการเกษตร เพราะมีการปลูกมันสำปะหลังและอ้อยบริเวณรอบ เขื่อนซึ่งเป็นพื้นที่โคกสูง โอกาสที่น้ำจะชะล้างสารเคมีลงมาแหล่งน้ำจึงเป็นไปได้สูง อีกทั้งยังมีโรงงานอุตสาหกรรมที่อยู่ใกล้ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อคุณภาพของน้ำในเขื่อน สัตว์น้ำและพืชน้ำในเขื่อนได้ และ การทำประมงแบบผิดวิธี ทำให้เกิดตะกอน แหล่งน้ำตื้นเขิน การเลี้ยงปลากระชังที่มีปัญหาเรื่องการเน่าเสียของเศษอาหาร ระบบการไหลเวียนของน้ำ ปัจจุบันจึงมีการกำหนดพื้นที่เฉพาะสำหรับเลี้ยงปลากระชังเพื่อไม่ให้เกิดผลกระทบต่อสัตว์น้ำธรรมชาติและไม่มีกลิ่น แต่ยังมีน้ำเสียจากครัวเรือนที่ไหลลงสู่เขื่อนร่วมด้วย รองลงมา คือ มีการประโยชน์จากแหล่งน้ำประปาชุมชนสูงที่สุด ซึ่งใช้ในการอุปโภคบริโภคในครัวเรือน ปัญหาที่พบ คือ คุณภาพของน้ำประปามีกลิ่นและมีสีขุ่น ส่วนประเด็นด้านความมั่นคงในการใช้ประโยชน์จากเขื่อนลำปาว พบว่า ชุมชนที่อยู่ใกล้เขื่อนลำปาวยังคงสามารถเข้าไปใช้ประโยชน์ได้ แต่พบปัญหาว่ามีบางส่วนถูกทำลายจากการใช้ประโยชน์

2.2 ทรัพยากรป่าไม้ บ้านทับปลาและบ้านคำแคนไม่มีป่าชุมชนเป็นของตนเองเนื่องจากมีพื้นที่จำกัดมีเพียงป่าดอนปู่ตาที่เป็นทรัพยากรส่วนรวมร่วมกับหลาย ๆ ชุมชนเท่านั้น ซึ่งชาวบ้านเรียกว่า “เกาะแก้ว” หรือ “แก่งดอนกลาง” ซึ่งเป็นป่าชุมชนที่มีความสมบูรณ์มาก โดยเป็นสถานที่ตั้งของศาลปู่ตาที่ชาวบ้านหลายชุมชนให้ความเคารพและในทุกปีจะมีพิธีเลี้ยงปู่ตาร่วมกัน นอกจากนี้ ชุมชนยังเข้าไปมีส่วนร่วมในการดูแลป่าชุมชน เช่น การปลูกป่า การช่วยกันอนุรักษ์พื้นที่ฟู เป็นต้น

2.3 ทรัพยากรสัตว์น้ำ ส่วนข้อมูลชนิดของสัตว์น้ำที่ชาวประมง

จับได้ในรอบปีที่ผ่านมา เมื่อเปรียบเทียบกับ 5 ปีที่แล้ว พบว่า สัตว์น้ำที่จับได้เพิ่มขึ้น มีเพียงชนิดเดียว คือ ปลาสร้อยขาว จับได้ปริมาณเท่าเดิม 6 ชนิด ได้แก่ ปลากลาย ปลาตะเพียน ปลานิล ปลาชะโด ปลาบู่ ปู และ จับได้ปริมาณลดลง 9 ชนิด ได้แก่ ปลาเนื้ออ่อน ปลากด ปลาสวาย ปลาช่อน ปลาบึก ปลาชิวแก้ว ปลากะมัง กุ้งฝอย หอยเล็บม้า เป็นต้น ส่วนด้านราคาสัตว์น้ำ ประเภทที่มีราคาสูงสุด คือ ปลาเนื้ออ่อน ราคาเฉลี่ยต่อกิโลกรัม 220 บาท รองลงมา คือ ปลาบึก 170 บาท กุ้งฝอยและปู 100 บาท ปลากดและปลากลาย 100 บาท ตามลำดับ จากข้อมูลจะเห็นได้ว่า ชาวประมงมีแนวโน้มในการจับสัตว์น้ำในหลายชนิดได้น้อยลง

2.4 ทรัพยากรดิน ลักษณะดินบริเวณนี้ เป็นกลุ่มดินชุด 40 คือ กลุ่มดินร่วนหยาบลึกมากที่เกิดจากตะกอนลำน้ำหรือวัตถุต้นกำเนิดเนื้อหยาบปฏิกิริยา ดินเป็นกรดจัดหรือเป็นกลางการระบายน้ำดีถึงปานกลางความอุดมสมบูรณ์ต่ำ เนื้อดินค่อนข้างเป็นทราย พีชที่ปลูกมีโอกาสเสี่ยงต่อการขาดแคลนน้ำได้ง่าย ดินมีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ และมีปัญหาการชะล้างพังทลายของหน้าดินโดยเฉพาะบริเวณที่มีความลาดชันสูง สภาพดิน

ดังกล่าวใช้ปลูกพืชไร่ต่าง ๆ เช่น มันสำปะหลัง อ้อย ปอ ข้าวโพดและถั่วบางชนิด เป็นต้น จากสภาพดินดังกล่าวส่งผลให้ผลผลิต เช่น ข้าว มันสำปะหลัง และอ้อย ได้ผลผลิตที่ต่ำ การใช้ประโยชน์จากที่ดินในการทำเกษตรกรรมบริเวณนี้ จึงต้องใช้ปุ๋ยเคมีในปริมาณมากขึ้นในทุกปี ส่งผลให้ดินมีสภาพเสื่อมโทรม

3 ทูทางกายภาพ มีทุนท้องถิ่นทางกายภาพ ที่สำคัญ 3 ด้าน ได้แก่

3.1 ภูมิประเทศ ชุมชนแบ่งลักษณะภูมิประเทศเป็น 2 ลักษณะ คือ พื้นที่ลาดเอียง บริเวณริมอ่างเก็บน้ำเขื่อนลำปาว มีพื้นที่ประมาณ 70 ไร่ มีที่อยู่อาศัยติดกับอ่างเก็บน้ำเขื่อนลำปาว จึงเหมาะกับการประกอบอาชีพประมงน้ำจืด ส่วนบริเวณที่ติดเขื่อนลำปาวจึงพอมีที่ดินที่ใช้ประโยชน์ที่อยู่ในบริเวณเขื่อนน้ำขึ้นลง และ พื้นที่เนินสลักที่ลุ่ม มีพื้นที่ ประมาณ 300 ไร่ ใช้ประโยชน์บริเวณที่ราบในการปลูกพืชไร่และที่ลุ่มทำนาข้าว

3.2 การถือครองที่ดิน

ของทั้ง 2 ชุมชน พบว่า บ้านทับปลา กว่า

ร้อยละ 91.20 ไม่มีเอกสารสิทธิ์ในการครอบครองที่ดินของตนเอง เป็นการเช่าที่ดินเพื่อสร้างที่อยู่อาศัยจากกรมธนารักษ์ โดยเป็นการเช่าแบบรายปี ซึ่งแต่ละครัวเรือนมีที่ดินเช่าเฉลี่ยครัวเรือนละประมาณ 100 ตารางวา มีเพียง 5 ครัวเรือนเท่านั้นที่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง ซึ่งเป็นที่ดินที่ได้จากมรดกของพ่อแม่และซื้อเอง โดยเป็นที่ดินอยู่นอกหมู่บ้านจะใช้ประโยชน์เพื่อการเพาะปลูก ในขณะที่บ้านคำแคนทั้งหมดมีที่ดินเป็นกรรมสิทธิ์เป็นของตนเอง ใช้ประโยชน์ในการเกษตร ได้แก่ นาข้าว มันสำปะหลัง อ้อยและสร้างที่อยู่อาศัย โดยครัวเรือนมีจำนวนที่ดินเฉลี่ยประมาณ 20 ไร่ต่อครัวเรือน ซึ่งครัวเรือนสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากที่ดินได้เต็มที่

3.3 เครื่องมือทำประมง เครื่องมือที่พบมากที่สุด คือ เบ็ด รองลงมา คือ ตาข่ายดักปลา อวน และ ตุ่ม ตามลำดับ เครื่องมือส่วนใหญ่ ได้มาโดยการซื้อ เช่น เรือยนต์ เรือพาย อวน ลอบ กระชัง ตาข่าย ตุ่ม ยอ ตาง สุ่ม และ มีบางประเภทได้มาโดยการผลิตเอง ได้แก่ แห เบ็ด และไซ เครื่องมือประมงที่เป็นแบบดั้งเดิมพบว่า มีอยู่บางประเภท ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 เครื่องมือในการทำประมงของครัวเรือน

ประเภทเครื่องมือ	จำนวน	ที่มา
1. เรือยนต์	38 ลำ	ซื้อ
2. เรือพาย	2 ลำ	ซื้อ
3. อวน	89 ปาก	ซื้อ
4. แห	40 ปาก	ซื้อและผลิตเอง
5. เบ็ด	5,106 คัน	ผลิตเอง
6. ลอบ	61 อัน	ซื้อ
7. กระชัง	22 กระชัง	ซื้อ
8. ตาข่ายดักปลา (ตาง)	262 ผืน	ซื้อ
9. ตุ่ม	87 อัน	ซื้อ
10. ยอ (ยก)	2 อัน	ซื้อ
11. ไซ	3 ลูก	ซื้อและผลิตเอง
12. สุ่มจับปลา	1 ชิน	ซื้อ

4.ทุนทางการเงิน มีทุนท้องถิ่นทางการเงิน ที่สำคัญ 4 ด้าน ได้แก่

4.1 อาชีพและรายได้ อาชีพที่ทำรายได้ให้ครัวเรือนมากที่สุด คือ ทำประมง ครัวเรือนมีรายได้เฉลี่ยต่อปีประมาณ 196,541 บาท และบางส่วนมีปัญหาด้านการประกอบอาชีพ คือ ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง เสี่ยงต่อภัยธรรมชาติ รองลง คือ มาจากเกษตรกรรม ได้แก่ การทำนา ทำไร่ไถและไร่มันสำปะหลัง ครัวเรือนมีรายได้เฉลี่ยต่อปีประมาณ 100,000 บาทต่อปี

4.2 การออม พบว่า ชุมชนมีการออมเงินในระดับครัวเรือนหลากหลายช่องทาง เช่น การออมผ่านกลุ่มออมทรัพย์ในชุมชน การออมโดยการซื้อประกันชีวิต บางครัวเรือนออมเงินโดยการซื้อทองรูปพรรณ รูปแบบการออมเงินของชุมชน พบว่า ส่วนใหญ่มีรูปแบบการออมเงินผ่านกองทุนต่าง ๆ ในหมู่บ้าน มีการออมเงินเฉลี่ยทั้งหมู่บ้านจำนวนประมาณ 23,410 บาทต่อเดือน คิดเป็นการออมเฉลี่ยต่อครัวเรือนประมาณ 236 บาทต่อเดือน มีการออมมากที่สุด คือ จำนวนเฉลี่ยประมาณ 6,000 บาทต่อครัวเรือนต่อเดือน และชุมชนมีการออมน้อยที่สุด คือ จำนวนเฉลี่ยประมาณ 20 บาทต่อครัวเรือนต่อเดือน

4.3 การใช้จ่าย ค่าใช้จ่ายของครัวเรือนส่วนใหญ่ คือ เป็นค่าอุปโภคบริโภค คิดเป็นร้อยละ 28 รองลงมา คือ ค่าลงทุนในการประกอบอาชีพ คิดเป็นร้อยละ 22 และ ชำระหนี้สินครัวเรือน ร้อยละ 15 ข้อมูลต้นทุนในการทำประมงพื้นบ้านของครัวเรือน พบว่า ส่วนใหญ่มีต้นทุนในการทำประมงพื้นบ้านจากการรับซื้อปลา มาแปรรูป จำนวนเงินลงทุนต่อครัวเรือนโดยเฉลี่ยประมาณ 48,000 บาทต่อปี รองลงมา คือ ลงทุนเกี่ยวกับเครื่องมือในการทำประมง ต่อครัวเรือนโดยเฉลี่ยประมาณ 36,828 บาทต่อปี โดยเงินลงทุนในการทำประมงส่วนใหญ่มาจากเงินทุนของตัวเอง มีเพียง 10 ครัวเรือนที่มีการกู้เงินจากธนาคารเพื่อมาลงทุนในการทำประมง

4.4 แหล่งเงินทุน ชุมชนสามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้ คือ กองทุนหมู่บ้าน การกู้ยืมจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ธนาคารออมสิน เป็นต้น วัตถุประสงค์ของการกู้ยืมเงินส่วนใหญ่เพื่อนำเงินมาใช้ลงทุนในการประกอบอาชีพ

5 ทูตทางสังคม มีทุนท้องถิ่นทางสังคม ที่สำคัญ 5 ด้าน ได้แก่

5.1 ภูมิปัญญาพื้นบ้านด้านการแปรรูปหรือถนอมอาหาร พบว่า ชุมชนมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากปลาเพื่อจำหน่ายหลากหลายรูปแบบ ได้แก่ ปลาแดดเดียว ส้มปลาตอง มันปลากราย ปลาชีวแก้ว ปลาร้า น้ำพริกปลาร้าบอง ปลาต้มและปลาเค็ม เป็นต้น โดยความรู้ดังกล่าวมีการถ่ายทอดความรู้จากรุ่นสู่รุ่นและมีการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพิ่มเติมจากการเข้าร่วมอบรมของหน่วยงานของรัฐ ซึ่งผลิตภัณฑ์เป็นที่ต้องการของตลาดเป็นอย่างมากทั้งภายในจังหวัดและต่างจังหวัด

5.2 การเคารพกฎหมายหรือกติกาชุมชนด้านการประมง พบว่า ชาวบ้านส่วนใหญ่รู้และเคารพกฎหมายหรือกฎหมายในการประมงบริเวณริมเขื่อนลำปาวค่อนข้างดี เช่น บริเวณท่ามจับสัตว์น้ำ เขตอนุรักษ์ การใช้อุปกรณ์ที่ผิดกฎหมายในการจับปลา แต่มีชาวประมงบางส่วนน้อยที่ยังขาดความรู้เรื่องกฎหมายและไม่เคารพกฎหมายหรือกติกาชุมชนยังลักลอบฝ่าฝืนอยู่ และเคยถูกจับกุมดำเนินคดีเกี่ยวกับการประมงผิดกฎหมาย เช่น การซื้อปลาหรือจับปลาบริเวณเขตอนุรักษ์

5.3 ประเพณีและความเชื่อ ที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรประมงที่สำคัญ คือ การเคารพนับถือเจ้าปู่เชียงโสม ซึ่งเป็นความเชื่อเกี่ยวกับการนับถือผีที่ชาวบ้านเชื่อว่าเจ้าปู่เชียงโสมเป็นผู้ปกปักรักษาทั่วบริเวณเขื่อนลำปาวที่ชาวบ้านใช้ทำมาหากิน ศาลเจ้าปู่เชียงโสมตั้งอยู่ในป่าอีกฟากฝั่งหนึ่งของอ่างเก็บน้ำทางด้านทิศเหนือของหมู่บ้าน โดยมีการสร้างเป็นศาลย่อยเพื่อเคารพบูชาและสักการะ นอกจากนี้ ยังมีศาลหลักบ้านซึ่งชาวบ้านให้ความเคารพนับถือต่อหลักเมืองหลักบ้านประจำหมู่บ้านซึ่งเรียกว่า “ปู่บ้านสะพานเมือง” เริ่มก่อตั้งพร้อมกับสร้างหมู่บ้านในครั้งแรก เชื่อว่าเป็นผีผู้ปกปักรักษาในอาณาเขตหมู่บ้าน ตั้งอยู่บริเวณหน้าศาลากลางบ้าน ใช้ประกอบพิธีในการขนานต่าง ๆ และทำบุญเบิกบ้าน นอกจากนี้ในช่วงเดือนสิงหาคม ของทุกปี ชุมชนยังได้จัด

พิธีกรรมสืบชะตาปลาเป็นประเพณีใหม่ที่เกิดจากการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก คือ ศูนย์ประมงกาฬสินธุ์ มีกิจกรรมทำบุญตักบาตร อุทิศส่วนบุญส่วนกุศลและปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ

5.4 ผู้นำและกลุ่มองค์กรในชุมชน ผู้นำชุมชนในพื้นที่ที่มีการทำงานที่จริงจัง เปิดรับและเรียนรู้การพัฒนา เป็นที่พึ่งของชาวบ้าน และ ประสานงานกับหน่วยงานภายนอกได้ดี ส่วนในด้านกลุ่มองค์กรในชุมชน กลุ่มที่คนส่วนใหญ่ในชุมชนเป็นสมาชิก และยังมีความเข้มแข็งและดำเนินการอยู่ ประกอบไปด้วย กองทุนหมู่บ้าน กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มเลี้ยงปลาในกระชัง กลุ่มปลาร้า กลุ่มผลิตแจ่วบอง กลุ่มเลี้ยงวัว กองทุนบริหารจัดการขยะชุมชน และ กลุ่มประมงอาสา กลุ่มเหล่านี้มีส่วนสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งแก่ทรัพยากรประมงพื้นบ้าน

5.5 ความสัมพันธ์กับเครือข่ายภายนอก ด้วยชุมชนมีผู้นำที่เข้มแข็ง มีจึงมีหน่วยงานและเครือข่ายที่เข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมชุมชนให้เกิดการพัฒนา ทั้งทางด้านความรู้ วัสดุอุปกรณ์ เทคโนโลยี และงบประมาณ ประกอบด้วย หน่วยงานภาครัฐ เช่น สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอหนองกุงศรี สำนักงานเกษตรอำเภอหนองกุงศรี เทศบาลตำบลหนองสรวง มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ หน่วยป้องกันและปราบปรามประมงน้ำจืดเขื่อนลำปาวกาฬสินธุ์ สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (กศน.) อำเภอหนองกุงศรี สำนักงานวิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืดจังหวัดกาฬสินธุ์ และ สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน ภาคประชาสังคม ได้แก่ สภาองค์กรชุมชนตำบลหนองสรวง คณะทำงานสมัชชาสุขภาพจังหวัดกาฬสินธุ์ ตัวอย่างโครงการของหน่วยงานภายนอกที่เข้ามาในพื้นที่ เช่น โครงการวิจัยท้องถิ่น โครงการชุมชนนวัตกรรม โครงการบ้านมั่นคง โครงการก่อสร้างถนนคอนกรีต โครงการพัฒนาการสื่อสารชุมชน โครงการยุวชนอาสา เป็นต้น ส่งผลให้ชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้น เช่น การพัฒนาถนน มีการติดตั้งสัญญาณอินเทอร์เน็ต ผลิตภัณฑ์แปรรูปสัตว์น้ำมีมาตรฐานและยอดจำหน่ายสูงขึ้น ชาวบ้านมีรายได้เพิ่มมากขึ้น มีการกำหนดเขตอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำแบบถาวรอย่างชัดเจน คริวเรือมีความมั่นคงในด้านที่อยู่อาศัย ปัจจุบันกลายเป็นชุมชนท่องเที่ยว สอดคล้องคำกล่าวของนักวิจัยชุมชน ที่กล่าวว่า “จากการที่มีหน่วยงานภายนอกเข้ามาชุมชนเปลี่ยนไปอย่างมาก คนมีความรู้มากขึ้น ถนนหนทางก็ดีขึ้น การค้าขายก็ดีขึ้น เช่น ปลาส้ม ปลาร้าบอง ทำแทบไม่ทัน ชีวิตคนในชุมชนก็ดีขึ้นไปด้วย ” (บันทึกภาคสนามกิจกรรมสรุปบทเรียนการวิจัย บันทึกเมื่อ เมษายน 2563)

พัฒนาแนวทางการเสริมสร้างทุนท้องถิ่นที่เกี่ยวกับทรัพยากรประมงพื้นบ้าน ชุมชนริมเขื่อนลำปาวจังหวัดกาฬสินธุ์

ในการวิจัยได้มีการศึกษาแนวทางการเสริมสร้างทุนท้องถิ่นที่เกี่ยวกับทรัพยากรประมงพื้นบ้านชุมชนริมเขื่อนลำปาวจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยการมีส่วนร่วมวิเคราะห์และเสนอแนวทาง โดยผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง คือ นักวิจัยชุมชน จากทั้ง 2 หมู่บ้าน จำนวน 24 คน ภาคประชาสังคม ได้แก่ สภาองค์กรชุมชนตำบลหนองสรวง 2 คน เครือข่ายสมัชชาสุขภาพจังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 2 คน ภาครัฐ ได้แก่ เทศบาลตำบลหนองสรวง 2 คน หน่วยป้องกันและปราบปรามประมงน้ำจืดเขื่อนลำปาวกาฬสินธุ์ 2 คน และ สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอหนองกุงศรี 1 คน รวมทั้งสิ้น 33 คน มีบทบาทหน้าที่ในการประสาน เก็บรวบรวมข้อมูล ร่วมกันวิเคราะห์ข้อมูล คั้นข้อมูล จัดทำแนวทางการพัฒนา และสรุปบทเรียนเพื่อสร้างการเรียนรู้ร่วมกัน โดยคณะทำงานและภาคีร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมกันแนวทางการเสริมสร้างทุนท้องถิ่น ที่เกี่ยวกับทรัพยากรประมงพื้นบ้าน ในแต่ละด้านโดยแบ่งออกตามลักษณะทุนท้องถิ่น 5 ด้าน โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. แนวทางการพัฒนาทุนมนุษย์ จากการศึกษาภาวะคุกคามทุนมนุษย์ พบว่า 1) คนในชุมชนขาดความรู้เรื่องการตลาด ช่องทางในการจำหน่าย การเพิ่มมูลค่าของผลิตภัณฑ์ยังมีในระดับน้อย จึงเน้นขายเชิงปริมาณ คือ ลักษณะการขายที่เน้นจำนวนมากกว่าที่จะเน้นคุณภาพ และเน้นการขายเป็นพลาสติก ทำให้ได้ราคาต่ำ ในขณะที่เดียวกันการจับปลามา จำนวนมากแต่ไม่มีการแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่า อาจส่งผลกระทบต่อการคุกคามพื้นที่การ

ประมง การใช้เครื่องมือจับปลาขนาดใหญ่เพื่อต้องการจับปลาในปริมาณที่ได้มากขึ้น 2) ปัจจัยด้านอายุและสุขภาพ ที่ไม่เอื้อต่อการทำงานอาชีพประมงชาวประมงบางส่วนเริ่มมีอายุที่มากขึ้น ไม่สามารถออกเรือไปจับปลาได้เหมือนเมื่อก่อน รวมทั้งไม่มีแรงงานวัยแรงงานในครัวเรือน ทำให้ขาดรายได้ในการเลี้ยงดูตัวเองและครอบครัว และ ช่องทางการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร เช่น เรื่องกฎหมาย สภาพดินฟ้าอากาศ เป็นต้น ทำให้การวางแผนการจับปลาเป็นไปตามวิถีธรรมชาติที่ไม่มีการวางแผนมีแนวทางการพัฒนา คือ 1) พัฒนาด้านมาตรฐานและการตลาดผลิตภัณฑ์จากสัตว์น้ำให้แก่กลุ่มอาชีพในชุมชน เพื่อเป็นแหล่งรวมความรู้ รวมกันซื้อ รวมกันขาย ของคนในชุมชน และการพัฒนาศักยภาพมาตรฐานการแปรรูปผลิตภัณฑ์และการตลาดให้กับสมาชิกในกลุ่ม 2) ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมกันส่งเสริมและพัฒนากลุ่มอาชีพประมงในกลุ่มผู้สูงอายุที่ไม่สามารถลงจับสัตว์น้ำในเขื่อนได้ เช่น การแปรรูป และการเลี้ยงสัตว์น้ำทดแทน เพื่อสร้างอาชีพสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน

2. แนวทางการพัฒนาทุนทรัพยากรธรรมชาติ จากการศึกษาภาวะคุกคามทุนด้านทรัพยากรธรรมชาติ พบว่า ปลาที่เกิดตามธรรมชาติมีปริมาณลดลง เช่น ปลานาง ปลากรด ปลาสวย ปลาช่อน ปลากระมัง ปลาชิวแก้ว ปลาชะโด ปลาบึก สัตว์น้ำอื่น ๆ เช่น หอยเล็บม้ายี้ กุ้งฝอยและพืชน้ำลดลง เช่น พลุควา ผักชี่น้ำ เป็นต้น และมีการจำกัดพื้นที่และช่วงเวลาในการทำประมงพื้นบ้าน ในขณะที่มีการเลี้ยงปลาในกระชังเพิ่มขึ้น ขณะเดียวกันคุณภาพน้ำในเขื่อนลำปาวกลับลดลง โดยมีสาเหตุมาจากสารเคมีในการเกษตรโดยเฉพาะพืชไร่อย่าง อ้อยและมันสำปะหลังและน้ำเสียจากครัวเรือน การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เช่น น้ำท่วม ฝนแล้ง การถือครองที่ดิน เนื่องจากบ้านทับปลาเป็นที่ดินเช่ากรมธนารักษ์ ชาวบ้านจึงรู้สึกไม่มั่นคง มีแนวทางการพัฒนา คือ 1) ชุมชนมีการจัดการของเสีย ได้แก่ขยะและน้ำเสียในระดับครัวเรือน เพื่อปรับปรุงสภาพแวดล้อมลดปัญหาขยะและการปล่อยน้ำเสียสู่แหล่งน้ำ 2) ชุมชนร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องส่งเสริมการปลูกมันสำปะหลังปลอดภัยเพื่อปกป้องทรัพยากรธรรมชาติ 3) ชุมชนร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมกันจัดทำเขตอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรประมงพื้นบ้าน 4) คนในชุมชนร่วมกับภาคีเครือข่าย ฟื้นฟู ปลูกพืชน้ำเพื่อเป็นแหล่งอาหารและออกซิเจนสำหรับสัตว์น้ำบริเวณริมปาว และ 5) ชุมชนร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมกันอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากร ด้วยกิจกรรมสืบชะตาปลาและแม่น้ำอย่างต่อเนื่องทุกปี

3. แนวทางการพัฒนาทุนทางกายภาพ จากการศึกษาภาวะคุกคามทุนด้านกายภาพ พบว่า ชาวประมงมีภาวะคุกคามต่อทรัพยากรประมงพื้นบ้านที่ส่งผลต่อความมั่นคงทางอาหาร คือ เครื่องมือในการจับปลาแบบดั้งเดิมที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นมีการผลิตใช้น้อยลง หันมาใช้เครื่องมือที่มีขายตามท้องตลาดมากขึ้น ซึ่งส่งผลให้เครื่องมือในการจับปลาบางชนิดส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศ มุ่งเน้นการได้ปริมาณปลาจำนวนมากแต่ยังคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในแง่ของการทำลายล้างตามมาจากอุปกรณ์ที่ไม่เหมาะสม มีแนวทางการพัฒนา คือ 1) ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องส่งเสริมให้ชาวประมงมีความรู้ทางด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรประมงป้องกันไม่ให้เกิดการทำลายทรัพยากรสัตว์น้ำอย่างไม่เหมาะสม เพื่อรักษาสมดุลปริมาณสัตว์น้ำให้ยั่งยืน เช่น อบรมให้ความรู้ด้านมาตรการ กฎระเบียบ กฎหมายในการทำประมง และ พัฒนาเครื่องมือการจับสัตว์น้ำที่ไม่ทำลายสัตว์น้ำ ไม่ผิดกฎหมาย และ การวางมาตรการร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 2) ชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมกันอนุรักษ์ฟื้นฟูเครื่องมือประมงพื้นบ้านและป้องกันการใช้อุปกรณ์ขนาดใหญ่ที่ส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศน์เขื่อนลำปาว

4. แนวทางการพัฒนาทุนทางการเงิน จากการศึกษาทุนท้องถิ่นด้านการเงิน พบว่า มีคนในชุมชนและชาวประมงพื้นบ้านมีปัญหาหนี้สิน โดยมีการกู้ยืมเงินจากแหล่งทุนต่าง ๆ เช่น ธนาคารพาณิชย์ต่าง ๆ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร กองทุนภายในหมู่บ้าน เพื่อนำมาใช้ในการลงทุนประกอบอาชีพ บางครอบครัวต้องไปทำงานต่างถิ่นเพื่อหาเงินมาใช้หนี้ ชาวประมงต้องจับปลาให้ได้มากขึ้น เพื่อให้มีรายได้เลี้ยงปากเลี้ยงท้องและใช้หนี้ นอกจากนี้ ยังพบว่า การเข้าถึงแหล่งทุนในการประกอบอาชีพประมงของชุมชนอยู่ในระดับน้อย

โดยเฉพาะกรณีบ้านทับปลาที่ไม่มีที่ดินทำกินเนื่องจากบ้านทับปลาส่วนใหญ่ไม่มีที่ดินเป็นกรรมสิทธิ์ของตนเอง มีเพียงสิทธิ์ในการเช่ากับกรมธนารักษ์ จึงไม่มีหลักทรัพย์เพื่อทำให้เข้าถึงแหล่งทุนมาใช้ในการประกอบอาชีพ และยังขาดแหล่งในการออมเงินเพื่อสร้างสวัสดิการให้กับตนเอง มีแนวทางการพัฒนา คือ ชุมชนและเครือข่ายร่วมกัน จัดตั้งสถาบันการเงินชุมชนเพื่อเป็นแหล่งเงินออมและเงินทุนในการประกอบอาชีพ และพัฒนาศักยภาพ คณะทำงานสถาบันการเงินชุมชน

5. แนวทางการพัฒนาทุนทางสังคม จากการศึกษาทุนทางสังคม คนในชุมชนบางส่วนมีการละเมิดกฎ กติกาและกฎหมายเรื่องการประมงในเขื่อนลำปาว มีหมู่บ้านใกล้เคียงละเมิดกฎกติกา แต่อยู่ในพื้นที่รับผิดชอบในการ ดูแลของคณะกรรมการประมงพื้นบ้าน ทำให้บางครั้งเมื่อมีการว่ากล่าวตักเตือน ชาวบ้านจะไม่เชื่อถือ จึงต้องให้ หน่วยงานที่รับผิดชอบลงพื้นที่ติดตามร่วมกัน ซึ่งเจ้าหน้าที่ก็มีน้อย เช่น การใช้เครื่องมือจับปลาผิดกฎหมาย การจับ ปลาในเขตพื้นที่ห้ามจับปลา เป็นต้น และคนในชุมชน ยังไม่สามารถเข้าถึงช่องทางหรือเครือข่ายจำหน่ายสินค้าด้าน ประมงหรือ ผลิตภัณฑ์แปรรูปได้กว้างขวางและแน่นอนมากนัก ซึ่งยังเป็นความเสี่ยงที่ชาวบ้านต้องเผชิญอยู่ มี แนวทางการพัฒนา คือ 1) เสริมสร้างความร่วมมือในการสนับสนุนกิจกรรมการจัดการทรัพยากรธรรมชาติท้องถิ่น อย่างมีส่วนร่วม ผ่านกลไกที่เกี่ยวข้องทั้งในพื้นที่และเครือข่ายความร่วมมือ 2) จัดตั้งและพัฒนาเครือข่าย คณะกรรมการประมงพื้นบ้านร่วมกันของชุมชนริมเขื่อนลำปาว พัฒนากลไก โครงสร้างการทำงาน และวางแผนการ ทำงานเพื่อร่วมกันดูแลอนุรักษ์ทรัพยากรประมงพื้นบ้านริมเขื่อนลำปาว 3) ส่งเสริมการเข้าถึงช่องทางหรือเครือข่าย จำหน่ายสินค้าด้านประมงหรือ ผลิตภัณฑ์แปรรูป

สรุปและอภิปรายผล

การศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาในระดับพื้นที่ เกี่ยวข้องกับชุมชนเพียงสองชุมชนประมงพื้นบ้านริมเขื่อนลำ ปาวจังหวัดกาฬสินธุ์ อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษานี้สะท้อนหรือสอดคล้องกับงานการศึกษาหรือยืนยันข้อมูลทาง เศรษฐกิจสังคมในภาพใหญ่ได้ ข้อค้นพบ **ประการแรก** ทุนท้องถิ่นที่เกี่ยวกับทรัพยากรประมงพื้นบ้านของชุมชน ริมเขื่อนลำปาวจังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการวิจัยพบว่า มีอยู่ทั้ง 5 ด้าน ตามกรอบแนวคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืน (Sustainable Livelihoods Framework; SLF) แต่ยังคงพบว่า ทุนทางการเงินเข้ามามีบทบาทและขยาย ขอบเขตความสำคัญอย่างมากในปัจจุบัน เห็นได้จากปรากฏการณ์ที่อาชีพหลักของคนในชุมชนเปลี่ยนแปลงอาชีพ จากประมงพื้นบ้านและเกษตรกรรมมาเป็นรับจ้างทั่วไปมากขึ้น อันเนื่องจากทรัพยากรธรรมชาติเริ่มมีน้อยลง ความเสี่ยงในการประกอบอาชีพที่พึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติจึงมีมากขึ้นเรื่อย สอดคล้องกับงานของนิลวดี พรหม พักพิง และคณะ (2562) ที่พบว่า ในสภาพที่ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ความอุดมสมบูรณ์ของดิน แหล่งน้ำ หรือป่า ไม้ร่อยหรอลงไป เป็นต้น คริวเรือนเกษตรกรจำเป็นต้องหันไปพึ่งพิงสินทรัพย์ทุนด้านอื่นเพิ่มมากขึ้น สินทรัพย์ทุน ที่สำคัญอย่างหนึ่งคือ ทุนการเงิน (finance capital) อย่างไรก็ตามถึงแม้ทุนทางการเงินจะขยายขอบเขต ความสำคัญอย่างมาก แต่ก็ส่งผลให้เกิดปัญหาตามมาทั้งด้านหนี้สิน และ การอพยพไปทำงานต่างถิ่น **ประการที่สอง** จากการศึกษา พบว่าทุนทางสังคมวัฒนธรรมในพื้นที่ที่มีความโดดเด่นอย่างมากในพื้นที่โดยเฉพาะความสัมพันธ์ที่ ดีกับเครือข่ายภายนอก ก่อให้เกิดการเรียนรู้ ปรับตัว เปิดรับความรู้ เทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ๆ ของชุมชน ทำ ให้ผู้นำและกลุ่มองค์กรในชุมชนเกิดความเข้มแข็งมากขึ้น ส่งผลกระทบต่อการเสริมสร้างทุนท้องถิ่นในด้านอื่นๆ ทั้งทุนทางการเงิน ทุนมนุษย์ ทุนทางกายภาพ และ ทุนทางทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตามมาด้วย สอดคล้องกับงานของ สุนิตย์ เหมนิล (2564) ที่พบว่ากลุ่มประมง มีทุนทางสังคมที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนิน กิจการ ทั้งที่เป็นทุนรากเหง้าดั้งเดิม และทุนทางสังคมที่มาจากการผลิตผสมผสานกับสิ่งใหม่ ทั้งภายในและภายนอก ชุมชน ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ ด้านภูมิศาสตร์และแหล่งทรัพยากร ด้านความสัมพันธ์ภายใน ด้านความรู้และ

ภูมิปัญญา และด้านความสัมพันธ์เครือข่ายภายนอก ซึ่งส่งผลให้กลุ่มประมง มีความโดดเด่น และสามารถนำทุนทางสังคมที่มีอยู่นั้นมาขับเคลื่อนการดำเนินงานได้เป็นอย่างดี

บทความนี้ยังมีข้อเสนอแนะทางการเสริมสร้างทุนท้องถิ่นที่เกี่ยวกับทรัพยากรประมงพื้นบ้านชุมชนริมเขื่อนลำปาวจังหวัดกาฬสินธุ์ ที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของชุมชนและเครือข่าย มี 5 แนวทาง ที่สอดคล้องกับทุนท้องถิ่นทั้ง 5 ด้านตามกรอบแนวคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืน (Sustainable Livelihoods Framework; SLF) ได้แก่แนวทาง 1) การพัฒนาทุนมนุษย์ 2) การพัฒนาทุนทางทรัพยากรธรรมชาติ 3) การพัฒนาทุนทางกายภาพ 4) การพัฒนาทุนทางการเงิน และ 5) การพัฒนาทุนทางสังคมและวัฒนธรรม โดยให้ความสำคัญกับทุนทั้ง 5 ด้าน เพื่อให้ดำรงอยู่และปรับตัวให้สอดคล้องกับสถานการณ์เปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม สอดคล้องกับงานพิสมัย ศรีเนตร และอัญญา ณ ระนอง (2561) พบว่า ทุนชุมชนที่มีความสัมพันธ์กับความสามารถในการจัดการภัยพิบัติของชุมชนได้แก่ ทุนทางสังคม ทุนมนุษย์ ทุนทางการเมือง ทุนทางการเงิน ทุนทางกายภาพ เป็นทุนที่มีอยู่ในชุมชน โดยชุมชนนำมาใช้และช่วยให้ชุมชนสามารถรับมือและลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติได้ดีขึ้น ซึ่งแนวทางการเสริมสร้างทุนท้องถิ่นที่เกี่ยวกับทรัพยากรประมงพื้นบ้าน ได้ให้ความสำคัญกับการจัดตั้งและพัฒนากลไกภายในชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งและสามารถตอบสนองต่อการปรับตัวและดำรงอยู่ของทุนด้านต่างๆ เช่น การจัดตั้งสถาบันการเงินชุมชน การอนุรักษ์ฟื้นฟูเครื่องมือทำประมงพื้นบ้าน การจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชน เป็นต้นและการสร้างเครือข่ายกับภายนอก เช่น การพัฒนาเครือข่ายคณะกรรมการประมงพื้นบ้านเพื่อเพิ่มพลังทางสังคมให้มีผลกระทบต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำมากขึ้น สอดคล้องกับงานของ อติสอน ชูยคำ และคณะ (2559) เสนอแนวทางในการอนุรักษ์วิถีการทำประมงพื้นบ้านที่เหมาะสมกับคนในชุมชนคือ ให้คนในชุมชนตระหนักถึงคุณค่าและให้ความสำคัญ ภาคภูมิใจในอาชีพประมงพื้นบ้านที่สืบทอดจากบรรพบุรุษ กำหนดแนวทางอนุรักษ์ร่วมกันระหว่างคนในชุมชน ผู้นำ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยทำงานร่วมกันเป็นภาคีเครือข่าย การรณรงค์การทำประมงพื้นบ้านเชิงอนุรักษ์ ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภาคีเครือข่ายในการอนุรักษ์วิถีการทำประมงพื้นบ้าน ในด้านการเพิ่มจำนวนปลาและเพาะพันธุ์ปลาที่สูญพันธุ์โดยร่วมมือกับศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงน้ำจืด การรณรงค์ลดใช้สารเคมีในพื้นที่เกษตรเหนือบริเวณพื้นที่ประมงในกว๊านโดยการได้รับความรู้จากสำนักงานเกษตรจังหวัด และการเพาะพันธุ์หรือสร้างแหล่งอาหารของปลา การอนุรักษ์ภูมิปัญญาการทำประมงพื้นบ้าน ภูมิปัญญาในการทำเครื่องมือจับปลา รวมถึงสื่อสารภูมิปัญญาบอกเล่าเรื่องราวให้กับผู้ที่สนใจในวงกว้าง และอย่างไรก็ตามบทความนี้ อาจมีข้อจำกัด ที่ยังไม่ได้ศึกษาและวิเคราะห์ถึงประเด็นสำคัญ คือ ในเรื่องสิทธิชุมชนกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมซึ่งต้องศึกษาทั้งในระดับปัจเจกและโครงสร้างเพื่อให้เกิดข้อเสนอเชิงนโยบายในเชิงการจัดการเชิงโครงสร้างระดับต่างๆต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการศึกษาวิจัยในประเด็นการมีส่วนร่วมในการสร้างมาตรการชุมชนเพื่อปกป้องทรัพยากรประมงพื้นบ้านของชุมชนริมเขื่อนลำปาว และสิทธิชุมชนในการบริหารจัดการพื้นที่ประมงเชิงอนุรักษ์ร่วมกับภาคีเครือข่าย
2. ควรผลักดันแผนงาน กิจกรรมหรือโครงการที่เกิดจากผลการวิจัยเข้าสู่เทศบัญญัติขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการพัฒนาในระดับท้องถิ่นอย่างต่อเนื่องต่อไป

3. หน่วยป้องกันและปราบปรามประมงน้ำจืดเขื่อนลำปาว ควรพัฒนาระบบและกลไกคณะทำงานและมาตรการร่วมกับชุมชน รวมถึงสร้างพื้นที่ต้นแบบในการทำงานเพื่ออนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรบริเวณเขื่อนลำปาว อย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นรูปธรรมตัวอย่างแก่พื้นที่อื่น ๆ

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัย เรื่อง การเสริมสร้างทุนท้องถิ่นในการพัฒนาทรัพยากรประมงพื้นบ้านเพื่อความมั่นคงทางอาหาร: กรณีศึกษา ชุมชนริมเขื่อนลำปาว ตำบลหนองสรวง อำเภอหนองกุงศรี จังหวัดกาฬสินธุ์ ขอขอบคุณ ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) ที่ให้การสนับสนุนงบประมาณการวิจัย และ รศ.ดร.บัวพันธ์ พรหมพักพิง และคณะ ในนามหัวหน้าชุดโครงการวิจัยการขับเคลื่อนขบวนการประชาสังคมเพื่อความมั่นคงทางอาหารในท้องถิ่นและผู้ผลิตรายย่อย สังกัด ศูนย์ประชาสังคมและการจัดการองค์กรเอกชนสาธารณประโยชน์ (ศปส.) คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ที่ให้ความช่วยเหลือ ชี้แนวทางและให้คำปรึกษา

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- กลุ่มสถิติการประมง. (2564). สถิติผลการจับสัตว์น้ำจืด พ.ศ.2563. สืบค้นเมื่อวันที่ 7 กุมภาพันธ์ 2565 จาก https://www4.fisheries.go.th/local/index.php/main/view_activities/1408/85334.
- กองนโยบายและแผนพัฒนาการประมง. (มปป.). ประเมินการผลผลิตและมูลค่าสัตว์น้ำจากการประมงของประเทศไทย พ.ศ. 2564 – 2566. กลุ่มสถิติการประมง กองนโยบายและแผนพัฒนาการประมง กสิวิชัย เพชรจุล และ กาญจนา กุลวิหิต. (2560). ความหลากหลายทางชีวภาพของทรัพยากรสัตว์น้ำต่อวิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่นในพื้นที่ลุ่มน้ำเขื่อนลำปาว จังหวัดกาฬสินธุ์. วารสารวิชาการแพรวกาฬสินธุ์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์. 4(3), 418-438.
- ธวัชชัย เคหะบาล. (2560). การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนประมงอย่างมีส่วนร่วม กรณีศึกษาบ้านทับปลา ตำบลหนองสรวง อำเภอหนองกุงศรี จังหวัดกาฬสินธุ์. วารสารการบริหารปกครอง. 6(2), 336-357.
- นิลาวดี พรหมพักพิง และคณะ. (2562). ทรัพยากรธรรมชาติกับวิถียังชีพของครัวเรือนเกษตรกรรายย่อยในชนบทอีสาน. วารสารสุโขทัยธรรมมาธิราช. 32(2). 123-144.
- บัวพันธ์ พรหมพักพิง. (2549). ความอยู่ดีมีสุข: แนวคิดและประเด็นการศึกษาวิจัย. วารสารคณะมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์. 23(2), 1-31.
- ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี. (2550). สำรวจสถานภาพแนวคิดการดำรงชีพอย่างยั่งยืน. ในรายงานการประชุมทางมานุษยวิทยาครั้งที่ 6 ณ ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร 25-27 มีนาคม 2550. 1-81. กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- พิศมัย ศรีเนตร และ อัญชญา ณ ระนอง. (2561). ทุนชุมชนกับความสามารถของชุมชนในการจัดการภัยพิบัติ น้ำท่วม. วารสารการบริหารการปกครอง. 7(1), 522-553.
- ภัทรพร ศรีพรหม. (2552). ความอยู่ดีมีสุขและสินทรัพย์ทุนในชุมชนชนบท. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหา

บัณฑิต คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น. ขอนแก่น: บัณฑิตวิทยาลัย.
ศูนย์ป้องกันและปราบปรามการประมงน้ำจืดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน. (2546). รายงานประจำปี 2546.
ส่วนบริหารจัดการประมงน้ำจืด สำนักบริหารการจัดการด้านการประมง กรมประมง.
สุนิตย์ เหมนิล. (2564). ทูทางสังคมกับการประกอบสร้างวิสาหกิจชุมชนกรณี
กลุ่มประมงดอนแก้ว อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี. วารสารพัฒนาสังคม. 23(1), 118-142
สำราญ สระอุณ. (2545). กระบวนการปรับปรุงการผลิตเพื่อการดำรงชีพอย่างยั่งยืนของเกษตรกรที่ทำนาเป็น
อาชีพหลักที่บ้านพรวน ตำบลท่าหิน อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา. สารนิพนธ์วิทยาศาสตร์
มหาบัณฑิตสาขาวิชาการพัฒนาการเกษตร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
อดิสรณ์ ชูย์คำ และสมปรารถนา ศรีมันตะ. (2559). การฟื้นฟูประมงพื้นบ้านริมกว๊านโดยการมีส่วนร่วมของคนใน
ชุมชนบ้านสันหนองเหนียว หมู่ 3 ตำบลบ้านต่อม อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา. กรุงเทพฯ: สำนักงาน
กองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

ภาษาอังกฤษ

Department for International Development. (1999). Sustainable Livelihood Guidance sheets
Available: http://www.livelihood.org/info/info_guidancesheets.html.
(October 1, 2008.)

Kaag et al., Kaag, M., van Berkel, R., Brons, J., de Bruijn, M., van Dijk, H., de Haan, L., Nootboom,
G. and Zoomers, A. (2004). Ways forward in livelihood research, in: Globalization and
development. Themes and concepts in current research, edited by: Kalb, D.,
Panthers, W., and Siebers, H., Kluwer Academic Press, Dordrecht, 49–74.

Translated Thai References

- Adisorn, Khui Kham and Sompattana Srimanta. (2016). Restoration of
the Rim Kwan indigenous fishery by participation. of people in Ban San Nong Niew
community, Village No. 3, Ban Tom Subdistrict, Mueang District, Phayao Province.
Bangkok: Office of the Research Fund (TRF).
- Buaphan Prompakping. (2006). Well-being: Concepts and Research Issues.
Humanities Social Sciences. 23(2), 1-31.
- Division of Fisheries Development Policy and Planning (M.D.). Estimated productivity and value
of aquatic animals from fisheries Thailand 2021 – 2023. Fisheries Statistics
Group, Division of Fisheries Development Policy and Planning
- Fisheries Statistics Group (2021). Freshwater Catching Statistics 2020.
Retrieved February 7, 2022 from
https://www4.fisheries.go.th/local/index.php/main/view_activities/1408/85334.
- Keeravit Petjul and Kanjana Kulwitit. (2017). Biodiversity of Aquatic Animals for Local Tradition

- and Culture on The Basin Lam Pao Dam Kalasin Province. *Prae-wa Kalasin Journal of Kalasin University*. 4(3). 418-438.
- Ninwadee Prompakping et al. (2019). Natural Resources and the Livelihoods of Small Agricultural Households in Rural Isan. *Sukhothai Thammathirat Journal*. 32(2). 123-144.
- Pattaraporn Sriprom. (2009). Well-being and capital assets in rural communities. Bachelor of Arts thesis Master's degree, Faculty of Humanities and Social Sciences KhonKaen University. KhonKaen: Graduate School.
- Pinkaew Luang Aramsri. (2007). Explore the conceptual status of Sustainable living. In meeting minutes 6th Anthropology at Sirindhorn Anthropology Center, March 25-27, 2007. Bangkok : Sirindhorn Anthropology Center.
- Pissamai Srinat and Anchana Na Ranong. (2018). Community Capitals and Community Capacities to Flood Disaster Management. *Governance Journal*. 7(1), 522-553
- Samran Saruno. (2002). Production improvement process for sustainable livelihoods of farmers who farm. It is the main occupation in Ban Puan area, Tha Hin Subdistrict, Sathing Phra District, Songkhla Province. Dissertation Master of Arts in Agricultural Development graduate school Prince of Songkla University.
- Sunit Hemnil. (2021). Social Capital and Community Enterprise Construction: A Case Study of Don Kaew Fishery Group, Kumphawapi District, Udon Thani Province. *Journal of Social Development*. 23(1). 118-142
- Sukhon Sae-ui et al. (2017). Appropriate model of conservation of local fish species for economic building.of the community in La-un Nuea Sub-district, La-un District, Ranong Province. Bangkok : Fund Office Support research.
- Tawatchai Kahaban. (2017). Economic Development in the Fishing Villages of Tubpla, Nhongsuang, Nhongkungsri, Kalasin. *Governance Journal*. 6(2). 336-357.
- The Northeastern Inland Fisheries Prevention and Suppression Center. (2003). Annual Report 2003. Inland Fisheries Management Division Office of Fisheries Management, Department of Fisheries.

**ผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมและการปรับตัวของประชาชนในสถานการณ์การ
แพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) กรณีศึกษาชุมชนบ้านโพน
ตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์**

**Socio-economic impacts and Adaptation of People in the Situation
of Coronavirus Disease (COVID-19) Pandemic: A Case Study of Bann
Phon Community in Phon Sub-district, Kham Muang District,
Kalasin Province**

[Received: 5 February 4, 2022; Revised: April 20, 2022;

Accepted: April 22, 2022]

สุพรรณษา จันทะจันท์ศรี

นักศึกษาระดับปริญญาตรี
คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

Suphansa Chanthachanson

Students of Public Administration Program,
Faculty of Liberal Arts, Kalasin
University, Thailand

วันชนะ บุตมะ

นักศึกษาระดับปริญญาตรี
คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

Wanchana Buttama

Students of Public Administration Program
Faculty of Liberal Arts, Kalasin
University, Thailand

พรอำไพ สุวรรณเพชร

นักศึกษาระดับปริญญาตรี
คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

Pornumpai Suwanaphet

Students of Public Administration Program
Faculty of Liberal Arts, Kalasin
University, Thailand

สิรินดา กมลเขต

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชา
ศิลปศาสตร์, คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์

Sirinada Kamolkhet

Assistant Professor of Public Administration
Program, Faculty of Liberal Arts, Kalasin
University, Thailand
email: Sirinda.ma@ksu.ac.th

CORRESPONDING AUTHOR

Sirinada Kamolkhet

Assistant Professor of Public Administration Program, Faculty of Liberal Arts, Kalasin
University, Thailand
email: Sirinda.ma@ksu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อสำรวจระดับผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ต่อประชาชนชุมชนบ้านโพน 2. เพื่อศึกษาสภาพการปรับตัวกับการดำเนินวิถีชีวิตใหม่ (New Normal Behavior) ของประชาชนชุมชนบ้านโพน และ 3. เพื่อเสนอแนะต่อการลดผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของประชาชนชุมชนบ้านโพน การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน 1) การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้วิธีการสำรวจจากประชากรในชุมชนบ้านโพน ตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์จำนวน 3,845 คน กลุ่มตัวอย่างและเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม 400 คน สถิติที่ใช้คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 2) การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้วิธีสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูล 2 กลุ่ม คือผู้นำชุมชน 5 คน ตัวแทนประชากร 10 คนครัวเรือน เลือกแบบเจาะจง วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิเคราะห์เนื้อหาและสรุปผลข้อมูลโดยการบรรยาย ผลการวิจัยพบว่า ภาพรวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก ผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคม มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.05 ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.94 ผลกระทบด้านสังคม มีค่าเฉลี่ยที่ 4.15 ด้านการปรับตัวกับการดำเนินวิถีชีวิตใหม่ มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.80 มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการดำรงชีวิต เข้าใจถึงปัญหา ข้อเสนอแนะ ภาครัฐควรให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับโรคและการป้องกันในทุกช่องทาง

คำสำคัญ : ผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคม; การปรับตัว; การแพร่ระบาดโรคไวรัสโคโรนา 2019

Abstract

The purposes of this study were 1) to survey a level of the socio-economic impacts of Covid-19 from the Situation of Coronavirus Disease (COVID-19) Pandemic of people in Bann Phon community, 2) to study the state of adaptation to living in new normal lifestyles of peoples in Bann Phon community, and 3) to suggest on reduction of Socio-economic impacts and Adaptation of People in the Situation of Coronavirus Disease (COVID-19) Pandemic of people in Bann Phon community. The study was a mixed research method. Quantitative research was used for exploring people in Bann Phon Community in Phon sub-district, Kham Muang District, Kalasin Province amount 3,845 people, and a sample size was 387 samples by gathering data from a questionnaire. The statistics used for data analysis were the percentage, mean, and standard deviation. Qualitative research used for in-depth-interviewing two key informant groups: 1) a community leader had amount 5 people and 2) a family representation in the community had amount 10 people who were selected by purposive sampling. Data analysis was content analysis and result reporting by description. The result showed that an overview of the socio-economic impacts of the COVID-19 pandemic were at a high level, an average of 4.05. The level of economic impact was at a high level, an average of 3.94. The level of social impact was the highest level, an average of 4.15. An overview of the adaptation level for living in new normal lifestyles of people in Bann Phon community was at a high level, an average of 3.80. by changing these lifestyle modification behaviors, understanding the situation of the Coronavirus Disease (COVID-19) Pandemic and following suggestions to make. The government should control information to the public and provide disease prevention.

Keywords: The socio-economic impacts of Covid-19; Adaptation; Coronavirus Disease (COVID-19) Pandemic

บทนำ

การระบาดของโรคไวรัสโคโรนา พ.ศ. 2562 – 2564 เป็นการระบาดทั่วทุกมุมโลก โดยมีสาเหตุมาจากเชื้อไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ที่ไม่เคยมีการค้นพบมาก่อน โดยเริ่มต้นขึ้นในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2562 ค้นพบครั้งแรกในนครอู่ฮั่น เมืองหลวงของมณฑลหูเป่ย์ ประเทศจีน องค์การอนามัยโลกได้ประกาศให้การระบาดนี้เป็นภาวะฉุกเฉินทางสาธารณสุขระหว่างประเทศ ในวันที่ 30 มกราคม พ.ศ. 2563 (Johns Hopkins CSSE, 2020) มีผู้ติดเชื้อยืนยันแล้วมากกว่า 192,623,328 คน ในหลายประเทศ มีผู้เสียชีวิตจากโรคระบาดแล้วมากกว่า 4,136,823 คน สำหรับการระบาดของโรคไวรัสโคโรนาในประเทศไทยนั้น พบเจอตตั้งแต่วันที่ 13 มกราคม พ.ศ. 2563 โดยมีผู้ป่วยยืนยันรายแรกนอกประเทศจีน การคัดกรองผู้เดินทางเข้าประเทศพบผู้ป่วยประปรายตลอดเดือนมกราคม ซึ่งเป็นผู้ที่เดินทางหรือเป็นผู้พำนักอยู่ในประเทศจีนแทบทั้งสิ้น การแพร่เชื้อท้องถิ่นที่มีรายงานรายแรกมีการยืนยัน เมื่อวันที่ 31 มกราคม 2563 จำนวนผู้ป่วยเพิ่มขึ้นมากในกลางเดือนมีนาคม พ.ศ. 2563 (สุพัตรา รุ่งรัตน์, ชูลพิภกร มาโซ, ยุทธนา กาเต็ม, 2563) ปัจจุบันสถานการณ์การแพร่ระบาดมีแนวโน้มที่รุนแรงมากขึ้น มีไวรัสหลากหลายสายพันธุ์ ได้แก่ สายพันธุ์อังกฤษ (อัลฟา) สายพันธุ์แอฟริกา (เบต้า) สายพันธุ์บราซิล (แกมมา) และสายพันธุ์อินเดีย (เดลต้า) ในไทยมีผู้ติดเชื้อยืนยันแล้วมากกว่า 1,066,786 คน และมีผู้เสียชีวิตจากโรคระบาดแล้วมากกว่า 9,562 คน (กรมควบคุมโรค, 2563)

การแพร่ระบาดของโรคดังกล่าวส่งผลกระทบต่อทางเศรษฐกิจและสังคมในวงกว้าง ทั้งในระดับประเทศ ระดับภูมิภาค และระดับจังหวัดเกือบทุกจังหวัดของประเทศไทย โดยผลกระทบต่อด้านเศรษฐกิจในระดับมหภาคนั้น ส่งผลให้อัตราการขยายตัวเศรษฐกิจไทยจะติดลบ โดยเฉพาะต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่ต้องสูญเสียรายได้กว่า 1.89 ล้านล้านบาท รวมถึงผลกระทบต่อกลุ่มห่วงโซ่อุปทานสำคัญของไทยอย่างกลุ่มอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์และยานยนต์ ซึ่งเป็นกลุ่มอุตสาหกรรมที่สำคัญต่อภาคการส่งออกของไทยอีกด้วย ซึ่งผลกระทบดังกล่าวเป็นลูกโซ่ไปทั้งระบบ ไม่ว่าจะเป็นภาวะแรงงานตกงานเป็นจำนวนมาก โดยมีการคาดการณ์ด้านเศรษฐกิจของไทย คงจะได้รับผลกระทบจากวิกฤติโควิด-19 ไปอีกนานพอสมควร ในระดับจุลภาคจำนวนยอดคนตกงานที่พุ่งสูงสุด ทำให้มีผลกระทบต่ออำนาจการใช้จ่ายของประชาชน (สำนักข่าวอิสรฯ, 2563) รายได้ของครัวเรือนที่ลดลงท่ามกลางภาระค่าใช้จ่ายที่สูงขึ้น โดยเฉพาะค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับสุขภาพ มีเงินออมลดลง หลังถึงเงินที่เก็บออมมาใช้จ่ายเพื่อการดำรงชีพ ครัวเรือนมีความกังวลต่อภาวะเศรษฐกิจ และการครองชีพของตนเอง โดยเฉพาะประเด็นเรื่องรายได้และการมีงานทำค่าใช้จ่าย (ไม่รวมหนี้สิน) และเงินออมของตนเอง (สำนักข่าวอิสรฯ, 2563)

สำหรับผลกระทบด้านสังคมจากการระบาดของโรคไวรัสโคโรนา (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2563) ร่วมกับสถาบันวิจัยเพื่อพัฒนาประเทศไทย (TDRI) คณะเศรษฐศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สำนักงานพัฒนานโยบายสุขภาพระหว่างประเทศไทย (IHPP) และทีมงานด้านข้อมูลขององค์การสหประชาชาติ (UN Joint Team on Data) เผยผลสำรวจผลกระทบโรคไวรัสโคโรนา ด้านสังคมพบว่าร้อยละ 50 ของผู้ตอบแบบสอบถามมีความวิตกกังวลเกี่ยวกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา และการแพร่ระบาดของโรค ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตประจำวันมาก โดยเฉพาะด้านการเดินทาง การซื้อสินค้าเพื่ออุปโภคและบริโภค และการเข้ารับบริการทางการแพทย์เมื่อเจ็บป่วย โดยวิธีบรรเทาความวิตกกังวลนั้น ส่วนใหญ่ใช้เวลาในการท่องอินเทอร์เน็ตและเล่นสื่อสังคมออนไลน์รวมถึงการใช้เวลาในการพูดคุย สนทนากับบุคคลในครอบครัว ญาติหรือเพื่อนผ่านช่องทางต่าง ๆ ทางโทรศัพท์ที่สื่อสังคมออนไลน์ เป็นต้น สะท้อนให้เห็นว่าในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา การสื่อสารผ่านอินเทอร์เน็ตและสื่อสังคมออนไลน์ จึงเป็นช่องทางหลักและสำคัญเป็นอย่างมากต่อการใช้เวลา

และการปฏิสัมพันธ์ของคน ดังนั้น ภาครัฐ ภาคเอกชน ควรพิจารณาจัดทำเนื้อหาที่ต้องการสื่อสารไปยังประชาชนผ่านช่องทางนี้เป็นหลัก นอกจากนี้ ผลกระทบจากโรคไวรัสโคโรนา ทำให้เกิด New Normal หรือวิถีชีวิตปกติแบบใหม่ทางด้านสังคมที่ต้องได้รับการพัฒนาที่ดีขึ้น โดยระบุว่า New Normal จะครอบคลุมวิถีชีวิตของคนรุ่นใหม่ทั่วโลกในช่วง 1-2 ปีทางด้านสังคม ซึ่งเป็นอีกมิติที่สำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าเรื่องปากท้องหรือมิติเศรษฐกิจ ยังมีผู้กล่าวถึงอยู่เสมอว่าคนเราโดยทั่วไปจะคำนึงถึงเรื่องเศรษฐกิจก่อนเสมอ แต่เมื่อเศรษฐกิจพอไปได้แล้ว จะพบว่า ถ้าด้านสังคมไม่ได้รับการดูแลหรือพัฒนาให้ดีก็จะเป็นการเปล่าประโยชน์ที่พยายามพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจไปโดยลำพังด้านเดียว เพราะผู้คนก็จะยังคงไม่มีความสุขหรืออาจจะถึงขั้นมีความทุกข์อย่างมากได้ด้วย แม้เศรษฐกิจจะค่อนข้างดีแล้วก็ตาม ซึ่งจะพบเห็นได้จากประเทศที่พัฒนาแล้วทั้งในยุโรปและอเมริกาเหนือ ต่างมีเศรษฐกิจค่อนข้างดีแต่ด้านสังคมมีปัญหาโดยเฉพาะเรื่องความเชื่อ วัฒนธรรม วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ จึงได้รับผลกระทบจากโรคไวรัสโคโรนาอย่างรุนแรง ผู้คนติดเชื้อมายเป็นจำนวนมาก (กรรมาธิการการสาธารณสุข วุฒิสภา, 2563)

หากพิจารณาผลกระทบจากการระบาดของโรคไวรัสโคโรนาในส่วนของจังหวัดกาฬสินธุ์ ปัจจุบันการตอบสนองของจังหวัดต่อการระบาดเริ่มจากการจัดตั้งศูนย์เฝ้าระวัง และป้องกันการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา รวมถึงได้ดำเนินการตามสาธารณสุขอย่างครบถ้วน และมีประสิทธิภาพทั้งมาตรการคัดกรอง ค้นหา การหยุดการเคลื่อนไหว การเว้นระยะห่าง การรับรู้มาตรการสังคม แต่สถานการณ์เป็นไปในทิศทางที่แย่ลง และได้มีการประกาศกำหนดมาตรการปรับพื้นที่ให้เป็นพื้นที่เสี่ยงสีแดง เพื่อควบคุมการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดกาฬสินธุ์ , 2564) สถานการณ์ดังกล่าวส่งผลกระทบต่อชุมชนหมู่บ้าน ต่างได้รับผลกระทบทั้งสิ้น บ้านโพน ตำบลโพน อำเภอกำแพง จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นพื้นที่ที่ได้รับผลกระทบจากเชื้อโรคไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) ทั้งในด้าน เศรษฐกิจ สังคม และการปรับตัว เพื่อให้เข้ากับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรค เพราะเศรษฐกิจหลักของชุมชนส่วนใหญ่มาจากการประกอบอาชีพค้าขาย คิดเป็นร้อยละ 31.64 รองลงมาเป็นการเกษตร ร้อยละ 24.99 รับจ้าง/พนักงานบริษัท ร้อยละ 21.14 รับราชการ/ รัฐวิสาหกิจ ร้อยละ 13.61 และอื่น ๆ ร้อยละ 8.62 ตามลำดับ (ข้อมูลจากสำนักทะเบียนท้องถิ่นเทศบาลโพน 2564) เกือบทุกครัวเรือนต่างประสบปัญหาและใช้ชีวิตลำบากมาก ส่วนทางด้านผลกระทบทางสังคมของประชาชนในชุมชนบ้านโพนนั้น เนื่องจากชุมชนมีวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิม อันมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว เป็นวัฒนธรรมที่เป็นจุดเด่น (Highlight) เช่น งานบุญประเพณี ภาษาพูด การแต่งกาย และอื่น ๆ แต่ที่โดดเด่นที่สุดโดยเฉพาะ คือ ผ้าไหมแพรวา เป็นผ้าทอมืออันเป็นเอกลักษณ์ของชาวผู้ไทยหรือภูไท ผ้าไหมแพรวาจึงถือว่าเป็นของล้ำค่า และมีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตของชาวผู้ไทยอย่างแท้จริง เรียกได้ว่าเป็น “ราชินีแห่งไหม” (ข้อมูลจากสำนักทะเบียนท้องถิ่นเทศบาลตำบลโพน 2563) ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ความเป็นอยู่ทางด้านสังคมของชุมชนบ้านโพนที่มีเทศกาล บุญ ประเพณีต่าง ๆ ที่สำคัญและหลากหลายเป็นประจำทุกปี โดยเฉพาะงานที่สร้างชื่อเสียงและรวมเอาคนจากทั่วสารทิศเข้ามายังชุมชนเป็นจำนวนมาก นั่นคือ งานประเพณีบุญบั้งไฟ ที่สร้างรายได้ช่วยส่งเสริมเศรษฐกิจและสร้างสังคมของคนในชุมชนได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ชุมชนบ้านโพนยังเป็นศูนย์กลางในการผลิต จัดจำหน่าย และส่งเสริมผ้าไหม ผ้าแพรวาที่สำคัญของประเทศที่สร้างรายได้ให้บ้านโพนเป็นอย่างมากเพราะประชาชนส่วนใหญ่ทุกบ้านทุกครัวเรือนต้องทอผ้าไหมเป็นจึงส่งผลให้คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนดีขึ้น จากที่จังหวัดได้มีการประกาศกำหนดมาตรการเพื่อควบคุมการแพร่ระบาดของเชื้อโรคไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) จึงส่งผลให้ระบบเศรษฐกิจและสังคมของคนในชุมชนบ้านโพนต้องประสบกับภาวะหยุดชะงักลงเหมือนกับทุกพื้นที่ ประชาชนทุกคนต่างได้รับผลกระทบโดยผลกระทบด้านเศรษฐกิจส่งผลให้การขยายตัวเศรษฐกิจในชุมชนลดลงอย่างมาก จำนวนยอดนักท่องเที่ยวและซื้อสินค้าน้อยลง ทำให้รายได้ของ

ครัวเรือนที่มาจากการขายผลิตภัณฑ์ทุกประเภทรวมถึงรายได้ที่มาจากการทำงานที่ยาวลดลงตามไปอย่างเห็นได้ชัด

จากผลกระทบที่เกิดขึ้นทั้งทางด้านเศรษฐกิจและผลกระทบทางด้านสังคมที่ชุมชนบ้านโพนได้รับตลอดมาช่วงสถานการณ์การแพร่เชื้อโรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ที่ผ่านมามีผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาระดับผลกระทบทางเศรษฐกิจและผลกระทบต่อสังคมรวมถึงสภาพการปรับตัวรับกับสถานการณ์วิถีชีวิตใหม่ (New Normal Behavior) ของประชาชนในชุมชนบ้านโพน ตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อสำรวจระดับผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ต่อประชาชนในชุมชนบ้านโพน ตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์
2. เพื่อศึกษาสภาพการปรับตัวกับการดำเนินวิถีชีวิตใหม่ (New Normal Behavior) ของประชาชนในชุมชนบ้านโพน ตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์
3. เพื่อเสนอแนะต่อการลดผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของประชาชนในชุมชนบ้านโพนตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่เหมาะสม

ขอบเขตการวิจัย

ด้านเนื้อหา คือศึกษาระดับผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคม และสภาพการปรับตัวกับการดำเนินวิถีชีวิตใหม่ (New Normal Behavior) จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของประชาชนในชุมชนบ้านโพน ตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ มีตัวแปรอิสระ (Independent Variable) ได้แก่ 1) ข้อมูลส่วนบุคคล 2) ผลกระทบทางเศรษฐกิจ ศึกษาด้านการประกอบอาชีพ ด้านรายได้ ด้านรายจ่าย ด้านภาระหนี้สินและการออม 3) ผลกระทบทางสังคม ศึกษาด้านการดำเนินชีวิต ด้านวัฒนธรรม จารีตประเพณี ด้านการบริหารจัดการชุมชน ด้านสิ่งแวดล้อม การสาธารณสุข (ดูแลสุขภาพ) ตัวแปรตาม (Dependent Variable) ได้แก่ 1) การปรับตัวกับการดำเนินวิถีชีวิตใหม่ (New Normal Behavior) ศึกษาการปรับตัวด้านการดำเนินชีวิต การปรับตัวด้านสุขภาพร่างกาย การปรับตัวด้านความคิด ทักษะคติ การปรับตัวด้านการเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน

ด้านประชากร คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลตำบลโพน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ เก็บข้อมูลตั้งแต่ช่วงเดือน มิถุนายน พ.ศ. 2564 – เดือน ตุลาคม พ.ศ. 2564

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ใช้การวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แสดงวิธีการดังนี้

1. การวิจัยเชิงปริมาณ

ด้านประชากร คือ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลตำบลโพน หมู่ที่ 1-5 อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ ประชากรทั้งสิ้น 3,845 คน เป็นชาย 1,900 คน เป็นหญิง 1,945 คน การหากลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้สูตรของ Yamane (1973) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% และกำหนดความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ 0.05 ได้ 399 คน แต่ผู้วิจัยจะดำเนินการเก็บข้อมูล จำนวน 400 คน ใช้วิธีสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental Sampling)

เครื่องมือและการตรวจสอบเครื่องมือ ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ในการรวบรวมข้อมูลเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับคือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด การตรวจสอบคุณภาพแบบสอบถามเพื่อตรวจสอบความถูกต้องความเที่ยงตรงของเนื้อหา ภาษาและการวัดผลการประเมิน (Item of Objective Congruence หรือ IOC ,(สัญญา เคนาภูมิ,2555) โดยกำหนดให้ +1 หมายถึง เห็นด้วย , 0 หมายถึง ไม่แน่ใจ , -1 หมายถึง ไม่เห็นด้วย แล้วนำผลคะแนนที่ได้จากผู้เชี่ยวชาญมาคำนวณหาค่า IOC ใช้เกณฑ์ 1) ข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 - 1.00 มีค่าความเที่ยงตรงสูงใช้ได้ ข้อคำถามที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.00 - 0.49 ต้องปรับปรุงใช้ไม่ได้ และค่าความตรง ของแบบสอบถามของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 ท่าน ได้ค่า IOC ที่ได้ค่าเฉลี่ย 0.98 อยู่ในเกณฑ์สามารถนำไปใช้ได้

การเก็บข้อมูล ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตัวเองโดยขอความร่วมมือจากประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลตำบลโพน ในการตอบแบบสอบถามแล้วนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามไปทำการวิเคราะห์และประมวลผล

การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) จากข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามโดยนำชุดของข้อมูลมาตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์จากนั้นนำมาลงรหัสและใช้โปรแกรมสำเร็จรูปคำนวณทางสถิติด้วยคอมพิวเตอร์และหาค่าทางสถิติจึงนำข้อมูลมาอธิบายเชิงพรรณนา

สถิติที่ใช้ ข้อมูลส่วนบุคคล ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) ส่วนผลกระทบด้านเศรษฐกิจและสังคมจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) และการปรับตัวกับการดำเนินวิถีชีวิตใหม่ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviations)

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ

ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูล 2 กลุ่ม (Key Informants) เพื่อศึกษาข้อเสนอนแนะต่อการลดผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID 19) เลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง (Purposive Sampling) กลุ่มที่ 1 ได้แก่ผู้นำชุมชน 5 คน คือผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 หมู่ที่ 5 เพราะมีบทบาทหน้าที่ ๆ เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการชุมชน ตลอดจนส่งเสริมอนุรักษ์ ด้านประเพณีวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น กลุ่มที่ 2 ได้แก่กลุ่มตัวแทนชุมชน 10 คริวเรือน คือผู้นำครอบครัวหรือตัวแทนของแต่ละครัวเรือนที่มีรายชื่อในทะเบียนสามโนครวนั้น ๆ ที่มาจากหมู่บ้านละ 2 คริวเรือน เป็นผู้ที่มีบทบาทหน้าที่ มีส่วนร่วม ช่วยเหลือกิจกรรมในชุมชน ใช้คำถามแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structure Question) โดยแบบสัมภาษณ์ได้นำวัตถุประสงค์ และกรอบแนวคิดในการวิจัย มาสร้างเป็นข้อคำถามในการสัมภาษณ์ ประเด็นสัมภาษณ์ คือ 1. ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ ก่อน – หลังการแพร่ระบาดไวรัสโคโรนา 2019 (COVID 19) 2. ผลกระทบทางด้านสังคม ก่อน – หลังการแพร่ระบาดไวรัสโคโรนา 2019 (COVID 19) 3. การปรับตัวในการดำรงชีวิตหลังการแพร่ระบาดไวรัสโคโรนา 2019 (COVID 19) และ 4. หน่วยงานที่ประชาชนอยากให้เข้ามาช่วยหาแนวทางในการช่วยเหลือผลกระทบจากการแพร่ระบาดไวรัสโคโรนา 2019 (COVID 19) การสัมภาษณ์ใช้ทั้งภาษากลางและภาษาพื้นถิ่น มีการนัดหมายวันและเวลาไปสัมภาษณ์แจ้งวัตถุประสงค์ให้ทราบล่วงหน้า ใช้วิธีการบันทึกข้อมูลด้วยเครื่องบันทึกเสียงพร้อมกับจดบันทึกแล้ววิเคราะห์ข้อมูล จำแนกข้อมูลออกเป็นหมวดหมู่จัดให้

เป็นระบบ (Typology and Taxonomy Analysis) ตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูลอุปนัย (Analytic Induction) ตรวจสอบความถูกต้องแบบสามเส้าตามประเด็นที่ค้นพบเรียบเรียงข้อมูลแล้วสรุปผลตามวัตถุประสงค์

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลตำบลโพธิ์ อำเภอดำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถาม 387 คน คิดเป็นร้อยละ 96.75 ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง 222 คน คิดเป็นร้อยละ 57.7 มีอายุระหว่าง 51-60 ปี 117 คน คิดเป็นร้อยละ 30.2 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา 166 คน คิดเป็นร้อยละ 42.9 มีรายได้ 3,001- 6,000 บาท 102 คน คิดเป็นร้อยละ 26.4 และมีระยะเวลาอาศัยอยู่ในชุมชนมากกว่า 30 ปี 242 คน คิดเป็นร้อยละ 63.5

ระดับผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ต่อประชาชนชุมชนบ้านโพธิ์ ตำบลโพธิ์ อำเภอดำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์

ตารางที่ 1 ภาพรวมผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคม

(N=400)

ภาพรวมระดับผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมจากสถานการณ์ การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของประชาชนในชุมชนบ้านโพธิ์	ค่าเฉลี่ย (\bar{x})	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	การประมาณค่าระดับ
1. ผลกระทบทางเศรษฐกิจ	3.94	0.89	ระดับมาก
2. ผลกระทบทางสังคม	4.15	0.68	ระดับมาก
เฉลี่ย	4.05	0.79	ระดับมาก

จากตารางที่ 1 ระดับผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของประชาชนในชุมชนบ้านโพธิ์ ตำบลโพธิ์ อำเภอดำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย (\bar{x} = 4.05) เมื่อพิจารณาในรายละเอียด พบว่าผลกระทบทางสังคม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย (\bar{x} = 4.15) และผลกระทบทางเศรษฐกิจ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย (\bar{x} = 3.94) ตามลำดับ เมื่อแยกพิจารณาผลการวิจัยออกเป็นด้าน ๆ จะได้ดังนี้

ตารางที่ 2 ระดับผลกระทบทางเศรษฐกิจจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของประชาชนในชุมชนบ้านโพธิ์

(N=400)

ผลกระทบทางเศรษฐกิจ	ค่าเฉลี่ย (\bar{x})	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	การประมาณค่าระดับ
การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) ส่งผลกระทบต่อการประกอบอาชีพของชุมชนบ้านโพธิ์	4.13	0.77	ระดับมาก

ผลกระทบทางเศรษฐกิจ	ค่าเฉลี่ย (\bar{x})	ส่วน เบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	การ ประมาณ ค่าระดับ
การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) ส่งผลกระทบต่อทำให้รายได้ครัวเรือนของชุมชนบ้านโพนลดลง	4.18	0.80	ระดับมาก
การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) ส่งผลกระทบต่อการแบกรับค่าใช้จ่ายในครัวเรือนและกิจการของชุมชนบ้านโพน	4.15	0.89	ระดับมาก
การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) ส่งผลกระทบต่อการชำระหนี้ของชุมชนบ้านโพนหรือทำให้มีหนี้สินเพิ่มมากขึ้น	3.82	1.02	ระดับมาก
การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) ส่งผลกระทบต่อการมีเงินเก็บออมหรือการนำเงินออมมาใช้จ่ายในครัวเรือนหรือกิจการก่อน	3.40	0.96	ระดับปานกลาง
เฉลี่ย	3.94	0.89	ระดับมาก

จากตารางที่ 2 ระดับผลกระทบทางเศรษฐกิจ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย (\bar{x} = 3.94) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงจากมากไปหาน้อย พบว่า การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ส่งผลกระทบต่อทำให้รายได้ครัวเรือนลดลง อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย (\bar{x} = 4.18) รองลงมา การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ส่งผลกระทบต่อการแบกรับค่าใช้จ่ายในครัวเรือนและกิจการ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย (\bar{x} = 4.15) การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ส่งผลกระทบต่อการประกอบอาชีพ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย (\bar{x} = 4.13) การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ส่งผลกระทบต่อชำระหนี้ หรือทำให้มีหนี้สินเพิ่มมากขึ้น อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย (\bar{x} = 3.82) และการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ส่งผลกระทบต่อการมีเงินเก็บออมหรือการนำเงินออมมาใช้จ่ายในครัวเรือนหรือกิจการก่อน อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย (\bar{x} = 3.40) ตามลำดับ

จากการสัมภาษณ์ทั้งผู้นำชุมชนและตัวแทนชาวบ้าน จึงสรุปผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจได้ดังนี้

การประกอบอาชีพ เป็นปัจจัยที่ยากจะควบคุมได้ ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจเป็นวงกว้าง โดยเฉพาะการประกอบอาชีพทุกอาชีพ ก็ต้องหยุดชะงักลง ผู้คนไม่สามารถออกไปทำงานประกอบอาชีพได้ เหมือนเช่นเคย อีกทั้งผู้จ้างงานก็ไม่มีกำลังที่จะจ้างเหมือนแต่ก่อน เพราะขาดรายได้ ผลกระทบมีความเกี่ยวพันกัน เมื่อไม่มีงาน ไม่มีอาชีพ ก็จะไปสู่ผลกระทบด้านต่าง ๆ ตามมา **ด้านรายได้** เป็นผลมาจากการไม่มีงานทำของคนในชุมชน งานไม่มีรายได้ก็ลด ส่งผลไปถึงเรื่องปากท้องคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของครัวเรือน และคนในชุมชนยากลำบากกว่าเมื่อก่อนรายได้ของคนในชุมชนลดลง แต่ก่อนมีการจัดงานบุญประเพณีได้ การค้าขายมีความคึกคักสร้างรายได้เป็นกอบเป็นกำ แต่ในปัจจุบันการจัดงานก็ไม่สามารถทำได้เหมือนเดิม ทำให้คนในชุมชนต้องสูญเสียรายได้ และถึงแม้ว่าคนในชุมชนจะได้รับการเยียวยาจากรัฐแล้วก็ตามนั้นก็เพียงพอต่อการดำรงชีวิตและการดูแลสมาชิกในครอบครัวได้ **ด้านรายจ่าย** การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) ที่แพร่กระจายในชุมชน ผู้คนในชุมชนออกเดินทางน้อยลง แต่ก็เชื่อว่ารายจ่ายของคนในครัวเรือนหรือคนใน

ชุมชนจะลดลงตาม เพราะว่ารายจ่ายของครัวเรือนทุกคนยังต้องจ่ายเท่าเดิมและมีแนวโน้มว่าค่าใช้จ่ายจะสูงขึ้น เช่น ค่าอุปโภคบริโภค ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการศึกษาของลูกหลานมีค่าอินเทอร์เน็ตเพิ่มขึ้น สินค้าทางการเกษตร เช่น ปุ๋ย น้ำมัน ก็แพงขึ้นทำให้รายจ่ายเยอะขึ้น คนในชุมชนต้องใช้เงินในการลงทุนมากยิ่งขึ้น ก็นำไปสู่ผลกระทบด้านอื่นๆ ตามมาอีกเช่นเคย ดังนั้นทุกคนอยู่บ้าน ไม่มีงาน ไม่มีรายได้ แต่ต้องนำเงินมาใช้จ่ายทุกวัน จึงเป็นสาเหตุนำไปสู่การหิวยืมและก่อให้เกิดหนี้สินตามมา การก่อหนี้สิน ส่วนใหญ่เกิดจากการกู้หนี้ยืมสินเพื่อมาใช้ในการดำรงชีวิต เช่น การอุปโภค บริโภค การลงทุนทางการเกษตร เพื่อนำมาหมุนเวียนใช้จ่ายก่อน หรือในครัวเรือนบางท่านอาจจะมียืมเก็บออม ก็ส่งผลกระทบให้ต้องนำเงินเก็บออมนั้นมาใช้ในการจับจ่าย หรือนำมาใช้ในส่วนที่จำเป็นก่อน

ตารางที่ 3 ระดับผลกระทบด้านสังคมจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของประชาชนในชุมชนบ้านโพน (N=400)

ผลกระทบทางสังคม	ค่าเฉลี่ย (\bar{x})	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	การประมาณค่าระดับ
การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) เป็นสาเหตุให้การดำเนินชีวิตของคนชุมชนบ้านโพน ครอบครัว ได้รับผลกระทบ เช่น การเดินทาง การอุปโภค บริโภค กาดิตต่อสื่อสาร เป็นต้น	4.22	0.71	ระดับมาก
การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) ส่งผลกระทบต่อคนชุมชนบ้านโพนในด้านวัฒนธรรม จารีตประเพณีค่านิยม เช่น การจัดกิจกรรมทางสังคม การเฉลิมฉลองเทศกาลต่าง ๆ การประกอบพิธีกรรมทางศาสนา เป็นต้น	4.52	0.65	ระดับมากที่สุด
การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) ส่งผลกระทบโดยตรงในด้านการบริการจัดการของชุมชนบ้านโพน เช่น ด้านการให้ความร่วมมือเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน การให้บริการและสิ่งอำนวยความสะดวกภายในชุมชน	3.94	0.69	ระดับมาก
การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (Covid-19) ส่งผลกระทบต่อด้านสิ่งแวดล้อม การสาธารณสุข (ดูแลสุขภาพ) และการอนามัยของชุมชน เช่น การรับความรู้วิธีการป้องกันโรค การได้รับการดูแลรักษา การช่วยเหลือ อื่น ๆ	3.90	0.68	ระดับมาก
เฉลี่ย	4.15	0.68	ระดับมาก

จากตารางที่ 3 ระดับผลกระทบด้านสังคม ภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย (\bar{x} = 4.15) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงจากมากไปหาน้อย พบว่า การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ส่งผลกระทบต่อชุมชนในด้านวัฒนธรรม จารีตประเพณีค่านิยมของคนในชุมชน เช่น การจัดกิจกรรมทางสังคม การเฉลิมฉลองเทศกาลต่าง ๆ การประกอบพิธีกรรมทางศาสนา อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย (\bar{x} = 4.52) รองลงมา การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) เป็นสาเหตุให้การดำเนินชีวิตของครอบครัว

รวมถึงคนในชุมชนได้รับผลกระทบ เช่น การเดินทาง การอุปโภค บริโภค การติดต่อสื่อสาร อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย (\bar{x} = 4.22) การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ส่งผลกระทบต่อโดยตรงในด้าน การบริการจัดการชุมชน เช่น ด้านการให้ความร่วมมือเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน การให้บริการและสิ่งอำนวยความสะดวกภายในชุมชน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย (\bar{x} = 3.94) และการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ส่งผลกระทบต่อด้านสิ่งแวดล้อม การสาธารณสุข (ดูแลสุขภาพ) และการอนามัยของชุมชน เช่น การรับความรู้วิธีการป้องกันโรค การได้รับการดูแลรักษา การช่วยเหลือ อื่น ๆ ที่อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย (\bar{x} = 3.90) ตามลำดับ

จากการสัมภาษณ์ทั้งผู้นำชุมชนและตัวแทนชาวบ้าน จึงสรุปผลกระทบทางด้านสังคมได้ดังนี้

สิ่งที่มากระทบต่อความคิด ทักษะคติ การใช้ชีวิตของคนในสังคม นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตด้านต่าง ๆ ซึ่งไม่เกี่ยวกับลักษณะนิสัยส่วนตัวของคนในชุมชนในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านการดำเนินชีวิต ได้ส่งผลกระทบต่อกระบวนการดำเนินชีวิตของครอบครัวรวมถึงคนในชุมชนล้วนได้รับผลกระทบ เช่น การทำงาน การเดินทาง การอุปโภคบริโภค รวมถึงการติดต่อสื่อสารในชีวิตประจำวันเป็นอย่างมาก ผู้คนในชุมชนไม่สามารถใช้ชีวิตได้อย่างปกติสุขเหมือนเดิม **ด้านวัฒนธรรม จารีตประเพณี** ก็ถือว่าส่งผลกระทบต่อชุมชนในด้านวัฒนธรรม จารีตประเพณีค่านิยมของคนในชุมชนอย่างมากที่สุด เพราะรายได้ส่วนใหญ่ที่เพิ่มขึ้นในแต่ละปีของคนในชุมชน ส่วนหนึ่งมาจากการจัดงานเฉลิมฉลองเทศกาลต่าง ๆ ในชุมชน ช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจ สร้างรายได้ เนื่องจากการจัดงานค่อนข้างใหญ่نگท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมเป็นจำนวนมาก ชุมชนจึงมีรายได้เพียงพอต่อการเลี้ยงชีพ นอกจากนั้น การประกอบพิธีกรรมทางศาสนาตามความเชื่อ ยังเป็นการหารายได้เข้าสู่วัด เพื่อทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา แต่ปัจจุบันไม่สามารถจัดงานตามประเพณีได้ **ด้านการบริหารจัดการชุมชน** ผู้นำชุมชน หน่วยงานต่าง ๆ รวมถึงคนที่อาศัยในชุมชนต่างให้ความร่วมมือเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ในการแก้ไขปัญหาสถานการณ์โรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) การให้บริการและสิ่งอำนวยความสะดวกภายในชุมชน เช่น การดูแลเรื่องมาตรการ การประสานงาน การเฝ้าระวังโรค มีการควบคุม บริหารจัดการได้ดี อีกทั้งคนในชุมชนมีการเอื้อเฟื้อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จึงทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง **ด้านสิ่งแวดล้อม การสาธารณสุข (ดูแลสุขภาพ)** คนในชุมชนต่างตระหนักถึงความสำคัญของการดูแลตัวเองมากขึ้น รวมถึงได้มีการเข้าร่วมอบรม เพื่อรับความรู้วิธีการป้องกันโรค การได้รับการดูแลรักษา การช่วยเหลือด้านอื่นๆ ที่สามารถเข้าถึงการให้บริการอย่างทั่วถึงและควบคุมได้

ตารางที่ 4 สรุปข้อมูลเชิงคุณภาพในรูปแบบตารางถึงประเด็นที่ค้นพบ

ผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)	ข้อค้นพบ
ด้านเศรษฐกิจ	<p>ทางตรง ประกอบด้วย</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การประกอบอาชีพ 2. ด้านรายได้ลดลง 3. ด้านรายจ่ายเพิ่มมากขึ้น 4. ด้านการก่อกวนหนี้สิน มีภาระหนี้สินเพิ่มขึ้น <p>ทางอ้อม ประกอบด้วย</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. การจ้างงานลดลง รายได้ลดลง 2. สินค้ามีราคาสูงขึ้น ทั้งสินค้าอุปโภคบริโภค 3. ค่าใช้จ่ายสูงขึ้น 4. การจำหน่ายสินค้าได้น้อย 5. เศรษฐกิจซบเซา

ผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของ ของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)	ข้อค้นพบ
	6. ผลผลิตมีราคาลดลง 7. การออมลดลงหรือนำเงินออมออกมาใช้ 8. ผลกระทบอาจเชื่อมโยงไปสู่ด้านอื่นๆ
ด้านสังคม	ทางตรง ประกอบด้วย 1. การดำเนินชีวิต 2. วัฒนธรรมจารีตประเพณี 3. การบริหารจัดการชุมชน 4. ด้านสิ่งแวดล้อม การ สาธารณสุข ทางอ้อม ประกอบด้วย 1. การจัดกิจกรรมทางสังคมลดลง ไม่สามารถใช้ชีวิตได้ อย่างปกติสุขเหมือนเดิมทั้งด้านดำเนินชีวิต การทำงาน การเดินทาง การติดต่อสื่อสารระหว่างกัน 2. ไม่สามารถดำเนินการด้านวัฒนธรรม จารีตประเพณี ค่านิยมได้ตามปกติ การจัดบุญประเพณีไม่สามารถจัดได้ เหมือนเดิม 3. การช่วยเหลือด้านการเดินทางอาจไม่ช่วยเหลือกัน เหมือนเดิม ความเอื้อเฟื้ออาจลดลง 4. คนในชุมชนมีการสื่อสารสัมพันธ์กันน้อยลง 5. นักท่องเที่ยวลดลง 6. ชุมชนเจ็บเหงา วิถีชีวิตเปลี่ยนไป 7. ทัศนคติ ความคิด เปลี่ยนแปลงไป 8. วิตกกังวลต่อการดำเนินชีวิต สุขภาพร่างกายมากขึ้น 9. หวาดระแวง

ที่มา : ผู้วิจัยและคณะ, 2564

ภาพรวมสภาพการปรับตัวกับการดำเนินวิถีชีวิตใหม่ (New Normal Behavior) ของประชาชนในชุมชน
บ้านโพน ตำบลโพน อำเภอดำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์

ตารางที่ 5 ภาพรวมการปรับตัวกับการดำเนินวิถีชีวิตใหม่

(N=400)

ภาพรวมสภาพการปรับตัวกับการดำเนินวิถีชีวิตใหม่ (New Normal Behavior) ประชาชนในชุมชนบ้านโพน	ค่าเฉลี่ย (\bar{x})	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	การ ประมาณ ค่าระดับ
1. พฤติกรรมการปรับตัวด้านการดำเนินชีวิต	4.09	0.73	ระดับมาก
2. พฤติกรรมการปรับตัวด้านสุขภาพร่างกาย	3.89	0.71	ระดับมาก
3. พฤติกรรมการปรับตัวด้านความคิด ทัศนคติ	3.52	0.75	ระดับมาก

ภาพรวมสภาพการปรับตัวกับการดำเนินวิถีชีวิตใหม่ (New Normal Behavior) ประชาชนในชุมชนบ้านโพธิ์	ค่าเฉลี่ย (\bar{x})	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)	การประมาณค่าระดับ
4. พฤติกรรมการปรับตัวด้านการเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน	3.69	0.80	ระดับมาก
เฉลี่ย	3.80	0.75	ระดับมาก

จากตารางที่ 5 ภาพรวมสภาพการปรับตัวกับการดำเนินวิถีชีวิตใหม่จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของประชาชนในชุมชนบ้านโพธิ์ ตำบลโพธิ์ อำเภอดำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย (\bar{x} = 3.80) เมื่อพิจารณาในรายละเอียด พบว่าทุกด้านอยู่ในระดับมาก พฤติกรรมการปรับตัวด้านการดำเนินชีวิต มีค่าเฉลี่ย (\bar{x} = 4.09) รองลงมา พฤติกรรมการปรับตัวด้านสุขภาพร่างกาย มีค่าเฉลี่ย (\bar{x} = 3.89) พฤติกรรมการปรับตัวด้านการเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน มีค่าเฉลี่ย (\bar{x} = 3.69) และพฤติกรรมการปรับตัวด้านความคิด ทักษะคิด มีค่าเฉลี่ย (\bar{x} = 3.52) ตามลำดับ เมื่อพิจารณาเป็นด้านพบว่า

พฤติกรรมการปรับตัวด้านการดำเนินชีวิตภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย (\bar{x} = 4.09) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงจากมากไปหาน้อยพบว่าทุกข้ออยู่ในระดับมาก การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ทำให้การเดินทางไปในสถานที่ต่างๆ ต้องใช้ความระมัดระวังมากยิ่งขึ้น มีค่าเฉลี่ย (\bar{x} = 4.47) รองลงมา มีค่าเฉลี่ยเท่ากัน 2 ข้อคือ การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ทำให้เข้าใจถึงปัญหา ยอมรับ แก้ไขและปรับตัวในการดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกลมกลืนกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น และการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ทำให้รู้จักสร้างสมดุลชีวิต เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการใช้ชีวิตใหม่ จนกลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตปกติของผู้คนและคนในชุมชน มีค่าเฉลี่ย (\bar{x} = 4.28) การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ทำให้โอกาสในการพบปะ สังสรรค์ ของคนในครอบครัวและคนในชุมชน ต้องปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น มีค่าเฉลี่ย (\bar{x} = 3.84) และการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ทำให้การใช้ชีวิตประจำวันของคนในชุมชนเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม เช่น วิธีเรียนรู้ วิธีสื่อสาร มุมมอง การใช้ชีวิตแบบใหม่ มีค่าเฉลี่ย (\bar{x} = 3.59) ตามลำดับ

พฤติกรรมการปรับตัวด้านสุขภาพร่างกาย ภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย (\bar{x} = 3.89) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงจากมากไปหาน้อย พบว่า การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ทำให้ต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการเดินทาง การพบปะผู้คนระมัดระวังมากขึ้น เพื่อป้องกันการติดเชื้อจากบุคคลอื่น และการแพร่เชื้อไปสู่ครอบครัว และคนในชุมชน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย (\bar{x} = 4.33) รองลงมาการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ทำให้คนในชุมชนหันมาดูแลสุขภาพทั้งตัวเองและคนรอบข้างมากขึ้น อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย (\bar{x} = 4.12) การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ทำให้การเข้าร่วมกิจกรรมสันทนาการนอกบ้าน เป็นไปด้วยความยากลำบากและต้องระมัดระวังมากยิ่งขึ้น อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย (\bar{x} = 4.00) การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ทำให้คนในชุมชนหันมาสนใจเรื่องสุขภาพร่างกาย ความปลอดภัยในการใช้ชีวิตมากยิ่งขึ้น เช่น การตรวจสุขภาพ การปฏิบัติตามมาตรการป้องกันอย่างเคร่งครัด อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย (\bar{x} = 3.37) และการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ทำให้หันมาสนใจเรื่องสุขภาพร่างกาย ความปลอดภัยในการใช้ชีวิตมากยิ่งขึ้น เช่น การตรวจสุขภาพ การปฏิบัติตามมาตรการป้องกันอย่างเคร่งครัด อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย (\bar{x} = 3.64) ตามลำดับ

พฤติกรรมกรรมการปรับตัวด้านความคิด ทักษะคิด ภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย (\bar{x} = 3.52) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงจากมากไปหาน้อย พบว่า การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ทำให้ต้องปรับระบบความคิดใหม่ และยอมรับและปรับตัวกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย (\bar{x} = 3.81) รองลงมา การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ทำให้มุมมอง วิสัยทัศน์ การใช้ชีวิตในปัจจุบัน และอนาคตเปลี่ยนไป เนื่องจากความไม่แน่นอนของสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงเสมอ อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย (\bar{x} = 3.63) การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ทำให้มีการปรับเปลี่ยนทัศนคติใหม่ มองโลกในแง่บวกมากขึ้น อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย (\bar{x} = 3.48) การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ทำให้รู้จักปรับแนวความคิด พลิกวิกฤติให้เป็นโอกาส เพื่อใช้เป็นแนวทางการดำเนินชีวิตใหม่ อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย (\bar{x} = 3.35) และการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ทำให้คนในชุมชนเกิดกระบวนการคิด การเรียนรู้ ในการปรับตัวเพื่อการอยู่รอดในสังคม เช่น การเรียนรู้ด้านการสื่อสารผ่านเทคโนโลยี สื่อออนไลน์ อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย (\bar{x} = 3.31) ตามลำดับ

พฤติกรรมกรรมการปรับตัวด้านการเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย (\bar{x} = 3.69) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงจากมากไปหาน้อย พบว่า การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ทำให้ความสัมพันธ์ในการจัดกิจกรรมของคนในชุมชนยากลำบาก เนื่องจากต้องมีการเว้นระยะห่างทางสังคม รวมถึงการสวมใส่หน้ากากอนามัยทุกครั้งเมื่อพบเจอกัน อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย (\bar{x} = 4.03) รองลงมา การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ทำให้การพบปะระหว่างคนในชุมชน หรือการพูดคุย ทักทายกันของคนในชุมชนเปลี่ยนไปจากเดิม อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย (\bar{x} = 3.92) การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ทำให้การเข้าร่วมกิจกรรม เช่น การประชุม การปรึกษาหารือภายในและนอกชุมชนทำได้น้อยลงหรือไม่ได้เลย อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย (\bar{x} = 3.83) การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ทำให้แบบแผนการใช้ นำไปสู่พฤติกรรมการใช้ชีวิตทางสังคม เช่น การใช้เทคโนโลยีและอินเทอร์เน็ต ให้เข้ามามีบทบาทกับการใช้ชีวิตมากขึ้น อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย (\bar{x} = 3.43) และการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ทำให้สภาพแวดล้อมในการจัดกิจกรรมของคนในชุมชนที่อาศัยอยู่เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก เช่น เปลี่ยนเป็นรูปแบบออนไลน์ VDO เป็นต้น อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย (\bar{x} = 3.25) ตามลำดับ

ผลการศึกษาผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจและสังคม และการปรับตัวกับการดำเนินวิถีชีวิตใหม่ (New Normal Behavior) จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของประชาชนในชุมชนบ้านโพธิ์ ตำบลโพธิ์ อำเภอดำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ สรุปได้ว่าผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ เป็นผลที่เกิดขึ้นในชุมชนที่ส่งผลกระทบที่เป็นตัวเงินทั้งทางตรงและทางอ้อม และยังก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ตามมา เช่น การประกอบทางเศรษฐกิจของครัวเรือน และคนในชุมชนในแต่ละด้านพบว่าอาชีพ การหารายได้ ภาระรายจ่าย รวมไปถึงก่อให้เกิดหนี้สิน ที่เป็นผลพวงเกี่ยวเนื่องกันนำไปสู่ปัญหาต่าง ๆ รวมถึงการเปลี่ยนแปลง

จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนและตัวแทนชุมชน สรุปการปรับตัวกับการดำเนินวิถีชีวิตใหม่ (New Normal Behavior) ได้ว่า

การปรับตัวด้านการดำเนินชีวิต เป็นการปรับเปลี่ยนวิถีการดำเนินชีวิตใหม่ ซึ่งคนในชุมชนมีรูปแบบการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตใหม่ รวมถึงการปรับตัวด้านสุขภาพร่างกาย การปรับตัวด้านความคิด ทักษะคิด การปรับตัวด้านการเข้าร่วมกิจกรรมในชุมชน ต้องมีการเปลี่ยนวิธีคิด การปรับเปลี่ยนทัศนคติ วิถีเรียนรู้ วิถีสื่อสาร มุมมอง วิสัยทัศน์ ทักษะคิด การใช้ชีวิตแบบใหม่ รวมถึงการนำไปสู่พฤติกรรมการใช้ชีวิตทางสังคม คนในชุมชน

ทุกคนต่างเรียนรู้และเข้าใจถึงปัญหา ยอมรับ แก้ไข และรู้จักปรับตัวในการดำเนินชีวิตให้สอดคล้องกลมกลืนกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจนกลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตปกติของผู้คนและคนในชุมชน

จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนและตัวแทนชุมชน เรื่องการลดผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของประชาชนในชุมชนบ้านโพนตำบลโพน อำเภอดำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า ตัวแทนต้องการให้หน่วยงานที่มาช่วยเหลือส่วนใหญ่ที่อยากให้เราเข้ามา มีบทบาทมากที่สุด คือ เป็นหน่วยงานของภาครัฐทุกหน่วยงาน เทศบาลที่อยู่ใกล้ชิดกับชุมชนมากที่สุด โดยวิธีการช่วยเหลือนอกการช่วยเหลือจากทางตรงแล้ว เช่น การเยียวยา การให้ความรู้ การดูแลรักษา กลุ่มผู้นำก็ต้องการให้มีการช่วยเหลือในรูปแบบของทางอ้อมด้วย เช่น การควบคุมราคาสินค้า ข้าว น้ำมัน เป็นต้น

ข้อเสนอแนะต่อการลดผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ของประชาชนในชุมชนบ้านโพนตำบลโพน อำเภอดำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ ที่เหมาะสมมีดังนี้

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการช่วยเหลือของภาครัฐและเอกชน คือ 1) การช่วยเหลือในการให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับโรคและการป้องกันในทุกช่องทาง 2) จัดให้มีจุดบริการล้างมือด้วยแอลกอฮอล์เจลอย่างเพียงพอ 3) ให้อาหาร ร้านค้า ร้านอาหาร จัดการเกี่ยวกับร้าน เพื่อให้สามารถนั่งทานอาหารในร้านได้ใช้มาตรการที่ป้องกันการระบาดอย่างเคร่งครัด 4) การผ่อนคลามาตรการต่าง ๆ อย่างเป็นระยะเพื่อลดผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคม 5) ควรเพิ่มการดำเนินการป้องกันควบคุมโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ของกระทรวงสาธารณสุขให้มากขึ้น

2. แนวทางในการแก้ปัญหาผลกระทบทางเศรษฐกิจ 1) การช่วยเหลือเงินเยียวยาให้ครอบคลุมและทั่วถึงประชาชนทุกกลุ่ม 2) ส่งเสริมการสร้างอาชีพภายในชุมชน การสร้างกลุ่มอาชีพให้เป็นอาชีพเสริมแก่ประชาชนเพื่อเพิ่มรายได้ 3) ส่งเสริมกิจกรรมสร้างรายได้จากช่องทางต่างๆ 4) ส่งเสริมการจ้างงานในภาคส่วนต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน 5) การใช้มาตรการช่วยเหลือเกี่ยวกับค่าครองชีพ โดยการควบคุมราคาสินค้าอุปโภคบริโภคให้มีความเหมาะสม

3. แนวทางในการแก้ปัญหาผลกระทบทางสังคมประกอบด้วย 2 ส่วน คือ

1) แนวทางการดูแลด้วยตัวประชาชนเอง (1) การดูแล ป้องกันสุขภาพให้ปลอดภัยจากการแพร่ระบาดของโรคด้วยตัวเองของประชาชน (2) ควรพกเจลแอลกอฮอล์ติดตัวตลอดเวลา (3) ลดการพบปะในสถานที่สาธารณะที่มีคนเยอะๆ (4) ทุกคนในสังคมต้องเข้าใจซึ่งกันและกันและต้องดูแลตัวเองและคนใกล้ตัว ให้ปลอดภัยอยู่เสมอ (5) ให้ทุกคนในชุมชนช่วยกันรักษาความสะอาดสถานที่ส่วนร่วมของชุมชน ให้มีความสะอาดอยู่เสมอ

2) แนวทางการส่งเสริมสุขภาพของประชาชนโดยภาครัฐ ได้แก่ (1) การแจกหน้ากากอนามัยให้ทั่วถึงในชุมชน (2) ส่งเสริมให้คนในชุมชนหันมาออกกำลังกาย โดยมีระยะห่างและความปลอดภัย ความสะอาดของเครื่องมือด้วย (3) การประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลการปฏิบัติเพื่อตนเองให้ปลอดภัยจากโรค (4) การสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการรักษาโรค เพื่อลดปัญหาผู้คนไม่ยอมรับในโรคนี้นี้ (5) ปรับปรุงเรื่องการรักษาทางการแพทย์ให้มีความจริงมากกว่านี้ (6) มาตรการในการป้องกันการแพร่ระบาดของโรค มีความเคร่งครัดในทุกระดับ นอกจากนั้นต้องคำนึงถึงสถานการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ด้วย

อภิปรายผล

ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก บ้านโพนเป็นชุมชนขนาดใหญ่ มีการประกอบอาชีพที่หลากหลาย เช่น ค้าขาย รับจ้างทั่วไป แต่ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น ปลูกข้าว ปลูกอ้อย

ปลูกพุดร จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ส่งผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนบ้านโพธิ์ทั้งทางตรงและทางอ้อม สินค้าอุปโภคบริโภคมีราคาสูงขึ้น ส่วนผลผลิตทางการเกษตรกลับมีราคาลดลง คนตกงานเป็นจำนวนมาก รายจ่ายมากกว่ารายรับ ส่งผลให้นำเงินเก็บที่ออมไว้มาใช้จ่าย ไม่มีกำลังในการชำระหนี้สิน ผลจากการสัมภาษณ์พบว่า การรับจ้างทั่วไปก็ต้องหยุดชะงักลง ผู้คนไม่สามารถออกไปทำงานเนื่องจากมีความหวาดระแวงกลัวติดโรค ผู้จ้างงานก็ไม่มีความตั้งใจที่จะจ้างเหมือนเดิมทำให้ผลกระทบมีความเกี่ยวพันกัน เมื่อไม่มีงานไม่มีอาชีพ รายได้ก็ลดส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ของครัวเรือนทำให้คนในชุมชนต้องสูญเสียรายได้ยังต้องจ่ายเท่าเดิมและมีแนวโน้มว่าค่าใช้จ่ายจะสูงขึ้น เช่น ค่าอุปโภคบริโภค ค่าไฟฟ้า ค่าเน็ตเรียนออนไลน์ สินค้าทางการเกษตร ปุ๋ย น้ำมัน ก็แพงขึ้นทำให้รายจ่ายเยอะขึ้น คนในชุมชนต้องใช้จ่ายในการลงทุนมากยิ่งขึ้นมีการก่อหนี้สินเพื่อนำมาหมุนเวียนใช้จ่ายก่อนส่งผลกระทบให้ต้องนำเงินเก็บบอมนั้นมาใช้จ่าย หรือนำมาใช้ในส่วนที่จำเป็นก่อน สอดคล้องกับงานวิจัยของ พงษ์มนัส ตีต (2563) ได้ศึกษาเรื่องผลกระทบของการแพร่ระบาดโรคไวรัสโคโรนา 2019 ต่อการประกอบอาชีพบริการจัดส่งอาหาร พบว่า เนื่องจากการแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 ส่งผลกระทบต่อความไม่แน่นอนทางเศรษฐกิจทำให้ผู้ประกอบการไม่กล้าลงทุน และแนวโน้มของเศรษฐกิจโลกมีการชะลอตัวเป็นอย่างมากทำให้เศรษฐกิจถดถอยไปและสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุพัตรา รุ่งรัตน์, ชูลพิภรณ์ มาไซ, ยุทธนา กาเต็ม, (2563) ได้ศึกษาเรื่อง ผลกระทบจากการระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) จากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม พบว่า ผลกระทบทางเศรษฐกิจจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ภายหลังการเปิดเมืองและคลายล็อกแล้วผลกระทบก็ยังคงอยู่ ไม่ว่าจะเป็นการลดลงของรายได้ การตกเกณฑ์เป็นคนจนใหม่ การตกงาน การกักขังยืมสินสวนทางกับการออมที่มีแนวโน้มติดลบมากขึ้น

ผลกระทบด้านสังคม ภาพรวมอยู่ในระดับมาก การแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ส่งผลกระทบต่อชุมชนในด้านวัฒนธรรม จารีตประเพณีค่านิยมของคนในชุมชน เช่น การจัดกิจกรรมทางสังคม การเฉลิมฉลองเทศกาลต่าง ๆ การประกอบพิธีกรรมทางศาสนา การดำเนินชีวิตของครอบครัว รวมถึงคนในชุมชนได้รับผลกระทบ เช่น การเดินทาง การอุปโภค บริโภค การติดต่อสื่อสาร มีผลกระทบโดยตรงในด้านการบริหารจัดการชุมชน การให้บริการและสิ่งอำนวยความสะดวกภายในชุมชนส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม การสาธารณสุข (ดูแลสุขภาพ) และการอนามัยของชุมชน เช่น การรับความรู้วิธีการป้องกันโรค การได้รับการดูแลรักษา การช่วยเหลืออื่นๆ จากการสัมภาษณ์พบว่า ความคิด ทศนคติ การใช้ชีวิตของคนในสังคม นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตด้านต่าง ๆ เช่น ด้านการดำเนินชีวิต ได้ส่งผลกระทบต่อกระบวนการดำเนินชีวิตของครอบครัว รวมถึงคนในชุมชน เช่น การทำงาน การเดินทาง การอุปโภคบริโภค การติดต่อสื่อสารในชีวิตประจำวันไม่สามารถใช้ชีวิตได้อย่างปกติสุขเหมือนเดิม ด้านวัฒนธรรม จารีตประเพณี ได้ส่งผลกระทบต่อชุมชนเพราะรายได้ส่วนใหญ่ที่เพิ่มขึ้นในแต่ละปีของคนในชุมชนส่วนหนึ่งมาจากการจัดงานเฉลิมฉลองเทศกาลต่าง ๆ ช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจ สร้างรายได้เนื่องจากการจัดงานค่อนข้างใหญ่ นักท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมเป็นจำนวนมากทำให้มีรายได้เพียงพอต่อการเลี้ยงชีพของชุมชน ส่วนตัวอาารามก็ได้ผลพวงจากการท่องเที่ยวทำให้มีรายได้มากขึ้นช่วยทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา แต่ปัจจุบันไม่สามารถจัดงานตามประเพณีได้ ผู้นำชุมชน หน่วยงานต่าง ๆ รวมถึงคนที่อาศัยในชุมชนมีการปรับตัวต่างให้ความร่วมมือเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ในการแก้ไขปัญหาสถานการณ์โรคไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) การให้บริการและสิ่งอำนวยความสะดวกภายในชุมชน เช่น การดูแลเรื่องมาตรการการประสานงาน การเฝ้าระวังโรค มีการควบคุม บริหารจัดการได้ดี คนในชุมชนมีความเอื้อเฟื้อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จึงทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง คนในชุมชนต่างตระหนักถึงความสำคัญของการดูแลตัวเองมากขึ้น รวมถึงได้มีการเข้าร่วมอบรม เพื่อรับความรู้วิธีการป้องกันโรค การได้รับการดูแลรักษา การช่วยเหลือด้านอื่นๆ ที่

สามารถเข้าถึงการให้บริการอย่างทั่วถึงและควบคุมได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ฌ็อง-มารี คาสแซน (2564) ศึกษาเรื่องความรู้ ทัศนคติและพฤติกรรมในการป้องกันตนเองจากการติดเชื้อไวรัสโคโรนา-19 ของประชาชนในเขตอำเภออุ้มผาง จังหวัดสุพรรณบุรี พบว่า พฤติกรรมการปรับตัวด้านสุขภาพร่างกายในการอยู่ร่วมกันในสังคม อยู่ในระดับมาก เนื่องจากทางที่มีบุคลากรสามารถส่งเสริมประชาชนให้มีความรู้แก่คนในชุมชน และส่งเสริมวิธีป้องกันตนเองจากการติดเชื้อไวรัสโคโรนา-19 ได้ ประชาชนจึงมีองค์ความรู้ เกิดความเข้าใจ และสามารถที่จะนำกลับมาปรับใช้ในการดูแลสุขภาพของตนเองและครอบครัวรวมถึงคนในชุมชนได้อย่างถูกต้อง และมีความสอดคล้องกับนักวิชาการ สิริโรจน์ สกุลณะมรรคา (2557) ได้ให้ความหมาย ผลกระทบด้านสังคมว่าเป็นปัจจัยภายนอก เป็นความต้องการของสังคมและสภาพแวดล้อม ซึ่งได้แก่วัฒนธรรม จารีต ประเพณี ค่านิยม ศาสนา กฎระเบียบของสังคมทำให้บุคคลต้องปรับตัวเพื่อตอบสนองความต้องการต่าง ๆ และอยู่ได้โดยไม่มี ความกดดันทางจิตใจ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย 1. ควรกำหนดนโยบายด้านการการให้ความช่วยเหลือหรือเยียวยาผลกระทบให้ตรงจุด กระตุ้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาผลกระทบที่เกิดขึ้นในชุมชนบ้านโนน 2. ควรกำหนดนโยบายด้านการมีส่วนร่วมเพื่อให้ประชาชนได้มีโอกาสออกมาร่วมคิด ร่วมวางแผน และสนับสนุน ส่งเสริมและเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เสนอข้อคิดเห็นถึงแนวทางที่หลากหลายและแก้ไขผลกระทบที่เกิดขึ้นร่วมกัน พร้อมรับฟัง และดำเนินการแก้ไขปัญหา โดยความสำคัญของการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ 1. ส่งเสริมกิจกรรมสร้างรายได้จากช่องทางต่าง ๆ เพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ ให้ชาวบ้านได้รู้ถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและรู้จักพลิกวิกฤติให้เป็นโอกาส 2. ส่งเสริมการจ้างงานในภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนในลักษณะของการจ้างงานแบบชั่วคราว หรือ part-time เพื่อบรรเทาภาวะการว่างงานของภาคแรงงานให้มีความทำงาน หรืออาจจะเป็นการจัดการอาชีพในช่วงโควิดที่สามารถต่อยอดหรือทำให้ผลกระทบที่เกิดขึ้นเบาบางลง

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข. (2563). **โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)**. สืบค้น

จาก <https://ddc.moph.go.th/viralpneumonia/info.php>

กรมควบคุมโรค. (2563). **ข้อมูลเกี่ยวกับ COVID-19 ไวรัสโคโรนาในประเทศไทย**. สืบค้นจาก

<https://ddc.moph.go.th/viralpneumonia/index.php>.

กรมการสาธารณสุข วุฒิสภา. (2563). **หมอซีโควิดส่งผลกระทบ ต่อวิถีชีวิตแบบใหม่ ด้าน**

สังคม. สืบค้นจาก <https://www.dailynews.co.th/politics/7711/politics/771154>.

ฌ็อง-มารี คาสแซน. (2564). **ความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมในการป้องกันตนเองจากการติดเชื้อโค**

วิด-19 ของประชาชน ในเขตอำเภออุ้มผาง จังหวัดสุพรรณบุรี. วิทยาลัยพยาบาลบรมราช

ชนนี สุพรรณบุรี คณะพยาบาลศาสตร์ : สถาบันพระบรมราชชนก.

พงษ์มนัส ตีอด. (2563). **ผลกระทบของการแพร่ระบาดของโรคไวรัสโคโรนา 2019 ต่อการประกอบ อาชีพ**

บริการจัดส่งอาหาร: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน.

พัชรี โพธิ์หัง. (2550). **ความคิดเห็นเกี่ยวกับผลกระทบนิคมอุตสาหกรรมอมตะนคร ที่ส่งผลต่อชุมชนตำบล**

ดอนหัวฬ่อ อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี. ปัญหาพิเศษรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการ

- บริหารทั่วไป, วิทยาลัยบริหารรัฐกิจ, มหาวิทยาลัยบูรพา.
สัญญา เคนาภูมิ, (2555). **เทคนิคการบริหารและภาวะผู้นำ**. มหาสารคาม : คลังนานาวิทยา.
สำนักข่าวอิสรา. (2563). **ผลกระทบทางเศรษฐกิจในระดับจุลภาคจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัสโคโรนา**. สืบค้นจาก <https://www.isranews.org/article/isranews-scoop/87713repor03-13.html>.
สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2563). **การสำรวจผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19** สืบค้นจาก <http://ittdashboard.nso.go.th/covid19s>
สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดกาฬสินธุ์ , (2564). **สถานการณ์การแพร่ระบาดโควิด 2019 จังหวัดกาฬสินธุ์**. สืบค้นเมื่อ 6 สิงหาคม 2564 จาก <http://kalasin.moph.go.th/>
สำนักทะเบียนท้องถิ่นเทศบาลพนม, (2564). สืบค้นจาก <http://www.poncacity.go.th/>
สิโรจน์ สกุลณะมรรคา. (2557). **การปรับตัวของพนักงานต่างชาติต่อบริบทการทำงานแบบไทย** กรณีศึกษาพนักงานต่างชาติที่ทำงานในบริษัทโตโยต้ามอเตอร์เอเชียแปซิฟิก-วิศวกรรมการผลิต จำกัด.บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต : มหาวิทยาลัยเนชั่น.
สุพัตรา รุ่งรัตน์,ชูลีฟีกอร์ มาโซ,ยุทธนา กาเต็ม, 2563. **ผลกระทบทางเศรษฐกิจและสังคมจากสถานการณ์โควิด-19 ของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองยะลา จังหวัดยะลา**. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. มหาวิทยาลัยราชภัฏ ยะลา.

ภาษาอังกฤษ

- Johns Hopkins CSSE. (2020). **Coronavirus COVID-19 Global Cases by the Center for Systems Science and Engineering (CSSE) at Johns Hopkins University (JHU)**. Retrieved May 30, 2020, from <https://gisanddata.maps.arcgis.com/apps/opsdashboard/index.html#/bda7594740fd40299423467b48e9ecf6>
Taro Yamane (1973). **Statistics: An Introductory Analysis**. 3rd Ed. New York. Harper and Row Publications.

Translated Thai References

- Deeod, P. (2020). **The impact spread of the Coronavirus 2019 (COVID – 19) On Occupation Of A Food Delivery Service**. Mahamakut Buddhist University Isan Campus, Thailand
Department of Disease Control, Ministry of Public Health (Thailand). (2020). **Coronavirus disease 2019 (COVID-19)**. <https://ddc.moph.go.th/viralpneumonia/info.php>
Department of Disease Control. (2020). **Coronavirus disease 2019 (COVID-19)**. <https://ddc.moph.go.th/viralpneumonia/info.php>
Isranews Agency. (2020). **The Economic Impact of the coronavirus virus COVID-19 Situation**.
Kalasin Provincial Health Centre. (2021). **The situation of the epidemic of Covid 2019 in Kalasin Province**. <http://kalasin.moph.go.th/> Municipality Local Registration Office Phon. (2021). <http://www.poncacity.go.th/>

- Kenaphoom.S (2013). Management Techniques and Leadership. Faculty of Political Science and Public Administration, Rajabhat Mahasarakham University.
- Khumsaen.N. (2021). Knowledge, Attitudes, and Preventive Behaviors of COVID-19 among People Living in Amphoe U-thong, Suphanburi Province. Boromarajonani College of Nursing, Suphanburi, Faculty of Nursing, Praboromarajchanok Institute.
- National Statistical Office. . (2020). **The survey on the impact of the Coronavirus COVID-19 situation**. <http://ittdashboard.nso.go.th/covid19s>
- Phothihang. P. (2007). **The opinion on the impact on Amata Nakorn Industrial Estate affecting Don Hua Lo sub-district community Muang District, Chonburi Province. Special Topics in Public Administration**. Master of Public Administration. General Administration Program. Burapha University.
- Sakulunamunka, S. (2015). Expatriate Adaptation in th Thai Working Context: A Case Study of Expatriates in Toyota Motor Asia Pacific Engineering& Manufacturing Co.,Ltd. Master of Business Administration. Nation University.
- Senate Advisor, Committee on Public Health Group. (2020). Doctors point out how COVID affects towards a new normal lifestyles in society. <https://www.dailynews.co.th/politics/7711/politics/771154>.
- Rungrut, S. Maso, S. and Kadem,Y. (2020). Impacts of Economic and Social Matters from the COVID-19 Pandemic among the People in Yala City Municipality. Humanities and Social Sciences. University Yala Rajabhat.

การศึกษาศักยภาพและธุรกิจแอบแฝงในตลาดนัดโค-กระบือบ้านยาง

ตำบลบุงไหม อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

Potentials and underground economy at the Cow-Carabao Market, Ban Yang, Tambon Bung Mai, Amphoe Warin Chamrap, Ubon Ratchathani

[Received: October 18, 2022; Revised: May 11, 2022;

Accepted: May 12, 2022]

กนกวรรณ วังพยนต์

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

Kanokwan Wangpayon

Faculty of Political Science,
Ubon Ratchathani University

กัณตภณ สมผล

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

Kantaphon Somphol

Faculty of Political Science,
Ubon Ratchathani University

นุสบา ไชยะวง

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

Nutsaba Chaiyawong

Faculty of Political Science,
Ubon Ratchathani University

ฤทธิเดช กาเผือก

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

Ritthidet Kaphueak

Faculty of Political Science,
Ubon Ratchathani University

สัณญา ชูขุนทด

คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

Sanya Choobkunthot

Faculty of Political Science,
Ubon Ratchathani University

ประเทือง ม่วงอ่อน

ดร., อาจารย์คณะรัฐศาสตร์

มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี

Pratueng Moung-On

Ph.D., Faculty of Political Science,
Ubon Ratchathani University

CORRESPONDING AUTHOR

Pratueng Moung-On

Ph.D., Faculty of Political Science, Ubon Ratchathani University

Email: na.sisaket20@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาศักยภาพและธุรกิจแอบแฝงในตลาดนัดโค-กระบือบ้านยาง ตำบลบุ่งใหม่ อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี มีวัตถุประสงค์ 2 ประการ คือ (1) เพื่อศึกษาศักยภาพของกิจการตลาดนัดโค-กระบือบ้านยาง ตำบลบุ่งใหม่ อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี และ (2) เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรค และธุรกิจแอบแฝงอื่นๆ ของตลาดนัดโค-กระบือ การวิจัยเรื่องนี้ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ อ้างอิงข้อมูลจากการสำรวจและสังเกตการณ์ในสถานที่จริง เอกสาร และการสัมภาษณ์ที่เกี่ยวข้อง ผลการวิจัยค้นพบว่า

(1) ศักยภาพของกิจการตลาดนัดโค-กระบือ บ้านยาง ตำบลบุ่งใหม่ อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า ตลาดนัดโค-กระบือบ้านยาง เป็นตลาดนัดที่มีขนาดใหญ่ที่สุดของจังหวัดอุบลราชธานี หากไม่มีปัญหาการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) และสถานการณ์โรคระบาดลัมปี สกิน (Lumpy Skin Disease) ตลาดนัดจะเปิดทำการสัปดาห์ละ 2 ครั้ง คือ วันพุธ และวันอาทิตย์ เป็นแหล่งพบปะของกลุ่มประชาชนที่สนใจซื้อขายแลกเปลี่ยน หรือทำธุรกิจต่อยอดที่เกี่ยวข้องกับโค-กระบือ จากข้อมูลในปี พ.ศ. 2563 สรุปว่า ตลาดแห่งนี้มีการค้าวัว (โค) จำนวน 1,200 ตัว/สัปดาห์ ควาย (กระบือ) ประมาณ 400 ตัว/สัปดาห์ รวมเป็นมูลค่าของสัตว์ในตลาดประมาณ 48,400,000 บาท มาตรการและข้อตกลงของตลาด อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของปศุสัตว์จังหวัด และปศุสัตว์อำเภอ

(2) ปัญหา อุปสรรค และธุรกิจแอบแฝงอื่นๆ ของตลาดนัดโค-กระบือ พบว่า ตลาดนัดโค-กระบือ มีการแอบแฝงเล่นการพนัน การติดสินบนเจ้าหน้าที่ของรัฐเพื่อให้การเคลื่อนย้ายสัตว์เป็นอย่างราบรื่น ทั้งการติดสินบนเจ้าหน้าที่ด้วยผู้ค้ารายย่อย หรือการติดสินบนแบบกลุ่มเครือข่ายหรือตัวแทนผ่านผู้มีอิทธิพลทางการเมืองในพื้นที่ หรือกลุ่มนักธุรกิจผู้ค้าสัตว์รายใหญ่ รวมทั้ง อาจจะมีการค้าประเวณี เป็นธุรกิจแอบแฝง เป็นต้น

ข้อเสนอแนะสำคัญที่ค้นพบจากการวิจัย เสนอให้มีการแก้ไขกฎหมายให้ การบริหารจัดการปศุสัตว์ รวมทั้งการดูแลตลาดนัดโค-กระบือ ควรอยู่ภายใต้อำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตพื้นที่ มีไซปศุสัตว์จังหวัด และปศุสัตว์อำเภอ หรือควารโอนปศุสัตว์จังหวัด และปศุสัตว์อำเภอ ให้ขึ้นตรงกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อบริหารจัดการตลาดนัดโค-กระบือมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น รวมทั้งการจัดเก็บรายได้ หรือภาษีให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

คำสำคัญ: ศักยภาพ; ตลาดนัดโค-กระบือ; อุบลราชธานี

Abstract

This research studies the potentials and underground economy at the Cow-Carabao Market in Ban Yang, Tambon Bung Mai, Amphoe Warin Chamrap, Ubon Ratchathani. It has two objectives (1) to examine the potentials of the Cow-Carabao Market in Ban Yang, Tambon Bung Mai, Warin Chamrap, Ubon Ratchathani and (2) to study the problems, obstacles and the underground economy in this Cow-Carabao Market. This research is qualitative and the data has been acquired with the method of field survey and exploration, document analysis and interviews. The findings of this research are;

1) The trade volume of the cow-carabao business in Ban Yang, Tambon Bung Mai, Amphoe Warin Chamrap, is the highest in the province of Ubon Ratchathani. Without the pandemic of COVID-19 and the outbreak of lumpy skin disease, the market is organised twice a week which is on Wednesdays and Sundays. In addition, the Market is the meeting point of the people interested in the cow-carabao exchange and other related business. According to the data acquisition in 2020, 1,200 cows and 400 buffalos are traded per week in this Market. Accordingly, the trade volume is approximately 48,400,000 baht. The market measurements and regulations are under the supervision of the livestock office of the district and the province.

2) Problems and obstacles are witnessed in the form of underground economy. For example, gambling is found in the Market. Also, bribe money is paid to state officers by either small entrepreneurs or representatives of larger political network and business owners in the area so that the transport of livestock is run smoothly. Prostitution is possibly part of the underground economy. This research recommends that the laws on livestock management be amended. The supervision of this Cow-Carabao Market should in addition be under the authority of the sub-district administrative organisation, instead of the livestock offices of the district and the province. If the authority for supervision is transferred direct to the sub-district administrative organisation, the management and taxation of the market will be more effective and efficient.

Keywords: Potentials; the Cow-Carabao Market; Ubon Ratchathani

บทนำ

ภาคอีสานเป็นภาคที่มีพื้นที่มากที่สุดในประเทศ และเป็นพื้นที่ปศุสัตว์ที่สำคัญของประเทศ ในอดีตภาคอีสานเป็นพื้นที่ส่งออกโค กระบือ ไปยังพื้นที่ภาคกลางของประเทศ ทำให้การค้าโค กระบือ โดยเฉพาะบริเวณลุ่มแม่น้ำมูลเติบโตเป็นอย่างมาก เกิดอาชีพ “นายอ้อย” ในการรวมกลุ่มซื้อขายโค กระบือทั้งภายในพื้นที่เอง และการไล่ต้อนไปขายยังต่างถิ่น (กิตตินิพนธ์ สิริินทรภูมิ, 2550) ที่ต้องการสัตว์เพื่อทำการเกษตร และบริโภค แม้ปัจจุบัน เกษตรกรในภาคอีสานส่วนใหญ่จะนำเครื่องจักรกลมาใช้ในการทำการเกษตรแทนการอาศัยแรงงานจากสัตว์เลี้ยงแล้วก็ตาม แต่ภาคอีสานก็ยังคงเป็นพื้นที่ที่มีการเลี้ยงโคกระบือมากที่สุดในประเทศ ด้วยวัฒนธรรมการบริโภคเนื้อโคกระบือในวิถีชีวิตประจำวัน และวัฒนธรรมการบริโภคเนื้อที่ผูกติดอยู่กับงานประเพณีต่าง ๆ และยังเป็นเครื่องบ่งบอกถึงฐานะของสังคม

จากสถิติการเลี้ยงโค-กระบือของกรมปศุสัตว์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ รายงานว่า ณ ปี พ.ศ. 2563 ภาคอีสานมีจำนวนโคเนื้อ 3,028,709 ตัว โคนม 212,660 ตัว และกระบือ 892,848 ตัว มีตลาดนัดโค-กระบือ 78 แห่ง ซึ่งในจังหวัดอุบลราชธานีมี 4 แห่ง ประกอบด้วย (กรมปศุสัตว์, 2563: 14)

1) ตลาดนัดโค-กระบือบ้านยาง ที่อยู่ บ้านยาง หมู่ 2 ตำบลบึงใหม่ อำเภวารินชำราบ เปิดทุกวันพุธ/วันอาทิตย์ สถิติที่นำสัตว์มาขาย โค 1,200 ตัว กระบือ 400 ตัว รวมเป็นมูลค่าของสัตว์ในตลาดประมาณ 48,400,000 บาท

2) ตลาดนัดโค-กระบือห้วยฝ้ายพัฒนา ที่อยู่ บ้านห้วยฝ้ายพัฒนา หมู่ 2 ตำบลห้วยฝ้ายพัฒนา อำเภอดงหลวง เปิดทุกวันเสาร์ สถิติที่นำสัตว์มาขาย โค 300 ตัว กระบือ 100 ตัว รวมเป็นมูลค่าของสัตว์ในตลาดประมาณ 14,500,100 บาท

3) ตลาดนัดโค-กระบือบ้านเป่า ที่อยู่ บ้านเป่า หมู่ 1 ตำบลเป่า อำเภอดงหลวง เปิดทุกวันพฤหัสบดี สถิติที่นำสัตว์มาขาย โค 100 ตัว กระบือ 2 ตัว รวมเป็นมูลค่าของสัตว์ในตลาดประมาณ 3,580,000 บาท

4) ตลาดนัดโค-กระบือบ้านโคกใหญ่ ที่อยู่ บ้านโคกใหญ่ หมู่ 5 ตำบลนาจะหลวย อำเภอนาจะหลวย เปิดทุกวันศุกร์ สถิติที่นำสัตว์มาขาย โค 70-100 ตัว กระบือ 10-20 ตัว รวมเป็นมูลค่าของสัตว์ในตลาดประมาณ 2,312,000 บาท (กรมปศุสัตว์, 2563: 9-10, 23)

โดยเฉพาะตลาดนัดโค-กระบือบ้านยาง ซึ่งเป็นตลาดซื้อขายแลกเปลี่ยนขนาดใหญ่ เป็นตลาดที่มีศักยภาพการค้าขายแลกเปลี่ยนอันดับต้นๆ ของประเทศ มีการจัดการควบคุมตลาดด้วยกฎระเบียบ ข้อบังคับ ตามพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558, ประกาศกรมปศุสัตว์ เรื่อง กำหนดด่านกักกันสัตว์ตามพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558 และกฎกระทรวง เรื่อง กำหนดการควบคุมการค้าสัตว์และซากสัตว์ พ.ศ. 2552 รวมทั้งข้อกำหนดร่วมกันของตลาด กลไกการบริหารจัดการตลาด

การเป็นตลาดซื้อขายโค-กระบือ ขนาดใหญ่เป็นอันดับต้นๆ ของประเทศ มีปริมาณโค-กระบือที่ซื้อขายแลกเปลี่ยนจำนวนมากที่สุดแห่งหนึ่งของภาคอีสานตอนใต้ จึงเป็นที่มาของศึกษาวิจัยในครั้งนี้ เพื่อศึกษาศักยภาพของกิจการตลาดนัดโค-กระบือบ้านยาง ตำบลบึงใหม่ อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี และปัญหา อุปสรรค และธุรกิจแอบแฝงอื่นๆ ของตลาดนัดโค-กระบือ

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาศักยภาพของกิจการตลาดนัดโค-กระบือบ้านยาง ตำบลปungไหม อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี
- 2) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และธุรกิจแบบแฟงอื่นๆ ของตลาดนัดโค-กระบือ

ระเบียบวิธีวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งผู้ศึกษาดำเนินการ ศึกษาใน 2 รูปแบบ คือ

- 1) การศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร (Document research) ได้แก่ หนังสือตลาดนัดโค-กระบือ และ ตลาดนัดสัตว์ปีก ประจำปี 2563 กฎหมายที่เกี่ยวข้อง ดังนี้ พระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558, ประกาศกรมปศุสัตว์ เรื่อง กำหนดด่านกักกันสัตว์ตามพระราชบัญญัติโรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558 และ กฎกระทรวง เรื่อง กำหนดการควบคุมการค้าสัตว์และซากสัตว์ พ.ศ. 2552 และเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง
- 2) การสัมภาษณ์ผู้ที่ให้ข้อมูลที่สำคัญ (Key informants) แยกเป็น (1) กลุ่มตัวแทนหน่วยราชการ ที่มีบทบาทและอำนาจหน้าที่ในการบริหารจัดการหรือการควบคุม กำกับ ดูแลตลาดนัดโค-กระบือบ้านยาง ตำบลปungไหม อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ได้แก่ นายสัตวแพทย์จังหวัดอุบลราชธานี ปศุสัตว์ อำเภวารินชำราบ เจ้าพนักงานจัดเก็บรายได้เทศบาลตำบลปungไหม อ.วารินชำราบ จ.อุบลราชธานี (2) กลุ่ม ผู้ปฏิบัติงานในตลาดนัดโค-กระบือ ได้แก่ เจ้าหน้าที่ดูแลตลาดนัดโค-กระบือบ้านยาง (3) ผู้ซื้อ ผู้ขาย นายหน้า พ่อค้าคนกลาง และ (4) ผู้ใช้บริการที่ตลาดนัดโค-กระบือ ประชาชนที่อาศัยอยู่บริเวณพื้นที่รอบตลาด เป็นต้น

ผลการวิจัย

การศึกษาศักยภาพและธุรกิจแบบแฟงในตลาดนัดโค-กระบือบ้านยาง ตำบลปungไหม อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี มีข้อค้นพบที่สำคัญสรุปได้ดังนี้

- 1) ศักยภาพของกิจการตลาดนัดโค-กระบือ บ้านยาง ตำบลปungไหม อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

พัฒนาการตลาดนัดโค-กระบือบ้านยาง

ก่อนจะมาเป็นตลาดนัดโค-กระบือบ้านยาง เคยตั้งอยู่ที่บ้านโนนน้อย ตำบลปungหวาย อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ต่อมาเปลี่ยนมาเป็นบ้านโพธิ์มูล ตำบลค่าน้ำแซบ อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี และย้ายมาที่บ้านยาง ตำบลปungไหม อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี สาเหตุของการย้ายสถานที่จัดตั้งเป็นตลาดนัดโค-กระบือ หลายครั้งเนื่องจาก (1) การขอคืนที่ดินคืน เนื่องจากเจ้าของที่ดินเดิม จะนำที่ดินไปขายให้กับกลุ่มธุรกิจทำบ้านจัดสรร จึงมีการยกเลิกสัญญาเช่ากับทางตลาดนัดโค-กระบือ (2) ปัญหาการร้องเรียนด้านสภาพแวดล้อมบริเวณตลาดนัดโค-กระบือ (3) ปัญหาการร้องเรียนประเด็นอื่นๆ เช่น การค้าประเวณี การเล่นการพนันในบริเวณตลาดนัดโค-กระบือ เป็นต้น

ศักยภาพตลาดนัดโค-กระบือบ้านยาง

ตลาดนัดโค-กระบือบ้านยาง เป็นตลาดซื้อขาย แลกเปลี่ยนขนาดใหญ่ จากข้อมูลสำรวจตลาดนัดโค-กระบือ และตลาดนัดสัตว์ปีก ประจำปี พ.ศ. 2563 ของกรมปศุสัตว์ พบว่า มีการค้าโค 1,200 ตัว/

สัปดาห์ และกระบือ 400 ตัว/สัปดาห์ รวมเป็นมูลค่าของสัตว์ในตลาดประมาณ 48,400,000 บาท/สัปดาห์ (กรมปศุสัตว์, 2563 : 23) ตลาดนัดโค-กระบือบ้านยาง ถือเป็นแหล่งรวบรวมการซื้อขายโค-กระบือ ที่มีพื้นที่ขนาดใหญ่เป็นอันดับต้นๆ ในระดับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ในสัปดาห์หนึ่ง ตลาดนัดโค-กระบือบ้านยาง (หากไม่มีปัญหาการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) และสถานการณ์โรคระบาดล้มปี สกิน (Lumpy Skin Disease)) จะเปิดทำการ 2 วัน คือ ทุกวันพุธและวันอาทิตย์ ตั้งแต่เวลา 03.00 น.-11.00 น. (ภายหลังเวลานี้ การซื้อขายจะเริ่มเบาบางลง) ตลาดนัดโค-กระบือบ้านยาง ถือเป็นตลาดที่ที่น่าสนใจของบรรดาพ่อค้าโค-กระบือ (นายฮ้อย) ในเขตพื้นที่ รวมถึงพ่อค้าคนกลางที่เดินมาจากต่างจังหวัดในภาคกลางและภาคเหนือของประเทศไทย เช่น จังหวัดเพชรบุรี จังหวัดราชบุรี จังหวัดลพบุรี จังหวัดพะเยา ฯลฯ

การบริหารจัดการตลาดนัดโค-กระบือบ้านยาง ภาคเอกชนจะได้รับสัมปทานเป็นผู้ประกอบการตลาดเป็นผู้บริหารจัดการทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นการอำนวยความสะดวกสำหรับผู้เดินทางมาซื้อขาย เช่น สถานที่จอดรถ ห้องสุขาและห้องอาบน้ำ การบริหารจัดการขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล และดำเนินการออกเอกสารสำคัญในการซื้อขาย เพื่อเป็นหลักฐานสำคัญป้องกันปัญหาการรับซื้อของโจร แสดงถึงความสุจริต ซื่อสัตย์และยุติธรรม โดยคิดเป็นจำนวนเงินในราคา ไบละ 30 บาท ต่อตัว

ตลาดนัดโค-กระบือบ้านยาง จะมีการเก็บค่าโค กระบือเข้าตลาด จำนวนตัวละ 20 บาท มีคอกพักสัตว์ สำหรับฝากสัตว์เพื่อรอการขนส่งต่อไป ส่วนการกำหนดราคาซื้อขาย ผู้ขายจะเป็นผู้กำหนดราคาด้วยตนเองตามลักษณะพันธุ์ สี ขนาดรูปร่าง ซึ่งคุณสมบัติเหล่านี้ส่งผลต่อระดับราคาของการซื้อขายรวมทั้ง ขึ้นอยู่กับเทคนิค ความสามารถในการต่อรองราคาซื้อของผู้ซื้อด้วย

ภาพที่ 1 จุดค้าขายแลกเปลี่ยนโค ของตลาดนัดโค-กระบือบ้านยาง

ภาพที่ 2 จุดค้าขายแลกเปลี่ยนกระบือ ของตลาดนัดโค-กระบือบ้านยาง

เมื่อเดินเข้าตลาดนัดโค-กระบือบ้านยาง จะพบบรรยากาศการต่อรองราคาระหว่างผู้ซื้อและผู้ขายที่ดุเดือด การแสดงเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มผู้ซื้อกับผู้ขาย รวมทั้งเครือข่ายภายในกลุ่มผู้ซื้อหรือกลุ่มผู้ขายด้วยกันเอง ซึ่งมักจะเป็นกลุ่มเพื่อน เครือญาติ ที่สามารถจัดหา แลกเปลี่ยนหรือช่วยเหลือหาลูกค้าหรือจัดหาสินค้าโค-กระบือให้กับลูกค้าที่ต้องการได้

ขณะที่หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ภาคเอกชนหรือตัวแทนที่ได้รับสัมปทานเป็นผู้ประกอบธุรกิจการซื้อขาย โค กระบือ จะมีบทบาทในการออกประกาศ คำสั่ง มาตรการในการป้องกันโรคระบาดต่าง ๆ ที่อาจจะมาจากสัตว์ โดยมีการคัดกรองก่อนเข้าพื้นที่ผ่านการฆ่าเชื้อจากบ่อซีเมนต์ และมีการฉีดวัคซีนควบคุมโรคให้แก่สัตว์ของเกษตรกรฟรี รวมถึงการอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ประกอบการในการออกใบอนุญาตเคลื่อนย้ายสัตว์ออกนอกจังหวัด

ข้อมูลจากการวิจัย มีข้อค้นพบว่า ตลาดนัดโค-กระบือบ้านยางแห่งนี้ ทำให้เกิดรายได้ต่อผู้ประกอบการธุรกิจซื้อขายโค-กระบือ เกิดเงินสะพัดหมุนเวียนต่อสัปดาห์มากกว่า 48,400,000 บาท/สัปดาห์ ทำให้กลุ่มคนหลายกลุ่มได้หันมาประกอบอาชีพซื้อขายโค กระบือเพิ่มมากขึ้น เพราะสามารถสร้างรายได้ให้กับครอบครัวเป็นอย่างดี

ตารางที่ 1 จำนวนการนำโค-กระบือที่นำมาขายในตลาดนัดโค-กระบือ จังหวัดอุบลราชธานี (ประมาณการจำนวนตัว ต่อ 1 สัปดาห์)

ปี	สัตว์	ตลาดนัดโค-กระบือ	ตลาดนัดโค-กระบือ	ตลาดนัดโค-กระบือ	ตลาดนัดโค-กระบือ
		บ้านยาง	บ้านเป่า	บ้านห้วยฝ้ายพัฒนา	บ้านโคกใหญ่
2562	โค	1,200	100	300	70-100
	กระบือ	400	2	100	4-10
2563*	โค	1,200	100	300	70-100
	กระบือ	400	2	100	10-20

*รอบไตรมาสแรก เดือนมกราคม-มีนาคม

ที่มา: กรมปศุสัตว์ (2562, 2563)

จากตาราง พบว่า ในปี พ.ศ. 2562 ตลาดนัดโค-กระบือบ้านยาง มีจำนวนโค กระบือมาขายที่ตลาดมากที่สุด คือ แยกเป็นโค ประมาณ 1,200 ตัว/สัปดาห์ กระบือ ประมาณ 400 ตัว/สัปดาห์ รองลงมา ตลาดนัดโค-กระบือบ้านห้วยฝ้ายพัฒนา แยกเป็นโค ประมาณ 300 ตัว/สัปดาห์ กระบือ ประมาณ 100 ตัว/สัปดาห์ ตลาดนัดโค-กระบือบ้านโคกใหญ่ แยกเป็นโค ประมาณ 70-100 ตัว/สัปดาห์ กระบือ ประมาณ 4-10 ตัว/สัปดาห์ และลำดับสุดท้ายตลาดนัดโค-กระบือบ้านเป่า แยกเป็นโค ประมาณ 100 ตัว/สัปดาห์ กระบือ ประมาณ 2 ตัว/สัปดาห์

ในปี พ.ศ. 2563 (คำนวณจากรอบไตรมาสแรก เดือนมกราคม-มีนาคม พ.ศ. 2563 โดยกรมปศุสัตว์) สรุปว่า ตลาดนัดโค-กระบือบ้านยาง มีจำนวนโค กระบือมาขายที่ตลาดมากที่สุด คือ แยกเป็นโค ประมาณ 1,200 ตัว/สัปดาห์ กระบือ ประมาณ 400 ตัว/สัปดาห์ รองลงมา ตลาดนัดโค-กระบือบ้านห้วยฝ้ายพัฒนา แยกเป็นโค ประมาณ 300 ตัว/สัปดาห์ กระบือ ประมาณ 100 ตัว/สัปดาห์ ตลาดนัดโค-กระบือบ้านโคกใหญ่ แยกเป็นโค ประมาณ 70-100 ตัว/สัปดาห์ กระบือ ประมาณ 10-20 ตัว/สัปดาห์ และลำดับสุดท้ายตลาดนัดโค-กระบือบ้านเป่า แยกเป็นโค ประมาณ 100 ตัว/สัปดาห์ กระบือ ประมาณ 2 ตัว/สัปดาห์ เท่าปี พ.ศ. 2562

สรุปได้ว่า ตลอดปี พ.ศ. 2562-2563 ตลาดนัดโค-กระบือบ้านยาง เป็นตลาดนัดที่มีขนาดใหญ่ที่สุดของจังหวัดอุบลราชธานี หากไม่มีปัญหาการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) และสถานการณ์โรคระบาดลัมปี สกิน (Lumpy Skim Disease) ตลาดนัดจะเปิดทำการสัปดาห์ละ 2 ครั้ง คือ วันพุธ และวันอาทิตย์ เป็นแหล่งพบปะของกลุ่มประชาชนที่สนใจซื้อขายแลกเปลี่ยน หรือทำธุรกิจต่อยอดที่เกี่ยวข้องกับโค-กระบือ จากข้อมูลในปี พ.ศ. 2563 สรุปว่า ตลาดแห่งนี้มีการค้าวัว (โค) จำนวน 1,200 ตัว/สัปดาห์ ควาย (กระบือ) ประมาณ 400 ตัว/สัปดาห์ รวมเป็นมูลค่าของสัตว์ในตลาดประมาณ 48,400,000 บาท สร้างรายได้ให้ผู้ซื้อ ผู้ขาย และระบบเศรษฐกิจระดับรากหญ้าที่มักจะประกอบอาชีพเกษตรกร ทำนา ทำไร่ และเลี้ยงปศุสัตว์เป็นอาชีพเสริม เป็นต้น ส่วนมาตรการและข้อตกลงของตลาด อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของปศุสัตว์จังหวัด และปศุสัตว์อำเภอ

2) ปัญหา อุปสรรค และธุรกิจแอบแฝงอื่นๆ ของตลาดนัดโค-กระบือ

การศึกษาศักยภาพและธุรกิจแอบแฝงในตลาดนัดโค-กระบือบ้านยาง ตำบลบึงใหม่ อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี พบปัญหา อุปสรรค และธุรกิจแอบแฝงอื่นๆ ของตลาดนัดโค-กระบือ ที่สำคัญสรุปได้ 6 ประการ คือ

2.1) ปัญหาความคลุมเครือของหน่วยงานรัฐภาคต่อการอนุญาตเปิดตลาดนัดโค-กระบือบ้านยาง

การออกใบอนุญาตจัดตั้งตลาดนัดโค-กระบือบ้านยาง พบว่า ยังไม่มีข้อสรุปที่ชัดเจน เนื่องจากยังมีความคลุมเครือของหน่วยงานที่เข้ามาเกี่ยวข้องกับตลาดนัดโค-กระบือบ้านยาง หน่วยงานราชการไม่รับทราบถึงบทบาทภาระอำนาจหน้าที่ของตนว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับตลาด กล่าวคือ ที่ว่าการอำเภอวารินชำราบไม่รับทราบถึงการออกใบอนุญาตจัดตั้งตลาด โดยแจ้งว่าเป็นอำนาจหน้าที่ของปศุสัตว์ อำเภอวารินชำราบ แต่ปศุสัตว์อำเภอก็ได้กล่าวว่ามีอำนาจหน้าที่เพียงออกใบเคลื่อนย้ายสัตว์ และการควบคุมโรคระบาดเท่านั้น ส่วนเทศบาลตำบลบึงใหม่ อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ตลาดตั้งอยู่มีหน้าที่เพียงแค่เก็บภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง และถึงแม้จะเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่ก็ไม่มีข้อมูลหรือมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการตลาดนัดโค-กระบือในพื้นที่ของตน

เทศบาลตำบลบึงใหม่ ให้ข้อมูลสำคัญว่า ไม่มีหน่วยงานใดทราบถึงการออกใบอนุญาตจัดตั้งตลาด และตลาดนัดโค-กระบือไม่ได้เสียค่าภาษีที่ดินและสิ่งปลูกสร้างโดยตรง จะเป็นผู้ที่ถือกรรมสิทธิ์ที่ดินเป็นผู้จ่ายภาษีประเภทนี้ให้แก่เทศบาลตำบลบึงใหม่เท่านั้น รวมทั้งยังไม่มีเทศบัญญัติของเทศบาลตำบลบึงใหม่ ที่ระบุโดยตรงเกี่ยวกับการออกใบอนุญาตจัดตั้งตลาด และตลาดนัดโค-กระบือยังไม่เข้าข่ายการเป็นตลาดนัดประเภทที่ 1 คือ มีโครงสร้างอาคาร หรือประเภทที่ 2 ที่ไม่มีโครงสร้างอาคาร ทั้งนี้เนื่องจากตลาดนัดโค-กระบือบ้านยางมีโครงสร้างอาคาร แต่ไม่ถาวร จึงทำให้ไม่เข้าข่ายว่าเป็นตลาดประเภทใด อีกทั้งความคลุมเครือจากอำนาจหน้าที่ของแต่ละหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องกับตลาดนัดโค-กระบือ ยังไม่มีข้อสรุปที่บ่งบอกถึงการออกใบอนุญาตจัดตั้งตลาด เมื่อสอบถามกลับได้คำตอบที่ไม่เหมือนกัน และมีการผลักภาระอำนาจหน้าที่กันไปมา เป็นปัญหาความทับซ้อนของขอบเขตอำนาจหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับตลาดนัดโค-กระบือ

2.2) ปัญหาธุรกิจแอบแฝง การเรียกรับผลประโยชน์และการติดสินบนตำรวจ

ตลาดนัดโค-กระบือกลายเป็นพื้นที่พบปะ แลกเปลี่ยน ซื้อขายสัตว์ย่อมเกิดการรวมตัวกันในการเล่นการพนัน การพนันนี้เป็นการพนันในการทายน้ำหนักโค กระบือ โดยการตั้งเกณฑ์น้ำหนัก แล้วให้ผู้เล่นทายว่า น้ำหนักต่ำกว่า หรือสูงกว่าเกณฑ์น้ำหนักที่ตั้งไว้ วางเงินเดิมพันโดยเริ่มเดิมพันตามที่ทุนทรัพย์ของแต่ละบุคคล

แม้ว่าพื้นที่ตลาดมีกฎหมายห้ามเล่นการพนัน แต่จากการลงพื้นที่วิจัย พบว่า มีการเล่นการพนันอย่างโจ่งแจ้งผู้คนพลุกพล่าน จนมองเป็นเรื่องปกติที่จะมีการเล่นการพนันในตลาด ส่วนผู้ดูแลตลาดก็ไม่ได้จริงจังหรือห้ามปรามกลุ่มผู้เล่นการพนัน แม้จะมีการกำหนดกฎระเบียบข้อบังคับอย่างชัดเจน

รวมทั้งปัญหา การจำหน่ายเครื่องตีมัลลอกฮอลล์ ทั้งสุราขาว ที่มีการแบ่งขายเป็นแก้ว และเปียร์ ซึ่งร้านค้าที่ขายเครื่องตีมัลลอกฮอลล์ไม่ได้มีใบอนุญาตจำหน่ายเครื่องตีมัลลอกฮอลล์จากสรรพากรแสดงในที่

จำหน่าย ในพื้นที่ตลาดมีเพียงปศุสัตว์อำเภอที่เข้าไปออกใบอนุญาตขนย้ายสัตว์เท่านั้น ไม่พบหน่วยงานอื่นเข้าไปเผื่อระวังการกระทำผิดกฎหมายที่อาจจะเกิดขึ้นในตลาดนัดโค-กระบือ

การค้าขายโค กระบือ สามารถสร้างผลตอบแทนหรือกำไรให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วน เป็นที่มาของการเรียกร้องผลประโยชน์จากเจ้าหน้าที่ของรัฐ ที่เข้ามาเรียกร้องผลประโยชน์จากพ่อค้าโค กระบือ หลังจากการซื้อขายเสร็จ โดยพบว่าจะมีการตั้งด่านตรวจของตำรวจในพื้นที่ทุกวันที่มีการเปิดตลาดนัด จากบทสัมภาษณ์ตอนหนึ่งที่ว่า

“ในบางครั้งจะเจอด่านตรวจของตำรวจ ซึ่งจะเสียเงินให้ด่านตรวจเดือนละ 200 บาท ซึ่งทางด้านจะออกไปเสียค่าปรับให้ที่สามารถใช้กับด้านที่ออกให้ได้ทั้งเดือน ทำให้สามารถผ่านด้านไปได้อย่างสะดวก...” (วัน นามสมมติ, 2563: สัมภาษณ์) ซึ่งหมายถึงมีการเรียกร้องผลประโยชน์โดยการออกใบสั่ง ซึ่งใบสั่งสามารถมีอายุอยู่ได้ถึง 1 เดือน โดยสามารถขนย้ายสัตว์ผ่านด่านที่ออกใบสั่งรายเดือนนั้นได้ตลอดระยะเวลา 1 เดือน เพื่อแลกกับการไม่ต้องหาทางหลบหลีกด่านตำรวจ ซึ่งสอดคล้องกับ บุคคลในวงการตำรวจท่านหนึ่งให้สัมภาษณ์ตอนหนึ่งว่า “มีการจ่ายสินบนให้แก่เจ้าหน้าที่ตำรวจที่ด่านตรวจเพื่อให้การขนย้ายเดินทางได้สะดวก...” (บุคคลในวงการตำรวจท่านหนึ่ง, 2563: สัมภาษณ์) ก็แสดงให้เห็นว่าในการขนย้ายสัตว์เมื่อทำการซื้อขายเสร็จ จะมีการเรียกร้องผลประโยชน์จากตำรวจ และก็มีมีการติดสินบนเพื่อแลกกับความสะดวกในการขนส่ง

นอกจากนั้นยังมีกรณี ปัญหาการถูกเลือกปฏิบัติ กล่าวคือ หากผู้ขนส่งโค กระบือ เป็นฝ่ายนักการเมือง นักธุรกิจในพื้นที่ นักธุรกิจนอกพื้นที่ ที่มีอิทธิพล จะไม่ถูกตำรวจตรวจค้น ซึ่งรถบรรทุกของผู้มีอิทธิพลเหล่านี้จะสัญลักษณ์ที่แสดงถึงว่าเป็นผู้ใด เช่น ชื่อนักการเมือง ชื่อบริษัท ห้างร้านต่าง ๆ จะติดบริเวณหน้ารถ และข้าง ๆ รถ เมื่อตำรวจเห็นก็จะปล่อยผ่านไปโดยไม่ถูกตรวจ

ในการลงพื้นที่สังเกตพฤติกรรมกรรมการตั้งด่านตรวจตลอดทั้งวัน ค้นพบว่าตำรวจมักจะสั่งให้รถบรรทุกของพ่อค้าและผู้ซื้อโค กระบือ รายย่อยหรือขนาดเล็ก เสียค่าปรับ ในกรณีที่ไม่มีรถตกลงเรื่องใบสั่งรายเดือน หรือข้อตกลงกันไว้เหมือนกับนักการเมืองท้องถิ่น นักธุรกิจในพื้นที่ นักธุรกิจนอกพื้นที่ ก็ต้องเสียค่าปรับตั้งแต่ 200-500 บาท ในข้อหาการต่อเติมรถ สิ่งสกปรก ส่งกลิ่นเหม็น บรรทุกน้ำหนักเกิน ส่วนรถบรรทุกของนักการเมืองท้องถิ่น นักธุรกิจในพื้นที่ นักธุรกิจนอกพื้นที่ที่มีการส่งกลิ่นเหม็น มีการต่อเติมรถ มีการบรรทุกน้ำหนักเกิน กลับถูกปล่อยไปโดยไม่ถูกสั่งให้หยุดตรวจ

ในการศึกษาครั้งนี้มีการตั้งประเด็นข้อสงสัยต่อความเป็นไปได้ว่าจะมีการค้าประเวณีเนื่องจากตลาดในยามกลางคืนผู้คนจะไม่พลุกพล่าน แสงสว่างไม่ทั่วถึง พื้นที่เป็นป่าทึบ โดยเฉพาะบริเวณห้องน้ำที่มีการตั้งข้อสงสัยว่าอาจเป็นพื้นที่นัดพบกันในการซื้อขายบริการ โดยกลุ่มพ่อค้าโค กระบือ หรือนายฮ้อย จะเรียกผู้หญิงค้าประเวณีว่า “ก๊วยเตี้ยงาม”¹

2.3) ปัญหาการจ่ายเงินไม่ครบ

การซื้อขายโค กระบือ อาจจะมีการเจรจา ตอรอง ตกลง ราคาที่เข้าใจไม่ตรงกัน เมื่อมีการจ่ายเงินกันจะทำให้เกิดความผิดพลาด ทำให้เกิดความล่าช้า เกิดปัญหาการจ่ายเงินไม่ครบ เนื่องจากก่อนซื้อขายจะมีการตอรองราคากันโดยใช้ตัวย่อของจำนวนเงิน เมื่อถึงเวลาจ่ายเงิน ทำให้จ่ายเงินกันไม่ครบ อาจจะได้ตั้งใจหรือไม่ตั้งใจ ด้วยเทคนิค ชั้นเชิง กลโกงของผู้ซื้อกับผู้ขาย ส่งผลให้จำนวนเงินตอนจ่ายจริงอาจจะคลาดเคลื่อน และอาจทำให้ผู้ขายขาดทุนได้

¹ เป็นคำที่ใช้เรียกผู้หญิงที่ค้าประเวณี ที่นิยมใช้และเข้าใจในกลุ่มนายฮ้อยในภาคอีสาน

2.4) ปัญหาโรคระบาดในสัตว์

โรคระบาดที่มาจากสัตว์และโรคระบาดอื่น ๆ เช่น โรคระบาดล้มปี สกิน (Lumpy Skin Disease) โรคปากและเท้าเปื่อย และโรคเฮโมราจิกเซพติซีเมีย (Hemorrhagic Septicemia) หรือโรคคอบวม ซึ่งจะพบการแพร่ระบาดในช่วงฤดูฝน เนื่องจาก มีการเคลื่อนย้ายสัตว์ที่มีโรคไปยังพื้นที่ตลาดนัดโค-กระบือ ที่มีสัตว์อยู่รวมกันจำนวนมาก จึงทำให้เกิดการแพร่ระบาดได้อย่างรวดเร็ว จึงส่งผลให้ตลาดนัดโค-กระบือต้องปิดลง เพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของโรค ซึ่งทางปศุสัตว์ได้นำผลแลปที่ค้นพบว่า โค กระบือ เกิดโรคเนบกับหนังสือคำสั่งเพื่อให้ผู้ว่าราชการจังหวัดออกคำสั่งปิดตลาดนัดโค-กระบือ เพื่อป้องกันโรคระบาดไว้ชั่วคราว

2.5) ปัญหาสิ่งอำนวยความสะดวกและการบริหารจัดการกิจการภายในตลาดนัดโค-กระบือ

ตลาดนัดโค-กระบือบ้านยาง ตำบลบึงไผ่ อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดนครราชสีมา พบปัญหาสถานที่จอดรถไม่เพียงพอ ที่จอดรถเต็มทั้งในและนอกพื้นที่ตลาด พื้นที่ซื้อขายภายในตลาดเต็มไปด้วยรถยนต์และรถบรรทุก ผู้ซื้อและผู้ขายหรือประชาชนทั่วไปบางส่วน ต้องนำรถมาจอดบริเวณริมถนนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 231 หรือ ถนนวงแหวนรอบเมืองอุบลราชธานีเป็นจำนวนมาก ขาดการจัดระเบียบในการจอดรถ ส่งผลกระทบต่อการสัญจรไปมาที่ยากลำบาก ยิ่งในฤดูฝน จากสภาพพื้นที่มีลักษณะเป็นโคลนตม มีความเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุ

รวมทั้งปัญหาการให้บริการทางด้านสุขาภิบาลที่ไม่เพียงพอและไม่ถูกสุขลักษณะ เช่น ห้องน้ำ ห้องอาบน้ำยังคงมีจำนวนน้อย ไม่เพียงพอต่อจำนวนผู้เข้ามาใช้บริการภายในตลาดนัดโค-กระบือ ที่มีเป็นจำนวนมาก ไม่สัมพันธ์กับจำนวนห้องน้ำ ห้องอาบน้ำที่มีอยู่

ปัญหาที่ค้นพบอีกประการหนึ่ง คือ ระดับสัญญาณอินเทอร์เน็ตและสัญญาณโทรศัพท์ไม่เสถียรที่ไม่เอื้อต่อการติดต่อเจรจาซื้อขายที่ต้องใช้โทรศัพท์ติดต่อปรึกษาหารือระหว่างกลุ่มผู้ซื้อกับผู้ขาย หรือระหว่างเจ้าของโค-กระบือ กับผู้ที่นำโค-กระบือมาจำหน่ายให้เจ้าของ รวมทั้งการให้บริการของเจ้าหน้าที่ในการสืบค้นข้อมูลและดำเนินการออกใบอนุญาตหรือกระทู้การอื่น ๆ ในระบบออนไลน์ และปัญหาสภาพพื้นดินชื้นแฉะโคลนตม น้ำขัง ปัญหามูลโค-กระบือ เชื้อโรคต่างๆ ผู้ใช้บริการเดินเลือกซื้อโค-กระบือได้ยาก เป็นต้น

2.6) ปัญหาการคมนาคมและการขนส่งโค-กระบือ

ในช่วงเวลาที่จะเดินทางกลับต่างจังหวัดจะต้องยื่นคำร้องเพื่อออกใบอนุญาตเคลื่อนย้ายสัตว์จากเจ้าพนักงานที่มีหน้าที่ในการออกใบอนุญาตเคลื่อนย้ายสัตว์ คือ เจ้าหน้าที่จากกรมปศุสัตว์ ประกอบด้วย ปศุสัตว์จังหวัดอุบลราชธานี หรือปศุสัตว์อำเภอลำทะเมนชัย ซึ่งเป็นหน่วยงานรับผิดชอบในพื้นที่ จึงจะสามารถทำการเคลื่อนย้ายไปได้ ถ้าเคลื่อนย้ายสัตว์โดยไม่มีใบอนุญาตเคลื่อนย้ายจะถูกเจ้าหน้าที่ด่านกักกันสัตว์ ตรวจค้นสัตว์และใบอนุญาตเคลื่อนย้ายสัตว์ ถ้าไม่มีใบอนุญาตเคลื่อนย้ายจะต้องกักกันสัตว์ไว้จนกว่าจะมีใบอนุญาตเคลื่อนย้ายสัตว์ รวมไปถึง ปัญหาการตั้งด่านของเจ้าหน้าที่ตำรวจและด่านตรวจของเจ้าหน้าที่กรมทางหลวงซึ่งมักจะมาตั้งรอกในวันที่เปิดตลาดนัดโค-กระบือ การขนส่งสัตว์ผ่านถนนทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 231 หรือ ถนนวงแหวนรอบเมืองอุบลราชธานี ต้องพบด่านตรวจของเจ้าหน้าที่ดังกล่าว ซึ่งเจ้าหน้าที่จะขอตรวจสอบเอกสารการเคลื่อนย้าย รวมทั้งมีการเรียกค่าปรับกับผู้ประกอบการ

เนื่องจาก รถที่ใช้ในการเคลื่อนย้ายบรรทุกน้ำหนักเกินกว่าที่กฎหมายกำหนด และยังมีรถต่อเติมท้ายรถที่ไม่ได้ขออนุญาตจากสำนักงานขนส่งจังหวัดพร้อมทั้งมีการขนมูลโค กระบือที่ส่งกลิ่นเหม็นบนท้องถนน จึงทำให้ต้องถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจและเจ้าหน้าที่กรมทางหลวงให้เสียค่าปรับ ซึ่งอัตราค่าปรับจะอยู่ที่ 200-500 บาทต่อด่านตรวจตามพื้นที่นั้น ๆ เป็นต้น

สรุปและอภิปรายผล

การศึกษาศักยภาพและธุรกิจแอบแฝงในตลาดนัดโค-กระบือบ้านยาง ตำบลบุ่งใหม่ อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี มีข้อค้นพบ สรุปได้ดังนี้

(1) ศักยภาพของกิจการตลาดนัดโค-กระบือ บ้านยาง ตำบลบุ่งใหม่ อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า ตลาดนัดโค-กระบือบ้านยาง เป็นตลาดนัดที่มีขนาดใหญ่ที่สุดของจังหวัดอุบลราชธานี หากไม่มีปัญหาการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) และสถานการณ์โรคระบาดลัมปีสกิน (Lumpy Skin Disease) ตลาดนัดจะเปิดทำการสัปดาห์ละ 2 ครั้ง คือ วันพุธ และวันอาทิตย์ เป็นแหล่งพบปะของกลุ่มประชาชนที่สนใจซื้อขายแลกเปลี่ยน หรือทำธุรกิจต่อยอดที่เกี่ยวข้องกับโค-กระบือ จากข้อมูลในปี พ.ศ. 2563 สรุปว่า ตลาดแห่งนี้มีการค้าวัว (โค) จำนวน 1,200 ตัว/สัปดาห์ ควาย (กระบือ) ประมาณ 400 ตัว/สัปดาห์ รวมเป็นมูลค่าของสัตว์ในตลาดประมาณ 48,400,000 บาท มาตรการและข้อตกลงของตลาดอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของปศุสัตว์จังหวัด และปศุสัตว์อำเภอ

(2) ปัญหา อุปสรรค และธุรกิจแอบแฝงอื่นๆ ของตลาดนัดโค-กระบือ ที่สำคัญ ได้แก่ (1) ปัญหาความคลุมเครือของหน่วยงานรัฐภาคต่อการอนุญาตเปิดตลาดนัดโค-กระบือบ้านยาง การออกใบอนุญาตจัดตั้งตลาดนัดโค-กระบือบ้านยาง พบว่า ยังไม่มีข้อสรุปที่ชัดเจน เนื่องจากยังมีความคลุมเครือของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับตลาดนัดโค-กระบือบ้านยาง เทศบาลตำบลบุ่งใหม่ ให้ข้อมูลสำคัญว่า ไม่มีหน่วยงานใดทราบถึงการออกใบอนุญาตจัดตั้งตลาด (2) ปัญหาธุรกิจแอบแฝง การเรียกรับผลประโยชน์และการติดสินบน ตำรวจ จะมีการตั้งด่านตรวจของตำรวจในพื้นที่ทุกวันที่มีการเปิดตลาดนัด (3) ปัญหาการจ่ายเงินไม่ครบ (4) ปัญหาโรคระบาดในสัตว์ (5) ปัญหาสิ่งแวดล้อมความสะอาดและการบริหารจัดการกิจการภายในตลาดนัดโค-กระบือ ปัญหาการให้บริการทางด้านสุขาภิบาลที่ไม่เพียงพอและไม่ถูกสุขลักษณะ และ (6) ปัญหาการคมนาคมและการขนส่งโค-กระบือ เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากปัญหา อุปสรรค และธุรกิจแอบแฝงอื่นๆ ของตลาดนัดโค-กระบือ ที่สำคัญทั้ง 6 ประเด็น ส่วนใหญ่มีความเกี่ยวข้องกับข้อกำหนดและความทับซ้อนของอำนาจหน้าที่ของหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง ดังนั้นผู้วิจัยจึงเสนอให้มีการแก้ไขกฎหมายให้การบริหารจัดการปศุสัตว์ รวมทั้งการดูแลตลาดนัดโค-กระบือ ควรอยู่ภายใต้อำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตพื้นที่ มีไชยปศุสัตว์จังหวัด และปศุสัตว์อำเภอ หรือควรวอนปศุสัตว์จังหวัด และปศุสัตว์อำเภอ ให้ขึ้นตรงกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อบริหารจัดการตลาดนัดโค-กระบือมีประสิทธิภาพ ประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น การให้บริการด้านสุขาภิบาลรวมทั้งการจัดเก็บรายได้ หรือภาษีให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การออกใบอนุญาตต่างๆ มีใช้ผูกขาดอยู่กับปศุสัตว์จังหวัด ปศุสัตว์อำเภอ หรือตำรวจที่คอยตั้งด่านตรวจในวันที่เปิดตลาดนัดโค-กระบือ

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- กลุ่มวิจัยเศรษฐกิจการปศุสัตว์ กองส่งเสริมและพัฒนาการปศุสัตว์ กรมปศุสัตว์. 2562. ตลาดนัดโค-กระบือ และตลาดนัดสัตว์ปีก ประจำปี 2562. เข้าถึงเมื่อวันที่ 7 ตุลาคม 2563. สืบค้นจาก <http://extension.dld.go.th>
- กลุ่มวิจัยเศรษฐกิจการปศุสัตว์ กองส่งเสริมและพัฒนาการปศุสัตว์ กรมปศุสัตว์. 2563.ตลาดนัดโค-กระบือ และตลาดนัดสัตว์ปีก ประจำปี 2563. เข้าถึงเมื่อวันที่ 7 ตุลาคม 2563. สืบค้นจาก <http://extension.dld.go.th>
- กิตตินิพนธ์ สิรินทรภูมิ. 2550. การค้าโคกระบือในกลุ่มน้ำมูลตอนล่าง พ.ศ. 2435-2535. วิทยานิพนธ์ปริญญา การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพฯ. สืบค้นจาก <http://newtdc.thailis.or.th>

Translated Thai References

- Bureau of Agricultural Economic Research, Division of Livestock Extension and Development, Department of Livestock Development. (2019). The Cow-Carabao Market and Poultry Market in 2019. (accessed on October 7, 2020) Retrieved from <http://extension.dld.go.th> (in Thai)
- Bureau of Agricultural Economic Research, Division of Livestock Extension and Development, Department of Livestock Development. (2020). The Cow-Carabao Market and Poultry Market in 2020. (accessed on October 7, 2020) Retrieved from <http://extension.dld.go.th> (in Thai)
- Sirindhornpumph, K. (2007). Economy at the Cow-Carabao Market in The Lower Mun River Basin in 1892- 1992, Master of Education, Srinakharinwirot University, Bangkok, Thailand. Retrieved from <http://newtdc.thailis.or.th> (in Thai)

การจัดทำกฎหมายเกี่ยวกับการจดทะเบียนคู่ชีวิต
Draft Law on Same Sex Partnership

[Received: June 4, 2022; Revised: June 22, 2022;

Accepted: June 24, 2022]

นันทนา ศิริชาติ

หลักสูตรนิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต

คณะนิติศาสตร์

มหาวิทยาลัยรังสิต, ประเทศไทย

Nantana Sirichat

Doctor of Laws Program,

Faculty of Law,

Rangsit University, Thailand

วิชา มหาคุณ

อาจารย์ประจำหลักสูตรนิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต

คณะนิติศาสตร์

มหาวิทยาลัยรังสิต, ประเทศไทย

Vicha Mahakun

Lecturer of the Doctor of Laws

Program, Faculty of Law

Rangsit University, Thailand

CORRESPONDING AUTHOR

Nantana Sirichat, Doctor of Laws Program, Faculty of Law,
Rangsit University, Thailand.

Email: happinessny5356@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง การจัดทำกฎหมายเกี่ยวกับการจดทะเบียนคู่ชีวิต มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการจดทะเบียนคู่ชีวิต วิเคราะห์เปรียบเทียบการจัดทำกฎหมายของไทย และศึกษาความคิดเห็นต่อการจัดทำกฎหมายเกี่ยวกับการจดทะเบียนคู่ชีวิตโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ด้วยแบบสัมภาษณ์ที่ไม่มีโครงสร้างและเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ได้เลือกแบบเจาะจง จำนวน 10 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารระดับสูงในหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 1 คน นักกฎหมายและนักวิชาการ 4 คน นักเคลื่อนไหวสิทธิเพื่อบุคคลหลากหลายทางเพศ จำนวน 2 คน และบุคคลหลากหลายทางเพศ จำนวน 3 คน เพื่อหาแนวทางการจัดทำกฎหมายเกี่ยวกับการจดทะเบียนคู่ชีวิตที่เหมาะสมและเป็นทางเลือกในการพิจารณาจัดทำร่างกฎหมายต่อไป

การวิจัยพบว่า แนวคิดจัดทำกฎหมายเกี่ยวกับการจดทะเบียนคู่ชีวิตของประเทศไทยและต่างประเทศมีการพัฒนาเพื่อส่งเสริมสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคในการก่อตั้งครอบครัวของบุคคลหลากหลายทางเพศเสมอมา แต่หลักเกณฑ์ของกฎหมายจะแตกต่างกันไปตามความยอมรับของสังคมขณะนั้น โดยปัจจุบันกฎหมายรับรองสิทธิสำหรับบุคคลหลากหลายทางเพศมีทั้งอยู่ในรูปแบบการอยู่ร่วมกันภายใต้ข้อตกลง การจดทะเบียนความสัมพันธ์ และการสมรส ทั้งการแก้ไขเพิ่มเติมในกฎหมายเดิม เช่น กฎหมายแพ่งของประเทศเนเธอร์แลนด์และประเทศฝรั่งเศส หรือตรากฎหมายใหม่แยกเป็นการเฉพาะ เช่น กฎหมายไต้หวัน เมื่อเปรียบเทียบการจัดทำกฎหมายเกี่ยวกับการจดทะเบียนคู่ชีวิตของไทย พบว่า ร่างพระราชบัญญัติการจดทะเบียนคู่ชีวิต ทั้งฉบับปี 2556 ปี 2561 และปี 2563 รับรองสิทธิและหน้าที่ในความเป็นคู่ชีวิตของบุคคลหลากหลายทางเพศ แต่เมื่อพิจารณาแต่ละประเด็น การรับรองสิทธิและหน้าที่จะเป็นในลักษณะกว้างๆ โดยนำบทบัญญัติที่ใช้บังคับกับคู่สมรสตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยครอบครัวและมรดกมาใช้บังคับโดยอนุโลม เว้นแต่ส่วนที่เกี่ยวข้องกับเงื่อนไขทางสรีระวิทยา เช่น ความเป็นบิดามารดาและบุตร ความปกครอง การรับบุตรบุญธรรม การหมั้น และการฟ้องชู้ เนื่องจากกฎหมายที่ตราขึ้นอาจขัดหรือแย้งกับกฎหมายอื่นได้ ส่วนความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายที่เห็นว่าควรแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เพื่อใช้บังคับร่วมกับคู่ชีวิตโดยอนุโลม ซึ่งจะก่อให้เกิดความเท่าเทียมเช่นเดียวกับการแก้ไขกฎหมายสมรสของบุคคลหลากหลายทางเพศในกฎหมายแพ่งประเทศเนเธอร์แลนด์และประเทศฝรั่งเศส และฝ่ายที่เห็นว่า ควรตราบทบัญญัติรับรองสิทธิและหน้าที่เป็นรูปแบบใหม่ต่างหากจากการสมรส โดยสนับสนุนให้จัดทำในรูปแบบของร่างพระราชบัญญัติ แล้วจึงแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายให้สมบูรณ์ในภายหลัง การประกาศใช้เช่นเดียวกับกฎหมายไต้หวัน

ข้อเสนอแนะการวิจัย (1) เห็นควรจัดทำกฎหมายแยกต่างหากจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เป็นการเฉพาะเพื่อให้สามารถเข้าถึงการสนับสนุนและส่งเสริมสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคในการก่อตั้งครอบครัวของบุคคลหลากหลายทางเพศโดยไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมายอื่นๆ (2) ในร่างกฎหมายควรเพิ่มเติมหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในประเด็นเรื่องของสัญญาว่าจะจดทะเบียนคู่ชีวิตเสมือนการทำสัญญาหมั้น และการเรียกค่าทดแทนจากการผู้ซึ่งเป็นเหตุแห่งการเลิกคู่ชีวิตซึ่งเป็นบทบัญญัติของกฎหมายที่เทียบเคียงสิทธิและหน้าที่ของชายกับหญิงในการก่อตั้งครอบครัว แทนการตีความโดยเคร่งครัดซึ่งจะทำให้เกิดข้อจำกัดกับบุคคลหลากหลายทางเพศ (3) ควรแก้ไขกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสิทธิและหน้าที่ของคู่ชีวิตอย่างเป็นระบบเพื่อให้การเกิดความเป็นธรรมและเสมอภาคแก่ทุกฝ่ายและเป็นที่ยอมรับของสังคม

คำสำคัญ: การจัดทำกฎหมาย; การจดทะเบียน; คู่ชีวิต

Abstract

The research on draft law on same sex partnership aims to investigate notions and theories on same sex partnership, analyze and compare draft law of Thailand, and investigate opinions on draft law on same sex partnership through unstructured in-depth interview. The data were collected from ten people selected by purposive sampling consisting of one chief executive officer in the related agency, four lawyers and scholars, two activists for sexual diversity people's rights, and three sexual diversity people in order to find out guideline for appropriate draft law on same sex partnership and to be an option for further considering draft law.

The research found that the notions of draft law on same sex partnership of Thailand and foreign countries have always been developed in order to promote rights, liberty and equality in family establishment of sexual diversity people. However, the criteria of laws shall differ in accordance with social acceptance at that time. Currently, the laws to approve rights for sexual diversity people have existed in forms of cohabitation under agreements, relationship registration, and marriage, as well as the amendments of existing laws, for example, civil laws of the Netherlands and France or new law enactment as a specific law, such as, laws of Taiwan. Compared to draft law on same sex partnership of Thailand, it showed that draft act on same sex partnership B.E. 2556, 2561, and 2563 approved rights and duties of partnership among sexual diversity people. However, when considering by aspects, rights and duties approval shall be in a broad range by adopting the provisions to enforce spouses according to the Civil and Commercial Code on the family and the succession. This is exempt from the part of physiological conditions, such as, parenthood and childhood, guardianship, adoption, engagement, and adultery prosecution because the enacted law might be in conflict with other laws. The opinions of interviewees were divided into two parties. One party agreed to amend the Civil and Commercial Code to enforce partners *mutatis mutandis*, which shall create equality the same as the amendments of marriage laws among sexual diversity people in the civil laws of the Netherlands and France. The other party agreed to enact the provision to approve rights and duties in a new form separately from marriage by advocating the conduct of draft act and then making law amendments after promulgation the same as Taiwan's laws.

The research suggestions are as follows: (1) agreeing to prepare the specific laws separating from the Civil and Commercial Code to have access to support and promote rights,

liberty and equality in family establishment of sexual diversity people without conflict with other laws; (2) draft laws should be added the criteria and conditions of the agreements which shall register the partnership as making a betrothal agreement and claiming for compensation from people who are the cause of partnership termination, the provision of the laws equivalent to rights and duties of men and women in family establishment instead of the strict interpretation which shall create restrictions for sexual diversity people; and (3) amending other laws related to the enacted laws to create consistency of same sex partnership and the mechanisms to protect rights and duties of partners.

Keywords: Draft law; Registration; Same Sex Partnership

บทนำ

การก่อตั้งครอบครัวเกิดจากสิทธิตามธรรมชาติที่มีติดตัวมาแต่กำเนิด เพื่อให้มนุษย์สามารถดำรงเผ่าพันธุ์ และสร้างความเจริญก้าวหน้าให้กับสังคมต่อไป โดยบุคคลนั้นไม่ว่าจะมีเพศชายหรือหญิง หรือบุคคลซึ่งไม่ว่าจะมีอัตลักษณ์ทางเพศในลักษณะใดก็ตาม สิทธิดังกล่าวก็ไม่ควรถูกกีดกัน แบ่งแยก หรือเลือกปฏิบัติต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่ง เนื่องจากความแตกต่างทางด้านเพศสภาพและความเชื่อของบุคคลตามคำรับรองในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) ปฏิญญาสากลว่าด้วยเรื่องสิทธิทางเพศ (Valencia Declaration) และหลักयोगยAKARTA (Yogyakarta Principles) อย่างไรก็ตาม แม้จะมีการรับรองสิทธิและเสรีภาพดังกล่าว แต่สิทธิของกลุ่มบุคคลดังกล่าวในหลายประเทศ ส่วนใหญ่ยังคงถูกกีดกันจากสังคมและกฎหมาย เนื่องจากการไม่ยอมรับในอัตลักษณ์ทางเพศที่ได้แสดงออก ทำให้กลุ่มบุคคลดังกล่าวซึ่งเรียกว่า “กลุ่มบุคคลหลากหลายทางเพศ” ได้มีการเรียกร้องให้สังคมยอมรับความแตกต่างทางด้านเพศสภาพตามสิทธิและเสรีภาพที่มีอยู่ตามธรรมชาติในมนุษย์ตลอดมา

ปัจจุบันการยอมรับในความแตกต่างของอัตลักษณ์ทางเพศมีมากขึ้น อิทธิพลดังกล่าวกระจายไปหลายประเทศทั่วโลก การกีดกัน แบ่งแยก หรือเลือกปฏิบัติต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งเนื่องจากความแตกต่างทางด้านเพศสภาพและความเชื่อของบุคคลลดน้อยลง หลายประเทศแก้ไขกฎหมายเพื่อรับรองสิทธิในการก่อตั้งครอบครัวของกลุ่มบุคคลหลากหลายทางเพศ สำหรับประเทศไทยซึ่งเป็นหนึ่งในสมาชิกของสหประชาชาติได้มีการตรากฎหมายยอมรับความเสมอภาคของบุคคลหลากหลายทางเพศภายใต้แนวความคิดเรื่องการรับรองสิทธิและเสรีภาพของมนุษย์ที่จะไม่ถูกเลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่งเพศสภาพตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) โดยมีการตราพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 เพื่อคุ้มครองผู้ถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ แต่อย่างไรก็ตาม ในความเสมอภาคดังกล่าวยังไม่ครอบคลุมถึงการรับรองสิทธิและหน้าที่ในฐานะคู่ชีวิตที่ต้องการก่อตั้งครอบครัวร่วมกัน มีเพียงการบัญญัติรับรองสิทธิของบุคคลในครอบครัวตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 32 กล่าวคือ หากประสงค์จะใช้ชีวิตร่วมกันในฐานะคู่สมรสจะต้องจดทะเบียนสมรสภายใต้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ซึ่งกำหนดให้เงื่อนไขการสมรสต้องเป็นบุคคลที่มีเพศสภาพต่างกันซึ่งก็ต้องเป็นชายกับหญิงและยึดถือตามเพศสภาพโดยกำเนิด

ด้วยเหตุนี้ กลุ่มบุคคลหลากหลายทางเพศที่ประสงค์จะก่อตั้งครอบครัวที่ชอบด้วยกฎหมายเพื่อให้มีนิติสัมพันธ์ต่อกันในลักษณะของความเป็นคู่สมรสตามกฎหมาย จึงมีการร่วมกันเรียกร้องให้ภาครัฐออกกฎหมายรับรองสิทธิดังกล่าวให้เสมอภาคเช่นเดียวกับคู่สมรสที่เป็นบุคคลต่างเพศกันมาโดยตลอด ทั้งจากการผลักดันหน่วยงานภาครัฐและเอกชน รวมถึงองค์กรต่างๆ ที่ให้ความสำคัญต่อสิทธิ เสรีภาพและความเสมอภาคของมนุษย์เพื่อดำเนินการรณรงค์จัดทำกฎหมายจดทะเบียนคู่ชีวิตและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง โดยมีกฎหมายแพ่งประเทศฝรั่งเศส และประเทศเนเธอร์แลนด์ที่รับรองสิทธิสำหรับบุคคลหลากหลายทางเพศทั้งอยู่ในรูปแบบการอยู่ร่วมกันภายใต้ข้อตกลง การจดทะเบียนความสัมพันธ์ และการสมรสเป็นแม่แบบในการร่างกฎหมายรับรองสิทธิของกลุ่มบุคคลหลากหลายทางเพศให้เสมือนหรือเท่าเทียมกับคู่สมรสตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บนพื้นฐานหลักการไม่เลือกปฏิบัติต่อบุคคลในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) หลักปฏิญญาสากลว่าด้วยเรื่องสิทธิทางเพศ (Valencia Declaration) ที่มีแนวคิดว่าสุขภาพทางเพศเป็นสิทธิพื้นฐานและรากฐานของมนุษย์ชนเรื่องเพศเป็นต้นกำเนิดของความผูกพันที่ลึก ซึ่งที่สุดของมนุษย์เป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับความสุขในชีวิตของบุคคล คู่สมรส ครอบครัว และสังคม นอกจากนี้ยังเป็นไปตามหลักการयोगยAKARTA (Yogyakarta Principles) ซึ่งเป็นมาตรฐานสิทธิมนุษยชน และการประยุกต์ใช้ในประเด็นความโน้มเอียงทางเพศและอัตลักษณ์ทางเพศ เนื่องจากมนุษย์ทุกคนเกิดมาพร้อมเสรีภาพและความเสมอภาคด้วยศักดิ์ศรีและ

สิทธิมนุษยย์ทุกคนไม่ว่าจะมีความโน้มเอียงทางเพศแบบใด และมีอัตลักษณ์ทางเพศแบบใด ย่อมมีสิทธิมนุษยชนอย่างครบถ้วนบริบูรณ์เช่นเดียวกันทุกคน

โดยปัจจุบันได้มีการยกร่างจัดทำกฎหมายหลายฉบับ ทั้งจากหน่วยงานและองค์กรของภาครัฐ และภาคเอกชน รวมถึงองค์กรไม่แสวงหากำไร และพรรคการเมือง ทั้งที่ได้นำเสนอและยังไม่นำเสนอต่อสภานิติบัญญัติ และมีทั้งที่ประชุมคณะรัฐมนตรีได้มีมติรับหลักการและไม่รับหลักการ เช่น ร่างพระราชบัญญัติการจดทะเบียนคู่ชีวิต พ.ศ. ฉบับปี พ.ศ. 2556 ร่างโดยคณะกรรมการสภาผู้แทนราษฎรกับกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม, ร่างพระราชบัญญัติการจดทะเบียนคู่ชีวิต พ.ศ. ฉบับปี พ.ศ. 2557 ร่างโดยมูลนิธิเพื่อสิทธิและความเป็นธรรมทางเพศกับคณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย, ร่างพระราชบัญญัติการจดทะเบียนคู่ชีวิต พ.ศ. ฉบับปี พ.ศ. 2561 ซึ่งเป็นร่างที่มาจากการแก้ไขปรับปรุงร่างฉบับปี พ.ศ. 2556 และร่างพระราชบัญญัติการจดทะเบียนคู่ชีวิต พ.ศ. ฉบับปี พ.ศ. 2563 พร้อมร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่) พ.ศ..... ฉบับปี 2563 โดยกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม แต่ทั้งนี้ร่างพระราชบัญญัติคู่ชีวิตที่มีอยู่ทั้งหมดก็ยังไม่เป็นที่ยุติ และก็ยังมีความพยายามจัดทำและผลักดันกฎหมายที่เหมาะสมและเท่าเทียมให้ได้มากที่สุดแก่บุคคลหลากหลายทางเพศ เนื่องจากการจัดทำกฎหมายจะต้องได้รับการยอมรับทั้งในด้านบริบทของกฎหมาย จารีตประเพณี สังคม ตลอดจนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอื่นที่อาจได้รับผลกระทบจากการบังคับใช้กฎหมายนั้น

ดังนั้น ในการศึกษาวิจัยนี้ ผู้ศึกษาจะทำการศึกษาการจัดทำกฎหมายเกี่ยวกับการจดทะเบียนคู่ชีวิต เพื่อหาแนวทางการจัดทำกฎหมายเกี่ยวกับการจดทะเบียนคู่ชีวิตที่เหมาะสมและใช้เป็นทางเลือกในการพิจารณา ร่างกฎหมายต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความหมาย ความเป็นมา แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการจดทะเบียนคู่ชีวิต
2. เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบการจัดทำกฎหมายเกี่ยวกับการจดทะเบียนคู่ชีวิตของไทย
3. เพื่อวิเคราะห์ความคิดเห็นต่อการจัดทำกฎหมายเกี่ยวกับการจดทะเบียนคู่ชีวิตจากนักกฎหมาย นักวิชาการ นักเคลื่อนไหวสิทธิเพื่อบุคคลหลากหลายทางเพศ ผู้บริหารระดับสูงในหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นบุคคลหลากหลายทางเพศ
4. เพื่อวิเคราะห์แนวทางการจัดทำกฎหมายเกี่ยวกับการจดทะเบียนคู่ชีวิตที่เหมาะสม เพื่อใช้เป็นทางเลือกในการพิจารณา ร่างกฎหมายต่อไป

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ซึ่งมีวิธีการและขั้นตอนดำเนินการวิจัยในการเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย

1. การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาตัวบทกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจดทะเบียนคู่ชีวิตของบุคคลหลากหลายทางเพศ จากเอกสารตำรา หนังสือ วิทยานิพนธ์และสารนิพนธ์ บทความทางวิชาการ รายงานการวิจัยและรายงานอื่นๆ ตลอดจนคำพิพากษาของศาลรัฐธรรมนูญ ศาลยุติธรรมของประเทศไทยและต่างประเทศ เพื่อเป็นแนวทางในการค้นคว้าวิจัยต่อไป

2. ศึกษาวิจัยภาคสนาม (Field Research) จากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interviews) โดยผู้วิจัยได้ใช้แบบสัมภาษณ์ที่ไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interviews Form) ในการเก็บรวบรวมข้อมูลความคิดเห็นต่อการจัดทำกฎหมายเกี่ยวกับการจดทะเบียนคู่อภิเษกจากผู้ให้ข้อมูลซึ่งเป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) จำนวน 10 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารระดับสูงในหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 1 คน นักกฎหมายและนักวิชาการ 4 คน นักเคลื่อนไหวสิทธิเพื่อบุคคลหลากหลายทางเพศ จำนวน 2 คน และกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นบุคคลหลากหลายทางเพศ จำนวน 3 คน

3. เมื่อได้ประมวลรวบรวมข้อมูลเอกสารและข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกครบถ้วนสมบูรณ์แล้ว ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) การวิเคราะห์เชิงตรรกวิทยา (Logical Analysis) การวิเคราะห์เชิงนิติวิธี (Juristic Analysis) และการวิเคราะห์เปรียบเทียบ (Comparative Analysis) ข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้ทั้งหมดเพื่อสรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะโดยวิธีการพรรณนาต่อไป

ผลการวิจัย

คำว่า “ความหลากหลายทางเพศ” (sexual diversities) หมายถึง ความหลากหลายของวิถีทางเพศและอัตลักษณ์ทางเพศของบุคคล (Sexual and Gender Diversity) ซึ่งมีความหมายครอบคลุมถึงการกระทำและอัตลักษณ์ซึ่งเกี่ยวข้องกับเพศสรีระ สถานะของบุคคล (Intersex) เพศสภาพ (Gender) วิถีทางเพศ (Sexual Orientation) อัตลักษณ์ทางเพศ (Gender Identity) และการแสดงออกทางเพศ (Gender Expression) ที่เกิดขึ้นจากปัจจัยต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจัยทางสังคม วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ (อารยา สุขสม, 2559: 36)

ในอดีต พฤติกรรมการสร้างครอบครัวระหว่างบุคคลเหล่านี้ถูกมองว่าเป็นการทำลายศีลธรรมอันดีและเป็นเรื่องต้องห้ามของคนในสังคม อย่างไรก็ตาม จากแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิในการก่อตั้งครอบครัวเป็นสิทธิและเสรีภาพที่ได้รับการรับรองในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) ปฏิญญาสากลว่าเลนเซียว่าด้วยเรื่องสิทธิทางเพศ (Valencia Declaration) และหลักयोगยาคาร์ตา (Yogyakarta Principles) ตลอดจนกฎหมายระหว่างประเทศอื่นๆ หรือคำรับรองสิทธิจากองค์การระหว่างประเทศหลากหลายแห่ง เช่น ศาลยุติธรรมแห่งสหภาพยุโรป (The European Court of Justice) ศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป (The European Court of Human Rights) หรือศาลยุติธรรมแห่งสหภาพยุโรป (The European Court of Justice) ที่ตีความกฎหมายรับรองสิทธิของบุคคลหลากหลายทางเพศตามสภาพการยอมรับของสังคมในยุคปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไป

ดังนั้น ในหลายประเทศจึงได้แก้ไขกฎหมายเพื่อรับรองสิทธิของกลุ่มบุคคลดังกล่าว เช่น ประเทศเนเธอร์แลนด์ยอมรับความสัมพันธ์ของบุคคลเพศเดียวกันเป็นประเทศแรกของโลกและมีกฎหมายฉบับแรกที่เปิดกว้างให้การแต่งงานแก่บุคคลเพศเดียวกันได้ในปี ค.ศ. 2001 เป็นต้นมา โดยจัดทำกฎหมายครอบครัวไว้ในกฎหมายแพ่งเนเธอร์แลนด์ 4 รูปแบบ คือ การอยู่ร่วมกันอย่างไม่เป็นทางการโดยไม่ตกอยู่ภายใต้ข้อสัญญาใด (Non-Contractual Cohabitation) การทำข้อตกลงในการอยู่ร่วมกัน (Cohabitation Agreement) การจดทะเบียนความสัมพันธ์ (Registered Partnership) และการสมรส (Marriage) ต่อมาประเทศฝรั่งเศสจัดทำกฎหมายครอบครัวในกฎหมายแพ่งเป็น 3 ลักษณะ คือ การอยู่กินฉันสามีภรรยา (Concubinage) การอยู่กินกันภายใต้ข้อตกลงในการอยู่ร่วมกัน (Pacte Civil de Solidarité) และการสมรส (Marriage) ส่วนในทวีปเอเชียได้เห็นได้รับรองสิทธิในการสร้างครอบครัวของบุคคลเพศเดียวกันให้ชอบด้วยกฎหมายโดยการสมรส โดยจัดทำกฎหมาย Judicial Yuan interpretation No.748 แยกต่างหากจากประมวลกฎหมายแพ่งมาบังคับใช้ตั้งแต่ 24 พฤษภาคม พ.ศ. 2560 เป็นต้นมา (Laws Regulations Database of The Republic of China, online) และ

ในปี ค.ศ. 2022 ประเทศที่ให้การรับรองการสมรสระหว่างคู่รักเพศเดียวกันตามกฎหมายรวมทั้งสิ้น 30 ประเทศ ทั้งที่ยอมรับทั่วประเทศหรือในเขตอำนาจศาลบางแห่ง ได้แก่ อาร์เจนตินา ออสเตรเลีย ออสเตรีย เบลเยียม บราซิล แคนาดา โคลอมเบีย คอสตาริกา เดนมาร์ก เอกวาดอร์ ฟินแลนด์ ฝรั่งเศส เยอรมนี ไชล์แลนด์ ไอร์แลนด์ ลักเซมเบิร์ก มอลตา เม็กซิโก เนเธอร์แลนด์ นิวซีแลนด์ นอร์เวย์ โปรตุเกส แอฟริกาใต้ สเปน สวีเดน ใต้หวัน สหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา อูรุกวัย ชิลี และตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม ค.ศ. 2022 เป็นต้นไป สวิตเซอร์แลนด์ จะเริ่มให้การรับรองสิทธิดังกล่าวแก่คู่รักเพศเดียวกัน

สำหรับประเทศไทยรูปแบบครอบครัวที่ชอบด้วยกฎหมายกำหนดไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัวซึ่งเป็นการสมรสตามมาตรา 1457 และการสมรสนั้นต้องเป็นชายและหญิง ตามเงื่อนไขมาตรา 1448 เท่านั้น ทำให้การอยู่ร่วมกันของบุคคลเพศเดียวกันในปัจจุบันไม่อาจหยีบยกหรือนำหลักกฎหมายว่าด้วยครอบครัวมาพิจารณาเพื่อกำหนดให้สิทธิและหน้าที่ระหว่างสามีภริยาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้ ด้วยเหตุนี้จึงมีความพยายามผลักดันให้มีการรับรองตามกฎหมายของกลุ่มบุคคลหลากหลายทางเพศเพื่อให้ความสัมพันธ์ในลักษณะของคู่ชีวิตเกิดความมั่นคงในสัมพันธภาพและความเสมอภาคที่จะได้รับความคุ้มครองและการปฏิบัติจากภาครัฐในความเท่าเทียมกันทางเพศ ดังที่ปรากฏ (ร่าง) พระราชบัญญัติการจดทะเบียนคู่ชีวิตจำนวนหลากหลายฉบับ ทั้งฉบับปี 2556 ฉบับปี 2561 และฉบับปี 2563 รวมถึงร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เพื่อแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติบางมาตราของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ให้สอดคล้องกับร่างพระราชบัญญัติคู่ชีวิตควบคู่กันไปอีกด้วย โดยร่างพระราชบัญญัติจดทะเบียนคู่ชีวิต ฉบับปี 2563 และร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ.... ฉบับปี 2563 คณะรัฐมนตรีได้มีมติ ยศ ที่ 3957/2563 เห็นชอบเมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม พ.ศ. 2563 ให้เสนอต่อสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาเพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบต่อไป

ปัจจุบันร่างพระราชบัญญัติคู่ชีวิตก็ยังไม่เป็นที่ยุติ แม้ว่าจะมีการนำเข้าสู่สภาเพื่อพิจารณาแล้วก็ตาม เนื่องจากเจตนารมณ์สำคัญของการบังคับใช้กฎหมายคือต้องการให้ร่างพระราชบัญญัติได้รับการยอมรับทั้งในด้านกฎหมาย บริบทของสังคม ตลอดจนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอื่นที่อาจได้รับผลกระทบจากการบังคับใช้กฎหมาย ดังนั้น การจัดทำกฎหมายที่มีความเหมาะสมและเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่ายจึงเป็นการยาก ดังที่ปรากฏในคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 20/2564 เมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2564 ระหว่างศาลเยาวชนและครอบครัวกลางกับผู้ร้องที่เป็นคู่รักซึ่งมีเพศตามทะเบียนราษฎรเป็นเพศหญิง และได้ยื่นคำร้องขอจดทะเบียนสมรสแต่ถูกนายทะเบียนปฏิเสธเนื่องจากข้อขัดขัดเรื่องเพศกำเนิดซึ่งกฎหมายยังรับรองเฉพาะการสมรสของชายกับหญิง ว่า การสมรสนอกจากจะต้องเป็นไปตาม “กฎแห่งธรรมชาติ” แล้ว ยังต้องเป็นไปตามขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณีของแต่ละสังคม กฎหมายจะบังคับใช้ได้ต้องเป็นที่ยอมรับและไม่ขัดกับความรู้สึกของคนในประเทศ ขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณีที่แตกต่างกันของแต่ละสังคมย่อมเป็นที่มาของกฎหมายที่แตกต่างกันด้วย ดังนั้น การรับรองสิทธิความเป็นมนุษย์ของบุคคลหลากหลายทางเพศในรูปแบบของการตรากฎหมายแยกเฉพาะเป็นการสร้างความเสมอภาคให้บุคคลหลากหลายทางเพศได้รับความคุ้มครองทางกฎหมายจากภาครัฐ เช่นเดียวกับการสมรสของชายหญิง ความเท่าเทียมเสมอภาคไม่จำเป็นต้องใช้กฎหมายเดียวกัน หากแต่มีวัตถุประสงค์ที่มุ่งให้เกิดสิทธิและหน้าที่เท่าเทียมกันก็ถือว่าเป็นความเสมอภาค ซึ่งสังเกตได้จากความเห็นสนับสนุนร่างพ.ร.บ.คู่ชีวิต พ.ศ. และร่างพ.ร.บ.แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่ง (ฉบับที่ ..) พ.ศ. ที่อยู่ระหว่างขั้นตอนการดำเนินการในปัจจุบัน (คลังสารสนเทศของสถาบันนิติบัญญัติ, ออนไลน์)

เมื่อเปรียบเทียบกับ (ร่าง) พระราชบัญญัติการจดทะเบียนคู่ชีวิตของไทย พบว่า ร่างพระราชบัญญัติการจดทะเบียนคู่ชีวิต พ.ศ.... ฉบับปี 2556 โดยคณะกรรมการสภาผู้แทนราษฎรและกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม และร่างพระราชบัญญัติการจดทะเบียนคู่ชีวิต พ.ศ.... ฉบับปี 2561 และร่างพระราชบัญญัติการจดทะเบียนคู่ชีวิต พ.ศ.... ฉบับปี 2563 โดยกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรมเป็นการจัดทำ

ตามหลักการคุ้มครองและรับรองสิทธิในความเสมอภาคภายใต้หลักกฎหมายรัฐธรรมนูญและกฎหมายระหว่างประเทศ และทุกฉบับต่างมีความมุ่งหวังรับรองสิทธิและหน้าที่ในความเป็นคู่สมรสของบุคคลเพศเดียวกัน โดยความหมายของคู่ชีวิตในร่างพระราชบัญญัติทุกฉบับกำหนดคำนิยามสำหรับคู่ชีวิตภายใต้บังคับเป็นการเฉพาะ คล้ายกันว่าต้องเป็นบุคคลเพศเดียวกัน แต่เมื่อพิจารณาในแต่ละประเด็นจะเห็นได้ว่าร่างพระราชบัญญัติจะรับรองในลักษณะเป็นภาพกว้างๆ โดยนำเอาบทบัญญัติที่ใช้บังคับกับคู่สมรสตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัว และบรรพ 6 ว่าด้วยมรดกมาใช้บังคับโดยอนุโลม คือ การหมั้น เจือนไขการจดทะเบียน สัญชาติ บุคคลต้องห้ามในการจดทะเบียนคู่ชีวิต ความยินยอม ความสัมพันธ์ระหว่างคู่ชีวิตซึ่งกำหนดให้มีสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายเสมือนคู่สมรสบนพื้นฐานของความซื่อสัตย์ตามระบบครอบครัวแบบผัวเดียวเมียเดียว (Monogamy) ทรัพย์สินและหนี้สินระหว่างคู่ชีวิต ความเป็นโมฆะของการจดทะเบียน การสิ้นสุดการจดทะเบียน ค่าอุปการะเลี้ยงดู และมรดก เว้นแต่ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเงื่อนไขทางสรีระวิทยาและพยาธิสภาพของคู่ชีวิต เช่น ประเด็นเกี่ยวกับความเป็นบิดามารดาและบุตร หรือความปกครอง หรือการรับบุตรบุญธรรม รวมถึงประเด็นของการหมั้นซึ่งเป็นพิธีการตามจารีตประเพณีที่กำหนดให้ผู้หมั้นเป็นฝ่ายชายและผู้รับหมั้นเป็นฝ่ายหญิงมาอย่างยาวนาน ตลอดจนการเรียกค่าทดแทนจากบุคคลที่ทำให้ต้องเลิกกันซึ่งแตกต่างกันไปตามการยอมรับ ของผู้ร่างกฎหมาย เช่น หลักเกณฑ์การรับบุตรบุญธรรมร่วมกันที่รับรองไว้หรือบทบัญญัติเกี่ยวกับสัญญาว่าจะจดทะเบียนคู่ชีวิตเทียบเคียงได้กับผลทางกฎหมายของสัญญานั้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เฉพาะในร่างฉบับปี 2563 หรือการเรียกค่าทดแทนจากผู้ซึ่งเป็นเหตุที่ทำให้คู่ชีวิตมีอันต้องเลิกที่รับรองไว้เฉพาะร่างฉบับปี 2561

อย่างไรก็ตาม ด้วยวิวัฒนาการทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ตลอดจนการยอมรับบุคคลเพศเดียวกันทางสังคมที่มีเพิ่มมากขึ้น ดังนั้น ในหลักเกณฑ์แต่ละร่างพระราชบัญญัติจะมีการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมให้สอดคล้องกับแนวคิดของสังคมและการยอมรับในขณะนั้นๆ แต่การจัดทำร่างกฎหมายให้สอดคล้องกับความต้องการของบุคคลเพศเดียวกันที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดความเท่าเทียมกันในการบังคับใช้กฎหมายโดยมิได้คำนึงถึงกฎหมายสมรสเดิม อาจทำให้กฎหมายที่ตราขึ้นขัดหรือแย้งกับกฎหมายอื่นๆ ได้ ดังนั้น จึงต้องคำนึงถึงความเป็นไปได้ในการยอมรับของคนในสังคมและกระบวนการแก้ไขกฎหมายพร้อมๆ กัน

สอดคล้องกับความคิดเห็นต่อมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการจดทะเบียนคู่ชีวิตจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interviews) ทั้งบริหารระดับสูงในหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นักกฎหมายและนักวิชาการ นักเคลื่อนไหวสิทธิเพื่อบุคคลหลากหลายทางเพศ และกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นบุคคลหลากหลายทางเพศ ที่ได้มีแนวคิดต่อการรับรองสิทธิดังกล่าว แต่ความคิดเห็นก็แตกต่างกันไปในเรื่องของรูปแบบการจัดทำกฎหมายดังนี้

1) การรับรองการอยู่ร่วมกันฉันสามีภรรยาของบุคคลเพศเดียวกันเสมือนสามีภรรยาที่ชอบด้วยกฎหมาย โดยการแก้ไขเพิ่มเติมเงื่อนไขแห่งการสมรสตามมาตรา 1448 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัว และกฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากการที่บุคคลเพศเดียวกันหรือต่างเพศกัน หากมีความประสงค์ที่จะอยู่ร่วมกันฉันสามีภรรยา ก็ควรให้สิทธิเช่นเดียวกัน โดยถ้าหากจะคุ้มครองสิทธิของบุคคลเพศเดียวกันที่อยู่ร่วมกันฉันสามีภรรยาให้ชอบด้วยกฎหมาย การแก้ไขกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัว เพื่อรองรับสิทธิของบุคคลเพศเดียวกันที่ประสงค์ให้การอยู่กันฉันสามีภรรยาชอบด้วยกฎหมายซึ่งปัจจุบันได้เป็นที่ยอมรับในสังคม เมื่อไม่กระทบต่อสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น ตลอดจนความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน ก็ย่อมสามารถกระทำได้ ซึ่งนอกจากจะเป็นรับรองสิทธิและเสรีภาพในการสร้างครอบครัวตามหลักประกันแห่งรัฐธรรมนูญแล้ว ยังเป็นการลดปัญหาสังคมอีกทางหนึ่ง

สิ่งสำคัญของการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัวก็คือ การแก้ไขคำนิยามให้สามารถใช้ได้ร่วมกันกับทุกคนอย่างเสมอภาค เช่น การใช้คำว่า “บุคคล” แทนชายหญิง หรือการใช้คำว่า “บุพการี” แทนบิดามารดา หรือการใช้คำว่า “ผู้หมั้น” และ “ผู้รับหมั้น” แทนสำหรับการหมั้น เป็นต้น ซึ่งการแก้ไขดังกล่าวจะเป็นการให้การรับรองสิทธิและหน้าที่ไปถึงบุคคลเพศเดียวกัน กฎหมายเกี่ยวกับสิทธิ

และหน้าที่ของบิดามารดากับบุตรก็ยังคงเหมือนเดิม ไม่จำเป็นต้องตรากฎหมายใหม่เพิ่มเติม ทั้งนี้เนื่องจากบทบัญญัติของกฎหมายครอบครัวมีไว้เพื่อบังคับใช้อย่างตรงไปตรงมา ไม่จำเป็นต้องตีความเพิ่มเติมนอกจากนี้กฎหมายใดที่มีผลทางนิตินัยต่อคู่สมรสที่เป็นบุคคลต่างเพศ ก็ให้ยกกฎหมายนั้นมาบังคับใช้กับบุคคลเพศเดียวกันเช่นกัน นอกจากนี้กฎหมายควรให้ความเสมอภาคแก่กลุ่มบุคคลหลากหลายทางเพศ คือ สิทธิในการเลือกใช้นำหน้านาม โดยเพิ่มสิทธิแก่กลุ่มบุคคลหลากหลายทางเพศให้สามารถเลือกที่จะใช้หรือไม่ใช้คำนำหน้านาม หรือรับรองสถานะของบุคคลทางกฎหมายเพิ่มเติม โดยกำหนดให้เลือกใช้คำว่า “คุณ” แทนคำว่า นาง นางสาว หรือ นาย ได้ เป็นต้น

การบัญญัติกฎหมายโดยใช้คำว่า “อนุโลม” ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในกฎหมายที่ตราขึ้นใหม่ สำหรับการกำหนดสถานะ สิทธิหน้าที่ ความรับผิดชอบ หรือการอื่นใดของคู่สมรสหรือสามีภรรยาตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาใช้บังคับกับคู่ชีวิตโดยอนุโลม เพียงเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติพระราชบัญญัตินี้ เว้นแต่ซึ่งโดยสภาพจะมีพึงได้แก่ชายและหญิงเท่านั้น จะไม่สามารถบังคับใช้ หรือให้สิทธิและหน้าที่ของความเป็นคู่สมรสเช่นเดียวกับคู่สมรสต่างเพศตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้ครบทุกประการ ซึ่งอาจก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมและเป็นการเลือกปฏิบัติได้ ดังนั้น จึงไม่จำเป็นต้องแยกบังคับใช้กฎหมายต่างหาก การแก้ไขในประมวลกฎหมายแพ่งว่าด้วยครอบครัว ร่วมกับคู่สมรสชายหญิงจะก่อให้เกิดความเท่าเทียมกัน

อีกทั้งกฎหมายในประเทศไทยมีจำนวนมาก และกระบวนการร่างกฎหมายฉบับใหม่เพื่อรับรองการอยู่ร่วมกันฉันสามีภรรยาของบุคคลเพศเดียวกันเหมือนสามีภรรยาที่ชอบด้วยกฎหมายอาจดำเนินการได้ยาก ต้องอาศัยระยะเวลาในการดำเนินการ ทั้งการทำประชาพิจารณ์ การร่างกฎหมาย การดำเนินขั้นตอนการให้ความเห็นชอบของกฎหมายทางรัฐสภา ดังนั้น การแก้ไขเพิ่มเติมเงื่อนไขแห่งการสมรสตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัวเพื่อรองรับกลุ่มบุคคลดังกล่าวจะสะดวกและรวดเร็วกว่า เช่น การแก้ไของค์ประกอบความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราตามมาตรา 276 จากเดิมที่ระบุผู้กระทำความผิดต้องเป็นชายเท่านั้น แต่ในปัจจุบันได้แก้ไขเป็นคำว่า “ผู้ใด” แทน เพื่อให้ไม่ว่าบุคคลจะมีรสนิยมทางเพศใด หากมีเพศสภาพเป็นชายหรือหญิง เมื่อกระทำความผิดก็ต้องรับโทษเช่นเดียวกัน

การแก้ไขกฎหมายเดิมสำหรับคู่สมรสที่ว่าด้วยเรื่องชายหญิง โดยเพิ่มเติมคนที่ประสงค์จะใช้ชีวิตคู่ร่วมกัน โดยไม่ต้องระบุว่าบุคคลเพศใดก็จะครอบคลุมทั้งหมด ทั้งเรื่องของสิทธิประโยชน์ที่จะได้เท่าเทียมกันกับคู่สมรสชายหญิง สอดคล้องกับเรื่องสิทธิมนุษยชนที่มีอยู่ในตัวของมนุษย์ทุกคนที่มีสิทธิเท่าเทียมกันได้ในฐานะมนุษย์ โดยไม่แบ่งว่าเพศชายหรือเพศหญิงหรือจะเป็นเพศไหน แต่ที่ผ่านมากฎหมายจะให้สิทธิประโยชน์กับเพศชายค่อนข้างมากกว่าเพศอื่นๆ ดังนั้น เพื่อให้สิทธิของมนุษย์เท่าเทียมกัน การคำนึงถึงสิทธิโดยใช้คำว่ามนุษย์เป็นตัวตั้ง ไม่กำหนดว่ากฎหมายนี้เพื่อเพศใด มนุษย์ทุกคนก็จะมีสิทธิใช้ชีวิตคู่ร่วมกันตามที่กฎหมายรองรับไว้ อันจะทำให้ไม่เกิดการกีดกันสิทธิของบุคคลเพศใดเพศหนึ่ง ทั้งสิทธิในอสังหาริมทรัพย์ การเงิน การแพทย์ และการดูแลซึ่งกันและกัน กฎหมายก็ทำการรับรองด้วย

2) การรับรองการอยู่ร่วมกันฉันสามีภรรยาของบุคคลเพศเดียวกันเหมือนสามีภรรยาที่ชอบด้วยกฎหมายตามกฎหมายเป็นรูปแบบใหม่ แยกต่างหากจากการสมรสตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัว เนื่องจากในบริบทกฎหมายไทยไม่มีคำจำกัดความ ไม่มีการกล่าวถึง และไม่มีการบัญญัติศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับบุคคลหลากหลายทางเพศ เพราะฉะนั้นเมื่อไม่มีการบัญญัติศัพท์กลุ่มบุคคลหลากหลายทางเพศ การแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์โดยการปรับเปลี่ยนนิยามของสามีภรรยาจากชายหญิงเป็นบุคคลก็ไม่เป็นการแก้ไขกฎหมายที่บ่งบอกถึงตัวตนและสิทธิของกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ นอกจากนี้เนื่องจากเจตนารมณ์ของกฎหมายแต่ดั้งเดิมต้องการที่จะให้สิทธิตามเพศสภาพ แม้ปัจจุบันจะมีวิวัฒนาการทาง

การแพทย์ที่สามารถเปลี่ยนลักษณะทางกายภาพแล้วก็ตาม แต่ร่างกายมนุษย์ก็ไม่อาจเปลี่ยนแปลงกายวิภาคได้ทั้งหมด

ดังนั้น การยกร่างเป็นพระราชบัญญัติเฉพาะขึ้นมาใหม่เพื่อบัญญัติศัพท์บุคคลหลากหลายทางเพศเป็นการเฉพาะ จะเป็นการบัญญัติกฎหมายที่เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนสิทธิของบุคคลหลากหลายทางเพศได้มากกว่า เนื่องจากบทบัญญัติของกฎหมายจะบ่งบอกถึงอัตลักษณ์ วิธีในการดำเนินชีวิต และขั้นตอนการก่อตั้งครอบครัวของกลุ่มบุคคลหลากหลายทางเพศให้เป็นที่ยอมรับทางสังคมอย่างเป็นทางการ ส่งผลให้บุคคลหลากหลายทางเพศสามารถมีตัวตนในสังคมได้อย่างเสมอภาคมากยิ่งขึ้น ด้วยเหตุนี้ จึงสนับสนุนให้นำตราพระราชบัญญัติคู่ชีวิตมาบังคับใช้ก่อน แล้วจึงค่อยแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายภายหลังจากที่ได้มีการประกาศใช้แล้ว

จากแนวคิดทั้งสองฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นการสมรสหรือจดทะเบียนคู่ชีวิตของบุคคลเพศเดียวกัน ต่างก็มุ่งคุ้มครองคู่ชีวิตเพศเดียวกันให้เท่าเทียมกับคู่สมรสตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 และเจ้ามรดกในบรรพ 6 โดยการกำหนดรูปแบบการจดทะเบียนเพื่อมุ่งคุ้มครองสิทธิและหน้าที่ที่เกิดจากความสัมพันธ์ของบุคคลที่มุ่งจะสร้างครอบครัวเหมือนกัน เช่น ในร่างพระราชบัญญัติคู่ชีวิตกำหนดสิทธิและหน้าที่ตามสิทธิและหน้าที่ของคู่สมรสตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ทั้งความสัมพันธ์ทางด้านทรัพย์สิน สิ้นส่วนตัว สิ้นสมรส ความสัมพันธ์ระหว่างคู่ชีวิต ความสิ้นสุดของการเป็นคู่ชีวิต การเป็นโอรสของคู่ชีวิต การอุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกัน การเยียวยากัน การจัดงานศพให้กัน การเซ็นยินยอมในการผ่าตัด เพราะมีการให้อาณาใช้โดยอนุโลม ยกเว้นการหมั้นที่ไม่มีระบุไว้ เพราะฉะนั้นศักดิ์และสิทธิของกฎหมายจึงเท่าเทียมกัน สามารถบังคับใช้กฎหมายคู่ขนานกันได้ นอกจากนี้ การแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไม่ใช่เป็นประเด็นที่ว่าจะแก้หรือไม่แก้ แต่เป็นเรื่องที่ต้องมีการแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องอีกจำนวนมาก ทั้งพระราชบัญญัติ ระเบียบ ข้อบังคับอื่นๆ ซึ่งต้องใช้ระยะเวลา

อย่างไรก็ตาม สิ่งสำคัญของการที่จะออกกฎหมายเพื่อรับรองสิทธิในการสร้างครอบครัวของบุคคลทางเพศให้สมบูรณ์และเสมอภาคกับบุคคลทุกฝ่าย จำเป็นที่จะต้องมีการศึกษาให้ครอบคลุมทุกบริบทของกฎหมายและสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรณีของบุตร ควรมีการศึกษาวิจัยว่าการที่เด็กอยู่กับครอบครัวที่เป็นกลุ่มบุคคลหลากหลายทางเพศมีผลต่อร่างกายและจิตใจของเด็กมากน้อยเพียงใด ชัดแย้งกับกฎหมายคุ้มครองเด็กหรือไม่ เนื่องจากหากบุตรที่ติดมากับอีกฝ่ายและต้องไปอยู่กับครอบครัวใหม่ที่อีกฝ่ายเป็นบุคคลหลากหลายทางเพศ การโอนสิทธิในการเลี้ยงดูบุตรให้กับคู่ชีวิตอีกฝ่ายหนึ่ง อำนาจในการปกครองบุตรจากบิดาหรือมารดาที่แท้จริงก็จะขาดจากการปกครอง ทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมกับเด็กนั้น ทั้งนี้ไม่เฉพาะการศึกษารณีเด็กที่ติดมาจากบิดาหรือมารดาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมาแต่เดิม แต่รวมถึงเด็กที่ได้รับมาจากการรับเป็นบุตรบุญธรรม หรือเด็กที่เกิดจากเทคโนโลยีทางการแพทย์ เพื่อให้กฎหมายเป็นที่ยอมรับของคนในสังคมทุกเพศทุกวัย

สรุปและอภิปรายผล

1. ความหมาย ความเป็นมา แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการจดทะเบียนคู่ชีวิต

การสร้างครอบครัวระหว่างบุคคลเพศเดียวกัน พฤติกรรมดังกล่าวจะถูกมองว่าเป็นการทำลายศีลธรรมอันดีและเป็นเรื่องต้องห้ามของคนในสังคม เช่น ในประเทศออสเตรเลียที่แต่เดิมการแสดงพฤติกรรมทางเพศของบุคคลเพศเดียวกันบางอย่างเป็นสิ่งผิดกฎหมายอาญาของรัฐ และในสมัยพระเจ้าเฮนรีที่ 8 ได้มีการตรากฎหมายลายลักษณ์อักษรกำหนดให้ผู้กระทำความต้องรับโทษประหารชีวิต (อวิการ์ตัน นิยมไทย, 2562: 143) หรือการมีความสัมพันธ์ทางเพศกับบุคคลเพศเดียวกันในประเทศไทยก็ต้องรับผิดทางอาญารจนกระทำชำเราผิดมนุษย์ และรวมอยู่ในพระราชกำหนดลักษณะข่มขืนล่อลวงประเวณี ร.ศ. 118 และยังเป็นความผิดตามมาตรา 242 แห่งประมวลกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 ในสมัยรัชกาลที่ 5 ของไทย (ณนุช คำทอง, 2546: 32-33)

อย่างไรก็ตาม ด้วยแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิในการก่อตั้งครอบครัวเป็นสิทธิและเสรีภาพที่ได้รับการรับรองในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) นอกจากนี้ยังปรากฏในคำรับรองสิทธิจากองค์การระหว่างประเทศหลายแห่ง เช่น ศาลยุติธรรมแห่งสหภาพยุโรป (The European Court of Justice) ว่าด้วยสิทธิของบุคคลที่ถูกเลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่งเรื่องรสนิยมทางเพศ ในคดี C-13/94 ระหว่าง P. v. S. and Cornwall County Council หรือศาลสิทธิมนุษยชนยุโรป (The European Court of Human Rights) ว่าด้วยสิทธิในการขอแก้ไขเอกสารส่วนบุคคลจากรัฐ ในคดีเลขที่ 29857/95 ระหว่าง Christine Goodwin v. the United Kingdom หรือศาลยุติธรรมแห่งสหภาพยุโรป (The European Court of Justice) ในคดีเลขที่ C-267/06 ระหว่าง Tadao Maruko v. Versorgungsanstalt der deutschen Bühnen ว่าด้วยการได้รับสิทธิประโยชน์บางประการ ในฐานะที่เป็นคู่สัมพันธ์ของบุคคลที่มีรสนิยมทางเพศแบบรักเพศเดียวกัน โดยการเรียกร้องสิทธิของคู่สัมพันธ์ฝ่ายที่ยังมีชีวิตอยู่ และได้จดทะเบียนความสัมพันธ์ที่เรียกว่า Life of Partnership เพื่อที่จะขอรับเงินบำนาญของฝ่ายที่เสียชีวิตลง ซึ่งคำวินิจฉัยดังกล่าวเป็นแนวทางในการตีความของศาลได้นำเอาหลักในการตีความกฎหมายตามหลักการของสภาพสังคมที่เกิดขึ้นในยุคปัจจุบัน เมื่อสภาพการณ์ของสังคมที่เปลี่ยนไปการตีความกฎหมายของศาลนั้นจำเป็นต้องมีการตีความให้เป็นไปในทิศทางที่สอดคล้องกับบริบทของสังคมและบริบทของกฎหมายที่เปลี่ยนแปลงไปด้วย (สัญญาภัส ทองมุสิทธิ์, 2562: 110)

จากแนวคำรับรองดังกล่าว การเรียกร้องการยอมรับความแตกต่างทางด้านเพศสภาพและความเชื่อของบุคคลตามสิทธิและเสรีภาพของมนุษย์ให้เกิดความเสมอภาคและเป็นธรรมจากกลุ่มผู้มีเพศวิถีทางเลือกรูปแบบหรือที่เรียกว่า “บุคคลหลากหลายทางเพศ” จึงมีมาโดยตลอด โดยคำว่า “ความหลากหลายทางเพศ” (sexual diversities) หมายถึง ความหลากหลายของวิถีทางเพศและอัตลักษณ์ทางเพศของบุคคล (Sexual and Gender Diversity) ซึ่งมีความหมายครอบคลุมถึงการกระทำและอัตลักษณ์ซึ่งเกี่ยวข้องกับเพศสรีระ สถานะของบุคคล (Intersex) เพศสภาพ (Gender) วิถีทางเพศ (Sexual Orientation) อัตลักษณ์ทางเพศ (Gender Identity) และการแสดงออกทางเพศ (Gender Expression) ที่เกิดขึ้นจากปัจจัยต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัจจัยทางสังคม วัฒนธรรม และประวัติศาสตร์ ดังนั้น “บุคคลหลากหลายทางเพศ” จึงหมายถึงบุคคลที่เกิดมาไม่ว่าจะมีเพศใด แต่มีความรู้สึกทางเพศที่แตกต่างจากเพศเดิมของตน

ด้วยเหตุนี้หลายประเทศได้แก้ไขกฎหมายเพื่อรับรองสิทธิของกลุ่มบุคคลดังกล่าว เช่น ประเทศเนเธอร์แลนด์ยอมรับความสัมพันธ์ของบุคคลเพศเดียวกันเป็นประเทศแรกของโลกตั้งแต่ปี ค.ศ. 1979 และมีการประกาศใช้กฎหมายฉบับแรกที่เปิดกว้างให้การแต่งงานแก่บุคคลเพศเดียวกันได้ในปี ค.ศ. 2001 เป็นต้นมา โดยจัดทำกฎหมายครอบครัวไว้ในกฎหมายแพ่งเนเธอร์แลนด์ 4 รูปแบบ คือ การอยู่ร่วมกันอย่างไม่เป็นทางการโดยไม่ตอกอยู่ภายใต้ข้อสัญญาใด (Non-Contractual Cohabitation) การทำข้อตกลงในการอยู่ร่วมกัน (Cohabitation Agreement) การจดทะเบียนความสัมพันธ์ (Registered Partnership) และการสมรส (Marriage) ต่อมาประเทศฝรั่งเศสจัดทำกฎหมายโดยการแก้ไขในกฎหมายแพ่งเป็น 3 ลักษณะ คือ การอยู่กินฉันสามีภริยา (Concubinage) การอยู่กินกันภายใต้ข้อตกลงในการอยู่ร่วมกัน (Pacte Civil de Solidarité) และการสมรส (Marriage) โดยการรับรองการสมรสตามเงื่อนไขของรัฐทำให้การรับรองสถานะในการใช้ชีวิตคู่ร่วมกันโดยไม่ได้นำเรื่องเพศสรีระมาเป็นส่วนหนึ่งของการพิจารณา ทำให้การสมรสภายใต้กฎหมายแพ่งฝรั่งเศสอยู่ภายใต้เงื่อนไขของการที่มนุษย์สองคนที่มีความรักให้แก่กันและมีความประสงค์จะใช้ชีวิตคู่ร่วมกัน (ณัฐจุฑา ชัยสาธณ์, 2558: 301)

ส่วนในทวีปเอเชีย ไต้หวันได้รับรองสิทธิในการสร้างครอบครัวของบุคคลเพศเดียวกันให้ชอบด้วยกฎหมายโดยการสมรส โดยจัดทำกฎหมาย Judicial Yuan interpretation No.748 แยกต่างหากจากประมวลกฎหมายแพ่งมาบังคับใช้ตั้งแต่ 24 พฤษภาคม พ.ศ. 2560 เป็นต้นมา และในปี ค.ศ. 2022 ประเทศที่ให้การรับรองการสมรสระหว่างคู่รักเพศเดียวกันตามกฎหมายรวมทั้งสิ้น 30 ประเทศ ทั้งที่ยอมรับทั่วประเทศหรือในเขต

อำนาจศาลบางแห่ง ได้แก่ อาร์เจนตินา ออสเตรเลีย ออสเตรีย เบลเยียม บราซิล แคนาดา โคลอมเบีย คอสตาริกา เดนมาร์ก เอกวาดอร์ ฟินแลนด์ ฝรั่งเศส เยอรมนี ไชล์แลนด์ ไอร์แลนด์ ลักเซมเบิร์ก มอลตา เม็กซิโก เนเธอร์แลนด์ นิวซีแลนด์ นอร์เวย์ โปรตุเกส แอฟริกาใต้ สเปน สวีเดน ไต้หวัน สหราชอาณาจักร สหรัฐอเมริกา อุรุกวัย ชิลี และสวิตเซอร์แลนด์จะเริ่มรับรองสิทธิตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม ค.ศ. 2022

สำหรับประเทศไทยรูปแบบครอบครัวที่ขอบด้วยกฎหมายกำหนดไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัวซึ่งเป็นการสมรสตามมาตรา 1457 และการสมรสนั้นต้องเป็นชายและหญิง ตามเงื่อนไขมาตรา 1448 เท่านั้น ทำให้การอยู่ร่วมกันของบุคคลเพศเดียวกันในปัจจุบันไม่อาจหยีบยกหรือนำหลักกฎหมายว่าด้วยครอบครัวมาพิจารณาเพื่อกำหนดให้สิทธิและหน้าที่ระหว่างสามีภริยาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้ ดังนั้น การอยู่กินร่วมกันฉันสามีภริยาของบุคคลเพศเดียวกันจึงไม่ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ต่อกันตามกฎหมายครอบครัว แต่เป็นความสัมพันธ์ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานความเป็นหุ้นส่วนชีวิต ด้วยเหตุนี้จึงมีความพยายามผลักดันให้มีการรับรองตามกฎหมายของกลุ่มบุคคลหลากหลายทางเพศเพื่อให้ความสัมพันธ์ในลักษณะของคู่ชีวิตเกิดความมั่นคงในสัมพันธภาพและความเสมอภาคที่จะได้รับความคุ้มครองและการปฏิบัติจากภาครัฐในความเท่าเทียมกันทางเพศ ดังที่ปรากฏ (ร่าง) พระราชบัญญัติการจดทะเบียนคู่ชีวิตจำนวนหลากหลายฉบับ ทั้งฉบับปี 2556 ฉบับปี 2561 และฉบับปี 2563 รวมถึงร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เพื่อแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติบางมาตราของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ให้สอดคล้องกับร่างพระราชบัญญัติคู่ชีวิตควบคู่กันไปอีกด้วย โดยร่างพระราชบัญญัติจดทะเบียนคู่ชีวิต ฉบับปี 2563 และร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ.... ฉบับปี 2563 คณะรัฐมนตรีได้มีมติ ยศ ที่ 3957/2563 เห็นชอบเมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม พ.ศ. 2563 ให้เสนอต่อสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาเพื่อพิจารณาให้ความเห็นชอบต่อไป (สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, ออนไลน์)

ปัจจุบันร่างพระราชบัญญัติคู่ชีวิตก็ยังไม่เป็นที่ยุติ แม้ว่าจะมีการนำเข้าสู่สภาเพื่อพิจารณาแล้วก็ตาม เนื่องจากเจตนารมณ์สำคัญของการบังคับใช้กฎหมายคือต้องการให้ร่างพระราชบัญญัติได้รับการยอมรับทั้งในด้านกฎหมาย บริบทของสังคม ตลอดจนจนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอื่นที่อาจได้รับผลกระทบจากการบังคับใช้กฎหมาย ดังนั้น การจัดทำกฎหมายที่มีความเหมาะสมและเป็นที่ยอมรับของทุกฝ่ายจึงเป็นการยาก ดังที่ปรากฏในคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 20/2564 เมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน พ.ศ. 2564 ระหว่างศาลเยาวชนและครอบครัวกลางกับผู้ร้องที่เป็นคู่รักซึ่งมีเพศตามทะเบียนราษฎรเป็นเพศหญิง และได้ยื่นคำร้องขอจดทะเบียนสมรสแต่ถูกนายทะเบียนปฏิเสธเนื่องจากข้อขัดขัดเรื่องเพศกำเนิดซึ่งกฎหมายยังรับรองเฉพาะการสมรสของชายกับหญิง โดยศาลรัฐธรรมนูญได้วินิจฉัยว่า ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1448 ไม่ขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญ เพราะไม่ได้จำกัดเสรีภาพของผู้มีความหลากหลายทางเพศ และไม่ได้มีข้อความจำกัดสิทธิผู้มีความหลากหลายทางเพศ ในการทำนิติกรรมใดๆ ตามกฎหมายที่อาจก่อให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันในสังคม ไม่กระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม แต่การสมรสนอกจากจะต้องเป็นไปตาม “กฎแห่งธรรมชาติ” แล้ว ยังต้องเป็นไปตามขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณีของแต่ละสังคม กฎหมายจะบังคับใช้ได้อย่างยั่งยืนต้องเป็นที่ยอมรับและไม่ขัดกับความรู้สึกของคนในประเทศ ขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณีที่แตกต่างกันของแต่ละสังคมย่อมเป็นที่มาของกฎหมายที่แตกต่างกันด้วย ดังนั้น การรับรองสิทธิความเป็นมนุษย์ของบุคคลหลากหลายทางเพศในรูปแบบของการตรากฎหมายแยกเฉพาะเป็นการสร้างความเสมอภาคให้บุคคลหลากหลายทางเพศได้รับความคุ้มครองทางกฎหมายจากภาครัฐเช่นเดียวกับการสมรสของชายหญิง ความเท่าเทียมเสมอภาคไม่จำเป็นต้องใช้กฎหมายเดียวกัน หากแต่มีวัตถุประสงค์มุ่งให้เกิดสิทธิและหน้าที่เท่าเทียมกันก็ถือว่าเป็นความเสมอภาค ซึ่งสังเกตได้จากความเห็นสนับสนุนร่าง พ.ร.บ.คู่ชีวิต พ.ศ. และร่าง พ.ร.บ.แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่ง (ฉบับที่ ..) พ.ศ. ที่อยู่ระหว่างขั้นตอนการดำเนินการในปัจจุบัน

2. วิเคราะห์เปรียบเทียบ (ร่าง) พระราชบัญญัติการจดทะเบียนคู่ชีวิตของไทย

(ร่าง) พระราชบัญญัติการจดทะเบียนคู่ชีวิตของไทยจำนวน 3 ฉบับ จัดทำขึ้นโดยนำหลักการและแนวคิดของกฎหมายแพ่งของประเทศฝรั่งเศสและประเทศเนเธอร์แลนด์มาเป็นแนวทางในการร่างหลักเกณฑ์ของร่างกฎหมาย เช่น อายุ ความสามารถ สัญชาติ เงื่อนไขการสมรส ผลของการสมรส การเป็นทายาทโดยธรรม การอุปการะเลี้ยงดู ช่วยเหลือ และข้อสัต์ต่อกันและกัน การเลือกใช้นามสกุลของอีกฝ่าย ความสัมพันธ์ระหว่างทรัพย์สิน หนี้สิน มรดก ความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตร การรับบุตรบุญธรรมร่วมกัน สิทธิได้รับสวัสดิการจากรัฐ สิทธิเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูจากอีกฝ่าย หรือค่าทดแทน และการสิ้นสุดการสมรส และเมื่อเปรียบเทียบหลักการร่างพระราชบัญญัติการจดทะเบียนคู่ชีวิต พ.ศ.... ฉบับปี 2556 โดยคณะกรรมการสภาผู้แทนราษฎรและกรรมาธิการสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม และร่างพระราชบัญญัติการจดทะเบียนคู่ชีวิต พ.ศ.... ฉบับปี 2561 และร่างพระราชบัญญัติการจดทะเบียนคู่ชีวิต พ.ศ.... ฉบับปี 2563 โดยกรรมาธิการสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม สามารถวิเคราะห์ในแต่ละประเด็นได้ดังนี้

1) ประเด็นเรื่องความหมายของคู่ชีวิต พบว่า ร่างทุกฉบับกำหนดนิยามสำหรับคู่ชีวิตภายใต้บังคับเป็นการเฉพาะคล้ายกันว่าต้องเป็นบุคคลเพศเดียวกัน

2) ประเด็นเรื่องการหมั้น พบว่า ร่างทุกฉบับไม่มีการกำหนดหลักเกณฑ์ในประเด็นนี้ไว้เป็นการเฉพาะเนื่องจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ครอบคลุมมาตรา 1437 กำหนดสัญญาหมั้นว่าต้องเป็นชายกับหญิงหมั้นกันเท่านั้น อย่างไรก็ตาม ในร่างฉบับปี 2563 มีการเพิ่มบทบัญญัติเกี่ยวกับสัญญาว่าจะจดทะเบียนคู่ชีวิตเทียบเคียงได้กับผลทางกฎหมายของสัญญาหมั้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ แต่ในกรณีนี้ไม่มีสิทธิในการเรียกค่าทดแทนในการผิดสัญญาตามกฎหมายเนื่องจากเป็นโมฆะ แตกต่างกับสิทธิของคู่หมั้นที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์อย่างชัดเจนในเรื่องสัญญาหมั้นว่า ถ้าฝ่ายใดผิดสัญญาหมั้น อีกฝ่ายหนึ่งมีสิทธิเรียกให้ใช้ค่าทดแทน

3) ประเด็นเรื่องเงื่อนไขการจดทะเบียน พบว่า ร่างทุกฉบับกำหนดอายุขั้นต่ำของคู่ชีวิตที่สามารถจดทะเบียนไว้เหมือนกัน โดยกรณีผู้เยาว์ต้องได้รับความยินยอมจากผู้ปกครองหรือศาลและเมื่อได้ดำเนินการจดทะเบียนคู่ชีวิตแล้ว บุคคลนั้นย่อมบรรลุนิติภาวะตามกฎหมายเช่นเดียวกับหลักเกณฑ์การสมรส

4) ประเด็นเรื่องสัญชาติ พบว่า ร่างทุกฉบับกำหนดให้ฝ่ายหนึ่งต้องเป็นผู้มีสัญชาติไทยเช่นเดียวกัน

5) ประเด็นเรื่องบุคคลต้องห้ามในการจดทะเบียนคู่ชีวิต พบว่าร่างทุกฉบับกำหนดต้องไม่เป็นบุคคลต้องห้ามในการจดทะเบียนคู่ชีวิตตามหลักเกณฑ์เดียวกับการสมรส

6) ประเด็นเรื่องความยินยอม พบว่า ร่างทุกฉบับกำหนดให้คู่ชีวิตต้องกระทำการโดยความยินยอมโดยเปิดเผย และจดทะเบียนต่อหน้านายทะเบียน และมีพยานลงชื่ออย่างน้อย 2 คน แต่ทั้งนี้ร่างฉบับปี 2563 ได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์เพิ่มเติมให้การจดทะเบียนถือเป็นข้อมูลทะเบียนประวัติราษฎร ส่วนภูมิลำเนาของคู่ชีวิตถือถิ่นที่อยู่ที่อยู่ร่วมกัน เว้นแต่แสดงเจตนามีภูมิลำเนาแยกต่างหาก เนื่องจากความจำเป็นในการตรวจสอบข้อมูลสถานภาพของแต่ละบุคคลเช่นเดียวกับการจดทะเบียนสมรสตามกฎหมายว่าด้วยการจดทะเบียนครอบครัว และใช้ในการตรวจสอบสถานะการเป็นคู่ชีวิต

7) ประเด็นเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างคู่ชีวิต พบว่า ร่างทุกฉบับกำหนดให้นำบทบัญญัติว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัวมาใช้โดยอนุโลมด้วยเหตุนี้คู่ชีวิตตามนัยของร่างพระราชบัญญัติทั้ง 3 ฉบับจึงมีสิทธิและหน้าที่ตามกฎหมายเสมือนคู่สมรสบนพื้นฐานของความซื่อสัตย์ตามระบบครอบครัวแบบผัวเดียวเมียเดียว (Monogamy) ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ดังนั้นเมื่อคู่ชีวิตฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งยกย่องผู้อื่นฉันทริยาหรือสามีหรือคู่ชีวิต หรือร่วมประเวณีกับผู้อื่นเป็นอาจิมก็สามารถใช้เป็นเหตุในการฟ้องร้องเลิกการเป็นคู่ชีวิตได้ แต่ทั้งนี้ในการฟ้องเรียกค่าทดแทนจากคู่ชีวิตและจากผู้ซึ่งได้รับการอุปการะเลี้ยงดูหรือยกย่อง หรือผู้ซึ่งเป็นเหตุแห่งการเลิกคู่ชีวิตนั้นจะแตกต่างกันไป โดย

ฉบับปี 2556 และฉบับปี 2563 ไม่กำหนดสิทธิเรียกค่าทดแทน เนื่องจากเหตุผลทางกฎหมายที่เห็นว่าด้วยความแตกต่างในเพศสภาพ ทำให้การที่จะถือว่าบุคคลนั้นมีชู้หรือเป็นชู้ตามกฎหมายหาได้ไม่ เนื่องจากคำว่า “มีชู้” หมายถึง หญิงที่มีสามีแล้วไปร่วมประเวณีกับชายอื่นที่ไม่ใช่สามีของตน และคำว่า “เป็นชู้” หมายถึง การที่ผู้ชายไปร่วมประเวณีกับภริยาของผู้อื่น เทียบเคียงจากนิยามคำว่า “กระทำชำเรา” ตามมาตรา 1 (18) แห่งประมวลกฎหมายอาญา และนิยามคำว่า “การค้าประเวณี” ตามมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการค้าประเวณี พ.ศ. 2539

ดังนั้น เมื่อคู่ชีวิตฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งกระทำในลักษณะดังกล่าวอีกฝ่ายหนึ่งจึงสามารถใช้เป็นเหตุในการฟ้องเลิกคู่ชีวิตได้เท่านั้น แต่ไม่อาจฟ้องเรียกค่าทดแทนจากผู้อื่นตามมาตรา 1523 วรรคสอง แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้ เพราะไม่มีกฎหมายบัญญัติว่าคู่ชีวิตฝ่ายที่ร่วมประเวณีกับผู้อื่นมีชู้ และบุคคลอื่นที่ร่วมประเวณีก็ไม่ถือว่าเป็นชู้ตามกฎหมาย อย่างไรก็ตาม ในร่างพระราชบัญญัติฉบับปี 2561 ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการเรียกค่าทดแทนจากฝ่ายที่เป็นชู้หรือจากชู้ตามกฎหมายได้เนื่องจากการอยู่ร่วมกันของคู่ชีวิตก็เป็นระบบหนึ่งของครอบครัวเสมือนครอบครัวของชายกับหญิง จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่าในประเด็นนี้ยังมีประเด็นที่เลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องเพศ เพราะการตีความของกฎหมายที่เคร่งครัดในลักษณะนี้ อาจทำให้ไม่เป็นคุณแก่คู่ชีวิตที่ถูกนอกใจจากอีกฝ่ายหนึ่งหรือจากผู้อื่นที่เข้ามาทำให้เกิดการนอกใจได้ เนื่องจากไม่มีสิทธิที่จะได้รับค่าทดแทนจากเหตุนี้ เว้นแต่จะนำหลักเกณฑ์ตามร่างฉบับปี 2561 มาแก้ไขเพิ่มเติมใหม่อีกครั้ง

8) ประเด็นเรื่องทรัพย์สินระหว่างคู่ชีวิต พบว่า ร่างทุกฉบับให้นำบทบัญญัติว่าด้วยทรัพย์สินระหว่างสามีภริยาตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาใช้โดยอนุโลม โดยกำหนดหลักทั่วไปว่าด้วยการทำสัญญาในเรื่องทรัพย์สินก่อนการจดทะเบียนคู่ชีวิต และประเภทของทรัพย์สินเพื่อความชัดเจน อย่างไรก็ตาม ในฉบับปี 2563 กำหนดเพิ่มเติมบทสันนิษฐานเกี่ยวกับทรัพย์สินว่า ถ้ามิได้ทำสัญญาไว้ ทรัพย์สินแบ่งเป็นสินส่วนตัวและทรัพย์สินร่วมกัน ในกรณีเป็นที่สงสัยว่าทรัพย์สินใดเป็นทรัพย์สินร่วมกัน ให้สันนิษฐานว่าเป็นทรัพย์สินร่วมกัน

9) ประเด็นเรื่องความเป็นโมฆะของการจดทะเบียน พบว่า ร่างทุกฉบับกำหนดหลักเกณฑ์ไว้ในเงื่อนไขเดียวกันคือ การไม่ทำตามแบบ การฝ่าฝืนเงื่อนไขการจดทะเบียน และศาลพิพากษาให้การจดทะเบียนนั้นเป็นโมฆะ แต่ทั้งนี้ในฉบับปี 2561 ได้กำหนดรายละเอียดความคุ้มครองเพิ่มเติมสำหรับบุคคลภายนอก และอายุความในสิทธิเรียกร้อง โดยการเทียบเคียงบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาปรับใช้กับการร้องขอให้ศาลพิพากษาว่าการจดทะเบียนคู่ชีวิตเป็นโมฆะ

10) ประเด็นเรื่องการสิ้นสุดการจดทะเบียน พบว่า ร่างทุกฉบับกำหนดหลักเกณฑ์เช่นเดียวกับการสิ้นสุดการสมรส คือจะต้องทำเป็นหนังสือจดทะเบียนเลิกก่อนายทะเบียนและมีพยานอย่างน้อย 2 คน ส่วนผลของการสิ้นสุดคู่ชีวิตให้นำบทบัญญัติว่าด้วยการสิ้นสุดการสมรสตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัวมาใช้โดยอนุโลมเช่นกัน

11) ประเด็นเรื่องความเป็นบิดามารดา สิทธิและหน้าที่ของบิดามารดากับบุตร ความปกครอง และบุตรบุญธรรม พบว่า มีเพียงร่างพระราชบัญญัติฉบับปี 2563 ที่กำหนดหลักเกณฑ์การรับบุตรบุญธรรมร่วมกันได้ โดยให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ว่าด้วยบุตรบุญธรรมมาใช้บังคับโดยอนุโลม เว้นแต่จะได้บัญญัติไว้เป็นการเฉพาะในร่างฉบับนี้ ทั้งนี้เพื่อความเท่าเทียมกับการสมรส และสอดคล้องกับข้อเท็จจริงในปัจจุบันที่มีการรับบุตรบุญธรรมมาอุปการะเลี้ยงดูในครอบครัวของบุคคลเพศเดียวกัน

12) ประเด็นเรื่องค่าอุปการะเลี้ยงดู พบว่า ร่างพระราชบัญญัติฉบับปี 2556 ไม่มีการกำหนดไว้เป็นการเฉพาะ แต่ร่างพระราชบัญญัติฉบับปี 2561 และ 2563 กำหนดให้คู่ชีวิตอีกฝ่ายสามารถเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูได้เมื่อการจดทะเบียนคู่ชีวิตได้สิ้นสุดลง

13) ประเด็นเรื่องมรดก พบว่า ร่างทุกฉบับกำหนดให้คู่ชีวิตต่างเป็นทายาทโดยธรรมของกันและกัน เหมือนคู่สมรส โดยนำบทบัญญัติว่าด้วยมรดกตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาใช้โดยอนุโลม

กล่าวโดยสรุป ร่างพระราชบัญญัติการจดทะเบียนคู่ชีวิต พ.ศ.... ฉบับปี 2556 โดยคณะกรรมการสิทธิการสภาผู้แทนราษฎรและกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม และร่างพระราชบัญญัติการจดทะเบียนคู่ชีวิต พ.ศ.... ฉบับปี 2561 โดยกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม และร่างพระราชบัญญัติการจดทะเบียนคู่ชีวิต พ.ศ.... ฉบับปี 2563 โดยกระทรวงยุติธรรม ต่างมีความมุ่งหวังรับรองสิทธิและหน้าที่ในความเป็นคู่สมรสของบุคคลเพศเดียวกัน แต่เมื่อพิจารณาในแต่ละประเด็นจะเห็นได้ว่าร่างพระราชบัญญัติจะรับรองในลักษณะเป็นภาพกว้างๆ โดยนำเอาบทบัญญัติที่ใช้บังคับกับคู่สมรสตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัว และบรรพ 6 ว่าด้วยมรดกมาใช้บังคับโดยอนุโลม เว้นแต่ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเงื่อนไขทางสรีระวิทยาและพยาธิสภาพของคู่ชีวิต เช่น ประเด็นเกี่ยวกับความเป็นบิดามารดาและบุตร หรือความปกครองหรือการรับบุตรบุญธรรม รวมถึงประเด็นของการหมั้นซึ่งเป็นพิธีการตามจารีตประเพณีที่กำหนดให้ผู้หมั้นเป็นฝ่ายชายและผู้รับหมั้นเป็นฝ่ายหญิงมาอย่างยาวนาน

ด้วยเหตุนี้ในร่างแต่ละฉบับจึงจะกำหนดหลักเกณฑ์ไว้อย่างระมัดระวัง เนื่องจากอาจส่งผลกระทบต่อสังคมหรือบุคคลภายนอกได้ แต่อย่างไรก็ตาม ด้วยวิวัฒนาการทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ตลอดจนการยอมรับบุคคลเพศเดียวกันทางสังคมที่มีเพิ่มมากขึ้น ดังนั้น ในหลักเกณฑ์แต่ละร่างพระราชบัญญัติจะมีการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมให้สอดคล้องกับแนวคิดของสังคมและการยอมรับในขณะนั้นๆ แต่ทั้งนี้การร่างกฎหมายจะต้องคำนึงถึงความเป็นไปได้ในการยอมรับของคนในสังคม กระบวนการแก้ไขกฎหมายหรือร่างกฎหมายซึ่งหากต้องการแก้ไขเพิ่มเติมให้สอดคล้องกับแนวคิดของสังคมและการยอมรับในขณะนั้นๆ แต่ทั้งนี้การร่างกฎหมายจะต้องคำนึงถึงความเป็นไปได้ในการยอมรับของคนในสังคม กระบวนการแก้ไขเพิ่มเติมให้สอดคล้องกับความต้องการของบุคคลเพศเดียวกันที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดความเท่าเทียมกันในการบังคับใช้กฎหมายโดยมิได้คำนึงถึงกฎหมายสมรสเดิม อาจทำให้กฎหมายที่ตราขึ้นขัดหรือแย้งกับกฎหมายอื่นๆ ได้ เหมือนกับกฎหมายได้หวนที่บัญญัติข้อกำหนดโดยการจัดทำแยกต่างหากแทนการแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่ง เพียงแต่แตกต่างในรายละเอียดในเรื่องเนื้อหาของข้อกำหนดให้พลวัตและสอดคล้องกับกฎหมายภายในตน

3. วิเคราะห์ความคิดเห็นต่อการจัดทำกฎหมายเกี่ยวกับการจดทะเบียนคู่ชีวิตจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interviews) จากผู้ให้ข้อมูลจำนวน 10 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารระดับสูงในหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 1 คน นักกฎหมายและนักวิชาการ 4 คน นักเคลื่อนไหวสิทธิเพื่อบุคคลหลากหลายทางเพศ จำนวน 2 คน และกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นบุคคลหลากหลายทางเพศ จำนวน 3 คน

ความคิดเห็นต่อมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการจดทะเบียนคู่ชีวิตจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interviews) ทั้งบริหารระดับสูงในหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นักกฎหมายและนักวิชาการ นักเคลื่อนไหวสิทธิเพื่อบุคคลหลากหลายทางเพศ และกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นบุคคลหลากหลายทางเพศ พบว่า

1) ควรรับรองการอยู่ร่วมกันฉันสามีภรรยาของบุคคลเพศเดียวกันเหมือนสามีภรรยาที่ชอบด้วยกฎหมาย โดยการแก้ไขเพิ่มเติมเงื่อนไขแห่งการสมรสตามมาตรา 1448 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัว และกฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เนื่องจากการที่บุคคลเพศเดียวกันหรือต่างเพศกัน หากมีความประสงค์ที่จะอยู่ร่วมกันฉันสามีภรรยา ก็ควรให้สิทธิเช่นเดียวกัน โดยถ้าหากจะคุ้มครองสิทธิของบุคคลเพศเดียวกันที่อยู่ร่วมกันฉันสามีภรรยาให้ชอบด้วยกฎหมาย การแก้ไขกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัว เพื่อรองรับสิทธิของบุคคลเพศเดียวกันที่ประสงค์ให้การอยู่กันฉันสามีภรรยาชอบด้วยกฎหมายซึ่งปัจจุบันได้เป็นที่ยอมรับในสังคม เมื่อไม่กระทบต่อสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น ตลอดจนความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน ก็ย่อมสามารถกระทำได้ ซึ่งนอกจากจะเป็นรับรองสิทธิและเสรีภาพในการสร้างครอบครัวตามหลักประกันแห่งรัฐธรรมนูญแล้วยังเป็นการลดปัญหาทางสังคมอีกทางหนึ่ง สอดคล้องกับความคิดเห็นของคุณกิตตินันท์ ธรรมธัช นายกสมาคมฟ้าสีรุ้งที่เห็นว่าการจะรับรองโดยการบัญญัติกฎหมายแยกต่างหาก อาจเป็นการเลือก

ปฏิบัติ ดังนั้น เพื่อความเสมอภาคการแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยให้สิทธิเท่าเทียมกับชายหญิง ภายใต้กฎหมายเดียวกันก็จะทำให้การรับรองความเสมอภาคนี้เป็นไปอย่างเท่าเทียมกัน

ทั้งนี้ความคิดเห็นที่รวบรวมจากนักกฎหมาย นักเคลื่อนไหวสิทธิเพื่อบุคคลหลากหลายทางเพศ และกลุ่มบุคคลหลากหลายทางเพศในประเด็นต่างๆ สามารถสรุปได้ดังนี้

(1) การหมั้น ควรกำหนดให้เป็นเรื่องของความสมัครใจ โดยไม่ต้องกำหนดว่าฝ่ายใดเป็นฝ่ายให้ของหมั้น ให้ขึ้นอยู่กับข้อตกลงของแต่ละฝ่าย เนื่องจากการหมั้นเป็นการทำสัญญาตามกฎหมายที่มีผลผูกพันให้คู่สัญญา ปฏิบัติตามสัญญาว่าจะทำการแต่งงานในภายหลัง หากไม่แล้วเมื่อเกิดความเสียหายอีกฝ่ายสามารถเรียกค่าทดแทนจากชื่อเสียง ร่างกาย ทรัพย์สินที่เสียไปได้ จึงไม่จำเป็นที่จะกำหนดให้เฉพาะชายหญิงเท่านั้น

(2) เงื่อนไขแห่งการจดทะเบียนคู่ชีวิต ควรกำหนดเงื่อนไขเช่นเดียวกับคู่สมรส โดยให้สิทธิทุกคนเท่าเทียมกันหมด เว้นแต่ในเรื่องคุณสมบัติของคู่สมรสที่เปลี่ยนจากคำว่า “ชายหญิง” เป็น “บุคคล” แทน อย่างไรก็ตาม สำหรับเงื่อนไขทางด้านอายุของคู่สมรส ควรกำหนดหลักเกณฑ์ตามหลักสากล กล่าวคือ คู่สมรสควรมีอายุ 18 ปีบริบูรณ์ เนื่องจากวัยนี้มีร่างกายที่พร้อมสำหรับการตั้งครรรภ์ และเกินช่วงวัยระหว่างเด็กและเยาวชนตามกฎหมายอื่นๆ ที่ให้ความคุ้มครองสิทธิอยู่

(3) ความสัมพันธ์ระหว่างคู่ชีวิต ควรกำหนดความสัมพันธ์เช่นเดียวกับคู่สมรส

(4) ทรัพย์สินระหว่างคู่ชีวิต ควรกำหนดความสัมพันธ์เช่นเดียวกับคู่สมรส

(5) ความเป็นโมฆะของการจดทะเบียนคู่ชีวิต ควรกำหนดหลักเกณฑ์เดียวกับคู่สมรส

(6) การสิ้นสุดแห่งการจดทะเบียนคู่ชีวิต ควรกำหนดหลักเกณฑ์เดียวกับคู่สมรส

(7) สิทธิและหน้าที่ของคู่ชีวิตและบุตร ไม่ควรจำกัดสิทธิคู่รักเพศเดียวกันเนื่องจากไม่สามารถใช้คำว่าพ่อแม่ตามธรรมชาติได้ เพราะเจตนารมณ์ของของกฎหมายจริงๆ ก็คือความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นจากการเป็นผู้ปกครองหรือผู้ดูแลเด็ก ซึ่งตามธรรมชาติแล้วพื้นฐานการดูแลบุตรจะต้องใช้ความรักความเข้าใจและความเอาใจใส่เป็นสำคัญ แม้ว่าเพศสภาพของผู้ปกครองที่เป็นเพศเดียวกันจะแตกต่างจากผู้ปกครองอื่นและอาจส่งผลให้เกิดความสับสนทางด้านความคิดของบุตร แต่การใช้ความรักความเข้าใจในการดูแลบุตรนี้จะทำให้บุตรรู้สึกอบอุ่น และเข้าใจในความรักที่ผู้ปกครองมีให้ ดังนั้น หากคู่สมรสเพศเดียวกันไม่สามารถมีบุตรตามธรรมชาติได้ ก็ควรกำหนดให้มีสิทธิในการรับรองบุตร หรือสามารถใช้วิธีวิทยาศาสตร์เพื่อมีบุตรร่วมกันได้

(8) ความปกครอง ควรกำหนดการปกครองบุตรเป็นตามกฎหมายเดิมที่กำหนดไว้สำหรับคู่สมรส เนื่องจากบางกรณีบิดามารดาที่เป็นฝ่ายหญิงและชายก็ไม่ได้อยู่ร่วมกัน เพื่อดูแลบุตรในปกครองของตนเอง แต่สิทธิและหน้าที่ของบุตรและบิดามารดาที่ยังผูกพันตามกฎหมาย ทั้งบุตรที่มาจากสายโลหิตของอีกฝ่ายหนึ่ง หรือการรับบุคคลอื่นเป็นบุตรบุญธรรม เพศสภาพย่อมไม่มีผลต่อการเป็นผู้ปกครองบุตร เนื่องจากเมื่อมีข้อพิพาทเกี่ยวกับอำนาจปกครองบุตรในศาลชั้น ศาลก็จะเป็นผู้พิจารณาว่าจะมอบอำนาจนั้นให้กับบุคคลใด โดยการพิจารณาจากความสามารถของบุคคลในแต่ละฝ่ายว่าฝ่ายใดสามารถดูแลบุตรได้ดีกว่ากัน ไม่ได้พิจารณาจากเพศสภาพเป็นสำคัญ

(9) บุตรบุญธรรม ควรให้สิทธิในการรับบุตรบุญธรรมร่วมกัน โดยกำหนดหลักเกณฑ์เช่นเดียวกับคู่สมรส ซึ่งถ้าคู่รักเพศเดียวกันมีบุตรบุญธรรมร่วมกันได้ก็จะมีข้อดี คือ สามารถใช้เป็นเหตุเพิ่มโทษเนื่องจากเป็นบุพการีได้

(10) การรับผลประโยชน์จากบุคคลภายนอกในฐานะคู่สมรส ควรกำหนดหลักเกณฑ์เดียวกันกับคู่สมรส เช่น รับสวัสดิการรัฐหรือเอกชนของอีกฝ่ายได้ หรือใช้สิทธิลดหย่อนภาษีได้

(11) ความรับผิดชอบต่อบุคคลภายนอก ควรกำหนดหลักเกณฑ์เดียวกับคู่สมรส

(12) ค่าอุปการะเลี้ยงดู ควรกำหนดหลักเกณฑ์เดียวกับคู่สมรส

(13) มรดก ควรกำหนดหลักเกณฑ์เดียวกับคู่สมรสในบรรพ 6

สิ่งสำคัญของการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัวก็คือการแก้ไขคำนิยามให้สามารถใช้ได้ร่วมกันกับทุกคนอย่างเสมอภาค เช่น การใช้คำว่า “บุคคล” แทนชายหญิง หรือการใช้คำว่า “บุพการี” แทนบิดามารดา หรือการใช้คำว่า “ผู้หมั้น” และ “ผู้รับหมั้น” แทนสำหรับการหมั้น เป็นต้น ซึ่งการแก้ไขดังกล่าวจะเป็นการให้การรับรองสิทธิและหน้าที่ไปถึงบุคคลเพศเดียวกัน กฎหมายเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของบิดามารดากับบุตรก็ยังคงเหมือนเดิม ไม่จำเป็นต้องตรากฎหมายใหม่เพิ่มเติม ทั้งนี้เนื่องจากบทบัญญัติของกฎหมายครอบครัวมีไว้เพื่อบังคับใช้อย่างตรงไปตรงมา ไม่จำเป็นต้องตีความเพิ่มเติมนอกจากนี้ กฎหมายใดที่มีผลทางนิติบัญญัติต่อคู่สมรสที่เป็นบุคคลต่างเพศ ก็ให้ยกกฎหมายนั้นมาบังคับใช้กับบุคคลเพศเดียวกันเช่นกัน นอกจากนี้กฎหมายควรให้ความเสมอภาคแก่กลุ่มบุคคลหลากหลายทางเพศ คือ สิทธิในการเลือกใช้นามานาม โดยเพิ่มสิทธิแก่กลุ่มบุคคลหลากหลายทางเพศให้สามารถเลือกที่จะใช้หรือไม่ใช้คำนำหน้านาม หรือรับรองสถานะของบุคคลทางกฎหมายเพิ่มเติม โดยกำหนดให้เลือกใช้คำว่า “คุณ” แทนคำว่า นาง นางสาว หรือนาย ได้ เป็นต้น

การบัญญัติกฎหมายโดยใช้คำว่า “อนุโลม” ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในกฎหมายที่ตราขึ้นใหม่ สำหรับการกำหนดสถานะ สิทธิหน้าที่ ความรับผิดชอบ หรือการอื่นใดของคู่สมรสหรือสามีภรรยาตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาใช้บังคับกับคู่ชีวิตโดยอนุโลม เพียงเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับบทบัญญัติพระราชบัญญัตินี้ เว้นแต่ซึ่งโดยสภาพจะพึงมีพึงได้แก่ชายและหญิงเท่านั้น จะไม่สามารถบังคับใช้ หรือให้สิทธิและหน้าที่ของความเป็นคู่สมรสเช่นเดียวกับคู่สมรสต่างเพศตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้ครบทุกประการ ซึ่งอาจก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมและเป็นการเลือกปฏิบัติได้ ดังนั้น จึงไม่จำเป็นต้องแยกบังคับใช้กฎหมายต่างหาก การแก้ไขในประมวลกฎหมายแพ่งว่าด้วยครอบครัว ร่วมกับคู่สมรสชายหญิงจะก่อให้เกิดความเท่าเทียมกัน

อีกทั้งกฎหมายในประเทศไทยมีจำนวนมาก และกระบวนการร่างกฎหมายฉบับใหม่เพื่อรับรองการอยู่ร่วมกันฉันสามีภรรยาของบุคคลเพศเดียวกันเหมือนสามีภรรยาที่ชอบด้วยกฎหมายอาจดำเนินการได้ยาก ต้องอาศัยระยะเวลาในการดำเนินการ ทั้งการทำประชาพิจารณ์ การร่างกฎหมาย การดำเนินขั้นตอนการให้ความเห็นชอบของกฎหมายทางรัฐสภา ดังนั้น การแก้ไขเพิ่มเติมเงื่อนไขแห่งการสมรสตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัวเพื่อรองรับกลุ่มบุคคลดังกล่าวจะสะดวกและรวดเร็วกว่า เช่น การแก้ไของค์ประกอบความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราตามมาตรา 276 จากเดิมที่ระบุผู้กระทำความผิดต้องเป็นชายเท่านั้น แต่ในปัจจุบันได้แก้ไขเป็นคำว่า “ผู้ใด” แทน เพื่อให้ไม่ว่าบุคคลจะมีรสนิยมทางเพศใด หากมีเพศสภาพเป็นชายหรือหญิง เมื่อกระทำความผิดก็ต้องรับโทษเช่นเดียวกัน

การแก้ไขกฎหมายเดิมสำหรับคู่สมรสที่ว่าด้วยเรื่องชายหญิง โดยเพิ่มเติมคนที่ประสงค์จะใช้ชีวิตคู่ร่วมกัน โดยไม่ต้องระบุว่าเป็นบุคคลเพศใดก็จะครอบคลุมทั้งหมด ทั้งเรื่องของสิทธิประโยชน์ที่จะได้เท่าเทียมกันกับคู่สมรสชายหญิง สอดคล้องกับเรื่องสิทธิมนุษยชนที่มีอยู่ในตัวของมนุษย์ทุกคนที่มีสิทธิเท่าเทียมกันได้ในฐานะมนุษย์ โดยไม่แบ่งว่าเพศชายหรือเพศหญิงหรือจะเป็นเพศไหน แต่ที่ผ่านมากฎหมายจะให้สิทธิประโยชน์กับเพศชายค่อนข้างมากกว่าเพศอื่นๆ ดังนั้น เพื่อให้สิทธิของมนุษย์เท่าเทียมกัน การคำนึงถึงสิทธิโดยใช้คำว่ามนุษย์เป็นตัวตั้ง ไม่กำหนดว่ากฎหมายนี้เพื่อเพศใด มนุษย์ทุกคนก็จะมีสิทธิใช้ชีวิตคู่ร่วมกันตามที่กฎหมายรองรับไว้ อันจะทำให้ไม่เกิดการกีดกันสิทธิของบุคคลเพศใดเพศหนึ่ง ทั้งสิทธิในอสังหาริมทรัพย์ การเงิน การแพทย์ และการดูแลซึ่งกันและกัน กฎหมายก็จะทำการรับรองด้วย

2) ควรรับรองการอยู่ร่วมกันฉันสามีภรรยาของบุคคลเพศเดียวกันเหมือนสามีภรรยาที่ชอบด้วยกฎหมายตามกฎหมายเป็นรูปแบบใหม่ แยกต่างหากจากการสมรสตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัว เนื่องจากในบริบทกฎหมายไทยไม่มีคำจำกัดความ ไม่มีการกล่าวถึง และไม่มีการบัญญัติศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับบุคคลหลากหลายทางเพศ เพราะฉะนั้นเมื่อไม่มีการบัญญัติศัพท์กลุ่มบุคคลหลากหลายทางเพศ การแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์โดยการเปลี่ยนนิยามของสามีภรรยาจากชายหญิงเป็นบุคคล

ก็ไม่เป็นการแก้ไขกฎหมายที่บ่งบอกถึงตัวตนและสิทธิของกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ นอกจากนี้เนื่องจากเจตนารมณ์ของกฎหมายแต่ดั้งเดิมต้องการที่จะให้สิทธิตามเพศสภาพ แม้ปัจจุบันจะมีวิวัฒนาการทางการแพทย์ที่สามารถเปลี่ยนลักษณะทางกายภาพแล้วก็ตาม แต่ร่างกายมนุษย์ก็ไม่อาจเปลี่ยนแปลงกายวิภาคได้ทั้งหมด

ดังนั้น การยกร่างเป็นพระราชบัญญัติเฉพาะขึ้นมาใหม่เพื่อบัญญัติศัพท์บุคคลหลากหลายทางเพศเป็นการเฉพาะ จะเป็นการบัญญัติกฎหมายที่เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนสิทธิของบุคคลหลากหลายทางเพศได้มากกว่าเนื่องจากบทบัญญัติของกฎหมายจะบ่งบอกถึงอัตลักษณ์ วิธีในการดำเนินการชีวิต และขั้นตอนการก่อตั้งครอบครัวของกลุ่มบุคคลหลากหลายทางเพศให้เป็นที่ยอมรับทางสังคมอย่างเป็นทางการ ส่งผลให้บุคคลหลากหลายทางเพศสามารถมีตัวตนในสังคมได้อย่างเสมอภาคมากยิ่งขึ้น ด้วยเหตุนี้ จึงสนับสนุนให้นำตราพระราชบัญญัติชีวิตมาบังคับใช้ก่อน แล้วจึงค่อยแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายภายหลังจากที่ได้มีการประกาศใช้แล้ว

สำหรับความคิดเห็นในประเด็นต่างๆ สามารถสรุปได้ดังนี้

(1) การหมั้น ควรมีการบัญญัติในเรื่องของสัญญาก่อนจดทะเบียนคู่ชีวิตแทนการหมั้นเทียบเคียงเงื่อนไขของสัญญาหมั้นระหว่างชายกับหญิง ตลอดจนการทำสัญญาหลังจดทะเบียนคู่ชีวิต

(2) เงื่อนไขแห่งการจดทะเบียนคู่ชีวิต สามารถใช้หลักเกณฑ์ของการจดทะเบียนสมรสคู่ชายหญิงตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เทียบเคียง หรือนำมาปรับใช้โดยอนุโลม

(3) ความสัมพันธ์ระหว่างคู่ชีวิต ควรนำบทบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของคู่สมรสตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัวมาใช้เทียบเคียงกับร่างพระราชบัญญัติคู่ชีวิตให้เหมาะสมสอดคล้องกับรูปแบบและวิธีการใช้ชีวิตของบุคคลหลากหลายทางเพศ ไม่ควรยกมาใช้ทั้งหมด

(4) ทรัพย์สินระหว่างคู่ชีวิต ไม่มีข้อจำกัดด้วยเหตุแห่งเพศสภาพ สามารถนำหลักเกณฑ์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ดังกล่าวมาปรับใช้ได้โดยอนุโลม เพราะฉะนั้นในเรื่อง ทรัพย์สินระหว่างคู่ชีวิตจึงเท่ากับทรัพย์สินระหว่างคู่สมรส

(5) ความเป็นโมฆะของการจดทะเบียนคู่ชีวิต ไม่มีข้อจำกัดด้วยเหตุแห่งเพศสภาพ สามารถนำหลักเกณฑ์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ดังกล่าวมาปรับใช้ได้โดยอนุโลม เพราะฉะนั้นในเรื่องความเป็นโมฆะของการจดทะเบียนคู่ชีวิตจึงเท่ากับความเป็นโมฆะของการสมรสในคู่สมรส

(6) การสิ้นสุดแห่งการจดทะเบียนคู่ชีวิต ไม่มีข้อจำกัดด้วยเหตุแห่งเพศสภาพ สามารถนำหลักเกณฑ์ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ดังกล่าวมาปรับใช้ได้โดยอนุโลม เพราะฉะนั้นในเรื่องการสิ้นสุดแห่งการจดทะเบียนคู่ชีวิตจึงเท่ากับการสิ้นสุดแห่งการจดทะเบียนสมรสในคู่สมรส

(7) สิทธิและหน้าที่ของคู่ชีวิตและบุตร ควรศึกษาผลกระทบต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นกับเด็กให้ชัดเจน แต่โดยทั่วไปคู่ชีวิตสามารถนำหลักเกณฑ์การรับบุตรบุญธรรมได้มาปรับใช้กรณีการรับบุตรบุญธรรมร่วมกันได้

(8) ความปกครอง หากเป็นกรณีการปกครองบุตรร่วมกันตามกฎหมาย เนื่องจากโดยเพศสภาพของคู่ชีวิต แม้ปัจจุบันจะมีวิวัฒนาการทางการแพทย์ที่สามารถเปลี่ยนลักษณะทางกายภาพแล้วก็ตาม แต่ร่างกายมนุษย์ก็ไม่อาจเปลี่ยนแปลงกายวิภาคได้ทั้งหมด ทำให้อาจเกิดปัญหาต่อการเลี้ยงดูบุตรที่รัฐพึงต้องคำนึงถึงสิทธิของบุตร ดังนั้น รัฐจึงควรมีการศึกษาวิจัยผลกระทบต่อร่างกายและจิตใจของเด็กที่อยู่กับครอบครัวที่เป็นกลุ่มบุคคลหลากหลายทางเพศ และมีขัดแย้งกับกฎหมายคุ้มครองเด็กหรือไม่ เนื่องจากหากบุตรที่ติดมากับอีกฝ่ายและต้องไปอยู่กับครอบครัวใหม่ที่อีกฝ่ายเป็นบุคคลหลากหลายทางเพศ การโอนสิทธิในการเลี้ยงดูบุตรให้กับคู่ชีวิตอีกฝ่ายหนึ่ง อำนวยในการปกครองบุตรจากบิดาหรือมารดาที่แท้จริงก็จะขาดจากการปกครอง ทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมกับเด็กนั้น ทั้งนี้ไม่เฉพาะการศึกษากรณีเด็กที่ติดมาจากบิดาหรือมารดาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมาแต่เดิม แต่รวมถึงเด็กที่เกิดจากเทคโนโลยีทางการแพทย์ด้วย ดังนั้น จึงควรศึกษาผลกระทบต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นให้ชัดเจน

(9) บุตรบุญธรรม การห้ามบุคคลเพศเดียวกันไม่ให้รับเด็กเป็นบุตรบุญธรรมไม่มีความจำเป็นแต่อย่างใด เพราะฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งสามารถรับมาเป็นบุตรบุญธรรมตามกฎหมายครอบครัวได้ แม้จะรับร่วมกันไม่ได้แต่ก็ไม่มีประโยชน์ในการกำหนดเป็นข้อห้าม ดังนั้น คู่ชีวิตจึงสามารถทำการรับบุตรบุญธรรมร่วมกันได้ ซึ่งเป็นการกำหนดสิทธิเหมือนคู่สมรสในการรับบุตรบุญธรรมร่วมกัน

(10) การรับผลประโยชน์จากบุคคลภายนอกในฐานะคู่สมรส สามารถใช้หลักการรับผลประโยชน์จากบุคคลภายนอกในฐานะคู่สมรสตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เทียบเคียง หรือนำมาปรับใช้โดยอนุโลม

(11) ความรับผิดชอบต่อบุคคลภายนอก สามารถใช้หลักเกณฑ์ ความรับผิดชอบต่อบุคคลภายนอกของคู่สมรสตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เทียบเคียง หรือนำมาปรับใช้โดยอนุโลม

(12) ค่าอุปการะเลี้ยงดู สามารถใช้หลักเกณฑ์เรื่องค่าอุปการะเลี้ยงดูของคู่สมรสตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เทียบเคียง หรือนำมาปรับใช้โดยอนุโลม

(13) มรดก ควรนำตัวบทในบรรพ 6 ตอนท้ายมาใช้บังคับโดยอนุโลม เพราะฉะนั้นในเรื่องสิทธิในการรับมรดก ไม่ว่าจะฐานะทายาทโดยธรรมหรือผู้รับพินัยกรรม คู่ชีวิตจึงเท่ากับคู่สมรส

จากแนวคิดทั้งสองฝ่าย ไม่ว่าจะจะเป็นการสมรสหรือจดทะเบียนคู่ชีวิตของบุคคลเพศเดียวกัน ต่างก็มุ่งคุ้มครองคู่ชีวิตเพศเดียวกันให้เท่าเทียมกับคู่สมรสตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 และเจ้ามรดกในบรรพ 6 โดยการกำหนดรูปแบบการจดทะเบียนเพื่อมุ่งคุ้มครองสิทธิและหน้าที่ที่เกิดจากความสัมพันธ์ของบุคคลที่มุ่งจะสร้างครอบครัวเหมือนกัน เช่น การกำหนดสิทธิและหน้าที่เช่นคู่สมรสตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ทั้งความสัมพันธ์ทางด้านทรัพย์สิน สิ้นส่วนตัว สิ้นสมรส ความสัมพันธ์ระหว่างคู่ชีวิต ความสิ้นสุดของการเป็นคู่ชีวิต การเป็นโมฆะของคู่ชีวิต การอุปการะเลี้ยงดูซึ่งกันและกัน การเยียวยากัน การจัดงานศพให้กัน การเซ็นยินยอมในการผ่าตัด เพราะมีการให้อามาใช้โดยอนุโลม ยกเว้นการหมั้นที่ไม่มีระบุไว้ ดังนั้น การบังคับใช้กฎหมายคู่ขนานกัน โดยเพิ่มเติมสิทธิบางประการที่ถูกจำกัดก็จะสร้างความเสมอภาคมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ การแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไม่ได้เป็นประเด็นที่ว่าควรจะแก้หรือไม่ แต่เป็นเรื่องที่ต้องมีการแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องอีกจำนวนมาก ทั้งพระราชบัญญัติ ระเบียบ ข้อบังคับอื่นๆ ซึ่งต้องใช้ระยะเวลาอย่างยาวนานในการแก้ไขกฎหมายอื่นๆ สอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของท่านเกิดโชค เกษมวงศ์จิตร รองอธิบดีกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม ที่เห็นว่า ด้วยการสมรสไม่ได้ถูกบัญญัติไว้ในมาตรา 1448 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัวเพียงมาตราเดียว แต่ยังมีกฎหมายอีกหลากหลายบริบท หลากหลายฉบับที่เกี่ยวข้องกับสถาบันครอบครัว ดังนั้น การแก้ไขเพิ่มเติมเฉพาะบทบัญญัติดังกล่าว แม้ว่าจะเป็นเรื่องที่ต้อง แต่ก็ไม่อาจไม่เพียงพอ จึงจำเป็นที่จะต้องแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องทุกๆ บริบท การมุ่งเป้าแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยครอบครัว บรรพ 5 มาตรา 1448 เพียงอย่างเดียว แต่บริบทกฎหมายอื่นยังไม่พร้อม ก็อาจทำให้ไม่สามารถดำเนินการต่อได้ และข้อสังเกตของศาสตราจารย์ ดร. ไพโรจน์ กัมพูสิริ รองอธิการบดีฝ่ายกฎหมายและบริหาร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์ลำปางที่มองว่าการไปเริ่มแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เหมือนการเริ่มต้นใหม่ที่ต้องใช้เวลา ดังนั้นร่างพระราชบัญญัติฉบับปี 2563 ในขณะนี้น่าจะเหมาะสมที่สุด เพราะมีการต่อสู้ กลั่นกรองและพัฒนาร่างกฎหมายอย่างค่อยเป็นค่อยไปมาเป็นเวลากว่าสิบปี และสอดคล้องกับความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์อีกหลายท่านที่เห็นด้วยกับแนวคิดในการจัดทำกฎหมายตามแนวทางนี้เช่นกัน

ดังนั้น การพัฒนาปรับปรุงและแก้ไขการจัดทำกฎหมายเกี่ยวกับการจดทะเบียนคู่ชีวิตของไทยจึงควรมีให้สอดคล้องกับการยอมรับของคนในสังคม เช่นกฎหมายประเทศเนเธอร์แลนด์และประเทศฝรั่งเศสที่มีการพัฒนาปรับปรุงกฎหมายเพื่อส่งเสริมความเสมอภาคของสิทธิในการก่อตั้งครอบครัวของบุคคลให้มีมากยิ่งขึ้นเสมอมา ทั้งนี้การกำหนดหลักเกณฑ์จะแตกต่างกันตามความยอมรับของวัฒนธรรมและคนในสังคมนั้นๆ ไม่เคร่งครัดกับวัฒนธรรมเดิมที่ส่งผลกระทบต่อในการเลือกปฏิบัติต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่นที่มีความแตกต่างทางเพศสภาพ

ด้วยเหตุนี้ กฎหมายรับรองสิทธิสำหรับบุคคลหลากหลายทางเพศจึงมีมากมายหลากหลายรูปแบบ ทั้งการอยู่ร่วมกันภายใต้ข้อตกลง การจดทะเบียนความสัมพันธ์ และการสมรส และเพื่อให้การจัดทำกฎหมายของไทยสามารถรับรองและคุ้มครองสิทธิของบุคคลหลากหลายทางเพศในการก่อตั้งครอบครัวให้ครอบคลุมและเสมอภาคมากที่สุด ในขณะที่เดียวกันก็เป็นที่ยอมรับของคนในสังคมอีกด้วยจึงควรเพิ่มเติมสิทธิในข้อกฎหมายที่ถูกจำกัดด้วยการตีความที่เคร่งครัดให้เท่าเทียมกับสิทธิของคู่สมรสตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะแนวทางในการจัดทำร่างพระราชบัญญัติการจดทะเบียนคู่ชีวิต พ.ศ. ... ดังนี้

1) ควรจัดทำกฎหมายแยกต่างหากจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เป็นการเฉพาะดังเช่นร่างพระราชบัญญัติการจดทะเบียนคู่ชีวิต พ.ศ. ... ที่ประเทศไทยได้มีการจัดทำขึ้นหลายฉบับ เพื่อให้หลักเกณฑ์และเงื่อนไขในข้อกฎหมายเป็นไปตามเจตนารมณ์ที่สอดคล้องและเหมาะสมกับคู่ชีวิต อันจะทำให้บุคคลหลากหลายทางเพศสามารถเข้าถึงการสนับสนุนและส่งเสริมสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคในการก่อตั้งครอบครัวโดยไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมายอื่นๆ นอกจากนี้ควรอธิบายเจตนารมณ์และเหตุผลของหลักเกณฑ์ของบทบัญญัติ รวมถึงข้อดีข้อเสียของรูปแบบของกฎหมายที่จัดทำอย่างเปิดเผยต่อสาธารณชนซึ่งจะทำให้สังคมเกิดความรู้ ความเข้าใจ และยอมรับในเหตุผลของร่างกฎหมาย

2) ในการจัดทำร่างกฎหมายควรเพิ่มเติมหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในเรื่องสัญญาว่าจะจดทะเบียนคู่ชีวิตเสมือนการทำสัญญาหมั้น ด้วยการเพิ่มเติมหมวดของสัญญาคู่ชีวิตเป็นหมวดใหม่เทียบเคียงสัญญาหมั้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยกำหนดหลักเกณฑ์ของสัญญาคือการทำสัญญาระหว่างผู้ทำสัญญาและผู้รับสัญญา ส่วนทรัพย์สินซึ่งเป็นวัตถุแห่งสัญญาก็เทียบเคียงได้กับของหมั้น อันเป็นการนำวัตถุประสงค์ของการหมั้นมาปรับใช้กับการทำสัญญาว่าจะจดทะเบียนคู่ชีวิตซึ่งจะทำให้เกิดความเสมอภาคกับคู่สมรสตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ นอกจากนี้ ควรกำหนดหลักเกณฑ์ในการเรียกค่าทดแทนจากการผู้ซึ่งเป็นเหตุแห่งการเลิกคู่ชีวิตซึ่งเป็นบทบัญญัติของกฎหมายที่เทียบเคียงสิทธิและหน้าที่ของชายกับหญิงในการก่อตั้งครอบครัวเนื่องจากครอบครัวไทยอยู่บนพื้นฐานของความซื่อสัตย์ต่อกันตามระบบครอบครัวแบบผัวเดียวเมียเดียว ดังนั้น จึงควรเพิ่มเติมหลักเกณฑ์นี้ในร่างกฎหมายด้วย

3) ควรแก้ไขกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องกับสิทธิและหน้าที่ของคู่ชีวิต เนื่องจากการจดทะเบียนคู่ชีวิตเพื่อก่อตั้งครอบครัวร่วมกันของบุคคลหลากหลายทางเพศก่อให้เกิดสิทธิและหน้าที่ทางกฎหมายต่อกันอันมีลักษณะเป็นการเฉพาะ ดังนั้น จึงต้องทำการแก้ไขกฎหมายอื่นๆ ที่เชื่อมโยงกฎหมายฉบับนี้อย่างเป็นทางการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องจะเป็นการขจัดอุปสรรคในการบังคับใช้กฎหมาย และทำให้เกิดความเป็นธรรมและเสมอภาคแก่ทุกฝ่าย อีกทั้งยังเป็นที่ยอมรับของคนสังคม

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

คลังสารสนเทศของสถาบันนิติบัญญัติ. คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ 20/2564. สืบค้นจาก

<https://www.dl.parliament.go.th/backoffice/viewer2300/web/viewer.php>

ณนุช คำทอง. (2546). *การสมรสของพวกรักร่วมเพศ*. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.

ณัฐวุฒิ ชัยสายัณห์. (2558). *กฎหมายรับรองสถานะในการใช้ชีวิตคู่ร่วมกันของกลุ่มคนที่มีเพศวิถี*

- แบบรักเพศเดียวกัน. วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- ธัญญาภัส ทองมุสิทธิ. (2562). *กฎหมายต้นแบบในการรับรองและคุ้มครองสิทธิการสมรสของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ*. วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม, กรุงเทพฯ.
- สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. (ร่าง) พระราชบัญญัติการจดทะเบียนคู่ชีวิต พ.ศ.ฉบับ พ.ศ. 2563 และ (ร่าง) พระราชบัญญัติแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ฉบับ พ.ศ. 2563. สืบค้นจาก https://www.senate.go.th/assets/portals/93/fileups/272/files/Sub_Jun/5interest/interest88.pdf
- อวิการ์ตัน นิยมไทย. (2562). ร่างพระราชบัญญัติคู่ชีวิต พ.ศ. ตอนที่ 1 แนวคิดเกี่ยวกับกฎหมายคู่ชีวิต. *จูนิตี*, 143.
- อารยา สุขสม. (2559). *สิทธิมนุษยชนในเรื่องวิถีทางเพศและอัตลักษณ์ทางเพศในระบบกฎหมายไทย*. ดุษฎีนิพนธ์นิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- Laws Regulations Database of The Republic of China. (2021). *Act for Implementation of J.Y. Interpretation No. 748*. Retrieved from <https://www.law.moj.gov.tw /ENG/LawClass/LawAll.aspx?pcode=B0000008>

Translated Thai References

- Chaisayan N. (2558). *Same-sex certificated*. Doctor of Laws, Faculty of Law, National Institute of Development Administration, Bangkok.
- Information repository of the Legislative Institute. *The ruling of the Constitutional Court No. 20/2564*. Retrieved from <https://dl.parliament.go.th/backoffice/viewer2300/web/viewer.php>
- Khamthong N. (2003). *Same sex marriage*. Master of Laws, Faculty of Law Thammasat University, Bangkok.
- Laws Regulations Database of The Republic of China. (2021). *Act for Implementation of J.Y. Interpretation No. 748*. Retrieved from <https://www.law.moj.gov.tw /ENG/LawClass/LawAll.aspx?pcode=B0000008>
- Niyomthai A. (2562). *Law reform Part 1, the concept of the Same-Sex Registration Law*. *Juniti*, 143.
- Secretariat of the Senate. (Draft) *Same-Sex Registration Act B.E. 2563 and (Draft) Act to Amend the Civil and Commercial Code, B.E. 2563*. Retrieved from https://www.senate.go.th/assets/portals/93/fileups/272/files/Sub_Jun/5interest/interest88.pdf
- Suksom A. (2016). *Human rights to sexual orientation and gender identity in Thai legal system*. Doctor of Laws, Faculty of Law, Thammasat University, Bangkok.
- Thongmusit T. (2562). *Model Law on the Certification and Protection Rights of Persons with a Sexual Orientation*. Doctor of Laws, Faculty of Law, Sripatum University, Bangkok.

การสื่อสารทางการเมืองเพื่อการรักษาอำนาจทางการเมืองของ
พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา
Political Communication to Maintain Political Power of
General Prayut Chan-O-Cha

[Received: April 7, 2022; Revised: June 15, 2022;
Accepted: June 24, 2022]

นนทวัตร ผาติเสนะ

คณะรัฐศาสตร์

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

Nontawat Phatisena

Faculty of Political Science,

Ramkhamhaeng University

สมิหรา จิตตลดากร

อาจารย์, วิทยาลัยการบริหารแห่งรัฐ

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

Samira Chittaladakorn

Lecturer, College of State

Administration,

Rajamangala University of

Technology Phra Nakhon

E-mail: samira@hotmail.com

CORRESPONDING AUTHOR

Nontawat Phatisena

Faculty of Political Science, Ramkhamhaeng University

E-mail: n_phatisena@hotmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์เนื้อหาสาระที่พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้สื่อสารผ่านรายการ “คืนความสุขให้คนในชาติ” และ “ศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน” ระหว่างพ.ศ. 2557 – 2562 เพื่อรักษาอำนาจทางการเมืองของรัฐบาลของตน โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยแบบเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์เนื้อหาของเอกสารหลักฐานต่างๆ และหาความสอดคล้องในประเด็นต่างๆ ตามวัตถุประสงค์

จากการศึกษาพบว่าเนื้อหาสาระที่พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้สื่อสารผ่านรายการ “คืนความสุขให้คนในชาติ” และ “ศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน” ระหว่าง พ.ศ. 2557 – 2562 จำแนกเป็น 3 มิติ ได้แก่ 1) มิติทางเศรษฐกิจ ได้แก่ การสร้างความเชื่อมั่นต่อนักลงทุน การรายงานผลการเติบโตทางด้านเศรษฐกิจ การนำเสนอนโยบายส่งเสริมเศรษฐกิจ และการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานราก 2) มิติทางการเมือง ได้แก่ การปฏิรูปการเมือง การแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง การสนับสนุนธรรมาภิบาล และการรณรงค์การลงประชามติและการเลือกตั้ง และ 3) มิติทางสังคม ได้แก่ การเชิดชูสถาบันพระมหากษัตริย์ การเชิดชูบุคคลที่ทำประโยชน์ให้แก่สังคม การยกย่องคนไทยจากการชนะการแข่งขันในระดับนานาชาติ และการจัดระเบียบทางสังคม ซึ่งการสื่อสารในประเด็นต่างๆ ก็เพื่อใช้อ้างความชอบธรรมในการรักษาอำนาจทางการเมืองของรัฐบาลตนที่มาจาก การรัฐประหาร

คำสำคัญ: การสื่อสารทางการเมือง; การรักษาอำนาจ; รัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา

Abstract

The purpose of this research is to analyze the message General Prayut Chan-o-cha communicated through the “Returning Happiness to the People” and the “King’s Science and Sustainable Development” TV programs between 2014 - 2019 to maintain his government political power. The research is qualitative, and the data was obtained by analyzing documents and findings for compatibility in accordance with the purpose.

The study showed that the message General Prayut Chan-o-cha used on the TV programs between those years could be separated into 3 aspects; 1. Economic aspect which is boosting investor confidence, reporting economic growth, presenting economic promotion policies and promoting grassroots economy; 2. Political aspect which is political reform, conflict resolution, promoting good governance and campaigning for referendum and election; 3. Social aspect which is honoring the monarchy, honoring people who contribute to society; praising people who have won international competitions and social organization. The communication of these issues is to claim moral justification in maintaining his government’s political power which he has gotten from the Coup d’état.

Keywords: Political Communication; Power Maintenance; Prayut Chan-o-cha's government

บทนำ

การสื่อสารถือเป็นกระบวนการทางการเมืองพื้นฐานที่ทำให้สังคมการเมืองเกิดพื้นฐานความคิด ความเชื่อ อุดมการณ์ และการแลกเปลี่ยน อภิปรายหรือถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารทางการเมืองต่างๆ ระหว่างสมาชิกในสังคมการเมืองนั้นๆ ซึ่งทำให้สมาชิกกลุ่มต่างๆ ในสังคมการเมืองถูกหล่อหลอมและสามารถรับรู้การเป็นส่วนหนึ่งของสังคมการเมืองนั้นๆ ด้วย (สฤกษ์รัฐฯ แจ่มสมบุรณ์, 2542: 6) และกระบวนการสื่อสารทางการเมืองได้ถูกนำมาใช้ในฐานะที่เป็นกลยุทธ์ทางการเมือง เกิดการทำหน้าที่ทางการเมืองของกระบวนการสื่อสารที่เชื่อมโยงต่อเนื่องกันไปจากแหล่งอำนาจทางการเมืองไปจนถึงผู้รับสารหรือประชาชน และแม้ว่าแหล่งสารทางการเมืองอาจมีหลายประเภท แต่ก็อาจกล่าวได้ว่าแหล่งสารทางการเมืองที่สำคัญที่สุดในการสื่อสารทางการเมือง คือ รัฐบาลโดยมีผู้นำรัฐบาลหรือในกรณีของประเทศไทยคือนายกรัฐมนตรีที่ได้มีการสื่อสารไปยังประชาชน (วัลลภ ลำพวย, 2551)

สำหรับหน่วยงานที่ผู้วิจัยใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คือ คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) นำโดย พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา และคณะ ที่เข้ายึดอำนาจการปกครองเมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 ซึ่งอ้างสาเหตุของการเข้ายึดอำนาจการปกครองครั้งนี้ว่ามาจากปัญหาที่เกิดขึ้นในประเทศขณะนั้น เกิดการแบ่งแยกออกเป็นฝ่ายต่างๆ เช่น ฝ่ายเสื้อเหลือง ฝ่ายเสื้อแดง หรือฝ่ายเสื้อหลากสีและกลุ่มที่ไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด ที่มีการชุมนุมและเกิดการกระทบกระทั่งกันหลายครั้ง นำมาซึ่งความสูญเสียต่อฝ่ายต่างๆ รวมถึงประชาชนผู้บริสุทธิ์ที่ได้รับผลกระทบของความขัดแย้งที่มิแน่นอนว่าจะมีความรุนแรงมากยิ่งขึ้นและส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศชาติ ดังนั้น คณะรักษาความสงบแห่งชาติจึงได้ประกาศยึดอำนาจการปกครองโดยแถลงการณ์ผ่านโทรทัศน์รวมการเฉพาะกิจแห่งประเทศไทย เรื่องการควบคุมอำนาจการปกครองประเทศ หลังจากรัฐประหารสำเร็จ พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้ประกาศยกเลิกรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 และส่งยุบคณะรัฐมนตรีรักษาการ แต่คงไว้ซึ่งหมวดที่ 2 คือพระมหากษัตริย์ รวมถึงวุฒิสภา ศาล และองค์กรตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยที่ยังทำหน้าที่ต่อไป และประกาศให้อำนาจหน้าที่ของนายกรัฐมนตรีเป็นอำนาจหน้าที่ของหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ โดยในส่วนของ พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้รับการลงมติจากสภานิติบัญญัติแห่งชาติเมื่อวันที่ 21 สิงหาคม พ.ศ. 2557 ให้เป็นนายกรัฐมนตรี และต่อมาได้มีพิธีรับสนองพระบรมราชโองการแต่งตั้งในวันที่ 25 สิงหาคม พ.ศ. 2557 ซึ่งพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ถือเป็นนายกรัฐมนตรีคนที่ 29 ของประเทศไทย

ด้วยเหตุนี้กระบวนการสื่อสารทางการเมืองของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา จึงเป็นภารกิจสำคัญที่ต้องกำหนดกลยุทธ์การสื่อสารให้ชัดเจน มีเป้าหมายเพื่อขับเคลื่อนนโยบายและทำให้ข้ออ้างต่างๆ ที่ใช้อ้างเพื่อรัฐประหาร รัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ซึ่งเป็นรัฐบาลที่มีฐานอำนาจแบบประชาธิปไตยให้เกิดความชัดเจน ให้ประชาชนหรือสมาชิกในสังคมการเมืองเชื่อมั่นรัฐบาลที่มาจากจากรัฐประหารและสามารถรักษาอำนาจทางการเมืองที่ตนดำรงอยู่ในมีเสถียรภาพได้ ด้วยเหตุนี้การสื่อสารของรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา จึงมักเน้นย้ำเหตุผลของการเข้าควบคุมอำนาจและแก้ปัญหาการบริหารงานของรัฐบาลที่ผ่านมาหรือสภาพปัญหาของสังคมไทยที่เป็นอยู่ในเกือบทุกเวทีการสื่อสารซึ่งสามารถพิจารณาได้จากการแถลงผ่านรายการ “คืนความสุขให้คนในชาติ” ที่ออกอากาศครั้งแรกว่า “...การเข้ามาควบคุมสถานการณ์ของ คสช. เป็นการเข้ามาเพื่อยุติความรุนแรง ปลดปล่อยข้อจำกัดเล็กน้อยต่างๆ ที่คั่งค้างอยู่ในกระบวนการ รออนุมัติจากรัฐบาลที่ผ่านมาอีกมากมาย และเพื่อคืนความสุขให้ประชาชนคนไทยทั้งชาติ รวมทั้งแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนเร่งด่วนเฉพาะหน้าเป็นการชั่วคราว เพื่อให้ประเทศนั้นเดินหน้าต่อไปได้ ประชาชนชาวไทยทุกหมู่เหล่า ชาวต่างชาติมีความสุขและมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของทุกคน ทุกประเทศโดยรวม และที่สำคัญที่สุดคือ เพื่อให้สถาบันพระมหากษัตริย์ทรงอยู่เหนือความขัดแย้งทั้งปวง ได้รับการปกป้องจากคนไทยทุกคน...” (รายการคืนความสุขให้คนในชาติ วันที่ 30 พฤษภาคม พ.ศ. 2557) ทั้งนี้รายการคืนความสุขให้คนในชาติได้ดำเนินรายการเรื่อยมาจนถึงวันที่ 13 ตุลาคม พ.ศ. 2559 พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้ตัดสินใจเปลี่ยนชื่อรายการ “คืนความสุขให้คนในชาติ” เป็น “ศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน” เมื่อวันที่ 21 ตุลาคม พ.ศ. 2559 ซึ่งสาเหตุ

ของการเปลี่ยนชื่อรายการนั้นมาจากการสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศรรามาธิบดีจักรีนฤเบดินทร สยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร อันเป็นการน้อมนำหลักคำสอนของพระองค์และเพื่อแสดงให้เห็นว่ารัฐบาลได้นำศาสตร์พระราชานี้มาเป็นหลักปฏิบัติในการดำเนินงานของรัฐบาลและเป็นการเผยแพร่ให้กับประชาชนได้ประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต

ในการศึกษาครั้งนี้จึงสนใจศึกษาการสื่อสารทางการเมืองของรัฐบาล คสช. ของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ผ่านรายการ “คืนความสุขให้คนในชาติ” และ “ศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน” ระหว่าง พ.ศ. 2557 - 2562 ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญซึ่งผู้วิจัยพบว่า มีนักวิชาการที่แสดงความเห็นต่อกรณีต่างๆ ดังนี้ รุจิระ โรจนประภายนต์ (อ้างถึงใน ธัญพร บัวทอง, 2557) กล่าวถึงว่า ลักษณะการพูดแข็งกร้าว ขวนขวาย และไม่มีการขจัดเกล้านวนของ พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา เมื่อครั้งเป็นผู้บัญชาการทหารบก (ผ.ท.บ.) ไม่ได้ทำให้ผู้ฟังรู้สึกกระคายเคือง เพราะไม่ได้มีสถานะเป็นนักการเมืองที่โยงกับประชาชนโดยตรง แต่สะท้อนความเป็นทหารสูงที่จะต้องไม่ประนีประนอม เด็ดขาด มีลักษณะในเชิงอำนาจและเมื่อประกอบกับบริบทสังคมในยุคที่พลเอกประยุทธ์เติบโตมาในยุคเบบี้บูมเมอร์อันเป็นช่วงที่สังคมยังมีความซับซ้อนน้อยไม่เหมือนยุคหลัง วิถีคิดในการพูดจึงไม่ค่อยเคลือบแฝง ตรงไปตรงมา ทั้งนี้รุจิระ โรจนประภายนต์ ยังได้กล่าวเพิ่มเติมอีกว่า ในบทบาทของการเป็น ผ.ท.บ. ถือว่าสอบผ่าน คนจะรู้สึกเฉยๆ ผิดพลาดอย่างไร คนฟังย่อมสามารถเข้าใจได้ เพราะไม่ใช่ในนักการเมืองที่บริหารประเทศ ทำให้มีช่องทางที่คนจะยอมรับและให้อภัยต่อลักษณะท่าทางที่แข็งกร้าวแบบนี้ได้ คนต่อมาคือ สุขุม นวลสกุล (อ้างถึงใน ธัญพร บัวทอง, 2557) ได้กล่าวถึงเช่นเดียวกันว่า การพูดจาซึ่งขึง หัวนสัน เป็นการพูดที่ราวกับว่า พลเอกประยุทธ์ กำลังสื่อสารกับผู้ใต้บังคับบัญชาในกองทัพมากกว่าพูดกับมวลชน และมองว่าหากเข้าสู่ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแล้วทำที่อาจจะต้องเปลี่ยนจากเดิม เพราะขณะเป็นหัวหน้า คสช. บทบาทจะอยู่ในฐานะควบคุมประชาชน แต่หากเป็นนายกรัฐมนตรี จะเป็นบทบาทผู้ดูแลประชาชน สำเนียงและเสียงต้องแสดงออกถึงความมีเมตตา เห็นอกเห็นใจ รวมทั้งในการวิเคราะห์ของนันทนา นันทวโรภาส (2558) ได้วิเคราะห์จุดอ่อน จุดแข็ง ในการสื่อสารของผู้นำใน 5 ยุค 5 สมัย ในส่วนของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชาพบว่า การสื่อสารในรายการคืนความสุขให้คนในชาติออกอากาศในช่วงเวลาที่ไม่เหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงเวลาสี่สิบนาฬิกาที่ประชาชนต้องการพักผ่อน เนื่องจากผ่านการทำงานอย่างหนักตลอดทั้งวัน และการที่ผู้นำออกมากล่าวในรายการด้วยบุคลิกที่ขึงขัง จากความสุขอาจจะกลายเป็นความทุกข์ได้ แม้ว่าประชาชนมีความรักและศรัทธาแต่อาจไม่ยอมรับฟัง ซึ่งทำให้นายกฯ ประยุทธ์ จันทร์โอชาอยู่ในวงการทหารมาตลอดชีวิต ใช้การสื่อสารแบบทางเดียว หากต้องใช้การสื่อสารแบบ 2 ทางที่มีการโต้ตอบอาจยังไม่สามารถปรับตัวได้ ขณะเดียวกันเข้าใจว่าท่านนายกฯ ยังไม่มีเป้าหมายของการสื่อสารที่ชัดเจน เนื่องจากไม่ได้มาจากการเลือกตั้ง แตกต่างจากนายกฯ ที่มาจากการเลือกตั้งที่มีเป้าหมายชัดเจนส่งผลให้สื่อสารนโยบายและผลงานให้ประชาชนได้รับการยอมรับและสนับสนุน

จากการแสดงความคิดเห็นและวิเคราะห์ของนักวิชาการข้างต้นมีความน่าสนใจในมิติการสื่อสารของรัฐบาล พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชาภายหลังการรัฐประหารเพื่อเข้าสู่อำนาจทางการเมืองการปกครองของสังคมการเมืองไทยว่ามีเนื้อหาการสื่อสารทางการเมืองผ่านรายการ “คืนความสุขให้คนในชาติ” และ “ศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน” ระหว่าง พ.ศ. 2557 - 2562 อย่างไร? เพื่อสามารถรักษาอำนาจทางการเมืองของรัฐบาล คสช. ให้มีเสถียรภาพและสืบต่อนโยบายทางการเมืองของรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา

วัตถุประสงค์การวิจัย

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์เนื้อหาสาระที่พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้สื่อสารผ่านรายการ “คืนความสุขให้คนในชาติ” และ “ศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน” ระหว่างพ.ศ. 2557 – 2562 เพื่อรักษาอำนาจทางการเมืองของรัฐบาลของตน

สมมติฐานของการวิจัย

เนื้อหาสาระที่รัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้สื่อสารผ่านรายการ “คืนความสุขให้คนในชาติ” และ “ศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน” สู่สาธารณะในช่วงเวลา พ.ศ. 2557 – 2562 สามารถนำมาวิเคราะห์เนื้อหาสาระในการสื่อสารทางการเมืองได้ 3 มิติ ได้แก่ 1. มิติทางเศรษฐกิจ 2. มิติทางการเมือง และ 3. มิติทางสังคม เพื่อรักษาอำนาจทางการเมืองของรัฐบาลตน ให้มีเสถียรภาพและสามารถสืบต่อนโยบายทางการเมืองของต่อมา

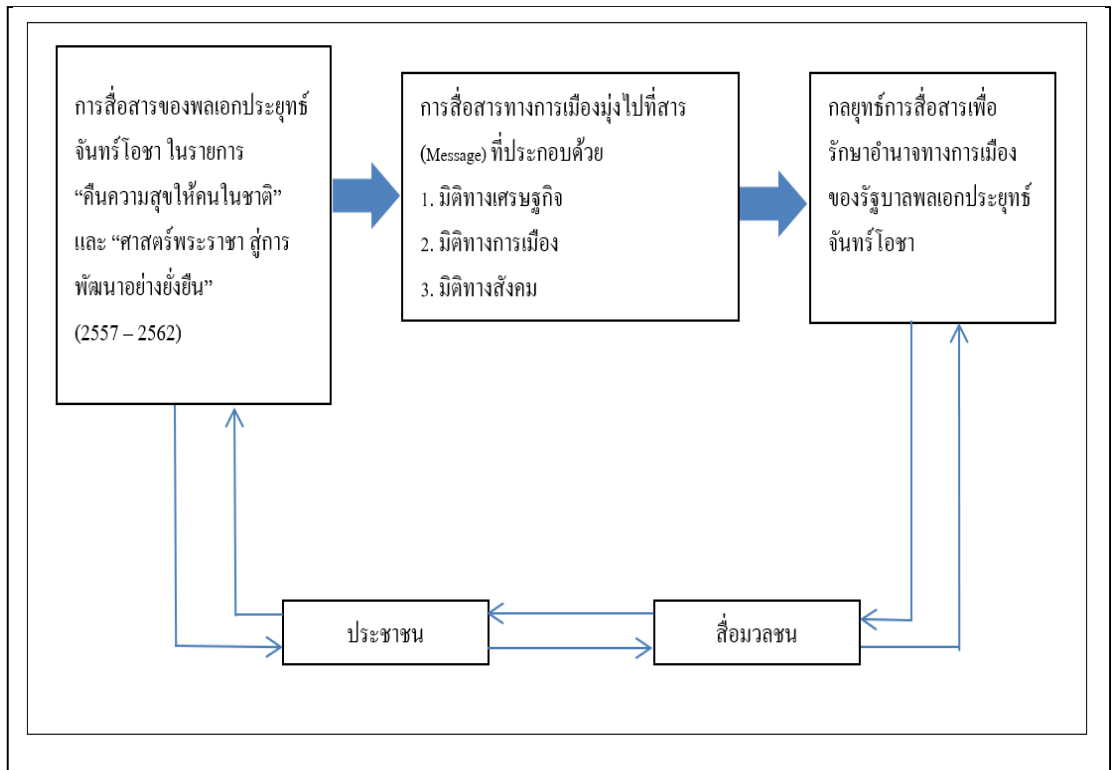
ขอบเขตการศึกษาวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องนี้ มุ่งศึกษาการสื่อสารทางการเมืองของรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ผ่านรายการ “คืนความสุขให้คนในชาติ” และ “ศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน” สู่สาธารณะในช่วงเวลา พ.ศ. 2557 – 2562 ภายใต้กรอบแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการสื่อสารทางการเมือง ที่สามารถนำมาวิเคราะห์กับประเด็นกลยุทธ์การสื่อสารทางการเมืองไทยที่เกิดขึ้นร่วมสมัยได้ใน 3 มิติ ได้แก่ 1. มิติทางเศรษฐกิจ 2. มิติทางการเมือง และ 3. มิติทางสังคม เพื่อรักษาอำนาจทางการเมืองของรัฐบาลตน ให้มีเสถียรภาพและสามารถสืบต่อนโยบายทางการเมืองของต่อมา

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอแบบจำลองการศึกษาที่ผนวกกับแนวคิดเรื่องการวิเคราะห์การเมืองผ่านเนื้อหาการสื่อสารของ Dainton and Zelle (2005) ร่วมกับแนวคิดกลยุทธ์การสื่อสารของ Berlo (1960) เพื่อใช้อธิบายกลยุทธ์การสื่อสารออกเป็น 3 มิติ คือ 1. มิติทางเศรษฐกิจ 2. มิติทางการเมือง และ 3. มิติทางสังคม ซึ่งเป็นมิติที่ Almond and Powell (1980: pp. 9 – 10) มองว่าการสื่อสารทางการเมืองจะทำหน้าที่ที่สำคัญในกระบวนการทางการเมืองที่เชื่อมโยงกับมิติต่างๆ เหล่านั้นให้สังคมรับรู้ ซึ่งกลายเป็นกรอบแนวคิดเพื่อใช้ศึกษาวเคราะห์กระบวนการสื่อสารทางการเมืองของรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชาผ่าน ผ่านรายการ “คืนความสุขให้คนในชาติ” และ “ศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน” ระหว่าง พ.ศ. 2557 – 2562 ในครั้งนี้ตามแบบจำลองดังนี้

ภาพที่ 1: ภาพจำลองกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

จากแบบจำลองที่ใช้เป็นกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยกำหนดขึ้นเพื่อใช้วิเคราะห์กระบวนการสื่อสารทางการเมืองซึ่งอยู่ท่ามกลางการไหลเวียนของข้อมูลสารระหว่างสามตัวแสดงหลัก ได้แก่ รัฐบาล สื่อมวลชน และประชาชน โดยงานชิ้นนี้ได้ใช้เนื้อหาสารในการสื่อสารของรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ผ่านรายการ “คืนความสุขให้คนในชาติ” และ “ศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน” ระหว่าง พ.ศ. 2557 – 2562 เพื่อวิเคราะห์ข้อความ ถ้อยความ หรือคำที่มีลักษณะใกล้เคียงกันในบริบทและสภาพแวดล้อมต่างๆ เพื่ออธิบายเนื้อหาการสื่อสารออกเป็น 3 มิติ คือ 1. มิติทางเศรษฐกิจ 2. มิติทางการเมือง และ 3. มิติทางสังคม เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์กลยุทธ์การสื่อสารต่างๆ เหล่านั้นได้ส่งผลต่อการรักษาอำนาจทางการเมืองของรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ให้มีเสถียรภาพและสามารถสืบต่อนโยบายทางการเมืองของต่อมาจนถึงปัจจุบันได้

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งได้ให้ความสำคัญกับความเข้าใจและการตีความจากข้อมูลที่รวบรวมได้ ภายใต้กรอบแนวคิดการสื่อสาร กระบวนการสื่อสาร การวิเคราะห์การสื่อสารทางการเมือง และภาวะผู้นำ

ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร 2 ประเภท ได้แก่

1) เอกสารขั้นต้น (primary document) ในการศึกษาครั้งนี้คือเทปรายการ “คืนความสุขให้คนในชาติ” และ “ศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน” ของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา สู่สาธารณะในช่วงเวลา พ.ศ. 2557 – 2562 นับว่าเป็นเอกสารหลักของการวิจัยในครั้งนี้

2) เอกสารชั้นรอง (secondary document) ประกอบด้วยผลงานวิจัยอื่นที่เกี่ยวข้อง บทความทางวิชาการ ข่าวสาร บทวิเคราะห์ของผู้เชี่ยวชาญ และเอกสารการประชุมต่างๆ เพื่อมาเป็นข้อมูลเสริมเพื่อช่วยในการวิเคราะห์ผล ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ตามกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลโดยพิจารณาประเด็นหลัก (major themes) หรือแบบแผนหลัก (major pattern) ที่พบในข้อมูลที่ได้รับจากการเนื้อหาเอกสารทั้งหมด หลังจากนั้นนำประเด็นหลักมาพิจารณาแบ่งแยกเป็นประเด็นย่อย (sub-themes) และหัวข้อย่อย (categories) ที่เป็นกระบวนการวิเคราะห์โดยเริ่มต้นจากการวิเคราะห์ภาพรวมไปสู่การวิเคราะห์ประเด็นย่อยของกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลในแต่ละส่วนต่อไป นอกจากนี้ ในส่วนการดำเนินกระบวนการตีความข้อมูลนั้น ผู้วิจัยยังได้ดำเนินการสะท้อน (reflecting) ในแต่ละขั้นตอนควบคู่ไปกับการดำเนินการกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อเสริมสร้างให้กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลมีความแกร่งและแม่นยำ (rigor) และมีความเข้มข้นมากขึ้น (intensive process)

ผลการวิจัย

การนำเสนอผลการศึกษาผู้วิจัยจึงแยกการนำเสนอรายละเอียดของประเด็นข้อค้นพบ ดังนี้

ผลการศึกษาการสื่อสารที่รัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้สื่อสารผ่านรายการ “คืนความสุขให้คนในชาติ” และ “ศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน” สู่สาธารณะในช่วงเวลา พ.ศ. 2557 – 2562 จำแนกเป็น 3 มิติ ได้แก่ 1) มิติทางเศรษฐกิจ 2) มิติทางการเมือง และ 3) มิติทางสังคม ดังนี้

การสื่อสารในมิติทางด้านเศรษฐกิจ

จากการวิเคราะห์เนื้อหาของรายการคืนความสุขให้แก่นคนในชาติและรายการศาสตร์พระราชาสู่พัฒนาที่ยั่งยืนแล้ว พบประเด็นสำคัญในการสื่อสารทางด้านเศรษฐกิจของรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ดังรายละเอียดในประเด็นต่างๆ ต่อไปนี้

1) การสื่อสารเพื่อสร้างความเชื่อมั่นต่อนักลงทุนว่าเศรษฐกิจไทยเข้มแข็ง จากการวิเคราะห์เนื้อหาของสารจากรายการคืนความสุขให้แก่นคนในชาติและรายการศาสตร์พระราชาสู่พัฒนาที่ยั่งยืนในส่วนของแนวคิดทางด้านเศรษฐกิจแล้ว พบว่า พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้สื่อสารผ่านรายการดังกล่าวเพื่อสื่อไปยังนักลงทุนและนักธุรกิจที่สนใจการลงทุนในภาคส่วนต่างๆ ว่ารัฐบาลของตนได้มีการเตรียมความพร้อมและมีนโยบายสนับสนุนการลงทุนให้แก่ักลงทุนอย่างดี ซึ่งรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้มีการกระตุ้นการลงทุนภาคเอกชน สนับสนุนการเข้าร่วมโครงการร่วมลงทุนระหว่างภาครัฐและเอกชน (Public-Private Partnership : PPP) มีการพิจารณาจัดตั้งกลไกคณะทำงานส่งเสริมและคุ้มครองด้านการลงทุนระหว่างกัน มีการเพิ่มสิทธิประโยชน์ต่างๆ ให้เพื่อจะสร้างแรงจูงใจให้นักลงทุนต่างชาติเข้ามาลงทุนในไทยมากขึ้น มีการผลักดันการค้า การลงทุนระหว่างประเทศ เน้นการสร้าง “หุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์” และการส่งเสริมการค้าชายแดนและการเตรียมความพร้อมเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียน โดยการส่งเสริมการลงทุน การสร้างโรงงาน ธุรกิจบริการ สร้างงานสร้างอาชีพ พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ถนนระบบราง คลังสินค้า ช่องทางเข้า-ออกด่านศุลกากรให้มีความพร้อม ระบบการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวที่มีประสิทธิภาพ และศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงาน เป็นต้น

2) การสื่อสารเพื่อรายงานผลการเติบโตทางด้านเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง จากการวิเคราะห์เนื้อหาของสารจากรายการคืนความสุขให้แก่นคนในชาติและรายการศาสตร์พระราชาสู่พัฒนาที่ยั่งยืนในส่วนของแนวคิดทางด้าน

เศรษฐกิจแล้วในส่วนต่อมา พบว่า พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้สื่อสารผ่านรายการดังกล่าวเพื่อรายงานผลการเติบโตทางด้านเศรษฐกิจในช่วงต่างๆ ว่ามีการขยายอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างความเชื่อมั่นต่อภาคธุรกิจและประชาชนในตลาดของไทย ซึ่งนำไปสู่การขยายตัวด้านการผลิต การบริโภค และการแลกเปลี่ยนทรัพยากรต่างๆ ในตลาดของประเทศต่อไป ซึ่งทั้งหมดนี้มาจากผลงานการวางรากฐานการปฏิรูปด้านเศรษฐกิจของรัฐบาลที่ส่งผลให้เศรษฐกิจขยายตัวได้อย่างต่อเนื่อง และมีความแข็งแกร่งขึ้น

3) การสื่อสารเพื่อนำเสนอนโยบายส่งเสริมเศรษฐกิจของรัฐบาล จากการวิเคราะห์เนื้อหาของสารจากรายการคืนความสุขให้แก่คนในชาติและรายการศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในส่วนของแนวคิดทางด้านเศรษฐกิจแล้วในส่วนต่อมา พบว่า พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้สื่อสารผ่านรายการดังกล่าวเพื่อนำเสนอโยบายส่งเสริมเศรษฐกิจของรัฐบาล ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาและมีรูปแบบนโยบายหรือกิจกรรมต่างๆ อย่างต่อเนื่อง ซึ่งรัฐบาลได้กำหนดนโยบายตามยุทธศาสตร์ในการพัฒนาประเทศในการที่จะให้เป็นศูนย์กลาง การค้า การลงทุน การท่องเที่ยว โลจิสติกส์ มีการเดินหน้าในเรื่องของการพัฒนาเศรษฐกิจดิจิทัล การปฏิรูประบบสหกรณ์ การปฏิรูปรัฐวิสาหกิจ การจัดทำระบบข้อมูลกลาง Data Center ที่กระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) เป็นต้น นอกจากนี้ รัฐบาลยังมีนโยบายกระตุ้นเศรษฐกิจผ่านมาตรการภาษีในช่วงเทศกาลต่างๆ เช่น ช้อปช่วยชาติ ซึ่งเป็นมาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจช่วงปลายปี เป็นการยกเว้นภาษีเงินได้กับบุคคลธรรมดา มีมาตรการลดภาระค่าครองชีพของประชาชนโดยเฉพาะผู้มีรายได้น้อย ผู้ใช้แรงงาน เกษตรกร ก็ทำผ่านโครงการต่าง ๆ เช่น โครงการร้านธงฟ้าประชารัฐ มีการพัฒนาช่วยเหลือทั่วประเทศภายใต้โครงการ “ตลาดซื้อ ประหยัดใช้” และโครงการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้มีรายได้น้อยทุกกลุ่มตามการลงทะเบียนเพื่อรับสวัสดิการแห่งรัฐ ตามที่เกิดขึ้น เป็นต้น

4) การสื่อสารเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากในระดับชุมชนให้เข้มแข็ง จากการวิเคราะห์เนื้อหาของสารจากรายการคืนความสุขให้แก่คนในชาติและรายการศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในส่วนของแนวคิดทางด้านเศรษฐกิจแล้วในส่วนต่อมา พบว่า พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้สื่อสารผ่านรายการดังกล่าวเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากในระดับชุมชนให้เข้มแข็ง มีโครงการประชารัฐลงไปชุมชน เกิดโครงการ “ร้านประชารัฐสุขใจ” เพื่อเป็นศูนย์จำหน่ายสินค้า OTOP, SME และให้บริการข้อมูลข่าวสารการท่องเที่ยวในท้องถิ่น มีการจัดตั้งบริษัทประชารัฐรักสามัคคี จำกัด ในการสร้างความเข้มแข็งเศรษฐกิจฐานรากให้กับชุมชน มีการยกระดับสินค้า OTOP ประชารัฐ ให้เป็นมาตรฐานระดับ OTOP Classic 4-5 ดาว OTOP Premium และ OTOP Go Inter รวมทั้งการส่งเสริมการจัดตั้งตลาดชุมชน และทำให้เป็นตลาดท่องเที่ยวในชื่อ “ตลาดประชารัฐ” กว่า 6,000 แห่งทั่วประเทศ เป็นต้น

การสื่อสารในมิติทางการเมือง

จากการวิเคราะห์เนื้อหาของสารจากรายการคืนความสุขให้แก่คนในชาติและรายการศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนแล้ว พบประเด็นสำคัญในการสื่อสารทางการเมืองของรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ดังรายละเอียดในประเด็นต่างๆ ต่อไปนี้

1) การสื่อสารเพื่อปฏิรูปการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข จากการวิเคราะห์เนื้อหาของสารจากรายการคืนความสุขให้แก่คนในชาติและรายการศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในส่วนของแนวคิดทางการเมืองการปกครองแล้ว พบว่า พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้สื่อสารผ่านรายการดังกล่าวเพื่อส่งเสริมการปฏิรูปการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ซึ่งถือเป็นตัวแบบประชาธิปไตยที่สมบูรณ์หรือเป็นเป้าหมายของการปฏิรูปทางการเมืองการปกครองของรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ที่เข้ามาบริหารประเทศหลังจากการยึดอำนาจรัฐบาลพลเรือนก่อนหน้านี้ โดยเฉพาะการจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับถาวรเพื่อให้ประเทศไทยมีการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขโดยสมบูรณ์ ซึ่งรัฐบาลได้มีกระบวนการ ตาม Road map ที่จะไปถึงจุดนั้นผ่านการทำงานของคณะบุคคลที่สำคัญ 5 คณะ คือ คสช., ครม., สนช., สปช. และคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ ซึ่งได้มีการพบปะพูดคุยกัน เพื่อสร้างความเข้าใจ กำหนดทิศทางที่ตรงกัน เพื่อวางรากฐาน การเตรียมการสู่อนาคต เพื่อให้มีการเดินหน้าประเทศ และการบริหาร

ราชการแผ่นดิน ที่มีความต่อเนื่อง ทั้งนี้ หลักการของประชาธิปไตยที่จะเกิดขึ้นนั้นต้องคำนึงถึงผลประโยชน์แก่ส่วนรวม และสำนึกว่ารัฐบาลนั้นเป็นผู้ใช้พระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์ ในการบริหารประเทศตามรัฐธรรมนูญ ทำงานต่างพระเนตร พระกรรณ ด้วยการบริหารงานราชการ บริหารงบประมาณแผ่นดิน ภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รัฐบาลจำเป็นต้องรักษาพระราชอำนาจไว้ซึ่งความศักดิ์สิทธิ์ และทำเพื่อประชาชน เป็นต้น

2) การสื่อสารเพื่อแสดงวิสัยทัศน์ในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งการเมือง จากการวิเคราะห์เนื้อหาของสารจากรายการคืนความสุขให้แก่คนในชาติและรายการศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในส่วน ของแนวคิดทางด้านการเมืองการปกครองแล้ว ในส่วนต่อมา พบว่า พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้สื่อสารผ่านรายการดังกล่าว เพื่อแสดงวิสัยทัศน์ในการเข้ามาแก้ไขปัญหาความขัดแย้งการเมืองที่ดำเนินมาตั้งแต่ในอดีตเพื่อให้เกิดความสงบสุขในสังคม และสร้างความปรองดองสมานฉันท์ทางการเมืองขึ้น โดยมองว่าสถานการณ์ประชาธิปไตยไทยที่ผ่านมา มีปัญหาโดยตลอดในทุกมิติ แต่ตนเองก็ไม่เคยปฏิเสธคำว่าประชาธิปไตย ไม่เคยปฏิเสธการเลือกตั้ง แต่ก็ย้ำว่าในการเลือกตั้ง หรือการมีประชาธิปไตยที่ผ่านมามีปัญหาตลอด สำหรับปัญหาการเมืองไทยนั้นเป็นเพราะนักการเมืองที่ไม่ดี ชอบใช้อารมณ์อยู่เหนือเหตุผล แสวงหาผลประโยชน์ เป็นต้น รัฐบาล คสช. จึงต้องมีการปฏิรูปการเมืองตามกระบวนการ โดยขอให้ช่วยกันลดความสับสน วุ่นวาย บิดเบือน โจมตี ในสิ่งที่ไม่ใช่ข้อเท็จจริง ลงให้ได้เพื่อเดินหน้าประเทศไปสู่ความเป็นประชาธิปไตยที่มีคุณภาพ ทั้งนี้ตราบไต่ที่รัฐบาล และ คสช. ยังไม่เห็นการพัฒนาจากนักการเมือง กลุ่มการเมือง ในเรื่องการปรองดองแล้วก็จะไม่เกิดผลสัมฤทธิ์ ดังนั้นจึงขอให้ให้นักการเมืองทุกคนไปปรับปรุงตัวเองด้วย รัฐบาล และ คสช. ก็พยายามจะเปิดโอกาส สร้างบรรยากาศ ให้มีการปฏิรูปในทุกๆ ด้าน เพื่อที่เราจะได้เป็นประชาธิปไตยเต็มใบอย่างเต็มภาคภูมิ ตามแบบฉบับของเรา ดังนั้น ทุกคนต้องช่วยกันรักษาบรรยากาศความมีเสถียรภาพของประเทศ ต้องไม่ขัดแย้ง ไม่แบ่งฝ่ายกันอีกต่อไป

3) การสื่อสารเพื่อสนับสนุนให้มีรัฐบาลที่มีความเป็นธรรมาภิบาล จากการวิเคราะห์เนื้อหาของสารจากรายการคืนความสุขให้แก่คนในชาติและรายการศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในส่วน ของแนวคิดทางด้านการเมืองการปกครองแล้ว ในส่วนต่อมา พบว่า พลเอกประยุทธ์ ได้สื่อสารผ่านรายการดังกล่าวเพื่อสนับสนุนให้มีรัฐบาลที่มีความเป็นธรรมาภิบาลในการบริหารราชการแผ่นดินขึ้น โดยรัฐบาลของตนรู้ว่าไม่ได้มาจากการเลือกตั้ง แต่เป็นรัฐบาลเพื่อต้องการสร้างระบบธรรมาภิบาลในการบริหารบ้านเมือง มีการกำหนดภารกิจที่เหมาะสม และมอบหมายในการทำงานของส่วนกลาง ภูมิภาค และท้องถิ่น รวมทั้ง กำหนดแนวทางการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐขึ้น เพื่อป้องกันอันตรายที่อาจเกิดขึ้นจากผู้นำทางการเมืองที่เป็น “นักเลือกตั้ง” ในอนาคต ซึ่งอาศัยนโยบาย “ประชานิยม” ที่อาจทำให้เกิดความเสียหายในบริหารราชการแผ่นดินเพราะทำไปเพียงดูแล “ฐานเสียง” หรือผลประโยชน์เฉพาะกลุ่ม ดังนั้นจึงต้องให้ทุกคน ทุกภาคส่วนทั้งนักการเมือง และพรรคการเมือง มีคุณธรรม จริยธรรม และประเทศไทยมีการเลือกตั้งที่ได้มาซึ่งรัฐบาลที่มีธรรมาภิบาล คำนึงถึงผลประโยชน์ประเทศชาติ และคนส่วนใหญ่เป็นสำคัญ และได้มีการเชิญชวนให้นักการเมืองทุกคนที่เข้าสู่ระบบเลือกตั้งในครั้งต่อไป ให้เป็นคนที่มีคุณธรรม จริยธรรม มีธรรมาภิบาล ส่วนประชาชนเองก็ต้องมีความรับผิดชอบ คือ จะต้องไม่สนับสนุนนักการเมืองที่เห็นแก่เงิน หรือ ใช้เงินในการลงทุนเพื่อเข้าสู่การเมืองเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ให้ได้ในอนาคต

4) การสื่อสารเพื่อธรรมาภิบาลการลงประชามติและการเลือกตั้ง จากการวิเคราะห์เนื้อหาของสารจากรายการคืนความสุขให้แก่คนในชาติและรายการศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในส่วน ของแนวคิดทางด้านการเมืองการปกครองแล้ว ในส่วนต่อมา พบว่า พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้มีการสื่อสารเพื่อธรรมาภิบาลให้ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งไปออกเสียงการลงประชามติรับหรือไม่รับร่างรัฐธรรมนูญ ฉบับที่ คสช. จัดทำขึ้นในวันออกเสียงประชามติที่จัดขึ้นวันที่ 7 สิงหาคม 2559 และต่อมาหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญได้ธรรมาภิบาลให้ประชาชนไปออกใช้สิทธิการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่จัดขึ้นในวันที่ 24 มีนาคม พ.ศ. 2562 ซึ่งทุกการสื่อสารพยายามย้ำให้เห็นความสำคัญของ

สิทธิการเลือกตั้งของประชาชนและการทำหน้าที่พลเมืองในระบบประชาธิปไตย รวมทั้งการดำเนินการตามแนวทางการพัฒนาสู่ประชาธิปไตยตามแนวทางที่รัฐบาลได้วางโรดแมปไว้

การสื่อสารในมิติทางด้านสังคม

จากการวิเคราะห์เนื้อหาของรายการคืนความสุขให้แก่คนในชาติและรายการศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนแล้ว พบประเด็นสำคัญในการสื่อสารทางด้านสังคมของรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ดังรายละเอียดในประเด็นต่างๆ ต่อไปนี้

1) การสื่อสารเพื่อเชิดชูสถาบันพระมหากษัตริย์ในฐานะศูนย์รวมจิตใจของคนในชาติ จากการวิเคราะห์เนื้อหาของสารจากรายการคืนความสุขให้แก่คนในชาติและรายการศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในส่วนของแนวคิดทางด้านสังคมแล้ว พบว่า พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้สื่อสารผ่านรายการดังกล่าวเพื่อเชิดชูสถาบันพระมหากษัตริย์ในฐานะศูนย์รวมจิตใจของคนในชาติ โดยก่อน 13 ตุลาคม พ.ศ. 2559 ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 จะเสด็จสวรรคต รัฐบาลได้มีการจัดกิจกรรมเทอดพระเกียรติในวาระสำคัญ การมอบพระสดุดีในฐานะบุคคลสำคัญด้านต่างๆ และเชิญชวนคนไทยทุกคนร่วมกันทำความดีถวายเป็นพระราชกุศล ส่วนหลังจากวันสวรรคต รัฐบาลก็ได้กราบบังคมทูลอัญเชิญสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ สยามมกุฎราชกุมาร ในขณะนั้นขึ้นทรงราชย์ เป็นสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 10 แห่งพระบรมราชจักรีวงศ์ และรัฐบาลพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชาก็ได้สื่อสารเกี่ยวกับพระราชกรณียกิจของพระองค์และพระบรมวงศานุวงศ์แก่ประชาชนทราบอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งน้อมนำศาสตร์พระราชาของในหลวงรัชกาลที่ 9 มาสื่อสารในรายการและเปลี่ยนชื่อรายการเป็น “ศาสตร์พระราชาสู่พัฒนาอย่างยั่งยืน” ด้วย

2) การสื่อสารเพื่อเชิดชูบุคคลที่ทำความดีให้แก่งสังคม จากการวิเคราะห์เนื้อหาของสารจากรายการคืนความสุขให้แก่คนในชาติและรายการศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในส่วนของแนวคิดทางด้านสังคมแล้ว ในส่วนต่อมา พบว่า พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชาได้สื่อสารผ่านรายการดังกล่าวเพื่อเชิดชูบุคคลที่ทำความดีให้แก่งสังคม เช่น การเข้าช่วยเหลือชาวต่างชาติที่กำลังจมในโคลนซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงเอกลักษณ์ความเป็นไทยในฐานะชนชาติที่มีน้ำใจต่อเพื่อนมนุษย์ เด็กนักเรียนรวมเงินค่าขนมกันเพื่อซื้ออุปกรณ์ทำความสะอาด อาสาสมัครกู้ภัยที่พิการครึ่งตัวได้ช่วยเหลือลากรถให้คนตั้งครุฑกลับบ้านถึงที่หมายปลอดภัย พลเมืองดีนำทรัพย์สินที่ถูกขโมยไปในแท็กซี่ ส่งคืนเจ้าของ และคณะแพทย์ร่วมกันจัดกิจกรรมวิ่งเพื่อหารายได้สร้างอาคาร “นวมินทรบพิตร 84 พรรษา” ซึ่งเป็นอาคารหลังสุดท้ายของโรงพยาบาลศิริราช เป็นต้น

3) การสื่อสารเพื่อยกย่องคนไทยจากการชนะการแข่งขันในระดับนานาชาติ จากการวิเคราะห์เนื้อหาของสารจากรายการคืนความสุขให้แก่คนในชาติและรายการศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในส่วนของแนวคิดทางด้านสังคมแล้ว พบว่า พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้มีการสื่อสารเพื่อยกย่องคนไทยจากการชนะการแข่งขันในระดับนานาชาติ เช่น นักกีฬา ทีมชาติไทย เยาวชนไทยที่ชนะเลิศทางวิชาการและศิลปะ เป็นต้น

4) การสื่อสารเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดระเบียบทางสังคม จากการวิเคราะห์เนื้อหาของสารจากรายการคืนความสุขให้แก่คนในชาติและรายการศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในส่วนของแนวคิดทางด้านสังคมแล้ว ในส่วนต่อมา พบว่า พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้มีการสื่อสารเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดระเบียบทางสังคม เช่น การปราบปรามผู้มีอิทธิพล การจัดตั้งหน่วยเคลื่อนที่เร็วสำหรับแก้ปัญหาในเชิงรุกปฏิบัติทันที การใช้กลไกทางสังคม “บวร” บ้าน วัด โรงเรียนร่วมมือกันแก้ไขปัญหาเชิงพื้นที่ การถอดบันทึกผลการปฏิบัติเป็น “แผนบทเรียน” หรือแผนการฝึก ในส่วนของผู้ที่เป็นพลเรือน ตำรวจ ทหาร เพื่อใช้ในการปฏิบัติภารกิจช่วยเหลือผู้ติดถ้ำหรือเรือล่ม เป็นต้น

การอภิปรายผล

จากผลการวิจัยในครั้งนี้นี้ ผู้วิจัยสามารถนำมาอภิปรายผลที่เกิดขึ้นได้ตามประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. จากการวิเคราะห์ลักษณะของผู้ส่งสารอย่างพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชาที่ได้สื่อสารผ่านรายการ “คืนความสุขให้คนในชาติ” และ “ศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน” สู่สาธารณะในช่วงเวลา พ.ศ. 2557 – 2562 นั้นพบว่าเป็นการสื่อสารในระบบการเมืองอย่างหนึ่งตามที่เดนต์และเซลเล (Dainton and Zelle, 2005) ได้อธิบายไว้ว่าการสื่อสารในลักษณะนี้ผู้นำจะพยายามส่งสารที่มีเนื้อหาโน้มน้าวหรือสร้างอิทธิพลเพื่อให้ผู้รับสารเปลี่ยนทัศนคติหรือเปลี่ยนความเชื่อบางอย่างต่อรัฐบาล ซึ่งจากการศึกษาทั้งใน 3 มิติไม่ว่าจะเป็นมิติทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม ต่างพบว่ามิแต่สารที่เป็นประโยชน์ต่อการสร้างอิทธิพลในการโน้มน้าวให้ผู้รับสารไม่ว่าจะเป็นประชาชน นักธุรกิจ หรือภาคส่วนต่างๆที่เกี่ยวข้องเปลี่ยนทัศนคติต่อรัฐบาลซึ่งมีที่มาจากจากรัฐประหารให้เป็นผู้มีเจตนาดีที่จะเป็นมาปฏิรูปสังคมการเมืองตามที่กล่าวอ้าง รวมทั้งการทำหน้าที่สื่อสารทางการเมืองดังกล่าวของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ถือว่าเป็นการสร้างจุดมุ่งหมายทางการเมืองอย่างหนึ่งดังที่ ม.ร.ว. พุทธิสวาม ชุมพล (2550 อ้างถึงใน วัลลภ ลำพวย, 2551) ได้เสนอไว้ว่าการแสดงบทบาทดังกล่าวของผู้นำรัฐบาลก็เพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกันในทางการเมืองว่ารัฐบาลมีนโยบายมีเจตนาธรรมณ์อย่างไรต่อประชาชนและการพัฒนาประเทศที่จะเกิดขึ้น ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของการมีอยู่ของรัฐบาลในระบบการเมืองด้วย

2. จากการวิเคราะห์การสื่อสารทางการเมืองกับการพัฒนาทางการเมืองที่เกิดขึ้นจากการสื่อสารผ่านรายการ “คืนความสุขให้คนในชาติ” และ “ศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน” ของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นั้นพบว่าสอดคล้องกับการนำเสนอของ Karl W. Deutsch (1953) ที่กล่าวว่า การศึกษาการเมืองนั้นไม่ใช่ศึกษาเฉพาะในเรื่องอำนาจเท่านั้น เพราะอำนาจไม่ใช่สาระสำคัญที่สุดของการศึกษาการเมือง โดยอำนาจเป็นเพียงเครื่องมือหนึ่งที่ผู้นำทางการเมืองได้นำไปใช้เพื่อการก้าวไปสู่เป้าหมายที่วางไว้และการที่จะสามารถรักษาดุลยภาพทางการเมืองของผู้มีอำนาจในระบบการเมืองไว้ได้จะต้องให้ความสำคัญกับกระบวนการสื่อสารซึ่งเป็นตัวจักรคอยประคับประคองตามนัยที่เขาได้เสนอไว้ ซึ่งจากการศึกษาในครั้งนี้พบว่าเนื่องจากรัฐบาล คสช. ของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชาได้ก้าวขึ้นมาใช้อำนาจทางการเมืองจากรัฐประหารรัฐบาลก่อนหน้าจึงได้ให้ความสำคัญกับกระบวนการสื่อสารในการรักษาดุลยภาพในระบบการเมืองอย่างมาก โดยเฉพาะการจัดรายการ “คืนความสุขให้คนในชาติ” และ “ศาสตร์พระราชาสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน” ของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ตลอด 5 ปีเพื่อสื่อสาร สร้างความเข้าใจ ชี้แจง ชี้นำ แนะนำ แก่ต่าง และโน้มน้าวให้ประชาชนหรือผู้รับสารเชื่อมั่นต่อรัฐบาลในการพัฒนาประเทศในด้านต่างๆ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ ที่มีการนำเสนอภาพรวมทางเศรษฐกิจว่ามีการขยายตัวอย่างต่อเนื่อง การส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากให้เข้มแข็ง มีนโยบายกระตุ้นเศรษฐกิจที่ประชาชนได้รับประโยชน์โดยตรง ทางด้านการเมือง ที่มีเป้าหมายในการปฏิรูปการเมืองการปกครองให้เป็นประชาธิปไตยสมบูรณ์แบบตามวิถีของไทยผ่านแนวทางการดำเนินงานของรัฐบาลที่จัดทำขึ้น และทางด้านสังคม ที่สนับสนุนการเทิดทูนสถาบันหลักของชาติ การยกย่องคนดี คนที่ทำชื่อเสียงให้แก่ประเทศชาติ เป็นต้น ซึ่งทั้งหมดนี้เพื่อเป็นการสื่อสารเพื่อรักษาเสถียรภาพทางอำนาจของรัฐบาลในระบบการเมืองหลังการรัฐประหาร

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้นี้ สามารถนำเสนอแนะเพื่อเป็นประโยชน์ได้ดังนี้

1. การแสดงบทบาทในการสื่อสารของผู้นำรัฐบาลก็เพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกันในทางการเมืองว่ารัฐบาลมีนโยบายมีเจตนาธรรมณ์อย่างไรต่อประชาชนและการพัฒนาประเทศที่จะเกิดขึ้น ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของการมีอยู่ของรัฐบาลในระบบการเมือง ดังนั้น เมื่อผู้นำรัฐบาลสื่อสารอะไรไปในระบบการเมืองจำเป็นที่รัฐบาลจะต้องดำเนินการเพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นและยอมรับจากประชาชนผู้รับสาร และจะนำไปสู่การเข้าใจนโยบายและแนวทางการพัฒนาประเทศในด้านเศรษฐกิจ การเมืองและสังคมของรัฐบาลจากประชาชนต่อไป

2. การสื่อสารเพื่อรักษาอำนาจทางการเมืองของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ซึ่งเป็นรัฐบาลที่มาจากพรรค รัฐประหารและสืบต่อมาภายหลังการเลือกตั้งตามที่เกิดขึ้นนั้น จำเป็นจะต้องปรับบุคลิกลักษณะการสื่อสารที่แสดงถึงความจริงใจต่อการแก้ไขปัญหาต่างๆของประชาชน เอาความคิดเห็นของผู้รับสารเป็นตัวสะท้อนการส่งสารในคราว ถัดไป และต้องรักษาภาพลักษณ์ต่างๆ ที่สื่อสารกับประชาชนเพื่อให้เกิดการรับรู้ที่ถูกต้องด้วย

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- ธัญพร บัวทอง. (2557). ถอดรหัส “ลีลาวาทะ” นายกรัฐมนตรี จนถึงสมัย “พล.อ.ประยุทธ์”. สืบค้นเมื่อวันที่ 8 มกราคม 2563 จาก <http://news.thaipbs.or.th/content/ถอดรหัสลีลาวาทะนายกาไทย-จนถึงสมัย-พลอประยุทธ์>.
- นันทนา นันทโรภาส. (2558). “ดร.นันทนา” วิพากษ์สื่อสารการเมืองของผู้นำ จากยุคทักษิณ ถึงนายกรัฐมนตรี. สืบค้นเมื่อวันที่ 8 มกราคม 2563 จาก http://www.isranews.org/isranews/item/37935-interview_580415.html.
- วัลลภ ลำพวย. (2551). แนวคิดและกระบวนการสื่อสารทางการเมือง. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สฤณีรัฐ แจ่มสมบุรณ์. (2542). ความสัมพันธ์ระหว่างช่องทางการสื่อสารกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในจังหวัด เชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ภาษาอังกฤษ

- Almond, G.A. and Powell, G.B. (1966). *Comparative Politic: A Developmental Approach*. Boston and Toronto : Little, Brown & Company.
- Berlo, D.K. (1960). *Process of Communication: An Introduction to Theory and Practice*. New York : Holt, Rinehart and Winston.
- Daft, R. L. (1994). *Management*. 3rd ed. Fort Worth: The Dryden Press.
- Dainton, M and Zelle, E.D. (2005). *Applying Communication Theory for Professional Life : A Practical Introduction*. California: SAGE.
- Deutsch, K.W. (1953). *Nationalism and Social Communication*. Cambridge, Massachusetts: MIT Press.
- Yukl, G.A. (1989). *Leadership in Organizations*. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall.

Translated References

- Buathong, T. (2010). Coding Translation “Leela Vatha” Thai Prime-minister until “General Prayuth”. Retrieved February 8, 2020, from [http://news.thaipbs.or.th/content/Jangsomboon, S. \(1999\). Relationship between Communication Chanel and Political](http://news.thaipbs.or.th/content/Jangsomboon, S. (1999). Relationship between Communication Chanel and Political)

Participation in Chiangmai. Thesis of Master degree of Political Science, Chiangmai University.

Nanthawaropat, N. (2011). **“Dr. Nanthana” Political Communication Critics of Leader from Thaksin to Prayuth.** Retrieved February 8, 2020, from http://www.isranews.org/isranews/item/37935-interview_580415.html.

Lampai, W. (2008). **Concept and Process of Political Communication.** Nontha Buri: Sukhothai Thammathirat Open University.

การเปรียบเทียบปลัดเทศบาลจากถิ่นที่มา: คนในพื้นที่กับคนต่างถิ่น
Comparison of Municipal Clerks based on Place of Origin:
Homegrown versus Transplant

[Received: May 18, 2022; Revised: June 19, 2022;

Accepted: June 24, 2022]

กชามาต กงสะเด็น

นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาบริหารการปกครอง
วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Kachamas Kongsaden

Master Student of Public Administration
Program, College of Local Administration,
Khon Kaen University

ศิริศักดิ์ เหล่าจันทาม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์,
วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น
มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Sirisak Laochankham

Assistant Professor,
College of Local Administration,
Khon Kaen University

CORRESPONDING AUTHOR

Kachamas Kongsaden

Master Student of Public Administration Program, College of Local Administration,
Khon Kaen University

Email: k_kachamas@kkumail..com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มุ่งอธิบายลักษณะการยอมรับและการตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนต่อการปฏิบัติงานของปลัดเทศบาล ในเทศบาลตำบลสี่แห่งในเขตพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น โดยดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลัก 20 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารท้องถิ่น ข้าราชการส่วนท้องถิ่น และประชาชน ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ได้นำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยการตีความ เพื่อเปรียบเทียบให้เห็นถึงลักษณะการยอมรับจากมุมมองของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในเทศบาล เพื่อนำไปสู่การหากลยุทธ์ในการพัฒนาศักยภาพและปรับกระบวนการของปลัดเทศบาลให้สามารถปฏิบัติงานได้ในทุกพื้นที่ ถึงแม้จะไม่ใช่อะไรที่ท้องถิ่นภูมิใจมาของตน

ผลการศึกษาพบว่า เมื่ออธิบายผ่านมิติของการยอมรับและการตอบสนองต่อประชาชน พบว่า ลักษณะการยอมรับของประชาชนต่อการปฏิบัติงานของปลัดเทศบาล กรณีเปรียบเทียบปลัดเทศบาลที่เป็นคนในพื้นที่และที่มาจากต่างพื้นที่ มีลักษณะสำคัญสองประการ คือ ประการที่หนึ่ง ในมุมมองภาคประชาชนเห็นว่าปลัดเทศบาลที่มาจากคนในพื้นที่จะได้รับการยอมรับและสามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้ดีกว่าคนที่มาจากต่างพื้นที่ และประการที่สอง ในมุมมองผู้บริหารท้องถิ่นและข้าราชการส่วนท้องถิ่นกลับเห็นว่า ปลัดเทศบาลที่มาจากคนในพื้นที่หรือจากต่างพื้นที่ไม่ได้ส่งผลต่อการได้รับการยอมรับและสัมฤทธิ์ผล (Performance) ในการปฏิบัติงานแต่อย่างใด แต่จะขึ้นอยู่กับศักยภาพของตัวบุคคลมากกว่าถิ่นที่มา

คำสำคัญ: การยอมรับ; การตอบสนอง; ปลัดเทศบาล; เทศบาลตำบล; ถิ่นที่เกิด

Abstract

This research aims to explain the characteristics of acceptance and responsive to the needs of the public in their performance on municipal clerks. The research sites include four tambon municipalities, Khon Kaen. The interview data were collected from 20 interviewees, comprising local administrators, municipal officers and local citizens. The data were analyzed by using interpretations. This will lead to finding strategies to develop the capacity and adjust the paradigm of municipal clerks to be able to operate in all areas. Even if you are not in your hometown.

The results show that the characteristics of acceptance and responsive to the needs of the public on municipal clerks from within and clerks from outside of the municipal hometown consist of two aspects: 1) from the local citizen' perspectives, clerks from within the municipal hometown have higher public acceptance and are more responsive to the needs of the public and 2) from the views of local administrators and municipal officials, neither clerks from within nor clerks from outside of the municipal hometown affect public acceptance in their performance. The public acceptance rather depends on personal qualifications than the place of origin.

Keywords: acceptance; responsive; municipal clerk; tambon municipality; place of origin

บทนำ

นับแต่มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้ก่อให้เกิดการปฏิรูปที่สำคัญ รวมไปถึงการปฏิรูปองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่กำหนดให้ส่วนกลางต้องให้อำนาจแก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตัดสินใจได้อย่างอิสระและมีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง โดยตระหนักถึงประชาชนในท้องถิ่นเป็นสำคัญ ดังนั้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงมีภารกิจในการส่งเสริมและจัดสวัสดิการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนทุกช่วงวัย ซึ่งการจะพัฒนาท้องถิ่นให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นได้ ขึ้นอยู่กับการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล แม้ศักยภาพในการพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละแห่งจะแตกต่างกัน ไม่ว่าสภาพพื้นที่ประชาชน งบประมาณ หรือการบริหารจัดการ แต่สิ่งที่สำคัญยิ่ง คือ บทบาทของปลัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ปลัด อปท.) ในฐานะผู้บังคับบัญชาของข้าราชการและพนักงานจ้าง (ธนกร หลุนพรหม, 2551) ที่จะต้องบริหารงานร่วมกับผู้บริหารท้องถิ่น เพื่อขับเคลื่อนนโยบายมาตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น การควบคุมกำกับและให้คำปรึกษาในการปฏิบัติงานการประสานงานทั้งภายในและภายนอก การจัดทำเทศบัญญัติงบประมาณ รวมไปถึงงานลงพื้นที่เพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาคความเดือดร้อนของประชาชน และอื่น ๆ จะเห็นได้ว่า บทบาทหน้าที่ของปลัด อปท. มีความเกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ของประชาชนโดยตรง ดังนั้น จึงทำให้ปลัด อปท. ต้องปฏิบัติงานเพื่อให้เป็นที่ยอมรับของประชาชนในท้องถิ่น อีกทั้งยังต้องมุ่งมั่นตั้งใจปฏิบัติงานให้เป็นไปตามเป้าหมายและมาตรฐานที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกำหนดไว้ รวมไปถึงงานการปรับปรุงพัฒนาตนเองและพัฒนางานให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพสูงอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้การปฏิบัติงานของปลัด อปท. บรรลุสัมฤทธิ์ผล (Performance) ตามที่ตั้งเอาไว้ (อดิสร สุนทรวิภาต, ม.ป.ป)

ประเทศไทยมีปลัด อปท. รวมถึงผู้รักษาราชการแทน จำนวนทั้งสิ้น 7,850 คน ประกอบด้วย ปลัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด 76 คน ปลัดเทศบาล 2,472 คน ปลัดองค์การบริหารงานตำบล 5,300 คน ปลัดกรุงเทพมหานคร 1 คน และปลัดเมืองพัทยา 1 คน ซึ่งแยกจำนวนปลัด อปท. ตามภูมิภาคได้ดังนี้ 1) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีจำนวน 2,965 คน ประกอบด้วย ปลัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด 20 คน ปลัดเทศบาล 890 คน และปลัดองค์การบริหารงานตำบล 2,055 คน 2) ภาคกลาง มีจำนวน 2,791 คน ประกอบด้วย ปลัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด 33 คน ปลัดเทศบาล 839 คน และปลัดองค์การบริหารงานตำบล 1,919 คน 3) ภาคใต้ มีจำนวน 1,190 คน ประกอบด้วย ปลัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด 14 คน ปลัดเทศบาล 353 คน และปลัดองค์การบริหารงานตำบล 823 คน 4) ภาคเหนือ มีจำนวน 902 คน ประกอบด้วย ปลัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด 9 คน ปลัดเทศบาล 390 คน และปลัดองค์การบริหารงานตำบล 503 คน (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2563)

ในแต่ละท้องถิ่นจะมีปลัด อปท. ที่มาจากคนในพื้นที่ หรือคนต่างพื้นที่มาปฏิบัติงาน ประกอบด้วยหลากหลายปัจจัย เช่น ในกรณีที่มาจากคนในพื้นที่นั้นเอง เนื่องจากมีครอบครัวที่ต้องดูแล หรือลดภาระค่าใช้จ่ายที่จำเป็น จึงต้องย้ายกลับภูมิลำเนา ประกอบกับรู้จักและคุ้นเคยกับพื้นที่ จึงทำให้ปฏิบัติงานร่วมกับประชาชนและชุมชนได้ง่าย และทำให้ปลัด อปท. หลายคนเลือกที่จะปฏิบัติงานในท้องถิ่นของตนเองในกรณีที่มาจากต่างพื้นที่ ซึ่งนับเป็นกรณีส่วนใหญ่ เนื่องจากความต้องการก้าวหน้าในหน้าที่การงานหรือค่าตอบแทนที่สูงขึ้น จึงไปสอบเลื่อนระดับที่สูงขึ้น ซึ่งทำให้โอกาสที่จะได้ปฏิบัติงานในท้องถิ่นของตนเองเป็นไปได้น้อย และต้องไปปฏิบัติงานในต่างพื้นที่ห่างไกลออกไป การติดตามคู่สมรส หรือแม้แต่การมีปัญหาสัมพันธภาพภายในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จึงเป็นเหตุผลให้ปลัด อปท. โอนย้ายไปปฏิบัติงานในท้องถิ่นอื่น (เฉลิมเกียรติ พลอยพานิชเจริญ, 2556) ตามเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น จึงทำให้ปลัด อปท. ไม่

สามารถปฏิบัติงานในท้องถิ่นนั้นได้นาน หรือเกิดความไม่ต่อเนื่องในการปฏิบัติงาน อาจทำให้ไม่คุ้นเคยกับประชาชน หรือไม่เข้าใจในบริบทของท้องถิ่นที่ตนเองไปปฏิบัติงานได้เพียงพอ เนื่องจากโอนย้ายมาจากต่างพื้นที่ ดังนั้น เมื่อเกิดปัญหาความเดือดร้อนขึ้นในพื้นที่ จึงต้องใช้ระยะเวลาในการศึกษาข้อมูล ปรับตัว และทำความเข้าใจในบริบทของท้องถิ่นเสียก่อน จึงจะสามารถลงมือแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ เมื่อเป็นเช่นนั้นแล้ว ทำให้การปฏิบัติงานของปลัด อปท. ที่มาจากต่างพื้นที่ อาจไม่สามารถตอบสนองความต้องการประชาชนในท้องถิ่นได้ดีกว่าปลัด อปท. ที่เป็นคนในพื้นที่ รวมไปถึงได้รับการยอมรับจากประชาชนในท้องถิ่นนั้นได้ ซึ่งปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้ไม่ได้เกิดขึ้นเพียงแต่ในประเทศไทยเท่านั้น เพราะในบริบทของต่างประเทศเองก็ยังมีปรากฏการณ์ที่เจ้าหน้าที่รัฐไปทำงานอยู่ต่างท้องถิ่นด้วยเช่นเดียวกัน

จากปรากฏการณ์ข้างต้น ได้มีผู้ศึกษาเกี่ยวกับการยอมรับต่อการปฏิบัติงานของปลัด อปท. ในหลายรูปแบบ เช่น ถนอมศักดิ์ กมลเพชร (2553) พบว่า พนักงานส่วนตำบลส่วนใหญ่ในเขต อำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ จะให้การยอมรับปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล (ปลัด อบต.) ที่มีคุณลักษณะรักความยุติธรรม มีบุคลิกสุภาพสุภูมิ มีทักษะและประสบการณ์ อีกทั้งเมื่อเผชิญกับปัญหาในระหว่างการทำงานสามารถแก้ไขได้ทันที่ ส่วนสุลีมาศ คำมุงและคณะ (2557) พบว่า ทุกภาคส่วนจะยอมรับผู้นำสตรีทางการบริหารที่ดำรงตำแหน่งปลัด อบต. ในเขตภาคเหนือตอนล่างจากผลสัมฤทธิ์ในการบริหารงาน จัดการงานที่มีประสิทธิภาพ และสามารถประสานงานร่วมกับคนภายในและภายนอกองค์กรได้ และธนพัฒน์ จงมีสุข (2556) พบว่า ปัจจุบันผู้นำสตรีในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์เป็นที่ยอมรับมากขึ้น เนื่องจากเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์และเข้ากับชุมชนได้ง่าย แต่จะเห็นได้ว่า การยอมรับที่กล่าวมาเป็นการยอมรับในลักษณะของสมรรถนะการปฏิบัติงานเฉพาะตัวบุคคล ไม่ได้กล่าวถึงการปฏิบัติงานของปลัด อปท. ที่มาจากคนในพื้นที่และคนต่างพื้นที่ และหลังจากทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเด็นดังกล่าวยังพบงานวิจัยที่เจาะลึกศึกษาในประเด็นนี้ค่อนข้างน้อย และประเด็นการได้รับการยอมรับระหว่างปลัด อปท. ที่มาจากคนภายในพื้นที่และเป็นคนภายนอกพื้นที่ ได้เกิดประเด็นความขัดแย้งทั้งกับผู้บริหารท้องถิ่นและประชาชนในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาลักษณะการยอมรับต่อการปฏิบัติงานของปลัด อปท. กรณีเปรียบเทียบปลัด อปท. ที่มาจากคนในพื้นที่และคนต่างพื้นที่ขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะการยอมรับและการตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนต่อการปฏิบัติงานของปลัดเทศบาล เพื่อนำไปสู่การหากลยุทธ์ในการพัฒนาศักยภาพและปรับกระบวนการของปลัดเทศบาลให้สามารถปฏิบัติงานได้ในทุกพื้นที่ถึงแม้จะไม่ใช่ท้องถิ่นภูมิลำเนาของตน

ระเบียบวิธีวิจัย

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยคัดเลือก องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ประชาชนมีความคุ้นชินมากที่สุดคือท้องถิ่นระดับเทศบาล โดยพิจารณาจากการเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการก่อตั้งมายาวนานกว่าท้องถิ่นประเภทอื่น ซึ่งเทศบาลที่เลือกเป็นเทศบาลตำบลที่ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น โดยพิจารณาจากสถานที่ตั้งที่อยู่ติดกับถนนทางหลวงแผ่นดินเส้นหลัก 4 ทิศรอบเมืองขอนแก่น ได้แก่ เทศบาลตำบลสำราญ เทศบาลตำบลเมืองเก่า เทศบาลตำบลบึงเนียม และเทศบาลตำบลบ้านเป็ด ซึ่งปัจจัยด้านที่ตั้งมีเหตุผลสำคัญคือประชาชน

สามารถเข้าถึงตัวเมืองได้ง่ายและอยู่ห่างจากตัวเมืองไม่มากนัก ซึ่งถือเป็นกลุ่มเทศบาลตำบลที่มีปลัดเทศบาลจากท้องถิ่นต่าง ๆ อยากรับตำแหน่ง อันเนื่องมาจากการเข้าถึงเขตเมืองได้สะดวก และที่สำคัญคือเทศบาลทั้ง 4 แห่งต่างมีปลัดเทศบาลที่มาจากท้องถิ่น

หลังจากนั้น ผู้วิจัยได้คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก (key Informants) โดยพิจารณาจากประสบการณ์ในการปฏิบัติงานในท้องถิ่นและความเกี่ยวข้องกับงานที่สัมพันธ์กันกับบทบาทของปลัดเทศบาล รวมถึงให้ครอบคลุมผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกกลุ่ม โดยจำแนกผู้ให้ข้อมูลออกเป็น 3 กลุ่ม รวมทั้งหมด 20 คน ประกอบด้วย

กลุ่มที่ 1 ผู้บริหารท้องถิ่นแห่งละ 1 คน รวมเป็น 4 คน โดยเจาะจงเลือกนายกเทศมนตรี หรือรองนายกเทศมนตรี 1 คน เนื่องจากเป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

กลุ่มที่ 2 ข้าราชการส่วนท้องถิ่นแห่งละ 2 คน รวมเป็น 8 คน โดยมีเกณฑ์การคัดเลือก คือ เป็นผู้อำนวยการกอง หัวหน้าสำนักปลัด หรือหัวหน้าฝ่าย แห่งละ 1 คน และเป็นบุคลากรท้องถิ่น แห่งละ 1 คน เนื่องจากเป็นผู้ได้บังคับบัญชา และร่วมปฏิบัติงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

กลุ่มที่ 3 ภาคประชาชน เทศบาลละ 2 คน รวมเป็น 8 คน โดยมีเกณฑ์การคัดเลือก คือ เป็นผู้นำชุมชนในท้องถิ่น ตำบลละ 1 คน และเป็นประธานอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ตำบลละ 1 คน เนื่องจากมีความใกล้ชิดกับประชาชน และปฏิบัติงานประสานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลคือ แบบสัมภาษณ์ในลักษณะกึ่งโครงสร้าง (semi-structured Interview) จำนวน 3 ชุด เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการสัมภาษณ์เก็บข้อมูล โดยแบ่งเป็น ผู้บริหารท้องถิ่น จำนวน 1 ชุด ข้าราชการส่วนท้องถิ่น จำนวน 1 ชุด และภาคประชาชน 1 ชุด โดยแต่ละชุดจะใช้ข้อคำถามในลักษณะเดียวกัน แต่ปรับเปลี่ยนสำนวนในการถาม เนื่องจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลมีความเกี่ยวข้องกับงานที่สัมพันธ์กันกับบทบาทของปลัด อปท. แตกต่างกัน ตรวจสอบความตรงของแบบสัมภาษณ์โดยผู้เชี่ยวชาญซึ่งหลังจากแนวคำถามผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญแล้ว ผู้วิจัยจึงได้ลงพื้นที่และสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล

เมื่อได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ทำการคัดกรองข้อมูล จัดหมวดหมู่คำตอบ และเริ่มทบทวนคำตอบเพื่อสร้างความคุ้นเคยกับข้อมูล หลังจากนั้นกรองข้อมูลที่ไม่จำเป็นออกเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ใกล้เคียงที่จะสามารถนำมาใช้ในกระบวนการค้นหาแก่นสาระได้ ซึ่งกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีค้นหาแก่นสาระ (thematic analysis) โดยเอาคำถามสัมภาษณ์แต่ละข้อมาสร้างเป็นตารางแนวขวาง เพื่อหารหัส (code) จากคำสัมภาษณ์ในเรื่องนั้นมาเรียงลำดับกัน เพื่อจะหาข้อมูลที่มีอัตราการกล่าวซ้ำหรือมีความหมายคล้ายกันที่ค่อนข้างหนาแน่นมาเข้ารหัส (coding) เพื่อหาแก่นสาระ (themes) และเมื่อได้แก่นสาระ (themes) แล้วก็นำมาตีความและอธิบายขยายความประกอบตัวอย่างคำให้สัมภาษณ์ (quotes) ในการเขียนรายงานวิจัย ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์สามารถกำหนดแก่นสาระหลักได้ 2 ประเด็นจากมุมมองของประชาชนและมุมมองของผู้บริหารท้องถิ่นและข้าราชการส่วนท้องถิ่น คือ การได้รับการยอมรับ และการตอบสนอง ต่อประชาชนในพื้นที่ ดังจะได้อธิบายในลำดับต่อไป

ผลการวิจัย

ลักษณะการยอมรับและการตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนต่อการปฏิบัติงานของปลัดเทศบาล

จากการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากทั้งมุมมองผู้บริหารท้องถิ่น ข้าราชการส่วนท้องถิ่น และภาคประชาชน ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะการยอมรับและการตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนต่อการปฏิบัติงานของปลัดเทศบาล กรณีเปรียบเทียบปลัดเทศบาลที่เป็นคนในพื้นที่และที่มาจากต่างพื้นที่ใน 2

ลักษณะ คือ ในมุมมองภาคประชาชนเห็นว่า ปลัดเทศบาลที่มาจากคนในพื้นที่จะได้รับการยอมรับและสามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้ดีกว่าคนที่มาจากต่างพื้นที่ และขณะที่ในมุมมองผู้บริหารท้องถิ่นและข้าราชการส่วนท้องถิ่นกลับเห็นว่า ปลัดเทศบาลที่มาจากคนในพื้นที่หรือจากต่างพื้นที่ไม่ได้ส่งผลต่อการได้รับการยอมรับ และสัมฤทธิ์ผล (Performance) ในการปฏิบัติงานแต่อย่างใด แต่จะขึ้นอยู่กับศักยภาพของตัวบุคคลมากกว่าถิ่นที่มา ดังจะอธิบายต่อไปนี้

1.1 การได้รับการยอมรับ

การจะพัฒนาท้องถิ่นให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้ ขึ้นอยู่กับการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ดังนั้น บทบาทของปลัดเทศบาล ในฐานะผู้บังคับบัญชา จึงมีความสำคัญอย่างมาก และทำให้ปลัดเทศบาลต้องปฏิบัติงานเพื่อให้เป็นที่ยอมรับของประชาชนในท้องถิ่นนั้น โดยในมุมมองภาคประชาชน เห็นว่า หากปลัดเทศบาลที่เป็นคนในพื้นที่ ย่อมจะมีความคุ้นเคยกับประชาชน และรับรู้บริบทของพื้นที่ดีกว่าปลัดเทศบาลที่มาจากต่างพื้นที่ อีกทั้งเมื่อเกิดปัญหาความเดือดร้อนขึ้นในพื้นที่ ปลัดเทศบาลที่เป็นคนในพื้นที่ ย่อมรู้จักปัญหา และสามารถหาแนวทางมาพัฒนาแก้ไขปัญหาได้รวดเร็วตรงจุด ดีกว่าคนที่มาจากต่างพื้นที่ ที่จะต้องใช้ระยะเวลาในการศึกษาข้อมูล ปรับตัว และทำความเข้าใจกับบริบทของพื้นที่เสียก่อน จึงจะลงมือแก้ไขปัญหาได้ ดังที่ผู้ให้ข้อมูลได้กล่าวในประเด็นนี้ว่า

“ถ้าเป็นคนในพื้นที่ที่มีความสนิทสนม บ้านนี้หรือใคร ๆ ก็รู้จัก เหมือนพี่น้องกัน ทำงานได้ง่าย เป็นเครือข่ายที่ทำงาน ก็จะแก้ปัญหาได้รวดเร็วตรงจุด” (ประชาชน), มกราคม 30, 2565)

ขณะที่ในมุมมองผู้บริหารท้องถิ่น และข้าราชการส่วนท้องถิ่นกลับเห็นว่า การปฏิบัติงานของปลัดเทศบาลจะได้รับการยอมรับหรือไม่ ไม่ได้ขึ้นอยู่กับว่าเป็นคนในพื้นที่หรือมาจากต่างพื้นที่ แต่ขึ้นอยู่กับศักยภาพของแต่ละบุคคลที่จะสามารถปฏิบัติงาน เพื่อขับเคลื่อนนโยบายให้สัมฤทธิ์ผล (Performance) ได้หรือไม่ ยิ่งหากปลัดเทศบาลเป็นนักพัฒนา ปฏิบัติงานเต็มความรู้ความสามารถ โดยอาศัยทักษะและประสบการณ์ที่ผ่านมา มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล เปิดใจรับฟังความคิดเห็น สามารถเข้ากับชุมชน และมองประชาชนเป็นสำคัญ ย่อมทำให้ประชาชนกล้าเข้าหา และให้ความร่วมมือในการเข้าช่วยแก้ไขปัญหา เพื่อพัฒนาท้องถิ่นของตนเองให้ดีขึ้น ดังที่ผู้ให้ข้อมูลได้กล่าวในประเด็นนี้ว่า

“ปลัดเทศบาล ประชาชนยอมรับแน่นอนอยู่แล้ว แม้ในความเป็นจริง ใครก็ต้องเลือกคนบ้านตัวเองอยู่แล้ว ยกตัวอย่างเช่น การเลือกสมาชิกสภาเทศบาล แต่ก็ไม่ใช่เหตุผลสำคัญ อยู่ที่ความสามารถ วิสัยทัศน์ การสนองรับนโยบายผู้บริหาร ดูแลเรื่องความเดือดร้อนของประชาชน เช่น ปัญหาไฟฟ้า ถนนหนทาง จะจัดการได้มากน้อยแค่ไหน ประชาชนยอมรับปลัดเทศบาลเช่นนี้นั้นมากกว่า และฝ่ายบริหารเองก็มองว่า ไม่จำเป็นว่าจะเป็นคนในพื้นที่หรือต่างพื้นที่ อยู่ที่ตัวบุคคลว่า มีความสามารถ มีความซื่อสัตย์สุจริต ต้องมาทำงานเพื่อประชาชน เพื่อคนในท้องถิ่น” (ผู้บริหารท้องถิ่น), ธันวาคม 3, 2564)

“ไม่ว่าจะเป็นคนในพื้นที่หรือต่างพื้นที่ อยู่ที่บุคคล ถ้าปลัดเทศบาลเป็นนักพัฒนาสามารถเข้ากับผู้นำและประชาชนได้ ไม่จำเป็นต้องเป็นคนในพื้นที่หรือต่างพื้นที่ ก็พัฒนาได้ บางครั้งอาจจะพัฒนาได้มากกว่าคนในพื้นที่ เพราะไม่เกิดเลือกที่รัก มักที่ชัง ไม่ต้องเกรงใจพื้นที่ตัวเอง” (ข้าราชการส่วนท้องถิ่น), มกราคม 28, 2565)

อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าจะเป็ปลัดเทศบาลที่เป็นคนในพื้นที่ หรือมาจากต่างพื้นที่ ล้วนต้องปฏิบัติงานภายใต้ข้อระเบียบกฎหมาย เนื่องจากมีการควบคุมกำกับ โดยนายกเทศมนตรี นายอำเภอ และผู้ว่าราชการจังหวัด ตามลำดับ หากไม่ถือปฏิบัติตาม หรือละเว้นการช่วยแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนให้กับประชาชนในท้องถิ่น สามารถตรวจสอบได้จากสมรรถนะในการปฏิบัติงาน นอกจากนี้ ยังมีองค์อิสระต่าง ๆ แวะเวียนเข้ามา จึงทำให้ปลัดเทศบาลต้องปฏิบัติงานให้เป็นที่ยอมรับของประชาชน ภายใต้ข้อระเบียบกฎหมายต่าง ๆ ของทาง

ราชการที่ต้องถือปฏิบัติ ดังที่ผู้ให้ข้อมูลท่านได้กล่าวในประเด็นนี้ว่า

“ในปัจจุบัน ปลัดเทศบาลทุกคนก็ทำหน้าที่ตามระเบียบกฎหมาย เพราะมีหลายองค์กรมาตรวจสอบ อย่างเช่น คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ สำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน หรือจังหวัด มาตรวจการบริหารงานให้เป็นไปตามระเบียบ ตรวจสอบบัญชี ITA ซึ่งทำให้ปลัดเทศบาลต้องทำงานด้วยความระมัดระวังมากขึ้น” (ข้าราชการส่วนท้องถิ่น, มกราคม 28, 2565)

เพราะฉะนั้นอาจจะสรุปได้ว่า การยอมรับของประชาชนต่อการปฏิบัติงานของปลัดเทศบาล ใน 2 ลักษณะ คือ มุมมองภาคประชาชนเห็นว่า ปลัดเทศบาลที่มาจากคนในพื้นที่จะได้รับการยอมรับของประชาชนได้ดีกว่า เนื่องจากมีความคุ้นเคยกับประชาชน และรู้บริบทของพื้นที่ แต่ขณะที่มุมมองผู้บริหารท้องถิ่นและข้าราชการส่วนท้องถิ่นกลับเห็นว่า ขึ้นอยู่กับศักยภาพของตัวปลัดเทศบาลแต่ละบุคคลมากกว่าถิ่นที่มาจากได้ข้อระเบียบกฎหมายของทางราชการที่ต้องถือปฏิบัติ

1.2 การตอบสนอง

เมื่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีภารกิจในการส่งเสริมและจัดสวัสดิการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนทุกเพศทุกวัยในท้องถิ่น ดังนั้น บทบาทของปลัดเทศบาลในฐานะผู้บังคับบัญชา จึงสำคัญอย่างมาก และทำให้ปลัดเทศบาลต้องปฏิบัติงานเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นเป็นสำคัญ โดยในมุมมองภาคประชาชน เห็นว่า เมื่อเกิดปัญหาขึ้นในท้องถิ่น หากเป็นปลัดเทศบาลที่เป็นคนในพื้นที่ ย่อมจะสามารถเข้าถึง และประสานการทำงานกับเครือข่าย เพื่อแก้ไขปัญหาได้รวดเร็วกว่า เนื่องจากมีความใกล้ชิดสนิทสนมกับประชาชน และผู้นำชุมชนเป็นอย่างดี อีกทั้งยังรู้ข้อมูลสภาพแวดล้อม และสภาพภูมิศาสตร์ พื้นฐานของภายในตำบลมาก่อน จึงทำให้การปฏิบัติงานสามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นได้ดีและรวดเร็วกว่า แต่หากเป็นปลัดเทศบาลที่มาจากต่างพื้นที่ จะมีปัญหาขาดความยึดโยงกับพื้นที่ และประชาชน จึงทำให้ยังไม่ค่อยเข้าใจ และรู้ปัญหาที่แท้จริงของประชาชนในพื้นที่ เกิดเป็นช่องว่างระหว่างการทำงาน นอกจากนี้ ยังอาจไม่สะดวกปฏิบัติงานนอกเวลา เนื่องจากอยู่ต่างพื้นที่ จึงอาจจะส่งผลให้ปฏิบัติงานได้ล่าช้า ดังที่ผู้ให้ข้อมูลได้กล่าวในประเด็นนี้ว่า

“รู้จักบริบทในท้องถิ่น คือ รู้จักบ้านคนนั้นคนนี้ รู้จักนา ห้วย หนองน้ำ รู้ว่าตรงไหน เกิดปัญหาภัยแล้ง น้ำท่วม หรือรู้ปัญหารอบด้าน เวลาเกิดปัญหา ก็สามารถมองออก แก้ง่าย” (ประชาชน), กุมภาพันธ์ 6, 2565)

ขณะที่ในมุมมองผู้บริหารท้องถิ่น และข้าราชการส่วนท้องถิ่นกลับเห็นว่า การปฏิบัติงานของปลัดเทศบาลที่จะสามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น ขึ้นอยู่กับศักยภาพของตัวบุคคลที่สามารถปฏิบัติงานตอบโจทย์ความต้องการให้กับประชาชนในท้องถิ่นได้เป็นสำคัญ แม้จะมาจากต่างพื้นที่ หากเข้ามาปฏิบัติงานเพื่อประชาชน เพื่อพัฒนาท้องถิ่นอย่างแท้จริง ด้วยจิตวิญญาณของข้าราชการที่ดี ไม่เลือกท้องถิ่นที่ปฏิบัติ ไม่ทำงานแบ่งพรรคแบ่งฝ่าย บริหารจัดการงานตรงไปตรงมา ลงพื้นที่คลุกคลีทุกกิจกรรม เพื่อหาแนวทางมาแก้ไขปัญหาให้กับประชาชน ย่อมจะสามารถปฏิบัติงานได้ดีเช่นกับเป็นคนในพื้นที่อย่างแน่นอน ดังที่ผู้ให้ข้อมูลได้กล่าวในประเด็นนี้ว่า

“ถ้าการทำงานของปลัดเทศบาลสามารถตอบโจทย์ของคนในพื้นที่ได้ จุดสำคัญ คือ สามารถแก้ปัญหาได้ใหม่ คนต่างพื้นที่ ถ้าคลุกคลีก็สามารถแก้ปัญหาได้เหมือนกัน” (ข้าราชการส่วนท้องถิ่น, ธันวาคม 3, 2564)

“เชื่อว่าปลัดเทศบาลต่างพื้นที่ก็สามารถเข้าถึงดูแลประชาชนในพื้นที่ได้ดีไม่ต่างกัน เพราะปลัดเทศบาลได้ลงพื้นที่คลุกคลีทุกกิจกรรม ได้สัมผัสกับประชาชนในพื้นที่ ทำให้ปลัดเทศบาลทราบความเป็นอยู่ของคนในพื้นที่ได้ดีเช่นกับคนในพื้นที่” (ผู้บริหารท้องถิ่น, กุมภาพันธ์ 22, 2565)

อย่างไรก็ตาม ในการขับเคลื่อนนโยบายดังกล่าว ปลัดเทศบาลจะต้องบริหารงานร่วมกับนายกเทศมนตรี หากเกิดปัญหาสัมพันธภาพหรือความขัดแย้งขึ้น ย่อมทำให้การปฏิบัติงานเพื่อประชาชนในท้องถิ่นเป็นไปได้ยาก ดังนั้น ปลัดเทศบาลและนายกเทศมนตรี ควรมีความเห็นสอดคล้อง และไปในทางเดียวกัน เพื่อให้นโยบายสามารถบรรลุผลได้ ดังที่ผู้ให้ข้อมูลท่านหนึ่งกล่าวว่า

“ในบางพื้นที่นายกเทศมนตรี กับปลัดเทศบาลก็จะไม่ถูกกัน หากทีมบริหารเข้ามาประสพผู้เป็นหัวหน้าส่วนราชการ ที่ไม่ตอบสนองหรือขับเคลื่อนนโยบาย ก็จะทำให้การทำงานเป็นไปได้ยาก”
(ผู้บริหารท้องถิ่น, มกราคม 28, 2565)

เพราะฉะนั้นอาจจะสรุปได้ว่า การตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนต่อการปฏิบัติงานของปลัดเทศบาล ใน 2 ลักษณะ คือ มุมมองภาคประชาชนเห็นว่า ปลัดเทศบาลที่มาจากคนในพื้นที่จะสามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้ดีกว่า เนื่องจากเข้าถึง และประสานการทำงานได้รวดเร็วกว่า แต่ขณะที่ในมุมมองผู้บริหารท้องถิ่นและข้าราชการส่วนท้องถิ่นกลับเห็นว่า ขึ้นอยู่กับศักยภาพของการปฏิบัติงานของแต่ละบุคคลเป็นสำคัญ ทั้งนี้ ในการบริหารงานของปลัดเทศบาลและนายกเทศมนตรีควรมีความเห็นไปในทางเดียวกัน เพื่อให้นโยบายสามารถบรรลุผลได้

สรุปและอภิปรายผล

จากผลการวิจัยที่มาจากทั้งมุมมองผู้บริหารท้องถิ่น ข้าราชการส่วนท้องถิ่น และภาคประชาชน อาจจะสรุปและอภิปรายผลได้ว่า ลักษณะการยอมรับต่อการปฏิบัติงานและการตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน กรณีเปรียบเทียบปลัดเทศบาลที่เป็นคนในพื้นที่และที่มาจากต่างพื้นที่ใน 2 ลักษณะ คือ ในมุมมองภาคประชาชนเห็นว่า ปลัดเทศบาลที่มาจากคนในพื้นที่จะได้รับการยอมรับและสามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้ดีกว่าคนที่มาจากต่างพื้นที่ เนื่องจากมีความคุ้นเคยใกล้ชิดสนิทสนมกับประชาชน กับผู้นำชุมชนอย่างดี และรู้จักพื้นที่ดีกว่า ดังนั้น เมื่อเกิดปัญหาความเดือดร้อนขึ้นในพื้นที่ ปลัดเทศบาลที่เป็นคนในพื้นที่ ย่อมรู้จักปัญหา และสามารถเข้าถึงแนวทางแก้ไขปัญหาก็ได้รวดเร็วตรงจุดดีกว่า อีกทั้งยังเข้าถึง และประสานการทำงานได้รวดเร็วกว่าอีกด้วย

ขณะที่ในมุมมองผู้บริหารท้องถิ่นและข้าราชการส่วนท้องถิ่นกลับเห็นว่า ปลัดเทศบาลที่มาจากคนในพื้นที่หรือจากต่างพื้นที่ ไม่ได้ส่งผลต่อการได้รับการยอมรับ และสัมฤทธิ์ผล (Performance) ในการปฏิบัติงานแต่อย่างใด แต่จะขึ้นอยู่กับศักยภาพของตัวปลัดเทศบาลแต่ละบุคคลมากกว่าถิ่นที่มาเป็นสำคัญ

ทั้งนี้ ปลัดเทศบาลควรปฏิบัติงานให้อยู่ภายใต้ข้อระเบียบกฎหมายของทางราชการเป็นสำคัญ เพื่อให้ได้รับการยอมรับจากประชาชน และในการบริหารงานร่วมกับนายกเทศมนตรี ควรมีความเห็นไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อให้นโยบายสามารถบรรลุผลได้

ข้อค้นพบจากงานวิจัยครั้งนี้ ทำให้อาจจะสรุปได้ว่า ปลัดเทศบาลที่มาจากคนในพื้นที่ไม่ได้รับการยอมรับจากประชาชนและสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นได้ดีกว่าปลัดเทศบาลที่มาจากคนต่างพื้นที่เสมอไป แม้ในมุมมองภาคประชาชนจะเห็นว่า 1) ปลัดเทศบาลที่มาจากคนในพื้นที่จะได้รับการยอมรับจากประชาชนในท้องถิ่นดีกว่าคนต่างพื้นที่ เนื่องจากรู้จักปัญหาและสามารถเข้าถึงแนวทางแก้ไขปัญหของประชาชนได้รวดเร็วตรงจุดดีกว่าคนต่างพื้นที่ ซึ่งค่อนข้างแตกต่างจากงานวิจัยของนฤมล สุยะราช (2558) ที่อธิบายไว้ว่า ทักษะที่จำเป็นในการปฏิบัติงานของปลัดเทศบาลทุกคนต่อการบริหารงาน คือ สามารถวิเคราะห์และหาทางออกให้กับปัญหา เพื่อเสนอแก่ผู้บริหารท้องถิ่นในการตัดสินใจได้ โดยไม่ได้มองว่าคนในพื้นที่จะสามารถหาแนวทางแก้ปัญหาก็ได้ดีกว่าต่างพื้นที่แต่อย่างใด และ 2) ปลัดเทศบาลที่มาจากคนในพื้นที่

สามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นดีกว่าคนต่างพื้นที่ เนื่องจากเข้าถึง และประสานการทำงานได้รวดเร็วกว่าคนต่างพื้นที่ ซึ่งค่อนข้างแตกต่างจากงานวิจัยของธนพัฒน์ จงมีสุข (2556) ที่อธิบายไว้ว่า ผู้นำสตรีในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็สามารถเข้าถึงประชาชนในท้องถิ่นได้ดีเช่นเดียวกัน เนื่องจากมีความเข้มแข็ง แต่แฝงไปด้วยความอ่อนโยน ซึ่งมองเรื่องของความสามารถทางเพศในการปฏิบัติงาน ไม่ได้มองเรื่องของการเป็นคนในพื้นที่หรือต่างพื้นที่แต่อย่างใด

ในขณะที่มุมมองผู้บริหารท้องถิ่นและข้าราชการส่วนท้องถิ่นเห็นว่า ถิ่นที่มาของปลัดเทศบาลไม่ได้ส่งผลต่อการได้รับการยอมรับและสัมฤทธิ์ผล (Performance) ในการปฏิบัติงานแต่อย่างใด แต่ขึ้นอยู่กับศักยภาพของตัวบุคคลมากกว่าที่จะสามารถบริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของสุลีมาศ คำมุง และคณะ (2557) ที่พบว่า ทุกภาคส่วนจะให้การยอมรับต่อผลสัมฤทธิ์ในการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพ ประกอบกับต้องอาศัยทักษะและประสบการณ์ในท้องถิ่นที่ผ่านมา เพื่อนำไปใช้ในการแก้ปัญหา และพัฒนาท้องถิ่นในแต่ละพื้นที่ สอดคล้องกับงานวิจัยของถนอมศักดิ์ กมลเพชร (2553) ที่พบว่า จะให้การยอมรับต่อผู้นำที่มีคุณลักษณะในเรื่องของทักษะและประสบการณ์ที่เชี่ยวชาญ และที่สำคัญคือ ต้องปฏิบัติงานเต็มความรู้ความสามารถ ภายใต้ข้อระเบียบกฎหมายที่กำหนด สอดคล้องกับของจักรวาล วัฒนากุล (2553) ที่พบว่า ปลัดเทศบาลจะต้องมีความรู้ความเข้าใจในทางวิชาการ และข้อระเบียบกฎหมายเป็นสำคัญ แต่อย่างไรก็ตาม จะเห็นได้ว่า งานวิจัยที่กล่าวมาข้างต้นนี้ จะกล่าวถึงแต่ศักยภาพในลักษณะของสมรรถนะการปฏิบัติงานเฉพาะตัวบุคคลเท่านั้น ไม่ได้สะท้อนถึงศักยภาพการปฏิบัติงานจากถิ่นที่มาของตัวบุคคลว่า เป็นคนในพื้นที่หรือต่างพื้นที่หรือไม่อย่างไร ดังนั้น งานวิจัยครั้งนี้จึงมีข้อค้นพบที่ค่อนข้างจะแตกต่างจากงานวิจัยก่อนหน้านี้ออกไป เนื่องจากมีในเรื่องของถิ่นที่มาของปลัดเทศบาลในการปฏิบัติงานในแต่ละท้องถิ่นเข้าร่วมด้วย

ข้อเสนอแนะ

งานวิจัยนี้ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำคัญ 3 ประการ ประกอบด้วย

1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากข้อค้นพบในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยเห็นว่า ปลัดเทศบาลเป็นตำแหน่งที่สามารถโอนย้ายสังกัดได้เมื่อได้รับอนุญาต จึงทำให้ปลัดเทศบาลต่างมุ่งที่จะย้ายกลับไปภูมิลำเนาของตนเองหรือไปในพื้นที่ที่มีความสะดวกในการปฏิบัติงานหรือการเดินทาง จึงส่งผลให้เกิดความไม่ต่อเนื่องในการปฏิบัติงาน และอาจไม่เข้าใจบริบทของท้องถิ่นที่ตนเองปฏิบัติงานได้เพียงพออันเนื่องจากการโอนย้ายมาจากต่างพื้นที่ ผู้วิจัยจึงเสนอให้หน่วยงานที่กำกับดูแล เช่น กระทรวงมหาดไทย หรือหน่วยงานภาครัฐอื่นที่เกี่ยวข้องกับการออกระเบียบว่าด้วยการโอนย้าย กำหนดนโยบายที่สร้างแรงจูงใจให้ปลัดเทศบาลกลับไปปฏิบัติงานในท้องถิ่นหรือภูมิลำเนาของตนเอง และมีมาตรการในการลดอัตราค่าโอนย้ายท้องถิ่น โดยกำหนดระยะเวลาในการครบตำแหน่งก่อนการโอนย้าย

2) ข้อเสนอแนะเชิงการบริหารจัดการ คือ

2.1) กรณีคนในพื้นที่ ควรเปิดโอกาสให้ปลัดเทศบาลที่ประสงค์จะโอนย้ายกลับไปปฏิบัติงานในท้องถิ่นภูมิลำเนาของตน หรือพื้นที่ที่มีความสะดวกในการปฏิบัติงานหรือการเดินทาง ได้เขียนคำร้องขอต่อท้องถิ่นจังหวัดเอาไว้ เมื่อมีตำแหน่งว่างภายในจังหวัด หรือจังหวัดข้างเคียงแล้ว จึงค่อยแจ้งเป็นหนังสือให้ปลัดเทศบาลได้พิจารณาดำเนินการโอนย้ายก่อนที่จะให้กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการสรรหาต่อไป

2.2) กรณีคนต่างพื้นที่ ควรให้คำปรึกษาและชี้แนะแก่ปลัดเทศบาลในการปฏิบัติงาน เพื่อจะได้ใช้ระยะเวลาในการศึกษาข้อมูล ปรับตัว และเข้าใจบริบทของพื้นที่ได้อย่างรวดเร็ว เมื่อเกิดปัญหาขึ้น

ปลัดเทศบาลจะสามารถแก้ไขปัญหาและตอบสนองความต้องการของประชาชน ด้วยศักยภาพของตนได้ทันทั่วทั้งที่ อีกทั้งควรให้ความช่วยเหลือและให้กำลังใจ เพื่อปลัดเทศบาลจะได้มีกำลังใจอยู่ปฏิบัติงานในพื้นที่เป็นระยะเวลานานต่อเนื่อง ไมโอนย้ายไปพื้นที่อื่น

3) ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป คือ

3.1) ขอบเขตพื้นที่การศึกษาครั้งนี้ ศึกษาเฉพาะเทศบาลตำบล ในอำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ควรจะขยายขอบเขตพื้นที่การศึกษาในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในรูปแบบอื่นและจังหวัดอื่น เพื่อให้เกิดการเปรียบเทียบหรือพิสูจน์ข้อมูลในต่างบริบทที่มีพื้นที่กว้างขึ้น

3.2) การเลือกวิธีวิจัยในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพซึ่งจะอธิบายเฉพาะบริบทพื้นที่ เพื่อให้เกิดการตรวจสอบข้อมูลและให้ได้คำตอบในเชิงปริมาณหรือการเปรียบเทียบระดับ การวิจัยครั้งต่อไปควรเพิ่มวิธีวิจัยเชิงปริมาณเข้ามาเพื่อยืนยันข้อมูล โดยอาจใช้วิธีวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method) เพื่อให้ได้ข้อมูลในหลากหลายรูปแบบและมีความชัดเจนในการอธิบายลักษณะของการยอมรับของประชาชนให้ครอบคลุมยิ่งขึ้น

3.3) ผู้วิจัยเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วย 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ 1 ผู้บริหารท้องถิ่น คือ นายกเทศมนตรีหรือรองนายกเทศมนตรี กลุ่มที่ 2 ข้าราชการส่วนท้องถิ่น คือ ผู้อำนวยการกอง หัวหน้าสำนักหรือหัวหน้าฝ่าย และบุคลากรท้องถิ่น และกลุ่มที่ 3 ภาคประชาชน คือ ผู้นำชุมชน และประธานอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ในการวิจัยครั้งต่อไปควรขยายกลุ่มผู้ให้ข้อมูลอื่นๆ ด้วย เช่น สมาชิกสภาท้องถิ่น พนักงานจ้างท้องถิ่น ประธานศูนย์อาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน ประธานชมรมผู้สูงอายุ หรือกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มอื่นเพิ่มเติมเพื่อให้มีข้อมูลที่ความหลากหลายมากยิ่งขึ้น

3.4) ในการศึกษาครั้งต่อไปควรพิจารณาเพิ่มเติมการวิเคราะห์อื่น ๆ เข้ามาในกรอบการวิเคราะห์ด้วย เช่น ระดับสัมฤทธิ์ผลในการปฏิบัติงาน หรือ วิธีแก้ปัญหา

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2563). ข้อมูลจำนวนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. สืบค้น 22 กันยายน 2564, จาก <http://www.dla.go.th/work/abt/index.jsp>

จักรวาล วัฒนากุล. (2553). ปัญหาในการนำนโยบายของนายกเทศมนตรีไปสู่การปฏิบัติของปลัดเทศบาลตำบลในเขตจังหวัดพิษณุโลก. (รายงานการศึกษานิพนธ์ระดับปริญญาตรี ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

เฉลิมเกียรติ พลอยพานิชเจริญ. (2556). ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยที่มีผลต่อการโอนย้ายของพนักงานส่วนท้องถิ่นในจังหวัดจันทบุรี. (ภาคนิพนธ์ปริญญาตรีศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น). จันทบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.

ถนอมศักดิ์ กมลเพชร. (2553). ความคาดหวังคุณลักษณะผู้นำของปลัด อบต. ตามความคาดหวังของพนักงานส่วนตำบลในเขตอำเภอเกษตรสมบูรณ์ จังหวัดชัยภูมิ. (รายงานการศึกษานิพนธ์ระดับปริญญาตรีศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

- ธนกร หลุนพรหม. (2551). การศึกษาภาวะผู้นำของปลัด อบต. ในเขตอำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี. (รายงานการศึกษาระดับปริญญาตรีวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ธนวัฒน์ จงมีสุข. (2556). “ศึกษาระดับการยอมรับบทบาทผู้นำสตรีในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์.” วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ 5(2): 60-74.
- นฤมล สุยะราช. (2558). ธรรมชาติในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษาเทศบาลในอำเภอธัญบุรี จังหวัดปทุมธานี. (วิทยานิพนธ์ปริญญาตรีวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สุลีมาศ คำมุง, รังสรรค์ แสงสุข, พงษ์สานต์ พันธุ์ลาภ และอนงค์วิชญา สาริบุตร. (2557). “ความสัมพันธ์ของผู้นำสตรีทางการบริหารที่ดำรงตำแหน่งปลัด อบต. ในเขตภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย.” วารสารดุสิตบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ (ฉบับมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์) 4(3): 65-76.
- อดิสร สุนทรวิภาต. (ม.ป.ป.). วิชาการประเมินผลการปฏิบัติงานของข้าราชการ ลูกจ้าง และพนักงานจ้าง สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. สืบค้น 10 พฤษภาคม 2565, จาก http://tratlocal.go.th/public/news_upload/backend/files_109_8.pdf

Translated Thai References

- Adison suntonvipat. (M.D.). **Performance assessment of government officials and employees under local government organization.** Retrieved on May 10, 2022, from http://tratlocal.go.th/public/news_upload/backend/files_109_8.pdf
- Chaloemkiat Ploypanichchareon. (2013). **Opinions and Affecting Factors towards Job Transfer of Local Government Personnel Staff in Chanthaburi Province.** (Independent Study. M.P.A. (Local Government). Chanthaburi: Rambhai Barni Rajabhat University.
- Department of Local Administration. (2020). **Information on the number of local government organizations.** Retrieved on September 22, 2021, from <http://www.dla.go.th/work/abt/index.jsp>
- Jakrawal Wattanakul. (2010). **Problems in Implementation of Mayor’s Policies of the Sub district Municipal Clerks in Phitsanulok Province.** (An Independent Study Report for the Degree of Master of Public Administration in Local Government). Khon Kaen: Khon Kaen University.
- Naruemol Suyarat. (2015). **Good Governance in Local Administration: A Case Study of Municipalities in Thanyaburi, Pathumthani Province.** (Thesis for the Master of Public Administration). Bangkok: National Institute of Development Administration.
- Suleemas Kummoong, Rungsun Sangsook, Pongsan Puntularp and Anongwichaya Saributra. (2014). “The Achievements of Administrative Female Leaders as Deputy Chiefs of

Subdistrict Administration Organizations in Lower Northern Region of Thailand.”

Doctor of Philosophy in Social Sciences Association 4(3): 65-76.

Tanagorn Lunprom. (2008). **Chief Administrator Leadership of Sub - District Administrative Organization at Warinchamrab district Ubonratchathani Province.** (An Independent Study Report for the Master of Public Administration Local Government). Khon Kaen: Khon Kaen University.

Tanomsak Kamonpet. (2010). **The Leadership Qualities of Sub District Deputy Chiefs as Expected by in Sub District Administration Personal in Kaset Somboon District, Chaiyaphum Province.** (An Independent Study Report for the Degree of Master of Public Administration in Local Government). Khon Kaen: Khon Kaen University.

Thanapat Jongmeesuk. (2013). “Study the level of acceptance of female leadership roles in local government organization, Case study of Muang District, Buriram Province.” **Journal of Buriram Rajabhat University** 5(2): 60-74.

การประเมินโครงการเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นสุภาพบุรุษ สุภาพสตรี
ตามแนวทางเบญจวิถีของนักเรียนโรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย กาฬสินธุ์

The Project Evaluation of Enhancing Characteristics of Being
Gentlemen and Ladies by Way of Benjawathee of Students at
Kanchanapisek Wittayalai Kalasin School

[Received: March 16, 2022; Revised: May 26, 2022;

Accepted: June 24, 2022]

ทวีภรณ์ วรชิน

ผู้อำนวยการโรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย

กาฬสินธุ์, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา

กาฬสินธุ์, สังกัดสำนักคณะกรรมการการศึกษาขั้น

พื้นฐาน, กระทรวงศึกษาธิการ, ประเทศไทย

Taweebhorn Worachin

Director of Kanchanaphisek Wittayalai

Kalasin School, The Secondary Educational

Service Area Office Kalasin, Office of the

Basic Education Commission, Ministry of

Education, Thailand

E-Mail: worachintaweeporn2563@gmail.com

CORRESPONDING AUTHOR

Taweebhorn Worachin

Director of Kanchanaphisek Wittayalai Kalasin School, The Secondary Educational Service

Area Office Kalasin, Office of the Basic Education Commission, Ministry of Education,

Thailand

E-Mail: worachintaweeporn2563@gmail.com

บทคัดย่อ

การประเมินโครงการมีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อประเมินโครงการเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นสุภาพบุรุษ สุภาพสตรี ตามแนวทางเบญจวิถีของนักเรียนโรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย กาฬสินธุ์ 5 ด้าน ได้แก่ ด้านบริบท ด้านปัจจัยเบื้องต้น ด้านกระบวนการ ด้านผลผลิต (ความสำเร็จเรื่องการเทิดทูนสถาบันกตัญญู บุคลิกดี มีวินัย และการให้เกียรติ) และด้านผลกระทบ ผ่าน 5 กิจกรรม ได้แก่ 1) บุคลิกดีมีมาด 2) กิจกรรมเด็กดีศรีกาญจนา 3) กิจกรรมพุทธบุตรแก้วกาญจนา 4) กิจกรรมศาสนิกจรรยาสุภาพบุรุษสุภาพสตรี 5) กิจกรรมกาญจนาสาธารณจิต 2. เพื่อประเมินความพึงพอใจของผู้เกี่ยวข้องต่อโครงการ กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้บริหารและครู นักเรียน ผู้ปกครอง และคณะกรรมการสถานศึกษา รวม 273 คน เครื่องมือที่ใช้ในการประเมิน เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ สถิติที่ใช้ คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการประเมินโครงการ พบว่า 1. โครงการเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นสุภาพบุรุษ สุภาพสตรี ตามแนวทางเบญจวิถีของนักเรียนโรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย กาฬสินธุ์ ด้านบริบท ด้านปัจจัยเบื้องต้น ด้านกระบวนการ ด้านผลผลิต และด้านผลกระทบ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 2. ผลการประเมินความพึงพอใจของผู้เกี่ยวข้องต่อโครงการ ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: การประเมินโครงการ; คุณลักษณะความเป็นสุภาพบุรุษ สุภาพสตรี; แนวทางเบญจวิถี; โรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย กาฬสินธุ์

Abstract

The purposes of this study were to 1) Evaluate the project of enhancing characteristics of being gentlemen and ladies by way of Benjawithee of students at Kanchanapisekwiththayalai Kalasin school in 5 aspects as follows: context, preliminary factors. processes, productivity (The success of 5 activities consisted : love in monarchy, gratitude, personality, disciplines and honor), and side effect. There were 5 activities in terms of process, productivity, and impact: 1) Good Personality Activities 2) Sri Kanchana Activities for Children 3) Activities at Buddhabud Kaew Kanchana 4) Weekly Religious Activities for Happiness 5) Public mind Activities 2. Evaluate the satisfaction of the project involvement. The sample group included 273 administrators and teachers, students, parents, and school boards. Questionnaires with a 5-level estimating scale were utilized in the 6 examinations. The statistics used in the data analysis were percentage, mean and standard deviation.

The results of the project evaluation are as follows: 1) the project of enhancing characteristics of being gentlemen and ladies by way of Benjawithee of students at Kanchanapisekwiththayalai Kalasin school. in context, preliminary factors. processes, productivity, and side effect, the overall level was at the highest level. 2) the results evaluate of the stakeholder's satisfaction to the project, the overall level was at the highest level.

Keywords: Project Evaluation; Characteristics of Being Gentlemen and Ladies; Way of Benjawathee; Kanchanapisek Witthayalai Kalasin School

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ได้กำหนดความมุ่งหมายในการจัดการศึกษาไว้ในมาตรา 6 ว่า “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” โดยสรุปเป็นสาระสำคัญว่า การศึกษา มุ่งพัฒนาคนให้เป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข นอกจากนี้ ในมาตรา 23 ยังมุ่งเน้นให้ความสำคัญทั้ง “ความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และการบูรณาการ” และมาตรา 24 (4) “จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานความรู้ด้านต่างๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝัง คุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา” จึงจะเห็นได้ว่าแนวทางการปฏิรูปการเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 ดังกล่าวนี้ มุ่งเน้นเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณธรรม จริยธรรมและมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ (กระทรวงศึกษาธิการ 2551 : 7)

โรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย กาฬสินธุ์ เป็นโรงเรียนในโครงการพระราชดำริ จัดตั้งขึ้นเพื่อเฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ฯ เนื่องในมหามงคลวโรกาสทรงครองสิริราชสมบัติ ครบ 50 ปี อยู่ในกลุ่มโรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย มีจำนวน 10 แห่ง ดังนี้ โรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย กระบี่ โรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย กาฬสินธุ์ โรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย ฉะเชิงเทรา โรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย ชัยภูมิ โรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัยนครปฐม (พระตำหนักสวนกุหลาบมอญ) โรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย เพชรบูรณ์ โรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย สุพรรณบุรี โรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย สุราษฎร์ธานี โรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย อุทัยธานี และโรงเรียนเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชฯ ทรงครองสิริราชสมบัติ ครบ 50 ปี จังหวัดสกลนคร เป็นกลุ่มโรงเรียนที่เปิดสอนในระดับมัธยมศึกษา มุ่งพัฒนานักเรียน ให้เป็นสุภาพบุรุษ และสุภาพสตรี มีความเด่นด้านวิชาการ มีคุณธรรม จริยธรรม มีระเบียบวินัย และเทิดทูนไว้ซึ่งสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ดังนั้น เพื่อเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนมีคุณลักษณะดังกล่าว กลุ่มโรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย จึงได้กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน คือความเป็น “สุภาพบุรุษ สุภาพสตรี” ตามหลักเบญจวิถี ซึ่งเป็นอัตลักษณ์ของชาวกาญจนาภิเษกวิทยาลัย ได้แก่ การเทิดทูนสถาบันกตัญญู บุคลิกดี มีวินัย และให้เกียรติ เพิ่มเติมจากคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน 8 ประการ ที่กำหนดในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

จากการศึกษาสภาพปัญหาของการจัดการศึกษา ด้านผู้เรียน จากข้อมูลสารสนเทศของโรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย กาฬสินธุ์ เช่น ข้อมูลงานระบบการดูแลช่วยเหลือนักเรียน ข้อมูลจากแบบบันทึกพฤติกรรมของนักเรียนที่กระทำความผิด และจากการสังเกตพฤติกรรมของนักเรียนโดยคณะครูในโรงเรียน รวมทั้งภาพสะท้อนจากชุมชน พบว่า นักเรียนโรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย กาฬสินธุ์ บางส่วนยังมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ดังนั้น ผู้ประเมินโครงการในฐานะที่เป็นผู้บริหารโรงเรียน ได้ให้ความสำคัญที่ต้องเร่งแก้ไขปัญหานี้ และดำเนินการพัฒนาคุณภาพนักเรียนในด้านคุณธรรม จริยธรรมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ จึงได้จัดทำ “โครงการเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นสุภาพบุรุษ สุภาพสตรี ตามแนวทางเบญจวิถีของนักเรียนโรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย กาฬสินธุ์” ตามที่กลุ่มโรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย ได้กำหนดให้นักเรียน ครูและบุคลากรทุกคน จะต้องมีความรู้ 5 ประการ ตามหลักเบญจวิถี คือ เป็นผู้เทิดทูนสถาบัน (ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์) มีความกตัญญู มีบุคลิกดี มีวินัย และให้เกียรติ ผู้อื่นและสามารถธำรงเกียรติของตนเองไว้ได้ ซึ่งได้ดำเนินงานตามโครงการตลอดปีการศึกษา 2561 และได้

ประเมินผลเมื่อเสร็จสิ้นโครงการ เพื่อให้ทราบถึงผลการดำเนินโครงการตามแนวทางเบญจวิถีทั้งระบบ และเป็นประโยชน์ต่อการวางแผนในการพัฒนาการดำเนินโครงการในปีการศึกษาต่อไป รวมทั้งเป็นแนวทางสำหรับการประเมินโครงการด้านอื่นๆ และเพื่อการพัฒนาโครงการให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

การประเมินโครงการนี้ ใช้รูปแบบการประเมินโครงการแบบ CIPP MODEL ของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam, D.L ed.al. 1971 : 196) เพื่อให้การประเมินครอบคลุมกระบวนการดำเนินงานตั้งแต่เริ่มจนจบและทราบผลกระทบด้านครอบครัวและชุมชนจึงมีการประเมินด้านผลกระทบ จึงกลายเป็น CIPPI MODEL เพื่อให้ตอบวัตถุประสงค์ที่กำหนด และเพื่อให้สามารถทราบแนวทางในการดำเนินนโยบายตามโครงการตามแนวทางเบญจวิถีของโรงเรียนควรมีการปรับปรุงพัฒนา หรือการดำรงอยู่ให้มีคุณภาพมากขึ้นตามความต้องการของชุมชนและสังคมต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อประเมินโครงการเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นสุภาพบุรุษ สุภาพสตรี ตามแนวทางเบญจวิถีของนักเรียนโรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย กาฬสินธุ์ ใน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านบริบท ด้านปัจจัยเบื้องต้น ด้านกระบวนการ ด้านผลผลิต และด้านผลกระทบ
2. เพื่อประเมินความพึงพอใจของคณะกรรมการสถานศึกษา ผู้บริหารและครูผู้สอน นักเรียนและผู้ปกครองนักเรียน ที่มีต่อโครงการเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นสุภาพบุรุษ สุภาพสตรี ตามแนวทางเบญจวิถีของนักเรียนโรงเรียนกาญจนาภิเษก วิทยาลัย กาฬสินธุ์

รูปแบบการประเมินโครงการ

การประเมินแบบ CIPP Model ของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam, D.L ed.al. 1971)

ขอบเขตการประเมินโครงการ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร ประกอบด้วย ผู้บริหารและครูผู้สอน 55 คน นักเรียน 435 คน ผู้ปกครอง 435 คน และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน 15 คน โรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย กาฬสินธุ์ ปีการศึกษา 2561 รวมทั้งสิ้น 940 คน

2. กลุ่มตัวอย่างผู้ให้ข้อมูล ประกอบด้วย ผู้บริหารและครูผู้สอน นักเรียน ผู้ปกครอง นักเรียน และคณะกรรมการสถานศึกษา โรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย กาฬสินธุ์ ปีการศึกษา 2561 กำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้ตารางกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan) ที่ระดับความเชื่อมั่น ร้อยละ 95 ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 273 คน (ช่วงประชากร 900 - 950 ตรงกับช่วงกลุ่มตัวอย่าง 269 - 274 เทียบบัญญัติไตรยางค์ = 273) แล้วจึงกำหนดกลุ่มตัวอย่างแต่ละกลุ่มได้ ดังนี้

2.1 ผู้บริหารและครูผู้สอน โรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย กาฬสินธุ์ ใช้ประชากรเป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 55 คน

2.2 คณะกรรมการสถานศึกษาโรงเรียนกาญจนาภิเษก วิทยาลัย กาฬสินธุ์ ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Random Sampling) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 12 คน

2.3 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 โรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย กาฬสินธุ์ ใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ในแต่ละระดับชั้น ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 103 คน

2.4 ผู้ปกครองนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-6 โรงเรียนกาญจนาภิเษก วิทยาลัยกาฬสินธุ์ ใช้วิธีสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) ในแต่ละระดับชั้น ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 103 คน

3. ระยะเวลาในการประเมินโครงการ ใช้เวลาในการประเมิน 1 ปีการศึกษา คือ ระหว่างเดือน พฤษภาคม 2561 ถึงเดือนเมษายน 2562

ขอบเขตด้านพื้นที่ทำการประเมินโครงการ

โรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย กาฬสินธุ์ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์

ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรอิสระ (Independent Variable) คือ 1.โครงการเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นสุภาพบุรุษ สุภาพสตรีตามแนวทางเบญจวิถีของนักเรียน โรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย กาฬสินธุ์ทั้ง ซึ่งประกอบด้วย การประเมิน 5 กิจกรรม ได้แก่ ได้แก่ 1) กิจกรรมบุคลิกดีมีมาด 2) กิจกรรมเด็กดีศรีกาญจนา 3) กิจกรรมพุทธบุตรแก้วกาญจนา 4) กิจกรรมศาสนกิจนำสุขทุกสัปดาห์ และ 5) กิจกรรมกาญจนาสารณจิต ใน 5 ด้าน คือ 1) ด้านบริบท 2) ด้านปัจจัยเบื้องต้น 3) ด้านกระบวนการ 4) ด้านผลผลิต และ 5) ด้านผลกระทบ

ตัวแปรตาม (Dependent Variable) คือ ความพึงพอใจของผู้เกี่ยวข้องที่มีต่อโครงการเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นสุภาพบุรุษ สุภาพสตรีตามแนวทางเบญจวิถีของนักเรียน โรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย กาฬสินธุ์

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินโครงการเป็นแบบประเมินโครงการเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นสุภาพบุรุษ สุภาพสตรี ตามแนวทางเบญจวิถีของนักเรียนโรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย กาฬสินธุ์ ทั้ง 5 ด้าน และแบบประเมินผลความพึงพอใจของผู้เกี่ยวข้องที่มีต่อโครงการ ลักษณะเป็นแบบสอบถามแบบประมาณค่า 5 ระดับ โดยมีเกณฑ์การแปลความหมาย (Best, 1997 : 190) ดังนี้

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00 – 1.49 หมายถึง มีความสอดคล้องเหมาะสม/การปฏิบัติน้อย/ เห็นด้วยในระดับน้อยที่สุด

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.50 – 2.49 หมายถึง มีความสอดคล้องเหมาะสม/การปฏิบัติน้อย/ เห็นด้วยในระดับน้อย

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.50 – 3.49 หมายถึง มีความสอดคล้องเหมาะสม/การปฏิบัติน้อย/ เห็นด้วยในระดับปานกลาง

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.50 – 4.49 หมายถึง มีความสอดคล้องเหมาะสม/การปฏิบัติน้อย/ เห็นด้วยในระดับมาก

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.50 – 5.00 หมายถึง มีความสอดคล้องเหมาะสม/การปฏิบัติน้อย/ เห็นด้วยในระดับมากที่สุด

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

1. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ โดยนำแบบสอบถามทั้ง 5 ฉบับ นำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบและปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือ

2. นำแบบสอบถามที่ผ่านการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องโดยใช้เทคนิค IOC (Index of Item Objected Congruence) มีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

+ 1 เมื่อผู้เชี่ยวชาญ มีความแน่ใจว่าข้อคำถามสอดคล้องกับเนื้อหา

0 เมื่อผู้เชี่ยวชาญ มีความไม่แน่ใจว่าข้อคำถามสอดคล้องกับเนื้อหา

- 1 เมื่อผู้เชี่ยวชาญ มีความแน่ใจว่าข้อความไม่สอดคล้องกับเนื้อหา ใช้ข้อความที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป ปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมในข้อที่บกพร่องตามที่ยุเชี่ยวชาญเสนอแนะพบว่า มีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ที่ 0.80 – 1.00

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อให้ทราบผลการดำเนินงานโครงการ ทั้ง 5 ด้าน คือ ด้านบริบท ด้านปัจจัยเบื้องต้น ด้านผลผลิต และด้านผลกระทบ และความพึงพอใจของผู้เกี่ยวข้อง ที่มีต่อโครงการ

สรุปผลการประเมิน

ตอนที่ 1 ผลการประเมินโครงการเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นสุภาพบุรุษ สุภาพสตรี ตามแนวทางเบญจวิถีของนักเรียนโรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย กาฬสินธุ์ โดยเฉลี่ยรวม ด้านบริบท ด้านปัจจัยเบื้องต้น ด้านกระบวนการ ด้านผลผลิต และด้านผลกระทบ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการประเมินโครงการเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นสุภาพบุรุษ

สุภาพสตรีตามแนวทางเบญจวิถี ของนักเรียนโรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย กาฬสินธุ์ ในภาพรวม ด้านบริบท ด้านปัจจัยเบื้องต้น ด้านกระบวนการ ด้านผลผลิต และด้านผลกระทบ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.55$, S.D. = .33)

รายการประเมิน	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1. ด้านบริบท	4.49	0.31	มาก
2. ด้านปัจจัยเบื้องต้น	4.62	0.27	มากที่สุด
3. ด้านกระบวนการ	4.50	0.20	มากที่สุด
4. ด้านผลผลิต	4.49	0.44	มาก
5. ด้านผลกระทบ	4.64	0.44	มากที่สุด
เฉลี่ยโดยรวม	4.55	0.33	มากที่สุด

ตารางที่ 2 ผลการประเมินโครงการเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นสุภาพบุรุษ

สุภาพสตรี ตามแนวทางเบญจวิถีของนักเรียนโรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย กาฬสินธุ์ ด้านบริบท ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.49$, S.D. = .31)

รายการประเมิน	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1. กิจกรรมบุคลิกดีมีมาด	4.52	0.36	มากที่สุด
2. กิจกรรมเด็กศรีกาัญญา	4.61	0.35	มากที่สุด
3. กิจกรรมพุทธบุตรแก้วกาัญญา	4.33	0.31	มาก
4. กิจกรรมศาสนิกนัสุขทุกสัปดาห์	4.40	0.28	มาก
5. กิจกรรมกาัญญาสาธารณจิต	4.61	0.44	มากที่สุด
เฉลี่ยโดยรวม	4.49	0.31	มาก

ตารางที่ 3 ผลการประเมินโครงการเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นสุภาพบุรุษ สุภาพสตรี ตามแนวทางเบญจวิถีของนักเรียนโรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย กาฬสินธุ์ ด้านปัจจัยเบื้องต้น ในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.62$, S.D. = .27)

รายการประเมิน	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1. กิจกรรมบุคลิกดีมีมาด	4.63	0.28	มากที่สุด
2. กิจกรรมเด็กศรีกาญจนา	4.63	0.26	มากที่สุด
3. กิจกรรมพุทธบุตรแก้วกาญจนา	4.66	0.27	มากที่สุด
4. กิจกรรมศาสนิกนิกนำสุขทุกสัปดาห์	4.60	0.27	มากที่สุด
5. กิจกรรมกาญจนาสาธารณจิต	4.60	0.27	มากที่สุด
เฉลี่ยโดยรวม	4.62	0.27	มากที่สุด

ตารางที่ 4 ผลการประเมินโครงการเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นสุภาพบุรุษ สุภาพสตรี ตามแนวทางเบญจวิถีของนักเรียนโรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย กาฬสินธุ์ ด้านกระบวนการในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.50$, S.D. = .20)

รายการประเมิน	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1. กิจกรรมบุคลิกดีมีมาด	4.48	0.21	มาก
2. กิจกรรมเด็กศรีกาญจนา	4.54	0.19	มากที่สุด
3. กิจกรรมพุทธบุตรแก้วกาญจนา	4.49	0.21	มาก
4. กิจกรรมศาสนิกนิกนำสุขทุกสัปดาห์	4.46	0.22	มาก
5. กิจกรรมกาญจนาสาธารณจิต	4.51	0.19	มากที่สุด
เฉลี่ยโดยรวม	4.50	0.20	มากที่สุด

ตารางที่ 5 ผลการประเมินโครงการเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นสุภาพบุรุษ สุภาพสตรี ตามแนวทางเบญจวิถีของนักเรียนโรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย กาฬสินธุ์ ด้านผลผลิต คือ นักเรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ 5 การ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.49$, S.D. = .44)

รายการประเมิน	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1. เติตทูนสถาบัน	4.42	0.39	มาก
2. กตัญญู	4.40	0.61	มาก
3. บุคลิกดี	4.68	0.37	มากที่สุด
4. มีวินัย	4.44	0.42	มาก
5. การให้เกียรติ	4.53	0.43	มากที่สุด
เฉลี่ยโดยรวม	4.49	0.44	มาก

ตารางที่ 6 ผลการประเมินโครงการเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นสุขภาพบุรุษสุภาพสตรี ตามแนวทางเบญจวิถีของนักเรียนโรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย กาฬสินธุ์ ด้านผลกระทบ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.64$, S.D. = .44)

รายการประเมิน	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1. ผลกระทบต่อบ้านและชุมชน	4.61	0.43	มากที่สุด
2. ผลกระทบต่อโรงเรียน	4.63	0.44	มากที่สุด
เฉลี่ยโดยรวม	4.64	0.44	มากที่สุด

ตอนที่ 2 ผลการประเมินความพึงพอใจของคณะกรรมการสถานศึกษา ผู้บริหาร และครู นักเรียน ผู้ปกครองนักเรียน ที่มีต่อโครงการเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นสุขภาพบุรุษ สุภาพสตรี ตามแนวทางเบญจวิถีของนักเรียนโรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย กาฬสินธุ์

ตารางที่ 7 ผลการประเมินความพึงพอใจของคณะกรรมการสถานศึกษา ผู้บริหาร และครู นักเรียน ผู้ปกครองนักเรียน ที่มีต่อโครงการเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นสุขภาพบุรุษ สุภาพสตรี ตามแนวทางเบญจวิถี ของนักเรียนโรงเรียนกาญจนาภิเษก วิทยาลัย กาฬสินธุ์ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.55$, S.D. = .50)

รายการประเมิน	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1. คณะกรรมการสถานศึกษา	4.52	0.38	มากที่สุด
2. ผู้บริหารและครู	4.64	0.37	มาก
3. นักเรียน	4.60	0.46	มากที่สุด
4. ผู้ปกครอง	4.46	0.59	มาก
เฉลี่ยโดยรวม	4.55	0.50	มากที่สุด

การอภิปรายผล

1. ผลการประเมินโครงการเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นสุขภาพบุรุษ สุภาพสตรีตามแนวทางเบญจวิถี ของนักเรียนโรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย กาฬสินธุ์ ด้านบริบท ด้านปัจจัยเบื้องต้น ด้านกระบวนการดำเนินงาน ด้านผลผลิต และด้านผลกระทบ ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.55$, S.D. = .33)

1.1 ผลการประเมินด้านบริบท ในภาพรวมพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.49$, S.D. = .31) อาจเป็นเพราะโรงเรียนมีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสำรวจความคิดเห็นของผู้ปกครอง คณะครู คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตลอดจนคณะกรรมการสภานักเรียน และจากผลสรุปของการดำเนินโครงการในรอบปีการศึกษาที่ผ่านมา รวมทั้งการนำนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด ตลอดจนนโยบายของกลุ่มโรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย ซึ่งเน้นในเรื่องการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนซึ่งเป็นนโยบายสำคัญ จึงให้มีโครงการเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นสุขภาพบุรุษ สุภาพสตรีตามแนวทางเบญจวิถี ของนักเรียนโรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย กาฬสินธุ์ จัดประสบการณ์ ผ่านกิจกรรมทั้ง 5 ได้แก่ บุคลิกดีมีมาด เด็กดีศรีกาญจนา พุทธบุตรแก้วกาญจนา ศาสนิกจนำสุขทุกสัปดาห์ และกาญจนาสาธารณจิต ซึ่งเป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของนักเรียน จากเหตุผลดังกล่าวทำให้

การดำเนินงานโครงการด้านบริบทที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ปรีชา กระแสร์ (2555) ได้รายงานการประเมินโครงการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนโรงเรียนเกาะจันทร์พิทยาคาร ประเมินโครงการโดยรูปแบบซีบีพี โมเดล (CIPP Model) 4 ด้าน ผลการศึกษา พบว่า ด้านสภาพแวดล้อม (Context) ความสอดคล้อง ระหว่างวัตถุประสงค์ของโครงการกับนโยบายและสภาพของโรงเรียน สอดคล้องกับผลการศึกษาของ สุรปรีชา ลาภบุญเรือง (2558 : 99 -100) ได้ประเมินโครงการเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่าคันโทพิทยาคาร สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 โดยใช้เครือข่าย บ้าน วัด โรงเรียน พบว่า ผลการประเมินความสอดคล้องระหว่างวัตถุประสงค์ของโครงการกับนโยบายทางการศึกษา โครงการที่ดำเนินการมีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน มีความสอดคล้องกับแผนการศึกษาชาติพุทธศักราช 2535 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 6 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555-2559) และนโยบายกระทรวงศึกษาธิการเรื่องการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของนักเรียน นักศึกษาในสถานศึกษา สอดคล้องกับการศึกษาของ นพดล เด่นดวง (2558) ได้จัดทำรายงานการประเมินโครงการเรื่อง การประเมินโครงการตามแนวทางเบญจวิถีเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็น สุภาพบุรุษ สุภาพสตรีของนักเรียนโรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย นครปฐม (พระตำหนักสวนกุหลาบมัธยม) ผลการศึกษา พบว่าผลการประเมินด้านบริบท ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับ แวร์ซอร์ (Warshaw. 1978 : 1450-A) ได้ศึกษาเหตุผลทางจริยธรรมของเด็กเกรด 4 และ 6 ในโรงเรียนที่มีสภาพแวดล้อมต่างกัน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชายและหญิง ผลการวิจัยพบว่า เพศและระดับชั้นไม่มีอิทธิพลต่อการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของเด็กอย่างมีนัยสำคัญสำคัญทางสถิติ แต่ต้องประกอบที่ที่น่าสนใจคือ กลุ่มเพื่อนและอิทธิพลของโรงเรียนอาจส่งเสริมให้การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงขึ้นได้

1.2 ผลการประเมินด้านปัจจัยเบื้องต้น พบว่าในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.62$, S.D. = 0.27) อาจเนื่องมาจากโรงเรียนได้มีการวางแผนการดำเนินงานโครงการอย่างชัดเจน มีการแต่งตั้งคณะทำงานเพื่อดำเนินกิจกรรมตามโครงการ มีความพร้อมด้านสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ ผู้บริหารและคณะครู มีความพร้อม มีความรู้ ความเข้าใจ และตระหนักถึงความสำคัญของการดำเนินโครงการที่จะเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาคุณลักษณะความเป็นสุภาพบุรุษ สุภาพสตรีของนักเรียน โรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย กาฬสินธุ์ ได้อย่างดี ประกอบกับได้รับความร่วมมือและการสนับสนุนจากผู้เกี่ยวข้องและบุคลากรหน่วยงานอื่นเป็นอย่างดี จึงทำให้สามารถดำเนินกิจกรรมของโครงการได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับผลการประเมินโครงการของ ปรีชา กระแสร์ (2555) พบว่าด้านปัจจัย (Input) ความเหมาะสมของกิจกรรม วิทยากร งบประมาณ ระยะเวลา สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ ความรู้ความสามารถของคณะทำงาน ระบบการบริหาร การสนับสนุนของฝ่ายบริหารโรงเรียน ผู้ปกครองและบุคลากรในชุมชน มีความเหมาะสมในระดับมาก และสอดคล้องกับผลการประเมินโครงการ ของศักดิ์ดา ใจตรง (2555) พบว่า ด้านปัจจัย (Input) ของโครงการพัฒนาและส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม นักเรียน ผลการประเมินโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องผลการประเมินโครงการของ สุรปรีชา ลาภบุญเรือง (2558) พบว่า ผลการประเมินปัจจัยเบื้องต้นในการดำเนินงานโครงการ ปัจจัยเบื้องต้นทั้ง 5 ด้าน จะมีส่วนช่วยให้บรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการ ปัจจัยต่าง ๆ เอื้อต่อการดำเนินงานโครงการโดยส่วนรวมอยู่ในระดับมากที่สุดทุกรายการ สอดคล้องกับผลการประเมินโครงการของ นพดล เด่นดวง (2558) พบว่า ผลการประเมินด้านปัจจัยเบื้องต้นในภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายกิจกรรม พบว่า ผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุดทุกกิจกรรม และสอดคล้องกับ เลวิส (Lewis. 1982 : 5088-A) ได้ทำการศึกษาความสัมพันธ์ของพัฒนาการทางจริยธรรมและความรู้ของนักเรียนที่มีความสามารถ ซึ่งแตกต่างกันในเรื่องเพศ สถานภาพทางเศรษฐกิจ

สังคม และอายุ ผลการวิจัย พบว่า พัฒนาการทางจริยธรรมรวมทั้งพัฒนาการทางด้านความรู้ ระหว่างนักเรียนที่มีความสามารถกับนักเรียนปกติ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนในด้านความสัมพันธ์ ได้พบความสัมพันธ์ระหว่างพัฒนาการทางด้านความรู้กับจริยธรรม และความสัมพันธ์ระหว่างพัฒนาการทางด้านความรู้กับสถานภาพทางเศรษฐกิจ

1.3 ผลการประเมินด้านกระบวนการดำเนินงาน พบว่าในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.50$, S.D. = 0.20) อาจเนื่องมาจากโรงเรียนได้มีการประชุมวางแผนการดำเนินงาน กำหนดบทบาทหน้าที่ของคณะทำงานอย่างชัดเจน ปฏิบัติงานตามขั้นตอนเป็นไปตามระยะเวลาที่กำหนด ได้รับความร่วมมือจากคณะทำงานโครงการและผู้เกี่ยวข้อง รูปแบบของกิจกรรมตามโครงการ ที่จัดให้กับนักเรียนน่าสนใจ และดำเนินการอย่างต่อเนื่องตลอดปีการศึกษา มีการการนิเทศ กำกับติดตาม ผู้บริหารดูแลให้กำลังใจ มีการสรุปและรายงานผลการปฏิบัติงานในรอบปีและนำผลการประเมินมาพัฒนางาน สอดคล้องกับรชฎ กัณฑ์รัฐ (2554) ได้ทำการสังเคราะห์ผลการดำเนินงานการพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ปีการศึกษา 2554 ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่เขต 5 ผลการสังเคราะห์การประเมินคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่เขต 5 จำนวนทั้งสิ้น 98 โรงเรียน 4 สาขา มีนักเรียนทั้งหมด 14,019 คน พบว่านักเรียนที่มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์อยู่ในระดับดีเยี่ยม มีจำนวนมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 50.65 โดยโรงเรียนมีขั้นตอนการพัฒนานักเรียนอย่างเป็นระบบในการจัดกิจกรรมหรือโครงการพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8 ประการ ที่สามารถเผยแพร่เป็นแบบอย่างให้แก่โรงเรียนอื่นๆ ได้สอดคล้องกับ สอดคล้องกับ ปรีชญา ปรีชม (2555) ได้ทำการบริหารเชิงกลยุทธ์ในการพัฒนาคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ด้านการอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียนโรงเรียนวัดตะโกสูง (เหรียญอุปลัทม์) อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 1 ผลการพัฒนาพบว่า ก่อนการบริหารเชิงกลยุทธ์ในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนด้านการอยู่อย่างพอเพียง นักเรียนมีความพึงพอใจและมีความนิยมทางวัตถุ ขาดความพอเพียงความพอประมาณ จากการดำเนินการที่ผ่านมาไม่ประสบความสำเร็จเป็นที่น่าพอใจเท่าที่ควร เพราะการดำเนินงานในเรื่องดังกล่าว ครูขาดความเข้าใจในหลักเศรษฐกิจอย่างถ่องแท้ ขาดความเอาใจใส่ ขาดการมีส่วนร่วม ไม่มีการวางแผนที่ดี ขาดการกำกับติดตามอย่างใกล้ชิด และแบบบูรณาการ พัฒนาวงรอบที่ 1 โดยมี 3 กลยุทธ์ ได้แก่ กลยุทธ์ที่ 1 กลยุทธ์ การประชุมแบบมีส่วนร่วมอย่างสร้างสรรค์ AIC ทำให้คณะครูมีความรู้ความเข้าใจ สามารถพัฒนาการดำเนินให้นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์อยู่อย่างพอเพียงได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย 2 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรม สามกัณเฝ้าและกิจกรรมการศึกษาดูงานไร่นาสวนผสมกลยุทธ์ที่ 2 การเสริมแรง ประกอบด้วย 2 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมเสริมรายได้ระหว่างเรียน และกิจกรรมการประกวดเยาวชนพอเพียง ส่งผลให้นักเรียนตระหนักถึงคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ด้านการอยู่อย่างพอเพียง และเป็นกระตุ่นให้นักเรียนเกิดแรงจูงใจในการเรียนรู้อย่างยั่งยืน ตลอดทั้งมีกลยุทธ์ที่ 3 การนิเทศ ส่งผลให้นักเรียนกลุ่มเป้าหมายส่วนใหญ่มีพฤติกรรมอยู่อย่างพอเพียงดีขึ้น หลังการดำเนินงานสร้างเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์อยู่อย่างพอเพียง นักเรียนจำนวน 900 คน ในวงรอบที่ 1 โดยรวมนักเรียนมีระดับการปฏิบัติ อยู่ในระดับมาก จึงต้องมีการพัฒนาในวงรอบที่ 2 โดยใช้กลยุทธ์การเยี่ยมบ้านประกอบด้วย 3 กิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมจากใจถึงใจ กิจกรรมเดินตามรอยเท้าพ่อ และ กิจกรรมประกวด ครอบครัวพอเพียง ทำให้นักเรียนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เหมาะสมดีขึ้นทุกคน หลังการดำเนินงานสร้างเสริมคุณลักษณะอันพึงประสงค์อยู่อย่างพอเพียง นักเรียนจำนวน 28 คน ใน วงรอบที่ 2 โดยรวมนักเรียนมีระดับการปฏิบัติ อยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับ และยังสอดคล้องกับ เดนนิส (Dennis. 1981 : 4563-A) ได้ทำการศึกษาค้นคว้าควบคุมพฤติกรรมและวินัยของนักเรียน ผลการวิจัยพบว่า 1) ห้องเรียนที่ครูใช้วิธีการควบคุมนักเรียน

อย่างเคร่งครัด จะไม่มีผลอย่างแท้จริงต่อการมีวินัยของนักเรียน และนักเรียนจะมองว่าครูเป็นผู้ที่ควบคุมนักเรียนมากกว่า 2) นักเรียนจะชอบครูที่ใช้การช่วยเหลือนักเรียนมากกว่าครูที่ควบคุมนักเรียนให้อยู่ในวินัยอย่างเคร่งครัด 3) ในการรักษาวินัยของนักเรียน จะไม่มีความแตกต่างระหว่างครูที่ช่วยเหลือนักเรียน และครูที่ไม่มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับนักเรียน 4) ในเรื่องการดูแลความประพฤติของนักเรียนปรากฏว่า ครูที่ละเลยกับครูที่มีความเคร่งครัดมากจะไม่มีผลต่อการรักษาวินัยของนักเรียน

1.4 ผลการประเมินด้านผลผลิต พบว่าในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.49$, S.D. = 0.44) อาจเนื่องมาจาก โครงการเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นสุภาพบุรุษ สุภาพสตรี ตามแนวทางเบญจวิถีของนักเรียนโรงเรียนกาญจนาภิเษก วิทยาลัย กากสินธุ์ เพื่อให้เด็กนักเรียนมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ คือ เติบโตสถาบัน กตัญญู บุคลิกดี มีวินัย และการให้เกียรติ สู่การเป็นสุภาพบุรุษ สุภาพสตรี เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ เป็นการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับชีวิตจริงที่ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ตลอดจนใช้หลักการมีส่วนร่วมจากนักเรียน ครู ผู้ปกครอง สอดคล้องกับ อภาพร เหล็กกล้า (2554) ที่ได้ทำการพัฒนาการดำเนินงานเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความรับผิดชอบของนักเรียนโรงเรียนสมเด็จพระญาณสังวร จังหวัด ยโสธร ที่ใช้กลยุทธ์การอบรมพัฒนา กลยุทธ์คำมั่นสัญญา และกลยุทธ์คณิตศาสตร์เต็ม โดยใช้หลักการ มีส่วนร่วมจากนักเรียน ครู ผู้ปกครอง ซึ่งผลการพัฒนาพบว่า ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ด้านความรับผิดชอบต่อผู้อื่น สอดคล้องกับทองพูล ภูสิม และคณะ (2553 : 184) ที่ได้ทำการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8 ประการ ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 กรณีศึกษาโรงเรียนแกดำวิทยาคาร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 โดยให้นักเรียนได้ปฏิบัติจริงใน 15 กิจกรรมและใช้หลักการมีส่วนร่วมจากนักเรียน ครู ผู้ปกครอง อาทิ กิจกรรมสมุดบันทึกความดี กิจกรรมส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรม กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม กิจกรรมคณิตศาสตร์แกดำ กิจกรรมเยาวชนต้นแบบ เป็นต้น ซึ่งผลการศึกษาพบว่า พฤติกรรมของนักเรียน มีการพัฒนาขึ้นในทุกด้าน สอดคล้องกับ นพตล เด่นดวง (2558) ได้จัดทำรายงานการประเมินการตามแนวทางเบญจวิถีเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็น สุภาพบุรุษ สุภาพสตรีของนักเรียนโรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย นครปฐม (พระตำหนักสวนกุหลาบมอญ) ผลการประเมินด้านผลผลิต พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก

1.5 ผลการประเมินด้านผลกระทบ พบว่าโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.64$, S.D. = 0.44) เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า โรงเรียนได้รับความเชื่อมั่น ศรัทธา ความไว้วางใจและได้รับความร่วมมือจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการศึกษามากขึ้น รองลงมาคือ ผู้บริหารและครู มีการพัฒนาตนเองเป็นแบบอย่างที่ดีได้ดียิ่งขึ้น สมาชิกในครอบครัว/ชุมชน มีความภาคภูมิใจ รักห่วงใยและเอาใจใส่บุตรหลานมากขึ้น บ้านและชุมชนมีสมาชิกที่มีคุณลักษณะในเรื่องเติบโตสถาบัน กตัญญู บุคลิกดี มีวินัย และการให้เกียรติมากขึ้น อาจเนื่องมาจากผลการดำเนินงานในทุกกิจกรรม ของโครงการเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นสุภาพบุรุษ สุภาพสตรี ตามแนวทางเบญจวิถี ของนักเรียนโรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย กากสินธุ์ บรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการ ส่งผลให้นักเรียนมีคุณภาพและมาตรฐานเป็นที่ยอมรับ เชื่อมั่นและศรัทธาของชุมชน สอดคล้องกับการประเมินโครงการของ นพตล เด่นดวง (2558) ที่พบว่า ด้านผลกระทบ โดยรวมอยู่ในระดับมาก พิจารณารายข้อ พบว่า บ้านและชุมชนมีสมาชิกที่มีคุณลักษณะในเรื่องเติบโตสถาบัน กตัญญู บุคลิกดี มีวินัย และการให้เกียรติมากขึ้น สอดคล้องกับ ลานีเยร์ (Lanier, 1993 : Abstract) ได้ทำการศึกษารายงานการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนชั้นที่ 11 และชั้นที่ 12 ในโรงเรียนชนบท โดยมีแนวคิดว่า เด็กนักเรียนในชนบทได้รับการอบรมให้

คิดและปฏิบัติตามต่อๆกันมา ซึ่งอาจเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาสังคมในยุคโลกาภิวัตน์ การทดลองได้แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มควบคุมให้ได้รับการฝึกให้คำแนะนำและจัดประสบการณ์ สำหรับอีกกลุ่มหนึ่งเป็นกลุ่มนักเรียนที่ประกอบด้วยนักเรียนในโรงเรียนระดับกลางจนถึงระดับสูงสุด ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของนักเรียนทั้ง 2 กลุ่ม มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ และสอดคล้องกับ บูโต (Buteau, 1998 : 143) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการสนทนาเรื่องราวที่เกี่ยวกับคุณธรรมในชั้นเรียนเกรด 3 ในรัฐบอสตัน สหรัฐอเมริกา ผลการวิจัยพบว่า หน้าที่สำคัญของโรงเรียนมีอยู่ 2 ส่วน ส่วนที่ 1 คือ การอบรมสั่งสอนและช่วยเหลือให้นักเรียนเป็นผู้มีความชาญฉลาด ส่วนที่ 2 คือ มีหน้าที่รับผิดชอบในการอบรมสั่งสอนและช่วยเหลือให้นักเรียนเป็นคนดี และยังได้ค้นพบว่าการสอนเรื่องคุณธรรมในโรงเรียนนั้น ยังมีความสำคัญและความจำเป็นที่จะต้องดำเนินต่อไปเรื่อย ๆ ไม่มีที่สิ้นสุด โรงเรียนยังเป็นสถาบันที่มีบทบาทสูงในเรื่องการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมให้แก่ นักเรียน

2. ผลการประเมินความพึงพอใจของคณะกรรมการสถานศึกษา ผู้บริหารและครูผู้สอน นักเรียนและผู้ปกครองนักเรียน ที่มีต่อโครงการเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นสุภาพบุรุษ สุภาพสตรีตามแนวทางเบญจวิถี ของนักเรียนโรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย กาฬสินธุ์ โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.55$, S.D. = 0.50) อาจเนื่องมาจากโครงการเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นสุภาพบุรุษ สุภาพสตรี ตามแนวทางเบญจวิถีของนักเรียนโรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย กาฬสินธุ์ เป็นการจัดกิจกรรมที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ การให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงและมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ กิจกรรม สอดคล้องกับผลงานของ คักดา ใจตรง (2555) ที่พบว่า ความพึงพอใจ ของครูในการดำเนินงานโครงการพัฒนาและส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน ผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด ความพึงพอใจของนักเรียนในการดำเนินงานโครงการพัฒนาและส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน ผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด และความพึงพอใจของผู้ปกครองในการดำเนินโครงการพัฒนาและส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน ผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุด สอดคล้องกับ สมพงษ์ หงษา (2554) ที่ได้ทำการศึกษาผลการประเมินความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบ การบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้วัฒนธรรมลูกแก้วเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนของ โรงเรียนบางแก้วประชาสรรค์ ของครูและบุคลากร คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้ปกครองนักเรียน และนักเรียนโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการศึกษาและการประเมินโครงการครั้งต่อไป

1. ศึกษาและประเมินโครงการเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนด้วยหลักเบญจวิถี ของโรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย กาฬสินธุ์ โดยการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในการจัดการศึกษา
2. ศึกษาและประเมินโครงการค่ายจิตอาสาสร้างพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนในโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน ด้วยหลักเบญจวิถีของกลุ่มโรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย

กิตติกรรมประกาศ

การประเมินโครงการนี้ สำเร็จได้ด้วยดีเนื่องจากได้รับความกรุณาและความอนุเคราะห์เป็นอย่างดียิ่งจาก ว่าที่ร้อยตรี ดร.ธนู วงษ์จินดา ดร.ภูธร จันทะหงษ์ ปุณยจรัสธำรง รศ.ดร.สมเจตน์ ภูศรี, รศ.ดร.สุเทพ เมย์โธสง และ ดร.เสนห์ คำสมหมาย ผู้เชี่ยวชาญ ที่ได้กรุณาตรวจสอบเครื่องมือ ให้แนวคิด ข้อเสนอแนะและให้การช่วยเหลือเป็นอย่างดีในการดำเนินการวิจัยทุกขั้นตอน ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณทุกท่านเป็นอย่างสูงยิ่ง

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตร แห่งประเทศไทย จำกัด.
- ทองพูล ภูสิม ศักดิ์พงศ์ หอมหวน และสมบัติ ฤทธิเดช. (2553). การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ 8 ประการ ตาม หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 กรณีศึกษา โรงเรียนแกดำวิทยาคาร สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 1 **วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม**, ว.มร.ม. 5(1),175-186.
- นพดล เด่นดวง. (2558). การประเมินโครงการตามแนวทางเบญจวิถีเพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะความเป็นสุภาพบุรุษ สุภาพสตรีของนักเรียนโรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย นครปฐม (พระตำหนักสวนกุหลาบมัธยม). นครปฐม.
- ปรัชญา ปรีชม. (2555). การบริหารเชิงกลยุทธ์ในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านการอยู่อย่างพอเพียงของนักเรียน โรงเรียนวัดตะโกสูง (เหรียญอุปลัตม์) อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 1.
- ปรีชา กระแสร์. (2555). รายงานการประเมินโครงการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม นักเรียนโรงเรียนเกาะจันทร์พิทยาคาร.
- รชฎ กันทะริฎ. (2554). การสังเคราะห์ผลการดำเนินงานการพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ปีการศึกษา 2554 ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา เชียงใหม่ เขต 5.
- ศักดิ์ดา ใจตรง. (2555). รายงานการประเมินโครงการพัฒนาและส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนค่ายบางระจันวิทยาคม อำเภอค่ายบางระจัน จังหวัดสิงห์บุรี สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา เขต 5.สืบค้นจาก <http://www.secondary5.go.th/>. สืบค้นวันที่ 12 กรกฎาคม 2561.
- สมพงษ์ หงษา. (2554). การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้วัฒนธรรมลูกแก้วเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนของโรงเรียนบางแก้วประชาสรรค์.
- สุรปรีชา ลาภบุญเรือง. (2558). ประเมินโครงการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนโรงเรียนท่าคันโทวิทยาคารโดยใช้ เครือข่ายบ้าน วัด โรงเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 24 จังหวัดกาฬสินธุ์.
- อาภาพร เหล็กกล้า. (2553). การพัฒนาการดำเนินงานเสริมสร้างคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านความรับผิดชอบของนักเรียนโรงเรียนสมเด็จพระญาณสังวร อำเภอคำเขื่อนแก้ว จังหวัดยโสธร.

ภาษาอังกฤษ

- Alkin, M.C.(1969). Evaluation Theory Development, **Education Comment**, 1969, 2- 7.
- Best, J.W. (1997). **Research in Education**. Englewood Cliffs N.J. : Prentice – Hall.
- Buteau, G.E. (1998). **Discourse of Moral Issues In a Third Grade Classroom (Elementary Schools, Public Education, Ethics)**. Boston: UMI.
- Cronbach, L, J. (1990). Course Improvement Through Evaluation. **Teachers College Record**. 64,672-683.

- Dennis, M.L.(1981). “Teachers’ Pupil Control Ideology Pupil Control Behavior and Student Discipline.” **Dissertation abstracts International**. 41 (May 1981) : 4563-A.
- Lanier , M. (1993). **Learning theories for teachers (4thed)**. New York: Harper & Row.
- Lewis, E. (1982) **Blond’s encyclopedia of education**. London: Blood education.
- Stufflebeam, D.L ed.al. (1971). **Educational Evaluation and Decision Making**. Itasca, Ill: Peacock.

Translated Thai References

- Ministry of Education. (2008). **Basic Education Core Curriculum B.E.2551 (A.D.2008)**. Bangkok : **Agricultural cooperative community of Thailand**.
- Thongpool Phumsin, Sukpong Homhuan and Sobat Litidech. (2010). The development of moral and eight desirable characteristics according to Basic Education Core Curriculum B. E. 2551 (A. D. 2008) . A case study of Kaedum school, under Mahasarakarm primary educational service area Office 1. **Mahasarakarm Rajabhat University Journal**, 5(1),175-186.
- Nophadon Dendong. (2015). **The project evaluation on the way of Benjawithee (5 good practices) to support the leadership of students of Kanchanapisekwittayalai Nakornpratomschool**. Nakornpratom Province.
- Pratchaya Preechom. (2012). **Strategic Management in the development of Desirable characteristics on self sufficiency economy of Wattagosung School students, Dontom district, Nakornpratom**. Under Nakornpratom Educational service Area office 1.
- Preecha Krasae. (2012). **A report of the project evaluation on moral and Ethics supporting of Korjanpittayakarn school students**.
- Ratchta Kantaran. (2011). **The synthesis of the result on the implementation Of improving students to have desirable characteristics, Academic year 2011, schools under Chaingmai primary educational service area office 5**.
- Sukda Jaitong. (2008). **A report of the project evaluation on moral and Ethics supporting of Kai Bangrajan wittayakon school students, Kai Bangrajan district, Singburee province. Under Singburee condary educational Service Area Office**. from <http://www.secondary5.go.th/>. Retrieved on July 12, 2018.
- Somphong Hongsa. (2011). **A model development on students care Management by using Look Kae cultural model to improve students’ Quality of Bangkae Prachasun school**. (Copied document)
- Surapreecha Larboonruang. (2015). **A report of the project evaluation on moral supporting of Takuntowittayakarn school students by using village, temple and school network. Under the Secondary Educational Service Area Office 24**.

Arpaporn Lekgla. (2010). **The development of implementation onsupporting Of desirable characteristics in term of responsibility of Somdej Prayanasang Vorn school students, Komkuenkaew district, Yasothon province.**

ศักยภาพและความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก: กรณีศึกษาจังหวัดหนองคาย

Potential and Preparedness of Local Governments on Local Economic Development: The Cases of Municipalities in Nong Khai Province

[Received: April 11, 2022; Revised: June 27, 2022;

Accepted: June 28, 2022]

จักรพงษ์ ศิริโส

นักศึกษาระดับปริญญาโทรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต,
วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น,
มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ประเทศไทย

Jakkapong Siriso

Master's degree student in Public
Administration, College of Local
Administration, Khon Khaen University,
Thailand.

E-mail: Jakkapongsiriso@kkumail.com

ศิริศักดิ์ เหล่าจันทาม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์, อาจารย์ประจำ
วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น,
มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ประเทศไทย

Sirisak Laochankham, Ph.D.

Assistant Professor, College of Local
Administration, Khon Khaen University,
Thailand.

E-mail: sirisaklao@kku.ac.th

CORRESPONDING AUTHOR

Jakkapong Siriso

Master's degree student in Public Administration,
College of Local Administration,
Khon Khaen University, Thailand.

E-mail: Jakkapongsiriso@kkumail.com

บทคัดย่อ

การศึกษานี้ มุ่งอธิบายถึงศักยภาพและความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเป็นหน่วยในการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานราก กรณีศึกษาเทศบาลในพื้นที่จังหวัดหนองคาย ดำเนินการวิจัยโดยใช้วิธีเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์เก็บรวบรวมโดยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้างจากผู้บริหารท้องถิ่น ข้าราชการท้องถิ่น ข้าราชการจากส่วนราชการ และประชาชนในพื้นที่จังหวัดหนองคายจำนวน 5 อำเภอ เป็นการเลือกแบบเจาะจงคือ เทศบาลเมืองหนองคาย เทศบาลเมืองท่าบ่อ เทศบาลตำบลศรีเชียงใหม่ เทศบาลตำบลสังคม และเทศบาลตำบลโพธิ์สัย มีผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 10 คน ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยกระบวนการค้นหาแก่นสาระ (thematic analysis approach)

ผลการวิจัยพบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในระดับเทศบาลในจังหวัดหนองคายที่เป็นพื้นที่ศึกษา มีศักยภาพและความสนใจในการเป็นหน่วยในการขับเคลื่อนกิจกรรมทางเศรษฐกิจในท้องถิ่น โดยพิจารณาจากปัจจัยเกื้อหนุน เช่น ระบบนิเวศทางเศรษฐกิจที่เอื้อต่อการค้า การลงทุน และการท่องเที่ยว การมีโครงสร้างพื้นฐานที่เหมาะสม ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ด้านเศรษฐกิจ พื้นที่ที่มีความเหมาะสมในเชิงยุทธศาสตร์การค้าชายแดน ประชาชนในพื้นที่มีทักษะการเป็นผู้ประกอบการ เป็นต้น อย่างไรก็ตามท้องถิ่นยังขาดความพร้อมอันเกิดจากข้อจำกัดของการกระจายอำนาจทางการคลังและบทบาทหน้าที่ตามกฎหมายที่ยังไม่ได้รับการแก้ไขให้รองรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจที่ปรับตัวอย่างรวดเร็ว จึงมีความจำเป็นที่ประเทศไทยจะต้องริเริ่มให้การเติบโตทางเศรษฐกิจเกิดจากความเข้มแข็งของฐานรากผ่านกลไกการบริหารของท้องถิ่น

คำสำคัญ: เศรษฐกิจฐานราก; เทศบาล; องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

Abstract

This study aims to explain the potential and preparedness of five municipalities in Nong Khai Province, as a key mechanism, to drive the grassroots economic development. The data were collected by semi-structured in-depth interviews with local administrators, local government officials, and civil servants from government agencies, totaling 10 persons. The researcher conducted data analysis by using thematic analysis approach.

The results show that the Nong Khai Municipalities are highly potential and interested in serving as key mechanism to drive local economic activities. Evidently, the factors such as economic ecosystem, investment, and tourism, public infrastructure, economic mindset of local leaders, strategic border (Thai-Laos) trade, and entrepreneurial skills are conducive to the success of local economic development. However, the local governments are still unprepared and not ready to undertake the responsibility, due to the lack of fiscal autonomy and rigid legal mechanisms to support grassroots economic development. Therefore, it is imperative that Thailand should have accelerate the economic growth by strengthening local administrative mechanisms.

Keywords: Grassroot economy; Municipality; Local Administrative Organization

บทนำ

การกระจายอำนาจเป็นกระบวนการที่ให้รัฐบาลในระดับย่อยเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจและบริหารนโยบายสาธารณะอย่างเข้มข้น โดยเหตุผลหลักคือการถูกตั้งความหวังว่า จะเป็นไปเพื่อการตอบสนองความคาดหวังของประชาชนที่สูงซึ่งสะท้อนถึงความต้องการที่หลากหลายในยุคปัจจุบัน รัฐบาลระดับย่อยที่กล่าวมานี้คือ รัฐบาลท้องถิ่นหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในส่วนนี้ Saito (2011) กล่าวว่า การจะเป็นรัฐบาลแบบการกระจายอำนาจจะต้องมีองค์ประกอบพื้นฐาน 3 มิติ ได้แก่ 1) การกระจายอำนาจทางการเมือง 2) การกระจายอำนาจทางการบริหาร และ 3) การกระจายอำนาจทางการคลัง ในมิติสุดท้ายนี้ Oates (1999) ชี้ให้เห็นว่า ความพยายามในการปฏิรูประบบการคลังในโลกที่กำลังพัฒนาจะต้องมุ่งเน้นไปที่ 1) การจัดโครงสร้างงบประมาณใหม่ระหว่างรัฐบาลกลางและรัฐบาลท้องถิ่น 2) การออกแบบระบบรายได้ใหม่ให้รัฐบาลท้องถิ่นเข้าถึงรายได้ของตนเอง และ 3) การทบทวนข้อจำกัดต่าง ๆ ในการชำระหนี้ของท้องถิ่น เพื่อให้มั่นใจว่าการกระจายอำนาจจะไม่เป็นไปอย่างครึ่ง ๆ กลาง ๆ เมื่อโลกมีความเป็นพลวัตมากขึ้น ทำให้ระบบตลาดเข้ามามีอิทธิพลในการบริการสาธารณะ จึงเกิดการผลักดันให้เกิดองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญยิ่งอีกมิติหนึ่งนั่นคือ การกระจายอำนาจทางเศรษฐกิจ เป็นการนำกลไกตลาดมาใช้ในการจัดบริการสาธารณะที่เรียกว่า การพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานราก โดยรัฐบาลท้องถิ่นจำเป็นต้องมีทางเลือกสาธารณะที่หลากหลายเพื่อการตัดสินใจทางนโยบาย Bailey (1999) เนื่องจากมีส่วนเกี่ยวข้องอย่างมากกับระบบเศรษฐกิจและความอยู่ดีมีสุขของประชาชน

ในบริบทของต่างประเทศ แนวคิดการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากมักประสบผลสำเร็จในประเทศที่มีรายได้ต่ำถึงปานกลาง อาทิ ประเทศในภูมิภาคอเมริกาใต้ เอเชียหรือในทวีปแอฟริกาใต้ พื้นที่ที่น่าหลักคิดไปใช้ส่วนใหญ่ต้องเป็นพื้นที่ที่มีความพิเศษในด้านใดด้านหนึ่ง (Rodríguez-Pose, & Tijmstra, 2007 และ Kline & Moretti, 2014) โดยรัฐบาลจะต้องกำหนดนโยบายที่ยึดตามสถานที่นั้น ผ่านการกำหนดเป้าหมายพื้นที่ทางภูมิศาสตร์อย่างชัดเจนสำหรับความพิเศษบางอย่างของพื้นที่ไม่ว่าจะเป็นเงินอุดหนุนภาษี การลงทุนของรัฐ หรือกฎและข้อบังคับพิเศษ และจะต้องมอบหมายให้รัฐบาลท้องถิ่นเป็นผู้กำกับดูแลอย่างมีอิสระ ซึ่งในความสำเร็จนี้ Nauta, Merola, Caputo, et al. (2015) กล่าวว่า มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่มหาวิทยาลัยในภูมิภาคจะต้องมีบทบาทต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ เช่น การเป็นผู้ส่งมอบองค์ความรู้ ทักษะที่จำเป็นให้แก่รัฐบาลท้องถิ่นในลักษณะการประสานความร่วมมือซึ่งกันและกัน ทั้งยังพบว่า หากเกิดการส่งเสริมและพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่ดี ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่เกิดจากโครงสร้างพื้นฐานอาจเป็นตัวเชื่อมโยงระหว่างคนงานในชนบทกับโอกาสการจ้างงานใหม่ (Asher and Novosad, 2020) อีกด้วย

ในบริบทของประเทศไทย การพัฒนาเศรษฐกิจมีพื้นฐานและพัฒนาการที่เกิดจากการขับเคลื่อนโดยรัฐบาลเป็นหลัก กล่าวคือ กลไก อำนาจ ทรัพยากร และองค์กร ล้วนถูกออกแบบและได้รับการจัดสรรจากส่วนกลาง เช่น นโยบาย กฎหมาย งบประมาณ รวมถึงหน่วยงานที่รับผิดชอบ ในระดับพื้นที่ รัฐบาลอาศัยหน่วยงานราชการส่วนภูมิภาคที่มีโครงสร้างและมีบุคลากรที่ได้รับการแต่งตั้งจากส่วนกลางเป็นผู้นำนโยบายไปปฏิบัติ ขณะที่หน่วยงานในระดับท้องถิ่นเป็นเพียงผู้รับและดำเนินการตามนโยบายที่ส่วนกลางออกแบบและมอบหมายมา ผลพวงดังกล่าวเกิดจากโครงสร้างอำนาจและพัฒนาการของรัฐที่มีลักษณะการรวมศูนย์ มองเรื่องการสร้างเอกภาพของระบบเศรษฐกิจเพียงรูปแบบเดียว หรือที่เรียกว่า one-size-fits-all จนทำให้รูปแบบของการพัฒนาเศรษฐกิจในประเทศไทยที่ผ่านมา มีลักษณะที่สัมพันธ์กันกับการออกแบบโครงสร้างอำนาจรัฐอย่างเห็นได้ชัด (คณิน พิระวัฒน์ชาติ, 2561)

การพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานรากของประเทศไทยเริ่มเข้ามามีบทบาทตั้งแต่มีการปรับโครงสร้างการบริหารเพื่อส่งเสริมให้การกระจายความเจริญและการพัฒนาลงไปสู่ระดับพื้นที่ ดังจะเห็นได้จากรัฐธรรมนูญแห่ง

ราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 ที่ได้กำหนดให้มีการส่งเสริมการกระจายอำนาจให้แก่ท้องถิ่น (รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย, 2540) ต่อมาได้มีพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542 ซึ่งได้กำหนดการถ่ายโอนภารกิจที่เดิมรับผิดชอบโดยรัฐบาลส่วนกลางให้ไปอยู่ภายใต้ความรับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่กระจายอยู่ทุกพื้นที่ทั่วประเทศ โดยภาพรวมแล้วมี 6 ภารกิจหลักที่กำหนดให้มีการถ่ายโอน ประกอบด้วย 1) ด้านโครงสร้างพื้นฐาน 2) ด้านงานส่งเสริมคุณภาพชีวิต 3) ด้านการจัดระเบียบชุมชนสังคมและการรักษาความสงบเรียบร้อย 4) ด้านการวางแผน การส่งเสริมการลงทุน พาณิชยกรรม และการท่องเที่ยว 5) ด้านการบริหารจัดการและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และ 6) ด้านศิลปะ วัฒนธรรม จารีตประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งหนึ่งในภารกิจในการถ่ายโอนคือเรื่องการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาเศรษฐกิจในท้องถิ่นที่ถูกบรรจุในด้านที่ 4 เป็นด้านหลัก ทั้งนี้กรอบงบประมาณที่รัฐบาลต้องจัดสรรให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องไม่น้อยกว่าร้อยละ 25 ของรายได้รัฐบาลและตั้งเป้าหมายไว้ที่ร้อยละ 35 ปัจจุบันพบว่าอยู่ที่ร้อยละ 30 ของรายได้รัฐบาล (คณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, 2563)

นับตั้งแต่ภารกิจและงบประมาณถูกถ่ายโอนมาให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำนวนหนึ่งรวมระยะเวลามากกว่า 20 ปี จรัส สุวรรณมาลา (2558) ชี้ให้เห็นว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่วนใหญ่มีการขับเคลื่อนเศรษฐกิจภายในพื้นที่ของตนเองจึงทำให้เกิดภาวะความเป็นเมือง โดยอาศัยการขับเคลื่อนด้วยอุตสาหกรรม การค้าและการลงทุนตามลำดับ แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการทางศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างเห็นเป็นรูปธรรม สอดคล้องกับ ธนชาติ โชติธนาวัฒน์ และกฤษฎวรรณ โฉ่วชินทร์ (2562) ที่ว่า เทศบาลมีศักยภาพในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในด้านต่าง ๆ อาทิ ภาวะผู้นำ วิสัยทัศน์และนโยบาย โครงสร้างองค์กรและกระบวนการ การเงินการคลัง บุคลากร และกายภาพที่เอื้อต่อการพัฒนาเศรษฐกิจในพื้นที่ของตนเอง สุนทรชัย ซอบยศ (2561) ยังพบอีกว่า การพัฒนาเศรษฐกิจเกิดจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เข้ามามีบทบาทในการสนับสนุนงบประมาณ บุคลากรและอำนวยความสะดวกในขั้นตอนต่าง ๆ ให้แก่คนในท้องถิ่น เป็นการใชศักยภาพของตนในการเอื้อให้เกิดรายได้และความเป็นอยู่ที่ดีแก่ประชาชน ทั้งนี้ในทางตรงกันข้าม งานวิจัยของยุรดา น้อยวังหิน และพีรสิทธิ์ คำนวนศิลป์ (2564) ได้แสดงผลการวิจัยไว้อย่างน่าสนใจว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ศึกษาข้างบทความพร้อมและศักยภาพในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ไม่ว่าจะเป็น การวางแผน โครงสร้าง บุคลากรที่มีความรู้ด้านการตลาด ทำให้ไม่สามารถเป็นหน่วยงานขับเคลื่อนได้

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดหนองคายเป็นกรณีศึกษา อันเนื่องจากพื้นที่จังหวัดหนองคายในปัจจุบัน มีจุดแข็งทางเศรษฐกิจที่สำคัญของภูมิภาคและประเทศ โดยถือเป็นพื้นที่แนวชายแดนกับประเทศลาวและเป็นประตูเชื่อมเส้นทางเศรษฐกิจที่นอกเหนือจากจะเชื่อมโยงกับอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขงแล้ว ยังเชื่อมโยงกับประเทศจีนที่เป็นฐานการผลิตและประเทศชั้นนำทางเศรษฐกิจของโลก ซึ่งเป็นที่แน่นอนแล้วว่าเมื่อการขยายตัวของการค้าการลงทุนตามแนวชายแดนเข้ามาถึงท้องถิ่นจะต้องรับมือกับความท้าทายเหล่านี้ ซึ่งการมีความพร้อมและมีการวางกลยุทธ์การรับมือที่ดีก็จะทำให้พื้นที่ท้องถิ่นมีความเข้มแข็งและพร้อมที่จะเป็นหน่วยงานในการส่งเสริมและพัฒนาเศรษฐกิจระดับฐานราก

จากความเป็นมาและความสำคัญของประเด็นปัญหาและปรากฏการณ์ข้างต้น พบว่า การวิจัยประเด็นการพัฒนาเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีส่วนสำคัญอย่างมากต่อการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจเนื่องจากอยู่ใกล้ชิดกับปัญหาของประชาชนทั้งในเชิงโครงสร้าง และมิติความต้องการในเชิงเศรษฐกิจภายในท้องถิ่น และในปัจจุบันกระแสการพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานรากโดยท้องถิ่นถือเป็นแนวทางอันสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มประเทศที่พัฒนาแล้วที่ท้องถิ่นค่อนข้างมีอิสรภาพในการจัดการตนเองโดยเฉพาะทางด้านเศรษฐกิจ เพราะด้วยความเชื่อว่า

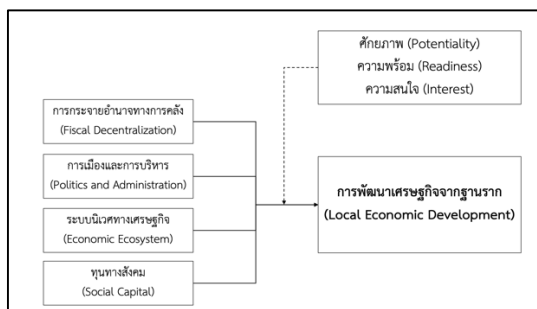
เมื่อฐานรากเข้มแข็งแล้ว ระบบขับเคลื่อนเศรษฐกิจระดับมหภาคก็จะได้รับการเสริมความแข็งแกร่งตามลำดับ และเพื่อที่จะให้ทราบว่าท้องถิ่นในประเทศไทยเมื่อมาถึงยุคนี้แล้ว ความสนใจและความพร้อมที่จะเป็นหน่วยในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจจะเป็นเช่นไร ซึ่งจากบริบทและปรากฏการณ์ที่อธิบายมาข้างต้น จึงนำไปสู่คำถามการวิจัยที่ว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีศักยภาพ ความพร้อมและความสนใจในการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานรากหรือไม่ อย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ศักยภาพ ความพร้อม และความสนใจในการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานรากขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
2. เพื่อจัดทำข้อสรุปและพัฒนาเป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย เชิงปฏิบัติ และเชิงการวิจัย

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากที่มาและความสำคัญของปัญหา ตลอดจนการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้ว จึงนำมาสู่การพัฒนารอบแนวคิดการวิจัย 4 ประเด็น ได้แก่ การกระจายอำนาจทางการคลัง การเมือง และการบริหาร ระบบนิเวศทางเศรษฐกิจ และทุนทางสังคม จะเป็นตัวอธิบายศักยภาพ ความพร้อม และความสนใจต่อการพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานรากที่ขับเคลื่อนโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยผู้วิจัยจะใช้แนวคิด ทฤษฎีของ Oates (1999) มาเป็นหลักในการวิเคราะห์ประเด็นการวิจัย ความสำคัญในกรอบแนวคิดนี้คือ ความพยายามนำเอาปัจจัยทั้งภายในและภายนอกขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มาเติมเต็มองค์ความรู้ด้านเศรษฐกิจระดับท้องถิ่นให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ซึ่งแต่ละประเด็นที่นำมาอธิบาย มีความสำคัญดังนี้ 1) การกระจายอำนาจทางการคลัง สามารถทำให้เห็นถึงระบบภาษี รายได้ และการบริหารจัดการงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญ 2) การเมืองและการบริหาร สะท้อนถึงความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายบริหาร ฝ่ายสภา และประชาชน 3) ระบบนิเวศทางเศรษฐกิจ สะท้อนให้เห็นถึงความร่วมมือด้านเศรษฐกิจระหว่างนักลงทุนกับท้องถิ่น รวมถึงระบบที่เอื้อให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างโครงสร้างพื้นฐาน และ 4) ทุนทางสังคม ที่มุ่งสะท้อนความร่วมมือและความเข้มแข็งของประชาชน รัฐวิสาหกิจ คนในพื้นที่ สามารถรวมเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยได้ ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษานี้ใช้วิธีการเชิงคุณภาพ (Qualitative Approach) ด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) ผู้วิจัยมีความตระหนักถึงความน่าเชื่อถือและความเที่ยงตรงของข้อมูล ผู้ให้ข้อมูลมีความพร้อมในด้านประสบการณ์ ความรู้ที่เหมาะสมแก่การให้สัมภาษณ์ คำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์เป็นชุดเดียวกัน ซึ่งผู้วิจัยได้ส่งคำถามให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมแล้ว มีการทดสอบในระดับกลุ่มย่อยเป็นการศึกษานำร่อง (Pilot Study) เพื่อให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลที่ตรงประเด็น และสามารถซักถามเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เพียงพอมากขึ้นอันจะนำมาสู่ความครอบคลุมผลการวิจัย โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. พื้นที่ดำเนินการศึกษาและกลุ่มเป้าหมาย

1) พื้นที่ดำเนินการศึกษา

การศึกษานี้มุ่งเน้นศึกษาเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่จังหวัดหนองคาย เป็นแบบกรณีศึกษา เนื่องจากมีพื้นที่เป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษติดกับแม่น้ำโขง มีทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวและการบริหารจัดการด้านเศรษฐกิจที่เข้มแข็งสามารถเป็นต้นแบบในด้านการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม ผู้ศึกษาจึงได้กำหนดขนาดที่เหมาะสมใน 5 อำเภอ โดยกำหนดเอาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดับเทศบาลที่เป็นที่ตั้งของอำเภอ ได้แก่ เทศบาลเมืองหนองคาย อำเภอเมืองหนองคาย เทศบาลเมืองท่าบ่อ อำเภอท่าบ่อ เทศบาลตำบลศรีเชียงใหม่ อำเภอศรีเชียงใหม่ เทศบาลตำบลโพนพิสัย อำเภอโพนพิสัย และเทศบาลตำบลสังคม อำเภอสังคม

2) ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้ศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวนทั้งสิ้น 10 ราย ดังนี้ 1) ผู้แทนราชการส่วนภูมิภาค 1 ราย คัดเลือกจากข้าราชการที่มีบทบาทหน้าที่ ความเชี่ยวชาญและประสบการณ์ด้านการกำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 2) ผู้แทนฝ่ายบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 5 ราย คัดเลือกจากผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดับเทศบาลอันเป็นที่ตั้งของอำเภอโดยมี 5 อำเภอ 3) ผู้แทนวิสาหกิจชุมชน 1 ราย คัดเลือกจากประสบการณ์ ผลงาน และความยอมรับในระดับภูมิภาคด้านการพัฒนาองค์กรและความร่วมมือกับภาครัฐรวมถึงองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และ 4) ผู้แทนภาคประชาชน 3 ราย คัดเลือกจากประชาชนผู้มีอาชีพด้านละ 1 ราย ได้แก่ ด้านการท่องเที่ยว ด้านการเกษตร และด้านประเพณี วัฒนธรรม เนื่องจากจังหวัดหนองคายเกี่ยวข้องกับ 3 ด้านนี้เป็นหลัก โดยกระบวนการในการได้มาซึ่งผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ คำแนะนำจากผู้เชี่ยวชาญทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์ และที่ปรึกษาการวิจัย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

การศึกษานี้ ใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างซึ่งครอบคลุม 4 ประเด็น ประกอบด้วย ประเด็นคำถามด้านการกระจายอำนาจทางการคลัง การเมืองและการบริหาร ด้านประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจ และด้านทุนทางสังคม

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์โดยการค้นหาแก่นสาระ (thematic analysis approach) เมื่อได้ข้อมูลครบถ้วนแล้ว จึงนำมาคัดคำสำคัญที่มีการตอบซ้ำ และมีลักษณะคล้ายคลึงกัน นำมาจัดเป็นแก่นสาระในแต่ละประเด็น หลังจากนั้นจึงนำมาเรียบเรียง วิเคราะห์ ตรวจสอบคุณภาพข้อมูลร่วมกับผู้เชี่ยวชาญ ปรับปรุงชุดข้อมูลให้ครบถ้วนสมบูรณ์ และนำมาจัดทำสรุปเขียนบรรยายเป็นผลการวิจัย

ผลการวิจัย

เพื่ออธิบายให้เห็นว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีศักยภาพ ความพร้อม และความสนใจต่อประเด็น การพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานรากหรือไม่และอย่างไร ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลและได้ทำการ วิเคราะห์ข้อมูลโดยมุ่งอธิบายใน 3 มิติหลัก อันได้แก่ 1) ศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนา เศรษฐกิจฐานราก 2) ความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาเศรษฐกิจ และ 3) ความสนใจ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเป็นหน่วยงานขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก ดังจะได้อธิบาย รายละเอียดในแต่ละมิติ ดังนี้

1. ศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นถือเป็นหน่วยงานสำคัญของรัฐในระดับพื้นที่ที่มีบทบาทในการส่งเสริม กิจกรรมทางเศรษฐกิจ แต่ก็เชื่อว่าทุกแห่งจะมีศักยภาพเหมือนกัน ซึ่งขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ เช่น วิสัยทัศน์ ของผู้นำ ความเข้มแข็งของชุมชน จุดยุทธศาสตร์ของพื้นที่ และความพร้อมของโครงสร้างพื้นฐาน จากข้อมูล พบว่า เทศบาลมีศักยภาพในการเป็นหน่วยงานขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก โดยพิจารณาจากความ เข้มแข็งของทุนทางสังคม โครงสร้างพื้นฐาน และการตั้งอยู่ในพื้นที่ยุทธศาสตร์ชายแดน ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ ประเด็นปัจจัยที่จะทำให้การขับเคลื่อนการพัฒนาศักยภาพในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้แก่องค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นได้ 4 ประการ ประกอบด้วย

1) การกระจายอำนาจทางการคลัง

การกระจายอำนาจทางการคลังให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความมุ่งหวังที่จะให้องค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถพึ่งตนเองได้โดยการจัดเก็บรายได้จากกิจกรรมทางเศรษฐกิจตามที่กฎหมายกำหนด จากข้อมูลพบว่า การจัดเก็บรายได้หลักของเทศบาลที่อยู่ภายในจังหวัดหนองคาย เป็นการพึ่งพาการจัดเก็บภาษี ท้องถิ่นเป็นหลัก ได้แก่ ภาษีป้าย ภาษีโรงเรือน ที่ดินและสิ่งปลูกสร้าง ซึ่งเป็นเช่นเดียวกับองค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นแห่งอื่นในประเทศไทย นอกจากนี้ยังพบว่า การตัดสินใจทางการคลังของทางเทศบาลยังมีอยู่อย่าง จำกัด ซึ่งไม่สอดคล้องกับบทบาทภารกิจบริการสาธารณะที่มีเป็นจำนวนมาก ดังผู้บริหารท้องถิ่นแห่งหนึ่งได้ กล่าวในประเด็นนี้ว่า

“...รายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีลักษณะพึ่งพารายได้จากรัฐบาลที่เป็นสัดส่วนที่สูงมาก ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขาดอิสระในการตัดสินใจทางการคลังในการบริการสาธารณะ เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน...” (ผู้บริหารท้องถิ่น, มกราคม 14, 2565)

ซึ่งความเห็นข้างต้นสอดคล้องกับความเห็นของผู้บริหารในหลายเทศบาล อันเนื่องมาจากปัญหาด้าน รายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นถือเป็นประเด็นสำคัญที่ท้องถิ่นกำลังเผชิญอยู่ ทั้งยังพบปัญหาที่ความ ล่าช้าของงบประมาณ ส่งผลให้แผนงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเกิดความล่าช้าตามไปด้วย ดังผู้บริหาร ท้องถิ่นแห่งหนึ่งได้สะท้อนในประเด็นนี้ว่า

“...ปัญหาตอนนี้คือการเบิกจ่ายและการอุดหนุนจากภาครัฐโดยตรง เพราะโครงสร้างงบประมาณ ถูกออกแบบมาแบบนั้นในตอนนี้ ทำให้เกิดเหตุการณ์ที่ว่าถ้าไม่มีเม็ดเงินหรืองบประมาณมาจากทาง รัฐบาล ศักยภาพท้องถิ่นแค่นี้จะเอาภาษีที่ไหนมาบริหาร มันมีปัญหาแน่นอน เราคือเทศบาลเล็ก

ๆ ก็ต้องอาศัยเงินอุดหนุนจากทางภาครัฐ สะท้อนถึงการรอคอยข้าวน้ำจากรัฐ เพราะกฎหมาย ออกแบบมาแบบนั้น...” (ผู้บริหารท้องถิ่น, มกราคม 21, 2565)

2) การเมืองและการบริหาร

ผู้บริหารท้องถิ่น สมาชิกสภาท้องถิ่น และข้าราชการท้องถิ่น ถือเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนา เศรษฐกิจฐานราก เนื่องจากเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบายและนำนโยบายไปปฏิบัติ จากข้อมูล พบว่า เทศบาลจำเป็นจะต้องมีผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์ มีความเข้าใจและมีความสามารถในด้านเศรษฐกิจ สามารถ เสาะแสวงหาทรัพยากรจากเครือข่ายความร่วมมือทั้งภายในและภายนอกองค์กรเข้ามาพัฒนาท้องถิ่นได้ รู้จัก การประสานประโยชน์ระหว่างภาครัฐ เอกชน และภาคส่วนอื่น ๆ ได้ โดยเฉพาะพื้นที่จังหวัดหนองคายเป็นพื้นที่ เชิงยุทธศาสตร์ที่ติดกับแนวชายแดนแม่น้ำโขง ฉะนั้น ผู้บริหารท้องถิ่นในพื้นที่จึงต้องแสวงหาโอกาสและใช้ ประโยชน์จากความเข้มแข็งของพื้นที่ ดังที่ผู้บริหารท้องถิ่นแห่งหนึ่งได้กล่าวในประเด็นนี้ว่า

“...คนที่จะมาทำงานเป็นผู้นำท้องถิ่นต้องเข้าใจบริบทของพื้นที่ ผู้นำต้องไม่กังวลเรื่องภูมิศาสตร์ ในการพัฒนาที่ต้องคิดอีกว่าเรามีจุดอ่อนอะไรแล้วจะพัฒนาไปทิศทางไหนเราขาดอะไร แล้วเรา อยากรู้บ้านเราเป็นอย่างไร นี่ต้องเป็นวิสัยทัศน์ของผู้ที่จะมาเป็นผู้นำท้องถิ่น...” (ผู้บริหาร ท้องถิ่น, มกราคม 21, 2565)

“...ผู้บริหารท้องถิ่นที่จะทำให้ชาวบ้านอยู่ดีกินดี ต้องมีความรู้ มีธรรมาภิบาล ถ้าหากผู้บริหาร หมกมุ่นกับผลประโยชน์ส่วนตัวก็จะทำให้ด้อยลงไป ต้องค้นให้ได้ว่าในพื้นที่ของตนเองมีโอกาส พัฒนาอะไรบ้าง ต้องหยิบขึ้นมาให้ได้ ต้องฉลาดและต้องเข้าถึงประชาชนและต้องให้ประชาชนมี ส่วนร่วม ในการคิด ในการทำ ...” (ผู้บริหารท้องถิ่น, มกราคม 13, 2565)

ขณะเดียวกันก็พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่น ส่งผลต่อการ บริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เนื่องจากทั้งสองฝ่ายเป็นผู้มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจทางนโยบาย หากความสัมพันธ์ของทั้งสองฝ่ายอันดี มีเป้าหมาย วิสัยทัศน์ร่วมกัน จะถือว่าเป็นการสร้างบรรยากาศที่ดี ดัง ผู้บริหารท้องถิ่นท่านหนึ่งกล่าวในประเด็นนี้ว่า

“...สมาชิกสภา กับผู้บริหารต้องให้ความร่วมมือกัน ก็ยังต้องคุยกันว่าอันไหนที่จะเกิดประโยชน์กับ ชาวบ้าน ทางสภาฯเขาก็อนุมัติมาช่วยเหลือเรา มันจึงอยู่ที่ฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติจะต้อง ร่วมมือกันเพื่อที่ทั้งสองฝ่ายจะได้เดินหน้าและไปด้วยกัน...” (ผู้บริหารท้องถิ่น, มกราคม 24, 2565)

3) ระบบนิเวศทางเศรษฐกิจ

ระบบนิเวศทางเศรษฐกิจของพื้นที่เป็นปัจจัยที่สำคัญ เนื่องจากสามารถเกื้อหนุนให้เกิดบรรยากาศ ทางเศรษฐกิจ โดยจังหวัดหนองคายเป็นพื้นที่ที่ติดกับแม่น้ำโขงซึ่งกั้นระหว่างประเทศไทยและสาธารณรัฐ ประชาธิปไตยประชาชนลาว มีความเป็นพื้นที่ชายแดน และเป็นเป้าหมายของการพัฒนาทั้งด้านการค้า การ ลงทุนและการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ ดังจะพบได้จากการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน อาทิ ถนน เส้นทางรถไฟ ท่าเรือ เนื่องจากจังหวัดหนองคายมีต้นทุนทางสังคมคือพื้นที่โดยส่วนใหญ่ติดต่อกับแม่น้ำโขง ทำให้มีแหล่ง

ท้องถิ่นที่เกิดขึ้นทั้งในเชิงเกษตรและเชิงธรรมชาติ ทั้งนี้ยังถือว่าจังหวัดหนองคายเป็นประตูสู่ประเทศที่อยู่ในอนุภาคลุ่มน้ำโขง ดังคำให้สัมภาษณ์ของผู้บริหารภาครัฐท่านหนึ่งความว่า

“...ถ้ามีโครงสร้างพื้นฐานที่ดี มีถนนหนทางที่สะดวกสบาย กว้างขวาง มีมาตรฐาน ก็จะเป็นเรื่องส่งเสริมการลงทุน จึงจำเป็นจะต้องพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานให้รองรับทุกมิติทั้งบก น้ำ อากาศ แต่ตอนนี้ก็ถือว่าเป็นขั้นเริ่มต้น...” (ผู้บริหารภาครัฐ, มกราคม 13, 2565)

ฉะนั้น ระบบนิเวศทางเศรษฐกิจในจังหวัดหนองคายจึงถือได้ว่าค่อนข้างมีศักยภาพในการพัฒนาเศรษฐกิจ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงจำเป็นต้องคำนึงถึงประเด็นนี้เข้ามาเป็นยุทธศาสตร์ในการพัฒนาพื้นที่เพื่อให้เกิดกิจกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจที่ท้องถิ่นเป็นผู้ขับเคลื่อน

4) ทูทางสังคม

ทูทางสังคมถือเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาโดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ ซึ่งหากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่มีทูทางสังคมที่เข้มแข็งก็จะทำให้การพัฒนาเศรษฐกิจมีความเข้มแข็งไปด้วย โดยทูทางสังคมที่กล่าวมานี้ประกอบด้วย ความเข้มแข็งของชุมชน การมีเครือข่ายความร่วมมือ การมีวิสาหกิจ โดยจากข้อมูลพบว่า ภายในท้องถิ่นเกิดการรวมกลุ่มกันของประชาชนเป็นจำนวนมากในแต่ละเทศบาล โดยอิงกับบริบทและภูมิศาสตร์ของพื้นที่ เพื่อประสานความร่วมมือในแง่ของการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมโดยเฉพาะความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับพญานาคและแม่น้ำโขง การดำเนินกิจกรรมที่เกิดมูลค่าร่วมกันในพื้นที่เช่น การนำกล้วยที่มีจำนวนมากในท้องถิ่นมาแปรรูปเป็นของฝากเมื่อนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามา กลุ่มที่รวมตัวกันเพื่อทำบายศรีจากใบตองในช่วงพิธีกรรมสำคัญของพื้นที่ เป็นต้น นอกจากนี้ ทั้งราชการส่วนภูมิภาคและราชการส่วนท้องถิ่นต่างให้ความสำคัญในด้านนี้เนื่องจากเป็นการกระตุ้นความร่วมมือในการพัฒนาท้องถิ่นโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน จึงได้เกิดกิจกรรมการพัฒนาฝีมือแรงงาน และการอบรมหลักสูตรต่าง ๆ เพื่อเพิ่มทักษะของเครือข่ายภาคประชาชนและให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมในปัจจุบัน ขณะเดียวกันก็ถือว่าการรวมกลุ่มของประชาชนเป็นความเข้มแข็งของพื้นที่ ดังกลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มหนึ่งได้กล่าวในประเด็นนี้ว่า

“...เทศบาลจะเข้ามาช่วยเหลือในเรื่องของการประชาสัมพันธ์แล้วก็ช่วยอำนวยความสะดวกทุกอย่าง ถ้าเราไปขอความช่วยเหลือเขาก็จะส่งเสริมและช่วยเหลือ ที่ผ่านมามีจังหวัด อำเภอและเทศบาลเองก็มีการเรียกตัวแทนไปเข้าอบรมตลอด เพื่อเพิ่มความรู้ และมาถ่ายทอดกันในกลุ่ม...” (กลุ่มวิสาหกิจแปรรูปอาหารชุมชน, มกราคม 23, 2565)

2. ความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาเศรษฐกิจ

ความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นถือเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับท้องถิ่น เนื่องจากเป็นปัจจัยที่สามารถระบุได้ว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถเป็นหน่วยงานในการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจได้หรือไม่ ผู้วิจัยจึงขออธิบายผลการวิจัยในประเด็นความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาเศรษฐกิจอยู่ 4 ประการ ดังนี้

1) การกระจายอำนาจทางการคลัง

การกระจายอำนาจทางการคลังในปัจจุบันทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเริ่มมีอำนาจในการตัดสินใจทางการคลังเพิ่มมากขึ้น เช่น การจัดเก็บภาษีป้าย ภาษีโรงเรือน ที่ดิน และสิ่งปลูกสร้าง นอกจากนี้ ยังมีช่องทางที่เพิ่มอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมากขึ้นในการกู้เงิน ซึ่งในระดับเทศบาลขึ้นไปสามารถที่

จะกู้เงินในฐานะนิติบุคคลได้ จากข้อมูลพบว่า แม้อำนาจที่เพิ่มมานี้จะเป็นการกระจายอำนาจทางการคลัง แต่ก็ยังพบว่า งบประมาณที่จัดเก็บเองได้นั้นมีจำนวนที่ไม่เพียงพอและทันต่อการพัฒนาพื้นที่ ทำให้ไม่สามารถดำเนินการตามแผนได้แบบเรียงลำดับแต่ละขั้นตอน จึงต้องปรับเปลี่ยนสู่การบริหารตามสถานการณ์ โดยยึดประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นแก่ประชาชนที่สูงที่สุดก่อน ดังผู้บริหารท้องถิ่นแห่งหนึ่งกล่าวในประเด็นนี้ว่า

“...เมื่อก่อนทำตามแผน ตอนนี้ต้องทำตามสถานการณ์ ซึ่งจะมีความจำเป็นที่เกิดขึ้นแต่ละครั้งแต่ละเดือนว่าเราต้องทำอะไร จะมีแผนกลาง เรามาคิดแล้วว่าต้องทำลำดับที่ 1 ที่เป็นความต้องการของประชาชนที่เกิดประโยชน์สูงสุดก่อน โดยคำนึงถึงความเหมาะสมและเร่งด่วน...” (ผู้บริหารท้องถิ่น, มกราคม 24, 2565)

2) การเมืองและการบริหาร

ความร่วมมือระหว่างฝ่ายการเมืองท้องถิ่นและฝ่ายข้าราชการท้องถิ่นคือความสำเร็จขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จากข้อมูลจึงพบว่า ความร่วมมือที่กล่าวมานี้ ในระดับโครงสร้างองค์กรจะต้องมีโครงสร้างและหน้าที่ที่ชัดเจน เพื่อให้บุคลากรเข้าใจบทบาทและหน้าที่ในการทำงานร่วมกัน โดยเทศบาลส่วนใหญ่จะมีฝ่ายพัฒนารายได้ งานผลประโยชน์และกิจการพาณิชย์ รวมถึงงานแผนที่ภาษีและทะเบียนทรัพย์สิน จะมีความแตกต่างกันเล็กน้อยเช่น การนำงานด้านงบประมาณไปจัดอยู่ในกองยุทธศาสตร์ บางแห่งจะมีการจัดตั้งงานส่งเสริมการท่องเที่ยวไว้ในสำนักปลัดเทศบาล เป็นต้น สะท้อนให้เห็นถึงความพร้อมในการพัฒนาการจัดหารายได้และกรอบการดำเนินงานด้านเศรษฐกิจ เนื่องจากการควมรวมภารกิจบางอย่าง ต้องคำนึงถึงความพร้อมและความเชี่ยวชาญของบุคลากร เมื่อโครงสร้างองค์กรมีความพร้อม มีความชัดเจน ข้าราชการที่นำนโยบายไปปฏิบัติเข้าใจภารกิจ จะทำให้พื้นที่มีความพร้อมในการเป็นหน่วยงานขับเคลื่อนทางเศรษฐกิจ ดังผู้บริหารภาครัฐท่านหนึ่งกล่าวในประเด็นนี้ว่า

“...ท้องถิ่นมีความพร้อมที่จะพัฒนาเศรษฐกิจในพื้นที่ของตัวเอง มันเป็นเรื่องใหญ่แต่สามารถทำได้ในระดับที่เป็นชุมชน เพราะมีความพร้อมที่จะเข้าไปดูแลเรื่องตลาดชุมชน หรือตลาดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวก็สามารถทำได้ มีความพร้อมที่เพียงพอ...” (ผู้บริหารราชการส่วนภูมิภาค, มกราคม 13, 2565)

3) ระบบนิเวศทางเศรษฐกิจ

การเคลื่อนไหวของเศรษฐกิจในท้องถิ่นส่งผลต่อความอยู่ดีกินดีของประชาชนในพื้นที่ เนื่องจากเป็นการนำผลิตผลทางการเกษตร สินค้า และบริการต่าง ๆ ของชุมชนออกมาจำหน่ายให้แก่นักท่องเที่ยว ทำให้มีเงินหมุนเวียนภายในชุมชน จากข้อมูลพบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีนโยบายริเริ่มการสร้างตลาดเพื่อการจำหน่ายสินค้าและบริการให้แก่นักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาในพื้นที่ ซึ่งอยู่ภายใต้การดูแลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งนี้ ยังอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ซื้อและผู้ขายให้สามารถมีสถานที่พบกันเพื่อแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการกันได้ ซึ่งถือว่าเป็นความพร้อมในแง่ของระบบนิเวศทางเศรษฐกิจที่เกิดจากความร่วมมือขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและประชาชน ดังผู้บริหารท้องถิ่นท่านหนึ่งกล่าวในประเด็นนี้ว่า

“...มีการจัดทำตลาดชุมชนเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจ ต่อยอดเป็นถนนคนเดิน เปิดให้มีตลาดนัด 2 ประเภท การอำนวยความสะดวก ลดขั้นตอนการขออนุมัติ มีการพัฒนากลุ่มจักรยานและการเกษตร ให้ผลผลิตขายได้ เกษตรกรมีรายได้อย่างต่อเนื่อง...” (ผู้บริหารท้องถิ่น, มกราคม 14, 2565)

4) ทุนทางสังคม

เครือข่ายความร่วมมือขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อาทิ ภาคประชาชน กลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มพิธีกรรมทางศาสนา และกลุ่มผู้นุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี เป็นเครื่องสะท้อนความพร้อมและเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น เพราะเกิดการทำงานร่วมกัน การดำเนินงานในลักษณะเครือข่ายนี้ เป็นการพัฒนาคนเพื่อสร้างความพร้อมของพื้นที่ จากข้อมูลพบว่า ประชาชนในท้องถิ่นให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการฝึกอบรม เตรียมการเทศกาล และการจำหน่ายสินค้าและบริการแก่นักท่องเที่ยว เนื่องจากความร่วมมือนี้เป็นการมอบประโยชน์แก่ประชาชนให้สามารถมีรายได้จากการรวมกลุ่มกันและดำเนินการร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังผู้บริหารท้องถิ่นท่านหนึ่งกล่าวในประเด็นนี้ว่า

“...เราพัฒนาชาวบ้านอยู่แล้วเพื่อฝึกการเป็นผู้ประกอบการ ชาวบ้านเขาก็ร่วมมือกันอย่างดี สำหรับการคิดและลงมือทำว่า เขาจะขายอะไร เขาจะทำอะไร และเขาก็จะมาขอความช่วยเหลือจากเทศบาล เราก็ส่งเสริมเขา เราพร้อมเสมอเพราะเป็นหน้าที่ของเทศบาลอยู่แล้ว...”
(ผู้บริหารท้องถิ่น, มกราคม 14, 2565)

3. ความสนใจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเป็นหน่วยงานขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก

ผู้บริหารท้องถิ่น สมาชิกสภาท้องถิ่น บุคลากรท้องถิ่น คือกลไกในการพัฒนาเศรษฐกิจในท้องถิ่น เนื่องจากเป็นกลุ่มคนระดับยุทธศาสตร์ของท้องถิ่น หากบุคคลเหล่านี้มีความสนใจในการเป็นหน่วยงานขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก จะทำให้ท้องถิ่นมีรายได้ที่เพิ่มขึ้น ซึ่งสะท้อนวิถีคิดหลากหลายมิติของภาคส่วนต่าง ๆ โดยจะขอกล่าวออกเป็นประการหลัก ๆ ดังนี้

1) การกระจายอำนาจทางการคลัง

การกระจายอำนาจทางการคลังคือกลไกในการเพิ่มประสิทธิภาพให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หากรัฐบาลกระจายอำนาจทางการคลังให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในปริมาณที่มากขึ้น อาจทำให้ขีดความสามารถด้านการพัฒนาเศรษฐกิจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพิ่มขึ้นตามไปด้วย เนื่องจากเป็นแรงจูงใจทางด้านงบประมาณเพื่อประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจในระดับท้องถิ่น และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้าใจภารกิจของตนเองว่าสามารถบริหารจัดการงบประมาณตามกำลังภาษีที่จัดเก็บได้นั้นอย่างไร และทำได้ดีในเรื่องใด ดังผู้บริหารราชการส่วนภูมิภาคท่านหนึ่งกล่าวในประเด็นนี้ว่า

“...หากรัฐต้องการให้ท้องถิ่นสามารถจัดการรายได้มากขึ้นโดยลดการพึ่งพิงรัฐบาล รัฐบาลจะต้องกระจายอำนาจในการเก็บภาษีให้กับท้องถิ่นอย่างเต็มที่ เพราะเขารู้ว่าตัวเองต้องทำอะไร และทำได้ดีในเรื่องไหน...” (ผู้บริหารราชการส่วนภูมิภาค, มกราคม 13, 2565)

“เทศบาลมีความสามารถและทำได้ดีด้วยในเรื่องเศรษฐกิจในเขตของเรา ชาวบ้านเขารู้ว่าเมื่อเสียภาษีแล้วเขาจะได้อะไร เพราะเราสื่อสารกับคนในพื้นที่ตลอดว่างงบประมาณที่ได้มาจะเอาไปทำอะไรบ้าง กำลังเรามีเท่าไร ทำอะไรก่อนและหลัง” (ผู้บริหารท้องถิ่น, มกราคม 21, 2565)

2) การเมืองและการบริหาร

ผู้บริหารท้องถิ่นคือผู้กำหนดนโยบายทางการบริหารภายในท้องถิ่นหนึ่ง ๆ โดยหากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะมีความสนใจในการพัฒนาเศรษฐกิจส่วนหนึ่งมาจากนโยบายและวิสัยทัศน์ของผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในบริบทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดหนองคายก็พบความสนใจเช่นว่านี้ เพื่อให้เกิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจเช่นเดียวกัน โดยจากผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารท้องถิ่นมีความสนใจในการพัฒนาเศรษฐกิจ พบได้จากการเปิดตลาดชุมชน การที่มีทั้งนักท่องเที่ยว นักลงทุน ผู้ค้า เข้ามาซื้อขายสินค้าและบริการกันตามเขตชายแดนแม่น้ำโขงซึ่งเป็นที่ยอมรับมากของเทศบาลที่มีเขตพื้นที่ติดต่อกับชายแดนแม่น้ำโขง เป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยว เศรษฐกิจ และกระตุ้นรายได้ประชาชนที่เพิ่มขึ้น เมื่อรายได้ของประชาชนเพิ่มขึ้น ก็ทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถจัดเก็บภาษีได้ในสัดส่วนที่เพิ่มขึ้น นอกจากนี้ ค่าธรรมเนียมที่เกิดจากการเปิดตลาดของเทศบาลก็เป็นหนึ่งในรายได้ที่ท้องถิ่นสามารถนำไปพัฒนาพื้นที่ได้ ดังผู้บริหารท้องถิ่นท่านหนึ่งกล่าวในประเด็นนี้ว่า

“...ได้เปิดตลาดจุดผ่อนปรนไทยลาวของเทศบาลตัวเอง มีทั้งพ่อค้าแม่ขายชาวไทยและชาวลาว เข้ามาค้าขายทุกวันอังคารและวันเสาร์ สัปดาห์ละ 2 ครั้ง เป็นประกาศระหว่างประเทศสองเมือง ปัจจุบันมีการดำเนินการอยู่ แต่ในช่วงโควิด 2 ปีได้ปิดการข้ามจึงทำให้มีแต่คนไทยที่เข้าไปขาย ทำให้ตลาดมีความซบเซา แต่ยังคงสร้างรายได้ให้พี่น้องประชาชนในพื้นที่ เทศบาลเองก็มีรายได้ มีนักท่องเที่ยวจากตรงนี้...” (ผู้บริหารท้องถิ่น, มกราคม 13, 2565)

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารท้องถิ่นและสมาชิกสภาท้องถิ่น มีความสนใจต่อประเด็นการพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานราก ผลการวิจัยพบว่า โครงสร้างพื้นฐานบางอย่าง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถเป็นผู้ให้บริการแทนรัฐแก่ประชาชนในเขตของตนเองได้โดยตรง เช่นน้ำประปา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบางแห่งที่สามารถบริหารจัดการด้านงบประมาณ ได้สัมพันธ์จากกรมโยธาธิการและผังเมืองมาเป็นความรับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตของตนเองเพื่อบริการแก่ประชาชนโดยตรง เนื่องมาจากความล่าช้าและประชาชนมักจะเข้าใจคลาดเคลื่อนว่าเป็นภารกิจของเทศบาล จึงเป็นที่มาของการสัมพันธภาพเพื่อให้บริการโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สะท้อนให้เห็นถึงความตื่นตัวและให้ความสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจ ดังผู้บริหารท้องถิ่นและราชการส่วนภูมิภาคได้กล่าวในประเด็นนี้ว่า

“...เทศบาลเราสามารถเป็นหน่วยงานที่ขับเคลื่อนด้านเศรษฐกิจในท้องถิ่นได้ เพราะเราเข้าใจระบบงาน การผังเมือง โครงสร้างต่าง ๆ ในพื้นที่ เพราะมันเชื่อมโยงกับกิจกรรมของประชาชน...” (ผู้บริหารท้องถิ่น, มกราคม 21, 2565)

“...องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความสนใจและพร้อมที่จะพัฒนาเศรษฐกิจในพื้นที่ของตนเองนะ เพราะปัญหาในพื้นที่เขารู้ มันมีพื้นที่ชัดเจนว่ามีปัญหาที่จุดไหน โอกาส อุปสรรคต่าง ๆ เขาก็ทราบ พื้นที่นั้นเฉพาะเจาะจงอยู่แล้ว...” (ผู้บริหารราชการส่วนภูมิภาค, มกราคม 13, 2565)

3) ระบบนิเวศทางเศรษฐกิจ

การกระตุ้นเศรษฐกิจภายในท้องถิ่นเกิดจากความร่วมมือที่ประสานประโยชน์ระหว่างกัน โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานหลักในการสร้างเครือข่ายนอกภาครัฐ เนื่องจากเอกชนมีกำลังในการดึงเอาธุรกิจที่เป็นประโยชน์ต่อพื้นที่เข้ามาลงทุนและอำนวยความสะดวกให้ เนื่องจากเป็นความตกลงกันระหว่าง

เทศบาลและนักลงทุนเนื่องจากจะเกิดการจ้างงาน สร้างรายได้ให้ร้านค้ารายย่อย เกิดการหมุนเวียนเงินในชุมชน เมื่อเศรษฐกิจในพื้นที่ดี มีการจ้างงาน คนก็เริ่มจับจ่ายใช้สอย ดังผู้บริหารท้องถิ่นท่านหนึ่งกล่าวในประเด็นนี้ว่า

“...ตอนนี้ทางเทศบาลได้ร่วมกับภาคเอกชน ส่วนมากจะเป็นอุตสาหกรรมทางการท่องเที่ยว และมีโรงงานตัวอย่างโรงงานปลากระป๋อง เพราะถ้ามีโรงงานที่เหมาะสมกับทักษะของคนในพื้นที่แล้ว ก็มีการจ้างงานทั้งโรงงานและภาคการท่องเที่ยว ทั้งกระตุ้นและสร้างงานในเวลาเดียวกัน...” (ผู้บริหารท้องถิ่น, มกราคม 24, 2565)

นอกจากเกิดการจ้างงานสร้างรายได้ดังที่ได้อธิบายไว้แล้ว ความเข้าใจในยุทธศาสตร์ของตนเองว่าจุดแข็งคือการท่องเที่ยวและภาคการเกษตรยิ่งสะท้อนให้ภาพความเชื่อมโยงของธุรกิจชุมชนได้เป็นอย่างดี เนื่องจากเมื่อมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาพักผ่อนก็เกิดการอุปโภค บริโภค แต่ต้องอยู่ในกฎและกติกาต่าง ๆ ที่เหมาะสมของพื้นที่ จึงไม่เกิดผลเสียต่อบรรยากาศทางเศรษฐกิจ ดังผู้บริหารท่านหนึ่งกล่าวในประเด็นนี้ว่า

“...ที่นี้ทุกอย่างจะเน้นไปในเรื่องของสร้างรายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยว รวมถึงการเกษตรด้วย ถ้านักท่องเที่ยวมาเดินถนนคนเดินก็มาจับจ่ายใช้สอย มาทานอาหาร มาพัก ทุกอย่างจะได้จัดการท่องเที่ยวเป็นหลัก...” (ผู้บริหารท้องถิ่น, มกราคม 21, 2565)

4) ทูทางสังคม (Social Capital)

ความสนใจของประชาชนต่อประเด็นการพัฒนาเศรษฐกิจถือเป็นกุญแจของการพัฒนาที่ ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนในท้องถิ่นรวมกลุ่มกันดำเนินกิจกรรมทั้งด้านการเกษตร การท่องเที่ยว ศิลปวัฒนธรรม ต่างมีความเข้มแข็ง มีความพร้อม ต่อการรองรับทางด้านเศรษฐกิจ นอกจากนี้ประชาชนยังเห็นถึงความสำคัญขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีต่อเศรษฐกิจในระดับท้องถิ่นในฐานะองค์กรที่มาจากเสียงเลือกตั้งของประชาชน และเป็นองค์กรที่อยู่ใกล้ชิดกับความต้องการของประชาชนมากที่สุด เมื่อรื้อรัฐบาลก็คิดว่าใช้เวลาานกว่าการให้อำนาจองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการ ดังผู้ประชาชนท่านหนึ่งกล่าวในประเด็นนี้ว่า

“มันควรเป็นหน้าที่ของเทศบาลเพราะรัฐบาลเขาดูแลได้ไม่ทั่วถึงหรอก นายที่เป็นคนในท้องถิ่นจริง ๆ จะรู้ว่าเศรษฐกิจท้องถิ่นเป็นยังไง จะพัฒนาแบบไหนได้บ้างถึงจะเป็นผลดีต่อคนในท้องถิ่น...” (ประชาชน, มกราคม 23, 2565)

“...ภาษีก็เสียให้เทศบาลทุกปี ก็คิดว่าที่ที่เราอยู่มันจะดีขึ้น และเขาจะสนับสนุนเราเรื่อย ๆ ไม่ว่าใครได้ขึ้นมาเป็นนายกเทศบาล เราก็อยากให้บ้านเมืองมันดีขึ้นเรื่อย ๆ ให้สมกับภาษีที่เราจ่าย เพราะเราทำมาหากินที่นี่ ก็จ่ายให้ที่นี่” (ประชาชน, มกราคม 23, 2565)

นอกจากที่ได้กล่าวมาแล้ว ความร่วมมือระหว่างประชาชนในพื้นที่และผู้แทนของท้องถิ่นเองต้องมีการประสานความร่วมมือที่ดีต่อกัน เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการให้ข้อคิดเห็นและสร้างความชอบธรรมในการดำเนินกิจกรรมภายในพื้นที่ เสริมกับองค์ความรู้ของท้องถิ่นเอง เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งเกิดประโยชน์ต่อระบบเศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่น ดังผู้บริหารราชการส่วนภูมิภาคกล่าวในประเด็นนี้ว่า

“...ความสำเร็จหรือล้มเหลวในเรื่องเศรษฐกิจระดับท้องถิ่นนี้ ปัจจัยหลัก ๆ เลยคือขึ้นอยู่กับประชาชนและท้องถิ่นด้วยกันเอง จะร่วมมือกันยังไงให้ได้ประโยชน์ทุกฝ่าย ไม่สร้างความเดือดร้อนแต่เท่าที่ดูมา ก่อนที่ท้องถิ่นจะทำอะไร เขาถามประชาชนอยู่แล้ว ส่วนนี้ไม่ต้องห่วง...” (ผู้บริหารราชการส่วนภูมิภาค, มกราคม 13, 2565)

จากคำตอบและเหตุผลที่ได้อธิบายไปแล้วข้างต้น สะท้อนภาพที่ชัดเจนแล้วว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีศักยภาพในการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับท้องถิ่นแต่ยังขาดความพร้อมทั้งในแง่ของกฎหมาย นโยบาย รัฐบาล ถึงเวลาที่รัฐบาลและหน่วยงานส่วนกลางต้องมีความจริงจังและจริงจังในการขับเคลื่อนให้ท้องถิ่นเป็นหน่วยงานหลักในระดับพื้นที่ในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก ในระยะการพัฒนาที่ผ่านมาตั้งแต่ พ.ศ.2540 จะเห็นได้ชัดว่าการบริการสาธารณะในท้องถิ่นได้รับการพัฒนาดีขึ้นเป็นลำดับด้วยเพราะศักยภาพของหน่วยงานระดับท้องถิ่นเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนและดำเนินงานแทนรัฐบาลส่วนกลาง ในการมีมติการพัฒนาเศรษฐกิจก็เช่นกัน ซึ่งจะเห็นได้ว่าผลกระทบจากการแพร่ระบาดของ COVID-19 ทำให้กิจกรรมเศรษฐกิจในระดับมหภาคได้รับกระทบหนัก ด้วยเพราะส่วนหนึ่งเกิดจากฐานรากทางเศรษฐกิจในระดับท้องถิ่นยังไม่เข้มแข็งพอ ซึ่งจำเป็นอย่างไรจะต้องหันกลับมามองว่า เมื่อฐานรากมีความเข้มแข็งและท้องถิ่นสามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน ก็จะเป็นภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจของประเทศไทยในอนาคตได้เป็นอย่างดี

สรุปและอภิปรายผล

จากการศึกษาพบว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีศักยภาพ และความสนใจในกิจกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจแต่ยังขาดความพร้อม กล่าวคือ ความมีศักยภาพและความสนใจที่กล่าวมานี้สะท้อนได้ ดังนี้ ในด้านความมีศักยภาพพบจากระบบนิเวศทางเศรษฐกิจที่เอื้อต่อการเกิดกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เนื่องจากมีโครงสร้างพื้นฐานที่เหมาะสมรองรับทั้งด้านการค้า การลงทุนและการท่องเที่ยว ซึ่งการลงทุนในพื้นที่ส่วนใหญ่เน้นไปที่อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติและอุตสาหกรรมเกษตร ทั้งนี้ยังพบได้จากทุนทางสังคมคือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีการเตรียมทรัพยากรบุคคลผ่านการพัฒนาทักษะที่จำเป็น อาทิ การอบรมทักษะการเป็นผู้ประกอบการสมัยใหม่ให้แก่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนและประชาชนในพื้นที่ ทำให้สามารถต่อยอดเป็นการเปิดตลาดถนนคนเดิน จุดผ่อนปรนทางการค้า เพื่อแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการจากผู้ค้าและนักท่องเที่ยว โดยอาศัยจุดแข็งเชิงพื้นที่คือความเป็นเมืองแห่งการท่องเที่ยวที่ติดกับชายแดนแม่น้ำโขง ในด้านความสนใจพบว่า ผู้บริหารสมาชิกสภา บุคลากร องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความร่วมมือกันในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจในระดับท้องถิ่น ซึ่งนำโดยผู้บริหารท้องถิ่นที่มีวิสัยทัศน์ การคิดเชิงยุทธศาสตร์ และรู้จักการแสวงหาโอกาสในการพัฒนาท้องถิ่น นำจุดแข็งของพื้นที่มาเป็นยุทธศาสตร์ในการสร้างรายได้ให้แก่องค์กรและประชาชน

นอกจากความมีศักยภาพและความสนใจที่ได้กล่าวไว้แล้วยังพบอีกว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังขาดความพร้อมในการเป็นหน่วยงานขับเคลื่อนเศรษฐกิจ อันเนื่องมาจากกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับบทบาท ภารกิจ ด้านการคลังและงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กล่าวคือ การกระจายอำนาจทางการคลังยังไม่ตอบสนองอย่างเต็มศักยภาพต่อบทบาทและภารกิจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น ภาษีที่จัดเก็บเองมีไม่เพียงพอต่อการบริหารพัฒนา งบประมาณที่พึ่งพารัฐบาลยังอยู่ในสัดส่วนที่สูงเมื่อเทียบกับรายได้ที่ท้องถิ่นสามารถจัดเก็บเองได้ กล่าวโดยสรุป หากจะให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานขับเคลื่อนกิจกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจ รัฐบาลจะต้องมีนโยบายเสริมสร้างความพร้อมให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านงบประมาณ ภาษี และการบริหารการคลัง สามารถสรุปเป็นตารางข้อค้นพบได้ ดังนี้

กรอบการศึกษา	ประเด็น	ข้อค้นพบ
ศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก	1.การกระจายอำนาจทางการคลัง	☐ การพึ่งพาการจัดเก็บภาษีท้องถิ่นเป็นหลัก ☐ การตัดสินใจทางด้านการคลังยังมีอยู่อย่างจำกัด ซึ่งยังไม่สอดคล้องกับบทบาทภารกิจ
	2.การเมืองและการบริหาร	ผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์ทางเศรษฐกิจจะรู้จักการประสานประโยชน์ระหว่างประชาชนในท้องถิ่นกับภาครัฐ
	3.ระบบนิเวศทางเศรษฐกิจ	โครงสร้างพื้นฐานส่งผลต่อการลงทุนและการท่องเที่ยวภายในท้องถิ่น
	4.ทุนทางสังคม	การทำงานเชิงรุกช่วยสร้างความเข้มแข็งของคนในท้องถิ่น
ความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาเศรษฐกิจ	1.การกระจายอำนาจทางการคลัง	ท้องถิ่นใช้หลักการบริหารตามสถานการณ์โดยยึดประโยชน์สูงสุดที่จะเกิดแก่ประชาชนเป็นที่ตั้ง
	2.การเมืองและการบริหาร	ผู้บริหาร สภาท้องถิ่น และข้าราชการท้องถิ่นมีความเข้าใจบทบาทตนเองทางด้านเศรษฐกิจในระดับพื้นที่
	3.ระบบนิเวศทางเศรษฐกิจ	ท้องถิ่นนโยบายริเริ่มพัฒนาเศรษฐกิจในระดับพื้นที่ ได้แก่ ถนนคนเดิน ตลาดนัดเทศบาล
	4.ทุนทางสังคม	ท้องถิ่นมีการพัฒนาทักษะการเป็นผู้ประกอบการแก่ประชาชนอย่างสม่ำเสมอ
ความสนใจขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเป็นหน่วยงานขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก	1.การกระจายอำนาจทางการคลัง	องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังคงพึ่งพิงงบประมาณจากรัฐบาลในสัดส่วนที่สูงมาก
	2.การเมืองและการบริหาร	ผู้บริหาร สภาท้องถิ่น และข้าราชการท้องถิ่นมีความพยายามในการสร้างรายได้ให้แก่ประชาชนผ่านการแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการจากนักลงทุนและนักท่องเที่ยว
	3.ระบบนิเวศทางเศรษฐกิจ	ท้องถิ่นมีวิสัยทัศน์ในการดึงดูดการลงทุนผ่านการท่องเที่ยว เพื่อกระตุ้นการจ้างงาน สร้างรายได้แก่ประชาชน

กรอบการศึกษา	ประเด็น	ข้อค้นพบ
	4.ทุนทางสังคม	ประชาชนให้ความร่วมมือในการจ่ายภาษีแก่ท้องถิ่น เนื่องจากท้องถิ่นมีทิศทางที่ดีในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนด้านเศรษฐกิจ การท่องเที่ยว

ตารางที่ 1 : ข้อค้นพบของงานวิจัย

ที่มา : ผู้วิจัย, 2565

ภายใต้ข้อค้นพบที่กล่าวมานี้ ถือเป็นการยืนยันและการสร้างความเชื่อมั่นแก่รัฐบาลในการกระจายอำนาจทางเศรษฐกิจและการคลังให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างศักยภาพ และความพร้อมต่อการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับท้องถิ่นที่ขับเคลื่อนโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยผู้วิจัยมีความเห็นว่า ข้อค้นพบนี้ เป็นข้อค้นพบที่สร้างพลังให้แก่การกระจายอำนาจเช่นเดียวกับงานวิจัยในประเด็นเดียวกัน เพื่อให้้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเกิดความเข้มแข็ง และได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐอย่างเต็มที่

อภิปรายผลการศึกษา

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นคือหัวใจหลักของการกระจายอำนาจของประเทศไทย ซึ่งมีบทบาทและภารกิจในการให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนในระดับพื้นที่ มีความใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด นอกจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะสอดคล้องตามหลักการกระจายอำนาจ 3 มิติตามหลักการของ Saito (2011) อันได้แก่ การกระจายอำนาจทางการเมือง การกระจายอำนาจทางการบริหาร และการกระจายอำนาจทางการคลังแล้ว เมื่อรูปแบบเศรษฐกิจในปัจจุบันมีความเป็นรูปแบบตลาดสูง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงจำเป็นต้องมีอีกหนึ่งมิติคือ การกระจายอำนาจทางเศรษฐกิจ เพื่อให้้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถเป็นหน่วยงานในการขับเคลื่อนกิจกรรมการพัฒนาทางเศรษฐกิจในระดับพื้นที่ เพื่อสร้างรายได้และให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนได้อย่างเต็มศักยภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนชาติ โชติธนาวัฒน์ และกฤษฎวรรณ โสวัชรินทร์ (2562) ที่ว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีศักยภาพในการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับพื้นที่ ในแง่ของผู้บริหารที่มีวิสัยทัศน์ภาวะผู้นำ และมีแนวนโยบายที่รองรับด้านเศรษฐกิจ ทั้งนี้ ที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ก็เป็นปัจจัยสำคัญในการก่อให้เกิดกิจกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการท่องเที่ยวและอุตสาหกรรมการเกษตรที่มีนักท่องเที่ยว นักลงทุนเดินทางเข้าพื้นที่เพื่อท่องเที่ยว แลกเปลี่ยนสินค้าและบริการ โดยการชุกชุมศาสตร์ความเป็นเขตชายแดน เขตเศรษฐกิจพิเศษตามแนวแม่น้ำโขง สอดคล้องกับ Rodríguez-Pose, & Tijmstra (2007) และ Kline & Moretti (2014) ที่ว่า การจะพัฒนาเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พื้นที่ที่จะต้องมีความพิเศษ เป็นเอกลักษณ์ และต้องกำหนดเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ของตนเองอย่างชัดเจนว่าเป็นมิติใดในการเป็นพื้นที่รองรับด้านเศรษฐกิจ โดยความเป็นเมืองท่องเที่ยวและการเกษตรนั้นสอดคล้องกับ Rogerson (2016) ว่า การจะเป็นเมืองเศรษฐกิจในมิติดังกล่าว องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องมีแนวนโยบายที่ชัดเจนด้านสิ่งแวดล้อม เช่น การประกาศนโยบายเป็นเมืองคาร์บอนต่ำ การท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นเศรษฐกิจเชิงสร้างสรรค์ และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ในแง่นี้ทำให้เห็นว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นมีศักยภาพและความสนใจในกิจกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจจากฐานราก แต่ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ ยุธดา และพีรสิทธิ์ (2564) ที่ว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังขาดศักยภาพความพร้อมในแง่ของบุคลากรที่มีความรู้ด้านการตลาด ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีศักยภาพเพียงแต่ขาดความพร้อมในแง่ของการกระจายอำนาจทางการคลังที่ต้องมีเพิ่มขึ้น และกฎหมายระดับจัดตั้งที่ต้องสร้างแนวทางที่เปิดทางให้้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจ แบ่งบทบาทและหน้าที่ด้านเศรษฐกิจจากส่วนกลางกระจายอำนาจให้แก่องค์กร

ปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการ ในฐานะที่อยู่ใกล้ชิดกับปัญหาและความต้องการของประชาชนในระดับพื้นที่มากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

การพัฒนาเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นคือกลไกสำคัญที่จะช่วยให้เศรษฐกิจในระดับท้องถิ่นมีความเข้มแข็ง พึ่งพาตนเองได้ และลดการพึ่งพาจากรัฐส่วนกลาง จากการสรุปและอภิปรายผลการวิจัยที่ผ่านมา ผู้วิจัยขอเสนอข้อเสนอแนะออกเป็น 3 มิติได้แก่ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ และข้อเสนอแนะเชิงการวิจัย ดังนี้

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. รัฐบาลจะต้องทบทวนกรอบแนวคิดด้านวิธีการงบประมาณ การกระจายอำนาจทางการคลังให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพิ่มเติม เพื่อให้ท้องถิ่นสามารถพึ่งพาตนเองได้มากขึ้น เช่น การอนุญาตในทางกฎหมายและทางนโยบายให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถกำกับดูแลกิจการ การประกอบการในท้องถิ่นของตนเองได้อย่างมีอิสระ สามารถอนุมัติ อนุญาต และปรับปรุงค่าธรรมเนียมเองได้ เนื่องจากกิจการ การประกอบการนั้น ส่งผลต่อพื้นที่ภายในท้องถิ่นโดยตรง เช่น ขยะ กีดรถกระบะจก บุหรี่ สุรา เป็นต้น

2. รัฐบาลจะต้องเสริมสร้างความพร้อมให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถเป็นหน่วยงานในการขับเคลื่อนกิจกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจในท้องถิ่นของตนเองได้อย่างมีอำนาจอิสระ ลดการควบคุมจากรัฐส่วนกลาง เช่น ถ้ายโอนงบประมาณ ภารกิจ และบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถทางด้านเศรษฐกิจ การตลาด ให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1. คณะกรรมการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องมุ่งผลักดันให้รัฐบาลกำหนดนโยบายกระจายอำนาจทางการคลังให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้สามารถจัดเก็บภาษีเองได้เพิ่มมากขึ้น โดยถ่ายโอนจากราชการส่วนกลางโดยถือว่าเป็นโอกาสในการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับฐานราก

2. รัฐบาลจะต้องจัดสรรรายได้ให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่น้อยกว่าร้อยละ 35 ของรายได้รัฐบาลโดยเร็ว เพื่อเป็นการเพิ่มอำนาจในการตัดสินใจทางการคลังให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

3. คณะกรรมการกระจายอำนาจ ฯ จะต้องผลักดันให้รัฐบาลอนุญาตให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในต่างระดับกันแต่มีพื้นที่ติดต่อกัน สามารถร่วมมือกันในลักษณะสหการได้ เพื่อเป็นเสริมสร้างการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากแบบพื้นที่ต่อพื้นที่

ข้อเสนอแนะเชิงการวิจัย

การส่งเสริมขีดความสามารถในการพัฒนาเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นถือเป็นความท้าทายของนักวิจัยและผู้ตัดสินใจเชิงนโยบาย ผู้ที่สนใจศึกษาวิจัยประเด็นนี้ ควรศึกษาเชิงเปรียบเทียบอย่างลุ่มลึกในการนำเอากรณีศึกษาจากต่างประเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มประเทศกำลังพัฒนาที่มีบริบทใกล้เคียงกับประเทศไทย มาศึกษาถึงโอกาส อุปสรรคในการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับฐานราก เพื่อเป็นข้อเสนอที่มีผลกระทบทางบวกให้รัฐบาลได้มีข้อมูลในการตัดสินใจทางนโยบายที่เพิ่มมากยิ่งขึ้น

ข้อจำกัดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีระยะเวลา กำลังคน และงบประมาณที่จำกัด จึงทำให้ผู้วิจัยเลือกศึกษาแบบกรณีศึกษา เพื่อให้การวิจัยด้านนี้ได้รับการต่อยอดที่ดียิ่งขึ้น ควรเพิ่มขีดความสามารถในข้อจำกัดดังกล่าว

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

- การรถไฟแห่งประเทศไทย. (2565, 20 มกราคม). **โครงการความร่วมมือระหว่างรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทย และรัฐบาลแห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน การพัฒนาระบบรถไฟความเร็วสูงเพื่อเชื่อมโยงภูมิภาค ช่วงกรุงเทพมหานคร-หนองคาย**. <https://www.hsrkorat-nongkhai.com>
- คณิน พีระวัฒน์ชาติ. (2561). **บทบาทของรัฐบาลท้องถิ่นกับการพัฒนาเศรษฐกิจแบบมีส่วนร่วม. FOCUSED AND QUICK, (127), 1.**
- คณะกรรมการการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. (2563). **รายงานประจำปี 2563**. <https://drive.google.com/file/d/14BmG2Pkrkm6Tv6g-RTTQvdlSGNeviPcb/view>
- จรัส สุวรรณมาลา. (2557). **การพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่นบนเส้นทางการกระจายอำนาจของไทย**. สถาบันพระปกเกล้า, 205-234.
- ชนชาติ โชติธนนันท์ และกฤชวรรณ โล้วชิรินทร์ (2562). **ศักยภาพในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอุดรธานี**. *Journal of Buddhist Education and Research*, 5(2), 122-128.
- ยุรดา น้อยวังหิน และพีรสิทธิ์ คำนวนศิลป์ (2564). **ศักยภาพและความพร้อมในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดขอนแก่น**. *Journal of Modern Learning Development*, 6(4), 39-48.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540. (2540, 11 ตุลาคม). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม 114 ตอนที่ 55 ก. หน้า 16.
- สุนทรชัย ขอบยศ. (2561). **การบริหารจัดการท้องถิ่นเพื่อการส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชน กรณีศึกษากลุ่มโรงสีข้าวชุมชนตำบลหนองบัว อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม**. *วารสารการเมืองการปกครอง*, 8(2), 16-32.

ภาษาอังกฤษ

- Asher, S., & Novosad, P. (2020). **Rural Roads and Local Economic Development**. *American Economic Review*, 110(3), 797–823. doi:10.1257/aer.20180268
- Bailey, J. (1999). **Local Government Economics Principle and Practice**. (1). London : Macmillan press Ltd.
- Di Nauta, P., Merola, B., Caputo, F. et al. (2015). **Reflections on the Role of University to Face the Challenges of Knowledge Society for the Local Economic Development**. *J Knowl Econ* 9, 180–198 (2018). <https://doi.org/10.1007/s13132-015-0333-9>
- Kline, P., & Moretti, E. (2014). **People, Places, and Public Policy: Some Simple Welfare Economics of Local Economic Development Programs**. *Annual Review of Economics*, 6(1), 629–662. doi:10.1146/annurev-economics-080213-041024
- Rodriguez-Pose, A., & Tijmstra, S. A. R. (2007). **Local Economic Development in Sub-Saharan Africa**. *Environment and Planning C: Government and Policy*, 25(4), 516–536. doi:10.1068/c5p

- Rogerson, C. M. (2016). **Climate change, tourism and local economic development in South Africa**. *Local Economy*, 31(1-2), 322–331. doi:10.1177/0269094215624354
- Saito, Fumihiko. (2011). **Decentralization**. In Mark Bevir (Ed.), *The SAGE Handbook of Governance* (pp. 484-500), ibrd.
- Oates, W. E. (1999). **An Essay on Fiscal Federalism**. American Economic Association.

Translated References

- Chopyot, S. (2018). **Local Governance for the Development of Community Economy: The Case Study of the Group Operating Community Rice Mill in Nongbua Sub-district, Kosumpisai District, Maha Sarakham Province**. *Journal of Politics and Governance*, 8(2), 16-32.
- Chotthananan, T. & Lowatcharin, G. (2019). **Potentiality of Local Administrative Organizations in Udon Thani Province for Local Economic Development**. *Journal of Buddhist Education and Research*, 5(2), 122-128.
- Constitution of the Kingdom of Thailand 1997. (1997, October 11). Thai government gazette. 114 (55), (pp. 16).
- Noywunghin, Y. & Kamnuansilpa, P. (2021). **The Potentiality and Readyness on Development of Local Administrative Organizations in Khon Kaen Province**. *Journal of Modern Learning Development*, 6(4), 39-48.
- Office of the Decentralization to the Local Government Organization Committee. (2020). **Annual Report 2020**. <https://drive.google.com/file/d/14BmG2Pkrkm6Tv6g-RTTQvdlSgNeviPcb/view>
- Peerawattanachart, K. (2018). **The role of local government in participatory economic development**. *FOCUSED AND QUICK*, (127), 1
- State Railway of Thailand. (2022, January 20). **Cooperation project between the government of the Kingdom of Thailand and the government of the People's Republic of China Development of high-speed rail system to link regions Bangkok - Nong Khai**. <https://www.hsrkorat-nongkhai.com>
- Suwanmala, C. (2014). **Local economic development on Thailand's Decentralization**. In Tanchai, W. (Eds), *Balance of Power in Thai Politics*. (pp. 205-234). King Prajadhipok's institute.

บทปริทัศน์หนังสือ:

ทุนทางสังคมและการพัฒนาท้องถิ่น จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ

Book Review:

Social Capital and Local Development From Theory to Empirics

[Received: June 20, 2022; Revised: June 27, 2022;

Accepted: June 30, 2022]

นพพล อัครชาติ

สาขาวิชาวิทยาการจัดการ

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

Noppon Akahat

School of Management Science,

Sukhothai Thammathirat Open University

E-mail: noppon.aka@stou.ac.th

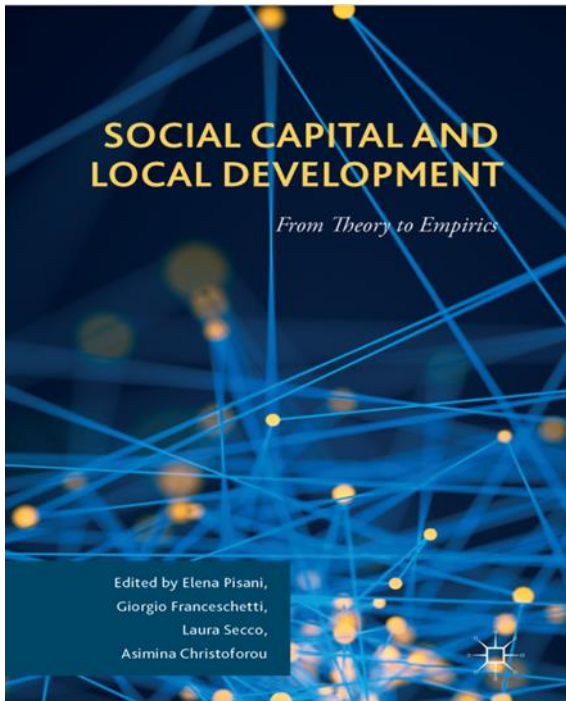
CORRESPONDING AUTHOR

Noppon Akahat

School of Management Science, Sukhothai Thammathirat Open University

E-mail: noppon.aka@stou.ac.th

บทนำ

Pisani, E., Franceschetti, G., Secco, L. and Christoforou, A. (2015).
Social Capital and Local development : From Theory to Empirics. Cham, Switzerland: Palgrave Macmillan

วัตถุประสงค์ของความสนใจในการปริทัศน์หนังสือเล่มนี้มาจากเหตุผลในการทำงานวิชาการที่มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ซึ่งในขณะนี้ (2565) อยู่ระหว่างการดำเนินการปรับปรุงเนื้อหาชุดวิชา 33448 การบริหารการคลังและการจัดการทุนในท้องถิ่น สำหรับใช้เป็นสื่อการสอนในหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต วิชาเอกการบริหารท้องถิ่นและการจัดการเมือง โดยผู้เขียนได้รับมอบหมายให้เป็นประธานคณะกรรมการกลุ่มปรับปรุงชุดวิชาดังกล่าว จึงได้รวบรวมหนังสือจำนวนหนึ่งเกี่ยวกับทุนทางสังคมขึ้นเพื่อทำการทบทวนสถานภาพทางแนวคิดองค์ประกอบในการทำความเข้าใจแนวคิด วิธีการศึกษาและการนำไปปฏิบัติ รวมถึงกรณีศึกษาที่เกิดขึ้นจริง เพื่อประกอบการผลิตเนื้อหาหน่วยการสอนทางไกลในเรื่องเกี่ยวกับทุนทางสังคม (Social Capitals) ซึ่งเป็นเนื้อหาของชุดวิชาดังกล่าว จึงพบข้อมูลที่น่าสนใจจากเนื้อหาของ Textbook เล่มหนึ่งที่ชื่อ Social Capital and Local development : From Theory to Empirics ซึ่งเป็นการนำเสนอสถานภาพทางแนวคิด องค์ความรู้ วิธีการศึกษาวิจัย และผลงานการวิจัยที่เกิดขึ้นจากประเทศในยุโรป ผู้เขียนจึงได้ทำการเปิดอ่านเนื้อหาภายในเล่มซึ่งมีความน่าสนใจมากเมื่อผลงานดังกล่าวใช้กรอบการวิเคราะห์ที่เป็นตัวแบบหรือโปรแกรมการพัฒนาที่พัฒนาขึ้นโดยสหภาพยุโรปที่ใช้ชื่อว่า the LEADER ในการพัฒนาทุนทางสังคมให้เกิดกระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในเขตชนบทในภูมิภาคต่าง ๆ ของยุโรป (แต่ในหนังสือเล่มนี้วิเคราะห์กรณีศึกษาเฉพาะในประเทศอิตาลี) ซึ่งตัวแบบดังกล่าวมีฐาน

มาจากการพัฒนาทฤษฎีของทุนทางสังคมที่มีการศึกษากันอย่างกว้างขวางในผลงานของ Robert Putnam และ Pierre Bourdieu ที่มีมาก่อนหน้านี้ ซึ่งทำให้เกิดความก้าวหน้าทางทฤษฎีทุนทางสังคมในฐานะเครื่องมือหนึ่งของภาครัฐในนำมาใช้บริหารจัดการชุมชน ท้องถิ่น สังคมเพื่อให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับเป้าหมายของการผลิตเนื้อหาในส่วนของชุดวิชา 33448 การบริหารการคลังและการจัดการทุนในท้องถิ่น เป็นครั้งนี้ อย่างยิ่งจึงต้องการปริทัศน์ความรู้ต่าง ๆ ในหนังสือเล่มนี้ขึ้น

เกี่ยวกับบรรณาธิการเล่ม

บรรณาธิการของหนังสือประกอบด้วย Elena Pisani, Giorgio Franceschetti, Laura Secco สามท่านนี้เป็นอาจารย์ทางด้านวนเกษตร แห่ง Department of Territorio e Sistemi Agro-Forestali (TESAF), University of Padova, Padova, Italy ส่วน Asimina Christoforou เป็นอาจารย์ทางด้านเศรษฐศาสตร์ แห่ง Department of International and European Economic Studies, Athens University of Economics and Business, Athens, Greece ซึ่งทั้ง 4 คนร่วมกันเป็นบรรณาธิการในหนังสือรวมบทความเล่มนี้ซึ่งมีประกอบด้วยบทความ 19 เรื่องจากผู้เขียน 15 คน

สาระสำคัญของหนังสือ

“Social Capital and Local development : From Theory to Empirics” เล่มนี้แบ่งเนื้อหาออกเป็น 5 ส่วน (Part) 19 เรื่อง (Chapter) แต่ละเรื่องเขียนขึ้นโดยผู้เขียนแต่ละคนที่มีความเชี่ยวชาญในประเด็นนั้นๆ ซึ่งช่วยทำให้ผู้สนใจหนังสือเล่มนี้สามารถอ่านเนื้อหาในแต่ละเรื่องของผู้เขียนแต่ละคน ในหลากหลายประเด็นการศึกษาซึ่งมีความเชื่อมโยงกันกับหัวข้อเรื่องที่กำหนดไว้ในแต่ละส่วนของเนื้อหาในหนังสือได้ โดยในแต่ละส่วน แต่ละเรื่องมีความน่าสนใจดังต่อไปนี้

ส่วนที่ 1 ใช้ชื่อว่า ทุนทางสังคมและการพัฒนาท้องถิ่นในพื้นที่ชนบทยุโรป: กรอบแนวคิด ภาพรวมของเนื้อหาส่วนนี้เป็นการพัฒนารอบแนวคิดที่เกี่ยวกับทุนทางสังคมและเรื่องของทุนทางสังคมที่สัมพันธ์กับการพัฒนาท้องถิ่นในเขตชนบทโดยเฉพาะประเทศในยุโรป ประกอบด้วยเนื้อหา 5 เรื่อง ได้แก่ เรื่องที่ 1 บทนำ : แรงจูงใจ วัตถุประสงค์ และประโยชน์ที่ได้รับ โดย Elena Pisani, Asimina Christoforou, Laura Secco และ Giorgio Franceschetti ซึ่งเขียนขึ้นเพื่อใช้เป็นการเกริ่นนำภาพรวมของหนังสือเล่มนี้โดยทั่ว ๆ ไป ต่อมาเรื่องที่ 2 ทุนทางสังคม: องค์ความรู้, ข้อปฏิบัติ, แนวคิด, และ ทฤษฎี โดย Asimina Christoforou เขียนขึ้นเพื่อเป็นการอภิปรายความแตกต่างทางแนวคิดต่าง ๆ และการปรับใช้ทุนทางสังคมที่มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งได้มีการถกเถียงกันอย่างมากกว่า ทุนทางสังคมควรจะถูกนิยามและวัดกันอย่างไร? วัตถุประสงค์ของเรื่องนี้ก็เพื่อเติมเต็มแนวทางการพินิจทุนทางสังคมที่วางอยู่บนแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนกับแนวคิดทางด้านเครือข่าย ซึ่งได้มีการนำมาจากแนวคิดของนักวิชาการสำคัญอย่าง Robert Putnam และ Pierre Bourdieu นั้นเอง ต่อมาเรื่องที่ 3 ทุนทางสังคมและทุนการพัฒนาท้องถิ่นในเขตชนบทยุโรป : ทฤษฎีและการปฏิบัติ โดย Asimina Christoforou เขียนขึ้นเพื่อเป็นการนำเสนอที่ต่อเนื่องจากเรื่องที่ 2 ในการพิจารณาบทบาทของทุนทางสังคมในการพัฒนาท้องถิ่นและแนวทาง

การศึกษายุทธศาสตร์ใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นจากมุมมองอื่นที่ไม่ใช่เฉพาะ Robert Putnam และ Pierre Bourdieu เท่านั้น ซึ่งกลายมาเป็นแนวทางการศึกษาที่สำคัญในส่วนของหนังสือเล่มนี้คือแนวทางการวิเคราะห์ตามโปรแกรมที่พัฒนาขึ้นโดยสหภาพยุโรปที่ชื่อว่าผู้นำหรือ The LEADER ตามที่หนังสือนี้ใช้ นั่นเอง ต่อมาเรื่องที่ 4 ทูทางสังคม และการพัฒนาชนบทในยุโรป: มุมมองทางด้านภูมิศาสตร์ โดย Luis Moreno เขียนขึ้นเพื่ออธิบายทุนทางสังคม การพัฒนาท้องถิ่นและแนวทางใหม่ที่เรียกว่า neo-endogenous ที่มีต่อการพัฒนาพื้นที่ชนบทซึ่งเป็นมุมมองของความสัมพันธ์เชิงพื้นที่ในดินแดนส่วนหนึ่งของรัฐ ซึ่งการทำให้เกิดการพัฒนาทุนทางสังคมในพื้นที่ตามบริบทแห่งความหลากหลายของพื้นที่ชนบทและภูมิภาคต่าง ๆ ในยุโรป ซึ่งในทางภูมิศาสตร์แล้วต่างมีรากเหง้าทางประเพณีวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ ความแตกต่างทางวิถีการเมืองการปกครองและการพัฒนาที่หลากหลายเช่นกัน ซึ่งสิ่งเหล่านี้ถูกทำให้เกิดมุมมองทางด้านภูมิมนุษย์ศาสตร์ (Human Geographical Perspective) ซึ่งเป็นมุมมองหนึ่งในการนำมาอภิปรายทางทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับทุนทางสังคมด้วย และเรื่องที่ 5 ทุนทางสังคม, การบริหารจัดการเครือข่าย และนวัตกรรมทางสังคม : ไปสู่กระบวนการทัศน์ใหม่? โดย Laura Secco และ Catie Burlando เขียนขึ้นเพื่อชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของสองแนวทางการพัฒนาที่เชื่อมกันระหว่างทุนทางสังคม (Social Capitals) และการบริหารจัดการเครือข่าย (Network Governance) โดยแนวทางการพัฒนาทุนทางสังคมจะมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับการสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาชนบทเพราะเป็นสิ่งที่ถูกมองว่าเป็นเครื่องมือใหม่ทางการบริหารจัดการที่จะทำให้เกิดความยั่งยืนขึ้น ส่วนแนวทางการบริหารจัดการเครือข่าย (Network Governance) ถูกนำมาพิจารณาในการใช้เป็นเงื่อนไขเริ่มต้นสำหรับการสร้างทุนทางสังคมขึ้น

ส่วนที่ 2 ใช้ชื่อว่า แนวทางการวิจัยเพื่อประเมินความคิดริเริ่มของผู้นำหรือ The LEADER ภาพรวมเป็นผลการพิจารณาเชิงวิพากษ์ในวิธีการที่ใช้กำหนดและวัดทุนทางสังคมในกระบวนการประเมินผู้นำหรือ The LEADER และเพื่อนำเสนอข้อบกพร่องที่อาจเกิดขึ้นจากวิธีการดังกล่าว รวมถึงความกดดันในวิธีการที่นำเสนอว่าสามารถให้ผลต่อมุมมองนวัตกรรมว่าด้วยกระบวนการและผลลัพธ์การพัฒนาทุนทางสังคมได้อย่างไร ประกอบด้วยเนื้อหา 4 เรื่อง ได้แก่ เรื่องที่ 6 การประเมินของทุนทางสังคมในตัวผู้นำ : สิ่งที่อยู่ภายในและภายนอกคืออะไร? โดย Elena Pisani และ Asimina Christoforou เขียนขึ้นเพื่อเป็นการเสนอข้อสังเกตตามกรอบการประเมินและติดตามผลทั่วไปในโปรแกรมผู้นำหรือ The LEADER programme ของสหภาพยุโรป และเครือข่ายการประเมินผลแห่งยุโรปว่าด้วยการพัฒนาชนบท (the European Evaluation Network on Rural Development) เป็นผู้พัฒนาและกำหนดตัวชี้วัดทั่วไป และกำหนดแนวทางการประเมินผลการปฏิบัติตามนโยบายของสหภาพยุโรป รวมถึงโปรแกรมผู้นำหรือ The LEADER programme ในที่นี้ซึ่งผู้เขียนเรื่องนี้เน้นในส่วนที่เป็นผลที่เกิดขึ้นตามแนวคิดและผลปฏิบัติการของทุนทางสังคมในโปรแกรม The LEADER เท่านั้น ต่อมาในส่วนของเรื่องที่ 7 การประเมินผลของทุนทางสังคมในโปรแกรมผู้นำ: จากทฤษฎีสู่การปฏิบัติ โดย Elena Pisani เรื่องที่ 8 ทุนทางสังคมและแนวทางการพินิจโปรแกรมผู้นำ : วิธีสถิติสำหรับการประเมินของกลุ่มกิจกรรมในท้องถิ่น (Local Action Groups) โดย Riccardo Da Re, Maria Castiglioni และ Catie Burlando และเรื่องที่ 9 ตัวชี้วัดที่เหมาะสมต่อการประเมินผลของทุนทางสังคมของกลุ่มกิจกรรมในท้องถิ่น (Local Action Groups) โดย Elena Pisani, Giorgio Franceschetti, Riccardo Da Re และ Maria Castiglioni ทั้งสามเรื่องดังกล่าวเขียนขึ้นเพื่อเป็นการอธิบายวิธีการที่ใช้ศึกษาทั้งในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพสำหรับ

ดำเนินการวิจัยทุนทางสังคมของกลุ่มกิจกรรมในท้องถิ่น (Local Action Groups) ซึ่งเป็นคณะนักวิจัยที่ได้ประยุกต์ใช้เครื่องมือและกระบวนการตามโปรแกรมผู้นำหรือ The LEADER programme ของสหภาพยุโรปในการพัฒนาท้องถิ่นในเขตชนบทในภูมิภาคต่าง ๆ ของยุโรป

ส่วนที่ 3 ในชื่อ ผู้นำและทุนทางสังคม: การวิเคราะห์เปรียบเทียบและอภิปรายผล ภาพรวมเป็นการอธิบายชุดของตัวชี้วัดที่ถูกรวบรวมในวิธีการประเมินผลทุนทางสังคมของของกลุ่มกิจกรรมในท้องถิ่น (Local Action Groups) ในโปรแกรมผู้นำหรือ The LEADER programme ซึ่งนำเสนอการทบทวนผลของการเปรียบเทียบกรณีศึกษาในประเทศอิตาลีที่ได้มีการดำเนินการตามโปรแกรมดังกล่าว ประกอบด้วย 3 เรื่อง ได้แก่ เรื่องที่ 10 การปฏิบัติการของทุนทางสังคมในการพัฒนาท้องถิ่น : มีการประยุกต์ใช้วิธีการอย่างไรในกรณีศึกษาที่เกิดขึ้นจริง โดย Elena Pisani, Asimina Christoforou, Catie Burlando, Riccardo Da Re, และ Giorgio Franceschetti ซึ่งคณะผู้เขียนได้อภิปรายว่าวิธีการประเมินผลที่นำไปใช้งานตามที่เกิดขึ้นจริงในชุดของกรณีศึกษาในอิตาลีเป็นอย่างไรบ้าง ต่อมาเรื่องที่ 11 การประเมินผลทุนทางสังคมตามแนวทางปัทสถานและแนวโครงสร้าง และที่สัมพันธ์กับการบริหารจัดการในระดับที่แตกต่างกันของผลที่รวบรวมได้จากทั้งภูมิภาคและกลุ่มกิจกรรมในท้องถิ่น โดย Catie Burlando, Elena Pisani, Asimina Christoforou และ Riccardo Da Re เขียนขึ้นเพื่อเป็นพิจารณาตัวชี้วัดต่าง ๆ และตัวบ่งชี้ที่ได้นำเสนอในฐานะเป็นตัวชี้วัดทุนทางสังคมและการบริหารจัดการในระดับที่ต่างกันจากผลการเก็บรวบรวมที่ได้ทั้งในระดับภูมิภาคและท้องถิ่น เพื่อจำแนกจุดแข็ง และข้อจำกัดของกลุ่มกิจกรรมในท้องถิ่นในแต่ละกลุ่ม และเปรียบเทียบข้ามกลุ่มภายในและระหว่างภูมิภาคเพื่อให้เห็นความแตกต่างกันในระดับปัจจัยและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น และในเรื่องที่ 12 การเปรียบเทียบระหว่างภูมิภาค: การอภิปรายผลว่าด้วยทุนทางสังคมและการพัฒนาท้องถิ่น โดย Asimina Christoforou, Elena Pisani และ Catie Burlando เขียนขึ้นเพื่อเป็นการสรุปส่วนที่ 3 โดยการประยุกต์วิธีการที่นำเสนอและการนำเสนอเปรียบเทียบผลระหว่างภูมิภาคที่เข้าร่วมโปรแกรมพัฒนาทุนทางสังคม ซึ่งมีการอภิปรายผลและตั้งข้อถกเถียงด้วยว่าแนวทางการพัฒนาทุนทางสังคมตามแนวคิด Putnam แบบโสด ๆ ยังไม่เพียงพอต่อการเข้าใจหลักการสำคัญหลายอย่างของทุนทางสังคมในระดับท้องถิ่นได้ ควรที่จะต้องมีการเติมเต็มด้วยแนวคิดของ Bourdieu เข้าไปด้วย

ส่วนที่ 4 ใช้ชื่อว่า โปรแกรมผู้นำ และทุนทางสังคม : กรณีศึกษาภูมิภาคต่าง ๆ ภาพรวมเป็นการนำเสนอวิธีการ บริบท และผลของกรณีศึกษาต่างๆ รวมถึงนำเสนอการศึกษาในรายละเอียดที่มีมากขึ้น และนำเสนอการประเมินทุนทางสังคมและตัวชี้วัดการบริหารจัดการที่เกี่ยวข้องกับทุนทางสังคม และการระบุตัวบ่งชี้สำหรับการตอบสนองต่อสภาพพื้นที่ของแต่ละภูมิภาค ประกอบด้วยเนื้อหา 5 เรื่อง ได้แก่ เรื่องที่ 13 ผู้นำหรือ The LEADER กับทุนทางสังคมใน Veneto: กรณีศึกษาของกลุ่มกิจกรรมในท้องถิ่น Prealpi e Dolomiti และ Bassa Padovana โดย Riccardo Da Re, Giorgio Franceschetti and Elena Pisani เรื่องที่ 14 ผู้นำหรือ The LEADER กับทุนทางสังคมใน Umbria: กรณีศึกษาของกลุ่มกิจกรรมในท้องถิ่น Valle Umbra e Sibillini and Ternano โดย Biancamaria Torquati และ Giulia Giacche' เรื่องที่ 15 ผู้นำหรือ The LEADER กับทุนทางสังคมใน Apulia : กรณีศึกษาของกลุ่มกิจกรรมในท้องถิ่น Gargano และ Meridauania โดย Antonio Lopolito และ Roberta Sisto เรื่องที่ 16 ผู้นำหรือ The LEADER กับทุนทางสังคมใน Basilicata : กรณีศึกษาของกลุ่มกิจกรรมในท้องถิ่น COSVEL และ Basento

Camastra โดย Alba Distaso และเรื่องที่ 17 ผู้นำหรือ The LEADER กับทุนทางสังคมใน Sardinia : กรณีศึกษาของกลุ่มกิจกรรมในท้องถิ่น the Sulcis Iglesiente Capoterra E Campidano Di Cagliari โดย Raffaella Di Napoli และ Fabio Muscas ซึ่งทั้ง 5 เรื่องต่างเป็นกรณีศึกษาในระดับภูมิภาคทั้งหมดที่นำเสนอในแต่ละเรื่องถือเป็นการนำเสนอวิธีการต่าง ๆ ที่ใช้วิธีการและตัวชี้วัดการประเมินผลตามที่ได้นำเสนอในส่วนที่ 3 ว่าได้ถูกนำไปประยุกต์ใช้ในทางปฏิบัติอย่างไร โดยนำทุนทางสังคมและการบริหารจัดการเป็นองค์ประกอบหลักในการประเมินผลของโปรแกรมพัฒนาที่วางอยู่บนแนวทางการพิจารณาแบบใหม่ (neo-endogenous) ต่อการพัฒนาท้องถิ่น และที่สำคัญในส่วนหนึ่งของเรื่องต่าง ๆ ในส่วนนี้คือเครื่องมือวัดของทุนทางสังคมที่ถูกนำไปดำเนินการทั้งในกระบวนการเชิงปริมาณและในเชิงคุณภาพในกรณีศึกษาต่าง ๆ นั้นได้ผลลัพธ์เกิดขึ้นอย่างไรในแต่ละภูมิภาคตามที่แต่ละเรื่องในส่วนนี้ได้นำเสนอซึ่งเป็นผลเชิงประจักษ์ที่เกิดขึ้นจริง

ส่วนที่ 5 ใช้ชื่อว่า การสรุปผลและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ภาพรวมเป็นการกล่าวถึงการสรุปผลที่เกี่ยวข้องกับความปรารถนาสำหรับการประกอบสร้างแนวคิดและการวัดของทุนทางสังคมซึ่งเป็นแนวทางทางเลือกในการพัฒนาอย่างหนึ่ง และข้อเสนอในอนาคตสำหรับการพัฒนาโปรแกรมและกระบวนการประเมินผลที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ เพื่อนำไปสู่การประยุกต์ใช้ทุนทางสังคมและการสนับสนุนโปรแกรมผู้นำหรือ The LEADER programme ในฐานะปฏิบัติการที่กระตุ้นการสร้างนวัตกรรมทางสังคมอย่างหนึ่ง ซึ่ง ประกอบด้วยเนื้อหา 2 เรื่อง ได้แก่ เรื่องที่ 18 องค์ประกอบทางนวัตกรรมในวิธีการประเมินผลที่นำเสนอและตัวชี้วัดสำหรับการปรับปรุงการติดตามและประเมินผลกิจกรรมในนโยบายการพัฒนาชนบท โดย Elena Pisani, Asimina Christoforou, Laura Secco และ Catie Burlando เขียนขึ้นเพื่อให้รายละเอียดเกี่ยวกับองค์ประกอบทางนวัตกรรมตามที่ได้มีการนำเสนอในวิธีการทั้งในเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณที่ใช้ทุนทางสังคมในการปฏิบัติการในโปรแกรมผู้นำหรือ The LEADER programme ของกลุ่มกิจกรรมในท้องถิ่นต่าง ๆ ซึ่งมีการนำเสนอองค์ประกอบใหม่ของการประเมินผลที่มีความสัมพันธ์ต่อการนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาทุนทางเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่ชนบทขึ้นด้วย และเรื่องที่ 19 อะไรคืออนาคตสำหรับผู้นำหรือ The LEADER programme ในฐานะปฏิบัติการที่กระตุ้นการสร้างนวัตกรรมทางสังคม โดย Laura Secco, Elena Pisani, Catie Burlando และ Asimina Christoforou เขียนขึ้นเพื่อเป็นการตั้งคำถามตามที่ปรากฏในชื่อเรื่อง และอธิบายว่าแนวทางการวิเคราะห์ตามโปรแกรมผู้นำหรือ The LEADER programme ที่ถูกออกแบบขึ้นเพื่อสนับสนุนการใช้นวัตกรรมทางสังคมในพื้นที่ชนบทยุโรปด้วยการใช้แนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืนแบบล่างขึ้นบนให้เกิดขึ้นต่อการพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งทุกวันนี้โปรแกรมผู้นำหรือ The LEADER programme สามารถเป็นแนวทางหนึ่งที่จะสนับสนุนให้เกิดการพัฒนา นวัตกรรมทางสังคมขึ้นได้ และควรได้รับการขยายผลในอนาคตนั่นเอง

บทส่งท้าย

“Social Capital and Local development : From Theory to Empirics” เป็นหนังสือที่นำเสนอสถานภาพทางแนวคิด องค์ความรู้ วิธีการศึกษาวิจัย และผลงานการวิจัยที่เกิดขึ้นจากต่างประเทศ ซึ่งเหมาะสมที่จะนำมาใช้อธิบายแนวคิดการพัฒนาทุนทางสังคมในฐานะกลไกหนึ่งในการบริหารจัดการภาครัฐโดยเฉพาะในระดับท้องถิ่นให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนได้ ซึ่งความรู้ที่แฝงอยู่ในหนังสือเล่มนี้มีคุณค่าต่อวงการรัฐประศาสนศาสตร์ที่ได้ อย่าง 2 ประการ กล่าวคือ ประการแรก ทุนทางสังคม ในฐานะแนวคิดที่เสริมสร้างพลังทางการบริหารจัดการภาครัฐที่เกิดขึ้นจากผลงานของ Robert Putnam และ Pierre Bourdieu แล้วนำไปสู่การปฏิรูปการบริหารจัดการภาครัฐให้เกิดปรากฏการณ์ใหม่ที่เรียกว่า การบริหารจัดการเครือข่าย (Network Governance) ซึ่งกลายมาเป็นกระบวนทัศน์สำคัญในทางรัฐประศาสนศาสตร์หนึ่งในยุคปัจจุบันซึ่งจำเป็นต้องมีความเข้าใจเรื่องของทุนทางสังคม และประการที่สอง ทุนทางสังคม ในฐานะกลไกหรือเครื่องมือในการพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งจากบทเรียนที่ได้รับจากหนังสือเล่มนี้จะเห็นว่ากลุ่มกิจกรรมในท้องถิ่นที่ประยุกต์ใช้โปรแกรมผู้นำในการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการใช้ทุนทางสังคมในการพัฒนาท้องถิ่นให้เกิดผลลัพธ์เชิงบวกในการปฏิบัติจริง ด้วยเหตุนี้หากมีการส่งเสริมให้มีการศึกษาวิจัยและพัฒนาการประยุกต์ใช้ทุนทางสังคมในฐานะกลไกการพัฒนาท้องถิ่นอย่างหนึ่งในประเทศไทยให้เป็นที่รู้จักและมีการเก็บรวบรวมผลจากการปฏิบัติในกรณีต่าง ๆ ก็เชื่อว่าจะมีความเป็นไปได้ว่าจะมี New Performance ที่ได้รับการยอมรับและถูกนำไปขยายผลในการพัฒนาท้องถิ่นอย่างแพร่หลายขึ้นเช่นเดียวกันกับที่เกิดขึ้นในสหภาพยุโรปตามที่หนังสือเล่มนี้ นำเสนอมา

เอกสารอ้างอิง

Pisani, E., Franceschetti, G., Secco, L. and Christoforou, A. (2015). **Social Capital and Local development : From Theory to Empirics**. Cham, Switzerland: Palgrave Macmillan

คำแนะนำการเตรียมต้นฉบับ

Guidelines for Preparing Manuscripts

How to prepare manuscripts:

1. General guideline

1.1 Manuscripts submitted should be academic ones either research article or review article. The manuscripts must be original and have not been published elsewhere nor is it currently under consideration for publication elsewhere.

1.2 All submitted manuscripts are screened by the editor for general scientific quality and information. Articles which meet general standards are sent to expert referees for peer review with double-blind. Special article is an exemption. Referee 's comments are reviewed by editor and after authors revise the manuscripts in response to referee 's comments, the scientific editor will either accept or reject the manuscripts.

2. Manuscript Preparation

All submitted manuscripts are screened by editorial board with the following requirement.

2.1 Font of manuscripts: The manuscript must be an original copy typed in Thai or in English. The use of either language must meet written publication standards. The manuscript should not be margined with the length not more than 15 pages A4 issuing page number on the right top of the page.

- TH SarabanPSK size 14 is used in both Thai and English manuscript. (See further in detail at item 4 Form typing)

2.2 Title : Name of article should be concise and relevant to content.

2.3 Author's name(s): It should put full name of author(s).

2.4 Author affiliation: it should be specified by work place, province and postcode for convenient contact.

2.5 Abstract: It should be made both Thai and English by summarize important content and not more than 200 words with 3-5 keywords.

2.6 Content: It should be presented in relevant to research process including the following items;

- Introduction: Explain research problem and importance objective(s) and scope of study and hypothesis (if any) or research question including review literature in the section of research problem and importance.

- Research Methodology: Specify method of data collection and method for analysis including period for data collection (year of research conducted)

- Research Result: Illustrate research results and data, which may be contained in form of tables or graphs, and should discuss the research result with conceptual framework gained from literature review.

- Conclusion, Comments and Suggestions : Conclude research result, discuss it with concept reviewed from literature review and provide suggestion based on the research result.

2.7 Image and table : Image and table should be available only in case, be chronologically and represent the content clearly when printed in black and white. Picture caption and table should be provided concisely.

2.8 References and bibliography : References and bibliography should be attached in every item and precisely, by referring only the ones relevant to the content. They should be done in the form determined. Details must be provided in order to follow the references and bibliography referred. (References and bibliography should be done in consistency using author-date system)

2.8.1 References and bibliography must be in chronology and alphabetical order without numbering. Thai references are firstly sought followed by foreign languages using the word “Reference”.

2.8.2 Thai references and bibliography, Author’s full name-last name must be translated in item of “Translated Thai References” by writing in the same style with items 2.8.3 and 2.8.4 (See example in item 5 translation from Thai to English)

2.8.3 For references in foreign languages, author’s last name must be firstly referenced by fully written followed by other names which summarized in the first capital letter. In the case of last name beginning with “Van de, der, von” they must be filled before last name.

2.8.4 Foreign language references must be provided in APA style (American Psychological Association) which author can choose APA Sixth Edition from Reference in Microsoft Word 2007 or higher.

2.9 Suggestion for language use

2.9.1 Correct, precise and understandable

2.9.2 Vocabulary chosen in according with the Royal Institute’s dictionary and it’s declaration

2.9.3 Academic terminology used in parallel with English vocabulary

2.9.4 Original language of specific name or translated foreign word, if necessary, should be typed in bracket when firstly mentioned for example กูย (Kuy), ขะแมร์ (Khamare)

2.9.5 Not use foreign vocabulary in case of Thai is widely used

2.9.6 Remain consistency in using vocabulary abbreviation throughout article

2.9.10 Changing in manuscript: Editorial review is all rights preserved. In case, the manuscript will be sent back to authors to make final decision for publication

2.9.11 Reviewing process: It is normally completed within 3 months (depending the author duration to revise in response to the referee's comments)

คำแนะนำการเตรียมต้นฉบับ

1. หลักเกณฑ์ทั่วไป

1.1 บทความวิชาการที่จะเสนอเพื่อตีพิมพ์ในวารสารการบริหารปกครอง ต้องเป็นบทความวิชาการหรือบทความวิจัย หรือผลงานอื่นที่เกี่ยวข้องกับสาขารัฐประศาสนศาสตร์ รัฐศาสตร์ นิติศาสตร์ สังคมศาสตร์ หรือมนุษยศาสตร์ที่ไม่เคยตีพิมพ์ หรือเผยแพร่มาก่อน

1.2 บทความวิชาการที่จะได้รับการตีพิมพ์ เมื่อการพิจารณาโดยผู้ทรงคุณวุฒิ และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการ (ยกเว้นบทความพิเศษ)

2. การเตรียมต้นฉบับ

กองบรรณาธิการจะรับพิจารณากลับกรองเฉพาะต้นฉบับที่เป็นไปตามข้อกำหนดดังต่อไปนี้

2.1 ต้นฉบับ เป็นต้นฉบับพิมพ์ใช้ภาษาไทยอย่างเดียว หรือภาษาอังกฤษอย่างเดียว ภาษาที่ใช้ควรถูกต้องหลักภาษา ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ความยาวของต้นฉบับไม่เกิน 15 หน้า A4 ระบุเลขหน้าให้ชัดเจนบริเวณด้านบนขวาของหน้ากระดาษ

-บทความภาษาไทยใช้อักษร TH SarabunPSK ขนาด 14

-บทความภาษาอังกฤษใช้อักษร TH SarabunPSK ขนาด 14

2.2 ชื่อเรื่อง ควรกระชับและตรงกับเนื้อหา

2.2 ชื่อผู้เขียน ใช้ชื่อเต็ม

2.3 สถานที่ทำงานของผู้เขียน ระบุสถานที่ทำงานของผู้เขียนที่สามารถติดต่อได้สะดวก

2.5 บทคัดย่อให้ทำทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยสรุปสาระสำคัญของบทความอย่างครบถ้วนและมีความยาวไม่เกิน 200 คำ ระบุคำสำคัญ จำนวนอย่างน้อย 3 คำ ไม่เกิน 5 คำ

2.6 เนื้อหา การนำเสนอเนื้อหางานวิจัย ควรสอดคล้องกับกระบวนการวิจัยและครอบคลุมดังนี้
 บทนำ อธิบายความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ ขอบเขตของการวิจัย สมมติฐาน (ถ้ามี) การตรวจเอกสาร เป็นการสังเคราะห์สาระจากวรรณกรรมและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อแสดงแนวความคิด ทฤษฎี และข้อมูลที่มีส่วนสัมพันธ์กับเรื่องที่วิจัย และสรุปเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย
 วิธีดำเนินการวิจัย ระบุประชากรและกลุ่มตัวอย่าง หรือผู้ให้ข้อมูลสำคัญ วิธีการเก็บข้อมูล เครื่องมือที่ใช้วิจัย และวิธีการวิเคราะห์ข้อมูล รวมไปถึงระยะเวลาที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ปี พ.ศ. ที่ทำการวิจัย
 ผลของการวิจัย แสดงผลของการวิจัยและข้อมูลต่างๆ ที่ได้จากการศึกษาวิจัยนั้นๆ อาจมีภาพตารางและแผนภูมิประกอบ ทั้งนี้อาจพิจารณาผลการวิจัยด้วยแนวคิดที่ได้จากการตรวจเอกสารได้
 บทสรุป และข้อเสนอแนะ เป็นการสรุปที่ได้รับจากการวิจัยรวมถึงการอภิปรายผลด้วยแนวคิดที่ได้จากการตรวจเอกสาร และให้ข้อเสนอแนะบนพื้นฐานของผลงานวิจัย

2.7 ภาพประกอบและตาราง ควรมีเฉพาะที่จำเป็น และมีหมายเลขกำกับภาพตามลำดับ ภาพจะต้องชัดเจนแสดงเนื้อหาสำคัญของเรื่อง ควรเป็นภาพที่สื่อความหมายได้ เมื่อพิมพ์เป็นขาว – ดำ คำอธิบายภาพประกอบและตารางให้ใช้ข้อความกะทัดรัด ชัดเจน

2.8 การอ้างอิง การอ้างอิงในเนื้อหาและเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ วิธีการเขียนอ้างอิงจะต้องถูกต้องตามหลักเกณฑ์ในการเขียนอ้างอิงตามที่กำหนด จะต้องมียุทธศาสตร์สำคัญเกี่ยวกับเอกสารไว้

ครบถ้วนเพื่อความสะดวกในการติดตามเอกสารที่ผู้เขียนได้อ้างอิงไว้ โดยการอ้างอิงในเนื้อหาให้ใช้ระบบนาม ปี และเลขหน้า

2.8.1 การเรียงลำดับเอกสาร เรียงตามลำดับอักษรชื่อผู้เขียนโดยไม่ต้องมีเลขกำกับ เริ่มด้วยรายการชื่อเอกสารภาษาไทย และต่อด้วยรายชื่อภาษาต่างประเทศ ใช้หัวข้อคำว่า เอกสารอ้างอิง

2.8.2 เอกสารอ้างอิงที่เป็นภาษาไทย ชื่อผู้เขียนใช้ชื่อเต็มและนามสกุล และให้แปลรายการอ้างอิงนั้นจากภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษเพิ่มเติมต่อท้ายในหัวข้อ Translated Thai References โดยเขียนแบบเดียวกับหัวข้อ 2.8.3 และ 2.8.4 ดูตัวอย่างในข้อที่การแปลเอกสารอ้างอิงจากภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษ

2.8.3 เอกสารอ้างอิงที่เป็นภาษาต่างประเทศ ชื่อผู้เขียนให้อ้างนามสกุลก่อน โดยเขียนเป็นคำเต็มและตามด้วยชื่ออื่นๆ ชื่อย่อเฉพาะตัวอักษรตัวแรกในกรณีชื่อที่มีคำขึ้นต้น ด้วยคำว่า Van de, der, von ให้เขียนเต็มนำหน้าชื่อสกุล

2.8.4 การเขียนเอกสารอ้างอิงที่เป็นภาษาต่างประเทศ ใช้รูปแบบ APA style (American Psychological Association) ซึ่งผู้เขียนสามารถเลือกใช้ APA Sixth Edition ได้จาก Reference ใน Microsoft Word 2007 หรือ สูงกว่า

2.9 ข้อเสนอแนะในการใช้ภาษา

2.9.1 ใช้ภาษาที่ถูกต้อง เข้าใจง่ายและกะทัดรัด

2.9.2 ใช้คำศัพท์ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานและประกาศของราชบัณฑิตยสถาน

2.9.3 การใช้ศัพท์บัญญัติทางวิชาการ ควรใช้ควบคู่กับศัพท์ทางภาษาอังกฤษ

2.9.4 การเขียนชื่อเฉพาะหรือคำแปลจากภาษาต่างประเทศที่ปรากฏเป็นครั้งแรกในบทความ หากจำเป็นก็ควรพิมพ์ภาษาเดิมของชื่อนั้นๆ กำกับไว้ในวงเล็บ เช่น ชาว (Java) เขมร (Khmer) เป็นต้น

2.9.5 ไม่ควรใช้ภาษาต่างประเทศในกรณีที่มีคำไทยใช้แพร่หลายอยู่แล้ว

2.9.6 รักษาความสม่ำเสมอในการใช้คำศัพท์ หรือการใช้ตัวอย่างโดยตลอดทั้งบทความ

2.10 การตรวจสอบแก้ไขต้นฉบับ กองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ในการตรวจแก้ไขต้นฉบับที่ส่งมาพิมพ์ทุกเรื่องตามแต่จะเป็นสมควร ในกรณีที่จำเป็นจะส่งต้นฉบับเดิมหรือฉบับแก้ไขแล้วกลับคืนมายังผู้เขียนเพื่อขอความเห็นชอบ

2.11 ระยะเวลาในการดำเนินการ กองบรรณาธิการจะดำเนินการตั้งแต่รับเรื่องจนถึงพร้อมตีพิมพ์ ใช้เวลาประมาณ 3 เดือน (ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับระยะเวลาที่ผู้เขียนใช้ในการแก้ไขตามข้อคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิด้วย)

3. เงื่อนไขการตีพิมพ์

3.1 ผลงาน หรือบทความวิชาการที่จะนำเสนอเพื่อตีพิมพ์ต้องเป็นผลงานที่ไม่เคยลงตีพิมพ์ หรือเผยแพร่ที่ไหนมาก่อน (ยกเว้นเป็นการรวบรวมผลงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการ (Proceeding) ที่ได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่เฉพาะบทคัดย่อเท่านั้น ในการประชุมระดับชาติหรือระดับนานาชาติมาแล้ว)

3.2 เงินลงทะเบียนการส่งผลงานเพื่อตีพิมพ์บทความละ 3,500 บาท (สามพันห้าร้อยบาทถ้วน) สำหรับบุคคลทั่วไป และบทความละ 2,500 บาท (สองพันห้าร้อยบาท) สำหรับบุคลากรสังกัดมหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ซึ่งชำระได้ทันทีเพื่อเป็นการประกันว่าผู้เสนอผลงานจะไม่ส่งผลงานที่ผ่านการตีพิมพ์ในแหล่งอื่นใดมาก่อน และจะไม่ส่งผลงานที่เสนอเพื่อตีพิมพ์นี้ในวารสารอื่นในระหว่างการศึกษา ซึ่งเมื่อชำระเสร็จแล้วให้ถือเป็นเงินรายได้ของมหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ผู้ส่งบทความจะขอคืนไม่ได้

3.3 ผู้เสนอบทความต้องดำเนินการแก้ไข หรือปรับปรุงผลงานตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิและส่งคืนกองบรรณาธิการวารสารฯ ภายในเวลาที่กำหนด

4. รูปแบบการจัดพิมพ์ มีการกำหนดรูปแบบการพิมพ์

4.1 บทความภาษาไทย ให้ใช้ตัวอักษร TH SarabunPSK

4.2 บทความภาษาอังกฤษ ให้ใช้ตัวอักษร TH SarabunPSK

รายการ	ลักษณะตัวอักษร	รูปแบบการพิมพ์	ขนาดตัวอักษร
ชื่อบทความ	เน้น	กลางหน้ากระดาษ	18
ชื่อผู้แต่ง	เน้น	กลางหน้ากระดาษ	16
บทคัดย่อ	เน้น	กลางหน้ากระดาษ	14
หัวข้อแบ่งตอน	เน้น	กลางหน้ากระดาษ	16
หัวข้อย่อย	เน้น	ชิดซ้าย	14
เนื้อหาข้อความ	ปกติ	-	14
การเน้นข้อความในบทความ	เน้น		14
การแสดงข้อความที่เป็นคำสัมภาษณ์หรือข้อความสำคัญจากแหล่งอื่น	เอียง		14
ข้อความในตาราง	ปกติ		12
การอ้างอิงแทรกในเนื้อหา	ปกติ		14
เอกสารอ้างอิง	เน้น	กลางหน้ากระดาษ	16

4.3 การจัดพิมพ์ กำหนดระยะขอบกระดาษ ดังนี้

ด้านบน 1.5 นิ้ว

ด้านล่าง 1.5 นิ้ว

ด้านซ้าย 2.0 นิ้ว

ด้านขวา 1.0 นิ้ว

5. การส่งบทความเพื่อตีพิมพ์

5.1 ส่งต้นฉบับด้วยตนเองทางเว็บไซต์ (website) ในระบบ ThaiJo2.0 (Official launch of ThaiJo2.0) โดยการลงทะเบียนในระบบออนไลน์ผ่านช่องทางการส่งบทความเข้าสู่ระบบวารสาร (Submission) ที่ <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/gjournal-ksu/about/submissions>

5.2 บทความของท่านจะสำเร็จในระบบเมื่อได้รับการตอบกลับอัตโนมัติจากอีเมลล์ของกองบรรณาธิการไปยังอีเมลล์ส่วนตัวของท่านที่ใช้ลงทะเบียนยืนยันว่าการส่งต้นฉบับบทความของท่านเข้าสู่ระบบวารสารเรียบร้อยแล้ว หลังจากนั้นผู้ประสานงานกองบรรณาธิการจะส่งอีเมลล์กลับไปชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับ

ขั้นตอนการดำเนินการจัดพิมพ์ต้นฉบับของท่านอีกครั้งหนึ่ง ในระหว่างนี้ยังไม่ถือว่าบทความของท่านได้รับการยอมรับให้ตีพิมพ์ในวารสารแล้ว นอกจากนี้ได้หนังสือตอบรับทางการจากบรรณาธิการบริหารท่านนั้น

6. การติดต่อสื่อสาร

6.1 กองบรรณาธิการวารสารการบริหารปกครอง สาขารัฐประศาสนศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ (พื้นที่นวม) เลขที่ 13 หมู่ 14 ตำบลสงเปลือย อำเภอนามน จังหวัดกาฬสินธุ์ 46230

6.2 ติดต่อขอส่งเอกสารผ่านระบบโทรสาร ได้ที่หมายเลข 043-602056

6.3 ขอส่งหลักฐานผ่านระบบของวารสารการบริหารปกครอง

การเขียนรายการอ้างอิง

Reference Writing

1. การอ้างอิงในเนื้อความ การอ้างอิงในเนื้อความเป็นการระบุแหล่งที่มาของข้อมูลในเนื้อความ ให้ใช้วิธีการอ้างอิงแบบนาม-ปี (Author date in text citation) โดยระบุชื่อผู้แต่ง ปีที่พิมพ์ และหน้าที่อ้างอิงเอกสารไว้ข้างหน้าหรือข้างหลังข้อความที่ต้องการอ้างอิง เพื่อบอกแหล่งที่มาของข้อความนั้น ดังนี้

1.1 การอ้างอิงชื่อบุคคล คนไทยให้ลงชื่อตัวและนามสกุล ส่วนชาวต่างประเทศให้ลงเฉพาะชื่อสกุล ตัวอย่างการอ้างอิง

ผู้แต่ง 1 คน (นพพล อัครชาติ, 2556: 10)

ผู้แต่ง 2 คน (กตัญญู แก้วหานาม และนพพล อัครชาติ, 2556: 66)

ผู้แต่ง 3-5 คน ให้ใส่ชื่อทุกคน (สุจริต เพียรชอบ, สายใจ อินทร์ทรัพย์ และ สายใจ สุวรรณธาดา, 2548: 5)

ผู้แต่งมากกว่า 6 คน (สุวกิจ ศรีปัดดา และคณะ, 2550: 145)

1.2 ชื่อนิติบุคคล หน่วยงาน องค์กร ที่ทำเอกสารให้ระบุชื่อหน่วยงานตามที่ปรากฏ

ตัวอย่างการอ้างอิง (สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย, 2549)

2. เอกสารอ้างอิง (References) เป็นการอ้างอิงส่วนท้ายเล่ม โดยรวบรวมรายการเอกสารทั้งหมดที่ผู้พิมพ์ได้ใช้อ้างอิงในเนื้อความ พร้อมจัดเรียงรายการเอกสารตามลำดับอักษรของผู้แต่ง และให้ใช้การอ้างอิงแบบ APA (American Psychological Association Citation Style) ดังนี้

หนังสือ (Book)

รูปแบบ ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์). **ชื่อหนังสือ**. ครั้งที่พิมพ์ (ถ้าพิมพ์ตั้งแต่ 2 ครั้งขึ้นไป) สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง

วัลลภ รัฐฉัตรานนท์ และนพพล อัครชาติ. (2559). **นักการเมืองถิ่นจังหวัดหนองบัวลำภู**. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.

Denhardt B. R. & Janet V. D. (2011), **The New Public Service : Serving Rather than Steering**. (3rd). Armonk, NY : M.E.Sharpe.

บทความจากหนังสือที่มีผู้วิจัยเฉพาะบท (Book Article or Chapter)

รูปแบบ ชื่อผู้วิจัยบทความ. (ปีที่พิมพ์). ชื่อบทความ/บท/ตอน. ใน ชื่อบรรณาธิการ (บรรณาธิการ). ชื่อหนังสือ. สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์, หน้า.

ตัวอย่าง

นครินทร์ เมฆไตรรัตน์. (2549). สิทธิมนุษยชนในบริบทของสังคมการเมืองไทยสมัยใหม่. ใน ธเนศ วงศ์ยานนาวา (บรรณาธิการ). **จักรวาลวิทยา**. กรุงเทพฯ: ศิลปวัฒนธรรม, -325 - 389.

Wamsley, G. L. and et al. (1990). Public Administration and the Governance Process : Shifting the Political Dialogue. in Wamsley, G. L. (Editor). **Refunding Public Administration**. California : Sage Publication, pp. 31 – 51.

บทความจากวารสารหรือนิตยสาร (Journal or Magazine Article)

รูปแบบ ชื่อผู้วิจัยบทความ. (ปีที่ตีพิมพ์). ชื่อบทความ. ชื่อวารสาร, ปีที่ (ฉบับที่): หน้า.

ตัวอย่าง

นพพล อักฮาด. (2560). วิธีประชาธิปไตยในบริบทวัฒนธรรมชุมชนอีสาน. **วารสารการบริหารปกครอง**, 6 (ฉบับพิเศษ เดือนกันยายน): 84 - 104.

Akahat, N. (2017). Democratic Way in the Community Cultural Context of Thai Northeastern. **Governance Journal**, 6 (Special Issue, September): 84 - 104.

บทความจากหนังสือพิมพ์ (Newspaper Article)

รูปแบบ ชื่อผู้วิจัยบทความ. ปีที่พิมพ์. “ชื่อบทความ.” ชื่อหนังสือพิมพ์, หน้าซึ่งปรากฏบทความ.

ตัวอย่าง

ผาสุก อินทรารุจ. 2544. “สังคมชนชั้นสมัยก่อนประวัติศาสตร์ใน ประเทศจีน.” **กรุงเทพธุรกิจ**, หน้า 6-7.

บทความจากฐานข้อมูลอินเทอร์เน็ต (Article from an Internet Database)

รูปแบบ ชื่อผู้วิจัยบทความ. ปีที่เผยแพร่. “ชื่อบทความ.” ชื่อวารสาร ปีที่ (ฉบับที่). สืบค้นจากแหล่งข้อมูล/สารนิเทศ. วันที่ทำการ

ตัวอย่าง

Mershon, D. 1998. “Startrek on the Brain: Alien Minds, Human Minds.” **American Scientist** 86 (585). Retrieved from Expanded Academic ASAP database, July 29, 2017.

ธร ปิติศล. (มปป.). **แนวคิดเรื่องชุมชนนิยมกับการสร้างเสริมเสรีภาพ**. (Online) สืบค้นจาก <http://v-reform.org/wp-content/uploads/2014>, เข้าถึงเมื่อวันที่ 5 ตุลาคม 2558.

บทความจากสารานุกรม (Encyclopedia Article)

รูปแบบ ชื่อผู้วิจัยบทความ. ปีที่พิมพ์. “ชื่อบทความ.” ใน ชื่อสารานุกรม. สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์, หน้า.

ตัวอย่าง

เจริญ อินทรเกษม. (2515). “ฐานันดร.” ใน **สารานุกรมไทยฉบับราชบัณฑิตยสถาน**. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, หน้า 6912-6930.

ปรัชญา (Philosophy)

“ความรู้สร้างคุณค่า ภูมิปัญญาสร้างสังคม”

วิสัยทัศน์ (Vision)

“เป็นมหาวิทยาลัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น อันดับ 1 ของประเทศภายในปี 2570”

พันธกิจ (Mission)

- 1) ผลิตบัณฑิตให้มีความรู้ความสามารถทางวิชาการและทักษะในวิชาชีพ รู้จักคิดอย่างมีเหตุผล มีคุณธรรม จริยธรรม และมีความใฝ่เรียนรู้
- 2) จัดการศึกษาทางด้านวิชาชีพทั้งระดับต่ำกว่าปริญญาและระดับปริญญาเพื่อตอบสนองความต้องการตลาดแรงงานและประเทศ
- 3) ส่งเสริมการวิจัย การบริการวิชาการและวิชาชีพ เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้และเทคโนโลยีที่เป็นประโยชน์ในการพัฒนาศักยภาพการผลิตและบริการชุมชน สังคมและประเทศ
- 4) ทะนุบำรุงศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ส่งเสริมและสนับสนุนการกีฬาและนันทนาการ

เรียบเรียงและจัดเนื้อหาโดย : รศ.ดร.กตัญญู แก้วหานาม
ออกแบบปกโดย : รศ.ดร.กตัญญู แก้วหานาม